Mitchell Wilson

VILLÁMOK KÖZÖTT

Új Magyar Könyvkiadó

Bárd Györgyné

kartársnőnek

jó szakszervezeti munkájáért.

Bp. 1955. november 9.

Bernáthné

MITCHELL WILSON

VILLÁMOK KÖZÖTT

MITCHELL WILSON

VILLÁMOK KÖZÖTT

(LIVE WITH LIGHTNING)

Fordította

OTTLIK GÉZA és SZINNAI TIVADAR

MITCHELL WILSON

VILLÁMOK KÖZÖTT

ÚJ MAGYAR KÖNYVKIADÓ

BUDAPEST 1955

MITCHELL WILSON

LIVE WITH LIGHTNING

A fordítás a londoni W H. Allen könyvkiadónál 1950-ben megjelent angolnyelvu eredeti alapjan készult.

A regény első felét

OTTLIK GÉZA

a másodikat (a II. resz 3. fejezetétől)

SZINNAI TIVADAR

forditotta

Második kiadás

ELSŐ RÉSZ

A LABORATÓRIUM

ELSŐ FEJEZET

1

Már másodszor szólalt meg a háztelefon berregője, Earle Fox professzor azonban nem vett tudomást róla, hogy a titkárnője beszélni óhajt vele a szomszéd szobából. Rámeredt a készülék átkapcsolójára és tovább halogatta az engedélyt, hogy a külső világ beáradhasson ide okvetetlenkedéseivel. Egy percig még tovább tépelődött rosszkedvűen gondolatai tovább kalandoztak lelki sivárságán, tanácstalanságán és talán már ezredszer tette fel magának a kérdést, hogy vajjon hol hibázta el az életét.

A szobája a Fizikai Intézet tizenkettedik emeletén volt, az épület délnyugati sarkában. A falakat faburkolat fedte, minthogy a helyiség a kar dékánjának volt az irodája; s minthogy ez volt a természettudományi kar, a faburkolatos falakon apró metszetek lógtak, Newton, Leibniz, Faraday és más fizikusok arcképei. Az egyik ablak a Barnard-kollégiumra nézett, s a kollégiumon túl, a Palisade-ekre. A másik ablakból az egyetemi épületcsoport négy hatalmas háztömbjét láthatta az ember, meg a zöld pázsitot: de mindent betöltött és elárasztott a forró, párás augusztusi levegő. Fox professzornak szokása volt, hogy olykor-olykor megforgassa magát öblös forgatható-karosszékében és üres tekintettel kibámuljon hol az egyik ablakon, hol a másikon, most azonban csak maga elé meredt az íróasztalára. Lomhán, szinte oda sem figyelve, lenyomta a telefon kapcsolóját és hagyta, hogy megszólaljon a titkárnője hangja.

— Professzor úr, kérem, Mr. Erik Gorin van itt és szeretne beszélni önnel.

Fox a homlokát kezdte ráncolgatni. Ki az ördög is az az Erik Gorin? Nem felelt semmit, mert ha zavarba jött, rendszerint hallgatott, — úgyhogy a titkárnője ezzel a tapintatos célzással folytatta:

— Egyelőre elhalasztottam a professzor úr egyéb megbeszéléseit, ahogyan mondani tetszett, hogy rögtön fogadhassa az új gyakornokot, mihelyt megérkezik.

— Igen, igen — mondta Fox. — Kérje meg őt, hogy fáradjon be hozzám, legyen szíves.

Earle Fox még csak ötvennégy éves volt, de időtlen, ven aggastyán-

nak érezte magát. Huszonhét esztendei kutatómunka után, már nem lángolt benne a szerelem a természettudomány iránt. Csak lassan-lassan eszmélt rá erre, vonakodva, nem szívesen; s a végén egyszerre, leleplezés-szerűen, minden kiderült. Egy értekezést olvastak fel neki és hirtelen azon kapta magát, hogy azt gondolja: „Bánom is én". Ez volt az első nyílt beismerése annak, hogy kihamvadt a régi kíváncsisága, nem érdekli többé a tárgya, és olyasféle meglepetést érzett, amilyent egy férj érezhet, aki egy szép reggel ránéz a feleségére és egyszerre azt gondolja magában: „Uramisten, hiszen én ezt az asszonyt már évek óta nem szeretem!"

Fox a pályafutása kezdetén, a század első évtizedének divatjához híven, mérsékelt szocialista volt, s hogy ezt a csorbát kiköszörülje, a felesége mindig nagyon ügyelt rá, hogy rendes, megfelelő emberek társaságában forogjanak. Earle Fox pedig lankadatlan szorgalommal folytatta laboratóriumi kutatómunkáját. Szabályosan elő is léptették mindig a kellő időben, de csak akkor ébredt tudatára, amikor megkapta az egyetemi tanári kinevezését és a tanszékét, csak ekkor vált világossá, hogy mindezt sokkal inkább a feleségének köszönheti, mint a tudományos munkájának. Egyenletesen, kitartóan dolgozott, de minden feltűnő szinpadiasság nélkül s amellett megelőzte a korát. A Nobel-díjat ezerkilencszázhuszonnégyben kapta meg, amikor beköszöntött a fizikában a hullámmechanika korszaka és felhívta a figyelmet munkájának fontosságára, tíz évvel azután, hogy végrehajtotta híres kísérletét. Ez az elismerés azonban csupán a felesége teljesítményére tette fel a koronát, nem az övére, mert ő akkor már dékánja volt a természettudományi karnak.

Mostanában, ezerkilencszázharmincegyben, már csak méla szomorúsággal hallgatta a fiatalabbak civakodásait, amint egymás kísérletein, elméleti eltéréseken és finom árnyalatokon vitatkoztak. Irigyelte őket, hogy ennyire el tudnak merülni munkájukban, de csak amolyan homályos, céltalan vágyakozással, mint aki elvesztett valamit, de bármennyire fájlalja is az elvesztését, voltaképpen mégsem kívánja vissza. Ez a közöny és fásultság lassan elviselhetetlenné vált Earle Fox számára, és végül már földrengés után áhítozott, ami talán fölrázná, újra életre rázná őt, vagy támadna egy új eszméje, gondolata, azt kívánta, amiért megint lelkesedhetne, vagy jönne egy nő, akár egy lány — vagy akármi, mindegy, hogy hozzáillő-e, vagy sem. Semmi mást nem akart, csak annyit, hogy újra érdekelje őt valami — esténként azonban, minden áldott nap, szépen fogta az aktatáskáját és hazasétált vacsorázni lakására, a 117-ik utca és a Riverside Drive sarkán.

Nyílt a szobája ajtaja és egy huszonegy év körüli fiatalember lépett be hozzá, a titkárnője sarkában. Erik Gorin kissé magasabb volt az átlagosnál, karcsú; rossz minőségű ruhát viselt. Élénk sötét szeme volt és sima fekete haja, amely benőtt a homlokába.

— Mr. Gorin — mondta a titkárnő.

Fox felállt, hogy kezet szorítson a fiatalemberrel, aztán megkérte, hogy foglaljon helyet. Hűvösnek érezte a hangját. szerette volna, ha nyájasabban cseng. Visszaült a helyére és törni kezdte a fejét, vajjon ki is ajánlotta Gorint, mert az ilyen beszélgetéseket mindig ezzel kellett kezdeni.

— Dr. Hollingworth? — kérdezte aztán hirtelen Fox. — Hogy van dr. Hollingworth?

— Köszönöm, jól — mondta Gorin. Lassú, megfontolt, határozott hangon beszélt és kihúzta magát ültében, mintha készen állna bármiféle támadásra. Mielőtt azonban válaszolt volna, kénytelen volt megköszörülni a torkát; Fox megsajnálta, noha egészen biztosra vette, hogy ez az eleven szempár nagy álmélkodást tükrözne a részvét legcsekélyebb jelére is.

„Ne gyulladj be tőlem" — szerette volna Fox mondani — „nem tudom, mit adnék érte, ha cserélhetnék veled". — Nézte a fiú nyílt, figyelő arcát s látta rajta a mohó, értelmes kíváncsiságot. Uramisten, gondolta, meg van ijedve, valószínűleg éhes is, és mégis meg akarja hódítani az egész világot.

— Nagyon örülünk, hogy hozzánk került, Mr. Gorin — szólalt meg Fox szelíden. — Ebben az évben csak egyetlenegy új gyakornokot vettünk fel. Maga kitűnő ajánlólevelekkel jött ide s itt meg is lesz rá minden alkalma, hogy bebizonyítsa, mennyire érdemelte meg a bizalmat. Amint tudja, az elsőéveseket fogja tanítani a gyakorlatokon, közben pedig hallgatja majd a saját kollégiumait és készül a doktorátusára. Az első esztendőben valószínűleg szokatlan lesz még ez a kétféle tanrend, s talán fárasztónak találja majd, de aztán egykettőre belejön a kerékvágásba s nem lesz nehéz a dolog. Van valami olyan fejezete a fizikának, ami különösebben érdekli, amivel máris külön foglalkozott?

— Nincs — felelte Erik, egy pillanatnyi tétovázás után. — Egyelőre igazán egyikhez sem értek még eléggé. A főiskolán eddig csak a szokásos előadásokat hallgattam, mechanikát, fénytant, termodinamikát és elektrodinamikát.

Fox bólintott. Tudta jól, hogy Gorin egy pillanatig két tűz között gyötrődött: attól is félt, hogy rossz benyomást kelt majd, de az igazságot sem akarta letagadni. Dehát Fox már tizenkét esztendeje évente átlag kétszer folytatta le ezt a beszélgetést és a fiatalember felelete éppen olyan előírásszerű volt, mint a fiatalember lelkitusája, éppen olyan gépies és unalomig ismert, mint Fox szemében az egész élet.

— Lesz rá ideje bőven, hogy elhatározza magát — mondta — Sokféle irányban folyik nálunk a kutatómunka, könnyűszerrel választhat majd köztük. Sajnos a tanári kar nagy része még nem jött meg, úgyhogy még két hetet kell várnia, amíg a munka megkezdődik. A gyakorlatok vezetésében közvetlenül Beans professzor úr keze alatt dolgozik majd. Ő adja elő az elsőéveseknek a kísérleti fizikát. A doktorátusra való előkészületeihez pedig Cameron professzor úrtól kap majd tanácsokat.

De addig is, talán hagyja meg a címét Prescott kisasszonynál, a titkárnőmnél. A tanév kezdete előtt minden évben összejövetelt szoktunk rendezni és a feleségemmel együtt szívesen látjuk a tanári kar valamennyi tagját, hogy az újonnan érkezettek megismerkedhessenek a többiekkel. Természetesen magára is számítunk, a feleségem azonban mindenképpen külön meghívót is küld majd.

Fox ezzel nagyjából el is mondta a szokásos mondókáját, s azt is tudta, hogy közben a hangja csengése is fokozatosan barátságosabbra vált. Némi jóleső érzessel játszotta el ezt a szerepét, s már készült is lebocsátani a függönyt, mielőtt visszamenekülne önmagába. Vajjon nem hagyott ki semmit? — tűnődött. A meghívás, Beans és Cameron nevének megemlítése, általában a biztató, nyájas hang, — nem, nem feledkezett meg semmiről sem. De igen, mégis... még egy udvarias apróság...

— Remélem, kellemesen telt el a nyara, Gorin úr?

— Kellemesen? A nyaram?

Erik elhallgatott, két hosszú lélegzetet vett. Sötét pillantását le nem vette Fox arcáról.

— Nem uram — tört ki belőle hirtelen. — Fene kellemetlenül telt el a nyaram!

Az első benyomások kialakításánál nem az a legravaszabb, legnehezebben megfogható kérdés, hogy miből meríti őket az ember, hanem az, hogy mikor, melyik pillanatban? Nagyon ritkán történik meg, hogy már a találkozás első szempillantásában határozott véleményt formálunk valakiről. Percek telhetnek el, hosszú beszélgetések folyhatnak le. mielőtt az ember felfigyel egy mozdulatra, egy szóra, vagy egy furcsaságra, jellegzetességre, amitől hirtelen életre kel a szembenálló egyénisége, holott eddig csak egy szám volt a sok közül, ruhába bújtatva.

Eddig Fox tulajdonképpen észre sem vette Gorint. Nem tűnt fel neki semmi, kivéve talán a fiatalember éber, figyelő két szemét. Most azonban Fox hirtelen tudatára ébredt, hogy rajta kívül még egy ember van a szobában. Hogy a hangjára figyelt-e fel, vagy arra, amit mondott, vagy mind a kettőre: ezt nem tudta. Ahányszor csak visszagondolt később erre az első találkozásukra, mindig erre a pillanatra emlékezett, mintha csak itt kezdődött volna el a beszélgetésük, mert ez volt az a pillanat, mikor a gépies beskatulyázás módszere csődöt mondott.

— Tessék? Hogyan? — kérdezte Fox csodálkozva. — Mit mond?

— Azt mondtam, hogy elég rémesen telt el a nyaram — ismételte Erik. — Megengedi, hogy rágyujtsak?

Fox odatolt eléje egy hamutartót az íróasztalon keresztül.

— Köszönöm. Csak annyit mondhatok, hogy örülök, hogy végetért ez a nyár — folytatta Erik. Eddig nem is gondolt arra, hogy ilyesmiről, vagy bármi személyes dolgáról beszéljen. Dehát van ebben a Fox professzorban valami olyan veszekedett kedvesség és őszinteség, gondolta magában, hogy az ember kénytelen elmesélni neki mindent erről az elmúlt két hónapról, akár tetszik, akár nem; aztán ömleni kezdett belőle

a szó, egyre sebesebben bukdácsolt kifelé a mondanivalója. hogy könnyítsen a torkát szorító érzésén.

— Mindig azzal biztattam magam, hogy úgyis rendbe jön majd minden — mondta Erik. — Előbb-utóbb úgyis eljutok ide. És most, hogy már biztonságban vagyok, szinte csak annyi az egész, mintha semmi sem történt volna.

Fox ránézett a fiatalember sápadt arcára; emlékezett erre a mondatra: „Most, hogy már biztonságban vagyok..."

Erik megint tétovázott, szerette volna visszafojtani magába a szót, de kikívánkozott belőle.

— Tetszik tudni, nem volt egy vasam se, amikor Hollingworth... Hollingworth professzor úr... közölte velem az avatási napon, a tanév végén, hogy megkaptam a kinevezésemet ide. El sem tudom mondani, hogy mit jelentett ez nekem... hogy fizikát tanulhatok a Columbia-egyetemen. Nagyon kedves volt hozzám, meghívott, hogy töltsem náluk a nyarat, a családjánál, Wisconsinban, a birtokukon. De nem volt hozzá képem, hogy egész idő alatt ott potyázzak a nyakukon, úgyhogy aztán csak két hétre mentem. Nagyszerű volt náluk.

— Elhiszem — mondta Fox. Egyre nőtt benne az álmélkodás. — Wisconsin gyönyörű vidék.

— Ó, de még mennyire! Dehát aztán letelt a két hét s én elbúcsúztam tőlük. Azt mondtam, hogy keletre utazom, meglátogatom egy unokatestvéremet. Nincs ugyan semmiféle unokatestvérem, de fel kellett ülnöm a vonatra, mert az egész Hollingworth-család kikísért az állomásra, hogy elbúcsúztasson és tudtam, hogy rosszul esne nekik, ha sejtenék, hogy nincs hová mennem. A vonaton vettem egy jegyet a legközelebbi állomásig, egy Catlett nevű helységig. Ott szépen leszálltam és az országúton megállítottam egy kocsit.

— Megállította?

Fox azokra a napokra gondolt, amelyeket ebben a hivatali szobájában töltött, a változatlanul egyforma napjainak szakadatlan sorozatára, s hirtelen megjelent előtte egy kelet felé haladó gépkocsi képe, a meleg, nyári országúton, két fiatalemberrel a belsejében. Fox professzor mintha egy lélegzetnyi friss levegőhöz jutott volna. Hanem ez az éber arc még mindig szembenézett vele.

— Felkéredzkedtem rá — magyarázta Erik, abban a hiszemben, hogy a másik nem értette meg. — Ez az ember Clevelandba vitte éppen a kocsiját, hogy ott eladja. Szerette a kocsiját, mert olyan hosszú ideig kellett takarékoskodnia, hogy megvehesse, tetszik tudni. Lógott az orra az egész úton és hetvenszer is elmesélte, miként szerelte fel ezt a részét, hogyan javította ki azt a részét. Dehát most ott állt munka nélkül, a félretett pénze is mind elfogyott már, s végül a kocsijától is meg kellett válnia. Nem tudom, de valahogyan bántott a dolog. Clevelandben felkéredzkedtem egy másik kocsira, a város szélén s aztán, mikor egyszer megálltunk benzint felvenni egy Jóreménység nevű helyen, pont

így hívták, beszélgetésbe elegyedtem a javítóműhely tulajdonosával. Munkát kínált nekem, koszttal-kvártéllyal. Fizetést nem ad, segítenem kell neki a kocsiszínben meg a javításoknál, de megtarthatom azt a pénzt, amit az autó-rádiók szerelésével keresek. Három hét alatt összesen egy rádiót javítottam meg, de nem ezért hagytam ott, hanem azért, mert egyszer, amikor bent jártam a városban, megállított egy alak. Szinte őrjöngött, mert hogy én elvettem az állását, azt mondta. Heti harminc dollárt keresett vele, én pedig jóformán ingyen végeztem a munkáját. Felesége és gyerekei voltak, így hát odább álltam. Nem tudom, hogy aztán visszakapta-e az állását, csak azt tudom. hogy nekem ezek után nem kellett. Tetszik tudni, nekem egész idő alatt megvolt ez a kinevezésem ide, tudtam, hogy vár rám ez a hely. Mintha páncelruhám lett volna, olyan volt ez.

Erik elnyomta a cigarettáját, mintha most eszmélt volna rá, hogy mennyire elkalandozott a fecsegésében. Megköszörülte a torkát és felállt, abban a reményben, hogy most már kegyelemben elbocsátják.

— Nem, nem, üljön csak le — mondta Fox. — Üljön le és mesélje tovább, hogy mi történt.

Erik újra leült. Itt ülök, gondolta magában, és beszélgetek Earle Foxszal, a Nobel-díjas fizikussal. Négyszemközt vagyunk a szobájában és ő hallgatja, amint én tovább hadarom, mint egy hülye, hogy mi történt velem a nyáron. Engem hallgat! Eszébe jutottak azok az emberek, akikkel Fox valaha életében kezetrázott, — az Egyesült Államok elnöke, a dán király, valamennyi híres, ismert nevű élő természettudós: valószínűleg Planck, Rutherford, Einstein.

— Folytassa — mondta Fox. — Hát aztán mi történt?

— Semmi, semmi különös. Schenectadyben kaptam egy kis munkát, edényeket mosogattam egy darabig, aztán amikor New Yorkba érkeztem, rögtön eljöttem ide, de a professzor úr még szabadságon volt. Két hétig egy fürdőben dolgoztam, egy uszodában az East Side-on, egészen tegnapig. De csak nevettem magamban folyton, mert olyan vicces volt.

— Vicces?

— Mindegy volt, hogy mi történik velem, mindegy volt, hogy milyen bolondságokkal keresem a kenyeremet, egyre csak azt hajtogattam magamban, hogy igazában én azért fizikus vagyok. — Hirtelen elharapta a szót. — Szabad fizikusnak neveznem magamat? Vagy... vagy ez talán elbizakodottság?

— Nem — mondta Fox, egy pillanatnyi szünet után. A hangja szelíden csengett. — Maga fizikus.

— Másról van itt szó — mondta Erik. Újra felállt, s a szeme mintha még jobban elsötétült volna. — Szeretném megmutatni, hogy mit jelent nekem ez a szerencsés lehetőség, és ha ön azt mondja, hogy itt meglesz minden alkalmam rá, hát énnekem nem is kell ennyi. Elég, ha egy jó alkalmam nyílik majd, egyetlenegy, mást nem is kérek.

— Igen — mondta Fox. — Igen, értem. Értem.

Megforgatta magát a karosszékében és kibámult az ablakon a Palisade-ek felé. Arra gondolt, hogy mennyi akaraterő, lendület szorult ebbe a fiatalemberbe. Szüksége is lesz minden csöppjére, már a nekiinduláskor is, ezen a meredek úton fölfelé. Earle Fox már régesrégen felért a csúcsára a természettudományos kutatásnak s a dombtetőről, ahol állt, végignézhetett a körülötte emelkedő ormokon, a többi hivatás magaslatain. Ma már tudta, hogy akármelyikre fel tudott volna kapaszkodni, dehát ő a fizikus pályát választotta, a legmagánosabb hegyormot valamennyi közül. Ha más foglalkozást választott volna, ha kényelmesebben szerzi meg a hírnevét, akkor a jutalma is sokkal nagyobb lett volna — egyszerűen azért, mert ennél kisebb már nem is lehetett. A fizetése aránylag csekély volt, évi tizenkétezer dollár, mindössze alig egy tucatnyi ember élt szerte a világon, aki igazán nagyra tartotta őt, és most itt állt egymagában, sivár, fásult lélekkel. Pedig amikor fiatalon nekifogott, akkor egy pillanatig sem tépelődött fölötte. Akkor egyszerűen nem létezett számára más pálya, mint a természettudomány és nem létezett más természettudomány, mint a fizika. Vajjon miért — gondolta most — vajjon mi ösztökélte erre?

Újra visszafordult karosszékestül. A mozdulata heves, ideges volt, mintha haragudna.

— Idefigyeljen — mondta. — Maga miért akar fizikus lenni?

Gorin rámeredt.

Fox elmosolyodott.

— Ne higgye, hogy butaságot kérdezek — mondta.

— Ó, dehogy, nem hiszem azt. Én csak...

— Nem, én sem hiszem, hogy butaságnak tartja, de azért mégis szeretném tudni. hogy miért választja egy fiatalember valamennyi foglalkozás közül éppen a kutató-fizikus hivatását. Legelőször is itt van az az elkerülhetetlen keserves küzdelem, hogy annyira úrrá legyen saját tudományága fölött, hogy aztán elorozhasson egy morzsányi újabb ismeretet a természettől. Másodszor pedig meg kell oldania tulajdon magánéletének a kérdését... a nap huszonnégy órája kevés a fizika számára, dehát így lehetetlenség élni. Emberi lénynek is kell lennie, ráadásul. Azonban jó, tegyük fel, hogy megbirkózott a fizikával, úrrá lett fölötte, és mondjuk, megoldotta a mindennapi életének a kérdését is; és mit ért el vele, az egész emberi társadalom szemszögéből nézve? A közönynek és a tudatlanságnak olyan részvétlen kőfalába ütközik, hogy megszakadhat a szíve tőle. Nem arról van szó, hogy a társadalom küzd ellenünk, hanem sokkal rosszabbról... jóformán tudomást sem vesznek rólunk, s ha mégis, akkor azt képzelik, hogy varázslók vagyunk, vagy félistenek, vagy hasonlók. Nem tartanak bennünket valódi emberi lénynek. Úgyhogy tulajdonképpen igazi hírnevet sem lehet szerezni ezen a pályán, pénzt sem, és örömet se sokat, a világ örömei közül; szóval ezért szeretném tudni, hogy egy élete virágjában lévő fiatalember egyáltalán mi vonzót találhat ebben a hivatásban.

Erik értetlenül nézett rá. Biztosra vette, hogy valahogyan félreérti Fox szavait.

— Nem is tudom — mondta őszintén. — Csak azt tudom, hogy még csak eszembe sem jutott soha más hivatásra gondolni. Végeredményben mi is lehetnék más?

Fox vállat vont. Kár érte, gondolta, dehát hiába, semmit sem lehet csinálni.

— No, mindegy — mondta. — Csak ne felejtse majd el megadni a címét Prescott kisasszonynak. Én azt ajánlanám, hogy valahol itt a közelben szerezzen szobát magának, sőt, a legjobb lenne a John Jay-ben, a végzett diákok szállásán. Postán majd küldenek előleget a fizetésére.

— Ó, én várhatok, professzor úr.

— Nem, nem, ez a szokás. — Felállt és kezet nyújtott Gorinnak. — Nagyon örülök, hogy felkeresett.

— Túl sokat beszéltem — mondta Erik. — Ne haragudjék, kérem. Nem akartam, de úgy látszik kikívánkozott belőlem.

Fox nem felelt, csak megrázta a fejét, aztán a fiatalember vállára tette a kezét és az ajtóig kísérte. Arra gondolt, hogy milyen mulatságos kis történetet lehetne kerekíteni ebből az egész beszélgetésükből, a következő pillanatban azonban már tudta, hogy soha életében nem fogja elmesélni senkinek. Mert ha elmesélné, akkor tréfásan hangzana az eset, márpedig amit éppen hallott, az annyira a lelke mélyéből jött egy másik embernek, hogy sosem lenne képes tréfálkozni fölötte. Úgy érezte magát, mintha egy kisgyerek bízta volna rá legdrágább, féltett kincsét, valami apró csecsebecsét, — óvatosan, szerető gonddal fogta hát ezt a kacatot, hogy meghálálja az ötletszerű bizalmat, amellyel megtisztelték.

Kint az irodában a titkárnő három kulcsot adott Eriknek: az egyik a leendő hivatalos szobájának volt a kulcsa, a másik liftkulcs volt, a tanszék épületének felvonójához, a harmadik pedig a Fizikai Intézet kapukulcsa, az utcai kapuhoz. Valami csekélységet kellett csak fizetnie értük, betétnek. De ahogy kisétált az épületből, úgy csörgette ezeket a kulcsokat a zsebében, mintha aranyból volnának, — mintha már a csilingelésük is büszkén hirdetné a járókelőknek, hogy Erik Gorin csakugyan az, aminek mindig is tartotta magát: fizikus.

2

B. Sampson White professzorból nem váltott ki olyan bonyolult érzéseket az Erikkel való találkozás, mint Earle Foxból. White éppen lóhalálában dolgozott valamilyen készülékén, hogy befejezze a kísérletét és elmehessen még legalább két hétre a tengerpartra, mielőtt megkezdődnék az őszi félév. Jóleső érzéssel töltötte el az a tudat, hogy egyedül dolgozik a hatalmas üres épületben, a békesség és a zavartalan magány

érzésével, s eleinte ügyet sem vetett az ajtó küszöbén ácsorgó fiatalemberre, aki szótlanul figyelte a munkáját. White azt hitte, hogy csak betévedt ide valaki az intézetbe s úgyis hamarosan odébbáll majd. Leemelte az oxigén-lámpát a szögről, egy kis légszeszt töltött bele, hogy a pislogó kis sárga lángocska kigyulladjon, aztán több légszeszt és oxigént adagolt hozzá, hogy lobogni kezdjen a hosszú kék lángnyelv.

Az éjszaka folyamán egy csipkézett repedés támadt az üvegcsövekből és edényekből összeállított szivattyú-berendezésen s White szerette volna kijavítani a hibát, mielőtt még nagyobb baj keletkezik. Lassan, vigyázatosan dolgozott a fúvólámpa vakító lángja mögött, aztán letette a szemvédő szemüvegét. Ahogy kitisztult a szeme, látta, hogy a fiatalember még mindig ott áll, sőt, most már kényelmesen nekitámaszkodott a nyitott ajtónak. Mintha nem is volna róla tudomása, hogy hivatlan vendég. Ellenkezőleg, igen komolyan és higgadtan figyelte az idősebbik férfi működését s akármit is gondolt róla magában, arckifejezése semmit sem árult el.

— Nincs itt túl meleg? — kérdezte White nyersen.

— Ó, engem nem zavar — felelte a fiatalember.

White a negyvenes éveinek derekán járt, s kissé már pocakosodott. Szabályos, finom arcvonásai voltak és ezüstös haja, korán őszült. Szép arca és első keresztnevének kezdőbetűje, a B., határozta meg az egyéniségét. Ez a B. Beverly-t jelentett; női nevet, legalább is a fiúk mind ezen a véleményen voltak. Hogy elterelje a figyelmet túl csinos ábrázatáról, működvelő bűvésznek csapott fel; s hogy az álcázást tökéletesebbé tegye, érdes, barátságtalan beszédmodort vett fel.

Lankadatlan szorgalommal, ihletettség nélkül tanulmányozta a cseppfolyós halmazállapotok tulajdonságait. A Nobel-díjjal soha nem fogják őt kitüntetni, nem is ábrándozott erről soha életében és a becsvágy sem gyötörte soha. Goromba beszédmodorát megtartotta, dehát ő nagyon jól tudta, hogy ez ma már pusztán megszokás nála; ezt igazán tudhatnák a többiek is. Az életet roppant egyszerűen fogta fel, mert a felesége és néhány hűséges jóbarátja kivételével mindenkit futóbolondnak tartott, s ami történik velük, gondolta, saját hibájukból történik, nem az ő hibájából.

Hátra volt még két üveg forrasztása, amit figyelmesen kellett elvégeznie, egy röpke pillantást vetett hát látogatójára, aztán visszafordult az oxigén-lámpájához. Nem is gondolt rá, hogy a sötét védő-szemüvege teljesen kifejezéstelenné teszi az arcát.

Nagyon egyszerű magyarázata volt annak, hogy Erik mit keresett itt. A kulcsok, amiket a titkárnőtől kapott, nem maradtak nyugton a zsebében, ő pedig nem tudott ellentállni a kísértésnek, hogy kipróbálja őket. A Fox-szal való beszélgetésük másnapján kiment az egyetemre, elintézte, hogy szobát kapjon a végzett diákok szállásán, aztán egyenesen a Fizikai Intézet üres épülete felé indult. A nagy utcai kapu tárvanyitva állt az augusztus-reggeli napfényben. Egy lélek sem járt a kö-

zelben, de Erik csak amúgy mellékesen próbálta ki az első számú kulcsot, hogy ha valaki mégis észrevenné, meg ne lássa rajta az elégedett, mérhetetlen büszkeségét. A kulcs beleillett a zárba és könnyen megfordult benne. Most már az övé volt a nagy utcai kapu, övé az egész épület. Elmosolyodott.

A második számú kulcs a liftajtót nyitotta. A liftes, aki a diákok felvonóját kezelte, minden áron fel akarta vinni, Erik azonban ragaszkodott ahhoz a kiváltságához, hogy egyedül menjen, úgyhogy a liftes részletesen elmagyarázta neki a felvonó kezelését. Erik beszállt egyedül és felment egészen a legfelső emeletig. Ez volt életében az első önműködő felvonó, amiben ült, s az ijedelme nőttön-nőtt, ahogy közeledett az utazás végéhez. Egy pillanatig azt képzelte, hogy belerohannak az akna tetejébe, eltépik a drótkötelet és korai szörnyű halál lesz a sorsa; de aztán csökkenni kezdett a felfelé-vágtatás sebessége s végül kiszállhatott, egyesegyedül, számkivetve a tizenhetedik emeleten. Nem vitás, hogy ez a második kulcs varázs-kulcsként működött. Most már az övé volt az épület valamennyi emelete.

Az irodák, laboratóriumok, tantermek ajtajai mindenütt csukva voltak, kulcsra zárva, Erik tehát elhatározta, hogy leballag a harmadik emeletre, mert ott volt a gyakornokok szobája. Az ötödik emeleten azonban, éppen a lépcsővel szemközt, az egyik laboratórium ajtaja nyitva állt s ő benézett és meglátta életének első kísérleti fizikai műszereit.

A terem be volt sötétítve, hogy a nap ne süssön be, de hirtelen éles, sivító sziszegés hangja ijesztette meg Eriket és egy erélyes, hosszú kék lángnyelv lobogása villant fel. Felismerte a Hoke-féle oxigén-légszesz lámpát, amit üvegfúváshoz szoktak használni. Egy fekete autószemüveges, őszhajú, derékig meztelen férfi alakja tűnt fel, aki háttal állt Eriknek, amint a lobogó lánynyelv fújni kezdte a padlóról fölfelé tekergő girbe-görbe üvegcső-berendezés egyik darabját.

A készülék úgy festett, mintha egy nagy rakás csodálatosan zűrzavaros kacatot, ócskavasat derékmagasságig hánytak volna be a terem közepére. Körülbelül ötliteres nagyságú sárgaréz-edények álltak betonalapokon, kerek üvegablakocskákkal. Összekötő rudak voltak láthatók, s egy sorozat óramutató egy sima, közönséges fatáblán. Dróthuzalok nyalábjai kígyóztak le-föl különböző tartókról; s az egész berendezés között ide-oda, ki-bekanyargott, mint egy virágfüzér-díszítés, maga az üvegcső-rendszer bélcsatornája, több mint két és fél centiméter átmérőjű csöveivel. Gondos, szabatos kivitelű munka volt az egész, s a limlom- és ócskavas-jellegét csak annak köszönhette, hogy a fémalkatrészei nem voltak se krómozva, se fényezve, acéllemezek össze-vissza voltak erősítve, csavarozva sárgarézzel, sarokvasakkal s látszólag féligkész állapotban volt minden.

White befejezte az üveg forrasztását és letette a védőszemüvegét. Ez a kis ifjonc még mindig ott ácsorgott, higgadt, derűs önbizalommal, olyan udvarias arckifejezéssel, mint aki őszintén bámulja a másikat, de

kész tanácsot is adni neki — hogy Whitenak hirtelen nevethetnékje támadt.

— Hé, hallja-e? — szólt rá lármásan, de jóindulattal. — Kell valami?

— Nem, kérem. Csak nézelődök.

— Jó, jó, dehát mit keres itt?

— Én vagyok az új gyakornok. Gorinnak hívnak.

— Mi a fene?

White visszaakasztotta az oxigén-lámpát a falra s a gúnyos, csúfondáros hangja Erik nagy önbizalmát is odaakasztotta szinte melléje, egy másik szögre.

— Nohát, én meg Sampson White vagyok, a régi professzor.

White elvigyorodott magában és elhatározta, hogy megjegyzi ezt a mondatát, mert olyan csattanósan hangzott a visszavágás. Begörbített vállal törülgetni kezdte arcáról a verítéket.

— Dolgozott már életében laborban? — kérdezte.

— Nem, professzor úr, még nem kísérleteztem soha, de alig várom már, hogy megkezdhessem.

— No, csak ne legyen olyan mohó... nem fogom arra kérni, hogy segítsen itt nekem.

Erik enyhén elvörösödött.

— Nem úgy értettem — mondta.

— Nem? Hát hogyan értette?

— Ahogyan mondtam. Nagyon szeretném már megkezdeni a saját kísérleteimet.

— Igen? Szeretné? És vannak tervei, elképzelései?

— Még nem nagyon, de remélem, hogy lesznek, ha majd többet tudok.

— Ó, csakugyan, reméli? És honnét gondolja, hogy van egyáltalán tehetsége hozzá? Van?

Erik elpirult, de a férfi szenvtelen, nyugodt, fáradt pillantásából olyasfélét olvasott ki, hogy nem kell túlságosan komolyan venni a kötekedő hangját.

— Azt kérdeztem, hogy van-e tehetsége egyáltalán? — mondta White.

— Nehéz erre felelni. Mindig bajba kerülök, ha egy ilyen kérdést tesz fel valamelyik professzorom.

— Miért?

— Hát, mert mindig azt felelem, hogy „Igen, van", erre aztán a professzor úr megharagszik és lehord. De azért továbbra is csak azt felelem, hogy igen... mert utóvégre is mi mást válaszolhatnék egy ilyen kérdésre?

White nagy hangon felnevetett és megkínálta Eriket egy cigarettával.

— Ebben az évben valószínűleg felveszi majd valamelyik kollégiumomat. Hát ott többre lesz szükség, mint fecsegésre, hogy milyen tehetséges. No, most lóduljon, mert sok a dolgom. Majd nemsokára találko-

zunk. — A fakó, bágyadt szempár elmosolyodott. — És ne beszéljen olyan magas lóról itt minálunk, amíg csakugyan nyeregbe nem kerül.

Erik lassan lépegetett lefelé a lépcsőn s magában mosolygott, félig-meddig bűntudatosan, félig-meddig megkönnyebbülten.

Hátra volt még a harmadik kulcs, hogy azt is kipróbálja, a gyakornokok szobája azonban már nyitva volt és odabent a négy íróasztal közül az egyiknél egy szőke, erősen kopaszodó fiatalember ült s a holmiját rámolta kifelé. Felnézett a belépő Erikre, öntudatos, otthonos pillantással.

— Tessék?

— Maga az egyik gyakornok? — kérdezte Erik.

— Nem én, hálistennek, már nem vagyok. Maga gyakornok?

— Igen.

— Hát akkor biztosan maga jön az én helyemre. Morrownak hívnak. Átadom magának ezt az íróasztalt, ha majd összeszedtem a cókmókomat, de ha van egy szikra józan esze... Idefigyeljen, van egy ötcentese?

Erik kíváncsi tekintettel meredt rá.

— Azt hiszem, van — mondta.

— Nem nekem kell. Magának kell. Fogja a markába az ötcentesét, ballagjon végig szépen, ügyesen a 116-ik utcán és a Broadway-n, aztán szálljon fel az első földalatti villamosra, ami jön, de úgy, hogy soha többé ide vissza ne térjen. Ez a poklok pokla. Nézzen meg engem... otthagytam a hajamat a könyvtárban, ott van a polcokon a tankönyvekben, mindegyikben egy-két szál, a többi meg abban a ronda laboratóriumban hullott ki, a nyolcadik emeleten. Tudom, hogy nehéz elhelyezkedni, tart a gazdasági válság, de lehetetlenség, hogy ne akadjon jobb kenyérkeresete, mint itt ez a gyakornokoskodás.

Morrow levette az aranykeretes szemüvegét, hogy megtörülgesse, mert bepárásodott saját verejtékétől. Erik odasétált az egyik könyvespolchoz, amely a falhoz lapult. Egy táblán ez a felírás fityegett:

Csak a gyakornokok használatára.
KÉRETIK a könyveket visszahozni.

Vaktában kihúzott egy könyvet, hogy időt adjon Morrownak lecsillapodni egy kicsit és hogy folytathassa a munkáját. Az egyik oldalon mennyiségtani egyenletek sűrű, tömött soraira nyitott rá, melyek tele voltak Erik előtt teljesen ismeretlen jelölésekkel, operátorokkal és utalásokkal olyan kifejezésekre, amikről még soha életében nem hallott. Jó vaskos könyv volt és nem akadt olyan oldala, amelyiken egy-két sornál több magyarázó szöveg állt volna a harminc-harmincöt sornyi

matematikához. Óvatosan visszatette a könyvet a helyére. Egy-egy polcon körülbelül húsz kötet állt és több mint tíz polc volt a szobában.

— Milyen tételt dolgozott ki? — fordult csendesen Morrow-hoz.

— A litium-színkép hiperfinom szerkezetének elemzése — felelte Morrow félvállról. Erik tiszteletteljes és tökéletesen üres arckifejezéssel meredt rá. Ez a Morrow, gondolta, elolvasta mind ezt a sok könyvet, végigcsinálta itt az egészet, a fizika doktora — pedig nem lehet több huszonöt esztendősnél.

— És most mi a terve? Mit fog csinálni?

— Harvard-egyetem. Épp most kaptam meg ott egy csodajó kis állást. Tudja, vért izzad az ember ebben a taposómalomban... de beletanul a dolgokba. Mármint, ha kibírja élve és nem vérzik el közben.

— Sokan elvéreznek?

Morrow szenvtelenül mérte végig Eriket.

— Ötven százalék — felelte Morrow, mint aki egy ítéletet mond ki. — Huszonöt százaléka sajátkezűleg intézi el magát, a többi huszonöt százalék pedig csak valahogyan elkallódik, leforgácsolódik.

Felkapta az ördögbőr útizsákját, amelybe már belegyömöszölte a könyveit, jegyzeteit, a sokszorosított különlenyomatokat s egyéb mindenféle cókmókját, azzal, hogy majd egyszer máskor rendet teremt közöttük, és átdobta a zsákot a félvállán. Egyik kezével tartotta a zsák száját, a másik kezével felemelte hordozható írógépét s a hóna alá szorított két présbe tett teniszütőt. Barátságosan nyujtotta Erik felé a mutatóujját kézfogásra.

— Viszlát, gyermekem — mondta. — Csak fel a fejjel. Nem kell izgulni. Sose aggódjon. Ha nagyon csunyán festenek a dolgok és csüggedést érez, csak gondoljon Kopernikusra, forduljon őhozzá.

— Fenét, hiszen ő már régen meghalt.

— Eltalálta! — mondta Morrow diadalmasan. — Olyan esze van, mint a borotva. Még sokra fogja vinni. A Fizikai Társaság legközelebbi ülésén majd találkozunk.

Kiment a szobából, dülöngélve nehéz csomagjaival, Erik pedig magára maradt. Végignézett a négy üres íróasztalon és egy pillanatig arra gondolt, milyen emberek lesznek vajjon a többiek, akikkel itt együtt kell majd dolgoznia. A szoba enyhe félhomályában poros üvegszekrények álltak a falak mentén, a hallgatók kísérleteire szánt műszerekkel: csigák, galvanométerek, mérlegek, skálák, mérőpálcák, hangvillák voltak bennük láthatók. Erik most érzett először lehangoltságot és bizonytalanságot. Megint a barátságos, rokonszenves polcok felé fordult, ahol a sok könyv sorakozott, melyeket neki el kell majd olvasnia és meg kell majd értenie, s most már csodálkozott az előbbi vakmerőségén, hogy ezt olyan egyszerű, könnyű feladatnak képzelte. Eszébe jutott, hogy ki akarta próbálni a harmadik kulcsát is. Az arca meg sem rezzent, de a gondolatait még mindig a tömött könyvespolc kötötte le.

amikor megforgatta a kulcsot a zárban, noha a kulcscsikorgás fölöslegesen nagy zajjal visszhangzott végig a folyosón.

Lassan visszalépegetett a szobába, sokáig bámulta a könyveket, elolvasta mindegyiknek a címét, többször is egymásután. Végül egy elszánt mozdulattal kihúzta a vaskos monográfiát, ami annyira lenyűgözte az imént, vigyázatosan a hóna alá vette és elindult vele a lift felé. Lesétálhatott volna gyalog is, csak a harmadik emeleten volt, mégis beillesztette a kulcsát a hívó-zárba, felhívta a liftet és amíg várt rá, hangtalanul fütyörészni kezdett csukott szájjal, de elszántan. Nem is volt olyan nehéz ez a könyv, mint ahogyan gondolta volna.

MÁSODIK FEJEZET

1

Fox professzorék összejövetelének napján Erik azzal a rossz előérzettel ébredt fel reggel, hogy délután valamiféle kínos kellemetlenségen kell majd átesnie. Most találkozik majd először mindazokkal, akikkel együtt kell dolgoznia az elkövetkező években. A diákszállás zsibongott, mint a kaptár: lépések dobogtak végig a folyosókon, férfihangok lármája, nevetése hallatszott, távolról, a teniszpályák felől pedig a labda ismétlődő, félig ütemes „pakk-pakk"-ja. Két nap múlva megkezdődnek az előadások, s az elmúlt héten szakadatlanul érkeztek mindenfelől a régi és az új diákok.

A ragyogó napsütésnek végeszakadt; fülledt, nyirkos-meleg idő volt. Csillogó ködpára takarta el a napot, tejszínűvé tette a világítást, vakított az egész levegő.

Féltizenkettőkor, ezen a fülledt délelőttön, Tommy Maxwell állt meg Erik ajtajában, a rangidős gyakornok. Magas, bánatos bohócképű, vörös dróthajú fiatalember volt Tommy Maxwell.

— Maga Gorin, ugye?

Erik bólintott.

— Én Maxwell vagyok. Fox mondta, hogy itt megtalálom magát és megkért, hogy keressem fel. Mehetünk együtt Foxékhoz ma délután, ha nincs ellenére.

A rangidős gyakornok lassan, vontatottan beszélt, az arca azonban eleven volt és hang nélkül, szaporán tudott nevetni. Erik nagyon örült ennek a látogatásnak — jól esett neki, hálás volt érte, hogy nem kell egymagában várnia az órák múlását, de legfőképpen roppantul kíváncsi volt mindenre.

— Milyen lesz ma ez a délután, mondja? — kérdezte. — Miről szoktak ott beszélgetni, például?

Maxwell vállat vont, elmosolyodott:

— Mindenféléről, azt hiszem. De ha valami izgalmas dologra számít, hát arról már előre lemondhat. Mielőtt idejöttem volna gyakornoknak, egy kis ideig már tanítottam odaát, Washington államban, szóval ismerem már az ilyen tanári összejöveteleket. Ne számítson csodálatos élményekre.

Erik összeráncolta a homlokát, aztán nyugtalanul odalépett az ablak elé.

Visszafordult Maxwellhez és magyarázni kezdte neki:

— Én nem képzelem azt, hogy majd amikor besétálok a szobába, mindenki meglepetve pillant fel, bámulattól csillogó szemmel, mert éppen az előbb kérdezgették egymástól, hogy „Ugyan, ki lehet ez az érdekes fiatalember? Óriási tehetség lehet, ragyogó koponya!"... Tudja, amikről az ember kisgyerek korában ábrándozott. De azért mégis olyan ez nekem, mintha valamiféle nagy dolog kezdődnék, hivatalosan is.. egy nagy előadás, és én még csak egyetlenegy próbán sem vettem részt!

Maxwell mosolygott. Erik nézte egy darabig, aztán hirtelen megkérdezte:

— Hogy mennek itt a dolgok? Mi mindent kell itt csinálni?

Maxwell egy pillanatra eltűnődött, aztán kezdte felsorolni a feladataikat: a gyakorlatok zsúfolt tanrendjét, az ugyancsak nehéz előadássorozatokat, amelyeken a végzett diákokkal együtt Eriknek is részt kell majd vennie, s végül a doktorátusra való előkészülés munkáját. A vizsgák hosszú sorozata, amely Erik előtt állt, hogy az oklevelét megkaphassa, még félelmesebben hangzott Maxwell nyugodt, vontatott előadásában.

— Van, aki letszi őket, van, aki nem. Attól függ, hogy igazán akarja-e az ember, vagy sem.

— Én le akarom tenni a vizsgáimat — mondta Erik csöndesen. — Meg akarom szerezni a doktorátust, aztán folytatni akarom a tudományos munkát. A kutatómunka érdekel. Feltettem magamban, hogy fizikus leszek.

Maxwell egy bagoly-pillantást vetett feléje.

— Még sohasem fordult elő, hogy feltett magában valamit, aztán mégis meggondolta a dolgot?

Erik nevetett.

— Dehogynem, csak abban nem változott meg soha a szándékom, hogy miféle munkával akarok foglalkozni. Azt hiszem, az lenne a legokosabb számomra, ha most mindjárt nekikezdenék valamilyen irányú kísérletezésnek.

— Hát tudja, ez nem egészen magától függ — mondta Maxwell, csöndesen mosolyogva, mint aki már tapasztalatból beszél. — Az egyik professzor majd maga mellé veszi a laboratóriumába és ő fogja szépen útnak indítani. A doktorátusra készülő jelöltek mind a laboratóriumokban dolgoznak. A professzoroknak közülük kell kiválasztaniuk az asszisztenseiket.

— De honnét tudjam, hogy melyiküket válasszam?

— Majd ők választják magát. Dehát a legtöbb laborban érdekes munka folyik — tette hozzá. — Minden irányban folynak a kísérletek, kivéve a magfizikát, ámbár még ennek is lesz tanszéke jövőre, ha majd Haviland visszajön Angliából és felállítja a laboratóriumát. Ez a Haviland nevű pofa most a Cavendish-laboratóriumban dolgozik, Cambridge-ben, ahol a legkomolyabb munka folyik az atomfizika terén.

— Haviland? Még sohasem hallottam a nevét. Ki ez a Haviland?

— Foxéknál majd találkozik vele. Itt dolgozott a többiekkel a kutatóintézetben, aztán amikor már kezdett belejönni a kerékvágásba, elhatározta, hogy körülnéz külföldön, mi folyik ott, hogy aztán visszatérve a Columbia-egyetemre, valami komoly munkába kezdhessen. Most néhány hétre hazajött látogatóba az Egyesült Államokba, de újra visszamegy Angliába, még egy évre. Még nagy ember lesz belőle egy szép napon, egészen biztosan, mármint ha csakugyan az akar lenni, csak túlságosan sok a pénze. Ámbár nem rossz dolog, ha sok pénze van az embernek, de könnyen eltérítheti a komoly munkától. Haviland kockázatos tét. Rengeteg függ attól, hogy ki mellett dolgozik, tudja.

— Atomfizika — ismételte Erik eltűnődve. — Lehet, hogy ez éppen nekem való lenne. — Egy percre elgondolkozott, aztán egyenesen a szeme közé nézett Maxwellnek. — Magától nem kérdezte meg Fox, amikor először találkoztak, hogy miért akar fizikus lenni? Ezt szokta mindig kérdezni az új emberektől?

Maxwell láthatólag meglepődött.

— Dehogy. Ha van olyasmi, amiről még soha életemben nem hallottam itt senkit vitatkozni, az az, hogy miért akarunk éppen fizikusok lenni. Azt hiszem, erre vagy túlságosan egyszerű és nyilvánvaló a válasz, vagy pedig olyan bonyolult kérdésekkel függ össze, hogy az ember nem szívesen beszél róluk. Magától ezt kérdezte Fox?

— Ezt — mondta Erik csöndesen. — Szeretném tudni, hogy miért.

— Ne is próbáljon kiokosodni Foxon. Ha beszélgetni kezd, hát sokszor jóformán azt sem tudja az ember, hogy miről beszél. Aztán néhány év múlva egyszerre ráeszmélünk, hogy éppen azt csináljuk, amit ő előre megmondott. Én például biztos voltam benne, hogy innét majd a Harvardra, vagy Princetonba, vagy a Cornellre megyek... olyan helyre, ahol nagy laboratóriumi munka folyik. Két évvel ezelőtt azonban megmondta nekem Fox, hogy vissza fogok menni Washington államba... és most kiderült, hogy csakugyan... amellett fenemód örülök a szerencsémnek — tette hozzá józan hangon.

— Miért?

Maxwell habozott a felelettel. Aztán nyers hangon mondta:

— Mert megnősülök és szükségem van arra az állásra, hát ezért. Az előbb már mondtam, hogy még maga is meggondolhatja magát egy szép napon. Hát én most úgy döntöttem, hogy meg akarok házasodni és ez mindennél fontosabb nekem. Maga húsz éves lehet körülbelül...

huszonegy? Én huszonhat vagyok, s ez az öt év óriási különbség sok embernél. Hát nálam mindenesetre nagy különbség. Talán ha nem biztosítottam volna be magamat egy piszlicsár probléma megoldásával, amit akárki megoldott volna, talán akkor másként állnának a dolgaim.

— Biztos, hogy Haviland is ott lesz Foxéknál? — kérdezte Erik egy pillanatnyi szünet után.

Maxwell kifejezéstelen arccal bámult Erikre, nem értette hirtelenjében, hogy mi az összefüggés az ő szavai és a fiú kérdése között. Aztán lassan elmosolyodott, kissé szomorkásan, s bólintott egyet, hogy érti.

— Hát, megpróbálkozhat vele — mondta. — Sok szerencsét hozzá. Haviland mindenesetre sokkal fontosabb feladattal bízhatja meg, mint az enyém volt.

Elfordult Eriktől.

— Rengeteg időnk van még — mondta. — Nincs kedve teniszezni? Vagy menjünk inkább az uszodába, úszni egyet? Vagy csak ténferegjünk?

Erik érezte, hogy rettenetes hülyeséget csinált. Megsértette Maxwellt; s most mindent megtett volna, hogy valahogyan jóvá tegye a bűnét.

— Megmondom őszintén, — tette hozzá Maxwell — nehogy csupa udvariasságból félreértsük egymást, megmondom őszintén, hogy én szeretnék ütögetni egy kicsit a teniszpályán.

— Remek — mondta Erik lelkes engedékenységgel, még mindig áthatva a nagylelkűségtől. — Aztán utána úszunk egyet.

— Nagyszerű — mondta Maxwell nyájasan.

Elindult az ajtó felé. Erik nem vette le róla a pillantását, s ahogy Maxwell az ajtóhoz ért, még utána kiáltott:

— És ha még marad időnk utána, ténfereghetünk egy kicsit kettesben.

2

Foxék lakását előkelő, ódon hangulat árasztotta el. A szobák egytől-egyig a Hudson-folyóra néztek s az ablakok fölött félig leeresztett vászonredőnyöket csattogtatott szelíden, hűvös ünnepelyességgel, a partmenti szél. A falakat és a magas mennyezetet gipsz cirádák díszítették, az ajtók, ablakok fája pedig fekete tölgyfa volt.

A vendégség előkészületei Foxéknál, a jövés-menés, készülődés, minden a szótlan, elfogult dékán körül forgott, aki kedvetlenül járt-kelt a lakásban, olykor-olykor leült olvasgatni, aztán azt is abbahagyta. Időnként sikerült egy-egy félmosolyt felvillantania, ha meghallotta a felesége hangját, de ezt is csak azért, hogy kiengesztelje vele az asszonyt, amiért nem figyelt rá az imént.

A fodros fehér és szürke ruhába öltözött néger szobalány bevezette Eriket es Maxwellt s odairányította őket Fox professzor és a felesége elé.

Erik most látott életében először egy igazi newyorki lakást s el volt ragadtatva mindentől. Maxwell elsodródott mellőle, Erik nézegetni kezdte hát a többi vendéget. A természettudományi kar tanárainak eddig még a negyedrészét sem ismerte, — de akikkel már találkozott, azokat csak fizikusként látta, hivatali szobájukban, vagy a laboratóriumukban, tudományos teljesítményük teljes dicsfényével a fejük fölött. Most a hétköznapi élet nappali világításában jelentek meg előtte s javarészük össze is zsugorodott Erik szemében, közönséges életnagyságú méreteire. Csupán egyetlenegy ember őrizte meg tiszteletet parancsoló mivoltát, — Earle Fox. Lassú, megfontolt mozdulatokkal jött-ment közöttük, a pillantása mindig rajtafeledkezett azon, akivel éppen beszélt, csak tekintetének a gyujtópontja vált olykor kissé bizonytalanná, — a végtelenbe veszett, vagy önmagába fordult.

Az asszonyok nem voltak annyira egyívásúak, mint a férjük. Akadt köztük lompos, rosszul öltözött nő, s volt olyan is, aki úgy festett, mintha egy jótékonysági ünnepségen venne részt s elhozta volna a maga-sütötte tortáját, szeretet-adománynak; némelyikük pedig zaklatott és kissé bódult tekintettel meredt maga elé, mintha attól könnyebbült volna meg, hogy átmenetileg nem kell vesződnie egy rakás apró csemetével, s ez a kis felszabadulás már önmagában is olyan csodálatos lenne, hogy egyebet nem is kíván, csak ülhessen nyugton, békességben és viszonylagos csöndben. És volt köztük néhány elegáns, jól öltözött asszony is.

Néhány percnyi nézelődés után Erik észrevette, hogy a férfiak, általában, elég fiatalok. Nehéz lett volna megállapítani róluk, hogy ki közülük a tanársegéd vagy a magántanár, és ki a gyakornok. Maxwell a szoba túlsó végében beszélgetett három vele egykorú fiatalemberrel s látszott, hogy komoly társalgásba merültek.

Erik fejbólintásokkal köszöngetett a néhány ismerős arcnak, amelyek felbukkantak a tányér- és evőeszköz-csörömpölés zajában. Fox aztán körbevitte őt és bemutatta mindenkinek, de ez a szertartás olyan gyorsan zajlott le, hogy a fiú csak egy csomó elhadart nevet hallott.

Erik talán el is felejtette volna, hogy ez a csöndes társaság azonos azzal a nagy összejövetellel, amelyre olyan izgatottan készülődött, ha folyton az eszébe nem idézi újra. Ez hát az a csodálatos, mesebeli zsinat, ahol hírnököknek kellene jelenteniük az ő nevét. Egy mákszemnyit sem hasonlított ahhoz, amit várt, de a fiú azért nem adta fel izgalmas sejtelmeit, várakozásait. A délután még nem ért véget s már eddig is hallott olyan beszélgetéseket, amiktől hosszú időre elbűvölődött és még önmagáról is megfeledkezett. Egy alacsony, cingár kis ember, akinek Rabi volt a neve, a napokban érkezett vissza Németországból, ahol néhány évet töltött, s mindenféle eseteket mesélt Sternről. Erik, mihelyt rájött, hogy a híres Stern—Gerlach-féle kísérlet Sternjéről van szó, mohón hegyezni kezdte a fülét s nagyon aggódott, hogy mennyi mindent elmulasztott, nem ért-

vén meg a céizások egy részét. Egy másik, Quimby nevű férfi azt hozta szóba, hogy a princetoni egyetemen adalékokat gyüjtenek a különböző foglalkozású emberek értelmességéről és felfogóképességéről s az adatokat foglalkozási ágak szerint összehasonlítják.

— Igen, én is hallottam róla — mondta White. — A matematikusok állnak az első helyen, a fizikusok pedig szorosan a nyomukban, a másodikon. Az angol irodalom tanárai jóval hátrább vannak a rangsorban, még az orvosok és a fogorvosok is megelőzik őket, sőt, ami elég meglepő, még a mérnökök is. Hanem, tulajdonképpen. — kérdezte, mint aki furcsálja ugyan kissé a természetnek ezt az apróbb megnyilatkozását, de azért nincs nagyon megrökönyödve tőle — tulajdonképpen miért is van az, hogy mi annyira lenézzük a mérnököket?

— Megmondom — szólalt meg Fox komoly hangon. — Megmondom, hogy mi, fizikusok, miért érezzük magunkat fölényben a mérnökökkel szemben. Azért, mert mi szállítjuk nekik az értesüléseket Addig nem adjuk át nekik a fizikai tételt, elméletet, törvényt, vagy alapelvet, amíg le nem egyszerűsítettük annyira, hogy még a gyerek is tudjon bánni vele. És mire átadjuk nekik végül az elgondolásainkat, addigra már annyit rágódtunk, kérődztünk rajta, hogy unt ócskaság számunkra az egész, aztán azt képzeljük, hogy okosabbak vagyunk a mérnököknél, mert ők örülnek olyasminek, ami nekünk a könyökünkön jön ki. De úgy is mondhatnám: mi ugyanolyan elnéző megvetéssel tekintünk a mérnökökre, mint az autójavító-műhely heti huszonöt dolláros fizetésű szerelője a milliomosra, akinek a Rolls-Royce kocsiját éppen most hozta rendbe.

— No, hát ez nem nagyon hízelgő hasonlat — mondta White. — Én inkább azt szerettem volna hallani, hogy megmagyarázza nekünk, miért *vagyunk* különbek a mérnököknél. Ha nem tanulja meg, hogyan kell hízelegnie a vendégeinek, én többet nem jövök el magához. A szidást otthon is megkaphatom.

A házigazda bemutatta Eriket Frenchnek és Larkinnak, két másik gyakornoknak, akik egy sarokba félrehúzódva a szakmájukról beszélgettek, s a fiú fájó szívvel vált meg az öregebbek gyűrűjétől.

Kiderült azonban, hogy az is nagyon érdekli, amit itt beszéltek. Ezek a fiatalemberek sokkal komolyabbak voltak a többieknél, sokkal kevésbé oldódtak fel, mert nekik még nem volt meg az a biztonság a hátuk mögött, amire támaszkodhattak volna. A fizikusok tolvajnyelvén beszélgettek, a szakkifejezések, melyekkel csak úgy mellékesen dobálództak, röpködtek a levegőben Erik feje körül, s minthogy ő is hozzájuk hasonló szeretett volna lenni és számára azokat a jövendőbeli lépcsőfokokat jelentették, amelyeken neki is fel kell majd kapaszkodnia, sokkal jobban elkápráztatták őt, mint a tekintélyes öregek, akiknek már nem volt szükségük arra, hogy bizonygassák a tudásukat.

Később járt az idő, néhány házaspár már el is távozott, amikor megérkezett egy jókülsejű, magabiztos mozgású, harminc év körüli fiatalember. Mozgolódás támadt, érdeklődéssel fogadták. Láthatólag számítot-

tak a jövetelére. Fox professzor is, a felesége is elébe siettek, hogy üdvözöljék.

— Haviland — magyarázta Maxwell Eriknek. — Tony Haviland. Ő az, akiről délelőtt beszéltünk.

Erik bólintott; elnémult, mert meg volt illetődve. Ahogy Haviland kezet fogott a többiekkel, akik a szobában voltak, Erik olyan mélységesen megirigyelte a viselkedését, hogy szinte viaskodni kezdtek benne az ellentétes érzései, a csodálat és az ösztönös ellenszenv. Elsősorban is, sokkal idősebb emberre számított. Erik a siker fogalmát mindig az éltes kor fogalmával kapcsolta össze magában, hogy meglegyen az a megnyugtató érzése: még van bőven ideje eredményeket elérni. Haviland megcáfolta ezt a kényelmes időbeosztást, s ezáltal Erik elérendő céljait kellemetlenül közelebbre hozta. Másodszor pedig, jóllehet Eriket nem izgatták különösebben a jó ruhák, mégis elég volt egyetlen pillantást vetnie Havilandre, hogy észrevegye, hozzá képest a többi férfi mind esetlen, rosszul öltözött. Ráadásul, mindennek a tetejébe, Haviland mosolygó biztonsága és könnyed modora elárulta, hogy soha, egy pillanatra sem jönne zavarba, semmiféle helyzetben és semmiféle társaságban. Most éppen azt magyarázta bujkáló mosollyal az arcán, az öregeknek, akik körülfogták, hogy miért jött ilyen későn. Aztán nyomban belemerült egy vitába White-tal és Foxszal az atommag bombázásáról.

— Miféle munkát végez ott Cambridge-ben? — kérdezte Erik.

— Semmiféle munkát — felelte Maxwell. — Csak úgy ott cselleng a laboratóriumok körül és segít nekik ebben-abban. Fogadni mernék, hogy hetibérlettel utazik minden reggel Cambridge-be a londoni Ritz-szállóból.

— Dehát úgy fest, mint aki értı a mesterségét...

— Ki mondta azt, hogy az embernek nem lehet sütnivaló a koponyájában, ha kényelmes, finom úri életet él?

Erik nem tudta levenni a szemét Haviland szőke fejéről. Elnézte őt, amint egyik kis csoporttól a másikhoz sétál, ugyanolyan kellemes fesztelenséggel, nézte, amint mindenütt ugyanolyan örömmel fogadják és ugyanolyan érdeklődéssel hallgatják, amit beszél. Haviland kisvártatva odaért Maxwell elé, hogy üdvözölje.

— Hogy vagy, Max? — kérdezte kedvesen. — Öregszel, úgy veszem észre.

— Ó, éppen most készülök az utolsó vizsgáimra, utána aztán újra megfiatalodom majd. Hogy megy a munkád Angliában?

— Remekül. Nagyszerű eredményeket hoz majd nekik ez az esztendő az atomfizikában. Ezerkilencszázharminckettőben, jövőre, ha visszajövök majd, rengeteg tennivalónk lesz idehaza. Sajnálom, hogy te már nem leszel itt és nem dolgozhatunk együtt. Miért kell itthagynod mindent a fenébe és elmenned Washingtonba?

— Hogy nyugodt, békés életem legyen, mialatt te megbolondítod magadat a sok fejtöréssel, gondolom azért. Dehát, ha én nem is leszek itt,

itt lesz helyettem Gorin. Bemutatom neked Erik Gorint, Tony. Gorin, dr. Haviland.

— Foglalkozott már a magfizikával, Mr. Gorin? — kérdezte Haviland udvariasan.

— Még nem sokat — mondta Erik. — De rettenetesen szeretnék laboratóriumban dolgozni. Nem vehetne esetleg maga mellé, tanár úr, ha visszajön jövőre? Akkorra már legalább egy évi gyakorlatom lesz. De talán el is tudok készülni ez alatt az esztendő alatt.

— No igen, persze... — mondta Haviland óvatosan. — Dehát minthogy nekem nincs még semmi végleges tervem, nem lenne becsületes eljárás tőlem, ha arra kérném, hogy kösse le magát...

— Úgy érti, hogy: csak nyugalom — fordította le Maxwell Erik számára ezt a feleletet. Aztán megmagyarázta Havilandnek: — Hiába próbálsz Gorinnak nyakatekert elutasító választ adni. Vele így nem boldogulsz. Meg sem érti. Nagyon elszánt fiú. Úgy teniszezik, mintha le akarná mészárolni az ellenfelét. Úgy úszik, mintha meg akarná dönteni a világcsúcsot. A pihenése abból áll, hogy másodpercenként százhatvanhat kérdést tesz fel. Ha szabadjára bocsátanánk egy laborban és tudná, hogy mit kell csinálnia, elintézne mindent. A biztonság kedvéért azonban minden reggel eret kellene vágni rajta és lecsapolni belőle legalább száz lóerőt naponta, hogy normál-feszültségre csökkentsük.

— A tanár úr mit kíván elsősorban az asszisztensétől? — fordult Erik Havilandhez.

Maxwellből kitört a nevetés.

— No, Tony téged máris megfogott!

— Én nem utálom az ügybuzgalmat és tettrekészséget más emberben — mondta Haviland mosolyogva. Hátradőlt a székén. — Jól van, Gorin. Hallgassa csak az előírt előadásokat, először a klasszikus fizikát, aztán a statikát és hullámmechanikát. Ha szert tesz egy kis laboratóriumi gyakorlatra is, hát annál jobb.

— Komolyan mondja a tanár úr? — kérdezte Erik.

— Ha Max ezt állítja, hát hajlandó vagyok elhinni, hogy maga egy vagy két éven belül használható ember lesz. Ha eljön majd az ideje és megkapja rá az engedélyt Fox professzortól, abból a tárgykörből doktorálhat, amin mi dolgozunk. Csak egy kikötésem van, de ez súlyos kikötés: meg kell engem győznie, ha majd visszajöttem, hogy állja a sarat és jó eredményeket ért el.

Felállt, mert már mindenki indulóban volt, s Erik is felállt vele együtt.

— Tessék idefigyelni — mondta Erik. — Ha nem leszek méltó rá, hogy a tanár úr mellett dolgozzam, mire jövőre visszajön, no, hát akkor itt sem leszek.

Haviland elmosolyodott.

— Rendben van.

— Pedig itt leszek — mondta Erik. — Várom majd a hajóállomáson. Ez a délután tehát, melyet annyira várt s amelytől annyira félt, végül

nagyszerűen sikerült. Még másnap is egész nap ezen járt az esze. — Havilanden, meg azon, hogy egyszer majd belőle is ilyen ember lesz és hogy eljön az az idő, amikor az egész világ nagy tisztelettel emlékezni majd a híres tudós-pár nevét, Havilandet és Gorint. Emlékezetébe idézte újra a tegnapi délután minden apró részletét, Haviland barátságos szavait, a szavaiból kicsendülő kételyeit, aggályait. Néhány percig gondterhelten, aggodalmasan sorra vette mindazt, amit tegnap mondott, hogy vajjon nem beszélt-e éretlenségeket és vajjon magukban nem nevették-e ki őt a többiek.

Szép, ráérős, naplopásra szánt vasárnap volt, beragyogta Haviland ígéretének verőfénye, de ez volt Erik utolsó ilyen vasárnapja, hosszú ideig. Másnap reggel megkezdődtek az előadások, megindultak az irgalmatlannagy, finom szerkezetű gépezet kerekei. A pattanásig megfeszített napok hétszer fordultak egymásután, amíg egy fogazattal odább pattintották a hét fogaskerekét, a hetek viszont lassú, szakadatlan mozgással tolták előre a hónapok mutatóit. Nem volt megállás egy pillanatra sem, s Erik csak néhanapján ért rá visszagondolni arra a csodálatos két hétre, mielőtt az egyetemi tanév megkezdődött, — s eltöprenghetett rajta, hogy együgyűségében mennyire nem is sejtette még akkor, miféle végeláthatatlan munkába merül majd itt nyakig.

Soha még csak eszébe sem jutott, hogy kételkedjen Haviland ígéretében; arra sem gondolt, hogy Haviland esetleg megfeledkezik majd róla, — vagy hogy Haviland talán csak puszta kényelemszeretetből hagyta rá az egészet, hogy kibújjon a pillanatnyi szorongattatásból. Még Haviland egyetlen kikötésének a szövegét sem gondolta végig soha; pedig az más szavakkal mindössze ilyesféle kijelentést tartalmazott: „Ha olyan embernek bizonyulsz, akinek hasznát vehetem, akkor esetleg hasznodat veszem" — azaz nem volt egyéb, mint afféle „nesze semmi, fogd meg jól". Erik a maga részéről, visszavonhatatlanul kötelezőnek érezte ezt az alkalmi, futólagos megegyezésüket.

HARMADIK FEJEZET

1

A természettudományi karon az elsőévesek számára két tanszéken adták elő a kísérleti fizikát. Eriket ahhoz a tanszékhez osztották be, ahol kizárólag a hivatásos mérnöknek, orvosnak vagy valamilyen természettudósnak vagy biológusnak készülő hallgatók számára folytak az előadások. Nagyjából ezek voltak azok a diákok, akiknek — még ha csupán halványan is — de volt már némi fogalmuk a természet erőinek működéséről, amennyire saját, közvetlen munkaterületükön tapasztalhatták.

Tanítás közben Erik felfedezett egy csomó apróságot önmagáról. Fogalma sem volt róla, hogy mindenféle kis fogásokkal él, jellegzetes kézmozdulatokat használ előadás alatt, amíg észre nem vette, hogy utánozni kezdik őt a hallgatói, a nála alig egy-két évvel fiatalabb diákok. De olyan jóindulatúan majmolták a szavait, mozdulatait, hogy Erik velük együtt nevetett. „Csakugyan így beszélek?" — kérdezte tőlük. Azon is meglepődött, hogy mennyi béketűrés van benne; hogy készséges jóakarattal hajlandó bármikor megismételni egy-egy magyarázatot, alighogy befejezte.

A gyakorlatban heti tizenöt órát adott elő, ehhez hozzátartozott legalább heti öt óra feladvány- és dolgozatjavítás és még három-négy óra a bemutatott kísérletek előkészítésére. Mindez már egymagában is lefoglalhatta volna az egész napját; Erik azonban csak mellékesen csinálhatta, a tanítása nem mehetett saját tanulmányainak a rovására. Heti tizenöt óra előadást is kellett hallgatnia, ami viszont megkövetelt legalább heti tizenöt óra tanulást, készülést. Reggel nyolckor kezdte naponta a munkáját és éjféltájban került ágyba, kimerülve, amikor már képtelen volt tovább tanulni, nem volt kedve beszélgetni s legfeljebb az a sovány vigasza maradt, hogy mára sikerült elvégeznie a maga elé tűzött feladatok minimumát.

Hacsak sikerült kiszorítani magának egy kis ráérő időt, nekiült áttanulmányozni a legfrissebb tudományos folyóiratokat, iparkodott megérteni a különféle kísérletezések jelentőségét, amelyek szerte a világon folytak; de mindig megakadt. Még nem volt hozzá elegendő tudása. Sokszor kétségbeesés fogta el, hogy nem is fog tudni soha semmit.

A felsőbbévesek kollégiumain, amelyeket ebben az első évben hallgatott, körülbelül tíz-tíz hallgató vett részt osztályonként. Ezek vagy newyorki és newyork-környéki más kollégiumok fiatalabb előadói voltak, vagy a Bell, az R. C. A. és hasonló társaságok szabadságolt vállalati fizikusai közül egy-kettő, vagy pedig olyan szerencsés halandók, kevesen, akiknek volt hozzá elég pénzük, hogy teljesen zavartalanul készüljenek a doktorátusukra. Mindnyájan nagyon komolyan vették a munkájukat, megfeszítetten dolgoztak; s ámbár akadt köztük olyan, akinek csak halvány sejtelmei voltak arról, hogy miről is van szó, némelyikük, miként Erik, egyik előadásról a másikra robogott és úgy szívta magába a tudományt, mint a száraz spongya.

Haviland ígérete, hogy maga mellé veszi majd a laboratóriumában, megkönnyítette Erik dolgát, mert kapott vele egy szempontot, vezérfonalat, úgyhogy a felsőbbévesek számára előírt kötelező előadássorozatokat is mindig ebből a szemszögből nézte. Mi használ látom majd ennek? Hogyan használhatom majd fel ezt? Gyakorlatias nézőszögének megvolt az az előnye, hogy külön kérdéseket tehetett fel mindegyik tárgykörben.

Ez a rohanó esztendő két részre választotta Erik életét, — egyfelől teljesen elmerült a munkájában, hajszolta őt a szenvedélyes igyekezet, hogy magába tömjön minden tudományt, és hogy minél többet tudjon.

mire Haviland visszaérkezik; másfelől pedig sietős étkezések, kimerült alvások és voltaképpen magányosság jellemezte egyhangú napjait.

Az egyetlen derűs fényfolt Maxwell kora tavasszal rendezett nagy mulatsága volt ebben a vágtató szürkeségben.

2

A társaság vidámsága és lármája már elérte a tetőpontját, amikor Erik megérkezett. A vendégek nyüzsgése és zaja megtöltötte a Morningside Drive-ra néző kis lakást, amely olyan kicsi volt, hogy mindenki hórihorgas, setesuta, nagy behemót embernek látszott benne. A hálószobában egymás hegyén-hátán hevertek a kalapok, kabátok. A lányok be-bedugták az orrukat, hogy megnézzék magukat a tükörben időnként s hogy egy kis lélegzethez jussanak, mielőtt visszatérnének a nappaliszoba zsúfolt zúrzavarába.

A parányi régimódi konyhában palackok voltak szétszórva mindenfelé, meg édességek, cukrászsütemények feleúton a csomagjuk zsírpapírja és a tálca közt. A fürdőkádban egy kis hordó sör állt csapra verve. A sok nyüzsgő férfi, aki azzal foglalatoskodott, hogy újra megtöltse a poharát, helyet adott a lányoknak, akik képtelenek voltak bejutni a hálószobába s meg kellett elégedniük a mosdó fölötti kis tükörrel. A nappaliszobában maguk alá húzott lábbal üldögéltek a székeken és a díványon, akiknek jutott ülőhely, hogy azok is elférjenek valahogyan, akik állva maradtak. A férfiaknak már a fele levetette a kabátját s néhányan kigombolták a gallérjukat is.

A vendégség azért gyűlt össze, hogy megünnepelje Maxwell házasságát és azt, hogy befejezte tanulmányait és letette az összes vizsgáit. Néhány hónap múlva, júniusban, véget ér a szerződéses kötelezettsége és jobb állásba térhet vissza Washington államba. Maxwell részeg volt, már egymagában a szabadságától is. Eriknek ez a mai este azt jelentette, hogy egy rakás munkáját félbe kellett hagynia, de amúgy sem volt nagy kedve a munkához. Két hete már, hogy bágyadtan, lankadtan dolgozott, elégedetlen volt önmagával, úgyhogy hálásan fogadta a meghívást. Senkit sem ismert a társaságból, csak Maxwelléket, de ezt sem bánta, — csak annál kalandosabb ízűvé tette számára a mulatságot, hogy ilyen névtelenül, ismeretlenül vesz részt benne.

Erik már az érkezése pillanatában észrevett egy feketehajú lányt a szoba túlsó sarkában s ettől fogva szakadatlanul csak őt nézte. Öntudatlanul is állandóan igyekezett úgy elhelyezkedni, hogy láthassa. Hosszú fekete haja volt a lánynak, szürke szeme s mozgékony, nevető szája. Időnként hirtelen figyelmetlenné vált és szétnézett maga körül, mint aki újra meg akar bizonyosodni róla, hogy nincs bezárva sehová. Két másik lánnyal együtt üldögélt a körülöttük ácsorgó férfiak gyűrűjében, s ámbár nem ő volt a legcsinosabb a nyüzsgő, zajos társaságban, volt benne va-

lami megejtő varázs, ami kiemelte a többiek közül, legalább is Erik szemében.

A keresztneve, amint a fiú megtudta, Savina volt, s a helyzet úgy festett, mintha egy O'Hare nevű, vörösképű, roppant választékos, sötétzakós, skatulyából kiszedett fiatalembernek lenne a magántulajdona. O'Hare láthatólag nem érezte magát otthonosan ebben a társaságban. Ha valaki meglökte, elmosolyodott, de olyan kényszeredett és riadt tekintettel, mintha külvárosi nyomortelepeket látogatna éppen s attól félne, hogy tévedésből őt is helybelinek nézik.

Erik egy-két szót beszélt a lánnyal. A mulatság emelkedett hangulata neki is rögtön a fejébe szállt s egyszer csak azon kapta magát, hogy két pohár itallal lassan nyomakodik át a tömegen Savina felé, udvarias „bocsánat, szabad, bocsánat"-okkal, amíg oda nem ér a gyűrű közepére. Savina éppen ezt mondta:

— Az osztályvezető persze egy hülye fráter... — de elharapta a mondatát és várakozó, kíváncsi pillantással nézett fel Erikre. A fiúnak újra feltűnt Savina szeme, — a nagy, hosszúkás, tiszta, nyugtalan szürke szempár.

— Magának hoztam ezt a poharat — mondta Erik. — Bocsásson meg, hogy ilyen soká tartott, amíg ideértem vele.

— Dehát én nem emlékszem rá, hogy kértem volna — mondta a lány csöndesen.

— Fölösleges is lett volna. Én ki tudom találni a gondolatait. Milyen az ital, nem túl erős, vagy túl gyenge?

A lány egy pillanatig elismeréssel nézte Eriket, aztán mesterkélt közönnyel megkóstolta az italt.

— Pont jó — mondta.

A fiú bólintott.

— Biztos voltam benne. Ha legközelebb akar valamit, csak nyugodtan gondoljon rá, majd én kitalálom.

Ahogy sarkon fordult és ott hagyta őket, a hirtelen támadt szünet egy pillanattal tovább tartott a kelleténél. Aztán az egyik lány felnevetett és megszólalt:

— Édes pofa!

A megjegyzés egy darabig ott lebegett a levegőben, szinte külön válva a szoba lármájától, aztán egy hirtelen hangáradat elmosta. Később azonban Erik, ahogy ide-oda ténfergett, többször is észrevette, hogy a feketehajú lány feléje pillant.

Az elmúlt hetekben a nyugtalansága sokszor órákon át nem hagyta dolgozni s ilyenkor rendszerint abbahagyta a munkát és lement sétálni a Riverside Drive-ra vagy a Broadwayre. Magános párok üldögéltek az elhagyatott padokon, vagy sétálgattak kettesben, összebújva a szél elől, s Erik mindig azt remélte, hogy majd csak ráakad valahol egy lányra, aki egyedül ül s aki utána fordul majd, ha odaér elébe, olyan mozdulattal, amiből világosan megértheti, hogy őrá várt.

Savina eszébe juttatta Eriknek a magánosságát, mert rögtön felismerte benne, hogy éppen ilyen lányt keresett, noha egy perccel ezelőtt még nem tudta volna megmondani, hogy pontosan milyennek is kellene lennie, mit is keres ő a lányokban. Csalódást okozott neki, hogy így kellett találkozniuk, ilyen nyilvánosság előtt, ekkora tömegben, s egyelőre akaratlanul is kerülte a lánnyal való beszélgetést, itt, a többiek jelenlétében. Úgyis lesz rá alkalma előbb-utóbb, hogy négyszemközt beszélhessen vele. Ha ma este nem, hát talán majd holnap, az után, ha találkoznak — az ábrándjaiban gondosan kitervezett csoda folytán.

Maxwell megfogta egy percre Eriket.

— No, hogy mulatsz? — kérdezte. Amióta megházasodott, Max mások társaságában fiatalabbnak látszott, Erikkel szemben azonban atyáskodóbb volt, mint valaha, mintha azt érezné, hogy egészen az év végéig ő a felelős a fiatalember szellemi fejlődéséért, s még gyorsan kárpótolni akarná ezzel a dupla adag gondoskodással, azért, hogy nemsokára elutazik.

— Max, ki az a lány ott a túlsó sarokban? Csakugyan ahhoz az ügyvédkinézésű, Fi-Béta* jelvényes pasashoz tartozik?

— Tudom is én, öregem. Nem is ismerem őket, egyiküket sem. Ne törődj a pasassal. Szedd el tőle a lányt.

A mellettük álló csoportban valaki beszélt valamiről s Maxwell felfigyelt a mondat végére. Aztán csatlakozott hozzájuk, egyszerűen azáltal, hogy feléjük fordította a fejét.

3

A lány megpróbált átcsúszni Erik mellett. Félfejjel alacsonyabb volt a fiúnál és olyan szorosan összepréselődtek, hogy Erik könnyűszerrel megcsókolhatta volna. A nagy tolongásban a félkarjával már úgyis kénytelen volt átölelni a lány karcsú derekát.

— No, szép kis gondolatolvasó maga — mondta Savina. — A maga tudományától ugyan éhen halhatnék. Már jó tíz perce, hogy megfeszítetten gondolok egy szendvicsre. Azt hittem, hogy ki tudja találni a gondolataimat!

— Pedig ki tudom találni, higgye el — bizonykodott Erik. — Esküszöm, hogy ki tudom találni. Csak azért nem hoztam a szendvicset, mert tudtam, hogy tíz perc múlva úgyis lángost is akar majd; gondoltam hát, hogy megvárom, aztán majd együtt esszük meg kint a konyhában.

A lány nevetett.

— Szeretnék kijutni a konyhába, de nem tudok — mondta. — Nem bánom, ha segít nekem átfurakodni a tömegen.

Erik megfogta a lány kezét és vezetni kezdte kifelé. Nehezen tudott utat törni magának, lökdösték jobbról-balról, de az egész nagy tolakodásban,

* *„Fi-Béta-Kappa" — régen titkos egyetemi társaság Amerikában. Ma már megszűnt titkossága, csak a felső tízezer gyermekeit választják tagnak.*

zajban, az arcok és hangok között, jóformán semmi mást nem érzett, mint a lány kezének könnyű, sima érintését. Fájó szívvel engedte el, amint kiértek a konyhába. Dehát itt már kényelmesen lehetett mozogni, egyedül voltak. A hall felől beáradó hangok csak nyomatékosabbá tették a magányukat.

— Csinálok magának is egy szendvicset, jó? — mondta a lány. Erik azonban úgy vette észre, hogy most egy kicsit félénkebb lett, mintha zavarban lenne, s kerülte a fiú tekintetét is. — Mit akar inkább, hideg sültet, vagy nyelvet?

— Hideg sültet. Engem Erik Gorinnak hívnak. Magát meg Savinának, ugye?

— Igen. Vajat is kenjek rá?

— Legyen szíves. És ki az a sötétkék ruhás alak magával?

— Arnie O'Hare. Mustárral?

— Mustárral. Miféle név az a Savina?

— New Englandben nagyon gyakori név, az én esetemben azonban véletlenül olasz név. Savina Volterrának hívnak.

Átnyujtotta a szendvicset Eriknek és maga is enni kezdett. Nekitámaszkodott a konyhaszekrénynek, a fiúnak pedig sikerült összeöntögetnie a kidobált üvegekből két kis pohárnyira való whiskyt szódával.

— Nagyon ért az ital-töltögetéshez — mondta a lány. — Biztosan valami híres, gazdag komornyik volt a gazdasági válság előtt, nem?

Szemben álltak egymással, úgyhogy Erik most megnézhette magának a lányt, tetőtől talpig. Szép, karcsú alakja volt, sötétkék ruhát viselt, piros gombokkal és keskeny, fodros piros gallérral. A fiú jól megnézett rajta mindent, de megint csak az arca kötötte le igazán a figyelmét. Nyugtalanság rítt le Savina vonásairól, nyugtalanság, amelyről Erik rögtön tudta, hogy a kutató kíváncsiságnak és az önmagába való visszamenekülésnek a keveréke. Jól ismerte ezeket az ellentétes érzéseket saját tapasztalataiból.

Zsebrevágta mindkét kezét, nekidőlt a tűzhelynek és olyan egyszerű, természetes hangon szólalt meg, amely megkövetelte a válasz őszinteségét is:

— Ne tréfáljon, Savina. Egész este arra vártam, hogy beszélhessek magával.

— Rendben van — felelte a lány. — Hát akkor beszélgessünk magáról. Nekem sincs kedvem az üres fecsegéshez. Mivel foglalkozik?

— Fizikus vagyok.

— Ezt úgy mondta, mintha óriási fontosságú dolog volna! — Savina hangja megint kötekedő volt.

— Nagy F-fel mondtam azt, hogy fizikus? — kérdezte Erik.

— Csupa dűlt betűvel mondta. Tulajdonképpen mi az, hogy fizikus? Maga az első, akivel életemben találkozom. Azt tudom, hogy a vegyész a vegytannal foglalkozik, a biológus pedig a biológiával. De hogy a fizikus mit csinál, azt nem tudom, mert nem ismerem a fizikát. Amellett mindig

azt képzeltem, hogy a fizikusok sovány, vézna kis emberkék, óriási, kopasz koponyával. Vagy olyanok, mint Einstein. Biztos, hogy maga fizikus?

— Hát azt mindenesetre nagyon rosszul képzelte el, hogy milyennek kell lennie az olyan lánynak, aki nem szereti az üres fecsegést.

— Ó, ez csak olyan beszédmodor. Nem fontos, nem számít. Megszokás; ráragad az emberre az üzletben.

— Üzletben dolgozik?

— A Macy-áruházban. Megtartottak a karácsonyi kisegítők közül. De nagyon jó, válogatott társaságban vagyok ott; mindenféle akad az elárusítók közt — tette hozzá közönyösen. — Egy ügyvéd, két tanár, egy mérnök és magam. Konyhaberendezéseket adunk el. Egyébként roppant megnyugtató érzés találkozni valakivel, aki azt csinálja, ami a foglalkozása.

Mind a ketten egyszerre fordultak meg, szinte bűntudatosan, mert közben valaki belépett a konyhába és megállt, rájuk meredve. A zömök, sötétruhás fiatalember volt.

— Ó, Arnie — mondta Savina. — Nem akarsz enni valamit?

— Köszönöm, nem — felelte Arnie. Meglepően mély hangon beszélt. Alacsonyabb volt Eriknél, de testes, szélesvállú, domború mellkasú fiatalember. Erik huszonhét évesnek nézte. Kerek, pirospozsgás képe volt, szép koromfekete haja, világoskék szeme azonban minden szelídséget kiirtott a megjelenéséből. Jólfésült, ápolt külsejű embernek látszott. Sötétkék zakóruhát viselt, kék inget, keményített magas fehér gallérral, hogy a vastag nyaka ne lássék olyan rövidnek. Csupa merevség volt az egész ember, mint egy kifeszített hüvelykujj.

— Arnie, bemutatlak Gorin úrnak. Arnie O'Hare.

A két fiatalember nem adott kezet egymásnak. Mindössze biccentettek egyet. O'Hare, anélkül, hogy a fejét megmozdította volna, ránézett Savinára.

— Legfeljebb még egy félóráig maradhatunk itt, Savvy — mondta kurtán. — Még máshová is el kell mennünk.

— Igen, tudom, Arnie. Biztos, hogy nem kérsz semmit?

— Biztos.

Megint biccentett egyet Erik felé, aztán faképnél hagyta őket, éppen olyan hirtelenül, mint ahogyan jött. Egy pillanatnyi csönd támadt.

— Még mindig nem mondta meg, hogy magának mi a hivatása abban a válogatott elárusító-társaságban — mondta Erik.

A lány vállat vont.

— Semmi különös, csak olyan általános műveltség. Az angol irodalom volt a szakom a Barnard-kollégiumban. Maga pedig nem felelt még nekem arra, hogy egyáltalán mi az a fizika.

— Azt hosszú lenne elmagyarázni és itt nagyon nagy a zaj. Holnap úgyis szombat van. Majd holnap este mindent elmesélek magának a fizikáról.

— Holnap nem érek rá.

— Hát akkor vasárnap.
— Vasárnap is el leszek foglalva, valószínűleg.
— O'Hare úrral?
— Vele. Arnie-val.
— Mindig vele mászkál?
Savina felnézett Erikre, nyugodt, határozott pillantással, de aztán megváltozott a tekintete s úgy felelte:
— Nagyjából.
— De azért felhívhatom talán? Hátha szerencsém lesz és ez a jó O'Hare úr holnap reggel kitöri a bokáját, vagy esetleg a gomblyukában fityegő Fi-Béta jelvénye olyan szelet csap, hogy megnáthásodik tőle?
Savina elmosolyodott.
— Nem lenne semmi értelme — mondta. — Arnie igazán nagyon egészséges természetű.
— Sosem lehet tudni. Mi a telefonszáma?
— Mi lenne, ha inkább bemennénk? Már megette a szendvicsét.
— Nem akarja megmondani?
Savina egy türelmetlen mozdulatot tett a fejével, de a hangja lágy volt, sőt kissé sajnálkozó is, amint megszólalt:
— Jaj, úgyis hiába! Nem megyek magával randevúzni.
— Csak beszélgetni szeretnék magával.
Nedvesen csillant meg a lány szeme, ahogy észrevette Erik tekintetében a szomorú sóvárgást. Úgy nézett rá a fiúra, mintha meg akarna tudni róla valami fontos dolgot, — valamit, ami fontos a számára. Aztán elfordította a fejét és megindult kifelé a konyhából. De ahogy az ajtóhoz ért, megállt egy pillanatra.
— Audubon 5—51—62 — mondta, visszafordulva. — Hat óra után rendszerint otthon vagyok.
Savina kiment. Erik egyedül maradt a konyhában s a tűzhelynek támaszkodva álldogált, amíg ki nem csődült egy újabb csoport és taszigálni nem kezdte. Emelkedett hangulat fogta el, csöndes bizakodás, mosolyogni lett volna kedve, szerette volna elmesélni valakinek ezt a csodálatos újságot, de aztán ráeszmélt, hogy Max kivételével senkit nem ismer itt, Maxnek pedig tele van a feje a saját dolgaival. Nem szólt hát egy szót sem, csak mosolygott magában tovább, befelé, s megkereste a kalapját, kabátját és otthagyta a mulatságot.
Hűvös volt a márciusi éjszaka, behúzta a nyakát a gallérjába. Az egyetemi épületcsoport hatalmas háztömbjeinek északi szélén meglátta a Fizikai Intézetet. A legfelső emeleten, az épület egyik sarkán, néhány laboratóriumban még égett a villany. Erik nem tudta, hogy ki dolgozhat vajon odafent, de hirtelen elfogta az irigység és a lelkifurdalás, hogy csak haszontalanul lopja itt az időt.

Szombaton egész nap Savinán járt az esze, minduntalan félbehagyta miatta a munkáját. Negyed hétig várt a telefonálással, — ez a ráadás negyedóra volt az engedmény, amiben a türelmetlensége kiegyezett az előrelátható késedelemmel. A lány már az első csengetésre felvette a kagylót.

— Savina? Itt Erik beszél. Mi újság, hogy van?

— Köszönöm, jól. Hát maga?

Erik biztos volt benne, hogy a lány mosolyog.

— Rémesen. Szörnyen hiányzott nekem egész nap. Találkozhatunk ma este?

— Ó, ma este nem. Mondtam, hogy ma este nem érek rá.

— Tudom, hogy mondta. Csak azt reméltem... — tette hozzá a fiú, s elhallgatott. Savina azonban nem felelt, úgyhogy Erik folytatta: — Mit csinált egész nap? Hogy telt el a napja?

— Ó, hát ahogy szokott.

— Node, úgy értem, csakugyan úgy telt el, ahogy szokott? Nem érzett valami türelmetlenség-félét? Uramisten, nekem pokolian telt el ez a napom. Maga semmi ilyesfélét nem érzett?

— Hát, tudja...

Erik végre észrevette, hogy a lány igyekszik tartózkodó, semleges hangon beszélni.

— Más is van a szobában?

— Igen — felelte a lány hálásan.

— Hát akkor feleljen csak igennel vagy nemmel. Gondolt rám egyáltalán tegnap óta? És nemcsak úgy értem, hogy eszébe jutottam-e, hanem sokkal többre gondolok. Nem okoztam magának nyugtalanságot?

A lány elnevette magát. A szája olyan közel volt a kagylóhoz, hogy Erik tisztán hallotta a lélegzését, amikor igy felelt:

— De igen.

Erik is egyenesen belebeszélt a kagylóba. Az az érzése támadt, hogy most mindjárt megcsókolja ezt a lányt.

— Találkozhatunk holnap? — kérdezte.

— Még nem tudom. Várom valakinek a telefonhívását.

— O'Hare úr hívását?

— O'Hare úrét. — Savina csúfolódó hangon felelt, védekezően.

— Hát akkor majd újra felhívom.

— Nem — mondta a lány. — Majd én visszahívom. Adja meg a számát, mert nem tudom, hogy Arnie mikor hív fel.

— Nem bolondozik velem? Csak azért mondja, mert így akar lerázni? Savina megint nevetni kezdett.

— Mi okom lenne rá?

— Ó, tudom én jól, hogy mi oka lenne rá. Mert nyugtalanítom magát és ezt nem állja, ezért szeretne lerázni.

Savina újra halkan felnevetett. Erik hozzáérintette az arcát a kagylóhoz.

— Igaza van — mondta a lány. — Dehát mit csináljak?

Erik már egy félórája ott lebzselt a telefonnál, amikor a lány végre csakugyan visszahívta. Ahogy megszólalt a készülék, izgatottan dobogni kezdett a szíve.

— Holnap találkozhatunk — mondta a lány. — El tudtam intézni. Kettőkor, a kifelé menő földalatti állomásán, a 116-ik utcában.

— No jó — mondta Erik csöndesen, vontatott hangon. — Reggel nem érne rá? Találkozhatnánk, aztán együtt tölthetnénk az egész napot.

— Mit nevez reggelnek? — kérdezte Savina nevetve.

— Hát órakor vagy hét órakor még éppen idejében kezdhetnénk a napot.

— Nem, nem! — nevetett Savina megint. — Hanem találkozhatunk tizenegykor. Isten vele. — A hangja egészen lágy volt.

Erik viszont szótlanul szorongatta kezében a kagylót, fájt a szíve, hogy kénytelen visszaakasztani. A mai estére gondolt, amikor Savina mással lesz, ő pedig egymagában üldögélhet. Aztán elhessegette ezt a gondolatot s úgy fogta fel, hogy a most következő tizenhat óra nincs is. Ő volt a világ legboldogabb embere.

— Isten veled... drágám — dünnyögte, aztán visszaakasztotta a telefonkagylót.

5

Erik másnap délelőtt pontosan tizenegy órakor ért oda a 116-ik utca földalatti megállójához; s öt perccel később Savina kiszállt az egyik befutó villamosból. Széles, lapos korong-kalapot viselt a félszemére csapva, s szürke kabátjának a kézelőit és a körgallérját keskeny fekete perzsa csík szegélyezte. Mosolygott, s Erik azonnal kiérezte tekintetéből a megbecsülést.

— Ugyanolyan vagyok, ahogyan péntek estéről emlékszik rám? — kérdezte a fiú.

— Nagyjából — felelte Savina. — De honnét tudja, hogy erre gondoltam éppen? Vagy maga is ezt gondolta énrólam?

— Mondtam már, hogy ki tudom találni a gondolatait. — Lenézett a lány arcába. — Nagyon nyugtalanítottam magát tegnap éjszaka?

— Nem olyan nagyon — mondta a lány. — Úgy látszik, már túl vagyok a nehezén.

— Az már baj. Hát hová menjünk, mihez van kedve? — kérdezte Erik. Tizenöt dollár volt a zsebében, a felét úgy kérte kölcsön.

— Maga erőszakoskodott, hogy ilyen korán találkozzunk — felelte Savina. — Azt hittem, van valami terve, tudja, hogy mit akar.

— Én semmi mást nem akartam, csak találkozni magával. Mindegy, hogy hol, csak együtt lehessünk. Hát talán sétáljunk végig a Riverside Drive-on, egy darabon, később aztán felülhetünk az autóbuszra, bent a városban.

Megindultak fölfelé a lépcsőn s Erik udvariasan karonfogta a lányt, — de amikor kiértek az utcára, akkor sem engedte el a karját.

Szép tiszta volt az ég, tavaszi szellő fújdogált. A folyó túlsó partján élesen kiváltak a háttérből az épületek körvonalai, mintha hibátlanul legyalult és kifaragott játékszerek volnának, sőt még a kék vízen úszkáló bárkák és vontatóhajók is élénk zománc-színeket kaptak a tündöklő napfényben. A Riverside Drive mentén a kis sétautak elhagyatottak voltak, csak néhány apa vigyázott a játszadozó gyerekeire, — s egyetlen pillantásra meg lehetett állapítani, hogy ezek közül a férfiak közül kinek van munkája és ki munkanélküli, pusztán a tekintetükből, ahogyan a gyerekeiket nézték. Erik és Savina szótlanul lépegettek egy ideig.

— Mielőtt bármit is mondana, szeretnék megmagyarázni valamit — szólalt meg végül a lány.

— Nem kérdeztem semmit.

— De éppen kérdezni akart. Én is kezdek lassacskán belejönni a gondolatolvasásba, tudja.

— Fogadni mernék, hogy O'Hare gondolatait nem tudja kitalálni — mondta Erik. — Ahhoz szerelmesnek kellene lennie bele.

— Szóval nem kérdez tőlem semmit, hanem inkább megfelel a saját kérdéseire helyettem?

— Máris elkezdjük a veszekedést?

— Nem, egyáltalán nem fogunk veszekedni, csak hallgasson meg előbb szépen.

— Rendben van, meghallgatom. Halljuk hát. Hozzámegy feleségül?

— Hozzámegyek.

— Ezt komolyan mondja? — kérdezte Erik. A város valamennyi lakója közül ez a lány volt az egyetlen, aki csakugyan létezett számára, legalább is pillanatnyilag ezt érezte; s most azt mondja, hogy itt hagyja őt örökre, magára. Halálosan megbántódott, harag öntötte el. — Hát ha hozzá akar menni feleségül, akkor mit keres most itt, énvelem? — kérdezte.

— Ez az a része a dolognak, amit magam sem értek. De azt az egyet tudom, hogy... nem akarok többé találkozni magával. Csak most az egyszer, utoljára, aztán... isten vele örökre. Ezt meg kell mondanom, mindjárt az elején.

— Tisztességes eljárás ez magától egyáltalán? Mit gondol? Nem tudom, hogy O'Hare-nek mi a véleménye róla, de velem szemben nem tisztességes dolog.

— Először is Arnie nem tudja, hogy találkozunk, másodszor pedig most rögtön elmegyek, ha óhajtja.

Látszott a megfeszülő arcélén, hogy visszatartja a könnyeit, s Erik

tudta, hogy ha most elengedné, sírva is fakadna, de mégis megkönnyebbülést érezne.

— Nem — mondta a fiú komoran. — Maradjon csak szépen velem, együtt töltjük ezt a napot, ahogy terveztük. Nem egészen így képzeltem ugyan, de majd jó képet vágunk a dologhoz.

— És nem beszélünk többé Arnie-ról, ugye?

— Nem. Csak még erre az egy kérdésre válaszoljon. Együtt él vele?

— Nem — felelte a lány hideg hangon. — A szüleimnél lakom. Most a nővérem is hozzánk költözött, Joe-val, a férjével. Nagyon helyes fiú. Mindnyájan nagyon helyes emberek vagyunk, csak egy kicsit zsúfoltan lakunk ott. Ezért nem akartam tegnap túl sokat beszélni telefonon, amikor felhívott. Ha meghallják, hogy miket beszélek, akkor két hónapon keresztül semmi másról nem lenne szó odahaza, csak erről.

— Szóval akkor a pénzéért megy hozzá?

A lány szembefordult Erikkel és keserűen nevetni kezdett.

— Uramisten, micsoda gyerek maga, Erik! — mondta. — A legkomiszabb gonoszságokat mondja az embernek, s közben milyen édes tudott lenni, amikor telefonált. Arnie O'Hare-nek nincs pénze, nincs egy fillér vagyona sem. Nagyon szeretem Arnie-t. Ilyen emberhez akarok feleségül menni. Ő nem hagyja magát becsapni, vele nem lehet azt csinálni, amit Joe-val, vagy a papával csináltak... és máma csak ez számít, az egyéniség, semmi más. Arnie nem hagyja magát kitúrni az állásából, neki mindig lesz kenyere. S nem az a fajta ember, akit holmi előítéletek visszatartanának, mint szegény Joe-t. Ebben az országban az íreket éppen úgy elnyomják, mint az olaszokat. Jaj, értse meg... nem szívesen beszélek így, dehát igazán, Erik, minden a legnagyobb rendben volt, egészen tegnapelőttig.

— Mennyit keres O'Hare? — kérdezte Erik, teketóriázás nélkül.

— Heti hatvanöt dollárt — felelte a lány, ugyanolyan hangon. — Egy nagy ügyvédi irodában dolgozik és mihelyt megkapja azt az állást, amit szeretne, egy másik vállalatnál, rögtön összeházasodunk.

— Fogadja őszinte szerencsekívánataimat!

Heti hatvanöt dollár! Egy tanársegéd keres csak ennyit, s Eriknek, mielőtt tanársegéd lehetne belőle, előadónak kell lennie, de előbb meg kell szereznie a doktorátusát, ehhez pedig előbb önálló kutatómunkát kell folytatnia, amit viszont el sem kezdhet, amíg Haviland vissza nem érkezik.

— Rendben van — mondta haragosan. — Nem beszélünk róla többet. Tévedtem, rosszul képzeltem a dolgot, az én hibám. De örülök, hogy tiszta vizet öntött a pohárba és örülök, hogy eljött. Igazán nagyon kedves volt magától...

— O, Erik... — szólt közbe a lány panaszos hangon.

— Nem, nem, kómolyan mondom. Nagyon kedves volt, hogy eljött és tisztázta, hogy miként áll a helyzet. Most pedig csípjük el azt az autóbuszt. Bemegyünk a városba és mulatunk egyet.

— De olyan haragos a hangja!

Erik maga felé fordította a lányt.

— Persze, hogy haragos. Olyan dühös vagyok, hogy itt helyben agyon tudnám vágni magát. De azért szépen eltöltjük majd ezt a napot kettesben és nem beszélünk többé másokról. No gyerünk. Kapaszkodjon fel, miattunk állt meg.

Szótlanul utaztak végig az Ötvenhetedik utcán és az Ötödik sugárúton, csak cigarettával kínálta meg Erik a lányt s tüzet adott hozzá és maga is rágyújtott. Az emeletes autóbusz nyitott tetején ültek, egymagukban, szorosan egymás mellett. A fiú végül félkarjával átkarolta Savina derekát.

— Idefigyeljen, ne dühösködjünk tovább — mondta. — Én már nem haragszom. Legyen az én szerelmem, csak mára, csak egy napra, jó?

— Jó.

A lány a kirakatokat nézegette, lent az utcán, Erik azonban tudta, hogy mosolyog.

— Mondja hát — biztatta. — Mondja utánam: „Én, Savina, ma, egy napra a szerelmed leszek, Erik." Tessék szépen utánam mondani.

Savina a kesztyűs kezével megfogta a fiú kezét s gyengéden megszorította. Eriknek a tegnapelőtti este jutott eszébe róla, amikor kézenfogva vezette a lányt kifelé a konyhába.

— Csacsiság ilyet mondani. Különben is, nagyon hosszú.

— Akkor engedje el a kezem — mondta Erik. Megpróbálta kiszabadítani a kezét, de Savina csak nevetett és nem engedte el.

— Jellemző magára, hogy szorongatja egy férfi kezét, amikor még csak nem is a szerelme neki!

— Már mondtam, hogy igen.

— Csak én mondtam. Maga olyan gyerekes, hogy nem képes rászánni magát, hogy kimondja.

— Hogy menjen a fenébe? — kérdezte Savina nevetve.

— No, mondja hát: „Én, Savina, azt mondom neked, Erik, hogy menj a fenébe."

A lány hirtelen visszafordult Erik felé, hogy válaszoljon neki, de aztán csak rámeredt a fiú sovány arcára. Erik frissen volt borotválva, ámbár még alig pelyhedzett az álla. Savina előbb a szájára pillantott, aztán a szemébe nézett. Szerette volna megcsókolni ezt a fiút.

— Jöjjön, — mondta Erik s a hangja rekedtesen, fátyolosan csengett — jöjjön, megcsókolom.

— Most ne — mondta a lány. Elhúzódott Eriktől, de a kezét nem birta elengedni. — Ne most. Majd később. Megígérem.

A Childs-étterembe mentek ebédelni s Savina rájött, hogy Erik még sem a Szabadság-szobrot, sem az akváriumot nem látta, egyetlen múzeumban vagy színházban sem járt még, s hogy egyáltalán, egész New Yorkból nem látott eddig egyebet, mint az egyetemet, vagy azt, ami szorosan hozzátartozott a munkájához.

— Hát maga? — kérdezte a fiú. — Maga mit látott ezek közül?

— Mindent... mindent, százszor is megnéztem mindent, különösen

akkor, amikor nem volt állásom. Lemegyünk a rakpartra és hajókázunk egyet, jó?

A hajózás után végigsétáltak a Wall Streeten s lassacskán rájuk esteledett. Az elhagyatott utcán jól hallatszott Savina sarkainak a kopogása. Egy nagy bank-épület kapualjában Erik megállította a lányt és megcsókolta. Szerelmet vallott neki, de Savina nem felelt rá semmit, csak végigcirógatta arcával az arcát. Tovább indultak a sötét utcán, aztán még kétszer megálltak csókolózni. Savina átkarolta Erik nyakát, szorosan hozzásimult, karcsú teste nekifeszült a fiú testének. Végül, újabb hosszú csókolódzás után, megigazította a kalapját és kijelentette, hogy most már jobb lesz, ha visszafordulnak. Beültek egy vendéglőbe az Union-téren, megvacsoráztak, aztán elmentek egy moziba az Ötvenharmadik utcában, mert már belefáradtak a sok sétálásba. A mozi után Erik megszámolta a pénzét egy utcai árus lámpája alatt s megállapította, hogy maradt még annyi pénze, hogy hazavihesse Savinát taxin. A lány tiltakozott ugyan a fölösleges költekezés ellen, de csak egyszer, s mihelyt beültek a kocsiba, rögtön a fiú karjába vetette magát. Erik minden újabb csóknál úgy érezte, hogy a lány ajka egyre puhább, egyre odaadóbb lesz.

Amikor végül megérkeztek a Broadway és Amsterdam között a Százötvenötödik utcába, Savina nem hagyta, hogy Erik elengedje a taxit.

— Nem, Erik, nem. Csak még jobban megnehezítenénk vele a dolgot.

— Még mindig komolyan gondolja, amit délelőtt mondott? — kérdezte a fiú szomorúan. Levett kalappal állt a járdán, Savina mellett. A folyó felől erős szél fújt, de Erik még mindig tisztán érezte a lány púderes illatát, arcának puhaságát, ajkának szorosan tapadó érintését. — Én azt reméltem, hogy...

Savina megrázta a fejét.

— Nem, Erik. Csak, el kell búcsúznunk... jó éjszakát.

Sarkon fordult és bement az előcsarnokba. Becsukódott mögötte a nehéz ajtó s a muszlin-függönyök eltakarták Erik szeme elől. Vissza sem nézett. A fiú végül megmozdult, megfordult, aztán kifizette a taxit.

Másnap kábultnak érezte magát egész nap. Fél hétkor felhívta a lányt. Egy férfihang válaszolt és megkérte, hogy tartsa a kagylót, de egy perc múlva azzal tért vissza, hogy Savina nincs otthon. Erik kilenckor újra felhívta a lakást s a férfi most azt felelte, hogy Savina körülbelül egy órával ezelőtt elment hazulról.

Egy hétig minden áldott nap felhívta és mindig meghagyta a telefonszámát, hogy hívja vissza a lány. Mindig ugyanaz a férfihang válaszolt neki, de sohasem türelmetlenül vagy dühösen, pedig már ismerte Erik hangját. Lemondóan, megadással felelgetett a fiúnak, sőt, kissé szomorú hangon. A következő héten Erik már csak egyszer telefonált, aztán abbahagyta. Savina tudja a telefonszámomat, gondolta magában, előbb-utóbb majd csak felhív. Majd csak rendbe jönnek a dolgok, biztatta magát, de olyan meggyőződés nélküli vidámsággal, mint egy felnőtt, aki valami hazugsággal áltat egy gyereket.

Nekifeküdt a munkának s a napok megint összefolytak egyetlen nagy rohanássá. Közeledett az év vége, a kollokviumok, számára ugyanúgy, mint a tanítványai számára; s hogy még jobban megnehezítse a dolgát, a tanárvizsgáját is most kellett letennie. Szakdolgozatot nem kívántak meg tőle ehhez, helyette azonban a vizsgák egész sorozatát írta elő a szabályzat, több napon keresztül. Erik átnézte a régebbi vizsgatételeit és megnyugodott, hogy nincs semmi oka a félelemre, készülnie azonban mégis csak kellett, ami újabb ráadás volt mindennapi munkájában. Fox professzor elejtett szavaiból egyszer megtudta, hogy Fox nemrégiben kapott egy levelet Havilandtől; s ez úgy megdobogtatta a szívét, hogy már-már féltékenységet érzett. Egy pillanatig arra gondolt, hogy talán írnia kellene Havilandnek, hogy figyelmeztesse az ígéretére, de aztán úgy döntött, hogy mégis csak az lesz a legokosabb, ha minél jobban megalapozza a tudását, amennyire csak tőle telik, úgyhogy mire Haviland visszajön, valóban szüksége legyen rá, ígéret nélkül is.

A klasszikus fizika egyetlen olyan területe, amelyet Erik eddig még nem tudott a tervbe vett jövendőbeli szakkutatásai szempontjából kiaknázni, Earle Fox kollégiuma volt, a termodinamika. Fox egy türelmes öreg világfi modorában adott elő, aki éppen az unokájának beszél a lelkére, amikor a gyerek először rúgott ki a hámból. Fox elnéző volt, szánakozó jóakarattal nézte az ifjúságot, de egyszersmind unta is az egészet és tele volt keserű gúnnyal. Kedvesen bánt a tanítványaival, mert számtalan nemzedéket nézett már végig, évről évre, és nagyon jól tudta, hogy mi vár rájuk. vagy legalább is tudni vélte: lelkes rajongás egy ideig a tudományuk iránt, aztán fásultság, unalom, végül pedig a hiábavalóság érzése, az elpocsékolt életé, mert akármilyen nagy, jelentős munkát is végzett az ember hosszú pályafutása alatt, életének ezeket a drága, utolsó éveit úgy kell leélnie, hogy alapjában véve semmi nem érdekli, semmivel nem törődik többé.

Fox előadás-modorának színtelenségével éles ellentétben állt a tárgya, amit előadott. A termodinamika az energiával foglalkozik s a különböző energiák átalakulásával másféle energiává. Fox elmagyarázta a hallgatóinak, a termodinamika elemi tételeinek ismertetése közben, hogy minden energia-átalakulásnál — mint például egy elektromos áramfejlesztő forgatására használt acélrugó kiegyenesedésénél, vagy egy emelődaru meghajtására használt robbanómotor benzinjének elégésénél — bizonyos része az energiának közönséges súrlódási hővé alakul át, s ezt többé nem lehet felhasználni semmire. Ennélfogva minden egyes energiaátalakulás hozzájárul egy pici kis adaggal a kárbaveszett energiák szakadatlanul növekvő szemétdombjához, s ennek a nagy szemétdombnak, ennek a meddő sivatagnak a neve: entrópia. S hogy Earle Fox ezt a hosszú gondolatsort mindig lelkifurdalás nélkül végigmondta, annak az volt az oka, hogy az

entrópiának valóságos értelme volt az ő szemében: úgy érezte, hogy ő is benne él.

Szenvtelen arccal hallgatta most Erik kérdéseit. Szerette Eriket, már amennyire képes volt szeretni a nála fiatalabbakat; évek óta nem volt olyan gyakornoka az intézetben, akit ennyire szeretett volna. Szerette Erik lelkességét, mert a fiú sosem volt sértő, szemtelen, de ugyanekkor haragudott is érte, mert szalmalángnak tartotta ezt a tulajdonságot az emberekben, kérészéltű. sokat ígérő, haszontalan tulajdonságnak, amely csak lelki sivárságot hagy maga után, ha egyszer ellobogott.

— Nem — felelte végül a fiúnak. — Ahhoz még nem tudnak eleget az atommag fizikájáról, hogy entrópia-számításokon törjék a fejüket. Ezen a területen a termodinamika nagy jelentősége az energia meghatározásában áll. Az energiát könnyű megmérni és az atomon belüli részecskéket a jellemző energiájuk révén tudják megkülönböztetni.

Ha a többi professzorától ilyesmit kérdezgetett Erik, ők mindig többesszám első személyben válaszoltak: „Tudjuk, hogy..." „Tisztában vagyunk vele, hogy..." — Fox harmadik személyben beszélt: „ők" — „tudják" — mintha idegenekről beszélne, Erik azonban nem vette ezt észre. Neki csak az járt az eszében, hogy ha van még valami elvégzetlen munka, hát nagyon szeretne azok között lenni, akik majd elvégzik.

Elérkezett a vizsgák ideje, Erik túlesett rajtuk és megkapta a közbeeső, nem végleges képesítését. Tanítást vállalt a nyári tanfolyamon, s már a derekán jártak az évnek, amikor ráeszmélt, hogy már nem március elejét írják. Észre sem vette jóformán, s itt volt az ősz, kezdődött újra a tanév; aztán szeptembernek ugyanabban a hetében, mint tavaly, Haviland megérkezett a Columbia-egyetemre, Erik pedig egy cédulát talált bedugva az ajtaja alatt, azzal az üzenettel, hogy Savina telefonon kereste és kéri, hogy hívja vissza.

NEGYEDIK FEJEZET

1

Haviland a Columbia-egyetemre való visszatérése után véletlenül futott össze Erikkel. A felvonó felért az emeletre s a fiú az ajtó üvegén keresztül meglátta, hogy valaki vár a liftre.

Nagyot dobbant Erik szíve, amikor felismerte Havilandet. Lassú mozdulattal lépett ki a felvonóból.

— Haviland tanár úr! — mondta. — Hát megérkezett?

Haviland udvarias mosollyal nézett Erikre. Előzékenyen felelte:

— Csak néhány napja, hogy megjöttem.

De máris visszafordult a liftajtó felé, mintha attól félne, hogy egy másik emelet elhívja a felvonót, mielőtt még lefoglalhatná magának a hívó-kulcsával; s Erik leforrázva, elszoruló szívvel jött rá a férfi mozdulatából, meg a hangjából, hogy Haviland nem ismerte meg őt.

— Szeretnék beszélni a tanár úrral, minél előbb — mondta Erik. — Szeretném emlékeztetni egy ígéretére, amit nekem tett.

— Ígértem valamit?

— Igen. Tavaly, az elutazása előtt. Fox professzor úréknál. Nem emlékszik rá, tanár úr? Maxwell is velem volt.

Haviland csóválgatta a fejét, felvonta a szemöldökét, de közben nem mulasztotta el, hogy a biztonság kedvéért beszálljon a liftbe.

— Talán nézzen majd be hozzám, — mondta, kissé mentegetődző hangon. — Jöjjön majd le a szobámba, jó? Egy darabig még itt leszek. A 612-es a szobám.

Haviland elengedte a liftajtót, az ajtó becsukódott. Erik pedig nézte, ahogy a felvonó elindult lefelé. Valami különös ürességet érzett a szívében, mélységes sértődést, mintha egy szörnyű tévedést követtek volna el az ő rovására. Úgy érezte, hogy az egész jövője összeomlott, tervei mind füstbementek.

Meg sem várta a liftet, hanem egyenesen levágtatott a lépcsőn, kilenc emeletnyit. Bekopogott Haviland ajtaján s már nyitott is befelé.

Haviland szobája kicsi volt, fehér-falú és semmitmondó. Íróasztalával szemben a fal felső részét fekete iskolai tábla fedte. A táblán, kétféle kézírással felkrétázva, néhány egyenlet állt, melyekből Erik egy betűt sem értett; úgylátszik, Haviland valamilyen problémáról vitatkozott valakivel. Az ajtó mellett egy finom, drága kirándulótáska volt lerakva a földre.

Haviland lustán elnyúlva ült a karosszékben. A kabátját levetette, ingujjait feltűrte, de még így is megőrizte finnyás, jól öltözött könnyedségét. Mielőtt Erik megszólalhatott volna, Haviland beszélni kezdett.

— Ne haragudjon — mondta. — Elnézést kell kérnem magától. Most mintha már emlékeznék a dologra. Magát Gordonnak hívják, ugye?

— Gorinnak.

— Persze, persze. Azt hiszem, olyasmit ígértem meg magának, hogy velem dolgozhat majd a laboratóriumomban. Dehát — mondta, egy tehetetlen mozdulattal — pillanatnyilag semmiféle munkát nem tudok adni magának. Tudja, egy egész csomó kísérletet el kell majd végeznünk. Csakhogy éppen az a kérdés, hogy melyikkel kezdjük. Ezt szeretném előbb eldönteni.

— Dehát nincs semmi, aminek most mindjárt neki lehetne fogni? Függetlenül attól, hogy milyen kísérlet mellett dönt majd a tanár úr, kell lennie valami olyan munkának, olyan felszerelésnek, amire mindegyiknél szükség lehet.

— Hát... tudja... — Haviland a hüvelykujjával vakargatni kezdte az arcát. — Tudja, ez nem biztos, ez nincs feltétlenül igy. Ismeri az atomkutatás mai állását?

— Nem vagyok még egészen tisztában vele. Már tanulmányoztam, de még...

Haviland elfordította a fejét, egy pillanatig kinézett az ablakon. Amikor visszafordult, az arca egykedvűnek látszott.

— Vagyis akkor az lenne talán a legokosabb, ha a legeslegelején kezdem a magyarázatot. Úgy értem, ha nincs kifogása ellene.

— Nincs — mondta Erik. Nem tudta. hogy ezt minek vegye: a visszautasítás bevezetésének vagy a győzelme kezdetének? Kettőzött figyelemmel hegyezte a fülét; egyrészt, hogy mohón magába nyeljen mindent, amit majd hall, másrészt pedig, hogy kipuhatolja Haviland szándékait. — Nincs, dehogy.

Haviland változatlanul egykedvű, furcsán érzéketlen arckifejezéssel nézte a fiút. Az ilyen hétköznapi szólamokat, mint ez a „ha nincs kifogása ellene", olyan tartalmatlannak és olyan nevetségesen olcsónak, elcsépeltnek érezte, hogy mindig finom gúnyként alkalmazta őket. Most is annak szánta ezt a megjegyzést, hogy Erik kapjon észbe tőle, kérjen bocsánatot, amiért teljesen tudatlanul jelentkezni mert és szűkebb szakmájának akarta választani ezt a tárgykört, aztán menjen a fenébe innét a szobájából. Miután azonban a fiú szószerint vette a kérdést, hogy nincs-e kifogása ellene, Haviland először úgy érezte magát, mint akit tőrbecsaltak, aztán bosszankodott, végül pedig fanyarul mulatni kezdett magában a dolgon. Mindez egy pillanat alatt lejátszódott benne, aztán a legnagyobb komolysággal nekifogott annak, amiről éppen azt akarta finom gúnnyal tudtára adni Eriknek, hogy eszeágában sincs megtenni.

— No jó. Hát akkor elmagyarázom — mondta. — Voltaképpen az égvilágon semmit nem tudunk az atommagról. Az elmúlt két esztendő alatt nagyon erős ütemben folyt a kutatómunka, de egyelőre semmi újat nem hozott. Auger Párisban, Chadwick Angliában, és mások is, Németországban és a Szovjetunióban, ugyanannak a problémának különféle változataival próbálkoztak: megvizsgálni külön az atommagot, hogy megtudjanak róla valamit... azonban, — tette hozzá, tagadólag rázogatva a fejét — az eredményeik mind különbözők. Bizonyos esetekben egy újfajta sugárzást tapasztaltak, melynek sokkal nagyobb az áthatoló képessége, mint eddig bárminek. Mi ez a sugárzás? Mi a jelentősége? Miből ered, honnét származik? Nem tudom. Még csak azt sem tudom, hogyan foghatnék hozzá, hogy kitaláljam, amíg le nem ülhetek az íróasztalom mellé egy kicsit, hogy alaposan átnézzem az eddigi eredményeiket és megpróbáljak kiokosodni belőlük valahogyan. És hogy mennyi ideig kell majd itt ülnöm az íróasztalom mellett, arról egyelőre fogalmam sincs.

— Értem — mondta Erik csöndesen. — Más szóval, kidob engem a tanár úr.

— Hát, ez így egy kicsit gorombán hangzanék.

— De ez az igazság, nem?

— No, megálljunk csak — mondta Haviland. — Látom az arcán, hogy el van keseredve; hogy a terveit mind rombadöntöm evvel; dehát mit

csináljak? Nem is értem: én nem lehettem olyan könnyelmű, hogy vaktában ilyesmit ígérjek magának. Biztosan félreértette — tette hozzá — valami mást mondhattam, mert még soha életemben nem tettem olyan ígéretet senkinek, ahol ne hagytam volna egy kis rést magamnak, hogy kibújhassak alóla, ha kell.

— Hát, az igaz, bizonyos feltételekhez kötötte a tanár úr...

— No látja. Így már valószínűbben hangzik. S milyen feltételekhez?

— Be kell bizonyítanom, hogy képes leszek erre a feladatra... meg kell szereznem hozzá Fox professzor úr engedélyét... és egy kis gyakorlatra kell szert tennem a laboratóriumi munkában.

— Helyes. No, és szert tett egy kis laboratóriumi gyakorlatra?

— Nem volt rá időm. Tetszik tudni... — Dehát, gondolta magában Erik, most már minek is mentegetődzzön? — Nem, nincs semmi laboratóriumi gyakorlatom.

— Hm. Hát Fox professzor úrral beszélt-e?

— Nem. Előbb a tanár úrral szerettem volna megbeszélni a dolgot. Úgy gondoltam, hogy sokkal többet érne, ha ön kérné meg rá Fox professzor urat.

— Szóval még nem is beszélt vele! És hogy áll a doktorátusra való képesítése?

— Ó, arra még csak hat hónap múlva pályázhatom egyáltalán. A tavasznál hamarább semmiesetre sem.

Haviland előredűlt a székén s a rugós, forgatható karosszék is kiegyenesedett vele együtt.

— Hát akkor mit csinál itt nekem lelkifurdalásokat, mintha Júdásként elárultam volna magát?

— Dehát hátra van még a harmadik feltétel — mondta Erik. — Hogy bebizonyítsam a tanár úrnak, hogy képes vagyok erre a munkára.

Haviland nem tudta megállni, hogy el ne nevesse magát.

— No és? — kérdezte, egyre emeltebb hangon. — Úgy véli, hogy ezt már be is bizonyította?

— Biztos, hogy el tudnám végezni a dolgomat. Adjon nekem egy laboratóriumot a tanár úr, aztán majd meglátja. Hozzá vagyok szokva a kétkezi munkához. Egykettőre belejönnék.

— Reménytelen ember — mondta Haviland, sóhajtva egyet. — Maga igazán reménytelen eset. No, menjen, szerezze meg a képesítését, aztán jöjjön vissza hat hónap múlva. Addigra én is tisztázom a terveimet.

Erik egy percig szótlanul nézte Havilandet, élesen figyelte, hogy vajjon milyen lehet a hangulata, aztán egy hirtelen sugallattól megszállva, megkérdezte tőle:

— Szóval akkor beszél majd a tanár úr Fox professzor úrral?

— Hogy én beszélek-e Fox professzor úrral? Ki mondta ezt? Hát, megálljunk csak... Jó, no jó — mondta Haviland közönyös hangon. — Majd beszélek vele.

— És tessék idehallgatni, — mondta Erik, visszafojtva az ujjongását

erre a váratlan szerencsés fordulatra — tudom, hogy van itt egy üres labor a tanár úr rendelkezésére, egy teljesen üres labor, ahol nem dolgozik senki. Semmi mást nem akarok, csak egy helyet, ahol elkezdhetek valamit, hogy egy kis gyakorlatot szerezzek a dologban.

Haviland rágyujtott és szippantott néhányat a cigarettájából.

— Magára nem lehet azt mondani, hogy erőszakos ember — szólalt meg eltűnődve. — Nem, ezzel édeskeveset mondanék. Jól van. Majd intézkedem, hogy megkapja a kulcsot.

— Ilyenkor bent vannak az irodában. Felmehetnénk mindjárt — nógatta Erik.

— Nem! — jelentette ki Haviland, egyszerre makacsul. — Most elmegyek. Pár perc múlva már itt sem vagyok. Szóljon majd hétfőn.

Kopogtattak az ajtón.

— Szabad! — kiáltott ki Haviland.

Nyílt az ajtó és egy férfi meg egy nő lépett be. Az arckifejezésükön az látszott, hogy valami hajmeresztő meglepő helyre számítottak itt. A férfi negyven körül járt, az asszony harminc éves lehetett. Erik az első szempillantásra látta rajtuk, hogy gazdagok, anélkül, hogy sorra vette volna a részleteket, mert a pénz sajátságos légköre a ruházatuktól, magatartásuktól és hanghordozásuktól függetlenül is mindig körüllebegi a gazdagokat. A férfi elég testesnek látszott, szürke flanell-öltönye azonban kifogástalanul simult az alakjára. A nő szőke volt és nagyon bájos, — ha ránézett az ember, rögtön puha gyolcsok, finom szövetek és illatszerek jutottak az eszébe. Megálltak a küszöbön, ezek az ide nem illő, különös látogatói a Fizikai Intézetnek.

— De hisz ez nem is laboratórium! — kiáltott fel a fiatal asszony. — Ó, Tony, micsoda csalódás.

Haviland mosolyogva állt fel.

— Jóreggelt, Lilly. Szervusz, Donald. Ne haragudjatok, hogy fel kellett jönnötök ide értem. de nagyon el voltam foglalva. Bemutatom Mr. Gorint. Mr. Peters és a felesége.

A házaspár udvariasan bólintott Erik felé.

— Ha el vagy foglalva, Tony, — mondta Mr. Peters — nem akarunk zavarni. Lemegyünk és megvárunk a kocsiban.

— Ej, dehogy — mondta Haviland. — Már befejeztük.

Belebújt a kabátjába, és megkötötte a nyakkendőjét.

— Pedig én azt reméltem, hogy most majd látok egy igazi laboratóriumot! — mondta Mrs. Peters elbűvölően bánatos hangon. — Ez meg itt csak egy közönséges iroda. Vagy ezt nevezik az alkotó szellem kolostori magányának?

— No, nemsokára mutathatok majd magának laboratóriumot is. Mr. Gorin segít nekem összetákolni egyet.

Erik elmosolyodott erre az ő szentesítésére.

— Maga is fizikus, Mr. Gorin? — kérdezte Mrs. Peters. — Tony volt

eddig az egyetlen fizikus, akivel életemben találkoztam, s megnyugtató érzés arra gondolni, hogy van még egy a világon.

Mr. Peters nézelődött a szobában. Erik végre felfedezett rajta egy ismerős arckifejezést. Mr. Peters pillantása azokra a gabona-ügynökökre emlékeztette őt, akik kijártak a tanyára és hosszú, nyomasztó percekig rágcsálták a felsőajkukat és becsülgették a termést, mielőtt kimondták volna, hogy mennyit kínálnak az egészért.

— Jack még sohasem volt itt fent nálad, úgye, Tony? — kérdezte Mr. Peters.

Haviland nevetett.

— Nem, Jack nem ér rá ilyen szamárságokra. Ő elfoglalt ember, a család esze.

— Én nem mondanám azt, hogy szamárság — felelte Mr. Peters csöndesen, ámbár inkább csak udvariaskodott. — Végül is, Jack nagy felelősséget érez a családjával szemben. Idestova már egy éve lesz, hogy a társa vagyok, s ennyi idő alatt észrevehettem, hogy mennyire komolyan veszi ezt a felelősséget. De ha neked volnék, Tony, addig nem hívnám Jacket, míg kész nincs a laboratórium.

— A bátyám előtt nem kell tekintélyt szereznem, Donald. Mehetünk?

Erik furcsa érzéssel nézte őket. Haviland, ahogy újra felöltözve, kezében a szálloda-címkés kiránduló-táskájával, barátai közt, ott állt előtte, mintha finoman átalakult volna. Mintha feloldódott volna, mintha eltűnt volna egy másik, elérhetetlen világban. Valahogyan egyből szabottnak látszott most mind a három ember, mintha Petersék idegen légkörét, amelyet behoztak ide, magába nyelte volna Havilandet, Eriket kívül hagyva. Szinte érezte, hogyan távolodnak el tőle, egyre messzebb, mialatt beszélnek.

— Viszontlátásra — mondta Erik, a hangjával igyekezve visszatartani őket.

Mind a hárman feléje fordultak, szinte meglepődve, hogy ő még mindig velük van, de mosolyogtak és kimenőfélben bólintottak egyet Eriknek, búcsúzóul.

Még órákon át ezen a furcsa érzésen tépelődött a fiú, hogy ilyen simán kisiklott a kezéből Haviland. Azon töprengett, hogy vajjon jól választotta-e meg csakugyan az emberét, aki mellett dolgoznia kell majd — de aztán erőszakkal lerázta magáról ezeket az aggodalmakat. Végülis, elérte hát végre, amit annyira akart: hétfőn munkába kezdhet. S ez a fontos. Hamarosan sikerült visszaringatnia magát a siker lelkes hangulatába.

Aznap este, szerdán, egy nappal előbb, mielőtt Erik megkapta Savina telefon-üzenetét, a lány felbontotta az eljegyzését. Alig, hogy hazaért az üzletből aznap, O'Hare máris telefonált neki. A férfi öblös, mély hangja csupa izgatottság volt.

— Idefigyelj, Savvy, ma este eldől a dolog. Kimegyünk Glen Islandre, Fritz-cel, meg egy lánnyal. A fejemet teszem rá, hogy Fritz előhozakodik majd vele.

— Fritz?

— Fritz Dempsey. Hiszen tudod: a Dempsey, Carter és Weeks iroda... erre fűlik az én fogam! Fritz az öregúrnak, az öreg Dempseynek a fia. Ő meg a lány majd felvesznek engem, aztán érted jövünk, úgy kilenc óra körül. Szurkolj nekem, Savvy!

— Jó, lent leszek — felelte Savina csöndesen. Ez azt jelentette, hogy odalent vár majd rájuk, a kapu alatt... Arnie ugyanis egyszer megmagyarázta neki, hogy okosabb így: „Nem azért, mintha nem tetszene nekem a családod, vagy ilyesmi, dehát tudod, ezek az emberek, akikkel mostanában dolgom van, olyanok, hogy... ej, hát szóval, minek bonyolultabbá tenni a dolgokat?...

— Holtbiztos, hogy ma este felajánlja nekem azt az állást — hangzott tovább Arnie hangja a telefonkagylóból. — Ezt a mai kirándulást Fritz vetette fel, ő hívott engem, nem ahogy máskor szokott kialakulni a dolog. Már ebédeltem is vele, arra is meghívott, hogy puhatolódzzon nálam. Savvy, ha láthattál volna! Megközelíthetetlen voltam, fölényes, könynyed, pedig visítani szerettem volna: „Jó, jó, te óvatos hólyag, csak kérdezd már meg tőlem, hogy vállalnám-e, aztán majd meglátod, hogy milyen villámgyorsan a tenyeredbe tudok csapni."

— No, és megkérdezte?

— Nem, dehogyis — mondta Arnie ingerülten. — Nem ez a módja annak. Előbb visszamegy az irodába és elmeséli nekik, amit én beadtam neki. Aztán amikor legközelebb találkozunk, meghív ebédre az apjához, az öreghez, s az öreg kirukkol vele. Azt hiszem, már elintézett dolog az egész. Ha nem így lenne, akkor Fritz felhívott volna és egyszerűen lemondja ezt a mai estét. Van egy új estélyiruhád, vagy valami, amit felvehetsz?

— Nincs, de majd felveszem azt a kéket, amit szerettél — felelte Savina csöndesen. Lassan, erős dobogásokkal kalapált a szíve s furcsa ijedtséget érzett. Remegő, ólmos lámpaláz szorongatta belülről, éppen csak hogy nem okozott neki testi fájdalmat.

— Nagyszerű — mondta a férfi. Semmit nem vett észre Savina hangján. — Hanem imádkozzal értem, Savvy. Meglátod, úgy lesz majd, ahogy előre megmondtam, ezerkilencszázharmincötre meglesz az évi huszonötezrem, gazdasági válság ide, gazdasági válság oda. Biztos vagyok a dologban. Viszlát, kislány. — Egy csókot cuppantott a kagylóba, aztán letette.

Savina is letette a kagylót, megkönnyebbülés és kétségbeesés között hányódva. Mert ha ma este nem lesz bátorsága hozzá, hogy megmondja neki, akkor elnyeli őt a feneketlen kétségbeesés. Alapjában véve nem szerette Arnie O'Hare-t. Először hízelgett neki Arnie udvarlása, aztán vonzani kezdte lényének erőszakos férfiassága. Arnie-nak nyugtalan kék szeme volt, s hol dühösen csillogtatta, hol mosolygott vele. S egy olyan korszakban, amikor nem lehetett munkához, kenyérhez jutni, amikor mindenütt csak gondot, aggodalmat, rettegést látott maga körül Savina, nem tehetett róla, de kénytelen volt elismerni magában Arnie harácsoló, lendületes rámenősségét. Nagyon rövid idő alatt rájött azonban, hogy bizonyos tekintetben irtózik O'Hare-től testileg is s visszataszítónak találja a férfi alapvető közönségességét is. De mielőtt még szakíthatott volna vele, túlságosan kiismerte, belelátott a lelkébe, ahol az együgyűségén, számító ravaszkodásán, akarnok törtetésén túl nem volt egyéb, mint siralmas elhagyatottság és szörnyű félelem. Savina csapdába került, a szánalom csapdájába. Sajnálta O'Hare-t. Most azonban, úgy látszik, végre elérte, amire vágyott, az ugródeszkát jövendő sikeres pályafutásához s Savina tudta róla, hogy mohón kap a siker után. Arnie ma este olyan diadalittas hangulatban lesz, hogy talán ebben a kivételes pillanatban sikerül majd kilépnie a férfi életéből s nem is nagyon fog hiányozni neki.

Csak most tavasszal fogant meg a lányban a végleges elhatározás, hogy faképnél hagyja O'Hare-t, — tavasszal, amikor egy véletlen találkozásuk döntően ráeszméltette, hogy tulajdonképpen, a szíve mélyén, soha nem akart Arnie felesége lenni. Minthogy azonban tudta, mennyire számít rá a férfi, a hűségről alkotott fogalmai nem engedték meg, hogy rögtön szakítson vele. Azt akarta, hogy Arnie érezhesse, menyasszonya végig kitartott mellette nehéz napjaiban és csak azután hagyta el, hogy révbe jutott. Savinának gondot okoztak az ilyen kis árnyalatok is.

Aznap este kilenc órakor egy nagy fekete Packard túrakocsi állt meg a házuk kapuja előtt s az első ülésről, a vezető és egy lány mellől, Arnie szállt ki belőle. A gépkocsi fényűző csillogása éles ellentétben állt a környék szegénysegével. Látszott, hogy a benne ülő fiatal pár nem tartozik ide, sőt, most Arnie is úgy festett

— Jóestét, Savvy — mondta. Boldogságában most szinte kisfiúsan hatott. Egy felnőtt, pufók fiú: Savina visszataszítónak találta. Az egyik legujabb ruháját viselte, a ruha esése, ráncolódása azonban nem volt elég jó, mert ahogy egyízben elmagyarázta Savinának, egy jó öltönynek olyannak kell lennie, mintha jobbról is, balról is egy-egy tucat más ruha lógna mellette a faliszekrenyben, ahonnét kivette az ember. Merev volt, nehézkes, zömök, egy csöppet sem lágy. Arnie-n úgy álltak a ruhái, mint a szőlő héja a duzzadt szőlőszemen. — Savvy, bemutatlak Fritz Dempseynek és Cora Ballantine-nak. Fritz mosolyogva bólintott a lány felé a kormánykerék mellől, s ámbár Savina még soha életében nem találko-

zott vele, úgy érezte, hogy régóta ismeri, — Fritz a megjelenésében és a viselkedésében pontosan olyan volt, mint amilyen Arnie szeretett volna lenni minden áron. A mellette ülő lány szép sötétszőke teremtésnek látszott, — ahogyan egy gyerek szép, mielőtt még kialakultak volna az arcvonásai. Kapatos volt. Savina rájuk mosolygott, de magában húzódozott tőlük.

Arnie kinyitotta a hátsó üles ajtaját és besegítette Savinát a kocsiba, aztán megindultak. Arnie hátradőlt az ülésen és szelíden belesóhajtott az éjszakába, ahogy suhantak a langyos levegőben, az elmaszatolódó utcai fények közt.

— Látod, Savvy, ez az! — mondta. — Mához egy évre, hidd el, nekünk is meglesz a saját túrakocsink, éppen ilyen, mint ez.

Savina nem felelt semmit.

— Tudod, hogy ki ez a lány? — súgta oda neki Arnie. — Tudod, hogy ki az apja? Valahányszor egy tőzsdeügynök bukni kezd lefelé, az öreg elkapja s addig tartja, amíg meg nem vásárolja tőle a tőzsdetagságát, aztán elengedi újra, hogy essen tovább. Ennek a lánynak legalább egy millió dollárja van a saját, külön számláján.

O'Hare levette a kalapját, nekitámasztotta a fejét az ülés párnájának és behunyta a szemét. A száján ott maradt egy félmosoly. Az ujjaival gyöngéden végigtapogatta a kalapja tetejét és karimáját, hogy meggyőződjék róla, nincs-e behorpadva vagy éppen összegyűrve, mert — ahogy mindig hangoztatta — szépen kell bánni egy kalappal, különben egy-kettőre tönkremegy. A langyos esti levegő puhán legyezgette az arcát s Arnie érzéki gyönyörűséggel adta át magát annak a tunya gondolatnak, hogy semminek a világon nincs olyan lágy és bársonyos tapintása, mint egy gyűrött dollár-bankónak. Pénz, pénz. Abból sohasem lehet elég az embernek. Képzeljünk csak el egy lányt egy tízdolláros bankjegyekkel tömött szalmazsákon, gondolta, s ha ráadásul a szalmazsák átlátszó celofánból lenne, úgy, hogy az ember láthassa is a pénzt! Savina keze után nyúlt és szelíden megszorította.

— Mi baj van, Savvy? — kérdezte lágy, mély hangján. Simogató, lusta hangon beszélt, de a szeme még mindig éber volt a lehunyt pillája alatt.

— Rossz kedved van.

— Nem, dehogy. Igazán nem. Mondott már valamit neked?

— Eddig még nem, de fog, egészen biztosan fog. Érzem. Ebben a pillanatban éppen azon töri a fejét, hogy miként mondja meg csak úgy mellékesen, mintha egészen lényegtelen dologról lenne szó. — Arnie röfögő, kurta nevetéssel fejezte ki jóízú megvetését. — Nincs más dolgunk, mint várni szépen.

A hold előbújt a felhő mögül, ahogy a kocsijuk közeledni kezdett Westchesterhez s a tengerszoros fölött valószínűtlen csillogás ragyogott. A Casino, kivilágított ablakaival, messziről szűrődő muzsikájával, őgyelgő szerelmespárjaival, kissé úgy festett, mint egy érzelmes operett színpada. Letelepedtek az egyik asztalhoz s a két férfi ünnepélyesen kirakta maga

elé a whiskys-palackját, miközben mind a ketten egy gyors pillantást vetettek egymás italának a cégjelzésére.

Táncoltak, aztán udvariasan felkérték a másik lányt is, fecsegtek a politikáról, ráérősen. Dempsey azt tartotta, hogy Rooseveltnek nincs egy mákszemnyi esélye sem Hooverral szemben. Arnie ráhagyta, holott Savinának már elmesélte, hogy száz dollárral fogadta meg Roosevelt győzelmét. Savina nem szólt egy szót sem. Lesütötte a szemét, maga elé nézett. Cora közben egészen lerészegedett. Azt magyarázta, hogy van egy nagybátyja, aki rengeteg pénzt küldött Bermudába, hogy megakadályozzák a lázadás kitörését és a vérontást, ha mégis Rooseveltet választanák meg elnöknek.

Arnie csupa elevenség volt, csupa nevetés. Volt benne egy kis könnyed kedvesség, amit mindig szabadjára bocsátott, dörgő, mély hangján, ha kivételesen fel volt villanyozva a társaságtól, vagyis inkább attól, hogy a jelenlevőket el akarja kápráztatni. Savina viszont egyre merevebbé vált, megbénította a nyugtalansága. Szeretett volna elmenekülni innét, mintha attól félt volna, hogy ezek a körülötte levő emberek esetleg hozzáérnek majd hideg, nyirkos kezükkel. A női öltözőben Cora azt mondta neki:

— Ez a te Arnie-d igazi férfi, szívem. Sokat érhet az ágyban.

Amikor visszamentek az asztalukhoz, a két férfi javában beszélgetett valamiről, halkan, de rögtön elhallgattak. Arnie nyomban felállt és táncra kérte Savinát.

— Jól nézz meg magadnak! — suttogta a lánynak, anélkül, hogy ránézett volna. Suttogása úgy hangzott Savina fülének, mint egy nagy őserdei ragadozó dorombolása. — Enyém az állás. Előhozakodott vele. Holnap az apjával ebédelek. Szent Habakuk! — lihegte Savina fülébe. — Gyerünk ki sétálni egyet, mert szétrobbanok!

Karonfogva kivezette a lányt és lesétáltak a partig, anélkül, hogy egy szót is szóltak volna. A férfi óvatosan körülnézett, aztán megölelte a lányt, magához szorította és szelíden hintáztatta ide-oda. A szájára szorította a tenyerét, hogy letompítsa a kiáltását, amit már nem bírt visszatartani.

Savina megmagyarázhatatlan félelme ellenére is, hirtelen rettenetesen megsajnálta O'Hare-t. De a szíve közben szakadatlanul sebesen vert s a keze is szakadatlanul remegett.

Arnie belekarolt a lányba és elindult vele.

— No, most már rendben vagyok, Savvy — mondta józan nyugalommal. — Most már beszélgethetünk.

— Igen — mondta Savina, nagyon csöndesen. Aztán, ahogy sikerült összeszednie magát, egy pillanatra behúnyta a szemét, mielőtt nekifogott volna előre kigondolt mondókájának. — Ideje, hogy elintézzük ezt, Arnie. Már nagyon-nagyon régóta szeretnék mondani neked valamit.

Lépegettek a keskeny, csillogó parti sétányon, s úgy festettek, mint akármelyik másik szerelmespár; egymásba karolva, a fejük bizalmasan összehajolt, mialatt a lány beszélt. Távolodó alakjuk egyre kisebb lett.

Néhány perc múlva azonban a férfi kihúzta a karját a lány karjából s megállt. Egy pillanatra némán szembefordultak egymással, aztán folytatták a beszélgetést. Lassan tovább indultak. Ahogy eltűntek a messzeségben, már külön mentek, nem egymásba karolva. Csak sokára tértek vissza, s akkor már szótlanul.

3

Savina másnap reggel az ébredése pillanatától fogva türelmetlenül készült rá, hogy felhívja Eriket. Hónapok teltek már el azóta a márciusi vasárnap óta, de az emléke olyan mélyen benne maradt a lányban, mintha a lelke mélyén egy üveggömböcskébe zárt parányi színpadot őrizne, amelyen két pici kis szereplő, ő meg Erik, állandóan újra eljátssza annak a céltalan, boldog napnak a történetét; s ez az előadás a kristály-gömbben valamilyen andalító, finom párát fejleszt, amelynek illatát Savina bármikor magába tudja lehelni, ha akarja.

Végül az ebédideje alatt hívta fel a John Jay Hall-t, felkészülve rá, s ugyanekkor rettegve tőle, hogy a telefonos azt feleli majd neki, náluk már nem lakik semmiféle Mr. Erik Gorin. De azt a választ kapta, hogy Mr. Gorin házon kívül van, s üzenetet hagyhat neki. Ahogy ebből a közönyös feleletből megtudta, hogy Erik még mindig New Yorkban van, már ennyi is elég volt hozzá, hogy az egész elmúlt félesztendő egyszerre semmivé zsugorodjon össze s a szíve úgy elnehezedett, hogy szinte gyöngeség fogta el.

— Csak annyit mondjon kérem, hogy Savina Volterra telefonált. Hat óra után megtalálhat odahaza.

Erik három órakor kapta meg az üzenetet. Még mindig a felhőkben járt, büszkeségében, hogy tegnap délután Haviland elfogadta a jelentkezését. Úgy érezte, hogy ezzel gyökeresen megváltozott a rangja, helyzete, — tegnap még senki volt és semmi, ma pedig igazi fizikus, kutatómunkát végző természettudós lett belőle. Járás közben kénytelen volt ügyelni magára, nehogy túl peckesen, hetvenkedve feszítsen.

Savina üzenete úgy mellbevágta, hogy mámoros boldogságában még a lélegzete is elakadt. Rámeredt a lány nevére a cédulán, mintha Savina sajátkezűleg írta volna oda. Aztán egyszerre dühbe gurult: hát csak így, ilyen nagyvilági könnyedséggel akar visszatáncolni őhozzá ez a lány? S talán nem is véglegesen, talán csak átmeneti szeszély nála az egész? Elhatározta, hogy óvatosan beszél majd vele s magában fogalmazgatta tartózkodó mondatait, de arra egy pillanatig sem gondolt, hogy ne hívja vissza telefonon.

Savina vette fel a kagylót s Erik egy pillanatig nem tudta, hogy mit mondjon.

— Hagyott egy üzenetet, hogy hívjam fel — mondta végül.

— Igen. Csak... csak azt szerettem volna tudni, hogy mi újság, hogy van?

— Köszönöm, jól. Hát maga?

— Én is megvagyok.

Megint szünet támadt. Erik nógatta a lányt:

— Igen?

— Igen, hát persze talán egy kicsit későn jelentkeztem, de... — Savina kurtán felnevetett s a hangja bizonytalanul csengett. — Dehát maga néhány hónappal ezelőtt üzenetet hagyott nekem, hogy hívjam fel.

— Nohát, ne vegye rossznéven, hogy ezt mondom, — felelte a fiú keserű, vontatott hangon — de bizisten sokáig tartott, amíg elhatározta magát!

Savina nem felelt, aztán egy kis idő múlva csak ennyit mondott, nagyon csöndes hangon:

— Hát akkor nem történt semmi, Erik. Ne haragudjon, hogy fölöslegesen háborgattam. Isten vele.

Letette a kagylót.

Erik csak ült tovább a telefonfülkében, a fülére szorított néma hallgatóval s a legszívesebben visszacsapta volna dühösen a horogra. Aztán összeszedte magát, bedobott még egy pénzdarabot a készülékbe és újra feltárcsázta a számot.

— Ide hallgasson, Savina. Ne haragudjon — mondta. — Nem is tudom miért mondtam azt az előbb. Dehát még mindig az elkeseredettség beszélt belőlem, annyi sok idő után is.

— Akkor se lenne szabad így beszélnie velem — felelte a lány. Az előbb még sírdogált s most igyekezett minél mélyebb hangon beszélni, hogy el ne árulja a könnyeit.

— Feleségül ment azóta ahhoz az emberhez? — kérdezte Erik.

— Hát telefonálnék akkor magának? Ó, Erik, maga semmit nem változott!

— És az érzéseim sem változtak, hogy a nyavalya essen beléjük! Maga úgy látszik megbabonázott, vagy nem tudom, mit csinalt velem, mert én örökké...

Savina csöndesen nevetett.

— Ó, Erik, ne haragudjon rám — mondta.

— Mikor láthatom? Találkozhatnánk ma este? — kérdezte a fiú.

— Igen. Nyolckor, a földalatti állomásán.

— És még mindig nem mehetek fel magáért?

— Nem erről van szó. Nem ezért akarom, hogy így találkozzunk. Csak azért, mert a múltkor is így történt. Tudja, ez olyan vezeklés, olyan bűnbánat-féle...

A fiatalembernek egészen lángbaborult az arca, tüzelni kezdett a szeme, úgy, hogy alig tudott válaszolni.

— Egy szikrát sem változtam — mondta hevesen. — Nem én, egy mákszemnyit sem! Vegye tudomásul, hogy abban a percben megcsókolom, mihelyt kilép a villamosból!

Erik a földalatti állomásán ácsorgott s robogtak a villamosok egymásután a varos felé, tünedeztek el az alagútjukban. Nyugtalankodni kezdett, mert már öt perccel elmúlt nyolc óra. Aztán, végre, megpillantotta a lányt. Mintha megváltozott volna; ahogy kissé félénken mosolyogva, csillogó szemmel lépdelt a fiú felé, Erik úgy érezte, hogy tulajdonképpen csakugyan idegenek egymásnak. De azért habozás nélkül szájoncsókolta. Mikor elengedte, olyan tisztán, olyan élesen, olyan összetéveszthetetlenül érezte, hogy reménytelenül beleszeretett, mint ahogyan a hideget, a meleget, vagy a fájdalmat érzi az ember.

Sétálni kezdtek a Riverside Drive-on a nyárutói szürkületben, s találtak maguknak egy padot a széles diadalívnél, Grant síremléke mellett. Egy magános férfi állt fel a közeledtükre, mint akit megzavartak békés üldögélésében. Abban a szempillantásban, ahogy megfordult és szembe találta magát Erikkel, mind a ketten felismerték egymást.

— Jóestét, professzor úr — mondta a fiatalember. — Nem akarjuk elüldözni a helyéről.

Fox professzor hajadonfőtt alldogált a nyári estében s egy pillanatig szótlanul nézte mélyenülő, borús szemével a fiatal párt.

— Nem maguk üldöznek el — mondta nyugodt hangon. — Csak már éppen ideje hazamennem. Itt lakom nem messze, néhány utcával odébb.

De azért egy pillanatig még nem mozdult. Erik törte meg a csendet: bemutatta Savinát. Fox meghajtotta magát s enyhén elmosolyodott.

— Hát... nincs mit tenni — mondta vontatott hangján. — Hiába, ezen nem lehet változtatni, nem igaz?

Újra meghajtotta magát, aztán megindult hazafele.

— Tudja-e, hogy ki volt ez? — fordult Erik a lányhoz, ahogy letelepedtek a padra. — Earle Fox. Néhány évvel ezelőtt kapta meg a Nobel-díjat Uramistenem. Savina, vajjon milyen érzés lehet, ha az ember tudja magáról, hogy megérdemelte a Nobel-díjat? — A fiú csüggedten csóválgatta a fejét. — Neha úgy szeretnem ezt érezni magamról, — mondta, s tördelni kezdte az összekulcsolt kezét — hogy szinte már fáj! Szeretnék nekifogni valaminek... csinálni valamit... akármit... nem tudom, hogy mit... ami egy lökést adna nekem, elindítana az úton. Mit gondol, Fox is érezte ezt valaha? Az ördög vigye el, sokszor szinte azt kívánom, bárcsak lennék már tíz évvel öregebb, hogy tudhatnám, hogyan alakult a sorsunk...

Savina mosolygott a sötétben, de szomorkás kifejezés ült az arcán. Lassan Erik felé fordult.

— Hogy értette azt Fox, amikor azt mondta: „Hiába, nincs mit tenni, ezen nem lehet változtatni?" Nekem olyan furcsa volt.

— Azt hiszem, arra mondta, hogy haza kell mennie.

— Nem — mondta a lány csöndesen. — Mást akart mondani vele. Nekem úgy hangzott az egész, mintha sajnálna bennünket, vagy csak magát. — Mozdulatlanul ült a helyén, nézett előre, a széles, sötét folyó felé. — A józan ész is azt mondja, hogy ha magára olyan nagy munka

vár, akkor nem sok haszna lesz abból, ha közben egy lányon jár az esze.

— Mit akar ezzel mondani? — kérdezte Erik, a homlokát ráncolgatva. — Remélem, ez a mi kettőnk ügye már végérvényesen elintézett dolog, nem? Tudhatja jól, hogy mit érzek...

— De olyan rengeteg sok munkája lesz, ha a doktorátusra kell készülnie.

— A doktorátus egymagában nem sokat számít — vágott közbe a fiatalember türelmetlenül. — Az oklevél csak annyit jelent, hogy az ember nagyjából leszolgálta az inaséveit. És különben is, egyáltalában, ahogy most érzek, később is így fogok érezni, és ha később nem lenne baj, hogy egy lányon jár az eszem, akkor most sem baj, ha maga az enyém. Megmondom kereken, amilyen világosan és érthetően csak meg lehet mondani. Elsősorban is, szeretem...

— Ezt ne mondja úgy, mintha csak bolondozna, vagy csúfolódna.

— Szeretem, szeretem. Hát hogyan csúfolódhatnék vagy bolondozhatnék én erről? Tudja jól, hogy szeretem. Tudhatja, ha csak egy pillantást vet rám. Drágám — mondta szelíden s a két tenyerébe fogta a lány arcát, hogy sokáig csókolhassa.

— Egy szép napon aztán majd rájössz, hogy milyen buta vagyok — mondta Savina. — Felfedezed, hogy az iksz számú gyermekeid anyjának halvány fogalma sincsen a fizikáról. Aztán majd mit csinálsz akkor?

— Majd kiábrándulok belőled, biztosan, s elszáll a szerelem, mint a fecskemadár — mondta Erik. Újra megcsókolta a lányt. — Eszedbe sem jutottam, Savina, ez alatt a hat hónap alatt? Nekem folyton az a vasárnap délután járt az eszemben, meg az, amikor először megcsókoltalak. Nem tudom, hogy mi történt köztetek O'Hare-rel, de azt hiszem, képes lennék megölni őt. Vagy őt, vagy téged. Dehát téged túlságosan szeretlek, úgyhogy kénytelen leszek őt gyűlölni. Mit csináltál az egész idő alatt, azóta?

A lány szemében már olyan valószínűtlenné vált Arnie is, meg az eljegyzésük története is, hogy képtelen volt beszélni róla. Nem akart mást, csak csöndesen üldögélni Erik mellett, érezni kezét a kezében és hallgatni a hangját, amint dicséri a haja selymességét, vagy amint arról beszél, hogy miért fénylik az ég éjszaka is — ámbár ez túlságosan szakszerű előadás volt neki, — és arról, hogy egyszer majd bejárják kettesben a világot s meglátogatják az összes híres fizikai intézeteket. S a fiú közben minduntalan maga felé fordította az arcát és újra megcsókolta.

Erik az utolsó autóbuszon kísérte haza a lányt. A hátsó ülésen ültek, s ahogy megcsókolta a haját. Savina nekidűlt a fiú vállának. Ez alatt a néhány óra alatt Erik kívülről megtanulta a lány tíz ujjának pontos formáját, a válla remegését, ha a félkarjával átkarolta, s az ajka mozdulatát, ahogyan csókra várva félig kinyílt a szája. Nem tudta elképzelni

sem, hogy valaha is megismerheti Savinát ennél jobban, mint ahogyan most megismerte.

Már éjfélre járt, amikor felkísérte a liften. Megálltak a csempézett folyosón, Savina lakásának ajtaja előtt. Mégegyszer megcsókolták egymást, s mikor a lány végre sarkonfordult, hogy bemenjen, Erik megfogta a kezét.

— Emlékszel még, mivel búcsúztam, amikor utoljára együtt voltunk? — kérdezte. — Arra kértelek, hogy mondd utánam: „Én, Savina, a te szerelmed leszek, Erik", és te nem akartad elmondani, mert gyerekes butaságnak tartottad. Még most is annak tartod?

Savina megsimogatta a fiú arcát az ujjai hegyével. A szája meleg volt és puha, ahogy megcsókolta Eriket.

— Most ez a véleményem — suttogta halkan.

4

Hétfőn Haviland átadta a földszinti laboratórium kulcsát Eriknek és azt mondta neki:

— Én, azt hiszem, még jóformán be sem néztem abba a laborba, amióta visszaérkeztem. Csinálhat ott, amit csak akar, de engem soha ne zaklasson semmivel. Ha majd lesz valami mondanivalóm a maga számára, hát szólok. No, menjen, isten-hírével, és tanuljon egy keveset. Csak ezt akartam mondani.

A hangja elég nyájas és udvarias volt ahhoz, hogy elbocsátást, elutasítást lehessen gyanítani mögötte, Eriknek azonban semmiféle kétsége nem volt afelől, hogy mit akart mondani. Haviland tökéletesen tisztában volt vele, hogy a fiú milyen erőszakos fogásokkal ügyeskedte ki nála a dolgát és csak azért tűrte el, mert megtetszett neki Gorin. Hétfőn reggel megtárgyalta az esetet White-tal, Fox-szal és néhány más professzorral is; s most, hogy már ő maga is úgy tekintette Gorint, mint saját asszisztensét, elhatározta, hogy fel is használja a fiatalembert, amennyire csak felhasználhatja majd.

Tony Haviland szokatlan vargabetűvel kanyarodott a fizikusi pályára. Gazdag szülőknek volt a legkisebbik fia s tizenháromezer dollár évi jövedelemmel rendelkezett, amelynek kétharmada saját vagyonából eredt. S ha majd betölti a negyvenedik évét, megkapja az örökségét is, több mint nyolcszázezer dollárt készpénzben és a családi vállalatuk tiszta nyereségének egynegyedét.

Harvardi diákoskodasa idején, a vizsgái előtt, Tonynak még semmiféle határozott terve nem volt a jövőjére nézve, csupán annyi, hogy nem lép be a családi érdekeltségükbe, a nagy newyorki ingatlanügynökségbe. Hogy egy esztendővel elhalaszthassa a pályaválasztás eldöntését, az apja beleegyezésével elutazott külföldre, nyomban az avatás után. Mielőtt letelt

volna a külföldi esztendeje, három hónappal a hazautazása előtt, megismerkedett két fiatalemberrel a cambridge-i egyetemen, két King's College-beli felsőévessel, akik roppant nagy hatással voltak rá; s akik könnyedén, mellékesen el is döntötték Tony jövendő hivatásának kérdését.

Ezek ketten, Jeff Weir és Arthur Pomfret, kidolgoztak maguknak egy alkalmas életbölcseletet. A vagyonuk és társadalmi kapcsolataik révén bejutottak abba a mulatságos, léha társaságba, amely kis adagokban nagyon szórakoztató, de állandó étrendnek elviselhetetlen, megcsömörlik tőle az ember. Jóeszű, tehetséges fiatalemberek voltak és izgatta, érdekelte őket a természettudomány sokféle kerdése, azonban azt is jól tudták, hogy ha az egész életüket a természettudománynak szentelik, ez nagyon egyoldalú, magányos és unalmas élet lesz Ennek a kétféle életmódnak az összeolvasztása és összeegyeztetése látszott a tökéletes megoldásnak. Tonyt teljesen meggyőzte két barátjának a gondolatmenete, nagy hatást tett rá a társaságbeli tekintélyüknek és túlművelt szellemességüknek a dicsfénye, úgy hogy hazatérve beiratkozott a Harvard-egyetemre ezerkilencszázhuszonháromban, ezerkilencszázhuszonhatban pedig elnyerte doktori oklevelét, az „Elnyelési színképek hármas vonalai"-ról írott disszertációjával. Még ebben az évben átkerült a newyorki Columbia-egyetemre, tanársegédnek, Earle Fox mellé. Ezerkilencszázhuszonnyolcban megkapta a saját laboratóriumát s a működése kezdett egy kis érdeklődést kelteni

Egyenletesen, szilárdan haladt előre a pályáján. A bátyja, meg barátainak a javarésze, akik vagy beléptek valamilyen üzletbe, vagy csak elfecsérelték az idejüket, most nyakig voltak a bosszantó, kellemetlen üzleti bajokkal. Ha Tony összehasonlította az ő lelkiállapotukat saját nyugalmával, derűs bizakodásával, hát csak szerencsét kívánhatott magának ehhez a bölcs pályaválasztásához.

Amikor átadta a laboratórium kulcsát Eriknek, Haviland úgy érezte magát, hogy tökéletesen ura a sorsának, jövőjének, s a helyzet magasiatáról nézi a világot. Kimondhatatlanul örült az életnek

Haviland azt mondta Eriknek, hogy ne háborgassa őt semmivel; s a fiatalember ebből megértette, hogy ettől a perctől fogva nem jöttment idegen többé Haviland szemében, hanem bizalmas közelségbe kerültek egymással, mint az asszisztense, — olyan meghitt kapcsolatba, amely éppen úgy megköveteli parancsainak a teljesítését, mint ahogyan a felelősségben és a dicsőségben is társakká teszi majd őket. Boldogan vigyorgott, aztán szaladt, kipróbálni az új kulcsát.

A laboratórium egy körülbelül tízszer-tíz méteres nagy, üres terem volt, de teljesen üres, még egy támlátlan ülőke sem volt benne. Cementpadlóját zöldre mázolt durva-vakolatú falak vették körül. Derékmagasságban egy arasznyi széles barna fa-csík futott körbe a falakon, amelyből különböző távolságokban egymástól gázcsapok álltak ki, sűrített levegőcsapok, meg a magasfrekvenciájú villanyvezeték kiágazásai. Két vízcsap

is volt, alattuk öblös, zsírkőből faragott lefolyóval. A laboratórium tökéletesen megfelelt volna annak, akinek van valamiféle végrehajtandó kísérlete, de akinek az égvilágon semmi tennivalója nem volt, azt csak annál ridegebben figyelmeztette erre a céltalanságára.

Erik körülnézett a teremben, megnézte magának a rendelkezésére álló berendezéseket, de semmivel sem tudta elpalástolni maga előtt azt a szomorú igazságot, hogy teljesen tanácstalan és tehetetlen itt. Mielőtt egyáltalában nekikezdhetne bármiféle munkának, szereznie kell valahonnét munkaasztalokat, egy-két ülőkét, meg egy íróasztalt, a legszükségesebb laboratóriumi bútorokat. Aztán össze kell szednie a szerszámokat és néhány műszert. Azt sem tudta, hol kezdje el a dolgot. Felült a poros ablakpárkányra és rágyújtott egy cigarettára. Úgy érezte magát, mint egy betolakodó idegen. Amikor kiment a teremből, nem mert visszanézni erre a fenyegető ürességre. A folyosón pedig azért imádkozott, hogy ne kelljen találkoznia most Havilanddel. Gyámoltalan csecsemőnek érezte magát.

Százszor is hallotta már, hogy minden fizikai kísérlet célja: méréseket végezni és ezeknek a méréseknek az eredményét számokban kifejezni, — akár egy elemi részecske tömegét mérjük meg grammokban, akár egy izzó fémszál hőmérsékletét állapítjuk meg Celsius-fokokban. Ezenfelül még azt is megtanulta, hogy minden kísérlet három különböző mozzanatból áll: először is a műszer vagy a berendezés megtervezése, hogy végre lehessen hajtani vele a kívánt kísérletet, másodszor: a kísérleti berendezés gondos elkészítése, harmadszor pedig: a mérések tényleges elvégzése.

Erik már értett annyira a fizikához, hogy tudja, ez az első lépés, egy kísérlet megtervezése, voltaképpen az emberi képzeletnek és leleménynek igazi alkotó-munkája, s nemcsak teljes elméleti megalapozottságot követel, hanem mérnöki szerkeszteni-tudást is. Sőt, ismernie kellett volna az embernek mindazokat a technikai szerkezeteket és megoldásokat is, amelyeket szerte a világon más, hasonló kísérleteknél alkalmaztak. Haviland mindezt tudta és ismerte, neki megvolt a felkészültsége hozzá, — Erik viszont most kénytelen volt tisztázni magában, hogy még nagyon sok időnek kell eltelnie, amíg ő is eljut erre a fokra. Nem volt ez titok előtte azelőtt sem, de csak olyan mellékesen gondolt rá, mint ahogyan tudomásul vette például azt a tényt, hogy alacsonyabb száznyolcvanöt centiméternél. Most azonban egyszerre átérezte egész gyarlóságát, hozzánem-értését, s úgy fájt neki, olyan düh fojtogatta, mintha szégyenkeznie kellene miatta.

Tanulta, hogy a modern fizikában az anyag elenyészően kicsiny részecskéit kell vizsgálat alá venni, s hogy a hibák és a zavaró külső behatások elkerülése céljából a kísérletek javarészét légritkított térben kell majd végrehajtania. Meg kell tehát tanulnia légritka üveg- és fémkamrák megszerkesztését és elkészítését, a kísérleti berendezés elhelyezésére, továbbá a légritkító szivattyú-szerkezetek tervezését is. Szüksége lesz lég-

nyomás-mérő műszerekre, hogy megállapíthassa, sikerült-e csakugyan evakuálnia a teret, azonfelül valamilyen elektromos berendezésre, hogy kezelni tudja vele a légritka kamrában elhelyezett kísérleti készülékeit. Egyszóval, a kísérletezés második mozzanata, a berendezés elkészítése és összeállítása, három különböző mesterségben kívánt meg tőle járatosságot: az üvegfújásban, a lakatos-gépszerelő munkában és a villanyszerelésben. Még ha úgy számítaná is, hogy hozzáértő szakmunkások készítik majd el az egész kísérleti berendezését, az ő utasításai alapján, akkor is meg kell tanulnia ezeket a mesterségeket, mert meg sem tud úgy tervezni egy használható készüléket, ha nem ismeri alaposan az összes gyakorlati lehetőségeit és korlátait ezeknek a szakmáknak.

Erre a háromféle legfontosabb gyakorlati ismeretre minden kísérletező fizikusnak szüksége van, s neki is meg kell tanulnia, gondolta Erik, ha azt akarja, hogy Haviland valami hasznát lássa és ha egyáltalán zöldágra akar vergődni a pályáján.

Ettől fogva akármit is csinált, lelki szemei előtt mindig ott lebegett Haviland képe. Haviland szakadatlanul figyeli a működését, és Eriknek minduntalan be kell bizonyítania előtte, hogy milyen kitűnő, használható fiatalember.

Legelőször az üvegfújás mesterségének vetette neki magát. Azzal kezdte, hogy szerzett a laboratóriuma számára egy munkaasztalt, egy zsámolyt, egy oxigén-lámpát, egy kézikönyvet az üvegfújásról, meg egy szakajtóra való különböző átmérőjű üvegcsövet. Ez a szerény fölszerelése még az egyik sarkát is alig töltötte meg a nagy teremnek. Csak esténként ért rá ezzel foglalkozni, mert az egész napját lefoglalta a tanítás, az előadások és — ami mindennél fontosabb volt — a készülés a szakvizsgáira. De azért lázasan igyekezett, mert Haviland láthatatlanul figyelte őt a munkaasztal mellett.

Elég sok üvegfújást látott már életében, úgyhogy nagyjából tudta, mit kell csinálnia, azonfelül a kézikönyv is egészen egyszerű volt. Eleinte ügyetlenkedett, de aztán hamarosan megtanulta, hogy kell beforrasztani a végét egy üvegcsőnek, hogyan kell elvékonyítani, csúcsos véget csinálni, hozzáforrasztani T-alakban oldal-csöveket, leágazásokat; s végül megtanulta gépiesen szabályozni a láng erejét és irányát, úgyhogy a legvékonyabb, három milliméteres csövekkel már éppen olyan jól tudott bánni, mint a vastagfalú, széles, ötvenöt milliméteres átmérőjű üveghengerekkel. A forrasztásai még durvára, göröngyösre, egyenetlenre sikerültek ugyan, de használhatók voltak. Erik maga elé idézte Haviland ábrázatát, hogy mit szól hozzá. Haviland arca nem tett semmiféle bíráló megjegyzést.

Savinával csak a hétvégeken találkozhatott Erik. Lassacskán kialakult a megszokott műsoruk, — szombat este moziba mentek, vasárnap sétálni, vagy múzeumba, vacsorázni pedig rendszerint betértek valahová, ami éppen az útjukba esett. A lányt bántotta, hogy Erik keze állandóan összevissza volt égetve.

A Fizikai Intézetben egy nagy műhely is be volt rendezve, ahol öt állandó szerelő dolgozott, a legfinomabb kivitelű esztergapadokon, maró-, fúró-, szögecselő és egyéb szerszámokkal. Hivatásos gépészek voltak, szakmunkások, s a kísérleti készülékek nagyobb és bonyolultabb részeinek elkészítése az egész napjukat lefoglalta. Az ilyen munka olyan sok időt vett igénybe, hogy a fizikus okosabban tette, ha más dologgal foglalkozott, mint hogy maga készítsen el mindent, amire a kísérleteinél szüksége van. Mindamellett Eriknek meg kellett tanulnia, hogyan kell bánni ezekkel a szerszámokkal.

Lejárt a műhelybe, az egyik szerelő eleinte segített neki, oktatta, tanítgatta, aztán magára hagyták. Megint éjszaka kellett dolgoznia és megint lassan, nehezen ment a dolog.

— Az ember olyan mamlasznak, olyan mihasznának érzi magát — mesélte Savinának. — Huszadszor is elköveti az ember ugyanazt a hibát. Kicsorbítja a szerszámokat, addig reszeli, csiszolja, esztergálja a fémdarabot, amíg csak egy kis csonk marad a kezében, aztán kezdheti elölről. Soha nem fogom megtanulni, azt érzem.

Erik csak egészen egyszerű, kezdetleges feladatokkal próbálkozott s a fejlődés alig volt észrevehető nála. Gépolaj és vasreszelék rakódott le a körme alá és a pórusaiba s az ujja-hegyén mindenütt tisztán látszott az ujjlenyomat rajza, mert a barázdákat feketére tömte el a piszok. Valahányszor lépteket hallott kint, a laboratórium előtt, az előcsarnok felől, reménykedve kezdett figyelni, hogy hátha Haviland néz be hozzá végre. Haviland azonban nem jött. Ez az örökös várakozás idegessé tette Eriket, feszültségben tartotta, amely alól nehezen tudott szabadulni.

— Csak azt szeretném tudni, mennyi ideig akar még ábrándozni Haviland — magyarázta Savinának. — Mire jó ez a sok nyavalyás töprengés? Hát azt képzeli, hogy én ráérek várni az ítéletnapig is?

— Én csak azt nem tudom, hogy te milyen jogon vagy így felháborodva — felelte Savina.

Az imént léptek ki a Loew-étteremből és az esti Broadway-n ballagtak befelé a városba. Még korán lett volna hazamenni. A legnagyobb nehézségük éppen az volt, hogy nem volt hová menniük, ahol egyedül lehettek volna, erről azonban sohasem beszéltek, mert ahányszor csak eddig szóbahozták ezt a témát, mindig oda lyukadtak ki, elkeseredve, hogy úgyis ez lesz a sorsuk örök életükben, kutyagolni az elhagyatott, éjszakai utcákon. Nem volt más otthonuk, csak ez a csípős, hűvös esti levegő.

Órákhosszat sétálgattak az utcán. Néha megálltak, s puszta elhagyatottságukban csatlakoztak egy-egy embergyűrűhöz, hallgatni a szónokot, aki a közelgő elnökválasztási hadjáratról beszélt. Ismertek már minden padot, végig a Riverside Drive-on, fel egészen a Száztizedik utcáig, s valamennyit, egytől-egyig, a Morningside-parkban.

— Haviland megmondta neked mindjárt az elején, hogy mi a szándéka, de különben is, te voltál az, aki jelentkezett nála. Nem ő üzent érted.

— Ne légy már olyan jaj-de-megértő, Savina — mondta a fiatalember. Felhajtotta a kabátja gallérját. — Megbolondulok már ebben a várakozásban. Történjék már végre valami. Ne igyunk meg egy kávét? Itt vagyunk a Childsnál.

— Együnk inkább palacsintát.

— Jó, de adj kölcsön egy dollárt s én majd kifizetem.

— Ne csacsiskodj, — mondta a lány. — Te fizetted a mozit. Ezt majd én fizetem.

5

Minden pénteken, este nyolckor, a természettudományi kar valamelyik tanára egy szabad előadást tartott, tetszése szerinti témáról, a Fizikai Intézet nagy előadótermében. A félköralakú óriási terem lejtős padsoraiban rendszerint megjelent ilyenkor az egész kar, a végzett hallgatók és más természettudomány-szakosok is, akiket véletlenül érdekelt a dolog. Ebben az évben, november végefelé, a központi folyosón és a könyvtárban kifüggesztett hirdetmények azt közölték, hogy a következő pénteken dr. Anthony Haviland tart előadást „Az atommagfizika legújabb kísérleteiről".

— Miről beszél majd? — faggatták Eriket a többiek.

— Tőlem ne kérdezzétek — felelte a fiú elkeseredve. — Én már azt is elfelejtettem, hogy néz ki Haviland.

Haviland mindig nagyon jól festett a dobogón. Magas volt, karcsú, vöröses-szőke, jólfésült, jólápolt, csinos, ahogy megállt előttük. Tekintély áradt belőle, úgyhogy a pusmogásnak, fecsegésnek egyszeriben végeszakadt. Végre aztán felnézett, körülnézett a hallgatóságon, s beszélni kezdett, könnyed hangon, de tömören, velősen.

— Az elmúlt hónapokban azzal foglalkoztam, hogy összehasonlítsam az atommag bombázására törekvő számtalan kísérletet és hogy megpróbáljak összefüggést találni a sokféle eredmény között. Ma reggel azonban kaptam egy levelet Angliából, amely meghozta nekem a választ.

— A levelet, — folytatta — a cambridge-i egyetem professzorának, dr. Chadwicknek egyik munkatársától kaptam, s Chadwick legújabb kísérletének az eredményét tartalmazza. Amint bizonyára tudják, az atomkutató fizikusok a közelmúltban rengeteget fáradoztak vele, hogy az atommagot különböző sugarakkal bombázzák. Bizonyos esetekben ez a bombázott, egyébként nem rádioaktív elem maga is sugarakat kezdett kibocsátani a bombázás hatására, s erről az utóbbi sugárzásról azt tapasztalták, hogy tartalmaz valamilyen ismeretlen összetevőt, melynek az áthatoló képessége sokkal nagyobb, mint bármi más, eddig ismert sugárzásnak.

— A levélben, amelyet ma kaptam, — mondta Haviland — az áll, hogy Chadwicknek sikerült bebizonyítania, hogy ez az új sugárzás nem más, mint az anyagnak egy teljesen új elemi részecskéje, még hozzá olyan

elemi részecske, amelyről legalábbis azt kell mondanunk, hogy szokatlan tulajdonságokkal rendelkezik. Chadwick, a felfedezője, „neutron"-nak nevezte el. A „neutron" tömege körülbelül ugyanakkora, mint a proton tömege, s elektromos töltése egyáltalán nincsen. Egy pillanatig sem vitás, hogy ez az új elemi részecske is az atommagból származik. Azt hiszem, teljesen fölösleges felhívnom a figyelmüket ennek a fölfedezésnek a mérhetetlen fontosságára.

Erik lenyűgözve, átszellemülten figyelte Haviland szavait, s olyan dagadó büszkeséggel, mintha leendő mestere maga lenne a felfedező, nem csupán a hír hozója. Az előadás végén, mindenkinek a szemeláttára, Haviland odaintett neki, hogy maradjon itt, várja meg, amíg a többiek elmentek.

— No, — fordult aztán Erikhez, miközben összeszedte a jegyzeteit — no, tanult-e valamit ezalatt a néhány hónap alatt?

— Igen, legalábbis remélem.

— No jó. — Haviland felnézett a faliórára. — Most rohannom kell, mert várnak. Hanem, reggel hányra szokott bemenni általában a laborba?

— Különböző időben — mondta Erik. — Attól függ. Ha órát kell adnom, akkor csak késő délután tudok bemenni.

— Nohát, holnap szombat van, ráér, legyen ott kilencre. — Haviland felnézett a fiatalemberre és elmosolyodott. — Megkezdjük végre a munkát!

6

Másnap reggel Erik visszafojtott izgalommal érkezett meg a laboratóriumba. Haviland már ott kuporgott az asztalnál, az egyetlen ülőkén, s a terem tervrajzát vázolgatta nagy vonalakkal, hogy kiszámítsa a méreteit. Felnézett, amint a fiatalember benyitott.

— Sajnos, át kell költöznünk valahová, azt hiszem — mondta. — Kiderül a végén, hogy kicsi lesz nekünk ez a labor. De van fent a tizenegyedik emeleten egy kettős-terem, ami üresen áll. Azzal megpróbálkozhatunk...

— A következő a tervünk — folytatta Haviland, amikor visszamentek a szobájába. — Tegnap este hallotta, amit a neutronról mondtam. Azt holtbiztosra vehetjük, hogy a neutron maga is elemi részecske és nem két másik elemi részecske összetevődése. Valószínűleg az atommag egyik alapvető része. Az lesz a feladatunk, hogy megvizsgáljuk a tulajdonságait.

— Dehát azt tetszett mondani, hogy Chadwick megmérte a tömegét és megallapította, hogy nincs elektromos töltése. Miféle más tulajdonsága lehet még, ezeken kívül?

— A tömeg és az elektromos töltés nagyon fontos tulajdonságok, az igaz, de nem oldják meg a nagy kérdést: hogyan illik bele egyáltalán az atommagba a neutron? Mi tartja meg ott? Léteznie kell egy újfajta, ismeretlen

erőnek, amelyről halvány fogalmunk sincsen. Mi tartja össze az atommagot? Az erők milyen törvényeinek engedelmeskedik a neutron?

Erik nem felelt. Semmiféle elképzelése nem volt, hogy miként lehetne válaszolni ezekre a kérdésekre.

Haviland elnevette magát.

— Azt én magam is szeretném tudni — mondta.

Nyílt az ajtó és Fox lépett be hozzájuk. Elég derűs szemmel pillantott Havilandről Erikre.

— Nagyon érdekes volt a tegnapi előadásod, Tony — mondta Fox. Keresztül sétált a szobán és kinézett az ablakon. — Nagyon érdekes hír. Van valami terved, ezzel kapcsolatban?

— Van. Éppen most kezdtem magyarázni Gorinnak, hogy egy olyan neutron-fejlesztő berendezést akarok építeni, amely sokkal erősebb neutron-sugárzást szolgáltat, mint amilyent eddig bárkinek is sikerült elérnie a természetes rádioaktív forrásokból.

Fox lanyha érdeklődéssel fordult a falitábla felé, ahogy Haviland krétát fogott és felrajzolta az általa elgondolt készülék vázlatát.

Az a terve, magyarázta Haviland, hogy ezzel a berendezéssel előállít egy hélium-ion áramlást, amely nekiverődik egy kis berillium-lemez felületének. A krétával rámutatott a vázlat egyik pontjára.

— Ha az ionok rendelkeznek a megfelelő energiával, akkor a készüléknek erről a pontjáról neutron-sugárzásnak kell megindulnia.

Fox egy pillanatig hallgatott, aztán elmosolyodott, de szinte szomorú arccal.

— Hát a rajz elég egyszerű, de a terv annál nagyralátóbb. És ki fogja mindezt megcsinálni?

— Gorin meg én. Ebből a témából akar doktorálni.

— Értem. — Fox a fejét csóválgatta. — Rengeteg munka ez, két embernek. — Erik felé fordult. — Tisztában van vele, hogy mibe vágja bele a fejszéjét?

— Igen, azt hiszem — mondta Erik.

— Én kétlem — mondta Fox röviden. — Hát persze, ha sikerül a dolog és megy a munkájuk, akkor nagyon érdekes és rendkívül fontos kísérletezést folytathat itt. De mégis figyelmeztetnem kell, hogy ez nem olyan munka, amit csak úgy félben lehet hagyni, ha elunta.

— Mintha nem bíznál bennünk, professzor úr — mondta Haviland. Visszalökte a krétát a tartójába. — Csak nem akarsz tán lebeszélni róla bennünket? Ugye nem?

Fox meg sem moccant.

— Hát ez elég egyenes, becsületes kérdés — mondta végre csöndesen. — Azt hiszem, csakugyan ezen igyekszem: hogy lebeszéljelek róla benneteket. Úgy látszik, csakugyan azt szeretném.

Fox egy pillantást vetett a falitáblára, Haviland vázlatára, aztán egy elhárító kézmozdulattal így folytatta:

— A tudomány mai állása szerint, a mai tudásunk alapján azt kell

mondanom, hogy jó a terved, megéri a kockázatot. Semmit sem tudok felhozni ellene. Nem — mondta, mintha Haviland miatt lenne nehéz válaszolnia erre a kérdésre. — Talán nem is ez a kifogásom ellene. Sőt, lehet, hogy a személyek ellen van kifogásom.

Erik elpirult.

— Elismerem, hogy tapasztalatlan vagyok, nincs semmi gyakorlatom — mondta. — De azt hiszem, azt már bebizonyítottam, hogy tudok tanulni és dolgozni. És ha Haviland tanár úr hajlandó engem...

Fox nehézkesen Erik felé fordította a fejét és csodálkozva nézett a fiúra.

— Ej, hiszen nem magáról beszélek — mondta barátságosan. — Egy pillanatig sem kétlem, hogy maga tud tanulni, Gorin.

— Hát ha a személyek ellen van kifogásod, — mondta Haviland, s Erik észrevette, hogy milyen kényszeredett hangon beszél — akkor csak rám gondolhattál.

— No igen, már csak azért is, mert még sohasem vállalkoztál ilyen igazán hosszú feladatra. A rövid ideig tartó munkákat mindig gyorsan, kitűnően elvégezted; de azt az egyetlen hosszadalmas munkát, aminek életedben nekifogtál, félbenhagytad, feladtad. Az a bajod, Tony, hogy talán túl sok lehetőség között válogathatsz, ahhoz képest, hogy természettudós vagy. Számunkra veszedelmes dolog ez a nagy választék, mert egyoldalúnak kell lennünk, nem járhat máson az eszünk.

— Nem veszedelmes, ha eldöntötte az ember, hogy melyiket akarja választani a sok lehetősége közül. Sőt, bizonyos tekintetben csak annál jobb, ha többféle dolog közül választotta ki magának az ember azt, amit akar. Véleményem szerint ez sokkal helyesebb, mint az, ha túl későn jön rá az ember, hogy soha életében még csak számításba sem vett más lehetőségeket a maga számára.

Fox hallgatott egy darabig, elgondolkozott Haviland feleletén.

— Nem ez a baj énnálam, Tony, egyáltalán nem is ez az én bajom, azt hiszem — mondta. — Dehát rólad beszélünk, vagy rólam? — kérdezte, fanyar mosollyal.

— Vagy mind a kettőnkről, vagy egyikünkről sem — felelte Haviland, de most már ő is mosolygott. — Jó, rendben van, te nem bízol benne, hogy lesz kitartásom egy ilyen hosszú munkához; az én fizikusi véleményem azonban az, hogy érdemes nekifogni ennek a kísérletnek és hogy Gorin segítségével végig tudom majd csinálni. A felelősség engem terhel, de én bízom magamban és vállalom ezt a terhet.

— Most ezt érzed, elhiszem, nem vonom kétségbe, de mi lesz három-négy hónap múlva, ha majd meggondolod magad esetleg és találsz valami sokkal érdekesebb foglalkozást? Mondjuk talán úgy, hogy én csak előre gondolkozom.

Elhallgatott. Nem tudta világosabban kifejezni, amit akart, mert képtelen volt rászánni magát, hogy megkérdezze tőlük, tudják-e vajjon, hová rohannak? És ha nem képes közölni velük sötét gondolatait, akkor ho-

gyan várhatja el tőlük, hogy megértsék, miről beszél voltaképpen? Ráeszmélt, hogy nagyon igazságtalan volt.

A kísérlet terve ez idő szerint jónak látszott, ezt be kellett ismernie. Világos, egyszerű és bátor terv volt, csak kétségbeejtően sok munkát követelt meg. Fox nem volt benne biztos, hogy olyan nagyon jól ismeri Havilandet és hogy tudja, mit vár az életétől Haviland. Gorin, az mas volt, csakhogy ő meg gyakorlatlan, tapasztalatlan még. Ha megcserélhetnék őket, — ha Gorin rendelkezne Haviland tudásával és tapasztalataival és Haviland lenne az újonc, akkor sokkal kevésbé lenne kockázatos a kísérletük sikere. Dehát még akkor is, mire mennének vele?

— Eh, — szólalt meg, sóhajtva — régen csöngettyűt akasztottak a bélpoklosok nyakába. És milyen okos szokás volt! Nem — folytatta, most már határozott hangon. — Nem akarlak elkedvetleníteni benneteket, a világ minden kincséért sem, többé nem is próbállak meg lebeszélni. Ha ezt szerencsésen be tudjátok fejezni, kitűnő munkát végeztetek. Valakinek úgyis el kell végezni ezt egyszer, s miért ne lehetnétek ti ketten?

Amikor Fox kiment a szobából, egy kis szünet támadt. Haviland odalépett az ablakhoz és kibámult az udvarra.

Aztán hátrafordult és ránézett Erikre.

— Amikor az asszisztense voltam, nagy ostobaságot csináltam egyszer — mondta. — Egy hosszadalmas kísérletbe kezdtünk a diszperzióval kapcsolatban s én... én cserbenhagytam a munka kellős közepén. Valami más, magán-dologba keveredtem — magyarázta bizonytalanul. — Ostoba tacskó voltam, nyilván. Fox akkoriban már visszavonulóban volt a tényleges kutatómunkából s amikor nekem szükségem lett volna valakire, aki jól felpofoz, hát ő véletlenül éppen nem volt a közelben. De nem felejtette el nekem.

— Nagyszerű ember, még most is — mondta Erik.

Haviland kesernyésen mosolygott.

— No, hát ha azt akarja, hogy ő is nagyszerű embernek tartsa magát, akkor ajánlom, hogy alaposan lásson neki ennek a munkának.

— De hiszen neki az a véleménye, hogy bele fog törni a bicskánk.

— Legyen nyugodt, nem fogja bánni, ha kiderül, hogy nem volt igaza — mondta Haviland mosolyogva. Elfordult Eriktől és összekulcsolta a két kezét. — A keservét neki, menni kell ennek a dolognak! Jó, rendben van, hát ezúttal szembefordulok Fox véleményével! — Visszafordult Erikhez és most már csak a munkájukra gondolt. — Kezdjünk hát neki. Én nem érek rá a terv apró részleteivel foglalkozni. Magának most az lesz a dolga, hogy felkutatja a könyvtárban Cockroft és Walton cikksorozatait és átnézi az anyagot. De nagyon gondosan tanulmányozzon át minden módszert, hogy miként lehet magas feszültséget elérni, hogyan lehet a sugárzást összpontosítani és hogy mire kell ügyelni. Ha majd kész lesz vele és maradnak tisztázatlan kérdései, akkor együtt megbeszéljük újra az egészet.

Erik olyan boldog lelkesedéssel ment ki Haviland szobájából, hogy

hangosan nevetni kezdett a folyosón. Nem is gondolt többé Fox nyomasztó megjelenésére és a baljóslatú figyelmeztetésre, amely a dékán egész viselkedéséből kiáradt. Mire a könyvtárba ért, lelkes részegsége úgy a fejébe szállt, hogy a Haviland által ajánlott tudományos beszámolók első bekezdéseit kénytelen volt többször is újra elolvasni. Csak azután kezdett ráeszmélni, nem kizárólag az izgatottsága okozza, hogy nem érti meg a szöveget.

Egy félóra múlva már a legsötétebb kétségbeesés karmai közt vergődött. Már huszadszor kezdte újra az első cikket, erőszakkal igyekezett minden alkalommal egy kicsit többet megérteni belőle, de mennél többet értett meg belőle, csak annál nagyobb lett az elkeseredése.

Ez a piszok gazember Haviland! — gondolta magában Erik. — Ez a felelőtlen, könnyed, szadista kutya! — Szavakat sem tudott találni rá, olyan dühös volt. Haviland csak úgy derűsen, mellékesen beszélt neki erről a végtelenül bonyolult és nehéz szerkezetről, amilyennel Erikнek még soha életében nem volt dolga; amihez a világ minden technikai tudását összeszedték. Egy millió volt feszültség! Két és fél méter magas egyenirányító transzformátorok! Ezerféle műszer, szabályozó készülék! Az eredetiről készült fényképfelvételen látszott, hogy a berendezés egy nagy csarnokot megtölt és úgy festett az egész, mint egy hollywoodi filmgyár díszlete, amelyet az őrült fizikusról szóló filmhez terveztek.

Rágyujtott egy cigarettára és csüggedten odasétált az egyik ablakhoz. Lám, ez a vége, ha annyira henceg az ember. Most már belátta, milyen bolondságot csinált, hogy ilyen lehetetlen helyzetbe hozta magát, de még nagyobb bolondságot követne el, gondolta, ha nem hagyná abba, ha nem fordulna vissza most rögtön, amíg megteheti.

Mindamellett addig nem akart visszamenni Havilandhez, amíg betéve meg nem tanulta ezeket a cikkeket. Ha az a szándéka, hogy tiszta vizet öntsön a pohárba és lemondjon, akkor legalábbis tudnia kell, hogy miről is van itt szó. Erik újra nekifogott az olvasásnak. Utánanézett minden lábjegyzetnek, minden utalásnak, hivatkozásnak és egyre több újabb utalásra akadt. Három órára elfogyott az összes cigarettája és az is, amit másoktól kért kölcsön. Az ebédelésről teljesen megfeledkezett. Fáradtan, kimerülten, égő torokkal és olyan érzéssel, mintha a két szeme csészealj-nagyságúra nőtt volna meg, végre összeszedte a jegyzeteit és visszament Haviland szobájába.

— No, ez gyorsan ment — mondta Haviland. — Ilyen hamar elakadt?

Erik leült és szó nélkul elvett egy cigarettát Haviland íróasztaláról.

— Nem akadtam el — mondta elkeseredett hangon. — Megértettem mindent.

— Megértette minden részletét a szerkezetnek és a kapcsolásoknak?

Erik olyan elcsigázottnak érezte magát, hogy a nyelvét is alig bírta mozgatni. Csak bólintott. Haviland azonban mindjárt levizsgáztatta őt:

kérdések zuhatagával árasztotta el és Erik mindenre megfelelt, noha csak rekedt torokhangon tudott beszélni.

— Kalapot emelek — mondta Haviland elismerően. — Nagyon gyorsan megtanulta.

Erik megrázta a fejét.

— Tanár úr hogy számítja, — kérdezte — körülbelül mennyi időbe telik majd, amíg elkészül ez az egész berendezés?

— Talán meglesz egy félév alatt, de lehet, hogy egy év is kell hozzá. Esetleg kevesebb, esetleg még több.

— Úristen, én nem is hiszem, hogy valaha is meglesz! — mondta Erik. — Nekem persze nincs semmi tapasztalatom, dehát csak maga ez a kapcsoló-berendezés... ezek a kondenzátorok... tessék elképzelni: egy millió volt! Azt hiszem, Fox professzor úr nagyon közel járt az igazsághoz, abban, amit mondott.

— Nono, megálljunk csak — mondta Haviland. — Maga most már minden részletet tud, de a dolog lényegét mégsem tudja. Mi héliummal fogunk dolgozni, nem hidrogénnel, mint Cockroft és Waltón. A héliumatomnak négyszer akkora a tömege és kétszer akkora az elektromos töltése, mint egy protonnak. Nekünk nem lesz szükségünk semmiféle millió voltokra. Talán a negyedrésze is megteszi majd.

— Így már más. — Erik bágyadtan elmosolyodott. Dehát akkor is, ez még csak az elektromos felszerelés. De mi lesz a...

— Idefigyeljen, — vágott közbe Haviland. — Ha úgy érzi, hogy sok lesz magának mindez, hát tegye meg nekem azt a szívességet és mondja meg most mindjárt. Majd találok rá valaki mást, olyan embert, aki egyhuzamban végig tudja majd csinálni, elakadás nélkül. Ennek vagy gyorsan kell mennie, vagy sehogy.

Ez az egyenes beszéd meglepte Eriket. Dehát most nyíltan, őszintén kellett beszélni és ezt mind a ketten nagyon jól tudták.

— Jó, rendben van — mondta Erik. — Bízhat bennem a tanár úr. Ha úgy hangzott, amit mondtam, mintha ingadoznék... hát ez csak attól van, hogy nem ebédeltem.

Haviland alaposan a szemébe nézett Eriknek, aztán úgy döntött, hogy elfogadja ezt a mentegetődzést. Odalépett az íróasztalához.

— Van itt néhány jegyzetem, nézze át ezeket — mondta.

Két vaskos irat-gyűjtőt emelt meg és ledobta őket az íróasztalra. Nagyot csattantak. Legalább öt kilogramm lehetett a kettő.

— Hétfőn aztán nekifogunk a részletes tervrajzok elkészítésének, pontos lépték szerint. Tud bánni körzővel-vonalzóval, rajzoló szerszámokkal?

— Nem — mondta Erik. A torka még mindig száraz volt.

— Hát akkor fogjon magának egy mérnök-jelöltet a hét végén és kerje meg, hogy tanítsa meg rá.

Erik szó nélkül levitte az iratcsomókat a saját szobájába, kábultan vette a kabátját, kalapját, mint a holdkóros, és elindult kifelé. Milyen remek dolog is lenne, gondolta, ha Havilandet holnap valamilyen halálos bal-

eset érné és így aztán soha senki nem tudná meg, hogy milyen lehetetlen feladatot vett a nyakába ez az Erik Gorin és mennyire nevetségessé tette magát vele. S kénytelen volt azt is tudomásul venni, utálatos, gyámoltalan érzéssel, hogy pusztán afféle legénykedésből ment bele ebbe a dologba, dacból, csak azért is, holott már előbb elhatározta, hogy nem vállalja. Mikor nő már be a fejelágya?

7

Aznap este Savina rögton észrevette, hogy a fiúnak log az orra. Erik elment a lányért az áruházhoz. De elkésett, a nagy bejáratokból már regen eltakarodott mindenki, a személyzet nyüzsgő áradatát elnyelte a földalatti villamos s Savina egymagában ácsorgott a szürke gyalogjáron, a korai téli alkonyatban. Szombat este volt, s ebben az órában már csak a dühöngő szél rohangászott föl-alá a széles járdán. Erik egyenesen Savina felé indult, küszködve az ellenszéllel. Megcsókolta a lány hideg arcát, aztán karonfogta, hogy elinduljon vele, keresztül az úttesten, az olcsó kínai vendéglő felé, ahol rendszerint vacsorázni szoktak. De amint nekı akartak vágni az úttestnek s egy pillanatra egymásra néztek, a lány pillantása megállította Eriket.

— Mi baj van, Erik? Mi lelt?

— Semmi. Csak ehes vagyok, gondolom.

— Még sosem láttalak ilyennek, akármilyen éhes is voltál. Történt valami az egyetemen?

— Nem, semmi — mondta a fiú halkan. Gondosan megvárta, hogy elhaladjon előttük egy trollibusz, amely utasok nélkül csilingelt végig a vezetéke mentén.

Az étterem üres volt. A forgalom java mindig ebedidóben zajlott itt le. Vacsorakor már a helyiség háromnegyedrésze sötétségbe borult s a székeket felfordítva felrakták az üres asztalokra. Az étterem belső végének sűrű homályából hangok hallatszottak, zajos emberek fecsegése, akik csak egyszer jöttek el ide életükben, s akik most nevetgélve panaszoltak egymásnak a zsúfolt áruházak szornyű tolongását. Már az étlapon is csak a negyvenöt-centes ebéd-különlegességek álltak.

Savina nem szolt semmit. amíg meg nem rendelték a vacsorát. Erik azonban tudta, hogy várja a feleletet.

— Ne nézz így rám, Savina — mondta a fiú. — Nem arról van szó, hogy el akarok titkolni előtted valamit.

— Egy szót sem szóltam.

— De ismerem már ezt a nézésedet. Csak azt történt, hogy Havíland végre megkezdi a kísérletezést.

— No és... ? Csak nem akarod azt mondani, hogy nem kellesz neki?!

— De kellek neki. Nem erről van szó. Mindössze arról van szó, hogy

olyan nehéz és bonyolult kísérletet választott, aminél nehezebbet és bonyolultabbat nem is igen találhatott volna.

— De ha sikerül majd, akkor lesz valami jelentősége?

— De még milyen nagy jelentősége lesz. Ennél fontosabb munkát nem is találhatnék magamnak az egész egyetemen.

— Hát ez akkor igazán nagyszerű, nem?

— De mennyi ideig tart majd! Arra nem gondolsz?

— Mennyi ideig? Ettől vagy elkeseredve?

— Persze, hogy ettől. Ez az állásom itt bizonyos idő múlva lejár, de különben is, mi lesz velünk, kettőnkkel? Mennyi ideig várjunk a házassággal?

Savina egy percig nem felelt.

— Amikor először találkoztam veled, Erik, — mondta aztán — akkor meg eszedbe sem jutott volna így beszélni. Miattam vagy így elkeseredve. Ha én nem volnék, akkor egy csöppet sem izgatna ez a dolog!

— Nem igaz — vágta rá Erik azonnal, mert egyszerre bűntudatosnak kezdte érezni magát. — Szó sincs róla. Egyáltalán nem miattad van.

— Dehogynem — mondta a lány.

— Nem te vagy az oka. Talán a te hibád, hogy belédszerettem?

— Nem tréfa ez, Erik. Talán erre célzott Fox akkor este, ott a Riverside Drive-on.

— Egye meg a fene Foxot. Mi jutott az eszedbe, Savina, miben sántikálsz? Velem is azt akarod csinálni, amit O'Hare-rel csináltál? Olyan szánalmat érzel irántam, hogy most akarsz szakítani velem, amikor úgy foghatod fel a helyzetet, hogy megnyílt előttem életem nagy lehetősége?

A lány fehérre vált arccal nézett fel Erikre.

— Hogy mondhatsz ilyen mérhetetlen ostobaságot!

Erik az asztalt kezdte verni dühös elkeseredésében, hogy ennyire lenézi önmagát.

— Csak azért mondtam, mert egy gyalázatos, nyomorult alak vagyok és gyalázatos hangulatban vagyok. Ne haragudjál, no. Vágj pofon, drágám, attól mind a ketten megkönnyebbülünk majd.

Savina nem vette le a szemét a fiúról, de jóideig nem felelt. Aztán újra kanalazni kezdte a levesét, de inkább csak jelképesen evett, mint jóízűen.

— Nem haragszom — mondta végre csöndesen. — De nevetni sincs kedvem. Úgy van, ahogy mondtam... ez nem tréfa, Erik... ez az igazság... Nélkülem könnyebb lenne a dolgod.

— Erre még csak nem is felelek — mondta a fiú. Nem is tudott volna felelni rá. Nem volt könnyű kérdés.

1

Mihelyt csakugyan megkezdték a munkát, Erik hangulata rögtön megjavult, mert rájött, hogy meg tud birkózni az első kézzelfogható feladattal, amit rábíztak. Noha egyszerű feladat volt, — csupán egy detektor-cső áramkörének az árnyékoló dobozát kellett megterveznie, — mégis nyomban megértette belőle, hogy az egész nagy berendezés megépítésének munkáját fel lehet úgy bontani roppant egyszerű műveletek sorozatára, ugyanúgy, mint ahogyan egy világrészeket átszelő, hegyeken, alföldeken, folyókon, erdőkön, városokon keresztülvezető nagy utazás tervét is át lehet alakítani napi ennyi meg ennyi kilométeres, ilyen és ilyen országutakon megteendő, apró kis útszakaszokra.

A kísérlet első feladatai csak a tervezésből álltak. Erik egyelőre mindent jól értett. Haviland vázlatos ábráinak az alapján elkészültek a berendezés egyes részeinek az arányos méretrajzai. Először a hélium-kamra, amelyben a hélium-gázt majd fel kell bontaniuk alfa-részecskékre. Ennek a feladatnak az elvégzésére egy különleges elektromos berendezésre volt szükségük, melynek a megtervezését Haviland Erikre bízta. A kamra terveit ő maga készítette el; körülbelül egy méter hosszúságúra tervezte; az alfa-részecskéket ebben gerjesztik majd fel nagy energiákra; úgy hogy a hatalmas kamrában kell elhelyezniük a gerjesztő elektródokat és a céltábla-berendezést, amelyet a részecskék bombáznak majd. Haviland odaadta a méretrajzokat Eriknek, hogy húzza ki tussal és tisztázza le őket a műszerészek számára, — hogy aztán pontosan követhessék a rajzok előírásait. A magasfeszültségű áramfejlesztőt, amely egy félmillió voltot is képes lesz majd szolgáltatni, közösen tervezték meg kettesben.

Erik meglepetéssel tapasztalta, hogy aránylag milyen sokat tud és, hogy mennyi leleményesség, találékonyság van benne. Különleges problémák egész sorozatának a megoldását gyüjtötte össze a fejében, lassacskán, anélkül, hogy tudomása lett volna róla. Mérhetetlen büszkeséget érzett, amikor Haviland először fogadta el egy kisebb javaslatát és beleegyezett, hogy a módosítást belerajzolják a tervbe. Ettől fogva annyi új javaslattal állt elő, amennyi csak az eszébe jutott. Volt köztük jó, volt ami csak használhatónak, elfogadhatónak bizonyult, a többiről pedig kiderült, hogy hasznavehetetlenek, — de megtört a jég, Erik gátlásainak és kishitűségének a jege. Önbizalmat kapott.

Savina nevetett, hogy a fiú ennyire megváltozott. Megint ott ültek az üres étteremben, az áruházzal szemben, az utca túlsó oldalán.

— Még csak három hete, éppen ma lesz három hete, hogy halálra keseregted magad és potyogtattad a könnyeidet a levesedbe — mondta a lány.

— Ne is beszéljünk róla. — Erik az asztal fölé hajolt és rátette kezét a lány kezére. — El akarom felejteni azt a napot. Remélem, soha többé nem lesz még egy olyan esténk.

— Dehogynem lesz. Te is tudod, hogy így van.

— Jaj, sajnos igazad van, azt hiszem. De idefigyelj, Savina: akármi is történjék, akármit is mondjak neked, soha ne haragudj meg rám, érted? Gondolj arra, hogy alapjábanvéve milyen kedves fiú vagyok.

— Kedves! — kiáltott fel a lány nevetve. — Dehát nem bánom, el tudlak viselni, ha Haviland is kibír. Ő is olyan nagyra van veled, mint én? — Savina szeretettel nézte a fiút.

— Haviland? — Erik egy könnyed kézmozdulatot tett. — Az ő véleménye nem számít. Könnyű hatni rá, tudod, nagyon befolyásolható ember.

— Képzelem! — mosolygott Savina. — Milyen ember? Hogy néz ki? Megismerkedem én vele valaha is?

Erik vállatvont.

— Nem tudom, hogy milyen ember másutt, a laboron kívül.

— Tőle függ az egész sorsunk; igazán érdekelhetne egy kicsit a dolog — mondta a lány

— Értsd meg, — mondta Erik — neki dolgozom egész nap, minden szabad időmben, amikor nem kell tanítanom. Az estéit meg a szombat-vasárnapjait oldja meg nélkülem.

Nem is sejtette, hogy Haviland estéi és szombat-vasárnapjai milyen sorsdöntőek lehetnek saját pályafutására nézve.

Egyszer Havilanddel együtt egész délután hiába törték a fejüket egy szokatlanul fogas kérdésen, egy kondenzátor elhelyezésének problémáján. Este aztán Eriknek váratlanul eszébejutott a megoldás. Olyan egyszerű volt és olyan gyönyörű, úgy érezte, hogy azonnal fel akarta hívni Havilandet. De meggondolta magát. Ez nem is elég; telefonon nem láthatja Haviland álmélkodó arcát; úgyhogy végül nem tudott ellentállni a hirtelen heves kísértésnek, s vette a kabátját és útnak indult.

Tudta, hogy hol lakik Haviland, noha még sohasem járt nála. Szaporán lépegetett az erős szélben, amely a folyó felől befújt az utcákba, tölcsér-szerűen, ahogyan a Claremont-sugárút beletorkollik a Száztizenhatodik utcába és a Riverside Drive-ra. A nagy bútorozott bérház kapusa azt felelte Eriknek, hogy Mr. Haviland idehaza van, a liftes pedig szó nélkül felvitte. Gyorsan kigondolt magában néhány mentegetődző mondatot, hogy ilyen későn rátör Havilandre, de minden mondata rögtön rákanyarodott a csodálatos megoldásra.

Becsöngetett. Olyan sokáig nem jött senki a csöngetésére, hogy már vissza akart fordulni. Biztosra vette, hogy a kapus tévedett. Csalódást érzett, de egyszersmind egy kis megkönnyebbülés-félét is. Végül, az utolsó pillanatban, Haviland mégis ajtót nyitott. Kötött mellény és bő szürke flanell munkanadrág helyett, amit a laboratóriumban mindig viselt, most estélyi ruhában volt, csak a szmoking-kabátja helyett egy bársony házi-

kabátot vett fel. Haviland öltözéke, vagyis inkább az, amilyen időtöltésre ez az öltözék vallott, Eriket egyszerre teljesen kizökkentette a hangulatából s még az előre kigondolt bevezető mondatait is fölöslegesnek, céltalannak érezte most már. Csak ácsorgott a küszöbön szerencsétlenül és törte a fejét, hogy mi is volt olyan nagyon fontos annak a kondenzátornak a problémájában.

— Isten hozta, Gorin — mondta Haviland. Aggódó hangon kérdezte: — Csak nincs valami baj a laborban?

— Nem, dehogy. Nincs semmi baj, csak gondoltam, hogy benézek egy pillanatra... Mert... ugyanis... támadt egy jó ötletem a kondenzátorral kapcsolatban. De ráér a dolog.

— A kondenzátorral kapcsolatban? Milyen kondenzátorral?

— A kétszáz mikro-mikrofarados. Hiszen tetszik emlékezni...

— Ó... vagy úgy!

Haviland hangja nem megkönnyebbülést fejezett ki, csak attól vált élénkebbé, hogy eszébejutott, miféle kondenzátorról van szó. Egy pillantást vetett a háta mögé, a lakás felé, aztán oldalt lépett és kinyitotta Erik előtt az ajtót.

— Jöjjön hát be, Gorin. Tudja, őszintén szólva, nem számítottam magára.

— Telefonálnom kellett volna — mondta Erik s vonakodva megállt egyhelyben. Nem akart bemenni, de most már képtelennek érezte, hogy kitérjen ezelől. — Nem is tudom, hogy ez miért nem jutott előbb az eszembe. Csak éppen erre mentem el.

— Hat persze, magától értetődik — mondta Haviland könnyedén, de figyelmetlenül, mellékesen. — Jöjjön hát be.

Haviland nagy nappaliszobájában csak egy állólámpa égett. A rádióból halkan tánczene szólt s az egyik karosszékben egy szép fiatal szőke nő ült, felhúzott lábbal, szintén estélyiruhában. Erik megállt a szoba közepén s azt sem tudta, hogy mihez kezdjen.

— Jóestét, Mrs. Peters — mondta. — Nem tudom, emlékszik-e még rám. Erik Gorinnak hívnak.

Az asszony halványan elmosolyodott és leeresztette a lábát a földre. Látszott, hogy máson jár az esze, bánatos, merengő volt az arca.

— Persze, hogy emlékszem magára, Mr Gorin — mondta. — Tony szobájában találkoztunk. Foglaljon helyet. Nem inna valamit?

— Hát izé... — Erik hátrafordult. Haviland éppen szódát töltött egy pohár whiskyhez. — Nem, igazán nem kérek, köszönöm.

Haviland visszajött hozzájuk és leült Erikkel szemben, aztán egy mozdulattal helyet kínált a fiatalembernek. Újabb szünet támadt. Majd Haviland megkérdezte:

— Biztos, hogy nem inna valamit?

— Ó, nem, köszönöm szépen — mondta Erik. Mrs. Petersre pillantott. Csakugyan nagyon szép, bájos asszony volt. A zsebkendőjét babrálgatta

az ölében, s olyan elmerülten vizsgálgatta a hímzést rajta, mintha még soha életében ehhez hasonló kézimunkát nem látott volna.

Erik hirtelen visszafordult Havilandhez.

— Gondolkoztam azon a kondenzátoron, tetszik tudni — mondta. Hadarva beszélt. — Gondolkoztam rajta és hirtelen támadt egy ötletem. Elhelyezhetjük úgy, ahogyan a tanár úr akarja. anélkül, hogy kockáztatnunk kellene a kisülés veszélyét.

Haviland nem felelt semmit, csak lassan felemelte Erikre a tekintetét.

— Mi folyton azon törtük a fejünket, — mondta Erik, s mialatt beszélt, elkeseredetten igyekezett visszaemlékezni arra a következetes gondolatsorra, ami annyira tetszett neki — folyton azon törtük a fejünket, hogy tudnánk elhelyezni a padlón a kondenzátor állványát és éppen ezzel nem boldogultunk sehogyan sem. Nekem az jutott hirtelen az eszembe, hogy felfüggeszthetnénk az egészet, mindenestől s a mennyezetről lóghatna lefelé.

— A mennyezetről? — kérdezte Haviland.

— Igen, miért ne?

Haviland ivott egy-két kortyot és látszólag eltűnődött a dolog felett.

— Nem rossz gondolat — mondta végül. — Első pillantásra nagyon jó ötletnek látszik.

— Ugye? — mondta Erik. Azon töprengett, hogy vajjon miért hangzik most ilyen vérszegénynek az ötlete. Csak ilyen kurtán adta elő, biztosan azért, gondolta; nem mondott el mindent; dehát különben is, Haviland bizonyára millió ilyen kis kérdést megoldott már életében.

— Tudja mit? — mondta Haviland. — Holnap reggel majd csinálunk egy rajzot róla, aztán meglátjuk. nincs-e valami hiba az elgondolásában.

Erik hálásan állt fel a helyéről.

— Azért nagyon örülök, hogy tetszett az ötletem a tanár úrnak.

— Igazán remek gondolat volt — mondta Haviland. Ő is felállt és mosolygott. — Ez a nyilvánvaló megoldása a dolognak.

— Jóéjszakát, Mrs. Peters — mondta Erik. Majdnem elfelejtkezett közben az asszonyról.

— Ó... — Mrs. Peters felnézett és kedvesen mosolygott a fiúra. — Jóéjszakát. Mr. Gorin.

Az előszobaajtóban Erik megállt és Haviland felé fordult.

— Igazán rémes hülye vagyok — mondta. — Telefonálnom kellett volna.

— Ugyan, csacsiság. Ne is beszéljünk róla többet. Nagyon örültem, hogy felnézett hozzám és kérem, hogy jöjjön el máskor is, bármikor, amikor csak az eszébe jut. Ez a kondenzátor-ötlete pedig remek... igazán ragyogó gondolat.

Erik elvörösödött, rázogatta a fejét és vigyorogva dadogta:

— Ó, csudát... Majd holnap megbeszéljük... — De azért mégegyszer megkérdezte: — Tanár úr jónak találja?

— Kitűnőnek — nyugtatta meg Haviland kedvesen. ahogy kiléptek az ajtón.

— Óké — mondta Erik. Nagyot lélegzett és kihúzta magát. Megnyomta a liftcsengő gombját. Megkönnyebbültnek látszott. — Ne tessék itt várni velem, tanár úr. Jóéjszakát.

2

Haviland becsukta az előszobaajtót. Amikor visszatért a nappaliszobájába, a rádió még mindig játszotta halkan a tánczenét és Lilly is ott ült a helyén mozdulatlanul.

— Majdnem elállt a lélegzetem — mondta az asszony. — Jaj, Tony, hát hogy engedhette fel a kapus, anélkül, hogy bejelentette volna?

Haviland csak a fejét rázogatta.

— Szegény gyerek — mondta. — Sokkal nagyobb zavarban volt, mint mi.

Lilly felnevetett.

— Hát ha ezentúl mindig felrohan ide, valahányszor egy jó ötlete támad, akkor valami más megoldást kell találnunk.

— Nem volt jó ötlet — mondta Tony. A rádió mellett álldogált. — Sőt, egyáltalán nem használhatjuk. Két és fél mázsás súlyt akar lelógatni a mennyezetről. Az állandó rezgés miatt nem lehetne dolgozni vele.

— Ó, szegény fiú! És te meg csak azért hagytad rá, hogy jó ötlet, hogy gyorsan megszabaduljál tőle. Úgy sajnálom szegényt.

Tony figyelmesen nézte egy darabig az asszonyt, aztán megcsóválta a fejét. Rosszkedvűen mosolygott.

— Nem, — mondta — félreértesz, Lilly. Ha itt a te füled hallatára megmondom neki, hogy fabatkát sem ér az ötlete, hát meghalt volna szégyenében.

— De miért az én fülem hallatára? Miért halt volna meg attól?

— Csak. Mert véletlenül éppen itt voltál. És mert te nem tudtad volna, hogy egyáltalán miről beszélünk, csak azt láttad volna, hogy nekem mennyire igazam van és hogy neki viszont mennyire nincs igaza. Nem, nem. Majd megmondom neki holnap délelőtt.

— Jólesik látni az embernek. hogy milyen tapintatos és megértő tudsz lenni. Egyszer talán még hozzám is ilyen leszel — mondta az asszony.

Haviland farkasszemet nézett vele.

— Ha megértő volnék, hát az lenne a vesztem, Lilly — mondta. — Hanem, ahhoz képest, hogy állítólag mindenben megegyeztetek az uraddal, nagyon megijedtél attól a csengetéstől. Hiszen Donald Washingtonban van, vagy nem?

— Dehogynem, csak ... — Lilly felállt. — Csak hát, végeredményében azt sohasem mondta nekem, hogy „Nézd csak, szívem, azzal tudnád nekem a legnagyobb örömet szerezni, ha fogod magad és viszonyt kezdesz Tony Havilanddel!" Azt tudja, hogy én nem szeretem. Azt is biztosan

udja, hogy van valakim, de hogy ez te vagy, azt nem tudja. Minek kellene ezt megtudnia? — Megfordult és keserűen elmosolyodott; öngúny, szomorúság látszott az arcán. Most nagyon védtelennek, szinte gyermetegnek látszott. — De azonkívül is, van bennem meg egy kis büszkeség. Minek kell megtudni az embereknek, hogy futok utánad, mint a féleszű, te pedig fütyülsz rám? — Fanyarul tette hozzá: — Soha életemben nem volt szerencsém.

Tony a szeme csücskéből nezte az asszonyt. Szerette volna nevén szólítani, szeretett volna odarohanni hozzá, hogy megszorongassa, olyan szenvedéllyel, amilyent soha nem engedett szabadjára. Most is megfékezte magát. Elfordult Lillytől.

— Nem volt szerencséd? Nem tudom, hogy a szerencséden múlt-e? — mondta a férfi csöndesen. — Azon a nyáron találkoztunk életünkben először, amikor tizenhat éves lettél. Én húsz voltam akkor. Szerelmes voltál Bobbyba... Bobby Gravesbe. Emlékszel?

— Ó, a Bobby! — legyintett az asszony.

— Igen, a Bobby! — ismételte Haviland. — Szerelmes voltál beléje, ahogyan te szoktál szerelmes lenni. S végül mi történt azután, Lilly?

— Ó, már nem is emlékszem rá — felelte az asszony ingerülten.

— A következő nyáron már egy magas fekete kaliforniai fiú volt a szerelmed.

— Nem kaliforniai volt. Portlandi, Oregonból való.

— Hát akkor Oregonból való. De neki is az lett a sorsa. — Tony az asszonyhoz fordult. — Vele miért szakítottál, Lilly?

Az asszony egy védekező mozdulatot tett.

— Mit tudom én már... És igazán nem is érdekel, hidd el.

— Engem se. Nem erről van szó. Akkor én külföldre mentem, aztán beiratkoztam a Harvard-egyetemre; de örökké csak azt hallottam, örökké csak ilyeneket meséltek rólad: Lilly a „Tommy" után fut, vagy a „Joe" után, vagy „Carter" után... Csak a jó ég tudja, hányan voltak. És mégis, soha nem hallottam, hogy valaki gúnyosan, csúfondárosan emlegetett volna. Talán azért, mert olyan szép voltál, olyan bájos...

— Látod, Tony, ez az. Erről van szó: még ha mondasz is néha valami kedveset, mint most, akkor is olyan fölényesen, olyan mellékesen mondod...

— Hogy szépnek tartalak és bájosnak? Ezt nem mellékesen mondom. Haviland szenvtelen, közömbös arccal nézte az asszonyt.

— Nem — mondta. — Ez a véleményem: alaposan megfontoltam. Te vagy a legbájosabb asszony, akivel valaha életemben találkoztam.

Lilly letérdelt a férfi mellé és odanyujtotta neki a kezét, hogy fogja meg.

— Hát akkor miért... *miért*... bánsz így velem? Ha csakugyan az vagyok, aminek elmondasz, akkor miért nem tudod úgy mondani, mintha nem valami hideg szoborról beszélnél? Tony... — Az asszony fürkésző pillantást vetett Havilandre. — Tony, szándékosan teszed?

Haviland megfogta az asszony feléje nyújtott kezét, de csak lagymatagon

— Eltérsz a tárgytól, Lilly, eltérsz a lényegről. Azt kérdeztem tőled, hogy mi volt ezekkel a szerelmeiddel és hogy miért lett vége sorra valamennyinek. Még soha nem jutott eszedbe, hogy elgondolkozzál ezen?

— Nem tudom, hogy mire akarsz kilyukadni — felelte az asszony. — Csak azt tudom, hogy másról beszélsz... nem mi kettőnkről.

— De igenis, mi kettőnkről beszélek. Azt akarom kihozni mindebből, hogy te még soha nem szerettél bele olyan férfiba, aki szeretni tudott volna. Vagy pedig, ha akadt ilyen, akkor te rögtön meguntad, mihelyt kezdett csakugyan beléd szeretni. Vagyis egyszerűen: nem jó üzlet beléd szeretni, nem fizetődik ki az embernek.

Az asszony hitetlenkedő arccal nézte Tonyt.

— Azt akarod mondani, hogy én egy *femme fatale** vagyok? — Szinte megkönnyebbulten nevetett fel. — Soha életemben nem volt egy boldog szerelmes pillanatom.

— Hát akkor ebből is gyanút foghatnál, hogy valami nincs itt rendjén. Az emberek állítólag boldogok, ha szerelmesek.

Lilly csendesen csóválgatta a fejét.

— Igen, sokat hallottam ezt, sokat olvastam, de azt hiszem, csak a gyerekmesékben van így. A szerelem szörnyű.

— Nincs igazad, Lilly, Vannak, akik boldogok lesznek tőle. Vannak.

Az asszony boldogtalan, nagy szeme nyugtalanul járt a férfi arcán.

— Csak én nem? — kérdezte aztán.

— Dehát ebben akkor ellentmondás van — kezdte újra nyűgösködve. — Ha én csakugyan ilyen vagyok és ezt te tudod rólam, akkor hogyan találhatsz egyáltalán vonzónak? Akkor miért törődsz velem egyáltalán?

Tony Haviland felállt a pamlagról. Kínlódott, de igyekezett leplezni.

— Nem tudom — mondta. — Talán bennem is van valami ferdeség és ezek vonzzák egymast.

Tony Haviland kezdettől fogva nagyon óvatos volt ezzel a lánnyal. A megismerkedésük pillanatától kezdve tudta róla, a hosszú éveken át mindig tudta róla, hogy szerencsetlen dolog lenne beleszeretni, nem olyan lány, akibe beleszerethet az ember. Tulajdonképpen csak a legutolsó külföldi utazása előtt vette észre igazán Lillyt. A bátyjáéknál többször találkozott vele, minthogy Donald Peters uzlettársa volt Jack Havilandnek. Lilly felnőtt közben, kifejlődött, nagyon szép nő lett belőle. Elegáns volt, mint egy tompafényű óarany ékszer, bűbájos a halvány félmosolyával és az esendő pillantásával, ahogy úgy nézett az emberre, mintha tisztában lenne vele, hogy minden titkát tudják, de azért reménykedik, mert irgalmas kezekbe került. Tony Párisban találkozott vele újra, de a viszonyuk csak később kezdődött, múlt ősszel, Tony visszatérése után.

Most, hogy egy fél esztendő eltelt azóta, még mindig tartott az ügy.

* *Végzetes asszony.*

Tony Haviland gyötrődött az asszony boldogtalansága miatt, de tudta jól, hogy tehetetlen, képtelen rajta segíteni. Ha megpróbálná, — pedig minden arra ösztökélte, hogy próbálja meg — talán sikerülne a nyugtalanságot előznie az asszony tekintetéből, de a szerelme is semmivé válna. Haviland nem tehette többé szabadon azt, amit akart, s ha ránézett Lillyre, úgy érezte, mintha Earle Fox ott állna az asszony háta mögött és szótlanul figyelné őket, kettejüket, fáradt pillantással, mint aki tudja előre, hogy mi lesz a sorsuk és csak várja türelmesen, hogy bekövetkezzék, ami elkerülhetetlen.

Hiszen magad is tudod, Tony, — mondta Fox arckifejezése — hogy előbb-utóbb elfogy a kitartásod. Sosem volt benned elég szívósság.

Tony átment a szoba közepén és lekattintotta a rádiót.

— Gyerünk, menjünk el valahová — mondta hirtelen. — Levetem a házikabátomat.

— Maradjunk még egy kicsit — mondta Lilly. — Maradjunk itt, inkább megígérem, hogy nem kérdezek többé semmit.

— Nem, nem. — Haviland az asszony felé fordult és udvariasan hozzátette: — De ha fáradt vagy, akkor természetesen szívesen hazaviszlek.

Lillynek elfehéredett az arca. Tony Haviland látta rajta, hogy most meggyűlölte őt egy pillanatra.

— Igazán nagyon figyelmes vagy, Tony, nagyon kedves vagy hozzám — mondta az asszony szelíden, de gúnyos hangon. — De ne aggódj miattam. Majd csak eldöcögök valahogyan a sarkadban. Mehetek melletted ma este, rendkívüli jutalomképpen, vagy csak ahogy szoktuk, két lépéssel hátrább?

A férfi nem felelt semmit; átment a szobájába, hogy levesse a házikabátját és felvegye a szmokingját; s akkor sem válaszolt, amikor az asszony csüggedten odaállt a hálószoba csukott ajtaja elé és beszólt neki:

— Ne haragudj, Tony. Nem gondoltam komolyan.

Másnap reggel, amikor megérkezett a laboratóriumba, Tony Haviland ugyanazt a nyomasztó, értelmetlen lehangoltságot érezte, ami a Lillyvel eltöltött estéi után mindig elfogta. Amikor megpillantotta Eriket, munkába merülten a rajztáblánál, csak akkor eszmélt rá, hogy közben egészen megfeledkezett a fiú tegnap esti váratlan látogatásáról.

— A kondenzátor tervén dolgozik? — kérdezte Haviland csöndesen.

Erik felnézett s a homlokát kezdte ráncolgatni, hogy megértse a kérdést, mert a figyelmét teljesen lekötötte a munkája.

— Kondenzátor? Vagy úgy! Az a kondenzátor! Ó, dehogy — mondta, s máris visszahajolt a rajz fölé. — Nem jó az ötletem. Végeredményében egy negyedtonnás súlyról van szó. A rezgése bajt okozna. De majd kitalálunk valami más megoldást.

Haviland ránézett a fiatalemberre, aztán felakasztotta a fogasra a kabátját és a kalapját.

— Persze, hogy kitalálunk — mondta nyugodt hangon. — Egy percig sem voltam kétségbeesve.

3

Ahogy haladtak a kísérlet terveiben, Erik fejében úgy zavarodott össze a végtelen sok apró részlet. Mire odáig jutottak, hogy a légritkító berendezés megtervezésére került a sor, a fiú már képtelen volt áttekinteni az egészet, csak azokkal a külön-külön feladatokkal tudott megbirkózni, amiket Haviland pontosan elmagyarázott neki. Haviland azonban, ha észre is vette, hogy Erik előtt zavaros ködben úszik az egész, nem mondott neki semmi olyant, amivel a kedvét szeghette volna.

Újév után, január második hetében befejezték a tervezés első szakaszát.

— No, — mondta Haviland — hát papíron most már mindennel megvagyunk. — Több héten át szakadatlanul folytak a számítgatások, a rajzolás, törlés, radírozás, újabb rajzolások. — Így nagyon jól fest a dolog. Most már csak az van hátra, hogy elkészítsük az egész berendezést és kiderüljön a végén, hogy még csak nem is hasonlít arra, amit terveztünk.

— Miért? Hogy érti ezt, tanár úr? — kérdezte Erik. — Mi baj van?

Haviland kurtán felnevetett.

— Ha elkezdjük majd a megépítését, egyszerre ezerféle nehézség merül majd fel, ami elkerülte a figyelmünket. Dehát azért valahol mégis el kell kezdenünk a dolgot.

Legalább egy hónapba telik majd, amíg a műhely elkészül az első alkatrészekkel. Erik megragadta ezt az alkalmat, hogy egy kicsit visszavonuljon a tervezés munkájától és felhasználja ezt a hónapot a vizsgáira való felkészülésre. Tisztában volt vele, hogy egészen kiváló eredménnyel kell majd letennie ezeket a doktorátusra képesítő vizsgákat: mert ha éppen csak hogy átcsúszik rajtuk, akkor tovább készülhet ugyan a doktorátusára, de semmiféle segítségre, támogatásra nem számíthat, senki sem fogja szívén viselni, hogy lehetővé tegyék a tanulmányai befejezését. Még a tanári és a tudományos kutatói pályán is olyan kevés üres állás volt, hogy megdöbbentően sok végzett fizikus volt kenyérkereset nélkül.

Amikor végül elérkezett a vizsgák ideje, március első hetében, kiderült, hogy Erik egyesegyedül áll ki a porondra, más vizsgázó nem is volt. Egy-egy teljes napot szántak minden egyes tárgyra. Kora tavasz volt, a levegőt finom, párás, álmosító langyosság töltötte meg. Eriket az egész héten át minden áldott reggel beültették egy üres szobába, elébe raktak egy nagy ívet a kérdésekkel, annyi tiszta papírt, amennyi több tudományos szakmunka megírásához is elegendő lett volna, aztán magára hagyták. A fiú csak írt, írt, amíg a karja is belefájdult, aztán

odaállt az ablakba, egy kicsit pihenni, s nézte a szabad embereket, akik odalent sétálgattak az utcán és az egyetem területén, a meleg napsütésben, s akiknek nem volt semmi gondjuk. A szép tavaszi idő folyton idegesítette, elterelte figyelmét a dolgozatáról, folyton az járt az eszében, hogy milyen sokféle módja is van annak, hogy könnyű, gondtalan élete legyen az embernek.

Esténként, amikor ment kifelé az épületből, mindig benézett egy pillanatra Haviland laboratóriumába. Nem tudta volna pontosan megmondani, hogy melyik napon milyen új alkatrészek érkeztek meg, de valahányszor benyitott és felgyújtotta a lámpákat, rögtön az a nyugtalanító érzése támadt, hogy állandóan folyik a munka az ő távollétében. Néma szemrehányás volt az egész laboratórium. Eriknek látnia kellett, hogy nélkülis szakadatlanul halad a munkájuk; s újra azon kezdett tépelődni, hogy Havilandnek vajjon csakugyan szüksége van-e őrá egyáltalán?

Csak most kezdte lassan megérteni azt a kérdést, amit Fox professzor tett fel neki az érkezésekor, csaknem két évvel ezelőtt. „Miért akar fizikus lenni?" — kérdezte tőle Fox. Miért, csakugyan? — tűnődött Erik. Csak az oklevele megszerzéséért annyit kell dolgoznia, hogy visszariadna tőle bárki, és aztán, még ha sikerülnek is majd a vizsgái és a kísérletei, mit ér vele, mi lesz a nagy jutalom érte? Egy állás, ha szerencséje van; egy heti negyven vagy ötven dolláros állás. És miért olyan nagyszerű hivatás ez, miért olyan értékes munka a fizikus munkája? Emlékezett rá, hogy amikor Chadwick felfedezte a neutront, az újságok külön hasábon számoltak be róla, de a címoldalukat teljes egészében a new-mexicói gyilkosságnak szentelték, a rendőrség nyomozómunkájának. A hírlapírók csakugyan tudják, hogy mi ér többet, ismerik a dolgok pontos értékét. A fizikusok fizetése ugyanazon a fokon van, mint a rendőröké, de közismert tény, hogy a rendőrseget nagyon rosszul fizetik, többet érdemelnének. Erik hirtelen arra gondolt, hogy milyen bárgyú is volt ő akkor, Fox professzorral való első beszélgetésekor. Csóválgatni kezdte a fejét, aztán abbahagyta ezt a tépelődést. Pillanatnyilag sürgősebb dolga volt.

White professzor vizsgája volt az utolsó. Hivatalosan csak egy hét mulva kellett volna közölniük Erikkel az eredményt, de alig néhány órával azután, hogy beadta a dolgozatát, White keresni kezdte a fiút és rá is talált a gyakornokok szobájában. Erik kimerülten aludt, leborulva az íróasztalára.

— Elolvastam a dolgozatát — mondta White, nyers, rekedtes hangján.

— Hogy sikerült?

— Hát, úgy hallom, hogy a többieknél mind nagyon jól vizsgázott. Fox meg volt elégedve, s Pegram és Quimby úgyszintén, hanem, édes fiam, az enyémet csak úgy összecsapta.

Erik lassan kiegyenesedett a székén. Úgy el volt csigázva, hogy nem érdekelte többé semmi.

— Kár, — mondta — sajnálom, a fene egye meg. Pedig én pontosan

megfeleltem minden kérdésre úgy, ahogy a kérdéseket feltették nekem. Ha a professzor úr nem jól fogalmazta meg, arról már én nem tehetek. Neki mehetek még egyszer a vizsgának, vagy várnom kell vele egy félévig?

— Mit sértődik meg mindjárt? — kérdezte White. — Azt nem mondtam, hogy elhasalt. Csak nem tetszik nekem a dolgozata, ahogyan a válaszokat megfogalmazta. Egyébként nagyon jól felelt, jól vizsgázott. Azt hiszem, túl sokat vártam magától; azt képzeltem, hogy lángész. Hát nem az.

— Tudom — mondta Erik. — Meg leszek vele elégedve, ha csak egyszerűen egy jó fizikus lesz belőlem.

— No ne mondja! — White előreszegzett fejjel nézte egy darabig a fiút, aztán megindult az ajtó felé. — Hát még ahhoz képest is elég szemtelen!

Néhány perccel később Savina telefonált, hogyan ment a vizsga. A hét eleje óta nem beszéltek egymással.

— Átmentem mindenből — mondta Erik. — Nem hivatalosan ugyan, de biztos forrásból tudom.

— Ejnye, olyan hangon mondod ezt, mintha meg lennél lepve — mondta a lány jókedvűen. — Tudtam, hogy át fogsz menni. Egy pillanatig sem jutott eszembe, hogy izguljak.

— Nohát, nekem eszembe jutott.

— Mondd, el tudsz jönni hozzánk ma este vacsorára? Megbeszéltem anyámmal, hogy felhozlak, mihelyt magadhoz térsz a vizsgák után, rögtön.

— Azt akarod ezzel mondani, hogy végre bemutatsz a családodnak? Mit kell tennem? Nem kell megtanulnom valamit előre?

Savina nevetett.

— Lassacskán tudsz már róluk mindent. Csak légy olyan, amilyen lenni szoktál. Máris szeretnek téged.

— Én meg imádom őket. Mondtad-e nekik? Hanem, rettenetesen régóta nem láttalak már. Nekem úgy tűnik fel, mintha hónapok teltek volna el vasárnap óta.

Erik lement, elmesélni Havilandnek, hogy átment; s ahogy belépett a laboratóriumba, nem ismert rá a helyiségre. Három nagy elektromos transzformátor állt egymáson, felrakva, állványzatszerűen. Mindegyik olajba volt ágyazva és acélköpönyegbe beépítve s úgy festettek így együtt, mint valamilyen újfajta, nagyszabású hajókofferek, egy bőröndösáruház kirakatában. Négy karcsú, fehér, közel két méter magas szigetelőoszlop állt a padlón, káró alakú — egyenlő oldalú homorú gömbnégyszög alakú — alapzaton. Egy mozgódaru láncain, nemezbe csomagolva, ágyúnagyságú üvegcső lógott, — száznyolcvanhárom centiméter hosszú, húsz centiméteres átmérőjű cső. Gondos, finom kivitelű üvegcső volt, helyenként lyukakat fújtak az oldalába, a lyukak szélét kicsücsörítették és lecsiszolták, hogy a leágazások szorosan rásimulhassa-

nak majd. A vízvezetéknél egy piszkos munkaruhás ember dolgozott valamin, — csövekkel bajlódott, amelyek a vizet szolgáltatják majd a hűtőberendezéshez. A vízvezetékszerelő megfordult és felnézett Erikre. Haviland volt. A földön ült s most elmosolyodott.

— Isten hozta! — kiáltott fel jókedvűen. — Isten hozta!

— Átmentem.

— Tudom. Értesültem a vizsgaeredményekről azon melegében. Minden nap megkaptam őket, az egész héten át. Nagyon jól sikerültek a dolgozatai.

— Miért nem mondta meg nekem, tanár úr? Halálra izgultam magam.

— Megmondtam volna, ha benéz hozzám — felelte Haviland könnyedén. — Nem tudtam, hogy izgul. Én nem voltam ideges, egy csöppet sem.

— Tanár úr már a második, aki nem volt ideges miattam. Kár, hogy a vizsgákat viszont nekem kellett letennem.

— No, hát egyelőre túlesett rajtuk s egy jó ideig nem kell izgulnia. Mikor kezd neki újra a munkának? Bejön holnap?

— Okvetlenül. Hanem, hogy halad a dolog? Körülbelül mikorra lesz összeállítva ez az egész?

— Ha szerencsénk van, talán júniusra vagy júliusra. Lassabban megy, mint gondoltam.

— Júniusra vagy júliusra! Atyaisten, hát mi lesz akkor velem? Hiszen akkor csak a nyáron kezdhetünk neki a kísérletnek, nekem pedig addigra lejár itt a megbízásom és megszűnik az állásom. — Erik zavartan, kétségbeesve nézett szét maga körül és közel járt hozzá, hogy dühében sírva fakadjon, olyan izgatott lelkiállapotban élt folyton. — Az ősszel kezdődő megbízásokat előre kiosztják s én addig még csak be sem adhatom a pályázatomat, amíg be nem fejeztem a kísérletezést. Értse meg, tanár úr, júniusban valamilyen állást kell szereznem magamnak valahol. Hiszen tudja jól, hogy itt sohasem hosszabbítják meg a gyakornokok megbízását!

Haviland feltápászkodott a földről.

— Úgy érti, hogy ez pénzkérdés magának?

Erik elképedve meredt rá. Haviland rokonszenvvel, megértéssel hallgatta őt, de ezt a szót: „pénzkérdés" olyan könnyedén, olyan mellékesen vetette oda, mintha egyáltalán nem is lenne fontos. Erik sértődött haragjában egészen elvörösödött s Haviland nyomban észrevette rajta a színeváltozását.

— No, hát ne nyugtalankodjék nagyon emiatt — mondta Haviland. — Talán sikerül majd tennünk valamit az érdekében, hogy be tudja fejezni a tanulmányait. Beszélek majd Fox professzorral. Egy ösztöndíj körülbelül éppen annyira rúg, mint amennyi fizetést most kap.

Erik azonban csak rázogatta a fejét. Ez legjobb esetben is csak azt jelentené, hogy ugyanúgy kell élnie még egy évig, ahogyan eddig élt. Mikor éri már meg azt, hogy legyen egy felesleges tízcentje a zsebében?

A nyavalya csapna ebbe a Havilandbe, pukkadozott magában mérgesen, hogy beszélhet ilyen fölényesen erről az egészről?

— Mondja, tanár úr, nincs rá remény, hogy be tudjuk fejezni a kísérletet még ezen a nyáron? — kérdezte Erik.

— Dehogy nincs. Hogyne lenne.

— Hát akkor próbáljuk meg, hátha sikerül.

— Jó — mondta Haviland barátságosan. — De ne számítson erre, ne vegye biztosra a dolgot.

Erik megindult az ajtó felé. Olyan dühös volt, hogy nem óhajtott semmit sem mondani, de azért kierőszakolt magából egy „Köszönöm"-öt, az elkeseredéstől rekedt hangján. Fox professzor azt kérdezte tőle: „Miért akar fizikus lenni?" Erik most, ebben a percben, még ezzel a kérdéssel sem tudott volna szembenézni.

HATODIK FEJEZET

1

A Volterra-család egy hatszobás lakásban lakott, amelyhez hozzátartozott még egy folyosószerű hall is. Ez a hall tartotta össze, mint egy hosszú kötél, a sok apró szobát. A konyha volt a legközelebb az előszoba-ajtóhoz, utána következett három kis lakószoba, a fürdőszoba, az ebédlő, aztán messze, a hall túlsó végében, a nappali szoba. Noha kicsik voltak a szobák, volt bennük valamiféle csinos, barátságos meghittség, amitől Erik egyszerre jól érezte magát ebben a lakásban. Savina nyitott neki ajtót és rögtön a nyakába ugrott. Az első pillantásra úgy látszott, mintha a lány nagyon kicsípte volna magát, pedig csak az a piros-gombos sötétkék ruha volt rajta, amit több mint egy évvel ezelőtt viselt, az első találkozásukkor.

— Még mindig olyan ideges vagy? — kérdezte Savina, átkarolva a fiú nyakát.

Erik arcán ott tüzelt a lány arca s érezte, hogy a két melle a melléhez simul. Most úgy szerette ezt a lányt, hogy hirtelen el sem tudta képzelni, hogyan mondja el neki, hogy talán még egy egész esztendőt kell majd várniuk.

— Nem vagyok ideges — suttogta Savina fülébe. — Boldog vagyok, hogy veled lehetek.

A lány kibontakozott az ölelésből, megigazította Erik nyakkendőjét, aztán kézen fogta és bevezette a fiút a konyhába. Savina anyja fekete ruhát viselt s egy fodros fehér kötényt kötött fel elébe. Elég testes asszonynak látszott; szénfekete haját a középen elválasztotta s hátrafésülve kontyba kötötte a nyakszirtjén. Ha elmosolyodott, komoly arca

egészen megfiatalodott és olyan bájossá, kedvessé vált, akárcsak Savina arca.

Mrs. Volterra kezet fogott Erikkel.

— Isten hozta — mondta. — Nagyon örülök, hogy végre megismerhettem. — Megnézte magának a fiút tetőtől-talpig, aztán, rendületlenul mosolyogva, lábujjhegyre állt és megcsókolta az arcát. — Ez az igazi „istenhozta"! — tette hozzá nevetve.

Savina egy féllépéssel odább álldogált mellettuk, pironkodva nézte őket, csillogó szemmel, de Erik kezét azért még mindig nem engedte el.

Ahogy megindultak kifelé a konyhából, Erik majdnem összeütközött egy másik nővel. Valamivel idősebbnek látszott, mint Savina, de egy csöppet sem hasonlított rá, kivéve a szürke szemét. Világosbarna haja volt és szép arca. Hunyorogva mosolygott, a szeme sarka összeráncolódott hozzá, s két gödröcskéje is volt az arcán. Sárgásbarna gyapjúruhája fölött piros-fehér kockás kötényt viselt.

— A nővérem, Mary — mondta Savina.

Mary is alaposan végigmérte a fiatalembert, miközben kezet fogtak, de csókot nem adott neki.

— A férfiak odabent vannak — mondta Mary. — Legjobb lesz, ha ti is bementek.

Savina bevezette Eriket a nappali szobába. A szoba két sarkában két szétnyitott újság takarta el az újságolvasókat. Abban a pillanatban, ahogy beléptek, mind a két újság összecsukódott, lehullt, s Erik az egyik sarokban megpillantott egy idősebb férfit, akinek az arca tökéletes hasonmása volt Mary arcának, azzal az egy különbséggel, hogy a sűrű, hullámos haja nem barna volt, hanem ősz. Azonkívül hosszú ősz bajuszt is viselt, ami vidámmá és betyárossá tette az arckifejezését; ezt viszont a keretnélküli szemüvege ellensúlyozta, — ezen pislogott keresztül szakadatlanul. A másik sarokban ülő fiatalember harminc felé járhatott közepes magasságúnak látszott, fekete haja, fekete bajusza, előreugró álla és alsóajka volt, fekete szeme nyugtalanul járt ide-oda. Mind a két férfi mellényben volt. Tiszta inget vettek fel erre az alkalomra s a nyakkendőjük gondosan meg volt kötve.

— Erik, bemutatlak az apámnak, meg a sógoromnak, Joe-nak.

— Jóestét-fiatalember-jóestét, foglaljon helyet — mondotta Mr. Volterra.

— Hehe — mondta Joe. — Vesse le a kabátját.

Sült csirke volt vacsorára és mindenki roppant illedelmesen viselkedett, de a barátságos, jókedvű hangulat ott lógott a levegőben egész idő alatt, mert mindenki tudott már mindent Erikről, még ha először látták is életükben, — és Erik is tudott már mindent róluk. Tűnődött rajta, hogy vajjon Savina mit mesélt róla idehaza. Vajjon mit gondolnak magukban egy olyan fizikusról, aki hajlandó esetleg éveken át jóval kevesebb fizetésért dolgozni, mint egy írnok?

Erik tudta, hogy a család a két lány fizetéséből él, Joe fél-keresetéből,

amit a félnapos állása után kap a Vasúti Szállítmányozónál, meg a papa katonai nyugdíjából. A papa, akinek Garibaldi volt a keresztneve, Costa Ricában született; az ő apja követte a nagy olasz hazafit a számkivetésbe. Garibaldi Volterra az Egyesült Államokban belépett a hadseregbe zenésznek, s húsz éven át fújta a kürtöt a legkülönbözőbb katonai állomáshelyeken; úgyhogy Mary Fort Rileyben született, Savina pedig a Governor-szigeten. Miután letelt a négyszeres szolgálati ideje, egy newyorki külvárosi varieté-színház zenekarában kapott alkalmazást. A hangosfilm aztán megfosztotta ettől a kenyérkeresetétől és az általános gazdasági válság miatt nem tudott új álláshoz jutni.

Ragyogó tervet dolgozott ki, iskolai zenekarok megalakítására, mind ez ideig azonban csupán West Hampsteadben sikerült összehoznia egy zenekart, és St. Albansben egy dobos- és rezesbandát. Mind a két iskolába egyszer-egyszer ment ki egy héten, s öt dollárt kapott az óráiért minden alkalommal. A gyerekek nagyon szerették az öreget, mert olyanokat mesélt nekik, hogy a haditengerészet kölcsönkérte őt az Egyesült Államok hadseregétől, az utolsó pillanatban, hogy takarodót fújjon a süllyedőfélben levő *Maine* hadihajónak, és hogy amikor már mindenki elhagyta a hajót, a kapitányt is beleértve, ő még sokáig a fedélzeten maradt és fújta a takarodót. Fújta, fújta, amíg csak víz nem kezdett bugyborékolni a trombitáján, hangok helyett. Csak azért nincs most itt nála a kitüntetése, mesélte, mert ezerkilencszáztizenhétben Pershing tábornok úr odament hozzá és elkérte tőle, tudjátok fiúk, hogy hadd viselhesse ő ezt a leghíresebb érdemrendet, aminél különb senkinek sincs az egész nyavalyás hadseregben! No, jól van, gyerekek, most mindnyájan egyszerre: elölről az ismétlést, a dupla vonaltól kezdve, a második befejezésig. Egy! Kettő! Húzd rá!

Vacsora után az asszonyok leszedték az asztalt és elmosogattak. Egy kis szünet támadt.

— Mit szólnátok egy kis pókerhez? — kérdezte Joe. — Csak a mulatság kedvéért.

— Nem rossz gondolat — mondta a papa, miután meghányta-vetette magában az ötletet. — Hogy jutott eszedbe, egyáltalán?

— Ó, szerintem is jó ötlet — mondta Mary. kissé meglepődve, de jókedvűen.

— Én csak gyufában vagyok hajlandó játszani — mondta Mrs. Volterra. — Semmi értelme sincs, hogy pénzbe játsszunk egymással, itt a családban. Nincs kedve egy kis pókerhez? — fordult Erikhez.

— Jól van, mama — szólt közbe Savina higgadtan. — Erik már rég tudja, hogy minden áldott este pókerezni szoktunk vacsora után.

Az egész társaság nevetni kezdett.

— Figyelmeztetem rá, Mr. Gorin, — mondta a papa — hogy a lányok teljesen a saját fejük szerint játszanak. Nálunk az osztó döntheti el, hogy hány lappal játsszuk és a lányok mindig tücsköt-bogarat, kétteseket, hármasokat, bubikat belekavarnak, összevissza zagyválják az

egész játékot. Tulajdonképpen nem is pókert játszanak, tetszik tudni, hanem csak pókernek nevezett „svindlit" vagy „papucsot", vagy „durákot".

— Ne szólítsd őt „Mr. Gorin"-nak, papa — mondta Savina, amikor visszamentek az ebédlőasztalhoz. — Csak mondd neki bátran, hogy Erik.

Az öreg ránézett a lányára, a szemüvege fölött.

— Te nyilván jobban tudod, mint az apád, hogy mi illik, mi nem, ugye? — kérdezte gőgösen.

Savina nem rendült meg ettől a rendreutasítástól.

— Nem, papa, de jobban ismerem Eriket, mint te.

— Jól van, — mondta az öreg — hát akkor legyen Erik.

— Milyen név ez az Erik? — kérdezte Joe. Ő volt az osztó és rendes, sima pókert mondott be.

Mr. Volterra elégedetten bólintott:

— Ez a jó játék — mondta.

— Norvég név az Erik — mondta Erik. — Az anyám Norvégiából való, az apám pedig cseh ember volt.

— Cseh? — kérdezte Mr. Volterra. Felnézett a kártyájából Erikre, a szemüvegén keresztül. — Én azt hittem, Dvorzsák: az a cseh név.

— No és, nem lehet két cseh név a világon? — kérdezte Joe. — Hány lapot kér, papa?

— Már meg a zenéhez is többet értesz, mint az apósod! Adjál öt lapot.

— Nem kaphatsz öt lapot, ha már eldobtál — mondta Mrs. Volterra. — Már ezerszer mondtam neked.

— De igenis, kaphatok öt lapot — mondta a papa csökönyösen. — Egyszer így játszottam mesterjátékosokkal is.

— Elhiszem — mondta Joe. — Én meg egyszer olvastam a szabályokat. Komolyan mondom.

— Olvastad ám, a nyavalyát — mondta a papa. — Osszál. De nekem öt lapot adj. — Joe osztott neki újra öt lapot, s az öreg undorral eldobta az egészet. — Lehet is kártyázni asszonyokkal! — mondta.

Mary és Savina nyíltan cserélgették a kártyáikat, Mrs. Volterra pedig jóindulatúan felajánlotta a cserét Eriknek, hogy a fiú ne érezze magát mellőzöttnek. A „full-hand"-nél gyengébb lap számításba sem jöhetett ebben a partiban. De senki sem törődött a szabályokkal. Joe és a papa időnként azt kezdték játszani, hogy franciák, mozi-franciák, széles taglejtésekkel s egy-két elhadart szóval, mint a filmen.

— Voulez vous egy-két lapot, mon papa?

— Oui, oui, mon vejem-garçon, donnez moi un ó-lalala!

— Ah, un ó-lalala, mon père? Quel beau ó-lalala!

— Mais oui, certainement!

— Ah, après moi l'apricot.

Ez az utolsó mondat megtetszett a papának és énekelgetni kezdte, valamilyen dallamfélére. Joe szórakozottan átvette a nótát és opera-

áriát csinált belőle. Mindnyájan dúdolgattak játék közben, aztán Mrs. Volterra kisvártatva halkan, lágyan énekelni kezdte „Az asszony ingatag" dallamára az „Après moi l'apricot"-t. Majd Mary és Savina vágtak bele ösztönösen a kettősbe és végigénekelték. Tizenegy óráig játszottak.

— Nagyon bolondosan viselkedtek? Mi a véleményed? — kérdezte Savina a fiútól, amikor elkísérte a földalatti megállójáig.

— Nagyszerűen viselkedtek, az a véleményem. Mit gondolsz, nem utálnak nagyon?

A lány magához ölelte Erik félkarját.

— Ó, ők is nagyon szeretnek. Tudom biztosan. Mindig ott nevettél, ahol kellett. Arnie sosem találta el. Arnie feszélyezte őket és ő is feszélyezetten érezte magát közöttük. Szinte szégyenkeztem előtte a családom miatt.

— Hallottál azóta róla valamit?

— Néhányszor felhívott telefonon, de nem találkoztam vele. Olvastam az újságban, hogy eljegyezte Cora Ballantine-t. Azt a gazdag lányt, aki akkor este velünk volt, amikor szakítottam Arnie-val.

Egy ideig Erik nem szólt semmit.

— Ha nem szakítottál volna vele, — mondta végül — akkor azóta már elvett volna feleségül.

— Ne beszélj ilyeneket, rosszul esik nekem.

— És meglenne a saját lakásod és nem kellene dolgozni járnod.

— Az nem fontos. És különben is, akkor is kellene dolgoznom, hogy segíteni tudjam a családot. De ezen ne tépelődj, mert igazán nem fontos.

— Dehogynem fontos. Nekem fontosabb lenne mindennél a világon, hogy veled élhessek... hogy legyen egy otthonunk, ahol vársz rám, ha hazamegyek... hogy elmenjünk kettesben moziba, vagy olvasgassak, aztán... lefekhessek veled aludni. Ezt szeretném csinálni egész életemben, mindennap, csak ezt.

— Az ágyba-fekvés részét a dolognak?

— Hát persze, hogy az ágyba-fekvés részét. A többit is mind, de legfőképpen az ágyba-fekvést. Savina, olyan rettenetesen kívánlak. Én nem kellek neked?

— Tudod jól, hogy kellesz. — A lány hangja egészen elhaló volt.

— Hát akkor, meddig kell még várnunk? Amit ma Haviland mondott nekem, abból olyasmi derült ki, hogy még csak nagyon sokára jutok el egyáltalán odáig, hogy megkapjam az oklevelemet és elkezdhessek állás után szaladgálni. Ez így nem mehet tovább. Ahányszor csak megcsókollak, azt szeretném, hogy az enyém légy.

— Nem tudom, hogy mit csináljunk, Erik.

— Csak legalább lenne valamilyen helyünk vagy szobánk, ahová elmehetünk és ahol igazán magunkban lehetünk, akkor nem kellene így keseregnünk. Akkor nem éreznénk ilyen kitaszítottnak magunkat. Te

sokszor azt mondod, hogy nem vagy hozzámvaló. Pedig nem benned van a hiba. Te nagyszerű lány vagy. El sem tudom képzelni, hogy lennék meg nélküled. Az a hiba, hogy ilyen helyzetben vagyunk: hogy nem tudunk összeházasodni. Nem engedhetjük meg magunknak. Még azt sem engedhetjük meg magunknak, ami pótolná ezt a házasságot. Talán ott kellene hagynom a diákszállást és kivenni egy szobát valahol, ahol a magam ura lehetek.

— Dehát hogyan? — ellenkezett Savina. — Ezt már egyszer megbeszéltük, Erik. A gyakornoksággal évi ezer dollárt keresel... szóval majdnem heti húsz dollárt. Ebből hetente kifizetsz hat dollárt a szobádért, a John Jayben, a kosztod meg a cigarettád napi másfél dollárba kerül... ez összesen tizenhat-ötven egy hétre és marad neked a húszból körülbelül három és fél dollárod.

— Miért ne vehetnék ki ezekből a három és fél dollárokból egy szobát valahol? Ha hozzáadjuk azt, amit most fizetek a szállásért, akkor majdnem negyven dollár jön ki havonta.

— Azért, mert tulajdonképpen nem marad ennyid sem — mondta a lány. — Hetente be kell tenned a bankba egy dollárt, a végső szükség esetére... időnként meg is kell nyiratkoznod és egy új ruhára is szükséged lesz hamarosan.

— Nagyon jó még ez a ruha.

— De meddig? Gondolkozzál józanul, Erik. Ha azt tartanám, hogy meg tudnánk valahogyan élni a te húsz dollárodból, meg abból, ami az én tizennyolc dolláromból megmarad, akkor már régen *én* kértelek volna, hogy esküdjünk meg. Dehát nekem haza kell adnom a keresetem javarészét.

— Mi a fészkes fenének gondolkozzam józanul, ha csak arra jó az egész, hogy bebizonyítsd vele: a dollárok és a centek alapján nem élhet együtt két szerelmes ember. Hát mások mit csinálnak? Talán addig kell lesnünk a sültgalambot, amíg újra be nem köszönt a jólét?

— Hát igen — mondta végül a lány, de nem nézett Erikre, csak egyenesen maga elé, a levegőbe. — Régóta gondolok már erre és most, hogy voltál fent nálunk, most már megbeszélhetjük a dolgot. Megesküdhetnénk... ha ugyan te is akarod... — tette hozzá óvatosan.

— Hát persze, hogy akarom!

— Megesküdhetnénk és lakhatnánk minálunk. Egyenesen beköltözhetnénk az én szobámba. Elég nagy szoba. Joe és Mary is nagyon jól megvannak az ő szobájukban. — Felnézett Erikre, habozva, tétova pillantással. — Hajlandó lennél egy ilyen megoldásra? Azt mondod, hogy szereted őket, a családomat.

— Szeretem őket — bólintott rá a fiú. — Nagyszerű emberek, csak...

— Jó, rendben van — vágott közbe Savina sietve. — Értelek. Csak éppen meg akartalak kérdezni, hogy mit szólsz hozzá. Nem kell magyarázkodnod.

— Dehogynem kell — mondta Erik gorombán. — Látom, hogy meg-

sértődtél. Elárulja a hangod, hogy csak tetteted a vidámságot. Értsél meg, Savina, nekem a munkám javarészét otthon kell elvégeznem. Nem akarok minden áldott nap pókerezni vacsora után. Nagyszerű mulatság, ha hébe-hóba csinálja az ember, de nekem tanulnivalóm is van. Dolgozatokat kell javítanom, jegyzeteket kell készítenem, millióféle dolgom van, amit csak magamban, nyugalomban tudok elvégezni. Amellett, ha ott lakunk náluk, ez nem is lenne ugyanaz, mint ha meglenne a saját otthonunk. Ez nem lenne az igazi, te is tudod, Savina.

— Tudom én ezt már régen — ismerte el a lány szomorúan. — De azt reméltem, hogy te talán majd kitalálod valahogyan a módját, hogyan lehetne így megoldani. De azért örülök valaminek, amit az előbb mondtál. Nagyon jó érzés nekem.

— Miért, mit mondtam?

— Azt mondtad, hogy nem énbennem van a hiba, személy szerint... hanem csak ez a helyzet idegesít Hát akkor jól van, mert ugyanilyen helyzetben lennél más lánnyal is.

— Más lánnyal? Hogy a fenébe kerülhetnék ugyanilyen helyzetbe más lánnyal? Nem kell énnekem senki más lány, csakis te kellesz, egyedül. És ne aggódj, Savina, — tette hozzá — ne félj semmit, majd kitaláljuk valahogyan a módját, hogy együtt lehessünk, vagy ha nem, hát akkor megvárjuk szépen, amíg összeházasodhatunk. Ha tudnám biztosan, hogy te is szívesen vársz. hát nem bánnék én semmit a világon, nem idegeskednék én egy percig sem.

— Ó, hát hogy törheted a fejedet ilyen butaságokon — mondta a lány szelíden, gyengéd hangon. — Hát így viselkednék én, így beszélnék én, ha nem lennék hajlandó várni rád akár egy millió esztendeig is?

Erik megszorította a lány kezét, így sétált tovább vele.

— Ide figyelj — szólalt meg végül lassan. — Hát nem lesz belőle egy millió esztendő, még ha kilencvenhat órát kell dolgoznom naponta, akkor sem. még ha ostorral kell hajszolnom Havilandet, akkor sem.

2

Másnap reggel Erik jelentkezett Havilandnél. Haviland szemmelláthatólag késő éjszakáig dolgozott tegnap, s nyilván nemcsak tegnap, hanem már jónéhány napja egyfolytában, mert nagyon nyúzottnak és fakónak látszott. A könnyed előkelőség és a jól öltözöttség zománca kezdett lassan lekopni róla. Leült egy támlátlan ülőkére, hogy elmagyarázza Eriknek, hol tartanak pillanatnyilag; s nyomogatni kezdte az arcát, a szemét, hogy kidörzsölje belőle a fáradtságot.

— A legfontosabb alkatrészek nagyjából már mind itt vannak — mondta Haviland. — A többi is hamarosan elkészül, egy-két héten belül azok is itt lesznek. Szóval most az lenne a dolgunk, hogy mindent el-

helyezzünk úgy, ahogyan kell, aztán megkezdhetjük az összeszerelését az egésznek.

— Hiszen akkor elég jól állunk — mondta Erik. — Az összeszerelés már megy magától, gépiesen.

— Ne higgye — mondta Haviland. — Itt kezdődik csak az igazi nehéz feladat. Össze kell raknunk a főbb alkatrészeket, aztán bele kell építenünk a készüléket.

— Mostantól fogva, — folytatta Haviland — kizárólag technikai részletkérdésekkel foglalkozunk majd. Egyelőre nyugodtan elfelejtheti az egész elméleti fizikát, egy jó ideig most már rá se gondoljon az atommag problémáira. Mostantól kezdve a munkánk csupán technikai, féligmeddig iparosmunka. Nincs értelme szerelőkkel vagy üvegfújó szakmunkásokkal elvégeztetni ezeket a feladatokat, mert közben minduntalan változtatni kell majd a terveken, rögtönzött megoldásokat kell majd találni a felmerülő nehézségekre, s ezt csak az tudja megcsinálni, aki ismeri az egész elgondolást s át tudja tekinteni az egész tervet. És ezt csak mi ketten tudjuk, maga meg én. Szóval szerezzen magának egy mackóruhát és készüljön el rá, hogy a füle sem látszik majd ki a piszokból. A hófehér-köpönyeges laboratóriumi tudós elképzelése remekül megfelel a patikusoknak és a drogistáknak, vagy a hirdetések rajzolóinak, mi azonban esztergapadon dolgozunk itt, meg franciakulccsal, csavarhúzóval és hegesztőpisztollyal. Ha le kell hasalni az embernek a földre, hát akkor szépen lehasal az ember a földre. Most aztán szükségünk lesz arra a nagy szerelő-tudományára, Gorin, amit tavaly ősszel tanult a lakatos-műhelyben. Tanult ott valamit egyáltalán?

Erik nevetett.

— Majd kiderül nemsokára, ha megkezdem a munkát — mondta.

— No jó, hát majd meglátjuk. Itt van a tervrajza néhány irányító csőnek, elektromos szűrőnek, meg a tartóiknak. Készítse el őket, sárgaréz ből; de ezeket a hiba-határokat komolyan kell ám venni. Ha elő van írva, hogy a hibának huszonöt ezred milliméteren belül kell lenni, akkor ezt meg is kell tartania. Szóval legyen rá elkészülve, hogy egyet-kettőt mindig elront majd ezekből a finom kis alkatrészekből, amíg sikerül majd egyet-egyet hibátlanul megcsinálnia.

Haviland túlbecsülte Erik kézügyességét. Nem egyet-kettőt, de mindjárt ötöt elrontott, mielőtt sikerült volna elkészítenie az első rácsot az előírásnak megfelelően. A következő azonban már könnyebben ment egy kicsit, s a harmadiknál már csakugyan csak a két első próbálkozását kellett eldobni. Most már kezdett menni a munka.

Az esztergapad, a fúró- és a marógép lassacskán elárulták egyéniségük titkait. Ha a gép pontosan be volt állítva, hogy a megfelelő marókés a helyes szögben állt és a tengely is az előírt sebességgel forgott, akkor simán, duruzsolva, kifogástalanul ment a munka. Finom, végeérhetetlen acél-, sárgaréz- vagy vörösréz-forgács göndörödött lefelé, mialatt a gép lassan kiformálta a kívánt alakúra a formátlan fémdarabot.

De ha bármiféle hiba esett, ha valami nem úgy ment, mint ahogyan kellett volna, akkor szinte az egész laboratórium visszhangzott a gép tiltakozó zakatolásától. Az ilyen hangokra Erik majdnem kiugrott a bőréből idegességében, mert ez a zaj azt jelentette, hogy a rosszul kezelt erők ki akarnak törni a hámból.

A hosszú hetek alatt azt is megtanulta, hogyan kell dolgozni a különböző fémekkel, — úgy kiismerte a tulajdonságaikat, mintha régi jó barátai volnának. A vörösréz olyan lágy volt és nyúlós, hogy nagyon gyengéden kellett bánni vele az embernek. A sárgaréz törékeny volt, de jól, kényelmesen lehetett dolgozni vele. Az acél kiszámíthatatlan: volt úgy, hogy makacs, szívós volt, máskor meg aránylag puha, de telehintve mindenütt dühös kis kemény göbökkel, mintha megszemcsésedett volna. Ha pedig nikkellel kellett dolgoznia, már előre borsódzott a háta.

Legszívesebben az üveggel dolgozott, mert az üvegfújás mindenképpen kockázatos mesterség volt; s Haviland, mikor észrevette rajta, hogy ehhez ért, rábízta a légritkító berendezés végső, evakuáló üveghengerének a megmunkálását.

Az üveg Erik szemében olyan volt, mint a művésznek a nyersanyaga, mint szobrásznak a márvány. Még szerszám sem kellett hozzá egyéb, csak a tüdeje, a szeme, egy kis ütemérzék, meg az oxigén-lámpa. Minden feladatnak megvolt a maga csínja-bínja. Erik a szélesre nyitott nagy lobogó lánggal végigsimogatta az üveget, miközben felmérte a szemével azt a darabkáját, ahol dolgoznia kell. Ha az üveg már eléggé átmelegedett, kisebbre vette a lángot, körülbelül egy mutatóujj-nagyságúra, s ezzel fújatta sziszegve a körülhatárolt területet, amely legfeljebb két-szer-háromszor volt nagyobb a láng szélességénél. Ezen a darabkán az üveg lassan-lassan elvesztette az átlátszóságát és hályogos cseresznyevörös színűre vált. Próbaképpen ilyenkor ráfújt egyet a fúvócsövén át, s a vörös folt kidagadt, mint a megfeszülő izom, aztán petyhüdten megereszkedett az üveg. Néhány újabb ráfúvással ellenőrizte, hogy mennyire kezd olvadni a hullámzó üveg, azután felerősítette a lángot sivítóra és az üveg hamarosan fehéren izzó folyékony hártyává alakult. Ekkor egy gyors, éles ráfújással kifújt belőle egy buborékot, egy olyan vékony buborékot, hogy szétpattant a levegőben. Majd gyenge lánggal leolvasztotta köröskörül a finom üvegfátyol széleit és ott maradt neki a szép kerek lyuk, pontosan ott, ahol kellett, milliméternyi pontossággal megközelítve a megkívánt átmérőt, s csinos kis kicsucsorított peremmel, hogy hozzá lehessen toldani a csövet.

Ezzel a sok-sok pepecseléssel azonban Erik megint nyakig merült a tömérdek részletkérdésbe. Hiába tudta, hogy mi a rendeltetése annak a darabnak, amin éppen dolgozik, képtelen volt fejben tartani, hogy az egész berendezés végső célja szempontjából hogyan illeszkedjék össze a többi alkatrész. Haviland láthatólag soha, egy pillanatra sem zavarta össze a dolgokat, mindig át tudta tekinteni az egészet; s Eriket, mialatt lankadatlan szorgalommal dolgozott, folyton az a kínos rossz érzés bán-

totta, hogy kiderül majd róla, mennyire nem alkalmas erre a munkára és hogy az ő hibája, ha sohasem lesznek készen vele. Megint eszébe jutottak Fox szavai, hogy milyen végeláthatatlan küzdelmeket kell megvívnia a fizikusnak; s Erik jóformán nem is értette, mi ösztökéli őt és mi ad neki erőt hozzá, hogy újra meg újra nekivesse magát ezeknek a látszólag legyőzhetetlen akadályoknak.

Rászokott, hogy ideges tisztelettel bánjon a magasfeszültségű árammal. Sejtette, hogy ez a félelme csak azt a mélységes, titkos vágyát tükrözi, hogy minél előbb befejezzék az egész kísérletet, de azért mégis olyan óvatossá és gyanakvóvá vált, mint a macska, ha veszélyes munkája akadt.

A legnyilvánvalóbb veszedelem abban rejlett, ha vigyázatlanul hozzáér valamilyen szabadon álló fém-alkatrészhez, amely a rendkívül magas feszültségű áramot vezeti majd. Ahogy a készülék főrészein dolgozott, némi remegéssel figyelte a szeme csücskéből Havilandet, mert a terem túlsó végében éppen az áramfejlesztőt szerelték össze. Ez a tagjaiban hullámzó félelem lassan meggyűlöltette vele az egész kísérletet. S ámbár a felelősség és az őszinte érdeklődés, amit minden egyes feladatával szemben érzett, lendületet adott neki a munkája elvégzéséhez, a szíve mélyén örökös szorongás nyugtalanította, ami idegessé és ingerültté tette, mert el kellett titkolnia Savina előtt.

Körülbelül egy hónappal a családi vacsora után Savinával meglátogatták a lány egyik barátnőjét, akivel együtt dolgozott az áruházban. De nem maradtak sokáig; hamar elmentek tőlük, közös megegyezéssel. Elkeserítő volt ugyanis számukra, ahogy a fiatal házaspár, házigazdáik, jártkelt a saját lakásában; elkeserítő volt arra gondolni, hogy a széles pamlag, amin ültek, nász-nyoszolyává válik abban a pillanatban, amint kiteszik innét a lábukat; rossz volt hallani a villany-hűtőszekrény ajtajának otthonos csapkodását; elnézni a háziak mellékes jövését-menését a parányi kis konyhájukba. Kétségbeejtő volt, mert mindez arról tanúskodott, hogy másoknak sikerült megoldaniuk, akármilyen tökéletlenül és hevenyészett módon is, de sikerült megoldaniuk a házasság nehéz kérdését és sikerült hozzájutniuk az igazi otthon boldogságának legalább a morzsáihoz.

Szombat esténként a Broadway középső szakasza, a város közepén, úgy tíz óra tájt mindig elcsöndesedik egyidőre. Savina és Erik ebben a szélcsöndes órában léptek ki az utcára. Közös megegyezéssel hátat fordítottak a fényesen kivilágított környéknek s megindultak a másik irányban.

— Milyen önelégültek ezek — mondta Erik. — Milyen nagyra vannak a boldogságukkal. Tudod, igazán rendes, kedves emberek, de komolyan mondom, Savina, ha még tovább maradunk, hát meggyűlöltem volna őket.

— Nagyon helyesek — mondta Savina. — Mindent olyan természetesnek vesznek.

— Igen — mondta a fiú. — Mintha igazi volna... majdnem olyan igazinak látszott minden, mint a moziban!

— Ó, Erik! — Savina belekarolt a fiúba, aztán bedugta a kezét Erik kabátzsebébe. — Megegyeztünk abban, ugye, hogy nem beszélünk erről ilyen elkeseredetten többé. Nem érünk vele semmit úgysem. Majd csak történik valami egyszer.

— Hát ha elég sokáig élünk, akkor biztosan! — mondta Erik; de máris megbánta, alig hogy kimondta. Savinával hallgatólagosan egyezséget kötöttek, hogy egyszerre csak egyikük lehet rosszkedvű kettejük közül. A másiknak állnia kell a sarat és bátorságával lelket kell öntenie a csüggedt félbe. Erik most úgy érezte, hogy ezúttal túl sok terhet hárított Savina vállaira.

— Erik, azt olvastam a múltkor, hogy a Cornell-egyetemen egy fizikust megölt az áramütés, amikor tízezer voltos feszültséggel kísérletezett. Hát az rettentő sok lehet, nem? Ti is ilyen nagy feszültséggel dolgoztok majd?

— Khm, körülbelül, ilyesfélével — mondta Erik. Az áramfejlesztőt félmillió voltra méretezték. — De csak azon áll az egész, hogy vigyázatos legyen az ember.

Elhagyták a Columbus Circle-t és a Broadway széles, sötét szakaszán lépegettek tovább, ahol a kivilágítatlan kirakatokból tompán csillogott feléjük a vadonatúj gépkocsik lakkozása. Eriknek megfeszült a nyaka, mert a lány kérdése az elevenére tapintott, a titkos félelmére.

— Vigyázatos! — kiáltott fel Savina elégedetlenül. — Hát az a Cornell-egyetemi ember miért nem volt vigyázatos? Régi fizikus volt, ő is tudhatta, hogy vigyáznia kell.

Erik heves mozdulattal fordult a lány felé.

— Ne izgulj miattam, Savina! — Ezt úgy vágta oda, mint egy éles vezényszót. — Nézd csak, ez is hozzátartozik a dologhoz. Gondolj azokra, arra a sok emberre, akik napról napra, állandóan magasfeszültséggel dolgoznak s mégsem történik semmi bajuk. Azokról nem olvasol semmit, akiknek nem történt bajuk. Csak a vigyázatlanokról olvashatsz. — Újra elfogta a kesergés. — Különben is, amilyen lassan haladunk, hát valószínűleg előbb halok meg aggkori végelgyengülésben, mielőtt még egyáltalán kipróbálhatnánk az áramfejlesztőnket.

— Dehát annyit dolgozol, Erik. Kell, hogy haladjatok a munkában!

— Haladunk — mondta a fiú csüggedten. — Igazán mindent elértem, amit akartam; még csak panaszkodni sincs jogom, hogy nem kapok fizetést érte, mert voltaképpen ez nem is igazi állás... Csak segítség ahhoz, hogy megszerezhessem az oklevelemet. Gondolj csak arra, hogy hányan vannak, akik mindent odaadnának érte, hogy ilyen lehetőségük legyen fizikát tanulni, mint nekem, s akik ezt nem tehetik meg. Gondolj arra, hogy hányan vannak, akik még csak azt sem tudják, hogy mit akarnak! Én legalább tudom, hálistennek, hogy mit akarok és a leg-

jobb úton vagyok, hogy meg is kapjam. Haladunk, Savina, hát persze hogy haladunk. Nagyon szépen haladnak a dolgok. Szakadatlanul dolgozunk, kivéve amikor veled vagyok, vagy amikor Haviland van a szerelmével.

— Milyen az a lány?

— Én még csak kétszer láttam életemben. De Haviland sokat telefonál neki, s úgy látszik nem nagyon boldogok. Mindig le tudom olvasni Havilandről, ha együtt voltak, mert olyan letörten, olyan elkeseredett képpel jön be ilyenkor. Szép nő különben, szőkében nagyon szép, s olyan csillogó, fényűző kiállítású, mint... mint az a bőrönd ott a kirakatban. — Egy bőröndös áruház kirakata előtt haladtak el éppen, a körtér északi oldalán, s a kirakat zsúfolva volt mindenféle fajta útitáskával, kezdve a préselt papirosból, „vulkán-fiber"-ből, bőrutánzatokból készült táskáktól, egészen addig a drága, fényes marhabőr-útitáskáig, amelyre Erik rámutatott. — Csak az a baj vele, hogy férjes asszony, másnak a felesége.

— Hát miért nem válik el és miért nem megy hozzá Havilandhez?

— Tudja a jó ég! Mit lehet azt tudni, hogy ki mit miért csinál? Hát miért nem csinálják az emberek soha, amit mindenki elvárna tőlük? Ki tudná azt megmondani, hogy például ez a kis öreg bácsi miért itt árulja a virágjait, ezen a néptelen utcasarkon, ahelyett, hogy bemenne a városba, a Times Square-re? És miért csináljuk mi is azt, amit csinálunk? Minek mászkálunk itt az utcán ilyen hazátlanul, ahelyett hogy szereznénk magunknak egy szobát valahol, ahol igazán kettesben lehetnénk végre?

A lány furcsán hallgataggá vált. Szótlanul lépegettek tovább, aztán három keresztutcával odább egyszerre csak újra megkérdezte, mintha még nem is kapott volna feleletet erre a kérdésre:

— De azért, ugye, nagyon vigyázol majd a laboratóriumban, Erik?

Gyenge, elhaló volt a hangja.

— Ne aggódj miattam — mondta a fiú szelíden. — Tudom, hogy mire gondolsz. Nekem is eszembe jut néha ez a gondolat, de ne félj semmit, a végén minden jóra fordul. Nyugodtan várhatunk.

— Nem, nem! — mondta Savina. — Nem varhatunk!

Olyan visszafojtott indulat volt a lány hangjában, hogy Erik ijedten fordult feléje. Savina azonban csak nézett maga elé konokul.

— Nem kell várnunk — mondta. — Fölösleges. Mit érünk vele? Csak gyerekeskedés volt tőlünk eddig is. Azzal persze várhatunk nyugodtan, hogy összeházasodjunk; azzal megvarhatjuk, hogy te befejezd a tanulmányaidat és szerezzél állást magadnak; de máskülönben igazán semmi értelme sincs, hogy várjunk. Csak még sokkal keservesebbé tennénk vele a dolgokat.

Erik megállította a lányt a járda közepén. Az árnyékuk csak halványan látszott a homályos aszfalton, mert éppen a feleúton álltak meg két lámpa közt.

— Ej, a csuda vigyen el, de elkeseredett a hangod — mondta a fiú.

— Dehogy is. Nem vagyok én elkeseredve. Legalább is nem úgy, ahogy te gondolod.

— Az bánt, hogy olyan borzasztó lassan mennek a dolgok.

— Nem, bizonyisten nem azért mondom. De ebbe igazán csak belenyomorodunk mind a ketten, ha ezt így folytatjuk. Ne várjunk tovább azzal, amivel nem kell várnunk.

— Ezt komolyan mondod? — kérdezte Erik. Kesztyűs kezével felemelte a lány állát. A sötétségben is jól látta, hogy milyen haragosan csillog Savina szeme. — Nem bánnád? Neked nem lenne baj?

— Nem — mondta Savina. Egy pillanatra egyenesen a szemébe nézett Eriknek, aztán kiszabadította magát a kezéből, odasimult hozzá, arcát a fiú kabátjához szorítva. — Akarom... — suttogta.

Erik magához ölelte a lányt. Most annyira szerette, hogy képtelen volt szavakat találni rá. Kétségbeesetten gondolkozott és csóválgatta a fejét.

— Majd kérdezősködöm — mondta végül. — Majd keresek valahol egy lakást vagy egy szobát.

— Ne „majd"! — mondta a lány nyűgösen. — Most mindjárt. Keressünk most mindjárt egy szobát. Nincs itt valahol a közelben szálloda?

— Elmentünk az előbb egy szálloda mellett, egy vagy két utcával hátrább. Egy kis szálloda mellett. Ott kivehetünk egy szobát. Van négy dollárom.

— Dehát nem mehetünk be csak így! Jaj, az ördög vigye el, Erik, hát most azon borul fel minden, hogy nincs poggyászunk? — A lány hangja olyan volt, mintha már sírásra görbülne a szája.

— Visszamegyek ahhoz a bőröndös-áruházhoz, amit az előbb láttunk — mondta Erik. — Megveszem a legeslegolcsóbb útitáskát, ami csak kapható. Nézd csak, ott van egy falatozó, az utca túlsó oldalán. Eredj át oda, ülj be, s rendelj magadnak valamit, amíg megjövök. Pár perc múlva már itt is vagyok.

A falatozó majdnem egészen üres volt. Savina rendelt magának egy csésze kávét a söntésasztalnál, de aztán hozzá sem nyúlt. Tompa izgalom járt fel-alá az egész testében, de jól ismerte már ezt az érzést, legalább százszor átélte azelőtt is, a vizsgái előtt, vagy amikor munkára jelentkezett valahol és várta, hogy megkapja-e az állást. De nem szökött a vér az arcába, nem érzett mámort, lelkesedést, még csak örömet sem.

Lassan teltek a percek, de Erik végre mégis csak megjött, egy kis bőrönddel, amely alig volt nagyobb egy tízóraistáskánál s amelynek vadonatúj mivolta bántóan szemetszúrt. A lánynak hirtelen nevethetnékje támadt, de igyekezett uralkodni magán, mert tudta, hogy ha most elkezdene nevetni, esetleg képtelen lenne abbahagyni.

A szálloda nagyon régimódi fogadónak bizonyult. Egyáltalán nem olyan volt, mint amilyenre Savina számított. A halljában tisztes külsejű

öreg nénik ültek illedelmesen egymás mellett a kárpitozott karosszékekben, de a többi szék üres volt, csak az egyikben üldögélt egy idősebb férfi, aki újságot olvasott. Erik odalépett a portásfülke asztalához, Savina pedig megállt egy kicsit hátrább. Elszántan, dacosan, zavartan állt meg, az éjszakai portás azonban csak egy futó pillantást vetett feléje.

Egy liftesfiú átvette a kulcsot a portástól és odavezette őket a felvonóhoz, — egy kovácsolt-vas tekervényekből összefont ócska kalitkához. A negyedik emeleten kiszálltak; végigmentek a homályos folyosón, ahol régi szőnyegek szaga és a fényezett bútorok politúr-szaga érződött. A mennyezeti lámpa majdnem zöldes fénnyel világított. Erik átvette a kulcsot, huszonöt cent borravalót adott a liftesfiúnak, aztán beléptek a szobájukba és végre egyedül maradtak, — egyedül, négyszemközt, igazán kettesben, voltaképpen életükben először.

Ez a tökéletes magány olyan bénítóan hatott rájuk, hogy egy-két percig azt sem tudták, mihez fogjanak vele. Savina még a kalapját, kabátját sem vetette le, csak állt egyhelyben és nézegette a kis szállodai szobát. Tulajdonképpen nem volt semmi baj ezzel a szobával; csak éppen kopottasnak látszott. Savina úgy érezte magát benne, mintha egy üzletben volna, vagy egy vendéglőben, — sem meghittebb, sem barátságosabb nem volt ez a szoba. Kicsinek és gyámoltalannak érezte magát Savina, ahogy nézte a régimódi, széles kettőságyat, s azon töprengett, vajjon hogyan tudja majd rászánni magát, hogy egyáltalán leüljön ennek az ágynak a szélére.

Erik mindent leolvasott a lány arcáról. Savina is észbekapott, hogy ennyire elárulja a gondolatait. A fiú gyorsan lecsapta az asztalra a táskát és magához ölelte Savinát.

— Ó, kicsim, ne ijedj meg annyira — suttogta a lány fülébe. — Ne szontyolodj el, ne félj. Nagyon jó lesz.

Erik félkezével levette a lány kalapját, Savina pedig nem engedte el közben a másik kezét. Rettenetesen hálás volt a fiúnak, hogy most, ebben a keserves pillanatban odajött hozzá; sírni tudott volna, annyira hálás volt érte. Az ilyesmi az, ami olyan csodálatos Erikben, gondolta. Akár tudatosan csinálja a fiú, akár a puszta véletlen hozta így minden alkalommal, de mindig akkor öntött lelket Savinába, egy-egy biztató, megnyugtató mozdulatával, amikor a lánynak éppen a legnagyobb szüksége volt rá. Savina odaszorította az arcát Erikéhez, lehúnyta a szemét, és sokáig így maradt.

— Tudod-e, hogy milyen ember vagy te? — kerdezte végül, amikor felnézett a fiúra, hogy megcsókolja. — Megmondom neked. Te egy édes, kedves, jó ember vagy.

— Nem az én érdemem, ha igaz is. Egy édes, kedves, szép szerelem ilyen embert csinálna akárkiből, ha akarja, ha nem.

Szelíden megcsókolta a lányt, aztán hátrább lépett és körülnézett a szobában, mintha keresne valamit. Savina nem értette, hogy miért hagyja őt itt éppen most és hogy mit keres annyira. Erik végül felvett

egy vízespoharat a mosdóról. Kiöblítette és vizet eresztett bele, egy félpohárnyit.

— Be kell érnunk ezzel — mondta, sajnálkozó hangon.

— Mit akarsz vele?

A fiatalember kinyitotta az új táskát. A könnyek, amelyek már eddig is fenyegették, most elöntötték a lány szemét, úgyhogy Erik nárciszainak tündöklő sárgasága millió kis ponttá szóródott szét előtte és csillogva táncolt mindenütt a kopott szállodai szobácskában. Csak egy pici kis csokor volt az egész, amit a fiú vásárolt neki, de a virágok most egyszerre kedvessé, barátságossá, széppé varázsolták ezt a szobát. Savina moccanni sem tudott, ugy elöntötte a szerelem. Tehetetlen boldogságában csak a szemét tudta felemelni Erikre.

— Attól az öreg bácsitól vettem — magyarázta a fiú, miközben ugyetlenül rendezgette a virágokat a vízespohárban. — Attól a kis öregtől, akinek inkább a Times Square-en kellene árulnia a virágjait.

Halványan mosolygott, de hirtelen elkomolyodott az arca, ahogy meglátta a lány könnyes szemét. Tökéletesen félreértette ezeket a szerelmes könnyeket és mentegetődzni kezdett:

— Dehát... dehát... miféle menyegző lett volna ez, virágok nélkül!?

3

Haviland jóslata pontosan bevált, — a kísérleti berendezés június elejére lett kész. Az összeszerelés utolsó napjai elég izgalmasan teltek el; s a kísérlet tényleges megkezdéséig most már csak az a feladatuk volt hátra, hogy kipróbálják az egész szerkezetet, működik-e mindenestől. Egy pénteki napon, reggel nyolc órakor, Erik bekapcsolta a légritkító készüléket, Haviland pedig berendezkedett egy asztalkán a füzeteivel, melyekbe majd feljegyzi az adatokat. Lüktető, kásás, mély hangon indultak meg a szivattyúk, mint egy hibás szívverés ezerszeresen felerősített dobogása. Néhány perc múlva a műszerek már jelezték, hogy a légnyomás jelentősen csökkenni kezd a készülékben, a szivattyú mutatója emelkedni kezdett, amíg a zaj át nem alakult egy fojtott, de erélyes, gyors tak-tak-tak-ká. Haviland megindította a hélium-adagolót és a galvanométer kisvártatva megrezdült, jeléül annak, hogy alfa-részek gyenge áramlása indult meg a készülékben.

Haviland nagyszerű hangulatban volt. Rákacsintott Erikre:

— No, gyerünk — mondta. — Kezdje el növelni a feszültséget, aztán majd meglátjuk, mi történik. Ötvenezer volttal szeretném kezdeni, aztán fokozatosan feljebb vinni negyedóránként ötezerrel. Ha fel tudjuk vinni félmillió voltra és sikerül is tartanunk ezt a feszültséget, ingadozás nélkül és átszikrázás nélkül, akkor egy használható kis szerszámot tákoltunk itt össze magunknak.

Ritka drótháló vette körül az egész berendezést, hogy mutassa a ha-

távonalat, meddig lehet biztonságban megközelíteni a készüléket. Messziről lehetett csak kezelni a műszereket, távoli szabályozó berendezések segítségével. Hat méternyire tőlük, — ahol most ültek — a drótkalitka közepén, két nagy, másfél araszos átmérőjű, üres rézgömb lógott, egyik a másik fölött. Ez volt a voltmérőjük. Erik bekapcsolta a kis motort, amely a rézgömböket közelebb vagy távolabb tudta vinni egymástól. Most nagyon lassan megindultak egymás felé. Haviland egy tele-mikroszkópon keresztül figyelte a mozgásukat, aztán intett Eriknek, hogy állítsa meg a motort.

— Álljunk meg! Ötvenezer voltnál át kell hogy üssön köztük a szikra, így, ahogy most állnak.

Haviland a magasfeszültseget szabályozó nagy tárcsa felé fordult. Megfogta mind a két kezével és lassan forgatni kezdte. A nehéz tárcsa egyenletesen forogni kezdett, a hatalmas egyenirányítók izzószála pedig élénk narancsvörös fénnyel világított. A teremben csend volt, csak a légritkító szivattyúk dohogtak szakadatlanul s az utcai forgalom lármája szűrődött be hozzájuk tompán, távolról. A magasfeszültségű áram néma maradt. Erik a szabadon álló fémfelületek növekvő elektromos töltésére gondolt, a két nagy rézgömbre, melyektől alig néhány lépésnyire ült. Ha ötvenezer voltnál már nyugtalankodik, vajjon mit érez majd ötszázezer voltnál, gondolta magában. Nyugalom, nyugalom, biztatta magát szótlanul, majd hozzászoksz, barátom. A szíve azonban együtt zakatolt a szivattyúk lüktetésével és kénytelen volt egy nagyot nyelni, hogy egy kiadós lélegzethez jusson.

Erik elbámészkodott egy pillanatra a készülék legfontosabb része felé, hogy lássa, történik-e ott valami, — de abban a szempillantásban, hogy elkalandozott a tekintete a rézgömbökről, egy éles, kék szikra csapott át köztük és recsegve, rangatódzva táncolni kezdett ide-oda. Mind a ketten összerezzentek.

— Ötvenezer — mondta Haviland csöndesen. Bejegyzett valamit a könyvébe. — Olvassa le nekem az összes adatokat, aztán nyomjuk feljebb eggyel a mutatót.

Tíz óra hosszat ültek ebben a villannyal telített teremben, szívták egyik cigarettát a másik után, a székükhöz láncolva. A szivattyúk egy pillanatra sem hagyták abba fojtott, egyhangú dohogásukat; a folyosón, kint, jöttek-mentek az emberek; a nap benézett hozzájuk az egyik ablakon, aztán lassan kiballagott, megkerülte az épület sarkát, s egyideig a másik, délre néző ablakon át sütött be a laboratóriumba. A hátuk meggörbült ültőhelyükben, nem beszélgettek, csak utasítások hangzottak el és számokat mondogattak egymásnak, a mutatóik állását közölték időnként. A gyors szikrázások észrevétlenül élesedtek, úgyhogy a háromszázezer voltos szikra szaggatott, recsegő bömbölése nem hangzott zajosabbnak a fülükben, mint a legelső reccsenés a kezdet kezdetén. Mind a kettejüknek folyton a másikon járt az esze, bámulták egymás szívósságát, egymás kitartását, büszkék voltak sajátmagukra is és mély-

ségesen tisztelték a másik munkáját is. Megismerték egymás egyéni sajátosságait és azokat a tüneteket, amelyekben az idegességük megmutatkozik. Igazi munkatársakká kezdtek válni lassan-lassan.

Nem az óramutatókról tudták meg, hogy délután hat óra lett, hanem abból, hogy a bonyolult gépezetben, amelyet a saját erejükből, az eszükből és a kezük munkájával teremtettek meg, a feszültség elérte az ötszázötvenezer voltot.

Haviland hirtelen mosolyogni kezdett; szarkalábak jelentek meg a szeme sarkában.

— Jól van! — sóhajtott egyet. — A légritkító gyönyörűen dolgozott. Az alfa-sugárzás mesés. Derék gyerekek vagyunk mind a ketten.

Erik hanyatlódőlt a székén; olyan örömet érzett a teljesítményük fölött, hogy ez a jó érzés szinte átjárta a tagjait és kiűzte belőlük a fáradtságot.

— Óké — mondta Erik. — Mikor kezdjük meg a kísérletet?

— Ma péntek van. Csináljunk egy kis szünetet hétfőig. De mielőtt még becsuknánk a boltot, tegyünk még egy utolsó próbát.

Ez az utolsó ellenőrző próba egyszerű volt, de nagyon kényes, komoly feladat. Levették az egész feszültséget a készülékről, aztán újra felmentek a félmillió voltra, de most húsz perc alatt végezték el az egésznapi óvatos munkát. Percenként huszonhétezer volttal rohant fölfelé a voltszám. Haviland dúdolgatni kezdett, szótlan diadalában, amint újra lementek a feszültséggel, kikapcsolták a készüléket, a légritkítót, s hagyták pihenni, kihűlni a berendezést.

Erik csöndesen üldögélt a helyén. Olyan boldogság fűtötte belülről, hogy szerette volna minél tovább élvezni a melegét. Az elégedett jóérzés szinte lerakódott a csontjaiban, hogy soha életében el ne felejthesse ezt a mai napot.

Most, hogy túlestek rajta, már semmiségnek látszott ez a hosszú, nehéz, egésznapos munka. Ha továbbra is így mennek majd a dolgok, akkor elkészülnek az egész kísérlettel, mielőtt még beköszöntene a nyár. Erik Fox professzor figyelmeztetésére gondolt és elmosolyodott magában. Senki emberfia nem dolgozhatott volna nagyobb önfegyelemmel és akaraterővel, mint Haviland. A munkabírása, az odaadása, a lelkesedése, ötletessége, Erik szemében mind olyan tulajdonságok voltak, amilyenekre egyszer majd szeretne ő is szert tenni. Haviland csöndesen dúdolgatva fejezte be a feljegyzéseit. Igazán megérdemli, gondolta Erik, hogy tisztelje és csodálja az ember.

Haviland végül lecsapta a jegyzetfüzetét az íróasztalra. Erik felállt.

— No, csukjuk be a boltot és igyunk rá egyet valahol — fordult Haviland hirtelen, ötletszerűen a fiúhoz. — Van ugyan egy megbeszélésfélém ma estére, de még bőven ráérek.

— Remek — mondta Erik. — Menjünk el mihozzánk. Tulajdonképpen nem az én lakásom... csak kölcsönkaptam tíz napra. De örülnék,

ha megismerkedne tanár úr Savinával. Már annyi mindent meséltem neki magaról, hónapokon át.

— Gyerünk — mondta Haviland. — Lassacskán csakugyan ideje is lesz megismerkednem vele, olyan régóta hallgatom már a telefonbeszélgetéseiket itt az előcsarnokból.

Savina szemmelláthatólag kissé meghökkent, amikor Erik egy idegen férfival állított be. A lakás egy vegyész gyakornoké volt, aki szabadságra ment; Savina és Erik kölcsönvették tőle, hogy itt tartsák meg a nászútjukat.

— Vendéget hoztam — mondta Erik. — Ünnepelni jöttünk.

— Jóestét — mondta Haviland mosolyogva.

— Én már ismerem magát — mondta Savina nevetve. Kutyafuttában körülnézett a szobában, hogy nem hever-e valahol szétszórva a holmija. — Ha nem is látásból, de a hangját már ismerem.

— No, hát én is ismerem a maga hangját — mondta Haviland. — Ha én veszem fel a kagylót, maga mindig azt kérdi: „Ó, beszélhetnék Mr. Gorinnal?" Ez az „ó" mindig elárulja magát. Olyan bocsánatkérő hangon mondja, mintha éppen a lábamra lépett volna és nagyon, de nagyon sajnálná a dolgot.

Savina megint elnevette magát, aztán elpirult egy kicsit.

— Mert félek, hogy alkalmatlankodom a telefonálással — mondta. — Ha Erik veszi fel a kagylót, az más.

Kihúzták a dugót Erik literes skót whiskys üvegéből. A két férfi nagyokat húzott a poharából, hátradőlve a székben, kényelmesen. Olyan boldogok és olyan büszkék voltak mind a ketten, hogy csak rövid indulatszavakkal tudták kifejezni érzéseiket; s ki-kibuggyant belőlük a nevetés, ha egymásra néztek.

Savina álmélkodva, értetlenül forgatta a fejét, csak bámult egyikükről a másikra.

— Mondják hát el nekem is — kérlelte őket. — Mi az a mulatságos dolog, amin így nevetnek?

— Nem történt semmi mulatságos dolog — mondta Erik. — Csak arról van szó, hogy fene jól érezzük magunkat. Működik a készülékünk!

— Dehát azt tudták előre, hogy működni fog — mondta Savina.

— Csak *reméltük* — mondta Haviland. — Uramisten, mennyire reméltük! De tudni nem tudtuk mind a mai napig. Csak ma délután hat óra óta tudjuk. És micsoda megkönnyebbülés, a kutyafáját, hogy most már tudjuk!

Haviland feltápászkodott és elég bizonytalan léptekkel indult az ajtó felé.

— Maga nagyon helyes kislány, nagyon szép kislány — mondta Savinának. — Maga éppen olyan szép, mint amilyen szép volt a hangja. Ő pedig egy szerencsés ember. De maga is szerencsés kislány. Remélem, ha legközelebb telefonál és én veszem fel a kagylót, nem azzal

kezdi majd, hogy „Ó, beszélhetnék Mr. Gorinnal?" hanem előbb azt mondja: „Jónapot, hát maga hogy van?"

Erik képtelen volt felkelni a helyéről, amikor Haviland elment. Reggel óta egyikük sem evett egy falatot sem, úgyhogy a fiú berúgott az éhgyomorra ivott whiskytől.

— De csak a testem nehezedett így el — mondta Erik. — A fejem nem részeg... olyan tiszta, mint a patak vize. — Két kézzel nyúlt Savina után. — Ó, kicsim, tudod te, hogy ez mi mindent jelent nekünk?

A lány az ölébe ült Eriknek s arcát a fiú vállához szorította.

— Csodálatos nap volt ez! — mondta Erik, sóhajtva egyet a lány válla fölött. Simogatni kezdte Savina haját és felbámult a mennyezetre. — Ha tudnád, milyen érzés, amikor azt látja az ember, hogy az elképzelései, a munkája, a gondolatai, és az a sok beszéd, mind-mind egyszerre értelmet nyernek végül. Nincs is ehhez fogható érzés a világon. Bizonytalan ködben éltem az egész idő alatt, hónapok óta. Még neked sem mertem beszélni róla. Nem tudtam, hogy lehet-e belőlem csakugyan valaha is fizikus. De most azt mondom neked, — tette hozzá, s felemelte a lány fejét, hogy a szemébe nézzen — azt mondom neked, hogy nagyon szeretem a munkámat és a fejemet teszem rá, hogy értek is hozzá.

— Én is a fejemet teszem rá — mondta Savina.

— És mondok neked még egyet — folytatta Erik. — Arra is a fejemet teszem, hogy legkésőbben két hónap múlva befejezzük az egész kísérletet, s őszre már lesz egy igazi, rendes állásom és feleségül vehetlek majd, ahelyett, hogy így kellene élnünk, ahogy most élünk.

— Nem baj az, Erik, hogy így kell élnünk — tiltakozott Savina szelíden. — Nekem nem baj, én egy csöppet sem bánom. Minek nyugtalankodsz folyton emiatt?

— Mert szeretlek — mondta Erik higgadtan. — Nagy fizikus vagyok és imádlak, imádlak, imádlak.

Savina kiegyenesedett és mosolyogva csóválgatni kezdte a fejét.

— Enned kell valamit — mondta. — Leszaladok, csak ide a szomszédba, s hozok egy kis vacsora-félét mind a kettőnknek. Maradj itt, mindjárt jövök.

Egy percbe sem telt, miután Savina mögött becsapódott az ajtó, s Erik máris mélyen aludt. De a mosoly még sokáig ott maradt az arcán, mert kimerült álmában is erősnek érezte magát, tele volt önbizalommal.

4

Tony Haviland egyenesen hazament a lakására. A folyón túl már kigyulladt a fények csipkéje az alkonyati homályban. Tonyban az erő és a hatalom csodálatos érzése zsibongott. Jókedvében csöndesen dúdolgatott. Amikor azonban keresztülment a nappaliszobáján, véletlenül meg-

pillantotta magát a földig érő nagy tükörben és megdöbbent. Aztán lassan derengeni kezdett előtte, hogy három napja viseli ugyanazt a ruhát. Most kapkodva letépte magáról; minél hamarább bent akart már ülni a fürdőkádjában. A forró víz végül ráeszméltette, hogy tulajdonképpen rettenetesen fáradt. Átment a hálószobájába s ahogy ledőlt az ágyra, nyomban elaludt.

Tíz órakor felébredt egy pillanatra és eszébe jutott, hogy három hete nem látta Lillyt. Annyira elmerült a munkájába, hogy mindig képes volt ellenállni a kísértésnek, amely arra ösztökélte, hogy hívja fel az asszonyt telefonon. Most, ahogy felkönyökölt, hogy megnézze, hány óra van, egyszerre viaskodni kezdett benne a vágy, hogy tovább aludjon és a hirtelen rossz előérzete, hogy elvesztheti Lillyt. Mi történhetett? Miért nem hallott róla semmit? Tony riadtan ugrott ki az ágyból, de aztán rájött, hogy hiába is telefonálna neki, nincs otthon. Eszébe jutott, hogy Jacknél, a bátyjáéknál baráti társaság jön össze ma este és Lilly és Donald is egészen biztosan odamentek. Tonyt is meghívták, de ő lemondta a meghívást, magától értetődően. Most azonban egyszerre meggondolta magát, s lóhalálában átrohant a bátyjáékhoz, a város másik végébe.

Prudence, a sógornője, ma este szinte csinosnak festett, mert ez a vacsora egyike volt azoknak a szűkkörű, baráti összejöveteleknek, amelyek valóságos nagy estélyekké dagadtak fel, s az izgatottságtól csak úgy csillogott az asszony okos szemepárja

— Meghalok éhen, drágám — mondta Tony, ahogy megcsókolta Prudence arcát. — Hagytatok még valamit nekem?

Az asszony nevetett és belekarolt Tonyba.

— Gyere, lemegyünk a konyhába. Kapsz valamit enni, hogy éhen ne halj.

Elmentek a fogadószobába nyíló bolthajtás mellett s Tony megpillantotta odabent, a vendégek forgatagában, Lilly Peterst.

— Kikkel beszélget Lilly? — kérdezte.

Prudence is benézett a zsúfolt terembe.

— Az a zömök fiatalember Cora Ballantine férje. Emlékszel Cora Ballantine-ra? Múlt hónapban vette feleségül. O'Hare-nek hívják. A másik férfi pedig John Magnus, a színész. Nem olyan öreg, mint ahogyan hinnéd. Hihetetlenül szép ember. Idegesít téged?

— Miért idegesítene? Hanem, Prue, tedd meg nekem és eredj előre, készíts ki valami harapnivalót, egy perc múlva jövök én is. Csak köszönni akarok valakinek.

Feleletre sem várt, csak átfurakodott a vendégek közt és odament Lillyékhez.

Ezt az O'Hare nevű alakot Tony olyasféle embernek könyvelte el, aki valamelyik tőzsdeügynökség broadway-i fiókjában az ügyfeleket fogadja; kék szeméből szemérmetlen hízelgés és ravaszság csillogott. De a színész volt az, aki lekötötte Tony figyelmét, mégpedig egyszerűen azért,

mert Lillynek is lekötötte a figyelmét, láthatólag. Magnusnak hullámos ősz haja volt, sápadt, gyűretlen arca és fényes fekete szeme. Noha mozdulatlanul állt egy helyben, még így is a balett-táncosok kecsességére emlékeztetett ez az önfeledten pihenő testtartása. Magnust mintha kissé bosszantotta volna, hogy Tony félbeszakította őket, s szemlátomást várta, hogy Tony elmenjen és hogy folytathassa a beszélgetését Lillyvel.

— Beszélhetnék veled, Lilly, egy pillanatra? — kérdezte Tony. A hangjában igyekezett leplezni a türelmetlenségét. Karonfogta az asszonyt, ügyet sem vetve a két másik férfira. — Szeretnék négyszemközt beszélni veled.

Lilly felnézett rá, egy pillanatig habozott, aztán bólintott.

— Hogyne — mondta hidegen. — Egy perc múlva itt leszek — fordult Magnus felé.

Tony átvezette az asszonyt a szobán, ki, a balkon felé. Lilly roppant egyenesen tartotta a derekát, mindamellett fáradtnak és nyugtalannak látszott. A balkon egy kis kertre nyílt. Megálltak az üvegajtó mögött. Odabent a szobában, egy-két lépésnyire tőlük, a zongora köré gyűlt vendég-sokaság elég nagy lármát csapott ahhoz, hogy senki ne hallhassa meg egyetlen szavukat sem.

— Nagyon goromba voltál, Tony — szólalt meg végre az asszony és elfordult Tonytól.

— Goromba? Csakugyan? A múltkori telefonbeszélgetésünk miatt akartam csak kimagyarázkodni, hogy miért tettem le olyan hirtelen a kagylót. Azt hittem, rendkívül figyelmes és udvarias leszek, ha elnézést kérek tőled miatta.

— A múltkori telefonbeszélgetésünk? Miféle múltkori? — Lilly hangja hidegen csengett. Lefelé nézett a sötétségbe, a kis kertbe alattuk. — Három hete nem beszéltem veled.

— Már három hete annak? Észre sem vettem, hogy így telik az idő, annyi rengeteg dolgom volt. De azért nagyon jó színben vagy. Elutaztál közben? Voltál valahol?

— Nem — felelte az asszony, anélkül, hogy megfordult volna. — Nem voltam sehol és gyalázatos színben vagyok.

Olyan rendületlen hidegség volt a hangjában, viselkedésében, hogy az ember lassan megriadt tőle.

— Jót tenne neked egy kis utazás — mondta Tony Haviland. — Talán ha elmennél valahová egy hónapra.

— Nekem is éppen ez a tervem — bólintott Lilly. — Kaliforniára gondoltam — tette hozzá közönyös hangon.

Tony képzeletében megjelent a hátuk mögött levő szoba és a vendégek közt John Magnus alakja.

— A hollywoodi tengerparton eltölteni egy hónapot...

— Még egy hónap, az már összesen több mint hét hét lesz — mondta Lilly keserűen.

— Miféle hét hét? — kérdezte a férfi.

— Hét hét nélküled. És ha kibírom hét hétig, akkor kibírom majd újabb hét hétig, s utána még hét hétig. Meg sem kérdezed, hogy miért nem hívtalak fel közben?

— Biztosan el voltál foglalva, gondolom — felelte Havíland.

— El is voltam foglalva. Csakugyan. Soha életemben nem voltam jobban elfoglalva, mint ez alatt a három hét alatt. Azzal voltam elfoglalva éjjel-nappal, minden pillanatban, hogy visszatartsam magam a telefonálástól. És ebben maradunk, Tony. Elegem volt belőle, torkig vagyok.

Tonynak kínszenvedés volt hallgatni az asszony keserűen őszinte hangját. Lilly komolyan beszélt. A férfi tudta, teljes józansággal megértette, hogy nem áltathatja tovább ezt az asszonyt semmitmondó kedvességekkel, célzásokkal, szeretetének jeleivel. Tony görcsös merevséget érzett a lelkében, belefáradt már ebbe a képtelen színészkedésbe. Akár így, akár úgy, de most már el kellett döntenie: vagy minden, vagy semmi. De azért mégis megpróbált még egy kicsit kitartani a szerepe mellett.

— Alighanem igazad van — mondta. — Valljuk meg őszintén, végeredményében én csak nagyon keveset tudok neked nyujtani.

Az asszony azonban még most sem fordult feléje. Tony nem láthatta az arcát. Várta, hogy megremegjen Lilly válla, a zokogása jeléül, vagy hogy megmozdítsa a fejét, elrejteni a szemébe szökő könnyeket, de semmi sem történt. Teltek a lassú másodpercek s az asszony olyan mozdulatlan maradt, mint egy jégtömb.

— Köszönöm, Tony — szólalt meg végül, nyugodt hangon. — Olyan gyalázatosan belefáradtam ebbe, hogy azt hiszem, nagyon jót tesz majd nekem, ha soha többé nem futok olyan szekér után, amelyik nem vesz fel. Kipihenem majd magam egy kicsit.

— Komolyan ez a szándékod, Lilly? — kérdezte a férfi bambán.

— Igeń, persze, hogy ez. Minden áron meg akarom találni azt, amire egyszer azt mondtad, hogy sohasem lehet részem benne. Rettenetesen szükségem van rá, hidd el.

Szóval befejezték, végérvényesen szakított vele Lilly. Ráadásul ő volt az, aki hagyta elmenni, elengedte, — gondolta magában Tony. Teljesen ki volt merülve, testileg is, érzelmileg is. Hirtelen Erik Gorin jutott az eszébe, meg az a lány, Savina. Amikor átlépte a küszöbét Gorinék kölcsönkért lakásának, abban a pillanatban megérezte, hogy milyen szoros kötelék fűzi egymáshoz ezt a két embert. Ilyen kapcsolatra vágyott ő is mindig, egész életében, gondolta Tony, sóhajtva egyet. Miért lehet része ebben Gorinnak és neki miért nem? Bárcsak szerencsét próbálhatna Lillyvel, gondolta magában, bárcsak komolyan mondta volna Lilly, amit az előbb mondott...

Az asszony megfordult és menni készült. Nem volt könnyes a szeme. Most már nem volt mit beszélniük többé, búcsút vettek egymástól, mehetett. Tony oldalt lépett, hogy helyet adjon neki, hogy beengedje a szobába; ehelyett azonban a két keze hirtelen megragadta az asszony

két csuklóját. Maga felé húzta, megfeledkezve az erkélyajtó áttetsző függönyéről és a mögötte nyüzsgő vendégseregről.

— Lilly! Lilly! — mondta. — Ne menj el! Ne hagyj itt! Nem is tudom, hogy mit csinálnék, ha itt hagynál. Tudom, hogy nincs rá mentségem, amit tettem, legfeljebb az, hogy féltem, megunsz, rámunsz, ha másként viselkedek. Csunyaság volt, Lilly, szörnyű volt. De ha számit egy szikrányit a szemedben, hogy szeretlek, akkor ne hagyj itt, Lilly.

Az asszony a meglepetéstől tágra meredt szemmel nézte őt, egész idő alatt, mialatt beszélt. Aztán megint elfordult, lenézett a kertbe.

— Tudod-e, hogy hányszor álmodoztam, ábrándoztam erről, hogy egyszer majd elmondod nekem ezeket a szavakat? — kérdezte lassan, csöndesen. — Napjában hússzor is, és még háromszor ráadásul, mielőtt este elaludtam volna. — Elhallgatott, aztán megrázta a fejét. — Talán ez volt a baj. Talán túl sokszor kellett elmondanom magamnak ezeket a szavakat, úgyhogy most már nem szerez nekem semmi meglepetést, hogy tőled hallom. Vagy talán még mindig nem hiszek a fülemnek.

— Hinned kell! — mondta Tony. — Lilly, idehallgass, együtt lehetünk az egész idő alatt. Mit számít az, hogy ez a kísérletem még tíz hétig tart-e, vagy még tíz hónapig? Gorin valószínűleg észre sem veszi majd a különbséget. Holnap becsukom a laboratóriumot, ha eljössz velem. De ne hagyj cserben, Lilly — tette hozzá józanul, figyelmeztetőleg. — Ne tarts bolonddá.

Az asszony az ujjahegyével megérintette Tony arcát.

— Szegény Tony — mondta kedves hangon. — No jó, majd kitalálunk valamit. Lemegyünk a tengerpartra, kinyitjuk a házat odalent.

— Kicsoda? Mi?

— Donald meg én, természetesen. Jack és Prudence ugyis lemennek egy-két hét múlva, ők is leviszik a háztartást az ő nyaralójukba. Megbeszélheted velük, hogy te meg leköltözöl a kis kerti házukba. Majd holnap megtárgyaljuk ezeket a részleteket. Most már ideje, hogy visszamenjünk a szobába.

Alighogy az asszony bement, Tony rádöbbent, hogy hirtelen szörnyű rémület fogta el. Lilly hangja, mellékes mozdulata, ahogy megérintette az arcát, az a könnyedség, ahogy Donald nevét kimondta: mindez egyszerre eszébe juttatta Tonynak azt, amit eddig olyan keservesen kerülgetett. Uramisten, gondolta, mit tettem? Erőt vett magán, igyekezett megfeledkezni ijesztő gondolatairól, ahogy megindult ő is befelé a szobába.

1

Verőfényes napra virradtak hétfőn reggel. A levegőben nyugtalanítóan keveredett össze a hűvös csípősség és a napfény melege. Ahogy Erik keresztülsétált az egyetem területen, a Fizikai Intézet felé, egy-egy pillantásra fel-felbukkant előtte a Hudson. A folyó valószínűtlen kékségét még fokozta egy vörös vontatóhajó és egy fekete testű gőzös, amelyek csöndesen úsztak a vízen, fodros kis fehér hab-párnáikon. A sétányokon már zöldelő lombok borították a fákat; a bársony pázsit felől fű- és földszagot hozott a szél: a közeledő nyarat hirdette minden. Erik még a diákok zsibongásából és fészkelődéséből is ezt érezte ki.

A Fizikai Intézet valamennyi kapuja ki volt tárva s a folyosókon érezni lehetett a hűvös légáramlat lassú keringését. Haviland már fent volt a laboratóriumban, az egyik munkaasztal előtt üldögélt. Még nem vetette le sem a kabátját, sem a nyakkendőjét. Egy diagrammot nézegetett, egy elektromos áramkör görbéjét. Ahogy Erik belépett, hátrafordult s futólag rámosolygott, üdvözlésképpen.

— Jó, hogy jön — mondta. — Fox beszélni szeretne magával. Legokosabb, ha mindjárt felszalad hozzá, a szobájába, mielőtt még elmenne előadást tartani... Az ösztöndíjáról van szó. Most fognak dönteni az ösztöndíjakról.

— Nodehát, hogyhogy? Ezt nem értem — meredt rá Erik bambán. — Nekem nem lesz szükségem ösztöndíjra, nem igaz?

Haviland lassan levette a lábát az íróasztalról.

— Úgy tudom, a gyakornoki állása megszűnik még ebben a hónapban, mihelyt a tanév hivatalosan befejeződik. Azt hittem, szüksége lesz pénzre. Nem?

— Dehát igazán szükségem lesz nekem erre az ösztöndíjra? — kérdezte Erik. — Ha a kísérletet befejezzük, letehetem a doktorátust és nem kell tovább egyetemre járnom. Azt hittem, nagyon szépen haladunk a kísérlettel.

— Haladunk is. De sosem lehet tudni, hogy mi jön közbe, mikor akadunk el valamin. Sokkal jobb, ha megvan az ösztöndíja és bármikor lemondhat róla, ha úgy fordul, hogy mégsem lesz szüksége rá, mint ha nincs meg és lekésett róla, holott mégis kellene... Azt ajánlom, hogy siessen, ha el akarja csípni Fox professzort.

Erik a készülék felé pillantott. Akármelyik csavarfejre nézett, akármelyik összehegesztett csuklóra, akármelyik üvegforrasztásra, rögtön eszébe jutott róla az a nap, amikor csinálták és pontosan emlékezett mindenre, ami aznap történt. Nemcsak hogy a magáénak érezte ezt az élettelen szerkezetet, hanem szinte azonosult is vele, mint minden alkotó a munkájával. Péntek óta minden megváltozott. Dolgozni akart tovább,

most rögtön, azonnal; olyan munkakedv fogta el, hogy nem is bírt másra gondolni. Nem ér ő most rá azzal lopni az idejét, hogy olyasmit kérvényezzen, amire úgysem lesz szüksége... amire egészen biztosan nem lesz szüksége.

— Majd később beszélek Fox professzor úrral — felelte türelmetlen hangon. — Nekem magamnak is órát kell adnom egy óra múlva és még van itt néhány dolog, amit okvetlenül el kell intéznem előbb. Ma már nem indíthatjuk meg a készüléket, csak holnap, úgyhogy az lesz a legokosabb, ha most mindjárt nekifogok ezeknek a rácsoknak...

Haviland furcsa arckifejezéssel nézte a fiatalembert.

— Idefigyeljen — mondta lassan. — Úgy látszik, nem érti, hogy miről van szó. Fox professzor úr azt mondja, hogy esetleg megkaphatja ezt az ösztöndíjat. De egyáltalán nem biztos még a dolog. Vasárnap egész delelőtt erről beszéltem vele. Elmentem hozzá a lakására, külön a maga kedvéért. Most várja magát.

— Dehát, ha most nem csinalom meg a rácsokat, akkor holnap csak későn kezdhetünk neki a kísérletnek.

— Megy vagy nem megy? — kérdezte Haviland nyugodt hangon. — Vigye el az ördög a kísérletet. Azt hittem, nagyon fontos magának ez az anyagi segítség!

— Dehát..

Haviland most már szigorú hangon szólt rá:

— Ne várakoztassa meg Fox professzort.

Erik elhallgatott. Megzavarodva, visszafojtott dühvel ment ki a teremből, legalább olyan indulatosan, mint amilyen szokatlanul éles és indulatos volt Haviland hangja. A szombat-vasárnapjukat boldog vidámságban, nagyszerű hangulatban töltötték Savinával. A péntek óta eltelt rövid két nap alatt már egészen hozzászoktak a boldogsághoz. Kibírtak volna akár életük végéig is ezt az étrendet, eléldegéltek volna rajta.

De Haviland hangulata, úgy látszik, közben megváltozott, gondolta Erik Úgy látszik, megfeledkezett arról a péntek délutánról, kiesett az emlékezetéből. valamikor szombat és hétfő között. Haviland egyszerre megint idegenné vált a fiú szemében.

Fox professzor haragosnak, ingerültnek látszott: ez volt a második szokatlan dolog aznap reggel. Minden bevezetés nélkül, egyenesen szemrehányásokkal fogadta Eriket:

— Gorin, ez nagy hanyagság volt magától, hallja-e. Már két héttel ezelőtt be kellett adni minden ösztöndíj-kérelmet, ez volt az utolsó határidő. A bizottság tulajdonképpen már döntött is, múlt pénteken, amikor a maga kérvénye még be sem volt adva.

— Itt valami tévedésnek kellett történnie, professzor úr — mondta Erik. — Több mint hat hete, hogy beszéltem Haviland tanár úrral és mondtam neki, hogy szükségem lenne majd egy ösztöndíjra.

Fox egy szigorú pillantást vetett a fiúra, aztán megrázta a fejét.

— Hát akkor csakugyan tévedésnek kellett történnie. Haviland nem

szólt nekem egy szót sem, csak tegnap délelőtt. Rendes körülmények között egyáltalán tudomást sem vennék egy ennyire elkésett kérelemről. Dehát maga persze mihozzánk tartozik és felelősek vagyunk a sorsáért.

Erik arra gondolt, hogy hat héttel ezelőtt, amikor úgy látta, hogy rettenetes nagy szüksége lesz erre a segítségre, Haviland elfelejtette beterjeszteni az ő nevét. Itt valami nem volt rendjén. Várta a magyarázatot Fox professzortól, — de nem Fox volt az oka, hogy lassan egyre jobban dühbe gurult.

— Itt van a pályázati űrlap — mondta Fox, az órájára pillantva. — Töltse ki azonnal, írja alá, s majd én személyesen adom át a bizottságnak.

— De szeretnék előbb kérdezni valamit, professzor úr — mondta Erik. A nyomtatott űrlapot nézte s igyekezett gyorsan átolvasni. — Ha befejezzük a kísérletet néhány hónap alatt, vagy a nyár folyamán, akkor is itt kell maradnom a tanév végéig a Columbia-egyetemen? Vagy elfogadhatok egy rendes tanári állást valahol máshol?

Fox professzor türelmetlenül ráncolgatta a szemöldökét, de nem sértődött meg a fiú kérdésén.

— Magától értetődik, hogy elfoglalhatja, ha kap valahol egy jobb állást és ha megvan hozzá a képesítése is; azonnal itt hagyhatja az egyetemet. Ebben az esetben csak addig kapja az ösztöndíjat, amíg nálunk van. — Fox hangja szelídebbre vált, de azért határozott maradt. — Mit forgat a fejében, Gorin?

A nyár ígéretével tündöklő júniusi napfény még mindig ott táncolt a folyón. Erik jól látta az ablakból, ahogy a kitöltetlen űrlap előtt ült.

— Tudom is én, hogy mit forgatok a fejemben — felelte lassan. — Rettenetesen szeretném már befejezni itt a tanulmányaimat és biztosra vettem, hogy nyárára készen leszek. Legalább is néhány napja még biztosnak látszott.

— Mondtam magának, hogy a tudományos kutatómunka nem megy olyan könnyen. Semmiféle alkotó munka nem ment soha előre lefektetett tervek szerint, s ezentúl sem fog menni. December végére valószínűleg befejezheti a tanulmányait. De hogy ennél korábban hogyan fejezhetné be, azt nem tudom elképzelni, az adott körülmények között.

— Miért ne fejezhetném be? — fordult feléje Erik. — Miért ne? Szeretnem tudni, miért ne?

— Minek ez a nagy sietség? — kérdezte Fox. — Hová rohan? Hová, mit gondol? Mert akárhová rohan, csak annál rosszabb lesz magára nézve, minél hamarabb ér oda.

— Ne tessék tréfálni — mondta Erik. — En komolyan beszélek.

Fox haragosan fordította feléje fáradt fejét.

— Tréfálni? Hat mínek néz maga engem? Még hogy komolyan beszél! Hát ennél irgalmatlanabb dolgot nem is mondhatott volna. Komolyan beszél! Jól van, hát akkor én is igyekszem felemelkedni a maga ko-

molyságához. Nem érti, hogy az idejéből sem futná? Többek között például a laboratórium is be lesz csukva a szünidőre.

— Szünidő! Én egyáltalán nem megyek szünidőre! — mondta Erik.

— De Haviland megy, ő mindig kiveszi a szabadságát. Majdnem mindenki elmegy innét nyáron, hosszabb-rövidebb időre. Aki kísérleteken dolgozik, az persze rendszerint csak egy-két hetet vesz ki, de joga van kivenni az egész nyarat vakációra. ha kedve tartja. Haviland ki is szokta venni.

— Hát, egy hétre, vagy tíz napra esetleg elmehetek — mondta Erik.

Elhallgatott. Felnézett és pillantása találkozott a dékán figyelmes tekintetével. Fox mélységes megértéssel nézte a fiút. Úgy nézte, mintha egy csillag hullását figyelné valaki másnak az egén, egy bálvány ledőlését. s kénytelen lenne tehetetlenül szemlélni mindezt.

— Az lesz a legokosabb, Gorin, ha kitölti szépen ezt az űrlapot — tanácsolta neki csöndesen. — Most nagyon sietek, de megígérem, hogy megteszek minden tőlem telhetőt az érdekében, fiam. Közben pedig, ha magának lennék, én alaposan megbeszélném a dolgokat Havilanddel. Mégis csak ő a maga főnöke. Az ő kezében van a sorsa. És jó kezekben van, azt is mondhatom — tette hozzá Fox, megváltozott hangon. — Csak olykor-olykor kisse elzsibbadnak az ujjai, érzéketlenné válnak, nem érzik azt, amit más ember keze érez. De kétségtelenül joga van hozzá, hogy úgy vezesse a saját laboratóriumát, ahogy neki jólesik. Ezt magának tudnia kellett már akkor is, amikor melléje szegődött. Sajnálom a dolgot, dehát ezt maguknak egymás között kell elintézniük.

Erik megírta a kérvényt, aztán sietett vissza a laboratóriumba. Haviland még mindig olvasott.

— Elintézték? Rendben van? — kérdezte Haviland. Barátságos volt a hangja. Nyájasan nézte a fiút, mintha fel volna rá készülve, hogy elhárít minden köszönetet. Erik azonban megállt egy helyben.

— Hogyan lehetséges az, hogy a tanár úr tegnap terjesztette be a pályázatomat, két nappal azután, hogy kipróbáltuk a berendezésünket? Miért nem két hónappal ezelőtt, miért tegnap?

— Nem mindegy, ha úgyis megkapja az ösztöndíjat? — kérdezte Haviland csöndesen. Tágra meredt szemmel nézte a fiatalembert.

— Dehogy mindegy! Óriási különbség! Két hónappal ezelőtt úgy festett a helyzet, hogy szükségem lesz rá! A pénteki próba után azonban egyáltalán nem látszott szükségesnek. Mi történt szombaton, hogy mégis mást gondolt, tanár úr?

Haviland összeráncolta a szemöldökét és összeszorította a száját. Finom halvány pír öntötte el az arcát. Váratlanul érte Erik nyers, goromba hangja s meglepődött a fiú új, teljesen szokatlan hangsúlyán. Úgy beszélt vele ez a fiatalember, mintha egyenlő féllel volna dolga, s mint aki elégedetlen vele, a munkatársával.

Sőt, ráadásul még védekezésbe is szorította őt Erik kérdése, ezzel a „szombat"-tal. Szombat délután volt nála Lilly, ahogyan megígérte. S ezt

a szombati boldog délutánját hasonlítgatta össze Tony Haviland minduntalan azzal, amit egy nappal előbb látott, Erik és Savina boldogságával; és ez az összehasonlítás fájt neki most, ettől neheztelt meg annyira.

— Semmi sem történt szombaton — mondta. — Nem tudom, hogy maga miféle következtetéseket vont le a pénteki berendezés-próbánkból, de semmiesetre sem lehet azt a tanulságot levonni belőle, hogy már készen is vagyunk az egésszel.

— Annyira keszen vagyunk, hogy megkezdhessük a kísérletet.

— Hát a felszereléssel már vagyunk annyira talán; de még mindig millió-féle elintézni való van hátra. Megmondtam már magának, hogy sosem lehet tudni, mi jön közbe. Ezért nem tehetek semmiféle határozott ígéretet a kísérlet időtartamára vonatkozólag. Majd meglátjuk, hogy meddig tart: egyebet nem mondhatok.

Haviland hangján érződött, hogy befejezte a vitatkozást és most már nem tűr sérelmet a tekintélyén. Erik nem szólhatott egy szót sem. Nem hozakodhatott elő azzal, hogy meg akar házasodni és hogy elege van már ebből az életmódból, azért siettetné a dolgokat. Most már hiába érvelt volna akármivel, csak kárbaveszett fáradság lett volna. Ha tovább tiltakozik, az már pusztán nyűgösködés, panaszkodás lett volna.

— Fox professzor úr említette a szünidőt. Mi a terve a tanár úrnak?

— A jövő hónap elejétől fogva bármikor elmehet — felelte Haviland. Kissé meglepődött ettől a kérdéstől, de azért megkönnyebbüléssel vette. — Rám is rámfér egy kis vakáció. A nyarat szabadságon töltöm.

— A nyarat? — kérdezte Erik hüledezve. — Az egész nyarat?

„Egy kis vakáció" — gondolta magában a fiú. — „A te kis vakációd nekem az egész életemet tönkreteszi." Most már mindent tisztán látott. Dühösen hallgatott. Most már pontosan tudta, világosan látta, hogy minden terve füstbe ment Most már a leghalványabb reménye sem lehetett rá, hogy kapjon valami rendes állást őszre. Hiszen még a munkát sem kezdik meg addig. Még egy pillantást vetett a készülékre. Ahol ma tartanak, ott lesznek három hónap múlva is, egy lépéssel sem előbbre. És ez a három hónap neki egy újabb esztendőt jelent.

— És mit csináljak én egész nyáron?

Erik olyan bágyadt, színtelen hangon kérdezte ezt, mintha csupán Haviland utasításaira lenne kíváncsi. A hangja közönyösen csengett s Haviland nem vette eszre, hogy milyen pokoli düh tombol benne.

— Amit akar — felelte. — Vállaljon nyári tanfolyamot. Kereshet vele egy kis ráadás-pénzt. Nekem az volt a tervem, hogy becsukom nyárára a labort, de ha kedve van benézni hébe-hóba és elvégezni apróceprő munkákat, hát abba is szívesen beleegyezem.

Szórakozottan megfordult s ahogy megpillantotta Erik falfehér arcát és hideg, rettenetes indulatát, tágra meredt a szeme. A testi félelem rémülete nyilallt át rajta. Egy pillanatra szemtől szemben állt egy kitörésre kész lázadással, amelyet képtelen lett volna megfékezni, ezt ösz-

tönösen érezte. A pillanat elmúlt, anélkül. hogy nyíltan szembetámadták volna; s Haviland gondolatai megint visszatértek arra, hogy mitől is rémült meg ennyire. Még nem felejtette el, hogy milyen érzést váltott ki belőle ez a pillanat. S amíg ezt el nem felejti, addig mindig kellemetlenül emlékezteti majd őt ez az érzés a saját tehetetlenségére, rejtett fogyatékosságára, amelyet ez az éles, felvillanó kis jelenet olyan váratlanul eléje tárt.

— No, menjen az órájára, okosabb lesz — mondta Haviland, ahogy visszafordult az íróasztalához. — Vagy van még valami, amit meg akar beszélni velem?

Erik még mindig nem felelt. Haviland beismerése, hogy teljesen abbahagyják a munkát három hónapra, Erik előtt olyan szörnyűségnek tűnt fel, hogy álmélkodott ennek az embernek a vakmerőségén, aki itt nyugodtan szembenézett vele. Úgy érezte, közel járt hozzá, hogy valamilyen erőszakos cselekedetre ragadtassa magát, ezért nyugalmat erőszakolt magára és várt egy kicsit, mielőtt egyáltalán tovább gondolkozott volna a dolgok fölött.

Sietősen lépdelt végig az árnyékos folyosókon, a szellős nyári léghuzatban, de se nem látott, se nem hallott, se nem érzett semmit, olyan szoros páncélba zárta megdöbbent felháborodása és haragja.

2

Egész nap gyötörte a felháborodása. Nyersen beszélt a hallgatóival, sőt, tudtán kívül, még szándékosan komiszkodott is velük. Néhányszor már azon volt, hogy faképnél hagyja őket és átszalad Savinához az áruházba, elmesélni a rossz híreket. Mert mindez elsősorban a lányt érinti — gondolta magában. Rajta esik a sokkal súlyosabb sérelem, Savinán. Majd este találkoznak a lakásukon s addigra talán kitalálja, hogy miként adja tudtára tapintatosan a dolgokat. De mindettől a sok okoskodástól és ürügykeresgéléstől függetlenül, rettenetesen nagy szüksége lett volna Savina vigasztaló szavaira.

Mióta beköltözött ebbe a kölcsön-lakásba, Savina minden estéjét vele töltötte Mindig egyenesen ide jött az áruházból, hogy együtt készíthessék el a vacsorájukat. Sokszor ott maradt nála egész éjszaka, miután hazatelefonált, hogy az egyik áruházbeli barátnőjénél alszik.

— Tulajdonképpen nem hiszik el nekem ezt a kifogást odahaza — vallotta be egyszer Eriknek. — Nem lennének nagyon felháborodva, ha megmondanám az igazságot, de azért mégsem mondhatom meg.

Ma este, úgy állapodtak meg, Erik vásárolja majd meg a vacsorához valókat, mert ő előbb ér haza, mint Savina. Milyen könnyen rákaptak erre a szokásra, hogy „hazá"-nak, „otthon"-nak emlegessék ezt az idegen lakást, ahol már csak néhány napig maradhatnak! Moziból kijövet azt mondták egymásnak:

— Gyerünk haza és főzzünk kávét magunknak.

Telefonon így érdeklődtek:

— Hány órára leszel otthon?

Jól esett kimondaniuk ezt a szót, szükségét érezték, hogy kimondhassák és mondogatták is, ahányszor csak lehetett.

Erik rögtön, ahogy megérkezett a lakásba, kiment a kis teakonyhába, feltett két fazék vizet forrni, aztán burgonyát kezdett hámozni. Nem gyújtott villanyt.

Néhány perc múlva Savina is megérkezett. Már az ajtót is úgy nyitotta ki, olyan kedvvel, élvezettel, örömmel, hogy egyszerre életet hozott magával, sugárzást, elevenséget, ebbe az alkonyati félhomályba. Mindig felnevetett ilyenkor, aztán becsukta az ajtót és nekitámaszkodott egy pillanatra, hogy még egy kicsit körülnézzen a felfedező útján. Erik pontosan ismerte már a lány boldog arckifejezését s tudta, hogy most is láthatná rajta, ha hátranézne. De nem akarta látni. Folytatta a munkáját, aztán aprólékos gonddal összeszedegette a krumplihéjakat és berakta egy papírzacskóba.

— Megjöttél? — szólt hátra Savinának. — Kicsit korábban jöttél.

— Gyalog jöttem végig, rohantam haza, nem akartam várni a földalattira — mondta a lány. Erik hallotta is a sietős lépteit fölfelé a lépcsőn. — Miért nem gyújtasz villanyt? — kérdezte Savina.

— Észre sem vettem, hogy besötétedett.

A lány hangja kissé nyugtalanabbá vált:

— Mi történt, Erik?

— Semmi — felelte a fiú. Megfordult, törülgette a kezét. — Mindjárt kész a vacsora.

Savina homloka kisimult. Letette a kalapját.

— Remek. Éhenhalok — mondta. — Vettem egy kis süteményt, mert tudtam, hogy te úgyis elfelejted majd.

— Nem is mondtad, hogy vegyek.

— Nem hát. — A lány megint elnevette magát. — Mert tudtam, hogy úgyis elfelejtenéd. És különben is, nem tudtad volna, hogy milyeneket kell venni.

Bement a kis fürdőszobába. A megeresztett víz zaja elnyomta a hangját egy pillanatra, aztán ábrándosan ezt mondta:

— Lesz még egyszer nekünk tejszínhabos epertortánk, sok-sok eperrel, sok-sok tejszínhabbal, aztán még egy réteg eperrel, még egy réteg tejszínhabbal...

— Lesz hát! — mondta Erik.

A lány visszajött a szobába, törülközővel a kezében.

— Mi történt, Erik? Mi baj van? — kérdezte, ugyanolyan aggodalmas hangon, mint az előbb.

— Nem akartunk moziba menni ma este? — kérdezte a fiatalember.

— Nem — mondta Savina. — Nem is mehetnénk. Már voltunk egyszer ezen a héten. Nincs rá pénzünk, hogy annyit mászkáljunk moziba.

— Nincs kedved egy kis autóbusz-utazashoz?

— Az negyven centbe kerülne — mondta a lány. Még mindig kíváncsi nyugtalansággal figyelte Erik tekintetét. — Mi baj van, Erik?

— Hát miért olyan nagy baj az, ha az embernek egyszer-egyszer kedve szottyan elmenni hazulról? — mondta a fiú. — Ez a lakás is idegessé tesz néha, — tette hozzá, hogy enyhítse a bántó kijelentését.

Savina pillantása zavarodottá vált. Visszavitte a fürdőszobába a törülközőt. Mikor újra bejött a szobába, lassan Erik felé indult, de most már szelídnek, tűnődőnek látszott az arca.

— Hát ha ehhez van kedved, sétálhatunk egyet a Riverside Drive-on, aztán később megihatunk egy szódát — mondta Savina.

— Az is belekerül azért harminc centbe, nem igaz?

Savina nevetett, kissé mentegetődzve, mintha elszégyelte volna magát.

— Jól van, drágám — mondta. — Ha csakugyan ideges hangulatban vagy, gyerünk moziba. Pénz nem számít, igaz?

— Ej, a fene egye meg, nem erről van szó! — mondta a fiú kínlódva. — Vigye el az ördög azt a nyavalyás mozit! Nem akarok moziba menni. Nem akarok autóbuszozni sem. Kell is nekem szódavíz. Megmondom, miről van szó, megmondom kereken, Savina. Még egy esztendeig így kell nyomorognunk.

A lány értetlenül meredt rá.

— Hogy érted ezt? — kérdezte gyenge hangon.

Erik elmesélte neki, hogy mi történt. Igyekezett megőrizni a nyugalmát, de megint elfogta a keserűség. Fel-alá kezdett járkálni a szobában, hadonászott, szaggatott, indulatos, befejezetlen mozdulatokkal magyarázott. Aztán egyszerre csak csodálkozva nézett a tulajdon két kezére; s hirtelen eszébe jutott, hogy az apjának volt ez a szokása, ugyanilyen erőszakos taglejtésekkel kísérte mindig a szavait, ha dühös volt. Gyerekkorában szégyenkezést érzett, ha ezt látta, mert olyan furcsa, olyan idegen volt ilyenkor az apja. De most önnönmagát is olyannak látta, mint utoljára az apját: elkeseredett, legyőzött, megvert embernek, aki tehetetlenül tiltakozik, zúgolódik a sorsa ellen, mert nem tud fölébe kerekedni. Elviselhetetlen gondolat volt ez Erik számára: hogy ő is olyan hiábavalóan fejezze be az életét, mint az apja. Nem, ő nem hajlandó belenyugodni, hogy legyőzze az élet és a nyakára hágjon.

Amikor elhallgatott, Savina bement a teakonyhába és meggyújtotta a villanyt a tűzhely fölött. Papírzörgés hallatszott, a zacskókat bontogatta. Aztán bedobta a virsliket a forró vízbe, s újra visszajött a szobába.

— És tudsz valamit tenni ellene? — kérdezte Eriktől.

— Mit tehetnék? — kérdezte a fiatalember. — Nem rajtam áll. Én kénytelen vagyok tudomásul venni és még jó képet is kell vágnom hozzá! Pedig számunkra azt jelenti, hogy még egy teljes esztendeig folytathatjuk ugyanezt a nyomorúságos életet... a csavargást az utcán, s hogy nem láthatjuk egymást, csak szombat esténként. Hát hogy a fenébe kíván-

hatom tőled, Savina, hogy előlről kezdjed megint az egészet? Nem kérhetem ezt tőled, bizonyisten nem kérhetem!

A lány csak rakosgatott tovább az asztalon, fel sem nézett. A hallgatása hosszúra nyúlt; Erik szótlanul nézte őt.

— Nem emlékszem rá, — szólalt meg végre Savina — nem emlékszem rá, hogy tavaly megkértél volna minderre. Akkor sem kértél meg rá, csak éppen kialakultak a dolgok és mi belenyugodtunk, hogy ahogy csurran, csöppen, nem igaz?

— Nem tehettünk egyebet.

— No, és most talán tehetünk? Azt mondod, hogy nem tehetsz semmit Haviland ellen. Jó, rendben van. Nem tehetsz, nem tehetsz. De akkor semmi értelme sincs izgulni miatta.

— Mit akarsz ezzel mondani? — kérdezte a fiatalember.

A lány olyan tárgyilagos, prózai hangon beszélt, hogy szinte egykedvűnek látszott.

— Hát ha várnunk kell még egy évet, akkor várunk szépen, csak ezt akarom vele mondani.

— Akkor miért beszélsz ilyen hangon?

— Milyen hangon?

— Ahogy beszélsz. Dühösen. Hogy megharagudtál.

— Meg, igen. — Savina most végre egészen szembefordult a fiúval s a hangja csakugyan haragossá vált. — De nem azért, amiért te képzeled. Azt is nagyon sajnálom, elkeserít és bánt a dolog. De szívesen várok. Olyan szívesen várok, hogy egy csöpp kedvem sincs sírva fakadni, pedig te ezt szeretnéd. Meg akarsz rikatni. Hát nem fogok.

— Én? Én akarlak megrikatni? — kérdezte Erik elképedve. — Bolond vagy? Miért akarnálak én megrikatni?

— Hogy még jobban kesereghess, azért! Hogy azt érezhesd, jóvátehetetlen, iszonyatos tragédia történt. Nem mondom, rémes, hogy így történt, de nem tragédia. Te csak azért akarod tragédiává felfújni, hogy aztán őrült nemeslelkűen lemondhass rólam és faképnél hagyjál a saját érdekemben. Nohát, nekem te jó vagy így is. Vagy nem is egészen erről van szó — tette hozzá növekvő dühvel, ahogy egyre jobban kijött a sodrából. — Csak arról, hogy fölösleges felkérned arra, hogy éljek még egy évig így, ahogy ebben az elmúlt esztendőben éltem... nincs szükségem a te felkérésedre. Bízd csak rám, ha én jónak látom vállalni a magam jószántából!

Eriket egészen megdöbbentette a lány haragos kitörése.

— Minek tartasz te engem? — kérdezte. — Hiszen ha ezt képzeled rólam, akkor annyiba sem veszel, mint a kutya hátsó felit.

Savina dühösen rántott egyet a vállán, jellegzetesen nőies mozdulattal.

— Szép kis beszéd az ilyen, mondhatom! Ilyen illedelmesen beszél egy finom, jómodorú, leendő fiatal egyetemi tanár úr!

— Hát a kutyának is van hátsó fele, vagy nincs? — kérdezte Erik.

Savina villogó szemmel nézett vele farkasszemet. Olyan elsöprő sodra

volt a dühös indulatuknak, hogy ezen a nevetséges mellékcsapáson éppúgy teljes erejével tovább tudott hömpölyögni, mint a valóság széles medrében. A lány csípőre tette a kezét és előrehajolt, mintha ezzel akarna külön nyomatékot adni a feleletének.

— Jól mondod. Csakugyan van a kutyának hátsó fele, — mondta — és bizonyisten oda való vagy! — Megint odament a tűzhelyhez. — Nem fogok sírni, vedd tudomasul. Mindjárt kész lesz a virsli.

— Ki a fenének van most étvágya!

— Nekem — mondta Savina elkeseredve. — Majd meghalok éhen és nem adom bánatnak ezt a hülye fejemet, hanem enni is fogok.

Erik szótlanul nézte, ahogy a lány megterített és kihordta az ételeket az asztalra. Savina dühösen járkált ki-be, de elkerülte a fiú pillantását. Végül leült az asztalhoz, de még ezt is kihívó mozdulattal csinálta.

— Ülj le és egyed a vacsorádat! — parancsolt rá Erikre.

Erik nem mozdult. Álmában sem képzelte, hogy ilyen hatással lesz Savinára ez a dolog; akármit is várt, erre az egyre nem számított. „Én úgy viselkedtem, mint egy felkegyelmű" — gondolta — „Savina pedig csodálatosan." Szerelmesebb volt a lányba, mint valaha életében és tudta, hogy ezt a mai estét a halála napjáig nem fogja neki elfelejteni.

Dehát, hiába, nem tudta visszavonni es meg nem történtté tenni mindazt, amit mondott. „Haviland, Haviland" — gondolta, — „verjen meg az isten, hogy ilyen nyomorúságokba sodorsz bennünket!"

Találkozott a pillantása Savináéval. Anélkül, hogy egy szót is szóltak volna, egyszerre mindent megértettek. melegség futott át rajtuk, mind a kettejükön, s a fiú már ott is térdelt Savina mellett és sírva hajtotta le a fejét a lány ölébe. Fájdalmas zokogás rázta a testét. A lány csókolgatni kezdte Erik haját és vigasztalóan duruzsolta a fülébe, ugyanazokat a szavakat, százszor is:

— Gyerekecském, rendbe jön minden, ne félj, majd meglátod. Ne sírj hat: ne sírj hát.

Magához ölelte, dajkálgatni kezdte csöndesen

— Ne sírj, drágám.

Magához szorította, teljes erejéből. ahogy csak tudta, de képtelen volt lecsitítani a zokogástól rázkódó testét. „Szeress" — suttogta neki. — „Mert en nagyon szeretlek. Várok rád, akármeddig. Csak ne sírj hát. Minden nagyon jó lesz. Majd meglátod."

A lány suttogó hangja szinte a lelke mélyéig hatolt Eriknek, ahol semmi mást nem érzett, csak végtelen hálát érte. Tudta jól, hogy menynyire szüksége van Savinára, mindenre, amit csak kaphat tőle, de a könnyeit. ezeket a megmagyarázhatatlan és visszafojthatatlan könnyeket mégsem tudta megállítani semmi, még Savina szerelme sem.

Másnap reggel teljesen megváltozott kedélyállapotban tért vissza a laboratóriumba. Savina éjfél körül ment el tőle s Erik olyan mély, fekete, álomtalan alvasba merült, hogy az egész éjszaka egyetlen, hosszú, jóleső lélegzetvételnek tűnt fel, amikor felébredt. Sietve megreggelizett, aztán elindult gyalog, a Broadway keleti oldalán, ahol hűs árnyék esett a járdára a kora reggeli napfényben. Az utca túlsó oldalát olyan élesen megvilágította a napsütés, hogy a régimódi bérhazak fehér falán szinte szétfolyt a kifakult téglák rózsaszínű pírja. Igazi nyári reggel volt, tele mocorgó nyugtalansággal, élettel.

Erik meg mindig nem értette, hogy mi lehetett az oka ennek a tegnap esti teljes idegösszeomlásának. Most már túl volt rajta s utóhatásaképpen csak hideg, könyörtelen nyugalmat erzett, részvétlenséget mindennel és mindenkivel szemben, akit csak ismert, Savinát kivéve.

Haviland előtt érkezett meg a laboratóriumba. Ahogy körülnézett, semmi jelet nem látta, hogy mit dolgozott tegnap Haviland. A tervük szerint ma újra meg kellene indítaniuk az egész készüléket; s egy ilyen egynapi kiserletezés legalább egynapi előkészítést kívant meg. A tegnapi napjuk azonban, úgy látszik, kárba veszett, mert Erik látta, hogy péntek délután óta hozzá sem nyúlt senki a berendezéshez. Minden pontosan ugyanúgy volt, mint ahogyan pénteken itt hagyták, azzal az egy különbséggel, hogy a fémfelületeket most finom por-réteg borította. Az „Apiezon" viasz, amivel az üvegfedőket ideiglenesen bevonták, mindenütt megkemenyedett és összeszáradt. A kis csillogó higany-tócsa a McLeod-mérő alján napok óta mozdulatlanul állt s a felületén vak foltocskák ütköztek ki a mozdulatlanságtól. Tulajdonkeppen mit csinált Haviland egész idő alatt? Mire nézte a napot? Az elektromos áramkör terve, amit rajzolgatott, még mindig befejezetlen volt. A rajzlap ott hevert az asztalon s már meg is szürkult az éjszakai portól. A fele papír tele volt firkálva cikcakkos vonalakkal, köröcskékkel, a katódcsövek és anódáramok mindenféle jelzéseivel, de semmi nem sült ki belőle végeredményképpen.

Haviland elpocsékolta az egész tegnapi napot, holott lett volna ideje dolgozni. Igaz, — gondolta Erik higgadtan, bezárva fagyos nyugalmába — miért is ne hagyta volna kárbaveszni ezt a napot? Hiszen még mindig azt képzeli, hogy egy teljes esztendeje van erre a kísérletre.

Erik gyorsan átöltözött, felvette a munkaruháját, s mintha semmisem történt volna közben, ami megváltoztatta a terveit, nekifogott a munkának, hogy a rácsokat újra pontosan beállítsa. El fogják végezni ezt a második kísérletet, aztán még egyet, aztán még egyet. Most már tisztában volt vele, hogy mit fog tenni és hogy miként kényszeríti majd rá Havilandet is a munkára.

Haviland féltizenegy tájt érkezett meg. A szokásos sportkabátja és flanellnadrágja helyett most jólszabott, sötétbarna kétsoros zakót viselt és

kalap is volt a kezében. Ledobta a kalapját a rajztáblára és rámosolygott Erikre.

— Tudott magával beszélni Fox professzor tegnap? Felhívott este az ösztöndíj ügyében. Megkapta, simán elintéződött a dolog. Mondtam Foxnak, hogy próbálja felhívni magát a John Jayben.

— Már több mint egy hete nem lakom ott, hiszen tudhatja, tanár úr.

— Igaz, csakugyan. Elfelejtettem. — Nyújtotta a kezét Erik felé. — No, hát gratulálok.

Erik ránézett Haviland kezére. Egy pillanatnyi habozás után lagymatagon kezet fogott vele.

— Köszönöm — mondta. — Megcsinálom a rácsokat a kísérlethez. Beszerelt valamit tegnap a tanár úr?

— Nem jutottam hozzá. Délelőtt ezt az észlelő-áramkört próbáltam kitervezni, de aztán el kellett mennem. Egy csomó bevásárlást kell még elintéznem.

— Értem — mondta Erik nyugodt hangon. Visszament a munkájához. — Én mindenesetre megcsinálom ezt.

Tudta jól, hogy Haviland kíváncsian figyeli, de nem nézett fel. Egy perc múlva Haviland újra megszólalt.

— Én abbahagynám ezt most, a maga helyében — mondta. Barátságos hangon beszélt, de egy kis óvatos gyanakvás-féle is érződött a hangján.

— Dehát fokozni akarjuk a neutron-sugarzás erősségét, nem?

— De igen. Csakhogy ezzel még ráérünk, pillanatnyilag úgy áll a helyzet.

— Miért? Hogy áll a helyzet?

Haviland odébb tolta a kalapját és felült az íróasztalra. Féllábát kényelmesen felrakta a székre. Egy darabig játszadozott a ceruzájával, aztán odébb lökte azt is.

— Mi baja van, Gorin? — kérdezte. — Nem mondhatnám, hogy el vagyok ragadtatva a nyájasságától. No, halljuk. Ki vele.

Erik letette, amin dolgozott, megfontolt, óvatos mozdulattal.

— Megmondhatom pontosan, hogy mi a bajom — felelte higgadtan. — Abban reménykedtem, hogy őszre végezni tudok. A tanár úr nyári elutazása halomra dönti az összes terveimet.

Haviland elvörösödött, de nem emelte fel a hangját:

— Igazán sajnálom — mondta. — Azt reméltem, hogy kárpótolja majd érte ez az ösztöndíj.

— Sajnos, az sem segít rajtam.

— Hát ez nagyon szomorú. Dehát, látja, magának is megvannak a maga tervei, nekem is megvannak az én terveim. Ki nem állhatok zsarnokoskodni, — mondta Haviland s egy ingerült mozdulatot tett — azonban alkalmazkodnia kell az en. terveimhez. Nagyon sajnálom, mondom, de ennél többet nem igen tehetek a maga érdekében.

Egy percig szótlanul néztek farkasszemet egymással. Erik fordította el a fejét előbb. Nem a vereségét ismerte be ezzel a mozdulattal, csak

tudomásul vette, hogy itt nincs mit pereskednie tovább s mint aki leszögezte az álláspontját és kifejtette a nézeteit, visszavonult.

— Tanár úr azt kérdezte, hogy mi bajom van. Hát megmondtam.

Visszament a munkájához, Haviland pedig ülve maradt az íróasztalon és sokáig nem mozdult. Továbbra is könnyed, hanyag előkelőséggel üldögélt és elgondolkozva nezegette a körmeit.

Tulajdonképpen mit is dühöngök én ennyire? — gondolta magában Erik. — Havilandnek igazán joga van ahhoz, hogy úgy ossza be a munkánkat, ahogy neki jólesik. Inkább hálásnak kellene lennem, hogy egyáltalán maga mellé vett, hogy bevett ebbe a kísérletbe, akármilyen feltételek árán is. Igen, igen, de azért mégis az ő kötelessége, hogy befejezze a kísérletet, amibe belefogott. Olyan nagy kérés ez tőlem? — tűnődött Erik elkeseredve. — Hát persze, az okosabb enged, gondolta, engedhetnék én is, de ugyanúgy ő is engedhetne!

— Úgy bánt ez a dolog — szólalt meg végül Haviland, őszinte sajnálkozással a hangjában. — Rémes, hogy magát így elkeserítettem vele. Igazán nagyon sajnálom.

— De annyira azért nem, hogy megváltoztassa a terveit, tanár úr?

— Már akkor sem tudnám visszacsinálni, ha akarnám. Pedig nem is akarom. No, dehát azért mindenesetre folytassuk a munkát. Mondom, semmi értelme sincs, hogy most azokkal a rácsokkal piszmogjon. Előbb ezt az észlelő-áramkört szeretném nyélbeütni.

Erik felállt a helyéről és odament Haviland asztalához.

— Tessék nekem megmondani pontosan, hogy mi mindent kellene még elvégeznünk, mielőtt tényleg belefoghatnánk a kísérletbe? Csak ezt szeretném tudni. Talán akkor megnyugszom, ha kiderül, hogy semmiképpen sem tudnánk befejezni őszre, úgysem. Könnyebb lenne a lelkemnek.

— Jó, elmondom — felelte Haviland egy pillanatnyi gondolkozás után. — Szeretném, ha maga is megértené, miről van szó. Először is el kell végeznünk a készüléken azt a finom, kényes munkát, amivel el tudjuk érni a lehető legnagyobb intenzitású neutron-sugárzást. Aztán meg kell terveznünk és meg kell építenünk az észlelő-áramkört, hogy ellenőrizhessük vele, termeltünk-e egyáltalán neutronokat. Utána pedig kalibrálnunk kell mindent, hogy megállapíthassuk, pontosan mekkora része a sugárzásnak az, amennyivel igazán dolgunk van, és mennyi belőle a szétszóródás. Ha mindezzel elkészültünk, akkor nekifoghatunk a kísérletnek.

— Elkészülhetnénk ezzel egy hónap alatt? — kérdezte Erik.

Haviland ránézett a fiúra és bosszúsan ráncolgatni kezdte a szemöldökét a csökönyösködés hallatára.

— Nem tudom — mondta. — Talán igen. — Egy elgyötört pillantást vetett Erikre, aztán haragos hangon hozzátette: — Igen, elvégezhetjük egy hónap alatt, ha óriási szerencsénk van és ha agyonhajszoljuk magunkat s véres verejtékkel dolgozunk éjjel-nappal.

— Hajlandó lenne megpróbálni a tanár úr? Én hajlandó vagyok.

— Nem. Én nem vagyok hajlandó. — Haviland elfordult Eriktől. —

Fáradt vagyok. Kimerültem. Eszem ágában sincs bolondjában nekivágni és kockaztatni, hogy egy hónap múlva nyakig benne legyek a kísérletben és ne tudjam abbahagyni. — Leszállt az íróasztalról. — Mert ha egyszer belekezdünk, akkor nem lehet abbahagyni... s én most nem engedhetem meg magamnak, hogy beleessem ebbe a csapdába. Ez a nyár véletlenül pokolian fontos számomra, úgy hogy nem kockáztathatok meg semmit.

— És én sem próbálhatnám meg, a saját szakállamra? — kérdezte Erik csöndesen. — A tanár úrnak nem kellene itt lennie; segíthet, ha ráér és kedve van, jöhet-mehet, ahogy jólesik.

— Azt képzeli, hogy meg tudnám állni, hogy csak nezzem ölbetett kézzel magát és ne kapcsolódjam bele a munkába?

— De én azért megpróbálhatom? — kérdezte Erik csökönyösen.

Haviland felvette az asztalról a kalapját.

— Csináljon, amit akar — mondta.

— Hát akkor befejezem a rácsokat, hogy kipróbálhassuk újra az egész készüléket, mert úgyis ez volt a tervem mára.

— Fejezze be a rácsokat — hagyta rá Haviland fáradtan. — De ne számítson arra, hogy megindítjuk a készüléket. Én nem leszek itt. Csak azért jöttem be ma a laborba, hogy tudassam magával ezt az ösztöndíjdolgot.

— Ma már nem is jön vissza a tanár úr? — kérdezte Erik.

— Nem. Ma már nem.

— Jó — mondta a fiú és visszafordult a rácsaihoz, mielőtt még az ajtóhoz ért volna Haviland. — Hát akkor majd holnap megindítjuk, — jelentette ki konok hangon.

Másnap reggel elég jól kezdődött a nap. Negyed tízkor, amikor Haviland megérkezett, a diffúziós szivattyúk már javában működtek, az elzáró szelepek meg voltak töltve száraz jéggel és methanollal, a McLeod-légnyomásmérő már erős vákuumot jelzett és a magasfeszültségű egyenirányító izzószálai narancssárgán világítottak.

— Minden készen van — mondta Erik, abban a pillanatban, ahogy Haviland benyitott. — Azonnal elkezdhetjük, mihelyt szól a tanár úr.

Haviland körülnézett a laboratóriumban. Rögtön látta, hogy Erik egész éjszaka dolgozott, máskülönben nem végezhette volna el ezt a rengeteg munkát. De nem tett rá semmi megjegyzést, csak a rend kedvéért megkérdezte a fiút, hogy nem feledkezett-e meg erről, meg amarról. Aztán levetette a kabátját, letette a nyakkendőjét, felvett egy laboratóriumi köpenyt és leült a jegyzőkönyve mellé, a kis asztalhoz, amely a kisebbfajta kormánykerek nagyságú feszültség-szabályozó mellett állt. Bólintott egyet Erik felé.

— No, gyerünk — mondta nyugodt hangon. — Indítsuk meg.

Óvatosan forgatni kezdte a kereket. A voltmérő mutatója megindult. Erik idegei megfeszültek, ahogy a volt-szám némán növekedett a szobában.

Tíz perc múlva kezdődött a baj. Az alfa-sugárzás addig is állandóan

akadozott, szeszélyeskedett s a kis galvanométer mutató-tűje idegesen ugrándozott ide-oda a számlapon. A finom, hajszálvékony mutatócska aztán egyszerre csak vadul megindult, átcsapódott és nekivágódott a körbeosztás túlsó végének, mintha eszeveszetten ki akarna menekülni a műszerből. Ugyanekkor a magasfeszültségű áram hirtelen esett egyet s a szivattyúk más ütemben kezdtek kattogni, egy árnyalattal még kásásabb, dohogó hangon. Semmi látható, nyilvánvaló jele nem volt a fenyegető szerencsétlenségnek, mégis olyan tisztán lehetett érezni a teremben, mintha egy éles sikoltást hallott volna az ember. De ha egy idegen lépett volna be a laboratóriumba, álmában sem képzelte volna, hogy itt valami nincsen rendjén. Csak ők ketten tudták, hogy baj van, ők ketten, akik a készüléket csinálták s akik ismerték is tövéről hegyére, minden lehetséges viselkedését. Minden jel arra vallott, hogy szerencsétlenség lóg a levegőben — és Erikel hirtelen vakrémület fogta el, egy pillanat alatt elvesztette a fejét.

Haviland félig felemelkedett a helyéről, Erik pedig, aki közelebb volt a hélium-kamrához, belenézett az ablakul szolgáló egyik kerek üveglapon át. Sötétség helyett, amely a készülék kifogástalan működését jelezte volna, a légüres kamrában most egy földöntúli zöld lángocska táncolt ide-oda a kis ablak mögött. Erik kővéváltan fordult Haviland felé.

— A rácsok! — mondta Haviland. — A maga rácsai! Túlkompenzálta a kiválasztáshoz. Olyan közel vannak egymáshoz, hogy átütött köztük a szikra.

Erik tanácstalanságot, tehetetlenséget érzett. Szerette volna még megmenteni a mai kísérletüket. Közelebb lépett a készüléket körülölelő drótháló hoz és be akart nyúlni a drót közt a rácsokat szabályozó gombhoz, hogy megigazítsa.

— Állj! — ordított rá Haviland. — Ne nyúljon hozzá!

Erik megfordult, szinte félálomban a zavarodott vakrémülettől, s látta, hogy Haviland kivörösödött, ijedt képpel mered ra.

— Szerencsétlen őrült! — mondta Haviland. — Várjon, amíg lemegyek a feszültséggel.

Erélyesen megforgatta a kereket, aztán többször is kipróbálta, hogy csakugyan a nullán áll-e. A teremben ugyanolyan csönd volt, mint azelőtt, csak a légritkító kotyogott tovább céltalanul, bambán, mint a fölöslegesen futó gépezetek.

— Soha az életben ne veszítse el így a fejét többé — szólalt meg végre Haviland. Nem nézett Erik szemébe, de remegett a keze es kemény volt a hangja. — Hiszen amúgysem tudta volna megszakítani azt a szikrát, hiaba távolítja el egymástól a rácsokat. Az ég szerelmere, *gondolkozzék*, mielőtt csinál valamit, máskülönben soha többé be nem teheti ide a lábát!

Erik leült. Még mindig remegett az egész teste. Képzeletében huszadszor is lejatszódott a jelenet, amint befejezi a megkezdett mozdulatát és megfogja a rács-szabályozó gombot. Látta magát, ahogy egy szemvillanás

alatt holttá dermed a magasfeszültségű áramtól. Csurgott róla a verejték a rémülettől.

— Az volt a legnagyobb hiba, — folytatta Haviland haragosan — hogy leforrasztotta a készüléket, mielőtt nekem alkalmam lett volna megnézni a rácsokat. Én észrevettem volna, hogy túl közel vannak egymáshoz.

— Nem volt itt a tanár úr.

— Hát ha nem voltam itt, akkor várt volna meg, a teremtésit magának! — mondta Haviland dühösen. — Legalább négy napi munkába kerül majd, hogy rendbehozzuk ezt a disznóságot. Ha halálra akarja dolgozni magát, hát csinálja, de ha öngyilkosságot akar elkövetni gondatlanságból vagy fejvesztett riadalmában, hát ez megint más dolog.

Most néztek csak egymásra először, Haviland rémült figyelmeztető kiáltása óta. Erik csak haragot olvasott le a férfi arcáról, de semmi diadalmaskodást. Pedig Haviland könnyen felhasználhatta volna ezt a balesetet, hogy ráolvassa Erikre, mennyire igaza volt, amikor azt állította, hogy mindig közbejöhet valami és nem fogják tudni befejezni a munkát egy hónap alatt.

Erik most már megértette, hogy milyen nagy szüksége van Haviland tudására és tapasztalataira. Ha Haviland nincsen, talán már nem is élne azóta. Dehát ilyesmit képtelenség kimondani: „Köszönöm, hogy megmentette az életemet!" Ezekután nem maradna más hátra, mint szépszerével meghátrálni; be kellene adnia a derekát. Most már nem erőszakoskodhat tovább Havilanddel; ilyesmi eszébe sem jutna senkinek. A szíve mélyén azonban nem hagyta nyugton a rendíthetetlen csökönyössége. Kötnie kell az ebet a karóhoz; tovább kell hajszolnia Havilandet, mert őt is hajszolja valami belülről, szakadatlanul.

Merev szótlansággal hallgatta végig a dühös leckéztetést.

— Négy napi munka, azt tetszik mondani? — kérdezte végül.

— Annyi hát. A rácsokat le kell csiszolni, de lehet, hogy újra kell esztergályozni valamennyit. Legalább egy mérőórát kiégetett nekem. A hélium-kamra belsejét meg kell tisztogatni attól a sok piszoktól, ami rárakódott ettől a szikrázástól. Úgy rámegy négy nap, mint a semmi.

— Hát akkor négy nap múlva folytatjuk a próbát, — mondta Erik egykedvűen.

4

Erik haragudott önmagára, igazságtalan volt Havilandhez és dühös elfogultságában szigorúan bánt még Savinával is. Csak aznap este enyhült meg kissé, amikor az utolsó éjszakájukat töltötték a lakásban.

Három nappal előbb, mielőtt vissza kellett volna adniuk a lakást, az érzéseik kezdtek megváltozni iránta. Lassan, fokozatosan, szinte észrevétlenül elhidegültek, közönyössé váltak a lakással szemben, mint ahogyan a közelgő halál gondolatát kezdi megszokni lassan a nagybeteg

családja, s ahogyan a haldokló fokról fokra elveszti az egyéniségét, amely valóságos, élő emberré tette a hozzátartozói szemében.

Az utolsó éjszakájukon Savina ott maradt vele, a lakást azonban hidegnek, barátságtalannak érezték. Miután eloltották a lámpát és jóéjszakát kívántak egymásnak egy utolsó csókkal, még nagyon sokáig nem tudtak elaludni, csak feküdtek csöndben, mozdulatlanul. Erik a mennyezetet bámulta és azon töprengett, hogy vajjon mi jár most Savina eszében. Igyekezett meg sem moccanni, hogy Savina azt hihesse, elaludt.

Hosszú órák teltek el így, ebben a némaságban, az volt az érzése. Az utcalámpák elferdült téglalapokat rajzoltak a mennyezetre. Ha elhaladt odalent egy gépkocsi, a szemközti falon arany labdácskák gördültek végig. Mind a ketten ébren voltak, kegyetlenül ébren, s olyan tisztán érezték a másik boldogtalanságát, hogy még az volt a legirgalmasabb cselekedet tőlük, ha nem szóltak egy szót sem; egyebet nem tehettek, mint folytatni ezt a hallgatást. Erik végül mégis magához ölelte a lányt, s a sötétség lágyan rájuk borult. Savina teste meleg volt és cirógatóan ismerős

— Sírjál, ha akarsz — mondta Erik.

— Ó — sóhajtott fel a lány — azzal se mennénk semmire. De azért nagyon jó volt itt, ugye, Erik?

— Életem legszebb tíz napja volt — mondta a fiú. — Komolyan mondom.

— Erik, — Savina hangja szelíden elkomolyodott, mint aki egy nagyon fontos dolgot akar megkérdezni — Erik, megbántad, hogy idejöttünk?

— Hogy kérdezhetsz ilyet!

Savina puhán, ernyedten feküdt a fiú karjai közt, a hangja azonban szelíden követelődző volt:

— Nem, nem. Ne így felelj erre. Mondd meg az igazat.

— Úgy érted, hogy azért, mert csak annál rémesebb lesz ezentúl, hogy megint nem lesz lakásunk? — kérdezte Erik.

— Úgy, úgy. Ezentúl mindent sokkal sötétebb színben látunk majd.

— De itt nagyon boldogok voltunk mind a ketten, amíg itt lehettünk. Majd erre gondolunk mindig. Aztán nekünk is meglesz talán majd a saját otthonunk.

— Miért mondod ezt? — kérdezte a lány kedvesen. — Hiszen tudod, hogy egyelőre egy esztendeig még csak nem is gondolhatunk erre.

— Miért? Meséltem neked, hogy mit mondott Haviland. — Erik elfordult a lány puha öleléséből és megint felbámult a mennyezetre. — Beismerte, hogy esetleg befejezhetjük a kísérletet ezen a nyáron.

— Csak a lehetőségét ismerte be, s azért, hogy megértesse veled, mennyi szerencse kell hozzá, hogy sikerüljön.

— De beismerte, hogy megvan rá a lehetőség... Jó, jó, tudom, Savina, én is tudom, de értsd meg... — Erik felkönyökölt, hogy a szemébe nézzen a lanynak a sötétségben. Őszinte hangon kezdett könyörögni neki: — Hagyd, hogy legalább reménykedhessek. Ha hinni tudok benne, hogy sike-

rülhet, akkor csak annál nagyobb lelkesedéssel dolgozom És minél nagyobb lelkesedéssel dolgozom, annál közelebb kerülök a célomhoz, amit el akarok érni.

Savina megsimogatta a fiú arcát.

— Csak nem akarom, hogy aztán csalódás érjen a végén, ezért beszélek így — mondta a lány. — Te olyan halálosan komolyan veszel mindent. És ha nem sikerül valami, egészen összeomlasz és csak egymagadban gyötrődsz, emészted magadat miatta.

— Hát akkor hadd reménykedjek és dolgozzak három hónapig, mint az őrült, s hadd gyötrődjem és emésszem magam utána három hónapon át, ha mégsem sikerül, amit akartam. Akárhonnan nézzük, Savina, ez többet ér, mint hat hónapig egyfolytában közönyösnek lenni és fütyülni mindenre. Savina, hadd higgyek benne, hogy sikerül majd a dolog.

A lany a sötétben is jól látta Erik feszült, nyugtalan arckifejezését.

— Jó, hat higgyél benne, Erik — felelte, kedvesen elmosolyodva.

— De hiszel benne te is?

— Nekem is kell? — kérdezte Savina, rendületlenül mosolyogva.

— Neked is — mondta Erik nevetve, de amint a lány meglátta, hogy könnyes a szeme a kétségbeeséstől és a bánattól, neki is könnyek gyűltek a szemébe és hogy a fiú észre ne vegye rajta, gyorsan átkarolta, lehúzta őt magához, szenvedélyesen megcsókolta, aztán a mellére szorította Erik fejét.

— Sikerül, majd meglátod — suttogta neki. — Majd meglátod. Én is hiszek benne, ó, szentül hiszek benne!

5

Erik visszaköltözött a diákszállásra s ettől fogva keményen, rideg elszántsaggal kezdett dolgozni. Reggel nyolckor már ott volt a laboratóriumban es késő estig maradt mindig. jóval a besötétedés utánig. Haviland azonban a szaván fogta Eriket. Rendszerint negyed tízkor érkezett meg, régi szokása szerint, ha ő is bement dolgozni; és pontosan öt órakor mindig abbahagyta a munkát, akármin is dolgozott. Ha Erik abban bízott, hogy Havilandet is bele tudja majd lovalni a lelkes munkaba, saját buzgalmával, hát most már tudta, hogy ez hiú igyekezet, ebben hiába reménykedik.

De azért nem adta fel a küzdelmet. Havilanddel egy vázlatot csináltatott azokról a feladatokról, amelyeket el kell majd végezniük, mielőtt a kísérletezést tulajdonképpen megkezdhetnék. Aztán legépelte az egész jegyzéket, sűrű sorokkal, hogy a végeérhetetlennek látszó munkaterv minél rövidebbnek tűnjön fel, s kiakasztotta az asztal fölé. ahol Haviland rendszerint dolgozni szokott. Ha végeztek egy-egy feladattal, Erik piros ceruzával kihúzta a lajstromból. Ahogy telt lassan az idő, a mindenütt jelenlevő, örökösen szállongó por egyre jobban befogta a jegyzéket, szür-

kére fakította. a legfrissebb piros-ceruzavonások kivételével minden elhomályosult rajta, végül aztán, két hét múltán, az egesz papírlap összefolyt a hátterével, a fal durva vakolatával.

Mindazonáltal Haviland sohasem mondta Eriknek, hogy: „No, ugye, nem megmondtam?" — holott sokszor már egészen nyilvánvalónak látszott. hogy nem fejezhetik be az előírt egy hónap alatt a lajstrom feladatait, se azzal nem vádolhatta őt a fiú, hogy tunyán lopja a napot, nem veszi ki a részét a munkából. Haviland rendületlen egykedvűséggel dolgozott, a megszokott munkaütemében. de olyan gépiesen, hogy talán, ha az utolsó nap utolsó percében már csak annyi lenne hátra a munkájuk befejezéséhez. hogy egy félig becsavart srófot egészen be kellene csavarni, hát Haviland abbahagyná és úgy maradna ott a sróf félig becsavarva, egész nyáron át, — legalábbis Erik el tudta volna képzelni róla.

Három hétbe telt, amíg a jegyzék első harmadával sikerült végezniük. Hat napjuk maradt hátra, az első öt nap azonban váratlanul a negyedére csökkentette a jegyzék elvégzetlen feladatait, a háromnegyed-részét kipirosceruzázták. Még Erik is alig tudta elhinni, hogy jóformán elkészültek a munkájukkal. Öt nap alatt elvégezték majdnem a felét! De hiszen. ha ez ilyen ütemben megy tovább...

Amióta kiakasztották a lajstromot, nem beszéltek róla egymással; most Erik megint előhozakodott vele.

— No, ehhez most mit szól, tanár úr? — kérdezte. rámutatva a jegyzékre. — Itt van, ni. Könnyüszerrel befejezhetnénk, ha rászánna még egy hetet... csak még egyet... csak egyetlenegy hetet még.

— Ne higgye — mondta Haviland. Nem volt haragos a hangja, még csak nem is volt tiltakozó. Legfeljebb faradtan, béketűrően csengett. — Megtéveszti magát ez a jegyzék. Csak a hosszúsága alapján ítél.

— Tessék nezni, fel van sorolva rajta az összes teendőnk és a háromnegyed-reszével végeztünk. Ezt nem tagadhatja a tanár úr sem.

Haviland csóválgatni kezdte a fejét, csöndesen, de konokul.

— Ami még hátra van, az a legnehezebbje — mondta. — Képtelenség egy hét alatt elvégezni. Egyszerűen képtelenség lenne.

— Csak még egy hét kellene — rímánkodott Erik. — Csak még egy hét... És ha nem lesz igazam, hát soha többet nem nyaggatom vele a tanár urat.

— Nem, nem.

— Beismerte a tanár úr, hogy ezt sem hitte volna, hogy ennyire is leszünk vele. Megmondom őszintén, én magam sem képzeltem. Csak remenykedtem, reménykedtem. biztam vakon a jószerencsenkben. Dehát most igazán be kell ismernie, hogy a hátralevő munkát be tudnánk fejezni egy hónap alatt. Csak egy hónap kellene még!

— Az előbb még csak egy hét kellett.

— Hát nem mindegy az? Egy hét vagy egy hónap... nem számít. Az semmi, az nem is idő.

— Hát ha az úgyis semmi, — mondta Haviland csökönyösen — akkor viszont ősszel, ha majd újrakezdjük, egy pillanat alatt, semmi idő alatt készen leszunk vele.

— Ez az utolsó szava, tanár úr? — kérdezte Erik.

— A legeslegutolsó — mondta Haviland. Egy pillanatra elhallgatott, s ez a pillanat elég volt rá, hogy elhagyja az egész higgadt nyugalma. — A keserves mindenségit magának. Gorin, hát hagyjon legalább lélegzethez jutni! Egy hónap óta haiszol itt engem...

— Én soha nem kértem meg semmire a tanár urat — mondta Erik.

— Nem kért meg, csak dolgozott inaszakadtaig, abban a hiszemben, hogy akkor én sem végezhetem csak ugy ímmel-ámmal a munkát, ha látom, hogy maga ilyen veszett ütemet diktál. Csak magára kellett néznem és maris rögtön tudtam, hogy mit forgat a fejeben. Abban sántikált, hogy beugrasson — mondta Haviland dühösen, legyintett egyet, békülékenyebb mozdulattal, s elfordult. — Valószínűleg én is ezt tettem volna, ha a maga helyében vagyok. De vegye tudomásul, hogy én éppen olyan keservesen el akarok érni valamit ezen a nyáron, mint maga. Éppen olyan keserves szükségem van rá. — ismételte indulatosan. — Csakhogy én sokkal tisztességesebben jártam el magával szemben, mint maga énvelem szemben. Én jóformán mindenben engedtem, végigdolgoztam a maga kedvéért ezt az egesz hónapot, maga viszont egy tapodtat sem engedett, egy fikarcnyit sem. Egy fikarcnyit sem.

— Jól van — mondta Erik csüggedten. — Megadom magam.

Micsoda megkönnyebbülés, micsoda gyötrelem volt ez a vereség, hogy végre letehette a fegyvert! Teljes vereség! Eriket csüggedés fogta el, nem tudott figyelni többé semmire. Leult az egyik ülőkére.

— Ne haragudjon rám, tanár úr — mondta. — Csak annyira szerettem volna vegezni az őszre.

Felnézett. Haviland szótlanul figyelte, s látszott rajta, hogy zavarban van, mint a heves vitatkozások, dühösködések után mindig.

— Bejön holnap, tanár úr? — kérdezte Erik. — Csak azért kérdem, mert szeretném tudni, hogyan zárjam-le a labort, s letakarjam-e a készüléket?

— Benézek valószínűleg, valamikor a délelőtt folyamán — felelte Haviland. Az íróasztalra nézett, aztán Erikre, aztán elfordult. — Megmondom, hogy mire gondoltam. Idefigyeljen. Nem zárom be a labort. Maga dolgozhat tovább, bármikor, ha akar. — Erik arcán hirtelen felragyogott a reménykedés szikrája. — Minden héten benézek magához egy délelőttre, hogy lássam, mennyire halad — mondta Haviland akadozó hangon, zavartan. — De egyebet ne várjon tőlem.

NYOLCADIK FEJEZET

1

Haviland elhatározása most már végleges volt s Erik csak azon töprengett, hogyan mondja el Savinának: mint jó hírt, vagy mint rosszat? Eddig állandóan azzal biztatta, hitegette a lányt, szándékosan, hogy sikerülni fog visszatartania Havilandet az elutazástól és befejezhetik majd a munkát még ezen a nyáron, — s most egyszerre minden reményük összeomlott.

Savina, szokása szerint, szótlanul hallgatta, megértéssel, szeretettel, mert sokkal fontosabb volt neki Erik boldogsága, mint az, amit számára jelentett ez a hír. Amellett a lány nyugodt szürke szeme olyan okosan csillogott mindig feléje, mintha sokkal messzebbre látna vele, mint ő, — mintha ő, Erik, csak egy szenvedélyesen szónokló színész lenne, Savina pedig a jóindulatú, megértő néző, aki szereti őt, aki mélységes megindulással hallgatja viharos kitöréseit, de azért jól látja a színpad többi részét is, az egész cselekményt figyelemmel kíséri és tudja, hogy az előadás még egyáltalán nem ért véget.

— Hát akkor nincs más hátra, drágám, — mondta a lány — mint hogy mi is elmenjünk nyaralni egy kicsit. Tíz nap szabadság jár nekem éppen most, menjünk hát el együtt valahová.

— Nodehát, hogy képzeled azt, hogy én elmehetnék? — kérdezte Erik.

— Nincs nekem arra időm.

— Dehogy nincs. Tíz napra igazán eljöhetsz — kérlelte Savina mosolyogva. — Nagyon ráfér úgyis egy kis pihenés meg egy kis környezetváltozás. Hiszen már egészen belekábulsz ebbe a sok munkába.

— És a pénzt, azt honnét vesszük majd hozzá? — kérdezte Erik.

A lány vállatvont.

— Nem kerül sokba. Menjünk Provincetownba. Szereted a tengerpartot?

— Provincetown a tenger partján van?

— Nem tudod, hogy hol van Provincetown? — kérdezte Savina.

— Hírét sem hallottam, soha életemben. Miért kellene tudnom róla?

— Ne bolondozz!

— Miért bolondoznek? A mi vidékünkön van egy csomó város, amelyekről te nem hallottál soha életedben.

— Nem hallottál soha O'Neillről? Eugene O'Neillről?

— Nem hallottál soha egy olyan lányról, aki fölényes, leereszkedő hangon tesz fel kérdéseket?

— Milyen dühös vagy — mondta Savina, elkomolyodva, de szemrehányás nélkül. — Mindjárt megversz.

Több volt mint egyszerű düh, ami Eriket elfogta. Úgy söpört végig benne a vad indulat szélrohama, mint ahogyan a nyári porfelhő örvénye

söpör végig az országúton. Ugyanaz a viharos szélvész volt, kicsiben, mutatóban, mint ami egy hónappal ezelőtt annyira magával ragadta, hogy dühében zokogni kezdett. Most megpróbálta tréfával elütni a lány megjegyzését.

— Ha meg akarnálak verni, úgyis csak félkézzel nyúlnék hozzád, tudod jól — mondta. Aztán ingerülten vállatvont és őszinte hangon hozzátette: — Nem tudom, hogy mi ütött belém hirtelen.

— Dehogynem tudod — makacskodott Savina. — Éppen olyan jól tudod, mint én. Pihenésre van szükséged és el is megyünk Provincetownba együtt.

Tikkasztó, fülledt nap volt s az utazás, bepréselve az autóbuszba, Providence-ig, aztán Providence-ből Cape Codig, reggeltől estig tartott, de nem bánták. Fecsegés, lárma kavargott körülöttük, a kalandos hangulat izgalma azonban úgy bepólyálta őket, mintha egy külön, bérelt fülkében utaznának.

Hosszú volt a délután s Erik, ahogy elnézte ezt a tájat, furcsának, ijesztőnek, hátborzongatónak találta. A homokbuckák és a ritkás erdők közül az országút olykor-olykor kikanyarodott a tengerpartra s ott robogtak tovább. Erik nézte a nagy vizet; tenger volt mindenütt, ameddig a szem ellát, sima, kék, elhagyatott ócean. A vakító fény lassan kezdett kihúnyni, a víz sötétebbre vált. Ahogy Erik a messzi, üres látóhatárt nézte, az a rossz érzése támadt, hogy ott már minden élet elpusztult, elnyelődött, vagy régesrégen elmenekült es most már csak az alattomos veszélyek leskelődnek az emberre. Akármelyik pillanatban megrázkódhatik ez a roppant mozdulatlanság, ott az ég alján, s egy világot összedöntő óriási szerencsétlenség bármikor eltörülheti a látóhatár vonalát.

Alkonyodott, a vidékre leszállt az este, mint az erdőégés füstje, s a fiú igyekezett kiverni a fejéből ezeket a rémítgető gondolatokat. A robogó társaskocsiban kigyulladtak a lámpák, sötét köddé vált odakint az egész világ. A nyitott ablakon át hűvös levegő csapott az arcába; közelebb húzódott Savinához. A lány félkarjával átkarolta Eriket és odahúzta a fejét a vállára. S mintha ettől a gyengéd mozdulatától egyszerre elmenekültek volna a kisérteties képek, Erik úgy érezte, hogy máris meggyógyult. Aztán végre feljött a hold s a sápadt fénye megint visszaváltoztatta a világot szelíddé, barátságossá.

Tíz órakor érkeztek meg Provincetownba s mindjárt útbaigazították őket a szállásuk felé. A hűvös sötétségben a holdfényes fehér házak olyan valószínűtlenül szorongtak egymás mellett, mintha kulisszák lennének. A fogadósné már várta őket s Erik beírta a vendégkönyvül szolgáló olcsó kis füzetkébe, hogy: „Mr. Gorin és Mrs. Gorin, New Yorkból."

Nagy tágas szobát kaptak, három ablakkal és egy széles duplaággyal. Megfürödtek mind a ketten, ráérősen, aztán egyenesen ágybabújtak. Erik eloltotta a lámpát, mielőtt lefeküdt volna a lány mellé. Faradt volt, bol-

dog, felszabadult és megkönnyebbült. Pusmogni kezdtek, megcsókolták egymást, erzéki szenvedély nélkül, de lágyan, szerelmesen.

Heverhettek egymás karjában, csókolódzhattak, ha eszükbe jutott, nem kellett törődniük az idővel, nem kellett számolni a heteket, amelyekből csak néhány percnyi boldogságot csikarhattak ki. Élhettek egy kicsit békességben, méltóságban, kényük-kedvük szerint.

Erik még soha életében nem látott ilyen tündöklő napfényt. Emlékezett ugyan gyerekkorából is ragyogó napsütésekre, felhőtlen, tág, tiszta égre, szélesen kitáruló tájképekre, de onnét hianyzott a levegőnek ez a gyémántos csillogása, a parányi vízpárák milliárdjain megtörő és visszaverődő fénynek ez a szikrázó zuhataga, ami itt mindenütt tündökölt körülöttük. Az égen, fent, a víz fölött, úgy rétegeződött egymásra az áttetsző kékség, mint a lekaszált szénarendek, — ilyen makulátlanul tiszta kék szint Erik csak a laboratóriumi prizmákon keresztül látott. Az azúrszínű öbölben apró kis hullámok csillogtak-villogtak szakadatlanul, az óceán kékebb, sötétebb felszine pedig fáradhatatlanul ostromolta a part fehér homokját. Majdnem minden nap kimentek fürödni a partra, kölcsönzött kerékpárokon s magukkal vitték a rögtönzött ebédjüket, egy üveg tejet, szendvicseket. A városban találtak maguknak egy kis vendéglőt s megegyeztek a tulajdonosával, hogy ad nekik kedvezményes áron reggelit és vacsorát mindennap.

Esténként vagy visszamentek a strandra, vagy kisétáltak a város végébe, ahol egy hosszú, nagy szikladarabokból épült móló nyúlt ki a víz fölé. Jó négyszáz méternyit lehetett sétálni a móló kövein és nézni a világítótorony fényszórójának sugarát a sekélyvíz fölött. Libasorban, egymás mögött lépegettek el a mólón üldögélő párok között, szótlanul és illedelmesen. Kilenc órakor már koromfekete volt az éjszaka, csak apró kis kettős fénypontok, a cigaretta-parazsak párjai jelezték a móló vonalát és a partra visszavezető utat a sötétségben.

Négy nap múlva Erik és Savina már úgy érezték, mintha mindig így éltek volna, egész életükben, s mintha ezentúl is ez várna rájuk, most már örökre. Lenyűgöző, varázslatos, nagyszerű, megvesztegető érzés volt ez, egyedül lenni egy teljesen új világban, olyan emberek között, akik szerették és megértették őket. Egyre jobban kezdtek hasonlóvá válni a kikötőkben lebzselő jellegzetes naplopókhoz. Éjszakánként kézenfogva aludtak el a széles ágyban s szentül hitték, hogy ha egyszer majd el tudnak aludni másként is, anélkül, hogy fognák egymás kezét, hát akkor már vége is lesz a szerelmüknek.

Lustán, kényelmesen, gondtalanul éltek, megértették egymást, s hallgatagon, csöndesen teltek a tündöklő, verőfényes napjaik, a barátság és szerelem álombeli békességében. Erik lelke mélyén azonban továbbra is ott lappangott a nyugtalanság s feszítette belülről, mint a láva a föld belsejét; nem tört ki a felszínre soha, de kiszámíthatatlan módon mindig hatással volt mindenre, ami ott nőtt, ott termett. Ha elfogta a tépelődés,

ha megrohanták a sötét gondolatai, hanyatt feküdt, végignyúlt a parti fövenyen vagy a mólón, vagy ahol éppen üldögéltek, behúnyta a szemét es úgy tett, mintha aludna, amíg Savina hangja fel nem rázta véget-nemérő töprengéseiből. Az ötödik napon a lány váratlanul megkérdezte tőle:

— Nem akarod elmondani?

Erik rögtön tudta, pontosan tudta, hogy mit kérdez tőle Savina. S azt is megértette ebből, hogy a lány mindvégig, egész idő alatt tisztában volt vele, hogy ő miféle gondolatokat forgat a fejében.

Az egyik homokos, kopasz dombon ültek, a part elhagyatott szakaszával szemben. Mögöttük kezdődött a füves, gyomos terület. Az országút keskeny, fekete szalagja elkanyarodott a szemük elől s az egész táj néma volt és mozdulatlan a tűző déli napsütésben. Előttük a messzeségben, az ég és a víz kék félgömbjei összeértek és belerajzolták határvonalukat a világűrbe. A levegő meg sem rezzent. A fák mozdulatlanul álltak a szélcsendben, a fű bágyadtan lekókkadt. Savina nógató kérdése szinte lógva maradt a levegőben, a végtelen csöndben.

— Nem is tudom, hogy mit mondjak — felelte a fiú egy kis hallgatás után. Nézte az árnyékát a homokon, lehajtotta a fejét s érezni kezdte a nyakszirtjén a nap égető forróságát. — Sokszor már arra gondolok, hogy hagynom kellene a fenébe ezt az egész kísérletet és elölről kezdeni valaki mással.

— És mi hasznod lenne ebből? — kérdezte Savina.

— Semmi — ismerte be Erik elkeseredve, — Akkor is még egy esztendőbe telne, amíg végezhetek. Viszont lehet, hogy Havilandre máskor is rájön ez a dolog, talán minden két-három hónapban egyszer. Minek komédiázzak, Savina? Én már úgy gyűlölöm Havilandet, hogy a laboratóriumában dolgozni sincs kedvem.

Savina nem válaszolt. Felmarkolt egy kis homokot és kipergette az ujjai közt.

— Majd elmúlik ez a rosszkedved — mondta egy kis szünet után. — Te is tudod jól, hogy elmúlik és másképp beszélsz majd.

— Ej, de csuda méltányos és megértő tudsz lenni! — mondta Erik.

— Megértő vagyok, de csak irántad — mondta a lány. — Még azt sem tudnád megmondani, hogy voltaképpen miért vagy dühös Havilandre.

— Eh, ne bolondozz!

— A legkomolyabban beszélek. Miért, mondd meg, hogy miért?

— Miért? Megmondom — felelte a fiú. — Azért, mert Haviland elütött a kínálkozó szerencsétől. Már ott volt a kezemben és jóformán egyedül magamnak köszönhettem az egészet... de elütött tőle, a nyomorult!

— Igen? — Savina olyan hangon kérdezte ezt, mintha várná, hogy a fiú folytassa, amit elkezdett. — Dehát miféle lehetőséget vett el tőled? Halljuk. Nevezd meg. — Savina ugyanolyan konok hangon beszélt, mint a fiú. Kiszórta a markából a maradék homokot és felnézett Erikre. A

haja előre hullott s az arca gyerekesen fiatalnak látszott. — Mit vett el tőled, miféle lehetőséget?

Erik dühösen meredt rá a lányra.

— Azt, hogy összeházasodhassunk! Már régen együtt lehetnénk, végérvényesen, örökre, ahelyett, hogy ezt kelljen csinálnunk. Meg vagy elégedve a felelettel?

— Ez csak egy nagyon kicsi része a feleletnek, Erik. A nagyobbik része még hátra van, arra még nem feleltél meg.

— Azt gondolod, hogy hazudok, amikor azt mondom, hogy szeretnélek feleségül venni?

— Nem — mondta a lány csöndesen, egy kis keserűséggel a hangjában. — Nem hazudsz. Komolyan gondolod. De mondok neked valamit... ha engem véletlenül nem is ismernél, ha egyáltalán nem is lennél szerelmes, senki másba se, te akkor is ugyanígy dühöngenél Havilandre.

— Hogyan lehetnék én szerelmes másba? — kérdezte a fiú ingerülten.

— Jaj, Erik, ne légy már ilyen gyerek! Én tökéletesen tisztában vagyok vele, hogy ha nem találkozom veled, hát beleszerettem volna valaki másba. S ez rád ugyanígy vonatkozik. Nem mondom, lehet, hogy az nem lett volna ugyanilyen szerelem — ismerte be. — De egyáltalán, nem is erről van szó. Én arról beszélek, hogy neked nem az a legfontosabb a világon, hogy megházasodhass.

— Azt gondolod, hogy faképnél akarlak hagyni? — kérdezte Erik.

Savina dühösen beletúrt a fiú hajába, mind a két kezével.

— Ó, te csecsemő! Te regényeskedő csecsemő! Nem viszlek el többet a moziba, ha ilyen hatással vannak rád a filmek! Azt hiszed, hogy úgy kell beszélgetned velem, mintha mi ketten volnánk Héloise és Abélard. Attól félsz, hogy olyan leszel, mint Babbitt, a nyárspolgár, ha beismered, hogy a szerelmen kívül még más is van az életedben? Állítólag fizikus akarsz lenni, komoly természettudós, s mégis ilyen zöldségekkel, ilyen szamárságokkal van tele a fejed. Mindössze azt igyekszem megértetni veled, egyszerű tőmondatokban, hogy milyen szörnyű sok becsvágy, nagyratörés van benned. S mielőtt még azzal kezdenél fenyegetődzni, hogy öngyilkosságot követsz el, ha nem hiszem el neked, hogy mennyire szeretsz, mielőtt még erre kerülne a sor, azt is közölhetem veled, hogy nem akarok versenyre kelni a munkáddal, hogy melyikünk fontosabb neked, mert nem tartom magam komoly ellenfélnek ebben a vetélkedésben. S ennek így is kell lennie.

Savina az állához emelte a kezét, finom, komoly mozdulattal, de ahogy újra megszólalt, oktató hangon kezdett beszélni, mint a tanítónő a kisdiákhoz.

— Tele vagy becsvággyal. Annyira tele vagy vele, hogy képes leszel megölni magadat a sok munkával. Öngyilkosságot követsz el, de nem azért, hogy bebizonyítsd vele, mennyire szeretsz engem, mert hiszen ezt másként is be lehet bizonyítani, hanem azért, hogy megmutasd, milyen nagyszerű fizikus vagy. Ugye mindig azt hajtogatod, Erik, hogy mennyire

szeretnél feleségül venni már. Hát az még sosem jutott az eszedbe, hogy akár most rögtön elvehettél volna, mert kaphattál volna a nyári tanfolyamokon annyi munkát, hogy a fizetésedből rögtön kivehettünk volna egy lakást magunknak?

— Erre nem is gondoltam — motyogta a fiú csöndesen. — Nem értem rá ezen gondolkozni.

— Nem ám, erre nem is gondoltál, — mondta Savina, kedvesen utánozva a fiú motyogását — mert ez megzavarta volna a terveidet és mert folytatni akarod a kísérletezést.

— Csak akartam. Nem akarom, csak akartam.

— Ugyan, kérlek! Hiszen nyitva maradt a laboratórium, nem? Azt mondtad nekem, hogy a hátralévő munka minden részletkérdésével tisztában vagy. Haviland pedig hetente egyszer bejön a városba, úgyhogy azt is ellenőrizni tudod, hogy jól csinálod-e.

Erik egy darabig nem felelt semmit; haragudott a lányra; végül aztán elpárolgott a mérge, mert rájött, hogy Savinának igaza van.

— Igen — mondta — tulajdonképpen ez volt a szándékom az egész idő alatt, azt hiszem. Mi értelme lenne, hogy bolonddá tegyem saját magamat? Dolgozni fogok vele még így is, az ő feltételei alapján is. És igenis, nagyon sok becsvágy van bennem, Savina. Olyan sok, hogy attól félek, egyszer még elragad, ha szabadjára engedem... megbokrosodik és elragad, ha nem vigyázok rá. Egyszer régen már mondtam neked, hogy néha annyira sóvárgok a siker után, hogy szinte fáj. — Tehetetlenül rázogatni kezdte a fejét. — Nem azért, mintha híres akarnék lenni, vagy gazdag. Nem ez kell nekem. Csak az, hogy megérdemeljem... ezt szeretném, erre vágyom, ezért gyötör a sóvárgás... mindent odaadnék érte, jóformán a világon mindent odaadnék érte, hogy olyan jó fizikus lehessek, aki megérdemli a hírességet. Ez kellene nekem, látod: tehetség, képesség, kiválóság, vagy bánom is én, minek nevezed. Idefigyelj, Savina, megmondom neked, hogy mi kell ahhoz, hogy nagy fizikus lehessen az emberből. Az nem szükséges, hogy nyakatekert, rendkívül bonyolult dolgokat meg tudjál érteni. Éppen ellenkezőleg. Olyan képességgel kell rendelkezned, hogy ha ránézel valamire, ami látszólag a világ lebonyolultabb dolga, egy szempillantás alatt meglásd benne az egyszerűséget, a dolgok mélyén. Ilyen tehetségre van szüksége az embernek: az egyszerűség képességére. Ha a nagy, elméleti jelentőségű felfedezésekről olvasok, sokszor az az érzésem, hogy az emberi szellem a szemem láttára bukik alá a tudatlanság iszonyatos ingoványába és a mocsár zűrzavarából kiemel és megmutat egy gyönyörű rendszert. S hidd el nekem, hogy ehhez nagy bátorság kell, különleges, nem mindennapi bátorság. Az embernek teljesen a saját ítélőképességére kell bíznia magát. Mindenki azzal biztat, hogy eredj, járj a saját lábadon, gondolkozzál a saját fejeddel, de ha aztán csakugyan visszamégy hozzájuk egy új, eredeti gondolattal, hát legszívesebben bevernék a fejedet érte. Nem szabad hát megijedned attól, hogy mit szólnak majd az emberek

és nem szabad meghátrálnod, bátran menned kell a magad feje után. Amellett sokszor olyan kísérleteknek lehetsz a szemtanúja, hogy elál a lélegzeted, ha végiggondolod, hogy mennyi új, eredeti gondolat testesül meg bennük. Képzeld csak el, micsoda izgalmas dolog egy ilyen bepillantás, ha meg tudsz érteni, fel tudsz fogni ilyesmit! Szép dolog a szerelem, drágám, de ehhez nem is hasonlítható, hidd el, s nekem ez kell. Ez, akármilyen szerény fokon is, de ez. Ó, istenem, de még mennyire, hogy ez!

Dühös megkönnyebbüléssel szakadt ki belőle a felkiáltás. Bűntudat nyomta a lelkét Savinával szemben, s most egyszerre megszabadult ettől a bűntudattól. Csak az ösztönző lendület, az akarat maradt meg benne, hogy szabadon teljesüljön a vágya és sokkal elevenebbnek érezte magát mint valaha életében. Sokkal elevenebbnek, sokkal szabadabbnak és sokkal erősebbnek.

— En is ezt akartam mondani — mondta Savina.

— Te! Te is ezt akartad mondani! — kiáltott fel Erik csúfolódva. — Idehallgass. Soha többet ne merj úgy beszélni velem, ahogyan az előbb beszéltél.

— Jó, rendben van — mondta a lány. Hanyatt feküdt a homokon, széttárta a két karját. — Ezentúl én leszek a csábító.

Erik a térdére hajtotta az állát, úgy ült. Nem fordult meg.

— Erik.

— Furcsa, — mondta a fiú a levegóbe — furcsa, hogy milyen csönd van itt. Egy emberi hangot sem lehet hallani.

— Erik.

— Nem hallok egy hangot sem — mondta a fiú szórakozottan.

— Erik, drágám.

— Furcsa, ha így teljesen egyedül van az ember — motyogta a fiú. — Szinte kedve támad hanyatt feküdni és felbámulni az égre.

Hanyatt feküdt és ráhajtotta a fejét a lány derekára. Savina gyengéden átkarolta a nyakát. Erik behúnyta a szemét és sóhajtott egyet.

— Jó volt egyedül lenned? — kérdezte Savina. — Jól mulattál?

— Nem. Jobb így veled lenni.

— És nem is haragszol igazán, ugye? — kérdezte a lány.

Erik megcsókolta Savina kezét.

— Úgy tele voltam energiával, hogy kellett valamit csinálnom.

— Tudom — mondta Savina.

Erik kinyitotta a szemét és csöndesen bámulni kezdte a felhőtlen égboltot. Azzal a megrendüléssel nézte, amit a költők éreznek, sőt, talán még megindultabban. Nézte az áttetsző, végtelen kékséget és büszkén gondolt arra, hogy csak ő, csak az ő tanárai, tanítványai és kartársai, csak ők tudnak átkelni gondolatban a téren, a világmindenségen, méltóságteljesen. És azért olyan otthonosak ők a világegyetemben, mert a jelentéktelen, potom kis csodák helyett a legnagyszerűbb csodának szentelték az életüket, a megértés csodájának, a tudás, az ismeret csodájának. Most már szabadon indulhatott bármikor egy ilyen utazásra, s annyi időre,

amennyire csak akart, mert Savina elengedte. Savina szabaddá tette, de úgy, hogy mindig visszakívánkozik majd hozzá.

De azért csöndesen, higgadtan arra is gondolt közben, hogy be kell fejezniük a kísérletet még ezen a nyáron.

2

Ahogy visszatértek New Yorkba, Erik derűsebbnek, barátságosabbnak látta a laboratóriumot, mint eddig valaha is. Mialatt egyedül dolgozgatott, szinte még a csönd is szorgalmasan zümmögött a fülébe. A nyitott ablakokon beáradt a nyári levegő, az öreg szilfákat meg-megsuhogtatta a legkisebb szellő is, s végig lehetett látni az egyetemi épületek ismerős halványzöld tetőin. A száguldás, a hajszoltság érzése végetért, megszűnt. Elmaradtak az örvények, forgók, zuhogók, s a munka a nyugalmas medrében tulajdonképpen gyorsabban folyt, mint eddig.

Ez az újfajta biztonságérzete olyan erős volt, hogy eleinte tudomást sem akart venni Haviland egyre jobban visszavonuló magatartásáról. Minek izgassa magát ezzel? — gondolta. Haviland július elején már kétszer bent volt a laboratóriumban s egyre inkább úgy viselkedett, mintha csak egy idegen látogató volna, aki véletlenül betoppant hozzá. Eriknek eszébe jutott az a délelőtt, amikor életében először járt Haviland szobájában, s amikor engedélyt kapott rá, hogy használhassa a laboratóriumot. Ez a beszélgetésük azzal fejeződött be, hogy Haviland elment az ismerőseivel, Donald Petersszel és Peters feleségével, Lillyvel, s a távozásakor Eriknek az a kellemetlen érzése támadt, hogy Havilandet elragadja tőle egy más, idegen világ. Most is ilyesfélén volt, ezekkel a heti látogatásaival, csak azzal a különbséggel, hogy most már nem is nagyon változott vissza soha Haviland fizikussá, a laboratóriumban sem. Világjáró utazó maradt, aki egy távoli földrészről, egy másik civilizációból érkezett. Erik azonban nem nyugtalankodott, mert tudta, hogy egyszer úgyis elkapja Havilandet is az ár, ellenállhatatlanul. Hiába lépeget az ember óvatosan, vigyázatosan a gázlón, előbb-utóbb elveszti az egyensúlyát, felborítják a csapkodó hullámok és magukkal ragadják.

Július közepén Fox professzor egyszer egy látogatóval állított be délután a laboratóriumba. Bemutatta Eriknek: Hugo Fabermacher, az egyetem másik ösztöndíjasa, aki éppen most kapta meg a meghívását. A név első hallásra mintha ismerősen hangzott volna, de Erik hamarjában nem tudta, hol is hallotta, aztán megfeledkezett róla, ahogy nézegetni kezdte a Fox kíséretében érkezett fiatalembert. A jövevény első pillantásra nem látszott idősebbnek, mint egy „gólya". Valamivel alacsonyabb volt Eriknél, de rendkívül cingár, vékonypénzű fiú. Szőke haja nullásgéppel volt lenyírva kopaszra, az arcán pedig olyan finom rózsaszínű pirosság tüzelt, mint borotválkozás után szokott, ha valakit kegyetlenül „kiborotválnak".

Egyébként keskeny arca volt, de valamennyi vonása közül legjobban a sötétkék szeme nyűgözte le az embert; ide-oda rebbent a pillantása, kerülte a másik tekintetét, de amikor Eriknek végre mégis sikerült a szemébe néznie, olyan áthatő, mély, feneketlen pillantással találkozott, hogy nyugtalanság fogta el és szerette volna gyorsan elfordítani a fejét. Újra azon kezdett tűnődni, hogy honnét ismerős neki ez a név, azonban még mindig nem jutott eszébe, hogy mivel kapcsolatban hallotta.

Fox professzor elmondta, hogy Fabermacher elméleti fizikus, matematikus, s az atomelmélettel foglalkozik. Aztán elnézést kért, hogy el kell mennie és ott hagyta őket szó nélkül kettesben. Fabermacher mindeddig még ki sem nyitotta a száját. Mialatt Fox beszélt, Fabermacher nyugtalan pillantása ide-oda járt a teremben. Csak a nevének említésére pirult el hirtelen egy kicsit, s egy halvány mosolyféle is megjelent a szája körül, ami ugyanúgy lehetett félénk, szégyenlős szerénykedés, lekicsinylés önmagával szemben, mint egyszerűen szórakozott, udvarias mosolygás. Most végre megszólalt, egy kis szünet után. Enyhén idegenes kiejtéssel beszélt, de nagyon szabatosan, és úgy nézett Erik arcába, hogy a tekintetét azért elkerülje.

— Egy csomó szamár, együgyű kérdést szeretnék feltenni — mondta. — Sajnos, attól félek, nagyon ügyetlen a kezem, mint a legtöbb elméleti fizikusnak. Legfeljebb a ceruzával tudok bánni. — Félénken vállat vont és elpirult. — Nincs nagy érzékem a gépek szerkezetéhez, úgyhogy legyen elnéző hozzám, arra kérem. Volna szíves például elmagyarázni, hogy miként gyűjtik össze és hogyan irányítják a célpontra az alfa-sugárzást?

Erik magyarázni kezdte neki a készülék elméleti működését s Fabermacher bólogatva hallgatta. Időnként félbeszakította az előadást egy-egy közbevetett kérdéssel, amely az első pillanatban sokszor együgyűnek tűnt volna fel a kísérleti fizikus előtt, azonban mindig kiderült, hogy nem is olyan könnyű válaszolni rá, mert Fabermacher végigpuhatolta és visszavezette a kérdést egészen a végső alapelvekig. Látszólagos félénksége most már eltűnt, s ahogy Erik alaposabban megnézte az arcát, finom kis ráncokat vett észre rajta. Nehéz lett volna megmondani a korát. De Eriknek egyszerre csak mégis eszébe jutott, hogy honnét olyan ismerős a neve.

— Az édesapja is elméleti fizikus? — kérdezte tőle hirtelen.

— Nem.

— Vagy a nagybátyja? Vagy valamelyik rokona? — kérdezte Erik.

— Nem — mondta Fabermacher. Nem kérdezte meg, hogy miért kérdi ezt Erik. Inkább visszatért az előbbi témájukra, a készülékre. Erik azonban kisvártatva újra erről kezdett beszélni.

— Azért kérdeztem, — mondta — hogy elméleti fizikus-e az apja, mert néhány évvel ezelőtt láttam a nevét a *Zeitschrift für Physik* több számában. A cikkeket nem olvastam el, — magyarázta — mert nagyon magasak voltak nekem, egy árva szót sem értettem volna belőlük. Azt gondol-

tam, hogy talán valami köze van ehhez a Fabermacherhez. Ez nem olyan nagyon gyakori név, vagy igen?

— Nem, — mondta Fabermacher — nem. — Egy pillanatra elhallgatott, mintha most meg ő jött volna zavarba. Kényszeredett, kínos kifejezés jelent meg az arcán. — Igen, van valami közöm ehhez a Fabermacherhez — ismerte be. — Dehát ezzel is csak kerülgetem a feleletet. Talán okosabb lett volna, ha rögtön egyenesen megmondom. Én írtam azokat a cikkeket, amiket látott — mondta. Ijesztően átható pillantása megint találkozott Erik tekintetével, de most hirtelen elpirult és gyorsan elfordította a fejét. — Hozzá vagyok már szokva ehhez a kérdéshez, tudja. Talán szakállat kellene növesztenem. Túlságosan fiatalos a külsőm ahhoz képest, hogy már öt éve jelennek meg tanulmányaim a folyóiratokban.

— Öt éve! — kiáltott fel Erik hitetlenkedő hangon. — Hát hány esztendős tulajdonképpen? Nem lehet idősebb nálam, ámbár még annyinak sem nézném. Én huszonhárom éves vagyok.

— Huszonegy éves vagyok — mondta Fabermacher. — Tizenhat éves voltam, mikor az első dolgozatom megjelent. Nernst professzor olvasta fel helyettem, egy berlini kongresszuson. Nem volt nagyon jó — mondta mentegetődzve, aztán elnevette magát. — Nernst inkább csak a fiatal koromtól volt megilletődve, mással nem is nagyon törődött. Túlságosan nyakatekerten fogtam meg a kérdést, tudja — mondta nyugodt, de bosszús és ellentmondást nem tűrő hangon. Megint Erikre nézett, s ahogy meglátta a fiatalember ábrázatát, a bosszankodó arckifejezése szomorúvá vált. Átmenet nélkül másra terelte a szót; visszatért az előbbi kérdésére, amelyre még nem kapott kielégítő választ.

Erik engedelmesen felelgetett neki, de alig figyelt oda arra, amit beszél. Arra gondolt, hogy öt esztendővel ezelőtt, amikor ő még a főiskola alsófokú hallgatója volt és a termodinamika elemeit magolta, meg a bevezetést a differenciál-egyenletek elméletébe, Fabermachernak már a kisujjában volt a tenzor-számítás, az egész valószínűség-számítás és úgy tudott bánni a matrixokkal, a komplex változós függvényekkel, mint ő most a csavarhúzóval. Erik szántszándékkal gyötörte magát tovább az összehasonlítgatással: abban az időben, amikor ő még áhítatos tisztelettel bámulta a kis kollégiuma fizikatanárainak tudományos felkészültségét, hőstetteiket, Fabermacher elméleteit már komolyan megvitatta a világ néhány legnagyobb fizikusa. Ránézett Fabermacherra, erre a pironkodó, félénk, sápadt, fiús-külsejű emberkére, s olyan tiszteletet és olyan bámulatot kezdett érezni iránta, amilyent még soha életében nem érzett.

Erik arra gondolt, hogy a világ minden híres és nagy elméleti fizikusa, Newtontól Einsteinig, húszegynehány éves korára már alkotóereje teljében volt, s legnevezetesebb tételeiket mindnyájan még harmincéves koruk előtt megfogalmazták. Csak a kísérleti fizikusok nyernek azzal, ahogy lassan öregszenek, csak nekik növekszik a tudományos súlyuk a korukkal együtt, de az is igaz, hogy a kísérletezők még soha, az egész fizika története folyamán még soha nem értek el olyan kiváló, nagyjelentőségű

eredményeket, mint az elméleti fizikusok. Erik olyan őszinte bámulatot érzett Fabermacher iránt, hogy a féltékenység, az irigykedés kicsinyes gondolata eszébe sem jutott. Most már azt is megértette, hogy miért nem akarta Fabermacher leleplezni a személyazonosságát. Az idősebbek bizonyára rossz szemmel nézték a sikereit, a fiatalabbak pedig, saját kortársai, nyilván olyan hozzánemértőnek érezték magukat, ha összevetették tehetségüket az övével, hogy Fabermacher valószínűleg mindig közel járt hozzá, hogy afféle torzszülöttnek, csodabogárnak könyveljék el. Nyilván nagyon sokszor leolvashatta már ezt a vélekedést mások arcáról s azóta már megtanulta, hogy az első jelekből felismerje, ha valaki ilyen szemmel kezdi nézni őt. De éppen ez volt az, ami Eriket bántotta: ő nem irigykedett Fabermacher képességeire és nem szerette volna, ha ezt feltételezik róla.

— Hagyjuk ezt abba — mondta hirtelen. — Nevetséges, hogy én magyarázgatok itt magának. Ahelyett, hogy én kérdeznék.

Fabermacher arca kínosan elvörösödött. Aztán, mikor végül mégis elmosolyodott, csak erőt vett magán, hogy udvarias legyen.

— De én nagyon komolyan szeretném — mondta. — Egyáltalán nem értek a kísérletezéshez, amint már mondtam, s tökéletesen tisztában vagyok vele, hogy ez milyen hiányosságot jelent. Azt szeretném a legjobban, ha néha-néha benézhetnék ide magához és beszélgethetnénk, ha megengedi.

— Jöjjön el minden nap. Segíthetne is nekem, ha van hozzá kedve.

— Ahhoz én nem értek! — mondta Fabermacher halkan. Zavartan forgatta a tekintetét.

Erik kínban volt és egy kis ingerültség is elfogta. Minél jobban erőlködött, hogy ne érezze magát feszélyezve ez a fiú, csak annál zavarosabbá vált a helyzet.

— Csak alkalmatlankodnék itt magának — mondta Fabermacher. — Pedig semmiesetre sem szabad megzavarnom a munkáját, mert ez rendkívül fontos kísérlet lesz.

— Igazán fontosnak tartja? — kérdezte Erik. — Csakugyan?

— Hát persze! — Fabermacher kissé megütközve nézett fel Erikre, hogy ilyesmit kérdez. — Mindent meg kell tudnunk a neutronok viselkedéséről, amit csak megtudhatunk, s addig nem áll elegendő adat a rendelkezésünkre, amíg el nem végezték a szükséges kísérleteket. Ó, hát hogyne lenne fontos. — Egy pillanatra elhallgatott, aztán döntő érvként ezt vágta oda: — Hiszen maga sem csinálná, ha nem tartaná fontosnak, nem igaz?

Fabermacher nem túlzott, amikor azt mondta, hogy nagyon ügyetlen a keze. Eriknek végül sikerült legyőznie a vonakodását és rábeszélnie arra, amit voltaképpen ő maga is szeretett volna, — hogy legalább belekóstoljon a laboratóriumi munkába, — s ekkor aztán kiderült, hogy Erik még teljesen tapasztalatlan kezdő korában is ezerszer ügyesebb volt nála. Fabermacher kétbalkezességén nem lehetett segíteni, képtelen volt tanulni. Elkeseredetten igyekezett pedig, nagyon bántotta az ügyefogyott-

sága, de Erik nem engedte, hogy feladja a küzdelmet. Örült Fabermachernak, szerette, ha ott volt mellette, lelkesítette a munkájában, de legfőképpen arra várt, hogy Haviland is találkozzék majd vele, mert látni akarta, mit felel majd Haviland a fiatalembernek erre a komoly kijelentésére: „Nem szabad megzavarnom a munkáját, mert ez rendkívül fontos kísérlet lesz." Fabermacher szájából nagyon tekintélyesen hangzott ez, szinte hivatalos komolysággal.

Mikor egy hét múlva Haviland is megjelent végre a laboratóriumban, szórakozott arccal hallgatta Fabermacher bemutatkozását, s közönyösen fordult Erikhez és vizsgálgatni kezdte az áramkör berendezését, amelyet a fiú közben elkészített. De egy perc múlva aztán újra felnézett, kérdő pillantással, a homlokát kissé összeráncolva fordult Fabermacher felé és Erik kaján élvezettel figyelte, amint megkérdezi tőle:

— Egyébként, nem rokona véletlenül annak az elméleti fizikusnak? Talán az édesapja? Vagy a nagybátyja?

Fabermacher nem ment bele a tévedések vígjátékába, hanem sürgősen tisztázta a helyzetet s Haviland kénytelen volt elnézést kérni a félreértésért. De nem állt el szeme-szája a bámulattól, ahogyan Erik szerette volna. Haviland csak egy rendkívül tehetséges kezdőnek tekintette Fabermachert s a legnagyobb könnyedséggel játszotta tovább a professzor szerepét, aki egy hallgatójával beszélget. Fabermacher illedelmesen válaszolgatott neki, de a személyes természetű kérdések elől udvariasan kitért. Ő is biztosan állt a lábán, neki is megvolt a súlya, tekintélye a modorában, ami olyan szokatlannak tűnt egy ilyen fiatal gyereknél, hogy Erik ellenségesnek érezte a fiú magatartását Havilanddel szemben. Haviland végül fordított egyet a kérdezősködésein:

— És milyen természetű munkát szeretne itt végezni? — kérdezte.

— Ki akarok dolgozni egy elméletet, amely magyarázatát adja az atomon belüli erők működésének — felelte Fabermacher.

Haviland elmosolyodott ezen a hidegvérű, vakmerő kijelentésen.

— Mindössze ez a terve? Elég nagyralátó terv, nem gondolja?

Fabermacher felnézett rá, azzal a nyílt és világos beszédet követelő pillantásával, amelyet Erik olyan pokolinak talált. Egy mákszemnyit sem volt zavarban Havilanddel szemben, fesztelenül, könnyedén tudott vele társalogni, nyoma sem látszott rajta a félénkségnek, amely Erikkel szemben mindig elfogta.

— Nagyralátó terv? — kérdezte. — Hát persze, hogy az. A legnagyralátóbb terv, amit csak el tudok képzelni. Szerényebb feladatra, sajnos, nincs időm. Ezért tartom olyan fontosnak pillanatnyilag ezt az önök kísérletét.

Most már nyers, egyenes hangon beszélt, az eddigi tartózkodó udvariasság helyett. Éppoly kevéssé törődött Haviland korával, tekintélyével, mint ahogyan nem izgatta az sem, hogy mennyire ügyetlen a kísérletezésben, mennyire nem ért hozzá.

— Azért fontos nekem ez a kísérlet, — folytatta — mert a következő-

ket kell megtudnom önöktől: hogyan viselkedik a neutron a protonnal szemben? Erre megkapják majd a feleletet, ha hidrogénnel folytatják a kísérletezést. Azután pedig azt akarom tudni, hogy miként viselkedik a neutron az alfa-részecskékben. Ehhez az kell majd, hogy héliumban bombázzanak szét neutronokat. Ezek lesznek az első feladataik.

A nyár óta most látszott először Havilanden, hogy érdekelni kezdi a dolog. Egy árnyalatnyi gúny volt a mosolyában, ahogy Fabermachert hallgatta, de aztán, amikor végül megszólalt, szelíd, kedves hangon mondta:

— Igazán? No, hát en is ilyesfélét tervezek. — Könnyedén tette hozzá: — Csak egy kicsit lassan fog menni, tudja.

— Egyáltalán nem kell, hogy lassan menjen — vágta rá Fabermacher. — Ha egyszer a berendezéssel elkészültek, mint ahogyan jóformán már el is készültek vele, akkor már egy-kettőre elvégezhetik rajta ezeket a kísérleteket. Minél előbb szeretném megkapni a feleleteket, mert nincs sok időm, amint már mondtam.

— Csakhogy ez az én kísérletem és nekem bőven van időm, szerencsére — mondta Haviland, még mindig mosolyogva.

Fabermacher vállat vont.

— Ebben különbözünk egymástól, úgy látszik — mondta. — Nekem nincs vesztegetni való időm. No, de hogy visszatérjünk a kísérlet tervére, ez csak az első fele, amiről eddig beszéltünk.

— És mi lenne a másik fele? — kérdezte Haviland. Már nem mosolygott. Erik tudta, hogy magában nagyon bosszankodik Fabermacher feleletének elhárító, fölényes hangsúlya miatt.

— Fokozni kell majd a feszültségüket, a voltszámot, esetleg a duplájára vagy a háromszorosára, sőt talán a tízszeresére is.

— Csak ilyen csekélység?

Fabermacher egy türelmetlen mozdulatot tett.

— De ha szükséges, akkor meg kell lennie — mondta. — Honnét tudják, hogy most is elegendő lesz-e a feszültségük? Lehet, hogy teljesen negatív eredményt érnek el vele. Nem tudhatják biztosan, hogy a megfelelő energiával dolgoznak-e. Esetleg az egész kísérletük csak azt bizonyítja majd be, hogy a mostani berendezésük legmagasabb elérhető voltszáma nem elegendő az erőtérbeli akadályok leküzdésére. Még azt sem tudják majd megmondani, hogy mennyivel kellene nagyobbnak lennie a feszültségnek.

— Az ember megteszi, ami tőle telik — mondta Haviland száraz hangon.

Fabermacher helyeslőleg bólintott, a szemében azonban felcsillant a csendes diadal fénye s egyben a megvetés is, saját győzelme fölött.

— Helyes, ebben teljesen igaza van — mondta. — Emberileg senkitől sem lehet kívánni ennél többet. Mindenki tegye meg a tőle telhetőt, akármilyen képességekkel van is megáldva. Csakhogy van egy másik értékskála is, egy sokkal személytelenebb. Az nem kíváncsi az ember józán-

dékaira, igyekezetére Csak egyszerűen megkérdezi: sikerült valami fontos, jelentős dolgot csinálnod, vagy nem? S a felelet: igen vagy nem. Könyörtelen módszer. De a tárgyilagos világ mégis ezzel méri az egyéni teljesítményeket. S ha erre valaki azt feleli, hogy megtett minden tőle telhetőt, akkor csupán kerülgetni próbálja az egyenes választ, hogy: *nem!*

Haviland szórakozottan játszadozott egy gem-kapoccsal, mintha elmerült volna a gondolataiba. A szünet azonban túl sokáig tartott. Erik látta, hogy Fabermacher arckifejezése lassan egyre bizonytalanabbá válik, lehámlik róla a rideg szigorúság és ráncolgatni kezdi a homlokát, mintha lelkifurdalása támadt volna, hogy talán nem viselkedett elég barátságosan. Segélykérő pillantással nézett fel Erikre, de Erik csak helyeslőleg biccentett feléje egyet-kettőt. Ő nem bánta, hogy Haviland magába szállt egy kicsit, — csak hadd tépelődjön minél tovább, gondolta. Részvétlen tárgyilagossággal figyelte Havilandet, várta, hogy mi lesz az eredménye ennek a hosszú lelkitusájának. Várt, amíg csak el nem fogyott a türelme.

— Be tud jönni a jövő héten egy egesz napra, tanár úr? — kérdezte végül Erik csöndesen. — Szeretnék még egy próbát csinálni az egész berendezéssel.

Haviland bűntudatosan rezzent fel a hosszúra nyúlt ábrándozásból. Nem nézett Fabermacherra.

— Jövő héten? — kérdezte. — Még nem tudom. Majd értesítem magát. — Furcsa, tompa hangon beszélt. — Rengeteget dolgozott, Gorin, úgy látom. Hát halljuk, mit végzett?

De aztán elég figyelmetlenül hallgatta csak Erik beszámolóját. Erik tisztában volt ezzel, de biztató tünetnek könyvelte el. Inkább a saját önuralmán csodálkozott, hogy összefüggően tud beszélni. Ámbár gyanította, hogy egy csomó fölösleges, magától értetődő dolgot is elmagyaráz. Haviland azonban nem vett észre semmit. Még mindig máson járt az esze. Végül aztán egyszerre csak megfordult, mintha végre megtalálta volna a döntő választ Fabermacher számára. De már elkésett vele. Fabermacher eltűnt, kiosont közben a teremből.

— Elment! — mondta Haviland. — Hová lett? Mikor ment el?

— Én sem láttam, hogy mikor ment el. Szokott így eltűnni néha. Olyan rettenetesen félénk fiú, hogy szinte idegesítő.

Haviland felnézett Erikre, hogy vajjon gúnyolódik-e.

— De ha a fizikáról van szó, — folytatta Erik — akkor nem ismer irgalmat, sem önmagával szemben, sem mással szemben. Pokolian el tudja keseríteni az embert.

Haviland kényszeredetten elmosolyodott.

— El, az már igaz! — bólintott rá.

Fabermacher később visszatért a laboratóriumba, amikor Haviland már elment. Nagyon bosszúsnak látszott, haragudott önmagára. Nem bánta volna, ha alaposan összeszidják, mert úgy érezte, hogy ostobán viselkedett.

— Megbántottam, ugye? Megharagítottam Havilandet, ugye? — kérdezte Eriktől töredelmes hangon.

Erik nevetett.

— Nem, — mondta — nem haragította meg. Csak felpiszkálta egy kicsit a lelkiismeretét. Nagyon örülök neki.

— Esztelenség volt tőlem — mondta Fabermacher csöndesen. Ezt az egyet sohasem lesz képes megszokni: idegen nyelven gondolkozni. Szörnyen el volt szontyolodva. — Igazán semmi közöm sincs mások dolgaihoz — mondta lassan. — Amiért én másféle követelményeket állítok fel magamnak, még nincs jogom megkívánni ugyanezt másoktól is.

— Miért ne lenne?

— Ó, ne kérdezzen ilyen gyerekességeket. Magamtól azért kívánhatok többet, mert én erősebb vagyok másoknál. — Elmosolyodott Erik kérdő pillantására, de ezúttal nem pirult el. — Ez így van — mondta. — Én ábrándok, önáltatás nélkül tudom nézni a világot és magamat is. Rettenetes, de állnom kell szemrebbenés nélkül, hogy szembenézzek vele, ha el akarom érni, amit magam elé tűztem. El kell végeznem a munkámat, tudja, még mielőtt huszonnyolc éves lennék. Vagy legfeljebb harminc.

— És utána? Mit csinál majd?

— Pihenek egy kicsit — mondta Fabermacher szelíd hangon.

Hozzá akarta tenni, keserű öngúnnyal: „Nyugovóra térek, hosszú, hosszú nyugovóra" — de inkább elhallgatott, elharapta a mondatát.

Attól lett rosszkedvű, hogy egyszerre mélységes szánalom fogta el Erik iránt, s ugyanekkor ingerült türelmetlenség is. A szánalom csak futólagos volt, átmeneti. Erik, mint az amerikaiak javarésze, egészen biztosan túl meghatottan, érzelgősen fogadná, ha az ember az elkerülhetetlen halálról beszélne neki. Fabermacher ebből a szempontból nagyon gyerekesnek tartotta őket, jóllehet az újságjaik, napilapjaik mindig tele voltak az életbiztosító társaságok és a legválasztékosabb ízlésű, elsőrendű koporsók hirdetéseivel. A türelmetlensége, amit érzett, mélyebb volt ennél a futó szánalomnál. — az ingerült türelmetlensége, melybe félelem is keveredett.

Gorin, mint a legtöbb amerikai, még nem ismerte azt a vad, maró gyűlöletet, amely olyan féktelen, hogy a halálát követeli a másféle ívású, másként gondolkozó embereknek. Ők még nem találták szemben magukat ezzel a gyűlölettel. Ebben az egyben, gondolta Fabermacher, az amerikaiak nem hasonlítanak a gyerekekre, mert a gyerekek habozás nélkül elhiszik a mesékben olvasott megokolatlan gonoszságokat. Fabermacher

veszélyesnek, baljóslatúnak érezte a felnőtt amerikaiaknak ezt a jóhiszemű jámborságát, — úgy érezte, mintha szántszándékkal visszafejlesztenének értelmes agyvelőket. Ha egy amerikai megkérdezte tőle, felháborodott iszonyattal és némi önelégült felfuvalkodottsággal: „Dehát hogyan lehet ilyesmit elhitetni a németekkel?" — legszívesebben mindig ezt válaszolta volna: „Dehát miért képzelik azt az amerikaiak, hogy náluk ez nem történhetne meg?"

Ha az első pillantásra jóhiszemű jámborságnak látszott az amerikaiaknak ez a tulajdonsága, Fabermacher szemében lassacskán egyre inkább a bambaságra kezdett hasonlítani, az ökörcsorda bambaságára, amellyel ostobán figyelik, hogyan taglózzák le az egyik társukat a szemük láttára. Ez a jámbor együgyűség, ez az ártatlan tudatlanság ugyanazt eredményezte, mint az érzéketlenség. Fabermacher ebben a jámborságban látta a legvégső rosszat, az egyetemes rosszat. Amerikában ártatlanságnak, jóhiszeműségnek nevezték. Európában — az érem másik oldalát nézve — hasznos, gyakorlatias gondolkozásnak: „Nem érdekel, hogy mi történik veletek, amíg bennünket nem érint, márpedig velünk sohasem történhetik meg ilyesmi, mert mi arra vagyunk hivatva, hogy boldogan éljünk, amíg meg nem halunk."

Fabermacher lassan annyira meggyűlölte az egész emberiséget, hogy szinte kimerítette, ha végig kellett mennie az utcán, a nyüzsgő sokaságban. De nemcsak gyűlölte az embereket, ha tömegben voltak, hanem ugyanúgy félt is tőlük. Reggel, délben, este, mindig sűrű, veszedelmes őserdő volt körülötte a világ, nem képletesen, hanem kézzelfoghatóan, valóságosan. Nadrágban, szoknyában járó kétlábú fenevadak lestek rá mindenünnét; emberevő ragadozók, akik nemcsak a saját zsákmányukat élvezték, hanem jól tudtak lakni társaik vadász-szórakozásaival is. Vérszomjas mohóságuk sohasem csillapodott, hiába falták tele magukat. Szakadatlanul csurgott belőlük a gyűlölet, mint a verejték, Fabermacher úgy érezte. Az igazi őserdőben legalább menedéket nyújtanak az embernek a fák, a bozót. De itt, a nagyváros forgatagában, nem tudta mással álcázni magát, csak az egyéniségével. Szenvtelen, semmitmondó arccal kellett itt járkálnia, a gyűlöletét és a félelmét mélyen elásva magában, gépies közönnyel, nyugodt léptekkel, hogy észre ne vegyék rajta, mennyire szeretne elmenekülni innét, s nyugodtan kellett szemlélnie mindazt, amit maga körül látott, hogy a pillantása ne áruljon el semmiféle felháborodást.

A Fizikai Intézet volt az egyedüli menedékvára, mert itt, a könyvei és a gondolatai között, felemelkedhetett a ritka levegőjű magaslatokra, ahol semmiféle emberi lény nem tudott volna életben maradni, ha el nem hagyja maga mögött mindazt, ami a fajtájában undorító. Fabermacher minden reggel elsőnek érkezett meg az intézetbe és egyenesen indult a könyvtár felé, amelyhez külön kulcsa volt. Esténként, amikor a többiek már régesrégen elhagyták az épületet, letette az olvasmányát, a jegyzeteit vagy számításait, mint egy halálraítélt, aki indulni készül börtöncellá-

jából a vesztőhelyre. A fokozódó félelemnek ugyanazt a megpróbáltatását élte át minden este, ebben az utolsó félórában.

Mialatt végigment a sötét és elhagyatott folyosón, s visszhangzó lépései versenyt kopogtak a szívdobogásával, a félelem lassan szétáradt benne, megdermesztette, álarcot fagyasztott az arcára. A nagy utcai kapu utolsó lépcsőköve jelentette mindig a bejáratot az éjszakába, a leselkedő éjszakába, amely azonnal rázárult, megragadta nyirkos, hideg érintésével és nem engedte el többé. Merev nyakkal, görcsösen maga elé nézve lépegetett, ez volt az álruhája. Sietett haza mindig, ment egyenesen a kis szobájába, meg sem gyújtotta a villanyt, csak gyorsan levetkőzött a sötétben és ágyba bújt. A merev álarc lassan-lassan leolvadt róla. A szíve még nyugtalanul kalapált egy ideig, de aztán, ahogy kezdett magához térni, felocsúdni a rémületből, a képzelete megint szárnyalni kezdett fölfelé, a tökéletes tudás csöndes ormai felé. Ott fent aztán újra szabadon kalandozhatott, félelem nélkül, a saját elméleteinek, feltevéseinek és mások szellemi munkájának tiszta, mocsoktalan alkotásai között, s lassacskán mindig el is tudott aludni végül.

Az elmúlt három esztendő megtanította rá, hogy elhallgassa mások előtt a gondolatait. Emiatt kénytelen volt megfosztani magát az egyéniségétől, nehogy egy véletlenül elejtett szavából következtetni lehessen aztán a belsejében forrongó sötét keserűségre. Annyi szörnyűséget élt át néhány rövid év alatt, — a gyilkosságokat, aztán a visszavonhatatlan orvosi ítéletet, hogy az életét záros határidőn belül be kell fejeznie, — hogy ez a cseppfolyós feketeség már egészen be volt falazva a szívében, szinte mozdulatlanul. Mint a nagyon erős savak, amelyek olyan irgalmatlan dühvel kezdik rögtön marni az edényük falát, hogy saját maguk építenek szigetelő réteget a további rombolásuk útjába.

Gorint lassacskán megszerette, pedig eleinte bizalmatlanul nézegette. Fabermacher tudta jól, hogy az amerikai fiú sohasem lenne képes megérteni őt. Még ha el is mondana Gorinnak mindent, ami vele történt, és ami most is, minden elütött órában, minden elketyegett másodpercben, szakadatlanul történik vele, testének valamennyi porcikájában és sejtjében, — még ha tudna is mindent Gorin, akkor sem értené meg az érzéseit; nem azért, mert érzéketlen tökfilkó, hanem azért, mert soha nem volt része fenyegettetésben, bántalmakban, és a szíve mélyén derülátó, bizakodó ember. Óriási, mérhetetlen szakadék választja el őket egymástól, Fabermacher nagyon jól tudta. Ösztönös jószívűséggel meg akarta védelmezni Gorint, úgyhogy inkább lenyelte a keserű mondatát és megpróbálta másra terelni a szót.

— Csak azért mondtam, mert annyira türelmetlen vagyok — magyarázta nyugodt hangon. — Talán ezért hangzik sokszor olyan butaságnak, amit beszélek.

— Egyáltalán nem hangzott butaságnak — mondta Erik. — Én magam is szeretnék már minél előbb végezni.

— Igen? — Fabermacher elmosolyodott. — Maga miért szeretne? De-

hát különben mindegy. Magának is éppúgy megvan rá az oka, nyilván, mint nekem. Mindenesetre ebben egyetértünk: minél előbb látni szeretnénk a kísérlet eredményét.

— Nohát, ez Havilanden múlik — mondta Erik. Átsétált az asztalhoz s idegesen dobolni kezdett az ujjaival az asztal falapján. — Semmi más módon nem tudjuk őt rákényszeríteni a munkára, csak azzal, ha mi annyira hajszoljuk magunkat, hogy végül aztán neki sem marad más választása.

— Igen, dehát, sajnos, én semmiben nem tudok a segítségére lenni.

— Dehogynem, erkölcsileg — mondta Erik. Elmosolyodott. — Idehallgasson. Ha Haviland bejön, maga csak nézzen rá mindig. Bámuljon rá, mint egy gonosz szellem. Verje meg szemmel.

— Verjem meg szemmel? — ismételte Fabermacher gúnyos hangon. — Ha értenék ilyesmihez, a szemmel-veréshez, hát akkor nagyon rosszul járna ez az egész *verdammte** emberi fajzat.

— Most hagyjuk a fenébe a *verdammte* emberi fajzatot. Törődjünk csak Havilanddel — mondta Erik. — Haviland csak nemtörődöm ember. Túlságosan lekötik a saját egyéni problémái és nem látja tőlük a másokét.

— Akkor, — mondta Fabermacher — akkor Havilandben ölt testet az egész *verdammte* emberi faj.

4

Tony Haviland nyaralása azzal kezdődött, hogy melegen körülárasztotta a múltja. A nagy ház, a sokszárnyú, fehérre meszelt faépület semmit sem változott. A fűzfák és a tölgyek még mindig ott álltak a gyepen, saját árnyékuk hűvös, fekete tócsáiban. A fehér istállóépület, hiába csináltak belőle gépkocsiszínt, ugyanolyan volt, mint régen; annyira, hogy Tony szinte látni vélte a lovászfiút, amint a vakaróval kefélgeti nagyapja pej kancáját. Még a meleg nyári nap illatai sem változtak; a napfényes pázsit szaga, amelybe belevegyült a lóhere kesernyéssége meg a tengeri szellő sós csípőssége, éppen olyan változatlan maradt, mint a hullámok távoli, tompa dobolása, amelyek a fákon túl, négyszáz méternyire innét, szünet nélkül csapkodták a parti fövenyt.

Még élt a nagyapja, amikor Tony megszületett itt, ebben a házban. Még mindig úgy tartotta számon az ablakokat az épület különböző szárnyaiban és csúcsai alatt, mint nagyapa szobájának az ablakát, Jo néni szobájának, Will bácsi szobájának, apus szobájának, Ben bácsi szobájának az ablakát, pedig ezek már mindnyájan évekkel ezelőtt meghaltak. Most Jack és Prudence volt a ház gazdája, de a berendezésen nem nagyon változtattak sehol. Még a régi gyerekszoba is ugyanolyan maradt, mint

* *Átkozott.*

régen, fent a nyugati épületszárny legvégében, noha Prudence kifestette és kitakarította, amikor az övék lett a ház.

A kis kerti épület, a kapunál, ahová most Tony beköltözött, nagyon kényelmes, barátságos házikó volt. A főépület magas ablakai, tágas helyiségei helyett ez csupa apró, alacsony, meghitt, kedélyes kis szobákból állt. Tölgyfa gerendák tartották mindenütt a mennyezetet, a nappali egyik falát pedig teljesen elfoglalta egy nagy kő-kandalló. Tony gyerekkorában a birtok intézője lakott itt, s ha elhajtottak a kis ház előtt a kosárfonatú póni-fogatukon, a rokongyerekekkel, Tony mindig olyan barátságos játékházikónak képzelte, mint amilyeneket a képeskönyveiben látott.

Amikor átvette a házat erre a nyárra, Prudence néhány cselédet is akart adni melléje, Tony azonban visszautasította. Csak korlátoznák a szabadságában Lillyvel; s Tony ugyanazt az ingerültséget érezte minden ilyen korlátozással szemben, mint Gorin próbálkozásaival szemben, amelyekkel a fiú rá akarta kényszeríteni a laboratóriumi munkára.

Prudence beletörődött, de egy elégedetlen mozdulatot tett. Csak egy pillanatig habozott, mielőtt egyenesen szembetámadta volna Tonyt.

— Csak arra kérlek, ne csinálj felfordulást, Tony — mondta szelíden. — Lehet, hogy azt képzeled, számodra nagyszerű mulatság, másoknak azonban ez nem tréfa, kénytelenek komolyan venni.

Tony rögtön szembefordult az asszonnyal. Akárhová menjen, gondolta magában, mindenütt folytatódik ez az állandó gyötrelem.

— Mire akarsz kilyukadni, Prue? — kérdezte. — Ha van valami mondanivalód, hát mondd el. De ne rejtélyeskedj és sejtelmeskedj itt nekem.

— Jó, rendben van, elmondom. Arról beszélek, hogy viszonyod van Lillyvel. Már New Yorkban sem rajongtam ezért az egész dologért, de itt, idelent, még kevésbé tetszik nekem.

— Nincs jogod ilyen kijelentéseket tenni Lillyről — mondta Tony. Haragos képet vágott, de megőrizte az önuralmát.

— Nincs jogom ilyen kijelentéseket tenni Lillyről, de neked még kevesebb jogod van ilyesmibe belevinni őt. Hiába lovagiaskodsz itt nekem, Tony, engem nem kápráztatsz el vele. Lehet, hogy roppant nemesnek és előkelőnek érzed magad tőle, az én szememben azonban csak nevetséges hülyeség az egész. És tudd meg, hogy ha idelent is folytatni akarod ezt az ügyet, az én házamban, akkor engem is belekeversz.

— A te házadban!

— Igen, az *én* házamban, Tony — mondta az asszony higgadtan. — Az én uram és a gyermekeim házában, az enyémben. Nem lehet átnézni rajtam azzal, hogy a sógornő nem számít; már éppen elég régóta tagja vagyok a családnak. Ezzel kár is az idődet vesztegetned. Szóval, az is elég baj lenne, hogyha el akarnád választani Lillyt az urától és feleségül akarnád venni; de még csak nem is erről van szó. Mindössze henteregni akarsz egy kicsit a szénakazalban, és ezt a szórakozást már ismerjük. Nem nagyon méltó hozzád az ilyesmi.

Tony nagyon dühbe jött, de az asszony nyílt, teketóriázás nélküli őszintesége lefegyverezte. Most már nem lett volna értelme tovább tagadni előtte; nem akarta azonban elárulni, hogy mennyire fáj neki mindez, hogy milyen mélységesen megbántódott.

— Honnan tudod, hogy nem akarom feleségül venni? — kérdezte.

— Hát el akarod venni?

— Persze, hogy el.

Prudence egy sajnálkozó, szégyenkező mozdulatot tett és egy pillanatra elfordult Tonytól.

— Hát akkor ne haragudj, hogy ezt mondtam, Tony — fordult megint feléje. — De így csak annál rosszabb. Magadnak ártasz; csak mégy fejjel a falnak, mert Lilly soha nem fog hozzád menni feleségül.

— Ezt honnét veszed? — kérdezte Tony csöndesen.

— Ismerem Lillyt — felelte Prudence. Ahogy meglátta a férfi arckifejezését, rögtön megbánta és idegesen elfordult, hogy induljon. — Ne haragudj, Tony. Rettenetesen sajnálom a dolgot. De úgy éreztem, hogy jogom van beleszólni.

— Nem történt semmi, Prue — mondta Tony. — Majd rendbe hozzuk valahogyan a dolgot. Jack mit szól hozzá?

— Semmit. Erről soha nem beszéltem vele. Sőt, egészen biztos vagyok benne, hogy még csak nem is tud róla. Ha tudná, hát... Hiszen ismered Jacket: kutyakorbáccsal jönne ide — mondta az asszony. Megfogta Tony karját. — Mindenképpen baj lesz ebből, Tony, akármit csinálsz. Ez elkerülhetetlen. Csak arra az egyre kérlek, igyekezzél minél kisebb felfordulást csinálni, minél kevesebb fájdalmat szerezni mindnyájunknak.

Tony Haviland, ahogy egyedül maradt, fel-alá kezdett járkálni a kis nappali szobában. Dühös volt önmagára, haragudott Lillyre, az egész világra, csak Prudence-re nem. Eddig még sohasem gondolt arra, hogy feleségül vegye Lillyt, s most egyszerre ráeszmélt, hogy voltaképpen ez minden vágya, — ez az, ami fontosabb lenne neki mindennél a világon. Ezért gyülemlett fel benne annyi keserűség, ezért nézi olyan ellenszenvvel Gorint és a kísérletüket, ezért akar minden áron megszabadulni tőlük. De aztán a lelke mélyén megint elfogta a bizonytalanság s arra gondolt, hogy nagy ostobaság volna megkérni Lilly kezét, amíg nem látja, hogyan alakul szerelmüknek ez az új fejezete.

Megint megváltozott a magatartása Lillyvel szemben, egy árnyalattal; más szemmel kezdte nézni. Újra tépelődni kezdett az asszony minden szaván, alaposan meghányta-vetette magában, amit csak mondott, hogy vajjon pontosan hogyan értette Lilly ezt vagy azt, s mit jelent ez vagy az a felelete.

Így telt el július első három hete. Minthogy Donald mindig csak szombat-vasárnapra jött le, Tony majdnem minden nap együtt lehetett Lillyvel. Az idő szép volt. Esténként rendszerint ugyanazokra a helyekre mentek és Tony mindig hazavitte kocsin az asszonyt. Úszással, fürdőzéssel,

vitorlázással töltötték a napot, sétálgattak, de mindig végeláthatatlan beszélgetésekbe merülve, amiből soha nem derült ki semmi. Oly céltalanul folytatták ezeket a heves beszélgetéseiket, hogy utána rendszerint nem emlékeztek vissza semmire belőle, csak arra, hogy összetartozónak érzik magukat és hogy okvetlenül újra beszélniük kell egymással. Tony még a legszőrszálhasogatóbb, leggyanakvóbb pillanatában sem tapasztalta semmi jelét, hogy Lilly közönyössé kezdene válni, elhidegülne iránta. A kétkedése lassan-lassan alábbhagyott, de azért sohasem tudott egészen megszabadulni ettől a tolakodó érzéstől.

Hetenként egyszer bement egy délelőttre a laboratóriumba, de erőt kellett vennie magán, hogy megtarthassa a Gorinnak tett ígéretét, mert kárbaveszett időnek tartott minden olyan pillanatot, amelyet nem Lillyvel tölt és még jobban felbőszítette Gorin néma és eredményes buzgalma. A vonaton is örökké csak Lillyn járt az esze. Féltő gonddal szorította magához az asszony iránt való szerelmét, mintha kényes, törékeny holmi volna, amire állandóan ügyelnie kell, akárcsak a szemevilágára.

Hovatovább egészen megutálta a laboratóriumát. Ha látnia kellett, hogy Gorin megint tett egy kis előrehaladást a munkában, ingerültség fogta el, mintha egy régesrégen megunt viszony folytatására akarnák erőszakkal rávenni. Valahányszor felutazott New Yorkba, mindig újra meg újra dühöngeni kezdett magában, hogy bolond fejjel miért is hagyja magát befolyásolni egy könnyelmű pillanatában tett ígéretétől, s az oktalan, értelmetlen haragja is egyre csak fokozódott, hogy Gorin miért nem hajlandó hát belátni, hogy úgysem tudják befejezni soha ezt a kísérletet. Ha minden úgy megy, ahogyan Tony tervezte, Lilly majd augusztusban valamikor elutazik nyugatra, a válását elintézni, ő pedig külföldre megy, hogy ott várjon rá. Tudja jól, hogy kötelessége Gorinnal is közölni mindezt, — hogy a fiú más terveket csinálhasson — de folyton halogatta a beszélgetést. A harmadik laboratóriumi látogatásán, július végén, Tony Haviland azt tapasztalhatta, hogy Gorin munkája könyörtelenül halad a befejezés felé. Riadtan eszmélt rá, hogy ha nem csinál valamit, mégpedig gyorsan és erélyesen, akkor hamarosan elvágják a menekülése útját.

A vonaton, visszafelé, még fokozta a bosszúságát, hogy melléje szegődött egy Edna Masters nevű vöröshajú lány-ismerőse, aki szintén odalent lakott az anyjával, a házuk közel esett Havilandék házához. A lánynak fejlett, erőteljes, asszonyos alakja volt, noha nem lehetett több húsz esztendősnél. Parancsoló testtartással lépett be a kocsiba, kemenyen kihúzta a derekát. Az apja, aki már nem élt, lovassági tábornok volt valaha, Fort Rileyben, s a lány olyan arccal telepedett le a Tony Haviland melletti ülésre, hogy a férfi kénytelen volt megjegyezni:

— Úgy jött be, mintha díszszemlét akarna tartani fölöttünk, Edna. No, kit küld az áristomba, amiért sáros a bakancsa?

A lány csodálkozva nézett Tonyra, aztán elnevette magát. Rövidujjú ruhát viselt, amely ránc nélkül, szorosan simult a testére mindenütt, de

szabadon hagyta a sima, kerek, izmos karját. Makulátlanul tiszta, kifogástalanul szabott fehér kesztyű volt a kezén. azonban látszott, hogy milyen kemény, erőteljes a csuklója. Mély hangon nevetett, férfias őszinteséggel.

— Megszoktam, hogy ilyen képet vágjak, Tony — mondotta. — Nagyon mérgesnek látszom tőle?

— Inkább zsarnokinak, ellentmondást nem tűrőnek — mondta Tony.

— Ezt már nem bánom olyan nagyon. Fiúnak kellett volna születnem. Azért ültem ide maga mellé, mert szeretnék kérdezni valamit, egy fizikai dolgot. Legalább is azt hiszem, hogy fizikai kérdés.

Tonynak nevethetnékje támadt, amikor a lány a legnagyobb komolysággal megkérdezte tőle, hogy milyen tömegvonzási erők és milyen tehetetlenségi nyomatékok érvényesülnek, ha az ember helyes testtartással átugrat egy ötsoros rúdakadályon. Most hallotta életében először, hogy valaki a lovaglásnál akarja hasznosítani a szaktárgyát, a fizikát. Edna Masters azonban nem tréfált, sőt, férfias és parancsoló szigorúságával addig nem is hagyta békén Tonyt, amíg el nem magyarázta neki a dolgot, teljes részletességgel, mert mindenre kíváncsi volt. Nőies öltözete olyan éles ellentétben állt a határozott modorával. hogy Tonyt akarata ellenére is mulattatta a beszélgetés, noha Edna lénye változatlanul boszszantotta. Ez a lány úgy viselkedett, mintha övé volna az egész világ.

— Igazán nagyon érdekes volt, köszönöm — mondta Edna Masters.

— Mehetek? Leléphetek? — dünnyögte Tony Haviland gúnyos hangon.

— Mehet — felelte a lány, ugyanolyan józan, értelmes higgadtsággal, mint eddig. — Mehet a fenébe.

A férfi hirtelen feléje fordult. Mulatott magában Edna modorán, de egy kicsit dühbe is gurult. A lánynak nevetésre állt a szeme, az arca azonban nekivörösödött.

— Most megkapta a magáét — mondta. — Ebből majd megtanulja, hogy máskor ne űzzön gúnyt belőlem.

— Bocsánatot kérek.

— Hát kérhet is. Azt akartam éppen mondani, hogy szeretném egyszer megnézni a laboratóriumát. Mikor mehetek el?

— Nem jöhet — mondta Tony nyersen. — Úgysem tetszene magának. Még nekem sem tetszik. S azt sem tudom, meddig maradok benne egyáltalán. Nem lenne mulatság magának ez a látogatás.

— De igen, engem érdekelne — felelte Edna. — Mikor mehetek?

— Idefigyeljen, Edna. Ne nyaggasson engem. Egész délelőtt az asszisztensem gyötört, szótlanul is lelkipredikációkat tartott nekem. Mára már elegem volt az erőszakoskodó emberekből.

Nem beszélgettek többet az utazás alatt, de amikor megérkeztek, az állomáson Edna így szólt a férfihoz, mielőtt elváltak volna:

— Megbocsátok magának. S hogy lássa, hogy csakugyan megbocsátok, valamelyik nap majd benézek a laboratóriumába.

— Én nem leszek bent.

— Dehogy nem lesz — felelte a lány nyugodt hangon. — Isten áldja.

Tony még nem akarta szóbahozni Lilly előtt a házasságuk tervét, ez a mai nap azonban megrémítette és türelmetlenné tette. Hiszen ennél jobban már úgysem fogja kiismerni ezt az asszonyt, mint ahogyan most ismeri, gondolta.

Este tehát, minden előkészítés, minden bevezetés nélkül, köszönés helyett így támadt rá Lillyre:

— Lilly, azt akarom, hogy válj el Donaldtől és gyere hozzám feleségül.

— Nem, nem, azt nem lehet! — szaladt ki a száján Lillynek, akaratlan gyorsasággal. Udvariatlan volt a hangja, csaknem bosszus, ahogy rávágta ezt a feleletet. Aztán rögtön észbekapott és szelídebb hangon tette hozzá: — Tony, ne beszéljünk erről ma este. — Tanácstalan mozdulattal fordult el. — Olyan zűrzavarossá válik tőle minden, azt érzem.

— Nincs ebben semmi zűrzavaros — makacskodott a férfi. — A válás persze nem kellemes ügy, dehát elkerülhetetlenül ez lesz a vége. Szeretjük egymást, nem? Miért ne házasodnánk össze? Nem akarsz hozzám jönni feleségül?

— Dehogynem akarok. Tudod jól, hogy akarok — mondotta az asszony.

— Van valami köztetek, Donalddal, amiről én nem tudok? — kérdezte Tony.

— Nincs. Semmi. Csak jó barátok vagyunk, ennyi az egész.

— Jó barátok? Úgy, ahogy mi ketten vagyunk jó barátok? — kérdezte a férfi.

— Tony! — Az asszony rémült szemmel nézett fel rá. — Mi van veled ma este?

— Semmi különös, mindössze az a csekélység, hogy meg akarok házasodni.

— Ó, olyan nehéz ezt megmagyarázni — mondta Lilly gyötrődő hangon. — Amíg elő nem hozakodtál ezzel, addig minden olyan csodálatosan jó volt. Fütyülök Donaldra. Csak te vagy fontos nekem.

— Akkor képtelen vagyok megérteni, hogy miért...

— Én sem tudom megérteni — vágott közbe Lilly. — Halasszuk el egy kicsit ezt az egész témát.

Egész héten át erről vitatkoztak, tárgyaltak, de hasztalanul. Tony úgy érezte, hogy falrahányt borsó minden szava. Eszébe jutott Prudence figyelmeztetése és a sivár elhagyatottság kétségbeejtő gondolata kezdte kerülgetni. Ráadásul, hogy a nyomorúsága teljes legyen, amikor a következő héten felutazott New Yorkba, egy Fabermacher nevű jövevényt talált a laboratóriumában. Egy halk, higgadt beszédű fiatalembert, aki olyan gyilkos bíráló szellem volt, amilyennel Tony még életében nem találkozott. Havíland magára maradt; úgy érezte, hogy minden oldalról körülzárták. Magában már eldöntötte, hogy végleg szakít a kísérletezés-

sel. Abbahagyja, s úgy gondolta, hogy ezt Lilly kedvéért teszi; de aztán kiderült, hogy az asszony egyáltalán nem kívánja tőle ezt az áldozatot.

— Én azt hiszem, — mondta Lilly — nem lenne rossz gondolat, ha megint elkezdenéd a munkát a kísérleten. Úgylátszik, megcsömörlöttél már a szünidőtől. Szörnyű ideges vagy mostanában.

— Igen? Csakugyan? — vágott vissza a férfi. — Vajjon ki lehet az oka ennek?

Folytatni akarta, de szinte a torkára forrasztotta a szót egy hirtelen támadt rettenetes gondolata: hogy helyesen ismerte fel Lilly jellemét annakidején, az első ösztönével. Ez az asszony hajlandó belebolondulni minden férfibe, aki ügyet sem vet rá, vagy menekül előle, de mihelyt látja, hogy a férfi is kezd beleszeretni, rögtön hátatfordít neki és éppen olyan sietve hagyja faképnél, mint ahogy eddig rohant utána.

Ránézett az asszonyra. Nézte a szép, kedves arcát. Látta rajta, hogy Lillynek fogalma sincsen erről a gépies, kiszámítható viselkedéséről, nem tudja, hogy dróton rángatott bábja saját jellemének. Tony most már kétségbeejtő tisztasággal látta, hogy mit hibázott el, hol hibázta el s hogy mi vár rá, de hiába látta: fizikailag képtelen volt abbahagyni ezt a dolgot. Kavargott benne a rémület, aztán egyszerre dühöngéssé vált, majd megátalkodott konoksággá, hogy most már csak azert is, rohanjon eszeveszetten lefelé a lejtőn, bele a szakadékba, a pusztulás felé.

— Egye meg a fene az egész laboratóriumot! — ordította. — Nem megyek be se jövő héten, se azután, soha többé. Itt maradok veled és egy tapodtat sem mozdulok, amíg rá nem tudlak venni, hogy meggondold magadat!

5

Három nappal Haviland és Fabermacher vitája után történt, hogy Erik átélte a türelme végső megpróbáltatását. Egy negyven felé közeledő, magas, ütött-kopott külsejű férfi állított be hozzá a laboratóriumba, minden bejelentes nélkül. Gyűrött, olcsó, kék-fehér pamutszövetből készült ruhát viselt, s ahogy körülnézett, zöld szemével nagyokat pislogott a vastag szemüvege mögül. Amikor végre észrevette Eriket, aki a magasfeszültség védő-drótháló mellől nézte őt, elmosolyodott.

— Jónapot — mondta. — Hamarjában nem vettem észre magát. Haviland nincs itt?

— Ma nincs — mondta Erik. Előbújt a drótháló mögül.

— Az már baj — mondta az idegen. — Úgy látszik ma senki nincs bent. Foxot is hiába kerestem a szobájában, White-ot is hiába. Maga védi itt egyedül a várat, úgy látom.

Bemutatkozott, aztán leült. Job Trasker volt, a Michigan-egyetem tanára. Erik ismerte őt névről. Trasker itt tette le a doktorátusát, a Columbia-egyetemen, tíz évvel ezelőtt és azóta egy csomó értekezése jelent

meg az elektroncsövek karakterisztikáiról és a magasfeszültségű röntgensugárzásról. Elmondta, hogy bizonyos felvilágosításokért jött, mert az a terve, hogy ő is atomkutatásra rendezkedik majd be a saját laboratóriumában.

— Ilyesféle gerjesztő-csövet szeretnék csinálni én is, mint ez itt — intett fejével a készülék felé. — Van egy-két gondolatom, tudja. Azt reméltem, hogy tanácsot kaphatok Havilandtől. Mikor jön vissza, nem tudja véletlenül?

— A jövő hét elején. Egy kísérletet kell elvégeznünk.

Trasker zöld szeme most már nagyobb érdeklődéssel kezdte vizsgálgatni Eriket.

— Maga mikor doktorált? — kérdezte.

— Még nem doktoráltam — mondta Erik. — Csak ösztöndíjas hallgató vagyok és erről a kísérletről írom majd meg a disszertációmat. Én vagyok Haviland asszisztense, Erik Gorin a nevem.

— Igen, emlékszem most már. A napokban, amikor itt jártam. White is és Fox is említette nekem a maga nevét. Mikor fog doktorálni?

Erik vállatvont.

— Ha készen leszünk ezzel a kísérlettel, azt hiszem. Remélem, minél előbb.

Trasker elgondolkozva hallgatott. A külseje valamilyen furcsa, csúnya nagy madárra emlékeztette az embert. A szeme kissé előredülledt a szemüvege vastag nagyító-lencséi mögött, de úgy csillogott, mintha megmártogatták volna a rokonszenv és a jóakarat fénymázában.

— Hogy tetszik itt magának, a Columbia-egyetemen? — kérdezte.

Erik megint vállatvont.

— Nem is érek rá körülnézni, hogy hol vagyok egyáltalán — mondta. — Nem ismerek itt senkit jóformán, ki sem mozdulok a laboratóriumból. Fogalmam sincs róla, hogy mi történik odakint, a laboron kívül, de azt hiszem, nem is nagyon érdekel.

— Majd érdekelni fogja, ne féljen semmit — mondta Trasker nevetve. Ritkásan ülő, nagy lapátfogai voltak. Kedvesen, könnyedén nevetett. Erik nem értette, hogy mi tetszett meg neki annyira Traskeren, de aztán kezdett egyre érthetőbbé válni, ahogy a férfi tovább beszélt. — Kénytelen lesz majd törődni vele, — folytatta Trasker — hogy mi történik maga körül. De azért értem, hogy miről beszél. Diákkoromban, a Hopkins-egyetemen, egy csomó ismerősöm volt. Sokat mászkáltunk mindenhová, örökké volt valami programunk. No, ennek aztán egyszerre vége lett, mihelyt megkezdtem a szakvizsgára való készülődést. És csak akkor jöttem rá, hogy tulajdonképpen mi történt, amikor megkaptam a doktori oklevelemet. Egyszerűen begubóztam, mint a selyemhernyó; s fizikából éltem ebben a szűk kis gubóban, fizikát ettem, fizikát ittam, fizika volt minden gondolatom, még az álmom is. De ne féljen, a végén újra felébred az ember. Magához tér, egy nagy rázkódással. — Csontos öklét tunyán szétnyitotta, hogy mutassa vele a robbanást. — Komisz

élet, keserves élet, nem éri meg, az ember még a családját is elhanyagolja miatta és utolsó, piszok fráternak érzi magát, de mégsincs ehhez fogható, semmi a világon. Nem cserélnék senkinek a foglalkozásával. Rabja vagyok a fizikának, és maga is a rabja. — Keskeny arca bánatos megértéssel mosolygott Erikre. — Ez az egyetlen olyan betegség, amely a hivatásunkkal jár, ez a nemeslelkű sajnálkozás önmagunk fölött... ahogy most is áradoztam itt. Hát, ha nemsokára végez, akkor talán szívesen atjönne hozzánk, a Michigan-egyetemre, most ősszel. Volna hozzá kedve?

— A Michigan-egyetemre? Tanítani? — kérdezte Erik leesett állal.

— Tanítani és kutatómunkát végezni. Tanársegédi címmel kezdené, persze. Nincsenek rossz kilátásai egy olyan embernek, aki már foglalkozott az atomfizikával, ha beáll mellém, velem dolgozni. Ezért jöttem át New Yorkba, hogy munkatársat keressek magamnak. Természetesen még a bizottságnak is döntenie kell majd maga fölött, de biztosra veszem, hogy elfogadják, akit én akarok. Olyan kevés embernek van gyakorlata a neutron-fejlesztéssel való kísérletezésben, hogy nem sokat válogathatok.

Ez volt hát az a nagy pillanat, amit Erik olyan régóta várt: munkát, állást kínáltak neki. Képzeletében ezerszer is megtörtént már vele, s mindig másképp színezgette ki a jelenetet, csak a végtelen megkönnyebbülése és boldog lelkesedése volt mindig ugyanaz. Azonban annyira átélte ezeket a képzelődéseit, hogy most, amikor végre csakugyan megtörtént, nem azt érezte, hogy kegyes volt hozzá a sors, hanem inkább azt, hogy becsapta, kijátszotta. Mert korábban jött a kelleténél.

Még ha valamilyen csoda folytán sikerülne is befejezniük a kísérletet őszre, akkor is hátra van számára az előírt vizsgák, dolgozatok egész sorozata. S miként Traskernek sem állt nagy választék a rendelkezésére, az atomkutatói gyakorlattal bíró fizikusok rendkívül csekély száma miatt, ugyanúgy Eriknek is csak igen kevés lehetősége volt az elhelyezkedésre. Nem ringatta magát abban a tévhitben, hogy az ország valamennyi állástalan fizikusa közül majd éppen őt fogják kiválasztani. De meg kevesebb lehetősége volt egy ilyen laboratóriumi munkára. Ha hamarjában összeszámolta, legfeljebb három-négy olyan egyetem volt az egész országban, ahol szükségük lehetett ilyen emberre, az ő előképzettségével és különleges szak-tanulmányaival. S ha most erről is lemarad, a Michigan-egyetemről, gondolta Erik, akkor csak eggyel kevesebb lesz az amúgyis gyér lehetőségek száma és végképp föladhatja a reményt, hogy valaha is el tud majd helyezkedni.

— Mi baj van? — kérdezte Trasker. — Nincs kedve a Michigan-egyetemhez?

— Nincs-e kedvem! — mondta Erik elkeseredve. — Erre vártam egész életemben! Dehát nem mehetek. Nincs meg az oklevelem!

— Hajlandók vagyunk egyelőre eltekinteni ettől az egytől, ha valaki egyébként minden követelményünknek megfelel. Magától csak azt ki-

ványuk, hogy fejezze be a tanulmányait itt a Columbia-egyetemen, fejezze be a kísérletét s ha sikerült és elfogadták, akkor elfoglalhatja nálunk az állását és ott majd megírja a disszertációját s készülhet a doktorátusára is. Ha ennyire lesz, ha csak ez a pár lépés választja majd el az oklevelétől, akkor nekünk megfelel, egyebet nem kívánunk.

— Hát akkor *mégis* van remenyem! Istenem! Istenem...! — kiáltott fel Erik. Hirtelen elhallgatott. Túlságosan gyorsan és túlságosan messzire ragadta el a lelkesedés. A szíve vadul kezdett verni, olyan izgatottan, mint mindig, amikor magában elképzelte ezt a jelenetet, de mégsem boldogságot érzett, hanem haragot, tehetetlenséget, hogy itt kínálkozik az orra előtt ez a szerencsés lehetőség, szinte csak ki kellene nyujtania érte a kezét. Fel-alá kezdett járkálni, dagasztva a tenyerét az öklével. — Hát persze, hogy nagyon szeretném megkapni ezt az állást — mondta dühösen. — Most már csak ez az egy van hátra, hogy befejezzem ezt a kísérletet. A vizsgák, meg a többi, az mind el lesz intézve. Dehát kár is beszélni róla! Sohasem leszünk meg ezzel a kísérlettel!

— Hát mi van még hátra belőle? — vágott közbe Trasker érdeklődve.

Vonogatni kezdte a vállát, amikor Erik elmagyarázta, hogy mi mindent kellene még elvégezniük. Nem látja be, mondta Trasker, hogy miért ne lehetne két hét alatt befejezni a munkát, ha komolyan dolgoznak. Igen, két hét alatt összeszedhetik a szükséges mérési adatokat.

— Könnyű azt mondani — felelte Erik. — De nemcsak ennyiből áll ám a dolog.

Észbekapott és elhallgatott, mert ráeszmélt, hogy már-már kitálalt itt mindent ennek az idegennek. Akármilyen dühös is Havilandre, ez nem tartozik senki másra, csak őrá. Nem árulhatja el a munkatársát még haragjában sem. Ha Haviland mégsem hagyja cserben most, mint ahogyan megint remélni kezdte, akkor nagyon csúnya dolog lenne tőle, ha bármit is kifecseg itt Havilandről, — ha pedig cserben hagyja...

— Egyelőre nem tudok végleges választ adni — mondta Erik. — Ha most rögtön válaszolnom kell, akkor kénytelen lennék nemet mondani. De ha lehetne várni vele egy kicsit, — folytatta, hasztalanul erőlködve, hogy ne legyen rímánkodó hangsúlya a mondatának — akkor jobb állást nem is kívánhatnék magamnak.

— No jó, hát majd meglátjuk — felelte Trasker. — Biztosra persze nem ígérhetem, de megteszek majd mindent, amit tehetek.

Feltápászkodott a székről. Csak néhány percig üldögélt itt, de ez a kevés idő is elég volt ahhoz, hogy teljesen új mintázatokat gyűrjön a ruhájából. A nadragja amúgyis csak a bokájáig ért, s ahogy megfordult, papagájszerű fejével úgy festett, mintha egy tréfás rajz-dísz vagy zárólléc volna Lafontaine egyik állatmeséjéhez. Előnytelen külsejével egész csúfságában is, csak úgy áradt belőle az önmagáról teljesen megfeledkező ember páratlan méltósága és előkelősége.

Erik tetovazott, nem tudta, nem lenne-e okosabb most már nem beszelni tobbet, de vegul akaratlanul is kibuggyant belole

— Életemben most kinaltak nekem eloszor egy igazi allast Biztosan emlekszik meg ra maga is, tanar ur, hogy ez milyen erzes

Trasker megallt, felrebillentett fejjel

— Nem — mondta — Hogy oszinte legyek, en ezt nem ismerem Tiz evvel ezelott, amikor en kikerultem az egyetemrol tucatjaval kinálgattak az allasokat Valogathattunk kozottuk Manapsag, persze, mas a helyzet Maguk is masok, mai fiatalok akik most indulnak neki az eletnek Meg vannak remulve mindnyajan Be vannak gyulladva

— Hat a tanar ur nem lenne begyulladva, ha latna azt a rengeteg tehetseges, joravalo embert, aki nem kepes allashoz jutni?

— De igen bizonyos fokig, csak hat az ember mindig azt kepzeli, hogy vele ilyesmi sohasem tortenhetik meg — Trasker mosolygott — En nem azt mondom, hogy nekem van igazam csak meg akarom vele magyarazni hogy en hogyan latom a vilagot Nezze csak, amikor en gyerek voltam Baltimore-ban meg lovasut jart Maga soha eleteben nem latott lovasutat, ugye?

— Soha

— No latja Mi ketten, maga meg en veletlenul ugyanabban a korban elunk, de az eletunk tortenete megis mas mas dolgokra emlekszunk mind a ketten, ugyhogy voltakeppen mas-mas vilagban is elunk S en halas vagyok erte a sorsnak hogy nem a maga vilagaban elek — Kinyujtotta Erik fele a csontos kezet es ujra elmosolyodott Zold szeme ide-oda lengett a nagyitouvegen at — De azert orulok neki, hogy en lehettem az elso ember aki allast kinalt maganak Ertesitsen majd, ha lesz valami

Megegyszer megkerte Eriket hogy ne felejtse el atadni Havilandnek az udvozletet aztan elment Erik csak azt erezte, hogy hiaba volt minden igyekezete akarmit is csinal, mostantol fogva kizarolag Havilandtol fugg a sorsa S elhatarozta, hogy Savinanak addig nem szol egy szot sem errol az ajanlatrol amig nem latja tisztabban hogy lesz-e ra valami remenye

A kovetkezo heten, a tervbevett kiserlet napjan, Erik nem akarta megismeteini a hibat, amibol majdnem szerencsetlenseg lett s ugy dontott, hogy nem zarja le addig a keszuleket, amig Haviland nem ellenőrzott mindent Ennelfogva nem maradt egyeb tennivaloja mint varakozni Teltek a percek Haviland azonban nem mutatkozott a lathataron Erik mar a gyomraban erezte a haragos idegesseget Fel tizenegykor megjelent Fabermacher, lejott a konyvtarbol, hogy majd vegignezi a kiserletet Csodalkozott, hogy meg el sem kezdtek

— Probalja meg felhivni telefonon — ajanlotta Fabermacher — Hatha valami baj tortent

— Nem tortent semmi baj — felelte Erik duhosen — Vagy meg-

feledkezett róla, vagy egyszerűen nincs kedve bejönni. Ha háromnegyed tizenkettőig nem érkezik meg, akkor már el sem kezdhetjük, mert nem tudnánk idejére befejezni; azzal a korábbi vonattal szokott mindig visszamenni, ehhez makacsul köti magát.

Fél tizenkettőkor, egy félóra múlva, egy fiatal lány állított be hozzájuk. Egy pillanatra megállt a nyitott ajtóban, körülnézett a teremben, megnézte a két fiatalembert. A nyári szél, amely betévedt az épület folyosóira, szeliden lebegtette a lány zöld ruháját a térde körül. Vörös haja volt, parancsoló megjelenése.

— Hát nem ez itt dr. Haviland laboratóriuma? — kérdezte, egyikükről a másikra pillantva, mintha Eriket vagy Fabermachert akarná felelősségre vonni azért, hogy Haviland nincs itt.

— De igen — mondta Erik. Reménykedve állt fel a helyéről. — Dr. Havilandet keresi? Itt kellene találkoznia vele? Be fog jönni ma?

— Nem beszéltem meg vele, hogy itt találkozunk — ismerte be a lány. — De amikor a múlt héten együtt utaztunk haza, említette, hogy esetleg bejön ma.

— Esetleg? — mondta Erik elkeseredett hangon. — Mást nem mondott?

— Dehát maguk várják, nem?

— Csak remélem, hogy bejön.

— Hát akkor várok egy kicsit — jelentette ki a lány nyugodtan. Becsörtetett a laboratóriumba és odanyujtotta Eriknek fehérkesztyűs kezét. Valamilyen közönyös, szemérmes illatszer szaga érződött a ruháján. — Edna Mastersnek hívnak. Maga biztosan Tony asszisztense.

Szinte követelte az egész fellépése, hogy mutatkozzanak be neki. Eriket halványan bosszantotta a lány tekintélyes magabiztossága, de azért illedelmesen bemutatkozott. Edna most Fabermacher felé fordult, várakozó arccal. Fabermacher azonban eddig is csak szótlanul nézte a lányt, félmosollyal az arcán, s most sem szólt semmit. Erik látta, hogy egy pillanatra találkozik a tekintetük. Fabermacher könyörtelenül hallgatott; nőtt a csend, irgalmatlanul. A kis matematikus szemében szokatlan keménység csillogott; végül pislogott egyet álmosan, elfordult és odasétált az ablakhoz. Edna elvörösödött, s ahogy visszafordult Erik felé, zavarodottnak látszott. Gyámoltalanságában egyszerre nagyon fiatal lett az arca, sértődöttség es riadtság rítt le róla.

— Miss Masters, — mondta Erik — bemutatom magának Hugo Fabermachert. Fabermacher, Miss Masters.

Fabermacher csak biccentett egyet. Erik megsajnálta Ednát. Fabermacher érthetetlen neveletlensége szemlátomást felizgatta a lányt; újra Erikhez fordult.

— Nem beszéltem meg Tonyval — mondta — hogy ma bejövök. Csak azt mondtam neki a múlt héten, hogy szeretném látni a laboratóriumát. Igazán szeretném megnézni — tette hozzá, olyan hangon, mint egy gye-

rek, aki megígéri, hogy jó lesz, de sejtelme sincs róla, hogy tulajdonképpen mi rosszat is követett el az imént. — Feljöttem néhány napra a városba és... és... — Megint Fabermacher felé vetett egy pillantást. — Remélem, nem zavarom magukat.

— Engem aztán nem — mondta Erik. — Nincs semmi dolgom, csak várom Havilandet, hogy vagy jöjjön, vagy telefonáljon már.

Untatta a lány, bosszantotta egy kicsit a jelenléte, de önkéntelen részvétet is érzett iránta. Nem tudta megérteni, hogy vajjon mi üthetett Fabermacherba, aki máskülönben mindig szinte a mintaképe volt a jómodorú szeretetreméltóságnak. Eriknek nem volt mit tennie, kénytelen volt megmutogatni Ednának a laboratóriumot, miközben fülelt. jön-e már Haviland.

Tíz perc múlva megszólalt a folyosón a telefon. Fabermacher felnézett a csengetésre, de mielőtt még megmoccanhatott volna, Erik máris rohant kifelé, csak annyit szólt neki vissza gúnyosan, hogy legyen szíves magyarázza tovább Miss Mastersnek, ahol ő abbahagyta

Haviland telefonált.

— Halló, Gorin? Nem tudok bemenni ma. Sajnálom. Közbejött valami.

Eriknek megmerevedett az arca. Végigtörülte a homlokát, mielőtt válaszolt volna.

— Dehát mi itt készen állunk mindennel — mondta nyugodt hangon. — Csináljuk meg holnap a kísérletet? Akkor bejön holnap, tanár úr?

— Nem hiszem, hogy ráérnék — felelte Haviland a telefonban. Kissé felemelte a hangját, kényszeredetten.

— Dehát be kell jönnie — nyakaskodott Erik, továbbra is mesterkélt nyugalommal. — Azonkívül egy nagyon fontos dolog is történt. Job Trasker felajánlott nekem egy állást őszre, ha idejében be tudjuk fejezni a kísérletet. Erről is beszélni akarok a tanár úrral.

— Nodehát, remélem mondta neki, hogy nem tudja elfogadni azt az állást?

— Dehogy mondtam. Csak azt mondtam, hogy beszélnem kell előbb a tanár úrral.

— Ó, az ördög vigye el magát, Gorin! — Haviland hangja még kényszeredettebbé vált. — Ez nem volt szép magától.

Erik egy pillanatig hallgatott. Dühösen nézte a készüléket, de továbbra is nyugodt hangon folytatta.

— Én azt hiszem, — mondta — az nem lenne szép dolog, ha az utolsó pillanatban cserbenhagyna, tanar úr.

Hosszú szünet támadt, aztán Haviland fáradt hangon felelte:

— Rendben van. Bemegyek holnap; van egy csomó megbeszélni valónk, s jobb, ha minél előbb átesünk rajta.

— És közben, ha úgyis bent van a tanár úr, megcsinálhatjuk ezt a kísérletet is — mondta Erik gyilkos csökönyösséggel. — Egyébként, kereste valaki... Miss Mastersnek hívják. . s még mindig itt van.

— Ó, a nyavalya törné ki... ! — Most már kirobbant Havilandből a bosszúság. — Hát az meg mit akar? Küldje ide a telefonhoz egy percre.

Erik beszólt a lánynak, aztán visszament a laboratóriumba. A magára kényszerített nyugalom mögött dühösen vert a szive.

— Majd holnap bejön — mondta Fabermachernak. A másik nem válaszolt; még mindig ott álldogált az ablakban.

A lány hangja behallatszott a folyosóról. Higgadtan magyarázta a telefonba, hogy miért kereste Havilandet. Aztán letette a kagylót és visszament a kézitáskájáért a laboratóriumba.

— Sajnálom, hogy hiába jött ma — fordult feléje Erik. Egy pillantást vetett a készülék felé, amelynek tétlenül kell várnia holnapig, még egy kárbaveszett napig. — Jöjjön el máskor is.

— Egyáltalán nem jöttem hiába — mondta Edna Masters erélyesen. — És el is jövök újra. — Mielőtt kilépett volna a folyosóra, a küszöbről még egy pillanatra visszafordult. Fabermacherre nézett. — Angolul jobban tud, Mr. Fabermacher, mint illedelmesen viselkedni — mondta. — És ha legközelebb megint eljövök, remélem addigra legalább az angol nyelvtudása megjavul egy kicsit. Mert ha nem, hát én nagyon szívesen adok magának néhány leckét!

Ezzel eltűnt az ajtó mögött. Erik Fabermacherhez fordult.

— Mi történt itt magukkal?

— Amikor maga kiment telefonálni, én azt mondtam, hogy nem tudok neki megmagyarázni semmit, mert egyáltalán nem beszélek angolul — mondta Fabermacher jámbor képpel, mosolyogva.

— Ezt mondta? Így, ezekkel a szavakkal? — kérdezte Erik.

— A lehető legjobb angol kiejtessel, amennyire csak tőlem telt.

— Dehát miért? A jóisten áldja meg, miért?

— Mert porosz! Ez a nő porosz! — mondta Fabermacher indulatosan. — Látta, hogy hogyan jött be ide? Mint aki le sem köp bennünket, csak félrerúg az útjából. Ronda állat! Utálom a fajtáját is.

— Ugyan már! Szegény jószág, inkább rettenetesen megsértődött. Megbántotta a viselkedésével.

— Megbántottam! — mondta Fabermacher megvetéssel. Olyan szenvedélyes hangon beszélt, hogy ebben már nem volt semmi gyerekeskedés. — Csak a saját bőrükre érzékenyek olyan nagyon. Ha én is itt leszek, amikor legközelebb eljön, hát belerúgok, szétverem a pofáját.

— No jó, hát hagyjuk ezt most, egye fene — mondta Erik, mert nem akart vitatkozni. — Haviland holnap bejön. — Idegesen megrázta a fejét. — Csak pazarolja az erejét erre a vöröshajúra, ha nincs jobb dolga, de én holnap úgy megtanítom kísérletezni ezt az ifjú Anthony Haviland professzor urat, hogy megemlegeti, amíg él!

Haviland másnap reggel csakugyan megjelent a laboratóriumban. Napsütötte arcán sárgás sápadtság látszott. Rögtön észrevette, hogy Erik kikészített neki egy csomó alkatrészt ellenőrzésre, de nem szólt semmit. Leült s ki sem gombolta a könnyű, nyári zakókabátját, mintha máris túl akarna esni az egész beszélgetésen.

— Üljön le, Gorin — fordult a fiúhoz, nekikészülődve a társalgásnak.

— Azonnal — felelte Erik. — De előbb elmondom a mai munkatervet.

— Nyugtalan előérzete támadt, megsejtette, hogy Haviland mit forgat a fejében és meg akarta akadályozni, hogy egyáltalán belefoghasson a dologba. Ha már kimondtak valamit, akkor súlya támad, életre kel, nem lehet többé tudomást sem venni róla. Ez a mai nap, Erik szemében, a kísérletre volt szánva. Nem hajlandó másra terelni a szót. — Ennek a próba-kísérletnek kettős a célja — folytatta. — Csak röviden összefoglalom újra, hogy a tanár úr ellenőrizhesse, jól fogtam-e fel a dolgot...

— Helyes, helyes — szólt közbe Haviland. Félbeszakította a fiút. — Hanem, előbb meg kell beszélnünk egy csomó mindenfélét. Ebben maradtunk tegnap, nem?

— De úgy beszéltük meg, hogy azért a kísérletet is elvégezzük.

— Ezt csak maga mondta.

— Dehát miért ne csinálhatnánk meg a kísérletet előbb, aztán utána beszélhetünk.

— Mert ha előbb beszélgetünk, akkor utána esetleg nem is kell már belefogni a kísérletbe.

Erik nyugodtan nézett farkasszemet Havilanddel, de közben elfogta a rémület, a vérfagyasztó rémület, hogy megint ki akarják játszani s ez most már a végleges, döntő vereség lesz számára. Aztán gondolt egyet és úgy tett, mintha félreértette volna Haviland megjegyzését.

— Ezt nem értem. Dehát hogyne kellene — mondta. — Mindenekelőtt tudnunk kell, okvetlenül tudnunk kell, hogy az ionizált sugár csakugyan telibe találja-e a célpontot. S erről nem tudunk másképpen megbizonyosodni, csak úgy, ha elvégezzük a próba-kísérletet. — Hadarva kezdett magyarázni, mintha előadást tartana.

Az egész kísérleti berendezés azt a célt szolgálta, hogy előállítsanak vele egy vékony, ceruza-vastagságú ionizált hélium-sugárzást, s nekiirányítsák egyenesen egy erem-nagyságú fémlemeznek. Ez a sugárzás olyan hihetetlenül ritka gáz-atomokból állt, hogy csak a léghíjas kamra majdnem tökéletes üresség éhez képest volt egyáltalán anyaga. Erre az egész bonyolult, óriási gépezetre szükségük volt, hogy megteremtsék vele itt a laboratóriumban a kísérletnek ezeket a feltételeit. Az ionizált gáz mindössze körülbelül másfél méteres utat tett meg a kamrájától az éremnagyságú célpontig, a rács-sorozatok résein át, amelyek meg-

szabták az útját, mederbe terelték, a nagy intenzitású elektromágneses tereken keresztül, amelyek gerjesztették, felgyorsították, s mindez majdnem teljesen légüres térben folyt le. Hogy eredményes lesz-e a kísérletük, ez attól függött, hogy mi történik majd, amikor a hélium-ionok nekiütődnek a célpontnak. Maga a sugárzás roppant gyenge volt, úgyhogy ügyelniük kellett rá, hogy az egészet felhasználják. Ezt úgy tudták volna a legjobban elérni, ha sikerül az érem-nagyságú célpontot pontosan a közepén eltalálni vele.

Erik tovább magyarázta a tervét, hogy miként gondolja ezt a próbakísérletet. Haviland eddig nem szólt egy szót sem, most azonban Erik eljutott egy olyan részletkérdéshez, ahol kétféle megoldás között lehetett választani és tanácsot kért Havilandtől. A tanár egy kis habozás után közölte vele a véleményét. Erik az ellenkező álláspontra helyezkedett és odahozta az alkatrészt, amelyről szó volt. Megmutatta, kezébe nyomta Havilandnek; sorravette a tanár ellenvetéseit, s igyekezett megcáfolni a véleményét. Haviland akaratlanul is érvelni kezdett, vitába keveredett a fiúval s lassan bebizonyította végül, hogy neki van igaza. Erik nagylelkűen beletörődött a vereségbe és úgy helyezte el az alkatrészt a készülékben, ahogyan Haviland mondta. Aztán végigcsinálta ugyanezt egy másik alkatrésszel, — s végül lassan, nehézkesen, keservesen, Haviland akarata ellenére is, kezdett összeállítódni az egész készülék.

— Hát egye meg a fene, — mondta Haviland végső kétségbeesésében — rakja össze ezt a nyavalyás szerkezetet, aztán essünk túl rajta.

Levetette a kabátját és a nyakkendőjét s szó nélkül megvizsgálta az ellenőrzésre kirakott többi alkatrészt. A néma szemléje alatt lassan kigombolta az ingét, s végül le is vetette egészen, mert a teremben nagy hőség kezdett támadni a diffúziós-szivattyúk és a magasfeszültségű áramfejlesztő miatt. Egy negyedórával a laboratóriumba való megérkezése után már ott tartottak, hogy Haviland megadhatta a jelet a kísérlet megkezdésére.

— Rendben van — mondta. — Forrassza le.

Erik engedelmeskedett neki. A rémülete már elmúlt; akármi történik is ezután, gondolta magában, legalább ezt a mai kísérletet elvégzik, ebben biztos volt. Gyakorlott mozdulatokkal kezdte bekapcsolni a dobozos, mechanikai szivattyúkat. Ahogy megindult a nehéz, dübörgő dohogás, a nagy egyenirányító-csövek izzószálai kigyulladtak. A berendezés többi része is sorra működésbe kezdett s az apró kis jelzőlámpácskák, szanaszéjjel mindenütt az egész teremben, sápadt fénnyel pislogtak a nappali világításban. Egyikük sem szólt egy szót sem, noha egy pillanatra sem feledkeztek meg egymás jelenlétéről, a készülék tompa, ütemes, szakadatlan zajában. Fabermacher besurrant a laboratóriumba, a másik kettő azonban nem vett tudomást róla. Csöndesen leült az ablakpárkányra.

Erik és Haviland között tulajdonképpen nem volt semmi félreértés.

Erik nagyon jól tudta, hogy nem tette lóvá Havilandet; csupán kihasználta azt, hogy a tanárnak pillanatnyilag rossz a lelkiismerete. Nyilvánvaló volt köztük az ellenszenv, nem volt szükségük semmiféle további magyarázkodásra.

De hiába nézték egymást ilyen hideg, ellenséges szemmel, mégis közös céljuk volt, közös erővel dolgoztak egy olyan munkán, amely mind a kettejüket mélységesen érdekelte. A hélium-sugárzás, az egész kísérlet lényege, szívverése, vaksötétségben indult meg. A léghíjas tér, amelyben megtette az útját, olyan szorosan le volt zárva, amennyire csak az emberi lelemény le tudta zárni. Senki emberfia nem láthatta a céltábla belső oldalát s a megfigyelést kizárólag elektromos berendezéssel kellett végezniük: villany-ujjakkal ellenőrizték és elektron-retinával észlelték, a szemük ideghártyája helyett. Ezek az emberfelettien érzékeny ujjak és retinák Erik és Haviland közös tulajdonai voltak, úgy hogy hiába lett volna közöttük bármiféle más ellentét, addig úgysem tudta volna szétválasztani őket semminemű ellenségeskedés, amíg ilyen könyörtelenül össze voltak nőve ebben a sziámi-ikerségben.

A dühös, ellenséges érzés, amely taszította őket egymástól, és a merev kötelék, amely közös kezet és szemet adott nekik, csak úgy férhetett össze, hogy teljesen alávetették magukat valamilyen nagyobb erő hatalmának. De még ha meg is próbálták volna különválasztani magukat független lényekké, a vonzással, az egybeolvadás vonzóerejével akkor sem birtak volna. Elég volt ránézniük a működésbe lendülő készülékre, elég volt hallaniuk a zörejeit, s máris összenőttek lelkükben, mert közös volt minden emlékük, minden élményük róla, ők ketten csinálták ezt az egészet. Nem beszélgettek, csak egytagú szavakat vagy legfeljebb számokat vetettek oda időnként egymásnak s olyan villámsebesen megértették ezt a kurta jelbeszédet, mint amilyen habozás nélkül tudomásul veszi az ember szempillája a szemébe repülő porszem közeledtét.

Háromnegyed tizenkettő előtt öt perccel, két és félórával azután, hogy megkezdték a kísérletet, már tudták, hogy a céltáblát telibe találja az alfa-sugaruk és hogy ennek az ionizált hélium-áramnak az erőssége most körülbelül ezerszer akkora, mint az első alkalommal észlelt gyenge sugárzásé volt, nehány hónappal ezelőtt. Egyidejűleg állapították meg mindezt, mert mind a ketten elvégezték ugyanazokat a számításokat, hogy ellenőrizzék egymást. A szokott asztaluknál ültek; Haviland a magasfeszültség szabályozó táblájánál, Erik pedig a célpont mérőműszerei előtt. Papírral, ceruzával, logarléccel dolgoztak, mialatt a teremben zakatoltak a szivattyúk és nőtt, emelkedett, tornyosult föléjük, halálos némasággal, a magasfeszültség hajmeresztő voltszáma. Ott helyben, percről percre ki kellett számítaniuk mindent, hogy elkerüljék a könnyen elkövethető hibákat, mielőtt még nekifognának a próba-kísérlet második részének.

Fabermacher az ablakpárkányról nézte őket s meg nem moccant. Nemcsak az óvatos és ritka mozdulataikat figyelte, nemcsak a mérőműsze-

rék mutatóinak lassú, gyenge rezdüléseit, de a kölcsönös lélegzetvisszafojtott hangulatuknak is részese volt. Fabermacher is megszűnt önmaga lenni, elvesztette a személyazonosságát, ugyanúgy kalandozott az esze, mint az övék és megértette minden gondolatukat, minden villámgyors következtetésüket. Benne élt ebben a pillanatban; s ez a jelenidő, a pillanatnak ez a zárt világa, amelyben mind a hárman benne éltek, magába foglalt minden tudást. Fabermacher néma, tétlen boldogsággal várta, hogy megállapítsák, mi történik a céltáblánál, amikor beleütköznek az ionizált hélium-atomok.

A kis femlemezre fújt gáz esetében, persze végtelenül lekicsinyítve, lényegében ugyanaz történt itt, mint világegyetemek pusztító erejű összeütközésénél. Az apró hélium-részecskék, önmagukban is parányi naprendszerek, a nagy energiájuk révén vadul utat törtek maguknak a fém sűrű, tömören összezsúfolt atomjai között. Az egész, mikroszkopikus világmindenség alapjaiban rázkódott meg és elektronokat, atomon belüli részecskéket hajigált szét minden irányban a vékony, ezüstös céltáblán keresztül. Az atomrombolás termékei láthatatlanul rajzani kezdtek kifelé a készülékből, ki a szobába. Most az volt a feladatuk, hogy megállapítsák, vajjon csakugyan megindult-e ez a láthatatlan áradás, s ha igen, hát milyen természetű részecskékből áll.

Erik vállától jó egy méternyire egy vízszintes rúd volt, egyenes vonalban a készülékkel. A rúd a céltábla felé volt irányítva, s a rúdra rá volt szerelve egy előre-hátra szabadon tologatható kocka-alakú rézdoboz; a kocka éle harmincöt centiméter hosszú volt. A rézdobozból hajlékony, utánaengedhető drótok vezettek egy kényes, érzékeny galvanométerhez, amely Erik asztalán állt. A doboz különféle elektroncsöveket tartalmazott és egy apró, parafinnal bélelt kamrácskát; s mindez körül volt páncélozva ólomlemezekkel. Erik egy pillantást vetett Haviland felé, mert már türelmetlenül várta, hogy megkezdhessék a kísérlet következő részét, amelyhez ez az észlelő-berendezés kellett.

— Mielőtt még nekifognánk, — mondta Haviland — mondja csak, milyen vastag ez az ólom?

— Hét és fél centiméter — mondta Erik. Pillanatnyilag kettejük kapcsolatát elhomályosította az emberi indulat, az ellenségeskedés s a fiú arca megkeményedett: — Miért kérdi, tanár úr?

— Csak tudni akarom, nehogy túl sok röntgen-sugárzást szedjünk fel abba a kamrába.

— Nem enged át röntgen-sugarakat — mondta Erik. — Levittem az egész szerkezetet a röntgen-laborba és kipróbáltam, tizenöt centiméternyire a nagyfeszültségű röntgen-csőtől. Az árnyékoló ólomlemezek nélkül pontosan jelezte a sugárzást, de amikor visszaszereltem az ólomlemezeket, semmit nem mutatott, meg se rezzent az elektrométer. Ezenkívül még átvittem a rádium-kórházba is és kipróbáltam rádium-sugárzással is. Az eredmény jóformán ugyanaz volt. Ez az észlelő-kamra lényegében semmi másra nem reagál, csak neutronokra. Ha a készülékünk neutro-

nokat bocsát ki, meg fogjuk tudni. Ha semmit nem bocsát ki, azt is megtudjuk majd.

— Miért nem mondta el nekem, hogy ezeket az ellenőrzéseket mind elvégezte? — kérdezte Haviland. — Végeredményében, — tette hozzá fanyarul, kissé gúnyosan — nekem is jogom van tudni, hogy mi történik.

Mind a kettejükről csurgott a veríték. Mialatt így vitatkoztak, folyton törülgették az arcukat, felsőtestüket; hol ledobták a törülközőt, hol megint nyúltak utána. Erik ridegen, megvetően mosolygott.

— Beírtam mindezt a kísérleti jegyzőkönyvbe — mondta szenvtelenül. Elfordult és az előtte heverő papír-tömböt kezdte nézni, hogy Haviland ne láthassa meg a szeméből, mennyire haragszik. — A múlt héten bele is lapozott a tanár úr. Vártam, hogy majd megdicsér érte, milyen nagyszerű fiú vagyok, hogy ennyi mindent elintéztem a saját szakállamra.

— Szólhatott volna, amikor látta, hogy elkerülte a figyelmemet.

— Szólhattam volna, az igaz — mondta Erik halk, színtelen hangon. — Csak nem tudtam elképzelni, hogy miként kerülhette el a figyelmét. — Megint felnézett, hideg pillantással. — Kezdhetjük most már?

Haviland sápadt arccal nézte a fiút, de azért bólintott. Erik bekattintotta a finom kis kapcsolókat, amelyek megindították az észlelő-kamra áramkörét. Az előtte álló mérőóra fehér számlapján egy kicsit megrezzent a hajszálvékony mutató. Egyszerre izgatottság öntötte el a fiút s Haviland is rögtön megérezte, hogy történt valami.

— Mi az? — kérdezte.

— Nem lehet még tudni. Megmoccant a tű.

— Nem tudja leolvasni, hogy mennyire?

— Nem. Egészen kicsi volt a kilengés. Éppen csak megmoccant.

— Akkor jó — mondta Haviland. Őt is elfogta az izgatottság. — Nagyon jó. Közelítsen lassan, nagyon lassan a kamirával a célpont felé.

Erik forgatni kezdte a csavar-kart, amely az ólomkamrát simán csusztatta végig a rúdon a készülék felé, de nem tudta levenni a szemét a galvanométer mutatójáról. A tű bágyadtan, nehézkesen, de félreérthetetlenül folytatta lassú emelkedő mozgását, ahogy a rézdoboz közeledett a céltábla felé. Haviland felállt, otthagyta az asztalát és odalépett Erik háta mögé, aztán Fabermacher is odaállt melléjük s mind a hárman némán figyelték a kis számlapot. A hajszálvékony mutató-tű egész hosszában remegett, de lankadatlanul haladt előre a beosztáson, — öt, tíz, tizenöt, huszonhárom, harmincöt, ötven, nyolcvan, — s egy veszedelmes nekiiramodással túlfutott a skálán, amikor az észlelő-kamra a rúd végére érve a lehető legjobban megközelítette a célpontot. Erik visszacsavargatta egy kicsit a dobozt, mert féltette a mérőórát. Egyikük sem tudott megszólalni. A parányi céltábla korongjából láthatatlan sugarak indultak útnak a teremben, behatoltak az észlelő-kamrába is, melynek a mutatója híven jelezte a jelenlétüket, itt, mindharmuk szemeláttára.

Erik tudta jól, hogy a másik kettő is arra kíváncsi most, amire ő, s ezért meg sem kérdezte őket, hanem visszafelé is végigment az egész próbán: hátracsavargatta az észlelő-kamrát a rúdon, fokozatosan eltávolította a célponttól, hogy láthassák, ugyanúgy esik-e vissza a galvanométer mutatója, ahogy az előbb felfelé haladt. Amikor a rúd végére ért vele, megint megfordult és újra közelíteni kezdte a rézdobozt a céltáblához, a sűrű, láthatatlan neutron-felhő középpontjához és forrásához.

— No, — szólalt meg vegre Haviland — hát így állunk. — Felegyenesedett, aztán visszament a helyére, az asztalához. — Állítsa vissza a kamrát mégegyszer a null-helyzetbe. Aztán közeledjen vele tizenöt centiméterenként és jegyezzük fel a leolvasásokat.

Ennyit mondott mindössze. Semmi szerencsekívánatok, semmi lelkes elragadtatás, hogy a berendezésük végre csakugyan elkészült és működik. Erik úgy érezte, és ma először érezte úgy, hogy most nem tud belelátni Haviland lelkébe.

Fabermacher ott maradt Erik mellett. Mosolyogva dünnyögte:

— Hat csakugyan. Valóságosak! Istenem, hát tényleg léteznek!

Erik hátrafordult és felnézett rá.

— Eddig nem hitte el, hogy a neutronok csakugyan léteznek? — kérdezte.

— Ó, hinni eddig is elhittem — mondta Fabermacher, rándítva egyet a vállán. — De csak jelkép volt számomra a neutron, *n*, amelynek a tömege $m_n = 1{,}008$. Mert eddig még sohasem *láttam*.

A céltábla és az észlelő-kamra közti űrt nézte, az üres levegőt, ahol porszemeket és cigarettafüstöt kavargatott a meleg augusztusi szél a napsugár pásztáiban. Látszólag semmi rendkívuli nem volt a teremnek ezen a részén, semmi jel nem vallott arra, hogy ebben a kis körzetben talán még a legnagyobb intenzitású röntgen-sugaraknál is halálosabb sugárzás áramlik, — az észlelő-kamra szeme azonban látta helyettük is, úgyhogy most már ők is látták.

— Engedje meg nekem, — fordult Fabermacher Erikhez, halványan elmosolyodva — hogy én is segítsek a mérésnél.

Erik egy pillantást vetett Haviland felé, hogy engedélyt kérjen tőle, s a tanár bólintott, anélkül, hogy tudomást vett volna Fabermacher hangjának és kérésének komolyságáról. Haviland türelmetlennek látszott, mintha csak ezen az utolsó feladaton, a kísérlet adatainak feljegyzésén szeretne már minél előbb túlesni, hogy befejezhessék mára a munkát. Erik hangosan diktálta a számokat, de a belső összhangjuk, ez az előbbi azonosságuk már megszűnt. Haviland megint faképnél hagyta, megszökött mellőle. Erik ráeszmélt, hogy voltaképpen milyen fáradt és éhes, noha semmi étvágyat nem érzett, s hogy az idegei mennyire kimerültek a szivattyúknak ettől a szakadatlan zajától és az örökös belső feszültségtől, amely szünet nélkül óvatosságra intette a körülötte mindenütt jelenlevő magasfeszültséggel szemben.

Amikor a voltszámot levitték és kikapcsolták az áramot, Haviland továbbra is hallgatott, ellenséges szótlansággal, ahogyan ezt a mai délelőttöt megkezdték. Erik azonban éberen várta, hogy belekezdjenek a beszélgetésbe. Kikapcsolta a szivattyúkat, a készülék kezdett lehűlni. Haviland a vízvezetéknél mosakodott, megmosta az arcát, megmosta a mellét.

— A vákuumot meghagyom — mondta Erik. — Így hagyhatjuk éjszakára, hogy aztán holnap újrakezdhessük.

Haviland tovább mosakodott. Aztán törülgetni kezdte az arcát egy tiszta törülközővel, de a felsőtestét vizesen hagyta, hadd hűsítse a víz.

— Minek? — kérdezte. — Mit akar újrakezdeni?

— Hát most már megkezdhetjük magát a kísérletet — mondta Erik. — Nekifogtunk, hogy megépítsünk egy neutron-generátort és most itt van, kész... kifogástalan. Most már nincs mire várnunk. Vagy igen? — tette hozzá.

Haviland halványan elvörösödött.

— Szeretném még alaposabban átgondolni a dolgot — mondta. — Egy-két napig még gondolkodom fölötte.

Mialatt öltözködött, Eriknek megint feltűnt és megint bosszantotta, hogy milyen finom minőségű a ruhája, fehérneműje. Kék inge pehelykönnyű, habszerű anyagból készült, kifogástalan szabású francia kézelővel, jó bőven számított szegésekkel. Drapp selyem-nyakkendője, melyet még mindig nem kötött meg, a nyakában lógott s egyetlenegy gyűrődés sem látszott rajta.

— Beszéljük meg ezt a dolgot, tanár úr — mondta Erik hideg hangon. — Akár most rögtön megbeszélhetjük, akár holnap reggel, ha tetszik.

Fabermacher megérintette Erik karját.

— Holnap reggel látjuk egymást — mondta csöndesen. — Köszönöm szépen, hogy megengedte, hogy én is itt lehessek. Nagyon izgalmas volt. — Aztán Haviland felé fordult és meghajtotta magát, szinte egészen mély meghajlással búcsúzott tőle is: — Köszönöm, professzor úr.

Haviland még jobban elpirult, mert dorgálást érzett ebben a köszönetben. Szó nélkül bámult a távozó Fabermacher után.

— Azért kértem arra a tanár urat, hogy jöjjön be ma délelőtt, — mondta Erik — mert Trasker ajánlatáról akartam beszélgetni. Legokosabb, ha rögtön előrebocsátom, hogy én mit szeretnék. Nekem szükségem van erre az állásra és meg is akarom kapni. Teljesen készen állunk itt mindennel, nyugodtan megkezdhetjük a kísérletet. Tanár úrnak most már semmi elfogadható oka nem lehet rá, hogy tovább halogassuk. És ha mégis azt hiszi, hogy van rá oka, hát mindjárt azt is megmondom, hogy nekem sokkal nyomósabb okom van a kísérlet folytatására.

Haviland a nyakkendője két végét kezdte babrálni. Megcsóválta a fejét, mintha azon csodálkozna, hogy voltaképpen miért is hagyta ma-

gát belerántani ebbe a szándékaival ellentétes beszélgetésbe. Végül aztán felsóhajtott és eleresztette a nyakkendőjét.

— Nem is tudom, csakugyan, hogy miért ellenkezem itt magával — mondta. Kimerültség volt a hangjában. — Igazán nincs rá semmi okom, hogy ne maradjak itt New Yorkban és ne segítsek magának, hogy minél előbb végezhessen. Pillanatnyilag talán nem is mehetnék rosszabb helyre, mint oda vissza a tengerpartra. Semmi jóra nem vezet, csak bajt csinálok vele magamnak. Tudom jól. Istenem!... — Csöndes, kétségbeesett mozdulattal elfordult, hogy kikerülje Erik pillantását. — Talán, ha lenne rá egy-két napom... talán még el tudnám igazítani a dolgokat úgy, ahogy szeretném, s utána folytatnánk a kísérletet...

— Éntőlem mehet a pokolba — vágott közbe Erik. — Igen, ezt mondtam és ez a véleményem. És nyugodtan elmondhatja Fox professzor úrnak, hogy mit mondtam és kirúgathat innét, ha jólesik. Elegem volt ebből. Túlságosan sok forog kockán számomra, nem packázhatok itt tovább. És túlságosan sokat fektettem be ebbe a készülékbe is, nem hagyhatom így félrerúgni az egészet. Ha nem hajlandó dolgozni velem, tanár úr, hát majd elvégzem magam a munkát, valahogyan, vagy megkérem Fabermachert, hogy segítsen. De be fogom fejezni. Tudom, hogy jár magának ez a nyári szünidő, tanár úr. De azért mégis felelős érte, hogy menjen tovább a kísérlet és ha nem hajlandó csinálni, hát egye meg a fene, majd megcsinálom én maga helyett!

Haviland arcáról most már eltűnt a pirosság s ezzel együtt az eddigi határozatlanságának is nyoma veszett.

— Ami engem illet, — mondta — hát tudja, maga is mehet a fészkes fenébe, éntőlem. Megmondom kereken: ki nem állhatom magát. Előbb-utóbb rájön majd egyszer, hogy le kell tennie arról az elképzeléséről, hogy az egész világ maga körül forog.

— Az én világom körülöttem forog — mondta Erik. — S én ebben a világban élek.

— A valóság világa nagyobb ennél es ott más emberek is élnek magán kívül — mondta Haviland. — De abban igaza van, — tette hozzá — hogy felelős vagyok a tanulmányaiért és gondom is lesz rá, hogy befejezze. Holnap folytatjuk a munkát.

Erik végigsimította az arcát. Még nem mosakodott meg és rajta volt az egész napi por, piszok, izzadság. Szutykos volt, melege volt. Nagyon kellemetlenül érezte magát.

— Ne haragudjon, tanár úr — mondta. — Bocsánatot kérek. Én...

— Ne kérjen bocsánatot — mondta Haviland nyersen. — Tökéletesen értjük egymást, azt hiszem, mind a ketten. Ne kavarjuk össze a dolgokat.

— Hát akkor ennyiben maradunk — mondta Erik csöndesen.

Megpróbálta elsimítani a dolgokat és nem sikerült. Többet nem lehet kívánni tőle, gondolta. Leakasztott egy tiszta törülközőt, aztán zuhogtatni kezdte a hideg vizet, locsolta magára két marokkal, hogy lemossa

vele az izzadságot és az izzadságnál maróbb, mélyebb, szégyenkező égését az arcának. A nagy vízcsap fülsiketítő zajt csapott körülötte s amikor végül felnézett, látta, hogy Haviland közben elment. A bőre ugyan felfrissült egy kicsit, de hirtelen olyan heves szégyenkezés fogta el, hogy sírni is csak magában tudott, hangtalanul, a szíve legmélyén, ahol nem volt rá vigasztalás.

7

Mihelyt felöltözött, azonnal lement a telefonfülkébe és felhívta Savinát a szülei lakásán. A lány éppen akkor érkezett haza.

— Erik? Te beszélsz?

A fiú mindig azon tűnődött, valahányszor meghallotta Savina hangját a telefonban, hogy vajon mások is hallják-e, ha beszélnek vele, hogy mennyi melegség, lelkesség, milyen becsületesség, mennyi nevetésre kész jókedv cseng ennek a lánynak a hangjában. Erik arra gondolt, hogy ha nem is látta volna soha Savinát, akkor is beleszeretett volna, csak így, a hangján keresztül.

— Idefigyelj, Savina — mondta. — Jó újságot mondhatok és el is mondom mindjárt, egyszuszra. Biztató kilátásaim vannak rá, hogy most őszre kapok egy igazi állást odaát a Michigan-egyetemen és Haviland beleegyezett, hogy segítsen nekem idejére elkészülni, hogy csakugyan megkaphassam. Hát ez történt!

Savina egy pillanatnyi hallgatás után ezt mondta: „Ó!" — mintha elakadna a lélegzete. Aztán megismételte, egy kicsit hangosabban és élénkebben. Erik szinte hallotta, hogy kezd szállni fölfelé a lányban a boldogság, hogyan emelkedik magasabbra, egyre magasabbra, lélegzetvisszafojtva, amíg végre Savina elnevette magát saját izgatottságán, bizonytalan kis nevetéssel.

Erik hangja mosolygósra vált ettől a nevetéstől, ahogy megismételte a jó híreit. Elmesélte Savinának Trasker látogatását is, és azt is, hogy miért hallgatott róla eddig, a mai napig. Azon tűnődött, vajjon ez az öröme, hogy most mindezt így elmondhatta Savinának, nem érte-e meg a Havilanddel való egész keserves kínlódását?

— És mennyi lenne a fizetésed?

— Évi kétezernégyszáz dollár.

— És összeházasodhatunk? — kérdezte Savina olyan hangon, mintha ez lenne a világ legnagyobb csodája.

— De még mennyire — mondta Erik. — Idefigyelj, most megkérem a kezedet hivatalosan: hajlandó vagy hozzám jönni feleségül, ha be tudom fejezni a tanulmányaimat és kapok egy állást az idén ősszel a Michigan-egyetemen, évi kétezernégyszáz dollár fizetéssel? Igen?

— Igen! — felelte a lány. — Boldoggá, vessző, és büszkévé tesz az ajánlata, vessző, uram.

— Jó, de minek a vessző?

— Nem tudom. Talán azért, mert olyan szépen hangzik — nevetett Savina. — Minden nagyon szép. Te is szép vagy. Olyan szép vagy, Erik. Megcsókollak, várj. — Belecsókolt néhányat a kagylóba. — Anyám kinevet — mondta. — Azt mondja, hogy bolond vagyok. — Nevetés hallatszott a telefonban és fecsegések hangja. — Azt mondja, hogy bolond vagyok és szép vagyok. Te is azt tartod, hogy szép vagyok? Vagy csak bolond? Vagy csak, vessző? Ma este nem érsz rá? — kérdezte könyörgő hangon. — Csak egy rövid kis időre?

Erik megbeszélte vele, hogy a Kilencvenhatodik utcánál találkoznak, a földalatti állomásán, s már éppen le akarta tenni a kagylót, amikor egyszerre eszébe jutott, hogy a legfontosabb dologról még nem számolt be.

— Halló, — mondta — ma sikerült neutronokat termelnünk!

— Neutronokat? — kérdezte Savina. Elgondolkozott egy kicsit, aztán rájött, hogy azt sem tudja, örülnie kell-e. legyen-e meghatva, vagy aggódjon Erikért. — És szépek voltak? — kérdezte végül.

A fiú nevetett.

— Hát akkor majd találkozunk — mondta.

Még akkor is mosolygott, amikor kilépett a telefonfülkéből, s egy darabig ott maradt az arcán ez a mosolygás, vékony hártyaként az értelmetlen zavarodottsága fölött, amit a Havilanddel való vitája után érzett. Még mindig nem hagyta nyugton az a néhány nyers, egyszerű szó, hogy: „Ki nem állhatom magát" — meglepő volt, hogy mennyire fáj neki. Talán éppen az adta meg a megjegyzésnek ezt a titkos, nagy erejét, hogy Erik tudta, miért mondta ezt Haviland és azzal is tisztában volt, hasonló helyzetben ő maga is ugyanezt mondta volna.

A földalatti állomáson, amikor találkoztak, Savina várakozásteljes örömmel sietett feléje, a fiú azonban zavart hallgatással fogadta. Savina rosszat sejtve, kérdő, tágrameredt szemmel nézett Erikre.

— Mi történt? — kérdezte azonnal. — Haviland meggondolta magát?

— Nem, minden rendben van, minden nagyszerűen van — mondta Erik. — Haviland folytatja majd a munkát, ahogy mondtam; kötélnek állt. de csak egy keserves veszekedés után... egy csunya veszekedés után. Én győztem, de semmi okom nincs büszkélkedni vele.

Gyalog indultak tovább a földalattitól, nyugatnak, lefelé a hosszú domboldalon, a folyó felé. Átmentek a Riverside Drive völgyhídja alatt, aztán tovább sétáltak a keskeny lapály felé. A nyári éjszakában ott csillogott-villogott mellettük a folyó, végig az egész úton, a Palisade-ek fekete épület-ormai alatt, melyeknek mozdulatlan fénypontocskái mintákat rajzoltak a sötétségbe, emberi kéz alkotta csillagképeket.

Eriknek ma el kellett jönni ide, mert ez volt New Yorknak az egyetlen olyan pontja, ahol helyes nézőszögből tudta látni önmagát és minden gondját-baját. Lapályos, elhagyatott kis földcsík húzódott itt végig a folyó mentén, messze túl a Riverside Drive parkjain, függőkertjein, széles, lombos sétányain. Itt haladtak el a tehervonatok. Lombos fákat erre-

felé nem lehetett látni, csak köves, kopár földet, itt-ott egy-egy fűcsomóval. És itt zsúfolódtak össze, hét-nyolcszáz méternyire egymástól, a nyomorúság apró lakótelepei, a kikalapált konzervdobozokból, szemétdombról összeszedett hullámbádog-maradványokból és rozoga ládakeretekből összetákolt viskók. Olyan ágrólszakadt nincstelen, olyan reménytelenül munkanélküli családok éltek itt, amelyek még azt sem engedhették meg maguknak, hogy a város szegénynegyedében lakjanak. New York iszonyatos szorítása kisodorta őket a szegénység legszélére, a népes tömkelegbe, ahol az emberek egymást marták, együtt éheztek, de különkülön egymagukban emésztette őket a gond és a rettegés.

Eriknek egyetlenegyszer sem tűnt fel, amióta csak itt lakott New York belvárosában, hogy milyen könyörtelen dulakodás folyik itt a megélhetésért. Túlságosan körül volt véve vele minden oldalról, hogy észrevehesse és túlságosan be volt zárva önmagába, saját munkájának kagylóhéjai közé. Furcsa, különös városrész volt az is, ahol lakott, de ő évek óta vakon járt-kelt benne. Csak itt, lent a mélyben, csak ezen a lapályon érezte meg annak a köves fennsíknak a valódi természetét. Az itt látható nyomor tele volt ismerős vonásokkal. Ezek a kunyhók, kalibák mindenütt fellelhetők, szerte az egész országban. Elég volt rájuk néznie és máris feltámadt benne a figyelmeztető félelem, hogy esetleg neki is ez lesz a sorsa, egy ilyen nyomortelepen végzi majd. Pedig a viskók lakói nem voltak sem bűnözők, gonosztevők, sem az emberi társadalmon kívül élő csavargók. Hétköznapi, rendes emberek voltak, akik a fennsíkon folyó élet legszigorúbb követelményeinek is megfeleltek volna.

Munkások voltak, szerelők, iparosok, hivatalnokok, mérnökök; képviselve volt itt minden mesterség, amire csak szüksége van a világnak. És ha ez a sorsa a közvetlenül hasznosítható hivatásoknak, akkor mi vár a fizikusra? Itt, errefelé, Eriknek még a foglalkozása is nevetségesen, dagályosan, nagyképűen hangzott. Itt, errefelé, hozzájuk képest ő egy jómódú, gazdag ember volt, akinek nincs egyéb baja, mint az, hogy nem tud dönteni két kényelmes, szerencsés választása között. Azt hogy „becsvágy", vagy „törekvés", itt ki sem lehetett volna mondani, mert ugyan ki ne törekedett volna magasabbra közülük? Hogy a mostani jövedelméből nem tud megházasodni, emiatt sem hasadt volna meg érte a szívük, mert itt egész családok éltek minden jövedelem nélkül, a semmiből. És, igen, megint csak erre gondolt, igen, hogyan mondhatná ki itt azt, hogy „természettudós", anélkül, hogy bele ne rezzenne az arca ebbe az ide nem illő szóba?

Mégis, ahogyan ezek az emberek sem adták fel soha reményeiket, vágyaikat, Erik sem volt képes teljesen megfeledkezni a saját gondjáról-bajáról. Elkísérték ide is, mert annyira azonosult velük, mintha a testrészei lettek volna, a feje, lába, a karja, a megszokott mozdulatai. Azért hozta el ide Savinát, mert idecsábította a méltóságteljes folyó közelsége; idevonzotta ez a kis partmenti földsáv, amely nem volt sem séta-

tér, sem a járdákkal váltakozó úttestek végtelen kősivatagának része; mert öntudatlanul is olyan környezetet keresett, ahol egyszerűen illetlenséggé válik a saját sorsa fölött való kesergése.

Végigballagtak egy alacsony faépítmény mellett, ahol egy csomó összszetolt mozgódaru éjszakázott. Úgy festettek, mintha megdermedt. családi civakodásuk kellős közepén megfagyott vizözönelőtti szörnyetegek volnának. Az új autósztráda, a nagy gépkocsiút építkezésének volt itt a műszaki főhadiszállása. Az éjjeli őr bódéja üres volt, de egy pillanatra meglátták a sötétségben, amint fent trónolt az egyik mozgódaru ülésén. Csöndesen pipázgatott az alvó gép bakján, mintha legyőzte volna ezt a vas-sárkányt.

Savina belenyugodott, hogy Erik ilyen hangulatban van és szó nélkül lépegetett az oldalán, nem kérdezett semmit. De ezúttal nem tudott olyan könnyen alkalmazkodni a fiúhoz, mint máskor. Erik tudta jól, hogy már Savina is belefáradt a sok csalódásba. A partmenti szél lobogtatta a lány haját, szoknyáját, ahogy sétálgattak az elhagyatott rakparton. A hold még nem jött fel, de a város villanyfényes ragyogása párát vont a felhők aljára, melynek a derengése idáig tükröződött és halványan világított nekik a sötétségben. Savina igyekezett lépést tartani Erikkel, s nem szólalt meg. A fiú szórakozottan, puszta megszokásból, Savina meleg keze után nyúlt és elvette tőle a táskáját, hogy vigye egy darabon.

— Azt szégyellem annyira, — mondta Erik — hogy soha, egyetlenegyszer sem hoztam elő, hogy voltaképpen a kísérletet szeretném befejezni, ez az igazi okom a sietségre. Mindig csak arról folyt köztünk a vita, hogy ő mit akar és hogy én mit akarok. Pedig eskúszöm, hogy mindez nem számít. A kísérlet a fontos... csakis a kísérlet.

— Furcsa — tűnődött tovább a fiú. — Amikor Trasker bejött hozzám a laborba és elmesélte, hogy ő is atomkutatással akar kísérletezni, magamban egészen felberzenkedtem. Valósággal féltékenység fogott el. De azt hiszem, tulajdonképpen csak hű akartam maradni a kísérletünkhöz. Nem tudom megmondani, hogy ezt hogyan értem, mert hiszen a világnak végeredményében mindegy lesz, hogy ki találja meg majd a helyes feleletet. A világnak mindegy; de nekem nem mindegy, — legkevésbé most. Ha már annyit vesződtem vele, hogy megfogalmazzunk egy nehéz, bonyolult kérdést és megépítsünk egy szerkezetet, amely meg tud felelni rá, hát akkor én szeretnék az első lenni, aki megkapja a választ. Erre azt mondhatod, hogy ez csak az én magánügyem, becsvágyam. Dehát akárminek nevezzük is. láthatod, hogy milyen pokoli gyötrelmeket szerez nekem!

— Én csak azt látom, hogy lassacskán elérsz mindent, amit csak akartál — mondta Savina csöndesen. — Hacsak nincs még valami a dolog mögött, amiről én nem tudok.

— Akkor nem értesz meg. A kísérlet nemcsak annyit jelent, hogy választ ad valamilyen kérdésre, mert a gépek nem tesznek fel kérdéseket. Mindig az emberek kérdeznek. A kísérletnek, amíg folyik, köze

van az emberhez. De aztán ha befejeződött, lassan-lassan nyoma vész ennek az érzelmi kapcsolatnak. Az ember felüti a könyvet és megtalál benne valamilyen magyarázatot, s nem is gondol arra, hogy ez a magyarázat tulajdonképpen egy darabka valakinek az életéből. Sohasem gondolunk erre. Legalábbis én sohasem gondoltam erre, mind a mai napig. De ma este, amikor felnéztem, egyszerre csak láttam, hogy Haviland elment. Abban a pillanatban megszűnt a munkánk egész izgalma. Haviland elment és magával vitte mindazt, amivel hozzájárult a kísérlet munkájához. Azt éreztem, hogy látni sem akarom többé azt az átkozott laboratóriumot. Mintha egy holttest feküdne ott.

— Ej, csak nem mondod ezt komolyan!

— Nem — felelte Erik vonakodva, kelletlenül. — Nem engedhetem meg magamnak azt a fényűzést. De annyit mondhatok neked, hogy még soha életemben így nem szégyelltem magam. Úgy éreztem, hogy lesül a bőr a képemről. Értsd meg, én egész idő alatt azért zúgolódtam, hogy Haviland egy szikrát sem törődik azzal, hogy mi lesz velünk, veled és velem, s hogy mi mit akarunk, milyen nehézségeink vannak. Igaz is, csakugyan nem törődik vele. De honnét tudhatom én, hogy Haviland mit akar és hogy neki milyen gondjai vannak? A napokban egyszer azt mondtam Fabermachernek, hogy Haviland voltaképpen nem rossz ember, csak nemtörődöm. Mire Fabermacher azt felelte, hogy ez a legnagyobb rosszaság az emberi fajban. És igaza van. Én is ilyen vagyok. Nem törődtem egy szikrát sem Haviland érdekeivel. Nézd azokat a viskókat ott. Emberek laknak bennük. És ki törődik velük, egy fikarcnyit is? Mi is csak elsétáltunk mellettük, sajnáljuk őket, aztán megyünk tovább a magunk dolga után. Ha akarod tudni, hát ronda egy világ ez, nyavalyás élet ez!

— Dehát, mit akarsz csinálni? — kérdezte a lány. — Megmondod Havilandnek, hogy hajlandó vagy várni, amíg ő elintézi a dolgait?

— Nem én! — mondta Erik csökönyösen. — Miért mondanám? Be kell fejeznünk a kísérletet, ennyi az egész. Nem történt egyéb, csak annyi, hogy rájöttem, nem lesz majd nagy mulatság számomra ez az egész. Elrontottam magamnak ezt a mulatságot. Hát aztán? Nincs az előírva sehol, hogy nekem okvetlenül jól kell mulatnom, nem igaz?

— De igaz — mondta Savina. Aztán hozzátette, mínthogy a fiú gúnyos hangja egy kicsit már jobbkedvűen csengett: — Befejezted a boldogtalan lelkiállapotodat?

Erik csöndesen nevetni kezdett, de nem nagyon vidáman.

— Nagyjából — mondta. — Dehát nem várhatsz tőlem egyebet. Ezen a mai napon fedeztem fel, hogy tagja vagyok az emberi társadalomnak. Azt képzeled, hogy ez olyan tréfás dolog?

Savina feléje fordult a sötétben. Mosolygott, halványan. A hangja azonban kényszeredett volt, sőt, kissé szomorkás is, úgy felelte:

— És miért képzeled, hogy ez olyan tréfás dolog volt, mielőtt te felfedezted volna?

KILENCEDIK FEJEZET

1

A kísérletezés hosszú, egyhangú napjai, mint eddig is, a szivattyúk lüktető zakatolásával kezdődtek meg; a dohogásuk jelezte nekik a másodpercek múlását. De hamarosan értelmüket vesztették a másodpercek. Ha felnéztek a falióra, azt látták, hogy mind a két mutató megváltoztatta a helyét, órák teltek el közben. Elrepült az első nap, elrepült a második, a harmadik, aztán lassan nem is törődtek már az időnek ezzel az önkényes beosztásával, zavarossá, értelmetlenné vált számukra. Az előttük álló feladat szabta meg az idő igazi egységeit. Mint a mozdulatlan tó fölött keringő hajlékonyröptű szitakötők, úgy szállingózott ideoda a két fizikus figyelő értelme, tudomásul vettek valamit, visszafordultak egy előzőleg észlelt megállapításukhoz, hogy összehasonlítsák az újjal, félreugrottak, hogy oldalvást is szemügyre vegyenek egy rendíthetetlen tényt, újrakezdték a támadást, összetalálkoztak rövid megbeszélésekre, aztán megint szétváltak, hogy új változatban kezdjék elölről a gondolat kutató keringését.

Egyetlen, hosszú nap volt ez az egész kísérlet, s ennek a napnak nem volt se délelőttje, se délutánja, — se időjárása, se egy ráérő pillanata, amire vissza tudtak volna emlékezni. Olyan elviselhetetlenül hajszás és izgalmas nap volt, hogy alig bírták idegekkel. Két teljes hétig tartott ez a nap.

Eriknek már az első percben, ahogy belépett a napfényes laboratóriumba, az a sürgető érzése támadt, hogy nagyon igyekeznie kell, ha utol akarja érni Havilandet, aki már megkezdte a munkát. A szivattyúk egyenletes, tompa dohogása már dolgozott a tegnapról meghagyott vákuumon. A neutron-észlelőt Haviland leszedte a csúsztató-rúdról, ideiglenes helyéről, s már odaerősítette pontosan a céltáblácska mögé, csak éppen annyi helyet hagyott köztük, hogy becsúsztathassák majd a megfigyelni kívánt anyagokat. Az Erik megérkezése előtti félórában Haviland beállította a készüléket a végső helyzetébe, ahogyan majd működnie kell.

Haviland egy árva szóval sem említette a tegnap délutáni vitájukat, sőt, Eriket is igyekezett megakadályozni benne, hogy szóba hozhassa. Ez volt az első szava a fiúhoz:

— Kezdhetjük?

— Kezdhetjük — mondta Erik és nekifogott ő is az előkészületeknek.

Amikor néhány perc múlva felnézett, az egyenirányítók már élénken világítottak s a voltmérő mutatója hétszázezer voltos feszültséget jelzett. Mint eddig is, némán rohant fel a voltszám erre az irgalmatlan magasságra, de Erik a mérőműszer nélkül most nem tudta volna, hogy a leselkedő halál közvetlen közelében dolgozik. Eddig mindig akaratlanul is

elfogta a rossz előérzet, amikor bekapcsolták a főkapcsolókat. Most megrökkent s egy pillanatra eltűnődött, hogy vajjon hová lett a szokásos ijedtsége, remegése? Megszűnt, gondolta, s egyszerre riadtságot, rémületet érzett. Mindig számított rá, hogy éberré, óvatossá teszi majd ez az állandó remegése a fenyegető veszélytől. Kétségbeesetten próbálta újra felidézni magában, de hasztalanul, nem ment. Megszűnt a félelme s ezzel oda lett a védelmező páncélzata is. Most, hogy már nem tartotta számon a félelme ezt az egyféle veszedelmet, Erik egyszerre bizalmatlanná vált mindennel szemben.

Egy órával a kísérlet megkezdése után megindult a neutron-sugárzás és jelezte a létezését saját mérő-óráján. Mindenütt az egész laboratóriumban őrt álltak a legkülönbözőbb órák, elektrométerek, mérő-műszerek, jelzőfények és mindegyik ugyanarról a történetről számolt be szótlanul, amiről az egész berendezésnek szólnia kellett. A lélektelen számlapok megint láthatatlanul összekötözték a két embert, olyan szorosan, hogy nem maradt hely személyes gyűlölködésre. S a ravasz, rugalmas kötelékek nem is engedték őket szabadon, amíg be nem fejezték teljesen a kísérletet.

Az első nap első két óráját annak a megfigyelésével töltötték, hogy milyen egyenletes a neutron-termelés, — tízpercenként leolvasták a mérők adatait és állandóan azt számítgatták, hogy mekkora az ingadozás. Az eredményeket szenvtelen, nyugodt hangon tárgyalták meg, s noha egy pillanatra sem feledkeztek meg róla, hogy ki nem állhatják egymást, ezt az ellenséges érzést tudatosan félretették, mellőzték, mint kisebb jelentőségű dolgot. Most sokkal fontosabbnak tartották egymás értelmi munkájának segítségét. A vita rövid volt és teljes egyetértéssel fejeződött be. Haviland elvégezte a megbeszélt módosítást a hélium-sugárzást elhajlító elektromágnes áramkörén, és a kísérletet megismételték. Kiderült, hogy helyesen ismerték fel a teendőjüket, de egyikük sem gondolt arra, hogy érdemet kovácsoljon belőle a maga számára.

Úgy érezték, mintha még csak az előbb kezdték volna meg a munkát, holott már késő délutánra járt. S a kísérletnek voltaképpen még csak most foghattak neki. Betették a helyére az első próbaanyagot, cseppfolyós hidrogént, aztán folytatták a munkát, kapcsolók, gombok nyomogatását, mutatók leolvasását, számok egyeztetését. Hét órakor ebédszünetet tartottak; bekaptak valamit egy közeli falatozóban és siettek vissza a laboratóriumba. Éjjel tizenegy órakor Haviland észrevette, hogy a ceruza egyre gyakrabban kezd kicsúszni a kezéből, a jegyzetlapjait rossz helyre rakosgatja s a kapcsolókat minduntalan rossz sorrendben nyomogatja le. Már nem tudtak parancsolni a testi kimerültségüknek s az ilyen munka rendszerint csak hiábavaló időpocsékolás, sőt, könnyen az lehet a vége, hogy valami kárt csinálnak.

— No, mára elég volt — mondta hirtelen Haviland. — Ha túl sokáig fennmaradunk, csak annál később kezdhetjük holnap reggel a munkát. Kapcsolja ki a sugárzást, én meg leállítom a szivattyúkat.

Nem bajlódtak vele, hogy rendet csináljanak, hanem szó nélkül otthagyták a laboratóriumot, úgy amint voltak; útközben gombolgatták be az ingüket, ahogy mentek kifelé az épületből. Kint, a sötét kapuban, minden teketóriázás nélkül elbúcsúztak egymástól és elváltak. Erik nyomban elaludt. alighogy lehajtotta fejét a párnájára. Egész éjszaka arról álmodott. amit aznap csináltak, újra átélte munkájuk minden kis mozzanatát. Reggel felé lidércnyomásos álom kezdte üldözni, minduntalan benyújtogatta a karját a magasfeszültségű vezeték-végződések felé és érezte a dermesztő halálfélelmet, de az áramütést soha. Miután felébredt, ez a nyomás ottmaradt a mellében.

Másnap reggel ugyanott folytatták, ahol az előző éjszaka abbahagyták. Erik most már nem érezte álomnak, amit álmodott, nem érezte a valószínűtlenségét az álmainak, hanem olyan volt, mintha huszonnégy órája abba sem hagyták volna a munkát. Ahogy sebesen pergett velük tovább az idő, hol napfényben, hol sötétségben, Erik megtanulta, hogy a természettudós laboratóriuma nem „elefántcsonttorony", és lelkiállapota éppen az ellenkezője a tétlenségnek, várakozásnak. Soha, egy pillanatra sem érezte azt, hogy kényelmesen beletörődik és hajlandó elfogadni bármilyen eredményt, ami a kísérletükből majd kiderül. Havilanddel együtt megvoltak az előzetes elgondolásaik, ennek megfelelően építették meg az egész készüléket, s azért, hogy ezeket a meglévő elgondolásaikat ellenőrizhessék a kísérlettel. Csak azzal tudták volna igazolni a rápazarolt sok időt és fáradságot, ha bebizonyítják, hogy helytállóak az alapvető elgondolásaik, a fizikai felfogásuk. Érdekükké vált tehát, hogy ezt bebizonyítsák és akarták is, a legmohóbb birtoklási vágynál is nagyobb mohósággal. A tudományos tárgyilagosságot az a szakadatlan küzdelmük jelentette, hogy ne vegyék rögtön készpénznek, amiben hinni szerettek volna, hanem kényszerítsék magukat az esetleg felmerülő ellentétes bizonyítékok igazságos mérlegelésére is.

A javukra szóló bizonyítékoknak elsöprő erejűnek kellett lenniük, s Erik minden ügyekezetével azon is volt, hogy sikerüljön ezt felmutatniuk. Sokszor, ha megismételtek valamit, egy-egy határeset eldöntésére, szinte szerette volna belevetni magát a készülék kellős közepébe, s a két kezével elfogdosni a neutronokat. hogy így kényszerítse a kísérletet az erős abszorpció kimutatására. A mérő-műszerek ellenségekké váltak, ha vonakodtak teljesíteni a kívánságait: de kedves, megbízható jóbarátokká, mihelyt azt mutatták, ami neki kellett.

Eleinte azt gondolta, hogy csak azért ilyen erőszakosan részrehajló, mert még kezdő a kísérletezésben. Haviland merev, feszült arcáról sohasem lehetett leolvasni, hogy mit gondol magában, amíg egyszer csak rá nem kiáltott Erikre, aki éppen egy új kipróbálandó anyagot igazított be a helyére.

— Nyomja meg, Gorin! — mondta Haviland sürgető, indulatos hangon. — A jóisten áldja meg. szorítson egyet ezen a nyavalyás sugárzáson, hadd lássunk már valamit!

Erik nevetni kezdett, s a nevetése Havilandre is átragadt.

— No, szép kis elfogulatlanság az ilyen! — mondta.

— Elfogulatlanság, fészkes fene! — mondta Haviland. — Mi nem elfogulatlanul kezdtünk neki ennek. És ha kénytelenek leszünk megváltoztatni az elgondolásainkat, akkor sem leszünk elfogulatlanok. Micsoda hülyeség! Aki elfogulatlan, annak üres a feje. No gyerünk, gyerünk, nyomja feljebb két tizeddel, hogy biztosak lehessünk végre benne.

— Hát akkor tulajdonképpen minek csináljuk végig ezt a nyavalyás kísérletet?

Haviland kaján képpel elmosolyodott, aztán önkéntelenül leleplezte magát ezzel a beismeréssel:

— Tudni akarom, hogy mi az igazság.

Az eredmény alig-alig volt igenlő válasz. Haviland csak vonogatni kezdte a vállát, aztán sóhajtott egyet.

— Kezdjük elölről — mondta. — Ez nem elég ahhoz, hogy hihessünk benne.

Gorombán beszéltek egymással. Olyanokat vagdostak egymás fejéhez, ami rendes körülmények között durva sértés számba ment volna, de semmit sem vettek komolyan, mert a jelzők, amikkel illették egymást, tartalmatlanok voltak, rögtön súlytalanná váltak, elnyelte őket a pillanat izgatottsága s máris feledésbe merültek, feloldódtak az egymás iránt érzett kölcsönös és teljes bizalmukban.

A második hét közepe felé kezdett kialakulni a kísérlet eredményének összefüggő képe, s már csak az a feladat maradt hátra számukra, hogy ezredszer is leellenőrizzék az eddigi mérések adatait. De olyan gépiesen beidegződtek már a munkára, hogy észre sem vették, amikor túljutottak a kérdés bökkenőjén. Az arcuk sápadt volt, a szemük véreres, — a ruhájuk gyűrött, rendetlen, sőt piszkos is. Ha valamelyiküknek át kellett menni valamiért az anyagszertárba, vagy le a műhelybe, egy sürgős javítás miatt, úgy hagyták el a laboratóriumot, mintha vakációra mennének az egykedvű emberek közönyös világába.

Fabermacher mentességet élvezett ez alól. Úgy járt ki-be a laboratóriumba, ahogy neki jolesett; néha órákon át csak üldögélt odabent szótlanul. Megengedték neki, hogy átolvasgassa a piszkozati jegyzetlapjaikat, mert tudták, hogy megérti a rövidítéseket, de sohasem kérdezték meg a véleményét és ő sem nyilatkozott soha. Egyszer benyitott hozzájuk egy lány. Erik megismerte: Edna Masters volt. Mielőtt még a lány egy szót is szólhatott volna, Fabermacher felállt, csöndesen odament hozzá, karonfogta és kivitte a teremből. Haviland észre sem vette az egész jelenetet, Erik pedig egy pillanat múlva már el is felejtette. Az sem tűnt fel egyiküknek sem, hogy Fabermacher aznap már egyáltalán nem jött vissza a laboratóriumba. Egyszer pedig, amikor Erik lement a falatozóba, hogy ételhordóban felvigye a vacsorájukat, meglátta Fabermachert, aki egy padon üldögélt a lánnyal, komoly beszélgetésbe merülve. Erik elmosolyo-

dott magában, ahogy eszébe jutottak Fabermacher dühös fenyegetődzései. De megint rögtön elfelejtette az egészet, aztán telt-múlt tovább az idő.

Nem tűztek ki határidőt a munka befejezésére. Egyszerűen csak elérkeztek ahhoz a pillanathoz, amikor már az égvilágon semmi ellenőrizni való adatuk nem maradt hátra, mert már mindent kikísérleteztek minden oldalról, a teljes bizonyosságig, úgyhogy teljes váratlansággal ért véget a munkájuk, — hirtelen, szinte ok nélkül, egyszerre csak megszakadt. Eriknek még csak fogalma sem volt róla; javában töltögette az egyik cseppfolyós légelzárót, folytatta a megszokott munkáját, amikor Haviland közölte vele:

— No, hát úgylátszik, ezzel be is fejeztük, ez volt az utolsó.

Erik félreértette a megjegyzést.

— Nem, — mondta — nem az utolsó. Még van belőle egy palackkal, lent a műhelyben. Ma reggel hozták.

— Nem arról beszélek — mondta Haviland. Dobolgatni kezdett az ujjával a bekötött jegyzőkönyvön, amely ott hevert előtte, telefirkálva a kísérlet adataival. — Befejeztük a kísérletet.

— Befejeztük? Hogyhogy? — kérdezte Erik. Aztán vigyorogni kezdett. Érezte, hogy szétárad az arcán a jókedvű vigyorgás, olyan üdítően, mintha hűsítő kenőcs volna az égési sebein. — Biztos, hogy befejeztük?

— Hát akkor mondja meg, hogy mi az, amiről megfeledkeztünk? — kérdezte Haviland, de nem támadó hangon. Inkább úgy hangzott, mintha maga sem akarná elhinni, hogy csakugyan a végére értek és szeretné, ha megerősítenék ezt a kijelentését.

Erik leült a saját vaskos jegyzőkönyve elé és lapozgatni kezdte, de nem figyelt oda, csak vakon forgatta az oldalakat. Egy hatalmas rakás milliméter-papírra rajzolt grafikon hevert a könyv mellett, s mindegyik íven számok jelezték, hogy a megfelelő adatok a jegyzőkönyv melyik oldalán találhatók. De nem volt rá szüksége, hogy mindezt átnézze. Az összes eredmény ott volt már a fejében.

— Csakugyan, igaza van — ismerte be lassan a fiú. — Atyaisten, csakugyan befejeztük.

Egy-két percig mind a ketten hallgattak, kissé megdöbbenve ettől a váratlan, hirtelen felszabadulástól.

— És ez az egész? — kérdezte Erik.

— Hát mit akar még? Mire számított? — kérdezte Haviland.

— Nem is tudom. Talán úgy képzeltem valahogyan, hogy az ember csak végzi szépen a dolgát, aztán egyszerre csak elérkezik egy olyan pillanathoz, amikor felfedezi az elektromosságot, vagy a telefonnak elnevezett új találmányt és belepillant „isten alkotó-műhelyébe". Aztán ilyenkor állítólag felugrik az ember és felkiált: „Heüréka!" Aztán megjelenik az Amerikai Egyesült Államok elnöke, vállunkra teszi a kezét és így szól: „Derék dolog, fiatalember, gyönyörű munkát végzett." ... De csak így ...

— Erik egy mozdulatot tett a tenyerével. — Hol van itt a nagy, ünnepélyes pillanat?

Haviland mosolygott.

— Én is mindig így képzeltem valahogyan, sőt, miután már megszoktam, hogy nem így szokott történni, még akkor is makacsul ragaszkodtam ahhoz az ábrándhoz, hogy legalább a zene megszólal majd, ha valami igazán nagy dolgot vittem végbe. — Eltűnődött egy pillanatra. — Egyébként, ami azt illeti, mindig van egy nagy pillanata minden kísérletnek, csak az ember sohasem tudja, hogy mikor, legfeljebb ha már túlesett az egészen. És ha jobban meggondoljuk, hát miért éppen a befejezés pillanata lenne ez a nagy pillanat? Hiszen ha bármiféle fontos eredményre bukkan az ember kísérletezés közben, hát annyiszor meg kell még ismételnie, hogy a végén már semmi izgalom, semmi érdekesség nem marad benne. Én azt hiszem, nálunk az volt a nagy pillanat, amikor először észleltük a neutronokat... aznap délután, mielőtt megkezdtük volna tulajdonképpen a kísérletet.

— Én is azt hiszem — mondta Erik csöndesen. — De aznap délután még más dolgokról is beszélgettünk és talán ezek a más dolgok akkor pillanatnyilag fontosabbnak látszottak a neutronoknál.

Olyan régen történt már mindez, most úgy érezte, hogy nevetséges lenne mentegetődznie miatta. Haviland is szemlátomást teljesen elfelejtette már a haragját, nyoma sem volt benne a keserűségnek. Lustán lapozgatta a jegyzőkönyvét, s a testtartásán, mozdulatain végtelen megkönnyebbülés látszott.

— Most már csak az a dolgunk, Erik — mondta, — hogy becsukjuk a boltot, hazamenjünk és egy-két napot szépen átaludjunk. Aztán újra összeülünk majd, átnézzük az egész anyagot és megpróbálunk kiokosodni belőle. Mit szólsz hozzá?

Ez az „Erik" és ez a tegezés olyan simán, feltűnés nélkül hangzott el, hogy a fiú csak egy perc múlva vette észre, meleg szívdobogással, hogy Haviland végre a keresztnevén szólította. Felajánlotta a barátságát és Erik tudta jól, hogy az elfogadása jeléül most neki is „Tony"-t kell mondania, vissza kell tegeznie a férfit.

De sehogyan sem vitte rá a lelke. Haviland észrevette a habozását és egy gyors, fürkésző pillantást vetett feléje. Erik maga sem értette ezt a görcsös merevséget. Rettenetesen szerette volna elfogadni a feléje kínált barátságot, csak az nem ment a fejébe, hogy hogyan lehet annyi mindent egyszerre megbocsátani egy ilyen hirtelen, könnyed mozdulattal. Boldog volt örült neki, büszke volt rá és nagy zavarba jött. Haviland fáradt tekintete nyugodtan nézett vele farkasszemet s Erik érezte, hogy elpirul.

— Talán valami elintézetlen dolog még nyomja a lelkedet, Erik? — kérdezte Haviland.

— Nem... — kezdte a fiú, de elhallgatott, mielőtt még kimondta volna a „Tony"-t. Tagadólag rázta a fejét.

— Biztos, hogy nem?

— Nem, el sem tudom képzelni, hogy miről feledkezhettünk volna meg — mondta Erik. Nem mert a szemébe nézni Havilandnek. Egy pillanatig hallgatott, úgy tett, mintha a grafikonokat nézegetné. — Nem, azt hiszem igazad van, Tony — mondta végül. — Hivatalosan is befejezettnek nyilváníthatjuk a kísérletet.

Felnézett, hogy lássa, megpecsételték-e a barátságukat és Tony arcáról azt olvashatta le, hogy igen. Erik tett egy mozdulatot, mintha meg akarna szólalni, de aztán tehetetlenül széttárta a karját és nevetni kezdett.

— Eh, vigye el az ördög — mondta. — Te gazember!

Tony is elnevette magát.

— Te piszok alak! — mondta kedvesen, szeretettel a hangjában, meg egy kis szomorúsággal is. — Alighanem tönkretetted az életemet. Menjünk innét a fenébe, de gyorsan, mielőtt még megvernélek.

— Ha két héttel ezelőtt nem lettél volna hajlandó folytatni velem a kísérletet, hát talán én vertelek volna agyon — mondta Erik.

— Gyerünk haza — mondta Haviland. — Már megint túl sokat kezdünk beszélni.

— Miért? Talán még nyomja valami a lelkedet, Tony? — kérdezte Erik.

— Nem — mondta Haviland. Felállt és sóhajtott egyet. — Nekem aztán semmi a világon.

2

Lilly hangja a telefonban világosan elárulta az érzéseit.

— Még mindig nem vagyok képes megérteni — mondta — hogy mi történt veled. Három héttel ezelőtt egyszerűen fogtad magad és nyomtalanul eltűntél, még csak el sem búcsúztál tőlem.

Tony a lakásában hevert az ágyán hanyatt, a telefon oda volt támasztva a füléhez, a kísérleti jegyzőkönyv pedig kinyitva a térdén. Fülledt, meleg éjszaka volt. A levegő nyomasztóan mozdulatlan, pedig ilyentájt máskor rendszerint megindult egy kis szél a folyó felől. Tony a lakás valamennyi ablakát kinyitotta, de még a vászonrolók zsinórjai sem rezzentek meg. Talán ott lent, a déli tengerparton, gondolta, talán ott jön egy kis hűvösség az óceán felől.

Maga elé tudta képzelni Lillyt, Donaldék házának könyvtárszobájában, mialatt az asszony beszélt a telefonban.

— Milyen idő van ott lent nálatok? — kérdezte hirtelen.

— Szép idő — felelte az asszony bizonytalan hangon. — Miért kérded?

— Csak kíváncsi voltam rá. Itt gyilkos kánikula van, New Yorkban.

— És ez minden mondanivalód? — kérdezte az asszony szomorúan.

— Úgy értem, hogy ez a feleleted arra, amit kérdeztem.

— Mit lehet itt még mondani, Lilly!

— Nem tudom, én sem tudom — felelte Lilly. — Akárhányszor hívtam a lakásodat, sohasem feleltl. Ha pedig a laboratóriumban kerestelek, ak-

kor sohasem értél rá beszélgetni. Hát nem is akarsz már szóbaállni velem?

Lilly úgy beszélt, olyan hangon, mintha már teljesen elfelejtette volna, hogy miben maradtak utoljára. Egyszerűen kiment a fejéből, hogy egyszer már hátat fordított Tonynak. S most, hogy a férfi néhány hétig nem törődött vele, noha nem szándékosan tette, Lilly rögtön újra rohanni kezdett utána. Vajjon egyáltalán lehet-e szerelmes az ember egy ilyen aszszonyba, gondolta magában Tony Haviland, ha már ennyire kiismerte lelkének ezt a gépies kiszámíthatóságát? A szerelem szerelmet kíván cserébe; de a szerelemnek ezenkívül szüksége van emberi megbecsülésre is, ezt már eleve feltételezi a másikról. Lilly semmi effélét nem érzett iránta, a lelke mélyén. Talán azt hitte magáról, hogy érez, Tony azonban pontosan tudta, hogy nem.

Rájött már, hogy ha Lilly beleszeretett valakibe, olyan volt, mint azok a bonyolult önműködő és ön-megállító gépezetek, amelyeket a bekapcsolószerkezetük indít meg, aztán pörögnek tovább maguktól. Lilly számára ő csupán ezt a közömbös, idegen bekattintó lökést jelentette, amely működésnek indította az asszony csűrt-csavart érzelmi berendezését. Lilly átesik szabályszerűen a szerelem egész hullámzásán, a szerelem gyötrelmein, boldogságán, mindenféle érzéseken, azonban Tonyhoz tulajdonképpen soha nincs köze egyetlenegy érzésének sem, — a férfi tudta jól.

— Nézd csak, Lilly — mondta szelíden — nincs értelme belemenni hosszú beszélgetésekbe. Mondtam neked annak idején, hogy esetleg feljövök New Yorkba és elkezdek egy kísérletet. Aztán, ahogy belefogtam, annyira lekötött, hogy nem értem rá semmi másra.

— De most már befejezted?

— Befejeztem, csak még egy csomó írnivaló van hátra. Ezt a munkát megosztjuk Gorinnal. Eltart még vagy két hétig.

— Fenn maradsz a városban? — kérdezte az asszony. Töredelmes, bűnbánó volt a hangja, de a nyűgösködés, a vágyakozás is kicsengett belőle, mint a gyerekek hangjából, ha fogadkoznak, hogy ezentúl jók lesznek. — Ezt a munkát is ott kell elvégezned, a laboratóriumban?

— Nem fontos, hogy hol végzem, de azt hiszem, ott fogom.

Lilly nem felelt rá semmit, azonban nagyon jól lehetett érezni a telefonon keresztül is a visszafojtott lélegzetét. Tonyra hirtelen hatni kezdett az asszony néma könyörgése s egy percre rettenetes vágyódás fogta el, elhagyatottnak, szánalomra méltónak érezte magát. Az egész kísérlet inkább csak elcsigázta, — neki nem jelentett izgalmas mulatságot. Ahogy most visszagondolt rá, tisztán látta, hogy három hetet szinte észrevétlen gyorsasággal elpocsékolt az életéből.

— Dehát, már nem is jössz vissza ide egyáltalán? — kérdezte végül az asszony.

— Nem tudom még, Lilly. Rosszkedvű vagyok. Mit csinálsz ma este? — kérdezte váratlanul. Meglepődve vette észre, hogy gyengéd, meleg hangon beszél Lillyhez, de nem törődött vele. Bánom is én, gondolta men-

tegetődzve magában, miért ne beszélnék, ha egyszer így érzek... — Elmégy valahová?

— Nem — felelte az asszony. — Itthon maradok. Azt reméltem, hogy te lejössz ma és különben sincs kedvem elmenni sehová.

Tony egy kis szünetet tartott, mielőtt válaszolt volna. Szinte látta maga előtt az asszony könyörgő arcát.

— Milyen ruha van rajtad? — kérdezte. — Milyen vagy, hogy nézhetsz ki most, Lilly?

— Abban a kék ruhában vagyok. Abban a fodrosban, tudod. Azt hiszem, ezt nem nagyon szeretted — mondta az asszony. Puhán felnevetett. — De felvettem rá egy kabátkát is. Szándékosan vettem fel, hogy ne láthasd meg a ruhámat a telefonon keresztül. Hiszen tudod, hogy kabalából az ember minden hülyeséget megcsinál. — Megint elhallgatott, habozva, aztán olyan halkan szólalt meg, hogy Tony alig értette meg a hangját, de amikor mégis megértette, vadul dobogni kezdett tőle a szíve. — Gyere vissza, Tony, kérlek szépen — suttogta az asszony. — Rettenetesen hiányzol nekem.

A férfi egy pillanatig nem felelt. Áradni kezdett benne a harag, dühös volt New Yorkra, dühös volt a térdén heverő jegyzőkönyvére, valamennyi firkálásával együtt — meggyűlölt mindent. De a legdühösebb azért volt, hogy így belelátott Lillybe, mert ez rontotta el számára az egészet. A füléhez szorított kagylóval hirtelen megfordult az ágyán és félrelökte a könyvet. Félrelökte azt is, amit ez a könyv képviselt. Az sem igaz, gondolta, hogy kiismerte Lillyt, — s ha mégis igaz, akkor nem fontos, nem számít.

— Lemegyek, Lilly — mondta. — Még ma este lemegyek hozzád. Ott is éppen úgy dolgozhatom, mint itt.

— Lejössz, egyetlenem? Ó, de nagyszerű! — suttogta az asszony. — Ó, mennyire szeretlek, Tony!

— Csak arra az egyre kérlek, Lilly, hogy ne tegyél bolonddá többet.

— Soha többet. Esküszöm — mondta az asszony lelkesen.

— Most kilenc óra van. Éjfélre ott leszek. Megvársz? — kérdezte Tony.

— Várok rád, akár reggelig is!

— Aztán beszélünk majd a válásról is, ha ott leszek. De nagyon komolyan akarok beszélni erről — mondta Tony.

Abban a pillanatban tudta, ahogy elhallgatott, hogy hideg, süket csönd fogadta a szavait, nem olyan hallgatás, mint az eddigiek. Szinte a hatodik érzékével érezte meg ezt a váratlan fagyosságot.

— Lilly? — kérdezte a férfi.

— Tessék, Tony? — mondta az asszony elhaló hangon. — Mi tetszik?

— Hallottad, amit mondtam?

— Hallottam, hogyne. Csak... csak... — Csupa gyötrelem volt az asszony hangja. — Hiszen ezt már megbeszéltük egyszer!

— Dehát a jóisten áldjon meg, Lilly! Azt képzeltem, hogy meggondoltad magad!

— Nem, Tony, nem. Nem tehetem. Miért akarsz megint elrontani mindent? Ha csak azért jössz le, hogy erről beszélgessünk, akkor inkább ne gyere!

A férfi az első pillanatban le akarta csapni a kagylót mergében, de a keze nem engedelmeskedett neki. Benne is megindult már a saját önműködő szerkezete. A haragja őszinte harag volt, a megalázottsága igazi megalázottság s a szerelme is valódi szerelem, amennyire csak képes volt szeretni valakit. Megint a füléhez emelte a kagylót.

— De lemegyek, Lilly. Mindenképpen lemegyek — mondta Tony.

Az asszony csak ezt ismételgette:

— Nincs értelme. Ne gyere. Nem is várok rád...

Tony azonban félbeszakította a beszélgetést, sietve letette a kagylót, hogy minél gyorsabban felöltözködhessen. Lillynek volt igaza. A férfi tudta ezt jól, jobban, mint az asszony, de már nem volt számára megállás. Mindig rohannia kellett, ha úgy érezte, hogy valahol veszedelmes játék vár rá, rohannia, bele egyenesen a veszedelembe, hogy bebizonyítsa önmagának, hogy képes lesz sértetlenül kikerülni belőle. Anélkül, hogy tudta volna, egyszer már elvesztette a játszmát ezen a nyáron, amikor Erik erőszakkal rávette, hogy fejezze be a saját megkezdett kísérletét. Most megint a veresége felé rohan. Mindig el fogja veszíteni a játszmát. Mégis rohannia kell, mégis játszania kell.

3

Miután Haviland elutazott a tengerpartra, a laboratórium hangulata békéssé, barátságossá vált. A kísérletezés heteinek fáradságos testi munkája után ez az írásbeli munka pihenésszámba ment, szinte oda sem kellett figyelni rá. Tömérdek sok számolgatásra volt szükség hozzá, a képletek segítségével azonban ez is leegyszerűsödött elemi műveletekre, a lélekölő rabszolgamunka-részt pedig elvégezte a számológép. Erik azon kapta magát, hogy csupa derű, csupa elégedettség, alig győzi visszatartani a boldog mosolygásait. Legtöbbnyire Fabermacherrel együtt dolgozott, mialatt a készülékükön csöndesen gyűlt a por.

Hacsak Haviland nem akarja folytatni a kísérletezést egy új asszisztenssel, hát most már akár ki is dobhatják az egész berendezést, mint egy rakás ócskavasat. A készülék önmagát tette elavulttá, mert a kísérlet eredményeiből majd kiderül, hogyan kell módosítani és kijavítva újra megszerkeszteni az egészet. Az új készülékkel folytatott újabb kísérletek aztán majd megint további javításokat tesznek szükségessé, s ez így tart örökké, az alkotás és rombolás soha véget nem érő körforgásának törvényei szerint, melynek azonban van egy melléktermékе: a növekvő ismeret, az emberi tudás. A készülék betöltötte történelmi szerepét s a történelem most keresztültapos rajta, még mielőtt elpusztult volna. Erik mindig egy kis szomorúságot is érzett, ha ránézett. Fabermacher azonban

nem törődött többé a készülékkel. Az ő szemében csak annyit számított, mint a ceruzája, amellyel írni szokott: használja az ember, kihegyezgeti kedve szerint, ír vele tovább s a végén eldobja. Fabermachert csak az eredmény érdekelte, amely ott feküdt feljegyezve a könyveikben.

— Eredményes kísérlet volt — mondta szakértő hangon, de mérsékelt lelkesedéssel. Csóválgatni kezdte a fejét. — Mennyi elvégezni való munka van még hátra, atyaisten!

— De mi elvégeztük, amire vállalkoztunk — mondta Erik.

Fabermacher elmosolyodott.

— Most éppen úgy beszél, mint Haviland szokott — mondta. — „Az ember megteszi, ami tőle telik". De ha kíváncsi rá, felsorolhatom azokat a kérdéseket, amelyekre nem tudnak megfelelni. Idehallgasson: mi az energiája a neutronoknak? Milyen valószínűségi ingadozásoknak vannak alávetve a maguk eredményei? Mennyiben függenek az eredményeik az abszorpciótól, ha számításba vesszük az indukált rádióaktivitást, vagy ha figyelmen kívül hagyjuk...

— Elég, elég! — vágott közbe Erik. — Nem akartuk mi meghódítani az egész világot. Csupán azt volt a célunk, hogy bebizonyítsuk: működik az atommagban egy fajta erő, amely se nem elektrosztatikus, se nem tömegvonzási erő, s hogy megtaláljuk azt az elemi részecskét, amelyre ez az erő hat. Tudjuk, hogy bizonyosfajta atommagok magukba fogadják a neutront, mások pedig nem.

— Ez roppant érdekes. És vajjon miért van ez így? — kérdezte Fabermacher csúfondárosan.

— Nem tudom — ismerte be Erik. — Ha erre meg tudnánk felelni, akkor talán megoldanánk vele az egész kérdést. Mindenesetre most már tudjuk, hogy a neutronoknak megvan ez a tulajdonságuk, s ennélfogva a kísérletünk révén megtudtunk valami újat a természetről. Ez volt a célunk és ezt el is értük. Egyebet nem akartunk.

— Mindössze megtették, ami maguktól telt.

— Ne mondja ezt olyan hangon, mintha vádolni akarna vele.

— Hát akkor ne mondja ezt olyan hangon, mintha mentség volna a maguk számára. Mindenki megteszi, ami tőle telik. Ha valaki így beszél, akkor határt akar szabni saját képességeinek.

— Dehát hajlandó végre tudomásul venni azzal a csökönyös fejével, hogy én ezt sohasem mondtam?

— Nem? Hát akkor mit akart éppen mondani?

— Azt, hogy remélem, megtalálom majd a feleletet ezekre a kérdésekre, ha majd Traskerrel dolgozom együtt. Mi keményebben fogunk dolgozni.

— Ő, így már jól van. Miért nem mondta ezt előbb? — kérdezte Fabermacher.

— Mert nem hagy szóhoz jutni, annyit beszél — mondta Erik.

Fabermacher elmosolyodott és kissé elpirult.

— Csak magának beszélek ilyen sokat — ismerte be, de látszott rajta,

hogy örül és zavarban van. Egy pillanatra elhallgatott. aztán megkérdezte: — Mikor utazik?

— Még nem tudom. Még csak most írtam meg Traskernek, hogy mehetek.

Az előcsarnokban megszólalt a telefon s Erik félbeszakította a beszélgetésüket. Kiment, felvette a kagylót.

— Halló? — mondta egy női hang.

— Még nem jött semmi válasz Traskertől, drágám — kezdte hadarni Erik. — Úgyhogy ne fizess le túl nagy foglalót arra az esküvői ruhára. De azért ne aggódj, sikerülni fog...

— Halló! — mondta újra a női hang s Erik elhallgatott, mert kiderült, hogy nem Savina hangja. — Beszélhetnék Mr. Fabermacherrel?

Erik érezte, hogy elvörösödik, aztán nevetni kezdett,

— Ó, bocsásson meg, összetévesztettem a hangját valakiével.

— Nincs semmi baj — felelte a lány, szintén nevetve. — Roppant izgalmasan hangzott egy pillanatig. Itt Edna Masters beszél. Megpróbáltam már felhívni a könyvtárban, de azt mondták, hogy valószínűleg ott lesz magánál, a laboratóriumban. Ott van?

— Mindjárt megnézem, egy pillanat — mondta Erik.

Bement Fabermacherhez.

— Akar beszélni vele? — kérdezte. — Ha nem akar, megmondhatom neki, hogy éppen az előbb ment el.

Fabermacher csöndesen megrázta a fejét.

— Beszélek vele — mondta nyugodt hangon, aztán hozzátette: — Nem volt igazam a multkor, tudja. Rosszul ítéltem meg ezt a lányt. Tulajdonképpen nem porosz. Csak arról van szó, hogy nem érti még a dolgokat.

— Úgy emlékszem, azt mondta, hogy ez a legnagyobb rosszaság a világon — mondta Erik mosolyogva.

— Nem, ezt arra mondtam, ha valaki meggondolatlan és nem törődik másokkal. Ő törődik, de sajnos ez még nem elég ahhoz, hogy meg is értsen mindent.

4

Fabermacher lassan felemelte a kagylót. Ez a lány volt az első olyan emberi lény az életében, akivel szemben nem érzett zavart, feszélyezettséget, pedig róla képzelte volna a legkevésbé, hogy valaha is jól érzi majd magát mellette. Az égvilágon semmi közös vonásuk nem volt. Néhányszor találkoztak már, amióta Edna Masters bevonult Fabermacher életébe, s a fiút mindig érthetetlen felszabadultság, megkönnyebbülés fogta el, ha együtt voltak és nagyon is hálás volt a lány társaságáért, de sohasem hívta sehová, saját akaratából. Furcsa módon ezt a lány is így akarta. Férfias természete volt, sok szempontból. Átvette a vezetést minden téren és a legapróbb részletekben is ő szeretett intézkedni. Fabermachernek

mindez nagyon megfelelt volna, mert megszabadult egy csomó gondtól, fejtöréstől, azonban...

Nem akart kapcsolatba kerülni senkivel. Nem kellettek neki az emberek, mert csak zavarták a munkájában. Nem kellettek, mert tele volt bizalmatlansággal. Edna Masters eddig még valamennyi kifogását visszautasította. Fabermacher most arra gondolt, miközben a telefonkagyló után nyúlt, hogy végül mégis kénytelen lesz elmondani neki az igazságot. Eddig még senkinek nem mondta el s egy pillanatig most azon tűnődött, nem hangzik-e majd túl színpadiasan, ha így szól a lányhoz: „Nem szabad túl nagy barátságba keveredned velem. Tőlem semmit sem várhatsz. Az orvos megmondta nekem, hogy legfeljebb néhány esztendőm van hátra, a betegségem feltétlenül végez velem. Szóval nincs sok időm s neked nem lenne érdemes összebarátkoznod egy olyan emberrel, akitől hamarosan úgyis meg kell válnod."

Hát ez így elég setesután hangzik, gondolta, de addig még jobban megfogalmazhatja, amíg megint találkoznak. Felemelte a kagylót.

— Halló, Edna? Itt Hugo beszél.

5

Erik és Savina az első utasok között volt, akik felszálltak a vonatra, úgyhogy könnyen találtak jó ülőhelyet maguknak. Az egész éjszakát itt kell majd végigüldögélniük a kocsiban, mert csak reggel érkeznek meg Ann Arborba. A poggyászuk két nagy, nehéz bőröndből állt, meg abból a kis lapos táskából, amelyet Erik olyan ötletszerűen vásárolt tavaly, ősz elején, egy este. A kis útitáska azóta már alaposan megkopott, úgyhogy nem festett többé bántóan vadonatújnak, hanem nagyon tiszteletreméltó lett a külseje.

Savina letelepedett az ablak melletti ülésre. Most is éppen olyan volt, mint délután a városházán, amikor házasságot kötöttek. Fekete selyemruhát viselt és egy széleskarimájú fekete szalmakalapot. A kalapját most óvatosan letette, aztán megkérte Eriket, hogy rakja fel a csomagtartóba, a táskák tetejére. A mellére tűzött kis gardénia-csokor már fonnyadni kezdett, de Savina nem akarta még eldobni. Ez volt a második virágcsokor, amit Eriktől kapott életében. Az elsőre Savina sokkal élesebben emlékezett, mint a fiú.

Erik leült melléje és megfogta a kezét. Savina feléje fordult.

— No, — mondta Erik — hát most már legalább tudod, hogy milyen érzés megházasodni.

— Ó, jó érzés, én szeretem. Te is olyan öregnek és tekintélyesnek érzed magad? — kérdezte Savina.

— Nem tudom, hogy én mit érzek — felelte Erik.

Amikor megmozdult velük a vonat és kifelé kezdett gördülni a Nagy Központi pályaudvar homályából, Eriket hirtelen egy kis riadtság fogta el.

Eddigi életében jóformán alig tudott gondoskodni sajátmagáról, saját megélhetéséről, most pedig egyszerre a nyakába szakadt a felelősség egy másik emberért is. Amíg Savina otthon lakott a szüleinél, az mégiscsak egészen más volt; mostantól fogva Savina az ő felesége, örökre, eljövendő életének beláthatatlan útjain át, egészen a sírig, addig az elképzelhetetlen sírhalomig, amely alatt egyszer majd ő fog feküdni. Most mégiscsak más volt a helyzet.

De közben érezte a kezében a lány kezét. Az érintése, a simasága, a formája, a fogása olyan meghitt volt, olyan jólesően ismerős, hogy Erik hirtelenjében el sem tudta képzelni, hogyan lehetett meg valaha is nélküle.

Még csak tíz nap telt el azóta, hogy Traskertől megjött az értesítés: megkapja az állást a Michigan-egyetemen. De hátha mégis meggondolják magukat, hátha mégis végzett fizikus kell majd nekik s nem olyan ember, aki még csak útban van a doktorátusa felé? Hátha Haviland nem tartja be a megegyezésüket és nem írja meg a maga részét a cikkből, a kísérlet ismertetéséből? Elég rossz bőrben volt, amikor visszajött a tengerpartról, pedig csak egy hetet töltött odalent. Talán elsiették a dolgukat Savinával, okosabb lett volna, ha még várnak egy kicsit. S mi lesz, ha nem válik be? Vajjon szeret-e majd Trasker mellett dolgozni? Hátha...

Hirtelen eszébe jutott az a régi kérdés, amit Fox professzor tett fel neki valaha: „Miért akar valaki fizikus lenni?"

„Miért? Honnét tudjam én, hogy miért?" — töprengett magában dühösen. — „Hiszen még azt sem tudom, milyen érzés fizikusnak lenni! Hát honnét tudjam, hogy miért akarok ott lenni valahol, amikor még azt sem tudom, miféle hely az?"

Izgalmában nyilván dörzsölgetni kezdte az arcát, mert Savina megkérdezte tőle:

— Meleged van? Vedd le a kabátodat, ha túl meleg van itt.

— Jó, levetem, — mondta Erik szelíden. — Min jár az eszed?

— Azon, hogy milyen lakást találunk magunknak holnap — felelte Savina, olyan hangon, mintha millió mérföldnyire járna innét.

— Hogy milyen lakást? — ismételte Erik. Egy kis csodálkozás-félét érzett, hogy Savina ilyen könnyűszerrel el tudta hitetni önmagával a házasságuk valódiságát és már terveket, légvárakat kezd építeni rá. Kíváncsian latolgatta magában a dolgot, abban a reményben, hogy talán ő is bele tudja élni magát Savina lelkiállapotába. — Szóval már mindent kiterveltél? — kérdezte.

— Ó, hogyne. Reggel nyolc óra húsz perckor érkezünk meg Ann Arborba. Akkor felhívod Traskert. Ő kijön értünk az állomásra, aztán bejárjuk a várost. Délre már lesz lakásunk. Majd találunk magunknak egy szép kis házat, a homlokzat fehér lécein borostyán meg vadrózsa kúszik...

— De ezt már moziban láttad, ugye?

— Ó, az egészet, azt hiszem — felelte Savina, halkan felnevetve. — De

tovább sosem jutok, csak a házig; a belsejét már nem tudom elképzelni. — Gyerekes várakozással fordult Erik felé.

— Nem? — A fiú rámosolygott, aztán hátradőlt az ülésen. Tovább akarta lelkesíteni Savinát: — No, hát csak gyerünk beljebb és bútorozzuk is be azt a lakást. Kezdjük a nappaliszobával.

A vonat elhagyta a várost és robogott tovább északnak, Albany felé. széles ívben követve a Hudson folyó völgyét. Meleg, poros őszi alkonyat nézett be hozzájuk a kocsi ablakán, jobbkéz felől azonban minduntalan elzárta előlük a kilátást a vissza-visszatérő hegyoldal, s az az érzésük volt, hogy még mindig szűk körülöttük a világ. Később, ahogy a pálya elkanyarodott nyugatnak, lassan kitárult előttük a vidék, éppen amikor leszállt az este.

A kocsi piszkos volt s a levegő egyre áporodottabbá vált benne. Erik és Savina egymás vállának dőlt és el-elszunnyadt, bóbiskolva. Valahányszor felébredtek, ugyanazt a végtelenbe nyúló sötétséget látták odakint, — a teret és a távolságokat apró kis fények jelezték csupán s ezek is sokszor nagyon messze látszottak egymástól. Félálomban, ködösen úgy érezték, mintha lassan megnyílna előttük az egész világ. Fogalmuk sem volt, hogy mire ébrednek majd reggel, vagy maholnap, a közeljövőben, vagy a távolabbiban, de nem aggasztotta őket a dolog, voltaképpen nem nyugtalanította őket semmi, csak az az egy, hogy kölcsönösen mind a ketten meghatóan fiatalnak tartották a másikat, olyan gyámoltalanul fiatalnak, akinek szüksége van minden segítségre és szeretetre, amit csak adni tudnak egymásnak.

MÁSODIK RÉSZ

A LABORATÓRIUMTÓL AZ EMBERI VILÁGIG

1

Korán megjött az ősz ebben az évben, Erik és Savina első esztendejében, itt a Michigan-egyetemen. Úgy érezték, mintha még csak néhány hete érkeztek volna meg Ann Arborba, s máris rozsdásodni kezdtek a lombok. Aztán nemsokára — nagyon hamar — leesett az első hó is. Ez az első év a felfedezések átmeneti ideje volt mindkettejük számára. Életük legkönnyebb, legsimább korszaka volt, de ők ezt olyan magától-értetődőnek tekintették, mintha csak előjátéka volna az eljövendő biztosabb, megalapozottabb boldogságuknak, amely akkor veszi majd kezdetét, ha túlestek a hivatás és a háztartás megindulásának hétköznapi gondjain.

Csalóka gyorsasággal teltek a napok, — elsuhantak, összefolytak rohanó színes szalaggá, a kertjük meg a távolabbi mezők lassan változó tarkabarkaságával a háttérben. Az egyetem egyik idősebb régész-professzorának a házában vettek ki lakást, egy háromszobás bútorozott lakást. A ház barátságos, fehérremeszelt épület volt, jellegzetes Tudor-stílusú gerendázattal.

Házigazdájuk csöndes tudós-ember volt, még azokból az időkből való, amikor az egyetemi tanárok jólápolt szakállt viseltek és határozott, nyomatékos kettős-keresztneveik voltak, — mint például az ő esetében is, mert John Fortnam Lewisnek hívták. Erik csak ritkán találkozott vele, kivéve reggelenként, amikor az egyetemre indultak mind a ketten; ilyenkor a két férj, két különböző emberöltő képviselője, udvariasan bólintott a másik felé, ahogy mentek kifelé a házból a párhuzamos kerti ösvényeiken. Ezekben az első időkben Eriket olyan jóleső megelégedettség töltötte el és olyan boldog állandóságot érzett maga körül, hogy csak azt az egy változást bírta elképzelni, majd valamikor a távoli jövőben, amikor egy szép napon megcserélődik a szerepük és ő lesz az öreg tudós, aki reggelente egy ifjú segédtanárt üdvözöl.

A laboratóriumban Erik és Trasker a készülék alkatrészeit szerelték össze, de igazi kísérletezést egy-két hónapig még nem terveztek, amíg Erik meg nem szerzi a doktorátusát. A tanrendje nem volt nagyon zsúfolt és fárasztó, s minden szabadidejét arra fordította, hogy készüljön az oklevél elnyeréséhez szükséges utolsó vizsgájára. Vacsora után Erik

rendszerint tanult. Időnként fel-felnézett a jegyzeteiből, Savina felé, aki a pamlagon összekuporodva olvasgatott. Az asszonynak az volt a szokása, hogy olvasás közben az ujjára csavargatta a homlokába hulló hajfürtjeit. Erik szemében ellenállhatatlanul bájos volt ez a mozdulata, dehát a fiatalember mindent bájosnak, elragadonak talált, amit Savina csinált, minden taglejtését, minden szokását.

Savina számára is felfedező-korszak volt ez az idő. Ann Arbort kisvárosnak érezte, s eleinte bántotta az a nyugtalanító, kellemetlen gondolat, hogy szinte közszemlére van itt kiállítva s nem élhet névtelenül, ismeretlenül, mint a nagyvárosban élt. Az egyetem finoman merev, kötelező társadalmi életének Erik sokkal könnyebben alávetette magát, mint az asszony, mert számára ez csupán a kiterjesztése volt a munkájával járó ala- és fölérendeltségi viszonynak. Savinától azonban elvárták, hogy tiszteletteljes legyen olyan asszonyokkal szemben, akik csak a házasságuk révén kerültek jobb helyzetbe, mint ő. Sokszor elég bosszantó lett volna ez a dolog, de Savina csak nevetett magában az ilyen apró kellemetlenségeken, mert a házaséletével járó sokféle újdonság felfedezése annyira boldoggá tette, hogy eszeágában sem volt bosszúságokat keresni magának ott, ahol valójában erre semmi oka nem volt.

Imádta a lakásukat, ezt a nagyszerű függetlenséget. New Yorkban, ha a munka után hazaérkezett, mindig csak gyereknek számított az anyja házában. Most roppant büszkeséget érzett, gyerekes háziasszonyi büszkeséget, mintha ezzel bizonyítaná be rátermettségét, női hivatását, de azért még ebben is volt annyi józan esze, hogy mulasson sajátmagán. Néhány hónap múlva azonban kezdte észrevenni, hogy van egy csomó ráérő ideje s ennélfogva elhatározta, hogy követi más tanár-feleségek példáját és beiratkozik valamelyik tanfolyamra; később esetleg folytathatja a tanulmányait és megszerezheti a saját oklevelét. Tudta ugyan magáról, hogy nem éppen tudósnak született, de volt benne sok egészséges kíváncsiság, szeretett olvasni, vonzotta a történelem és az irodalom, noha nem bírt dönteni a kettő között.

— Mert alapjában véve fütyülsz mind a kettőre — mondta Erik nevetve. — Nem érdekel semmi.

— Csak te — felelte Savina. — Mindenesetre azt megmondhatom, hogy csak azt az egyet nem szeretném, ha olyan feleség lenne belőlem, aki szakértőnek képzeli magát az ura hivatásában, abban a hiszemben, hogy átszivárgott a tudomány az ő fejébe is... hiszen ismered az ilyeneket; mint az orvos-feleség, aki mindig hajlandó diagnózist mondani.

Csak egyszer szakították meg, rövid időre, ezt a boldog, jókedvű életmódjukat, de még ennek a kis megszakításnak is megvolt a külön zamata, érdekessége mindkettejük számára. Újév után New Yorkba utaztak és Savina szüleinél szálltak meg, amíg Erik letette a doktorátusához szükséges vizsgát a Columbia-egyetemen.

Csodálatosan felszabadult és bizakodó hangulatban érkeztek vissza Ann Arborba. Savina beiratkozott az egyetemre, irodalomtörténetet hall-

gatni. Mulattatta, amikor néhány felsőbbéves diák, aki nem tudta róla, hogy férjnél van, udvarolgatni próbált neki. Leintette ezeket a hízelgő figyelmeskedéseket, kacérkodás nélkül, aztán nemsokára kezdték békében hagyni, bánatára, ahogyan bevallotta Eriknek, mélabúsan nevetve önmagán.

A legenyhébb és a legtündöklőbb tavasz jött, amilyen évek óta nem volt, s már javában benne jártak, amikor Erik végre nyakig elmerült megint a kísérletezésbe s ettől fogva nem számolta az időt egészen augusztusig.

Amikor az esztendő nagy kereke, gyors forgása meghozta a második lomha tanév kezdetét, Trasker első, előkészítő kísérlete befejeződött és mindjárt belefogtak a következőbe, amelyen aztán egész télen át dolgoztak. Erik jóleső elégtétellel látta azt is, hogy a múlt esztendei tanítványai közül néhányan jelentkeztek a magasabb tanfolyamokra. Sikerült tehát felkeltenie bennük a tudásvágyat, felélesztenie a szikrát, ugyanúgy, ahogy évekkel ezelőtt őbenne is felébresztették. Nem tudta, hogy mikor, milyen szavaival, de tovább adott ő is valamilyen értékes emberi ösztönzést, törekvést, becsvágyat; s most büszke volt rá, hogy tanár lehetett.

Savina azonban nem haladt olyan jól a tanulmányaiban, mint ahogyan kezdetben remélte. Kénytelen volt rájönni, hogy őt nem fűti semmiféle tudásvágy, belső kényszer, sem az oklevél megszerzésével és az önálló hivatással járó anyagi előnyök lehetősége nem lelkesíti eléggé. Ha nem látta volna maga előtt a szinte kizárólag a munkájának élő Erik példáját, talán el tudta volna hitetni magával, hogy egészen jó tanuló, az igazság azonban a napnál is világosabb volt és Savinának sokkal több esze volt annál, semhogy ilyesmivel áltassa magát. Mindazonáltal úgy döntött, hogy megszerzi a tanári oklevelét.

Egy délután felkereste a professzorát. Arthur Royalt, akihez be volt osztva. A megírandó dolgozatát akarta megbeszélni evvel a mogorva, sikertelen költővel, de alig hogy belekezdtek, a férfi egyszerre csak hirtelen elhallgatott, megragadta az asszony csuklóját és így szólt:

— Savina, Savina, miért teszünk úgy, mintha nem tudnánk, hogy mit érzünk egymás iránt a lelkünk mélyén? Hát meddig kell ezt még így folytatnunk?

Savina egy pillanatig ures tekintettel meredt Royalra és semmi mást nem érzett a lelke mélyén, csak zavart és meghökkenést. A férfi hirtelen felállt, magához húzta Savinát, megölelte és a nevét kezdte suttogni a fülébe. Az asszony nevetségesnek érezte a helyzetet és rettenetesen zavarba jött Arthur Royal miatt, mert eddig mindig úgy gondolt rá, mint egy okos öregedő férfira, még ha egy kicsit talán félszegnek, bogaras különcnek tartotta is, mint minden agglegényt, aki elkerülhetetlenül furcsa alakká válik lassacskán. Elképedésében, első meglepetésében olyan tehetetlenül tűrte a férfi ölelését, mint egy zsák burgonya. Aztán kibontakozott a karjai közül és azon kezdte törni a fejét, hogy mit mond-

jon most, de az arckifejezése szerencsére szavak nélkül is megoldotta számára ezt a nehéz kérdést.

Royal belesápadt a szégyenkezésébe s undort érzett önmaga iránt. Savinát semmi más nem érdekelte pillanatnyilag, csak az, hogy miként tudná megkímélni a férfit mindettől, — legszívesebben a föld alá süllyedt volna, s azon tűnődött, hogyan lehetne meg nem történtté tenni az egész jelenetet.

— Bocsásson meg — dadogta a férfi. — Dehát, tudja, olyan biztos voltam benne. Az első perctől kezdve, amikor tavaly beiratkozott. Nem is tudom, hogyan történhetett, de azt gondolom, tudja, talán annyira beleéltem magam, hogy el sem tudtam volna képzelni, hogy maga mást érezhet, mint én.

Savina, amikor aznap délután hazafelé sétált, elgondolkozott rajta, hogy tulajdonképpen hogyan is lehetett olyan gyerekesen együgyű, hogy ne vegyen észre semmit, amiből előre sejthette volna a bekövetkezendő eseményeket. Azelőtt mindig tudott bánni a fiú-ismerőseivel, tudott ügyelni rá, hogy ne kerüljön ilyen helyzetbe csak akkor, ha ő is akarta. Azon töprengett, hogyan mesélje el Eriknek a dolgot, de úgy, hogy Royalt ne tegye vele nevetségessé, mert nem szerette volna, ha Erik kineveti a férfit. Tisztában volt azonban vele, hogy Erik akaratlanul is bosszankodnék titokban, ha ő nem humorosan adná elő az esetet. Végül úgy döntött, hogy egyáltalán nem szól Eriknek az egészről, csak egyszerűen abbahagyja a tanulmányait.

De aztán napról napra idegesebbé, nyugtalanabbá vált az asszony. Látnia kellett, hogy Eriket mennyire leköti a munkája, milyen boldogan merül el benne, s ettől csak még jobban úgy érezte, hogy üres az élete. Csak múlik fölötte az idő. S minthogy világéletében szorgalmas, dolgos lány volt, lassacskán elfogta valamilyen bizonytalan bűntudat és kedvetlenség. Amikor másodszor köszöntött rájuk a tavasz Ann Arborban, Savinának ez az elégedetlen nyugtalansága váratlanul átcsapott egy heves vágyakozásba: gyereket akart. Igen, gondolta, ennyi az egész. Szinte már érezte is a karjában a csecsemőt s ettől a gondolattól egészen felvidult, boldogság öntötte el. Alig várta, hogy Eriknek is elmondhassa.

Szombat volt, s ilyenkor Erik csak délig dolgozott bent a laboratóriumban. Délután sétálni mentek kettesben. Keresztülvágtak egy réten, érezték az ázott földek lágy, erős illatát, keltek a vetések. Melegen sütött le rájuk a nap, tele volt a levegő bizakodással, éledezett a világ. Savina felszabadult lelkesedéssel mondta el Eriknek, hogy mire gondolt s egy kis csalódással fogadta, amikor a fiatalember nem felelt neki rögtön. S amikor végre mégis válaszolt, úgy tett, mintha tréfának vette volna Savina szavait.

— Hát te nem akarsz gyereket? — kérdezte az asszony. — Kell, hogy legyen gyerekünk egyszer, úgyis.

Erik megint hallgatott egy percig; kénytelen volt tudomásul venni, hogy Savina komolyan beszél s ez volt az első gondolata: „Elég idős

vagyok én már ahhoz, hogy családot alapítsak?" Tétovázott a felelettel, pedig tudta, hogy kell valamit válaszolnia Savinának.

— Ezen még sohasem gondolkoztam, tudod — mondta végül. Bizonytalan arckifejezéssel nézett az asszonyra. Még két éve sincs, hogy megházasodtak, s még annyifelé kellene menniük, úgy érezte, még annyi mindenféle mulatság vár rájuk, csak kettejükre, gyerek nélkül. S ilyen gyönyörű tavaszi napon még jobban érzi ezt az ember, mint máskor. — Dehát, megengedhetjük magunknak anyagilag? — kérdezte.

— Hát ha most nem engedhetjük meg magunknak, akkor talán majd később igen, de ha nem is kezdjük el a dolgot, akkor csak halogatjuk. Én úgy szeretnék egy kisbabát, Erik.

Erik még mindig habozott, pedig az asszony rimánkodó hangon beszélt. Minek bonyolítsák még ezzel is az életüket, gondolta, amikor még csak olyan rövid ideje házasok? S még mindig nagyon messze van attól, úgy érezte, hogy csakugyan komoly, jelentős munkába kezdhessen. Eszébe jutottak a fiatal kartársai, akiknek már van gyerekük. Mindig kissé fáradtnak, zaklatottnak, gondterheltnek látszottak, a ruhájuk már-már viseltes. Ha Savinával meglátogattak egy-egy ilyen fiatal gyermekes családot, Erik mindig megkönnyebbülve jött el tőlük, mintha egy nagy veszedelemtől menekült volna meg. Nagyon jól tudta mindenki és mondogatták is egyre, hogy tanársegédeknek nem lehet gyerekük. Újra ránézett Savinára, az asszony szürke szemepárja azonban olyan unszoló mohósággal nézett vissza rá, hogy akaratlanul is elnevette magát.

— Jól van — mondta a fiatalember. — Rendben van. Ez azt jelenti, hogy egy félév alatt tanszéket kell szereznem magamnak.

Két hónap múlva az orvos megállapította Savinánál a terhességet. A mezők azóta már kizöldültek. Sűrű lombok csillogtak mindenfelé s a kövezetlen utakon száraz időben kis porfelhőket vert fel a léptük. Júliusban, Savina negyedik hónapjában majdnem baj történt a gyerekkel s mialatt várták a doktort, Erik először kezdte azt érezni, hogy ő is akarja a gyereket. Egyszerre rettenetesen megkívánta. Eddig a percig csak Savina szeszélyének tartotta az egészet és kissé vonakodva bár, de engedett neki, mert ezt az asszonyt szerette a legjobban a világon; most azonban sajátmagának akarta a gyereket, kizárólag a maga kedvéért kívánta, hogy Savina hozzon neki a világra egy kislányt. Amikor kiderült, hogy az asszony mégis ki tudja majd hordani a gyereket, Erik elárulta neki a megtérését. Savina csóválgatni kezdte a fejét, nevetve.

— Minek zavarod össze mindig a dolgokat, Erik? Nem lány lesz, tudhatnád, hanem kisfiú...

— Mi a csudának nekem egy fiú? — kérdezte Erik. — Én magam is fiú vagyok.

— Köszönd meg, amit kapsz — mondta Savina. — Nem lehet válogatni. S vedd tudomásul, hogy én fiút akarok.

Ezerkilencszázharminchat januárjában született meg a fiuk, egy csi-

korgó hideg napon. Savina a George nevet adta neki, hogy Jodynak becézhesse.

Ahogy teltek-múltak a napok, a harmadik telük fehér napjai, szinte észrevétlenül behálózta őket a szülők rabszolgasorsa. Jody egészséges, jólfejlett gyerek volt s a kis lakásuk egyszerre szűk lett hármuknak. A bölcső mindig ott állt a nappaliszoba kellős közepén és örökké pelenkát kellett mosniuk. Sokszor éjszakákon át nem bírtak aludni, az egész lakásuk egyetlen, görcsos gyereksírássá vált a sötétségben. S fáradt napjaikon nagyon kurtán, ingerülten bántak egymással is.

Volt úgy, hogy Erik egyáltalán nem tudott dolgozni, mert képtelen volt kiverni a fejéből a millió-féle gyerekápolási gondját-baját, minduntalan megakasztották a gondolatmenetét, s már-már azt érezte, hogy szétpattannak az idegei. De máskor meg, esténként, olyan mulatságát lelte a gyerekében, ha eljátszadozott vele, s olyan mérhetetlen szeretetet érzett a kisfiú iránt, hogy szégyenkező bűntudattal gondolt vissza ezekre az utálkozó és ingerült napjaira. Az apaságnak megvoltak a vigasztaló pillanatai, kárpótlásként, de ára is volt, kétségbeejtően nagy ára.

Erik körül megváltozott valami. A kutatómunkáját most laposnak, hétköznapinak érezte, ahhoz képest, amit valaha várt tőle. Úgy érezte, hogy tőrbecsalták, aztán rögtön utálni kezdte önmagát, mintha durva árulást követett volna el. De tagadhatatlanul messze járt már tőle az a fényes csillag, amelyet valaha követett. Nem lehetett most már kétségbevonnia, hogy nem pusztán és egyesegyedül az ő vezérlésére rendelt csillag ez, hanem csak része az elérhetetlen mennyboltnak, amely ott kering magasan a földhözláncolt emberek feje fölött, — az ő feje fölött, aki talán még jobban ide van láncolva ehhez a sártekéhez, mint a többiek.

2

Még ebben az esztendőben, néhány nappal karácsony előtt, Eriknek alkalma nyílt megint New Yorkba utazni, hogy részt vegyen a Fizikai Társaság téli összejövetelén a Columbia-egyetemen. Trasker nem tudott elmenni s így Eriknek kellett felolvasni egy beszámolót, a kísérleti berendezésük ismertetését.

Megkönnyebbülten ült fel a vonatra, hogy elszabadulhat egy kicsit otthonról, de nem tudott igazán örülni ennek a szabadságának, mert ott kellett hagynia Savinát. Már-már börtönben kezdte itt érezni magát, s most, hogy ilyen csodálatos menekülési lehetősége nyílt, nem volt képes sokáig vonakodni és ellenállni neki, hiszen maga Savina biztatta a legjobban, hogy csak menjen-menjen.

— Eredj, ne is lássalak már — mondta az asszony, mókás, mímelt elkeseredéssel, ahogyan mindig szokta, ha rá akarta venni Eriket valamire, amit a fiú vonakodott megtenni, holott nagy szüksége lett volna rá. — Csak útban vagy itt nekem, mindenütt ott lábatlankodsz. Eredj. Menj

vissza egy kicsit New Yorkba és szippants egy kis friss levegőt. Mire visszajössz, talán addigra majd megtanulod, hogy milyennek kell lennie egy egyéves fiúgyermek atyjának!

Erik egyedül üldögélt a dohányzó-kocsiban és robogott vele a vonat kelet felé, a lapos, kopár alföldön át. Csodálatosan szabadnak érezte magát, mintha most jutna csak hozzá hosszú idő után, hogy egy jó nagy lélegzetet vehessen. Szerette volna, ha most elbeszélgethetne valakivel, valami érdekes emberrel, akit még soha életében nem látott és akivel soha többé nem fog találkozni. Először történt meg vele, hogy bevallotta magának, milyen nyugtalanság fortyog benne. Mintha a vonat szakadatlan zötyögése lassan-lassan lerázta volna róla láthatatlan rozsdás rabláncait.

3

A King's Crown szállodában akart megszállni, a Száztizenhatodik-utcában, közvetlenül az egyetem közelében, mert az ülések javarészét a Columbia-egyetemen tartják majd. De aztán Tony Haviland mégis rábeszélte, hogy lakjon nála, a lakásán.

A Fizikai Intézet második emeleti folyosóján akadtak össze egymással, ahová az összes kiküldöttek befutottak. Haviland egy mákszemnyit sem változott. Erik ez alatt a két év alatt, amióta nem látták egymást, meghízott vagy öt kilót.

— Egészen megemberesedtél, Erik — mondta Tony Haviland.

— Nemcsak megemberesedtem. Családapa lettem — felelte Erik.

— Úristen, — mondta Tony — velem pedig az égvilágon semmi sem történt ez alatt az egész idő alatt. — Erik nem akarta megkérdezni tőle, hogy mit dolgozik; egyetlenegyszer sem találkozott a nevével a fizikai folyóiratokban azóta. Tony megkérdezte a fiatalembert: — Hol szálltál meg? Gyere hozzám. Nálam ellakhatsz, bőven van hely.

— Nem akarnék a terhedre lenni. Amellett zavarnálak a programjaidban Nem vagyok járatos a dolgaidban és csak az utadban lennék. Már egyszer úgyis ez történt, amikor váratlanul rádtörtem.

Tony vonogatni kezdte a vállát.

— Annak már vége. Emberemlékezet óta nem láttam Lillyt. Dehát, ha azt akarod mindezzel mondani, hogy a magad ura akarsz lenni, akkor nem szóltam egy szót sem. Úgy csillog a szemed, mint aki kalandra vágyik. Ez az egyetlen olyan vágy, ami könnyűszerrel teljesülhet, tudod.

— Ugyan, Tony. Mondtam már, hogy apa vagyok — felelte Erik.

— Van énnekem egy csomó jóbarátom, aki szintén apa, s attól még... Dehát akkor, költözz be hozzám. Megígérem, hogy nem rendezek vendégséget a tiszteletedre. Hozhatod a cókmókodat, amikor jólesik.

Már javában folyt két ülés, két nagy előadóteremben, de az előcsarnokban azért szakadatlanul jöttek-mentek az emberek. Általában nem voltak nagyon előkelő külsejűek. Senki sem nézte volna őket üzletembe-

reknek, reklámfőnököknek, igazgatóknak, vagy színészeknek. A kabátjuk hajtókájára tűzve apró, fehér kártyácskákat viseltek, amelyre sietősen ráírták a saját nevüket. Jellegzetes betűik elárulták, hogy olyan emberek írásai, akiknek rengetegszer kell tisztán olvasható betűket és mennyiségtani jeleket rajzolni a fekete táblára. A z betűiket áthúzták a közepén, európai módra, noha amerikaiak voltak, — de annyi európai szöveget, kézírást olvastak, hogy rászoktak maguk is.

Esős idő volt, s az ázott, meleg kabátok szaga belevegyült a dohányfüstbe. Hallani lehetett itt az ország legkülönbözőbb részeiből való tájszólást. A férfiak legnagyobb részének nemcsak professzoros volt a külseje, hanem vidékies is. Erik kijelölte magának a tárgysorozatból mindazokat az előadásokat, melyeket igazán szeretett volna meghallgatni, de a folyosói fecsegések, a szakmabeli pletykák sokkal érdekesebbeknek látszottak, s a fiú kezdte visszanyerni az önbizalmát is, amely az elmúlt néhány hónap alatt erősen megingott. Már késő délelőttre járt, amikor ráeszmélt, hogy mennyire elfecsegte itt az időt. Éppen két massachusettsi fizikussal beszélgetett, akikkel Trasker is levelezésben állt. Elbúcsúzott tőlük, elnézést kérve.

— Okvetlenül meg akarom hallgatni az egyik most következő előadást — magyarázta. — Carter előadását a magasfeszültségű gerjesztők elméletéről.

— Akkor még bőven van ideje. Carter még itt van az előcsarnokban, ott áll a háta mögött.

— Én nem ismerem — mondta Erik. — Még sohasem láttam Mr. Cartert; pedig Chicagóban él, közel mihozzánk.

— Mr. Cartert? Miss Cartert talán. Lány, Mary Carternek hívják. — A férfi odamosolygott valakinek, Erik háta mögött. — Jóreggelt Mary. Nem magának szóltam. Csak emlegetjük a nevét. Magáról beszéltünk.

— És mit beszéltek rólam? — kérdezte egy halk női hang.

Erik megfordult. Egy karcsú, kistermetű, feketeruhás lány állt mellette. Ahogy a fiú lenézett rá, az első pillantásra úgy becsülte, hogy nem sokkal lehet idősebb harminc esztendősnél. Amikor Eriket bemutatták neki, elmosolyodott, de roppant félénken, — finom arcbőre mélyen elpirult.

— Dr. Gorin, — mondta Mary Carter — hát hogyne, ismerem magát. Már legalábbis a munkásságát nagyon jól ismerem.

Erik kezet fogott vele és meglepődve tapasztalta, hogy a lány milyen határozott mozdulattal szorítja meg a kezét. Sápadt kis arca volt Mary Carternek, csillogó barna szeme. Végtelenül nőiesnek látszott minden mozdulata. Erik mindig bámulta és nagyra becsülte dr. Carter elméleti-fizikai fejtegetéseit a folyóiratokban s most, hogy váratlanul kiderült: ez a dr. Carter egy félénk, nem nagy szakértelemmel öltözködő fiatal nő, egyszerre azt érezte, hogy nagyon szeretné megvédelmezni, megóvni, pártfogásába venni őt.

— A Traskerrel együtt kiadott legutóbbi közleményükből vettem az

adataimat — folytatta Mary Carter. Az alig észrevehető kis szégyenlősség mindenütt rá volt írva az arcára, a meghatóan fölösleges ideges mosolyára, benne volt a bocsánatkérő pillantásában, de feltűnően éles ellentétben állt a biztos, határozott kézszorításával. Erik rettegve gondolt arra a pillanatra, amikor ennek a lánynak oda kell majd állnia a dobogóra, egymagában, a tömérdek sok férfi elé.

— Milyen adatokat használt fel? — kérdezte Erik. — Én is felolvasok majd egy beszámolót, amelyben helyesbítünk egy csomó előző számadatot. Nem szeretném, ha elbolondítottuk volna a hibás eredményekkel. Rettentően furdalna miatta a lelkiismeret.

Mary Carter felvonta a szemöldökét, s Erik látta rajta, hogy nyilván nagyon gyakran szokta ráncolgatni a homlokát, mert mindenütt ott maradt az éles kis redők nyoma. Mary most megfogta a fiú csuklóját. Nem figyelt a mozdulatára, mintha fogalma sem lenne róla, hogy mit csinál; Erik azonban nagyonis felfigyelt rá.

— Jöjjön — mondta a lány. — Keressünk egy üres tantermet, ahol tábla is van. Még tíz percem van hátra.

Megindultak fölfelé a lépcsőn, hogy egy emelettel feljebb keressenek maguknak egy tantermet, s Erik, ahogy lépegetett a lány nyomában, azon kapta magát, hogy le nem veszi a szemét Mary karcsú lábszáráról. Amikor találtak egy üres termet, Erik még mindig a lányt figyelte. Mary Carter levetette a kabátját és egyenesen a táblához lépett; a matematikusok gyors, gyakorlott kezevonásával felírta rá elméletének alapvető egyenleteit. Sietősen rajzolgatta a betűket, ahogyan megszokta. De volt egy másik szokása is, amit a férfiak bajosan utánozhattak volna. Erik egy darabig tűrte, — amíg győzte türelemmel, — sokáig azonban nem lehetett kibírni.

— Hagyja ezt abba, könyörgöm, — mondta végül. — Örökké a vállpántját igazgatja, benyúl az inge alá és folyton azt a nyavalyás pántot rángatja. Higgye el nekem dr. Carter, pokolian idegesíti vele az embert. Képtelen voltam figyelni arra, amit eddig mondott.

A lány egy pillanatra rámeredt, kifejezéstelen arccal. Aztán olyan kínosan elvörösödött, hogy Erik hirtelen megdöbbent és észbekapott. Voltaképpen nagy különbség van kettejük között, gondolta. Ez a lány csak néhány évvel idősebb nála, de máris révbe jutott, komoly tekintélye van. Mary Carter már nagyjelentőségű cikkeket ír, ő pedig még csak most van indulófélben, — még csak egy szépreményű laboratóriumi asszisztens. Persze rendkívül hízelgett neki, hogy a lány habozás nélkül Traskerrel egy vonalba állította az ő fontosságát, de azért még az nem jelenti azt, gondolta, hogy joga lenne így beszélni egy Mary Carterrel, ahogyan az előbb beszélt; nem, ezzel Erik tökéletesen tisztában volt.

— Ne haragudjon — mondta. — Csak azért szóltam, mert olyan gyakran csinálja.

— Rossz szokás csak — felelte a lány. Erik meglepetésére a hangja mentegetődző volt, de egy csöppet sem haragos. — Úgy érzem mindig,

hogy le akar csúszni. Vagy nem? — Megint benyúlt a nyakába s a mozdulata, mint eddig is mindig, Erik tekintetét erőnek erejével odavonzotta a két kicsi keblére. A fiú dühös zavarában roppant szigorú akart lenni hozzá. Hogyan viselkedhet így ez a lány? — gondolta haragosan. Hiszen ő nem akármilyen hétköznapi teremtés. Neki igazán jobban kellene ügyelnie magára.

— Gombolja be az inge legfelső gombját is — ajánlotta neki önkéntelenül is bosszús hangon. — Akkor aztán kénytelen lesz ezt abbahagyni.

Egymásra néztek. Mary olyan öntudatlan, kérdő tekintettel bámult Erik szemébe, hogy a fiú képtelen volt elfordítani a fejét. Nem akart elfordulni, de azért mégis lelkifurdalást érzett, hogy ilyen sokáig néznek farkasszemet.

— Legalább is a feleségem mindig ezt tanácsolja — tette hozzá nyersen.

Savina ugyan még soha életében nem tanácsolta ezt senkinek, dehát Erik hamarjában nem bírt jobbat kitalálni, amivel tudomására hozhatta volna a lánynak házasemberi mivoltát. Tisztában volt vele, hogy a viselkedése még átlátszóbb, mint eddig.

— Nem tudtam, hogy felesége is van — mondta Mary Carter.

— Van — felelte a fiatalember. Kavargott benne a düh s az eddiginél is élesebb hangon beszélt. — Ej, az ördögbe, folytassuk hát. Kezdje elölről.

Nem tudott kizökkenni ebből a parancsoló modorából. Nem értette a dolgot, — de nemcsak önmagán csodálkozott, hanem Mary Carteren is, aki ilyen engedelmesen belenyugodott ebbe. Amikor helyesbíteni akart valamit, a lány megmagyarázta neki, hogy hol tévedett, mintha csupán szórakozottságból követte volna el ezt a kis botlást, nem pedig egyszerűen tudatlanságból. De Erik ezt a kibúvót sem akarta elfogadni. Feladta a további érvelést.

— Hát lehet, hogy nincs igazam — mondta Mary és felnézett a táblára megint, hogy keresni kezdje, hol is követhette el a hibát.

— De igaza van — erősködött a fiú. — Rögtön megértettem, hogy hol tévedtem, mihelyt megmagyarázta. Világos, mint a nap.

Erik erősködő, csökönyös hangja továbbra is azt a látszatot keltette, mintha ő lenne fölényben kettejük közül. A lánynak nyilván fogalma sem volt róla, hogy voltaképpen milyen rendkívüli szellemi képességekkel van megáldva; vagy ha sejtette, akkor egy férfi jelenléte már elég volt hozzá, hogy megrendítse önbizalmát.

Fent a dobogón, egymagában a sok-sok férfi előtt, csodálatos volt Mary Carter. Erik az ajtó mellett ült s onnét figyelte, nyugtalanul dobogó szívvel, ahogy az elnök bejelentesére Mary előresétált a nagy teremben. a tábla elé. Papírzizegés hallatszott mindenfelől, a kiküldöttek fellapozták a nyomtatott tárgysorozatot, hogy átfussák Mary Carter előadásának rövid kivonatát, az előadónő pedig megállt a hallgatósággal szemben és szótlan komolysággal nézte őket, — várta, hogy elüljön a zaj. Egyszer odanyúlt a nyakához, gépiesen, de aztán csak babrálgatni kezdte

a legfelső inggombját. Így messziről nem látszott rajta a ruhájának, öltözetének, meg az arc-kendőzésének, fésülködésének sok apró tökéletlensége, rendetlensége. Kifogástalan, öntudatos fiatal nőnek látszott, aki tökéletesen érti a dolgát. Amikor úgy látta, hogy már eléggé elcsöndesedett a terem, odalépett a táblához, a kezébe vett egy darab krétát és beszélni kezdett.

Halkan, de tisztán, érthetően beszélt. Erik megkönnyebbülten dűlt hátra a helyén. Aztán lassacskán egyenesen büszkeséget kezdett érezni, amikor fokozatosan kibontakozott a lány páratlan tehetsége, a legkitűnőbb természettudományos elmék ritka képessége: a szellemi egyszerűség. Olyan világossá tudta tenni az érvelését, lépésről lépésre, hogy az embereknek az első pillanatban az volt az érzése, mintha ráismerne valamire, amit már ősidők óta úgyis tudott.

Mialatt hallgatta a lányt, büszkén, hogy milyen odaadóan figyel körülötte is mindenki, s éberen őrködve, mint aki nem hajlandó eltűrni a figyelmetlenség legcsekélyebb jelét sem, magában azon tűnődött, hogyan lehet összeegyeztetni az ő őszinte, mélységes bámulatát Mary Carter félénkségével, bizonytalanságával, és hogyan lehetséges az, hogy ő ilyen könnyen fölébe tud kerekedni ennek a lánynak. Mary engedelmes magatartása nem szólhat az ő nagyobb tudományos képességeinek, mert azt még előbb be kellene bizonyítania. Akik itt körülötte ültek, ezeknek a fizikusoknak legalább a fele országos tekintély volt valamilyen téren és majdnem a negyedrészük nemzetközi hírességnek számított. Miért viselkedik így ez a lány vele szemben?

Erik nem tudta, örüljön-e neki, érezze-e megtisztelve magát, vagy bosszankodjék, hogy Mary ennyire lebecsüli saját egyéniségét. De azért mégis nagyon hízelgőnek érezte magára nézve, sőt, még ennél is többet jelentett neki a dolog. Önbizalmat öntött belé ez a lány, olyan önbizalmat, amilyent már régen nem érzett. De még ennél is többet: Mary egy szintre helyezte őt a saját munkájával és a saját eredményeivel, ami többet jelentett Eriknek minden eddig elért eredménynél. A fiú most szebbnek látta Mary Cartert a leggyönyörűbb nőnél is, — tündérnek látta, akiben tulajdon becsvágya öltött testet. Mary éppen olyan átmenet nélkül hagyta abba az előadását, mint ahogy elkezdte s a hallgatóság őszinte, de fegyelmezett tapsban tört ki.

Az elnök hozzászólásokat kért, aztán — a szokásos kis habozó szünet után — a terem legtávolabbi végében felállt valaki és vitatni kezdett egy kis részletkérdést. Mary Carter egyszerűen, néhány szóval megvédte az álláspontját, de megtört a jég és elkezdődött az általános vita. Erik sejtette, hogy néhány perc múlva az elnök berekeszti a megbeszélést, hogy áttérhessenek a tárgysorozat következő előadására. Már emelkedni kezdett a helyéről, csak még azon tűnődött, menjen-e oda egyenesen a lányhoz, vagy várja meg, amíg int neki, vagy jelzi, hogy beszélni akar vele.

Ebben a percben azonban megszólalt egy dörgő hang a terem végéből

és szót kért az elnöktől. Mindenki arrafelé fordult, mert a zavaró hang olyan rosszindulatúan, olyan komiszan és dühösen csengett. Várakozásteljes nyugtalanság hullámzott végig a hallgatóságon.

Az elnök kissé kedvetlenül jelentette be:

— Megadom a szót Regan professzornak.

Egy magas, sovány, öreg férfi állt fel, mosolyogva. A feje teljesen kopasz volt s ahogy a terem végéből, hátulról ráesett a fény, koponyájának tekintélyes, szenátori külsőt kölcsönzött. Bágyatag, apró szemei a keretnélküli szemüvege mögül pislogtak elő. Vastag, égnek-álló, vaddisznóorra volt, de az igazi csúnyasága abban érte el a tetőfokát, ahogyan széles, fakó szájaszélét csavargatta. Regan professzor felállt és szótlanul élvezte az általános figyelmet, mint akinek nem sürgős a beszéd, ráér kiadni magából az indulatát: telik belőle bőven, nem párolog el egyhamar.

— Elnök úr, kartársaim és... dr. Carter! — kezdte. Biccentett halványan Mary felé s máris tudta mindenki, hogy ő lesz a céltáblája. Olyan gúnyos száj-facsarással mondta ki a lány nevét, hogy Erik egészen megmerevedett dühében. — Nem szívesen szakítom félbe, — folytatta Regan — ezt a kétségtelenül roppant érdekes vitát, dehát lenne néhány megjegyzésem, mint idős embernek, aki hosszú éveket töltött már el a természettudomány szolgálatában, lenne néhány megjegyzésem, kiváltképpen, — tette hozzá elmélázva — kiváltképpen bizonyos feltűnő irányzatokkal kapcsolatban, amelyek az utóbbi néhány év folyamán ütötték fel a fejüket a fizikában.

A hallgatóság nyugtalanul fészkelődött a helyén, mintha már sejtenék, hogy mi következik majd és megbánták volna, hogy udvariasan fogadták a felszólalását az első pillanatban.

— Ki ez a vén barom? — kérdezte Erik a szomszédjától.

— Clarke Regan.

— A röntgen-sugaras Regan? Azt hittem, hogy meghalt vagy harminc évvel ezelőtt.

— Mint fizikus, már meg is halt. Csakhogy Cumberlandben még mindig ő a természettudományi kar dékánja. Sajnálom Cartert. Arra ugyan mindenki fütyül, amit Regan beszél, de komiszul meg tudja sérteni az embert.

Néhány évvel azután, hogy Röntgen felfedezte a róla elnevezett sugarakat, Clarke Regan is azok között volt, akik ötletes kísérletekkel bizonygatták, hogy ez a rejtelmes új sugárzás voltaképpen nem más, mint a fény egyik fajtája. Ez a magyarázat olyan talpraesett volt, olyan egészséges, s olyan gyorsan elfogadta mindenki, hogy később aztán teljesen elfelejtették az emberek, hogy mégis akadtak fizikusok, akik vitába szálltak vele. De a diákok ismerték Regan nevét a tankönyvekből. Erik szemében Regan egy letűnt korszak pofaszakállas hősei közé tartozott, akik nagyjából az amerikai polgárháború és az első világháború kitörése közötti időben éltek.

— Ami dr. Cartert illeti, hát én lennék az utolsó, aki kifogást emelne ellene, hogy nő létére férfiaknak való hivatást választott magának — folytatta Regan, s igyekezett utánozni a „régimódi gavallér" nyájasságát. — Én lennék az utolsó, de csak azért, ha szabad még ennyit hozzátennem, mert roppant jól nevelt ember vagyok, és kivárnám szépen, amíg utoljára rám is sor kerül a tiltakozók hosszú-hosszú felvonulásában. — Nevetett a saját szellemességén, úgyhogy a hallgatóság rosszalló felmorajlását elütötte ezzel a nevetéssel. — Azonban egy sokkal súlyosabb elfajulásnak a tünete Carter kisasszony jelenléte itt. Ebben az előadásában, például matematikai szemszögből akarja nézni a kísérleti fizikát. Hát ez kérem tiszta sületlenség, zagyvaság. A természettudományt csak a kísérletezés éltetí, csak a kísérletek, kísérletek és kísérletek. Miféle szerzet ez az újfajta „elméleti" fizikus? Nem dr. Carterre gondolok, személy szerint, hanem erre az egész badar társaságra, amely egyszerre a nyakunkba szakadt, mint egy rakás piaci kofa és házaló, akik váratlanul felcsaptak boltosnak, s át akarják venni a boltot. És vajjon mivel kereskednek, kérdem én? Mit árulnak a boltjukban? Mit? Semmi mást, mint a kísérleti fizikusoknak az úristen segítségével elért eredményeit, de másnaposan, felmelegítve, felhígítva, apróra vagdalva, szétpancsolva! Beöltözletve az úgynevezett matematika zagyvaságaiba, amiből, ha becsületesen bevalljuk, voltaképpen egyikünk sem ért meg egy árva szót sem.

— Eszembe jutnak az én diákéveim Amherstben — folytatta Regan professzor. — Minket ott arra tanítottak, és helyesen tanítottak arra, hogy fabatkát sem ér az olyan fizikus, aki nem tud elvégezni bármiféle kísérletet egy kis madzaggal, néhány pálcikával, egy harisnyakötővel, meg egy marék sárral. Gondoljanak csak Michael Faradayre. Faraday nem használt ampère-mérőket és nem voltak matematikai elméletei, amelyekhez igazodnia kellett volna. Ő maga csapta össze a kísérleti szerszámait... hogy az elektromos áram tulajdonságait megvizsgálja, kálium-jodid oldaton vezette keresztül az elektródjait és megmérte a jódkicsapódást. S, hogy visszatérjünk a hölgyek szerepére a fizikában: adassék meg az illő tisztelet a néhai Madame Curie-nek uraim, azonban valamennyien nagyon jól tudjuk, hogy ő csupán a férje tervei alapján dolgozott tovább, mert a férje húsz esztendős kísérleti fizikusi múltra tekinthetett vissza a halálakor. Köszönöm, elnök úr, mindössze ennyit akartam mondani. Fogadják meg, ifjú kartársaim, a szavait egy öreg embernek, aki nem nézi jó szemmel, ha piaci kofák és nyálasszájú házalók turkálnak bele élete művébe, a mosdatlan kezükkel.

Erik felpattant a helyéről, mielőtt még egyáltalán tudta volna, hogy mit csinál. Olyan pokoli dühbe jött Mary megszégyenítése miatt, hogy engedélyt sem kért az elnöktől, máris beszélni kezdett.

— Elnök úr, tisztelt hallgatóság — mondta pattogva. — Nem igen érünk már rá ilyen egyszerű dolgokat megmagyarázni, hogy Faraday miért használt kálium-jodid oldatot árammérők helyett. Faraday éppen azokat az alapelveket fektette le a kísérletei révén, amelyek lehetővé tették a mai

árammérőink megszerkesztését. S hogy fontosnak tartotta-e a matematikai elméleteket? Faraday, ugyanezen kísérleteinek eredményeképpen, ki tudta fejezni az elektromágneses kölcsönhatások törvényeit matematikai összefüggések formájában, olyan bámulatos szabatossággal, hogy azóta sem kellett megváltoztatni az alap-egyenleteit, mind a mai napig! S hadd mondjak még csak ennyit, minden kenetteljes szónokiasság, dagályos hasonlatok és összezagyvált szóképek helyett: senki, senki emberfia nem becsülheti többre Michael Faradayt, mint én. Csakhogy én az igazi Faradayre gondolok, aki valóban élt, és nem arra a meghamisított, kificamodott s nem tudom hogyan csűrt-csavart, nevetséges torzképre, akit most előrángattak mindenféle ósdi szamárságok összetákolt rendszerének támogatására!

Sokan nevetni kezdtek a teremben, de egy-két tiltakozó hang is hallatszott az idősebbek részéről; az elnök azonban kopogni kezdett az elnöki kalapácsával, aztán átsiklott az egész ügy felett egy suta, fontoskodó tréfával, hogy a vita hőfoka nincs arányban a vita világosságával, és rátért a tárgysorozat következő előadására. Erik ott állt, mint Bálám szamara, az izgatottság tetőpontjáról egyszerre lehuppanva a földre, s ahogy tanácstalanul körülnézett, megpillantotta a háta mögött Mary Cartert, aki szemmelláthatólag őrá várt. Odalépett a lányhoz. Mary mosolyogva fogadta.

— Megmondtam neki a magamét? — kérdezte Erik. — Vagy hülyén viselkedtem?

— Remekül megmondta neki. Halálra rémített az öreg. A vér is megfűlt az ereimben.

Megint kimentek a folyosóra, cigarettázni. Meleg bizalom támadt közöttük, meghittség, várakozásteljes feszültség s Erik, hogy valamilyen közönyös beszélgetéssel feloldja ezt a feszültséget, megkérdezte a lánytól, lesz-e délután olyan előadás, amit meg akar hallgatni.

— Nem, nem jövök be délután — mondta Mary. — Avval az unokanővéremmel leszek, akinél megszálltam. Megbeszéltük, hogy nála ebédelek. Hány óra lehet?

A búcsúzásuk pillanatában Mary tétovázni látszott, mintha azt várná, hogy a fiú még kérdezni akar tőle valamit. Erik észrevette, de csak annyit mondott:

— Én csak lődörgök majd a városban. Hát akkor, holnap találkozunk.

Néhány percre még visszament az előadóterembe, de egyszerre nagyon elhagyatottnak érezte magát. Unalmas, kedélytelen volt minden, — az előadó, a témája, az egész hallgatóság. Visszament a folyosóra, hogy keressen magának valakit, akivel elbeszélgethet, s meglátta Mary Cartert, aki még mindig ott ácsorgott, a Harvard-egyetem egyik professzorával. Egy pillanatra Erik arra gondolt, hogy a lány talán csak le akarta őt rázni és ezért találta ki ezt az egész mesét az unokanővéréről. Egy perc múlva azonban Mary félbeszakította a beszélgetését, mentegetőzve elbúcsúzott a professzortól és sietve indult meg lefelé a lépcsőn.

Erik egész délután unatkozott, nem tudott mit kezdeni magával, s végül rájött, hogy tulajdonképpen türelmetlenül várja a holnapi napot. A nyüzsgő folyosón kétszer is elment Clarke Regan mellett, szinte súrolták egymást; s Erik mind a kétszer tapasztalhatta, hogy a bandzsi öreg professzor olyan rövidlátó, hogy képtelen lenne felismerni azt a fiatalembert, aki válaszolt a felszólalására. Erik most már arra is rájött, hogy nincs itt olyan sok ismerőse, mint amennyire eredetileg számított, s végül kezdte megbánni, hogy egyáltalán eljött. Azzal a gondolattal kezdett kacérkodni, hogy hazautazik Savinához az esti vonattal; aztán éktelenül dühbe gurult, megharagudott önmagára. Se nem elhagyatott itt, gondolta, se nem rosszkedvű, — hanem egyszerűen csak türelmetlenül várja a holnapi napot.

Havíland lakásán aludt, Tony azonban csak nagyon későn került haza. Együtt reggeliztek másnap. Odakint még mindig szürke volt az ég és esett, a kényelmes, barátságos lakás azonban rettenetesen nyughatatlanná tette Eriket. Mindenütt nagyszerű izgalmak vannak a világban, gondolta, csak ott nem, ahol ő éppen tartózkodik. Tűkön ült, máris menni akart, hogy megkeresse ezeket az izgalmakat. Aztán szidni kezdte saját magát, hogy miért viselkedik ilyen eszeveszett bolond módjára. Hiszen szereti Savinát. S amit Mary Carter iránt érez, azt még csak nem is hasonlíthatja ehhez a szerelméhez. Még ilyen ostobaságot! Az égvilágon semmi sincs közöttük Maryvel. Semmi, de semmi. Mégsem tudott megszabadulni attól a nyugtalanító gondolattól, hogy egy Mary Carter nevű teremtés itt van ebben a városban. Ha egy egyenest húzott volna most a lány felé, keresztül a házakon, falakon, köveken, az egyenes túlsó végén ott találta volna Mary Cartert, amint ugyanígy tűnődik. Tudta, hogy ebben a pillanatban Mary is őrá gondol. Érezte.

— Mi van Fabermacherrel? — kérdezte Erik reggelizés közben Tonytól. — Mit csinál?

— Ugyanazt, amit mindig.

— És mi lett azzal a lánnyal?

— Ednával? Edna Mastersszel?

— Igen, vele.

— Furcsa egy eset ez. El sem tudtam volna képzelni erről a lányról, hogy beleszerethet Fabermacherbe. kivált a fiúnak ezzel a betegségével. Az ember azt hitte volna róla, hogy irtózik mindenkitől, aki nem olyan makkegészséges, hogy szinte bugyborékol a vére, mint a szénsav.

— Dehát mi a baja tulajdonképpen Fabermachernek? — kérdezte Erik.

— Edna egyszer elmesélte nekem. Valamilyen gerincvelő-betegsége van, túl sok fehér vérsejtet termel a szervezete s ezek aztán felfalják a vörös vérsejtjeit. Röntgen-besugárzásokat kap időnként, s a kezelés után mindig rendbe jön egy kis időre. De hogy meddig tudja így húzni, azt

senki meg nem mondhatja. Mindig tisztában volt a helyzettel, már azelőtt is, mielőtt hozzánk került volna. Edna csak azért mesélte el nekem, mert egészen magánkívül volt, amikor megtudta. A ráknak valamilyen fajtája ez nála, azt hiszem.

— De hát ez borzasztó! El sem tudom képzelni, hogy meghaljon!

— Én is alig birom elhinni. Csak ők ketten látják világosan a helyzetet, ő és Edna. A lány legalább tíz évet öregedett. Nem hiszem, hogy Fabermacher igazán szerelmes lenne belé, csak szereti, ha ott van mellette. De semmi áron nem hajlandó feleségül venni.

— Meg kell látogatnom őt. Hol lakik? — kérdezte Erik.

— Edna most elvitte két hétre, valahová New Jerseybe. Sokat ez sem segíthet persze rajta. De a fiú egyáltalán nem törődik saját magával.

— Sohasem törődött.

— No, talán titokban azért mégis bántja a dolog. De minderről persze itt senki sem tud semmit, csak én tudtam és most már te is. Szóval ne meséld senkinek. Fabermacher egyébként állást keres. Azt hiszem, meg akar szabadulni Ednától.

— Istenem! — mondta Erik. Eltolta magát az asztaltól. — Nem vagyok képes beletörődni ebbe a gondolatba.

— Hát majd hozzászoksz. Én is hozzászoktam. Eleinte hátborzongató volt, elviselhetetlen volt vele lenni, ebben a tudatban. Aztán lassan-lassan azon kapja magát az ember, hogy szépen visszazökken a régi kerékvágásba és a saját ringy-rongy gondjai-bajai megint éppen olyan fontosakká válnak, mint azelőtt voltak. — Rándított egyet a vállán, de a mozdulata inkább úgy festett, mintha utálná önmagát és beleborzongana ebbe az utálkozásába. — A keserves nemjóját, én már ott tartok, hogy lassan mindennel felhagyok. Képtelen vagyok nekiülni és dolgozni... semmit sem tudok csinálni, semmit a világon. Hát, hát... ha érzéketlenségnek hangzik, amit Fabermacherről mondtam, ez csak azért van, mert csakugyan érzéketlen vagyok. Azt hiszem, ilyenek vagyunk mindnyájan.

Erik megrázta a fejét.

— Nem — mondta. — Hidd el, hogy én egyszerűen nem tudok belenyugodni ebbe a gondolatba.

Önző módon azt remélte, hogy amit itt Fabermacherről megtudott, az majd eltereli a gondolatait Maryről, de amint megpillantotta a lányt, rá kellett jönnie, hogy Tonynak igaza volt, — hogy nagyon könnyen beletörődik az ember mások szerencsétlenségébe. Mary ugyanabban a ruhában volt, mint tegnap, de most egy kék berakott blúzt viselt hozzá. A körmét szépen kifenyesítette s kis fekete kalap volt a fején.

— Új kalapja van — mondta Erik. Nem kérdezte, csak leszögezte.

— Igen, új — mondta a lány. Halványan elmosolyodott, szinte olyan arccal, mintha szégyenkeznék. — Honnét tudja?

— Látom abból, ahogyan a fejét tartja hozzá — mondta a fiú.

— Tetszik magának? — kérdezte Mary. Ha kérdezett valamit tőle, a szeme mindig kutatva járt a fiú szemében. Akármit is próbált elhitetni

magával Erik, azt most már nem lehetett letagadni, hogy mit jelent Marynek ez a pillantása. De már tegnap is nagyon jól tudta, amikor elváltak egymástól, s ma reggel is, amíg Tonyra várt a reggeli előtt, tisztán érezte ezt a gyengéd meghittséget, a házfalakon keresztül is.

— Nekem nagyon tetszik — felelte. — Tegnap délután vásárolta.

Mary egy kicsit elpirult.

— De már hetek óta ígérgetem magamnak ezt a kalapot. Nem a maga kedvéért vettem.

Erik szeretett volna elmosolyodni, de még erre sem volt képes.

— Ki mondta azt, hogy az én kedvemért vette? — kérdezte.

Egész délelőtt együtt maradtak. Nem sok mondanivalójuk volt egymásnak, de szakadatlanul érezték a másik súlyos jelenlétét, az ülések között, vagy ahogy egyik előadásról a másikra mentek. Tizenegy órakor Erik felolvasta a saját beszámolójukat s a tízperces jelentést izgalom nélkül fogadták. Tizenkettőkor átmentek ebédelni valahová tizedmagukkal s a fiú azon vette észre magát, hogy már egészen magától értetődő természetességgel ül le a lány mellé. Kora délutánra aztán mind a ketten eldöntötték magukban, hogy ebből már elég volt. Erik hangja egyre hűvösebbé vált s Mary is tartózkodóbban kezdett viselkedni.

— Elmegy a záró-vacsorára ma este? — kérdezte a fiú.

— Nem, úgy terveztem, hogy a kilencórás vonattal hazautazom. Maga mit csinál? Vissza kell mennie ma este? — kérdezte Mary.

Eriknek torkán akadt szinte a lélegzete s a gyomrában érezte a szívét. ettől a burkolt meghívástól.

— Vissza — mondta nyersen. — Haza akarok menni. Hanem, esetleg... Ej, az ördög vigye el, idehallgasson hát, — a hangja majdnem kedvetlenné vált — a Wolverine-expressz hat órakor indul. Megáll Ann Arborban, aztán megy tovább Chicagóba. Utazhatnánk együtt, ha van hozzá kedve, aztán megvacsorázhatnánk a vonaton.

— Rendben van — felelte Mary egészen csöndesen, szinte lemondó hangon.

Hat órakor elhagyták New Yorkot s egy órai utazás után átmentek az étkezőkocsiba. Erik megtudta, hogy a lány nincs az egyetemen, noha a cikkei, értekezései egytől-egyig mind a Fizikai Szemlében jelentek meg s a neve után mindig ott állt: „Chicagói Egyetem". A Birch-Hess Junior College-ban volt állásban, egy magániskolában, s általános természettudományt tanított.

— A Chicago-egyetemen végeztem, tudja — magyarázta. — S a megegyezés szerint az összes végzett hallgatóiknak támogatják a tudományos munkásságát, gondoskodnak a műveik kiadásáról. Kinyomtatják a cikkeinket, — tette hozzá keserűen — de mi nem kellünk nekik az egyetemen.

— Mi?

— Mi, nők. Hány női fizikus van ebben az országban, mit gondol? Ötven, ha sokat nem mondok. — Régi keserűség érződött a hangján, ahogy

folytatta. — Ezt hozzák fel mindig annak a bizonygatására, hogy a nők nem jó fizikusok... dehát hogyan legyen jó fizikus belőlünk, ha nem kapunk munkát az egyetemeken? Van egy-két jó állás, ahová elmehetünk, mint például a Barnard, a Smith, a Wellesley, meg a többi keletamerikai leány-kollégium. De a nagy egyetemekre, ahol igazán komoly kísérletezés és kutatómunka folyik, oda egyikre sem vesznek fel bennünket. S ez nagyon nagy különbség. Az embernek szüksége van mások ösztönzésére, lelkesítő példájára.

— Azért ne haragudjon rám — mondta Erik. — Én nem tehetek róla.

— No jó, de aztán szeretném majd látni, ha egyszer dékán lesz valamelyik egyetemen, hogy mennyi nőt neveztet ki.

— Magát kineveztetem — felelte a fiú. — Kineveztetem, ha ezt a kalapot és ezt a blúzt fogja viselni és leszokik arról, hogy a vállpántját igazgassa, amikor le sem csúszott.

— Csak úgy fogadom el a kinevezést, ha egy női tanársegédet kaphatok.

— Majd én leszek a maga tanársegédje. Maga többet ér nálam.

Mary kíváncsi pillantást vetett a fiúra.

— És ezt komolyan mondja?

— Persze, hogy komolyan mondom. Mert így is van, nem igaz?

— Csak arról van szó, hogy én már régebben csinálom a dolgot, mint maga. Hány éves? Huszonöt? Huszonhat? Én már harminckettő vagyok. De nem ez itt a lényeg, nem erről beszélek. Azt akarom csak mondani, hogy maga az első férfi, aki hajlandó fennhangon kijelenteni, hogy egy nőt többre tart saját magánál... legalább is eddig még nem találkoztam ilyen férfival. Úgy értem, hogy olyannal, aki hajlandó ezt kijelenteni és nincsen megsértődve. Maga mindenben ilyen becsületes és tárgyilagos tud lenni?

— Tegyen fel kérdéseket, aztán majd kiderül — mondta Erik.

— Tréfával akarja elütni a dolgot — mondta Mary.

„És hova jutnánk, ha nem ezt csinálnám?" — gondolta magában Erik.

Egy pillanatra ránézett a lányra s ahogy megint feléje csapott ez a meghitt, gyengéd melegség, át akart nyúlni az asztalon, hogy megfogja a kezét. De aztán csak mogorván elfordult ültében.

— Maga még nem is mondta nekem, hogy férjnél van-e? — mondta.

— Nem vagyok.

— Es miért nincs? — Haragosan felelgettek egymásnak, mintha dühösek volnának valamiért.

— Mert minden férfi házasember, akit csak ismerek. De különben is, hát nem mindegy? Így is nagyon jól érzem magam, boldogan élek.

— Boldogan!

— Ha nem hiszi, hát rendben van. Maga jobban tudja. Mit akar tőlem?

— Hogy én mit akarok? — Erik mélységes felháborodással elhallgatott egy percre. — No jó, hát hagyjuk ezt. Ismeri Job Traskert?

— Találkoztam vele egyszer-kétszer — felelte Mary közönyös hangon. — Nagyon jó fizikus.

— Fene jó fizikus! Nagyszerűen tud tanítani, s még soha, egyetlenegyszer sem láttam, hogy kijött volna a sodrából, vagy haragudott volna valamiért. Ha oda is van írva a nevem a kísérletünkről szóló cikkek alá, én azért csupán az ő asszisztense vagyok, semmi több.

— Most mit csináljak, mit kíván tőlem? — kérdezte a lány panaszos hangon. — Nem olyan embernek nézem, aki minduntalan ócsárolni kezdi önmagát, csak azért, hogy mások aztán megnyugtassák a tehetsége és a kiválósága felől.

— Nem is vagyok olyan ember.

— Hát akkor minek veszekszünk? — kérdezte a lány.

— Béküljünk ki — mondta Erik fáradt hangon. — Ha megitta a kávéját, gyerünk vissza a kocsiba.

Mary a kocsiban visszaült a helyére, menetirányban, Erik pedig, ámbár az volt a szándéka, hogy átül a szemközti ülésre, a lánnyal szembe, azon kapta magát, hogy megint csak melléje telepedett le. Előbb a válluk ért össze, aztán a térdük, s végül egészen egymásnak dőltek.

Erik rettenetesen szerette volna elmondani neki, hogy mit érez és hogy miért reménytelen a dolog, — millió oknál fogva is. De tudta jól, hogy elég egy szó, s a kínlódásuk néma beismerésével egyúttal életre is keltik mindazt, ami egyelőre még csak lappang a levegőben közöttük. S ha egyszer kimondták, akkor aztán megállás nélkül erről beszélgetnek majd mindvégig és hiába igyekeznek kimagyarázkodni, ezzel is csak még jobban belelovalják magukat, úgyhogy a végén aztán teljes értelmetlenséggé válik majd minden tagadás és titkolódzás. Elég lenne mindehhez egyetlenegy szó, egy kis mozdulat, csak annyi, hogy megérinti és megfogja a lány kezét.

Megint a munkájukról, fizikai kérdésekről kezdett beszélgetni. Mary eleinte alig figyelt oda. Aztán megtárgyaltak, megvitattak százféle dolgot is, de Erik nem tudta rászánni magát, hogy odább üljön és elszakadjon a lány engedékeny testének melegítő közelségéből.

Háromnegyed tizenegykor aludni tértek. Szinte udvarias hűvösséggel kívántak egymásnak jóéjszakát. Erik azonban még órákig nem bírt elaludni, gyötörte a lány közelsége, a lány felkínálkozása és a saját vágyakozása is. Egy mozdulat, egy érintés, s ez a karcsú, sóvárgó, szinte gyermeki test már ott is lenne mellette. És ha így megkapná Maryt, ez olyan volna, mintha azt is mind megkapná, amit a lány tud és amit egész életében csinálni fog. Olyan volna, mintha megkapná mindazt a nagyrabecsülést, amit Mary iránt érez. Mintha érdekházasságot kötne.

Mi ütött belém? — tanakodott magában a fiú. Savinát mindig úgy akarta szeretni, mintha más nő nem is lenne a világon. De azokban az első éveiben, még a Columbia-egyetemen, annyira el volt foglalva a tanítással, tanulással, kísérletezéssel, hogy jóformán alig maradt ideje Savina számára, nemhogy még más nőkkel törődhetett volna. Atyaisten,

gondolta, ha ez így lesz mindig, valahányszor elmegy hazulról, hát akkor inkább soha többé nem utazik el Savina nélkül. Hiszen ez kínszenvedés, valóságos kínszenvedés.

De hiába volt tele jószándékkal és keserű önváddal, másnap reggel azért reggelizés közben megbeszélte Maryvel, hogy a jövő hónapban felkeresi őt Chicagóban. Megvolt rá az oka s egy pillanatig sem kételkedett saját jóhiszeműségében. Csak a lány munkájának, folyamatban lévő számításainak az eredményét beszélik majd meg, hogy aztán Traskerrel felhasználhassák a készülékük módosításánál. Roppant hivatalos képet vágott hozzá és Mary is hasonló arccal vette tudomásul a dolgot. Mintha még soha egyikük sem hallott volna róla, hogy az Amerikai Egyesült Államok postahivatalai készségesen továbbítanak leveleket, üzeneteket, sőt, hosszú tudományos közleményeket is.

5

Ann Arbort most ütött-kopottnak, szegényesnek látta Erik, ahogy ment hazafelé. Pedig máskülönben mindig kedves, szép kis helynek tartotta. De most elégedetlen volt mindennel, beleértve önmagát is. Hát van még ilyen címeres ökör a világon, mint ő? — gondolta. Rettenetesen kívánta Mary Cartert, sőt, ha egészen őszinte akar lenni, be kell vallania, hogy még mindig kívánja. Dehát akkor miért volt olyan tartózkodó?

Hallani vélte messziről a vonat fütyülését és szinte látta magát, kétségbeesett élességgel látta magát, amint ott áll a sínek mentén és sóvárogva néz fel Mary arcába, az elsuhanó vonatablakban. S a lány arcára is rá volt írva mindaz, amit ő érzett.

Dehát, ha vele töltötte volna az éjszakát, akkor vajjon elválhattak volna reggel úgy, mintha semmi sem történt volna? Ha engedett volna annak a sürgető, mohó vágynak, annak a sokat gérő epekedésnek, mi történik akkor? Mennyire rossz az, ha rossz az ember lelkiismerete? Erik végül aztán erre a kérdésre lyukadt ki: mi tart tovább vajjon, a lelkifurdalás, vagy a kielégítetlen vágy?

Szöget ütött a fejébe, hogy miért éppen így fogalmazta meg a kérdést: „*Mi tart tovább?...*" Ez annyit jelent nyilván, hogy magában biztosra veszi, egyik sem tart örökké; előbb-utóbb végük szakad; azaz pusztán idő kérdése az egész. Gúnyosan elmosolyodott saját magán. Igazi, jól iskolázott fizikus vagyok, — gondolta — íme, sikerült a végén az egész megoldandó kérdést visszavezetni az intenzitás, a töménység és az idő lemérhető mennyiségeire. S ahogy benyitott a kapujukon, egyszerre dühös, csak-azért-is jókedv fogta el: „Igen", gondolta, „nagyon örülök neki, hogy itthon vagyok és csak hadd tudja meg mindenki".

Derűs mosolyt kényszerített az arcára.

— Savina! — ordított be a szobába. — Megjött az urad!!!

A kiáltása végigzengett az egész házon. Aztán egy pillanatra csönd

támadt, mélységes csönd, majd a hálószoba felől felhallatszott Jody bömbölése, aki megijedt Erik hangjától és eszeveszett sivalkodásban tört ki. Savina dünnyögve próbálta csitítani a gyereket. Erik csöndesen letette a kabátját, kalapját, s nagy lelkesedése kezdett lelohadni. A tükrös ajtóban megpillantotta tulajdon ábrázatát, amely kárvallott, megnyúlt képpel nézett vissza rá.

Savina kijött a hálószobából, karján a megrémített gyerekkel.

— Látod, cicuskám, — dünnyögte Jody fülébe — ne félj, hisz ez csak a te bolond apád. — Ide-oda ringatta a gyereket, hogy nyugtassa vele. — Köszönj neki szépen.

— No, jól van — mondta Erik, sóhajtva egyet. — Én vagyok a bűnös. Megjöttem, drágám.

Ránézett a kivörösödött gyerekre, akinek olyan volt az arckifejezése, óriási könnycseppjeivel, mintha egy tömzsi, összenyomott gúnyképe volna a felháborodott méltatlankodásnak. Hogyan viselkedhet valaki ilyen szörnyűségesen, hogy engem megijesszen? — kérdezte Jody tekintete. Erik karjára vette a gyereket s fel-alá kezdett járni vele a nappali szobában, kétségbeesett szeretettel szorongatva magához csöpp kis meleg testét.

— Idefigyelj hát, komám — motyogta neki, az arcával végigsimogatva Jody lágy képecskéjét. — Értsd meg, mindnyájan botlunk néha. Az a legokosabb, ha az ember jó képet vág hozzá. — Lehajolt egy kicsit és megcsókolta Jody könnyes arcocskáját. — Ronda dolog ez az egész élet és tele van mindenféle zajjal, lármával, örökké kiabálnak az emberre, hogy így tegyen, úgy tegyen, holott szeretné ezt csinálni, azt csinálni, de nem meri. De végül úgyis elmúlik minden.

Jody lassan megnyugodott, a hüvelykujját kezdte szopogatni s Savina visszatette a bölcsőjébe, a hálószobában. Aztán megint bejött a nappaliba. A kockás házi szövetruháját viselte, amely már egészen kifakult a sok mosásban. A haja kócos volt. Erik tűnődve nézte, figyelte saját magát is, és könyörtelen tárgyilagossággal vizsgálgatta az asszonyt.

— No, — szólalt meg hirtelen — akárhonnan nézlek, nem mondhatok mást. Szeretlek.

— Mi az, James Stephens műveit olvasod? — kérdezte Savina, kissé fanyar mosollyal. — Olyan megtört mozdulataid vannak s tele vagy ködös, mélabús gondolatokkal. Mit keresel idehaza, egy nappal előbb, mint várunk?

— Hiányoztatok nekem, csak ezért jöttem haza korábban. Honvágyam támadt. Én nem hiányoztam neked?

— Nem — mondta Savina könnyedén, de Erik látta rajta, hogy komolyan gondolja. — Ellenkezőleg, megkönnyebbülés volt, hogy nem vagy itt.

— No, szép dolog, hogy még be is vallod.

Megpaskolta az asszony gömbölyű fenekét. Megmozdult benne a vágy. Örömmel fogadta ezt a nyugtalanságot. Még mindig tele volt félelemmel, hogy csak azért érzett vonzalmat Mary iránt, mert már nem szereti Savinát; s most olyan nagy kő esett le a szívéről, hogy szeretett volna han-

gosan felnevetni. Megölelte az asszonyt, szelíden magához szorongatta és simogatni kezdte. Savina átengedte magát az ölelésnek és mosolygott.

— Csak ezért jöttél haza? — kérdezte.

— Mit csinálsz ma este? Ráérsz?

— Itthon leszek — felelte Savina. — Most bemégy a laboratóriumba.

— Bemegyek. Csak azért jöttem haza, hogy letegyem a csomagomat és hogy lássam, megvan-e még a családom. — Megindult az ajtó felé, félkarjával átölelve Savinát. — Meg hát, azért mégis csak te vagy a feleségem, akárki akármit mond.

Savina egy percig szótlanul nézte a fiút, nyílt egyenes pillantásával.

— Miért? — kérdezte végül. — Valaki talán más véleményen volt?

Erik egy pillanatig habozott, mert a bűntudat facsargatta a szívét, — de csak egy pillanatig, s az arcán nem látszott meg semmi.

— Ne beszélj szamárságokat! — mondta gépies könnyedséggel. — Fizikusok összejövetelére mentem el, nem üzletemberek kongresszusára. Viszontlátásra.

Elindult kifelé a házból, de szinte azt várta, hogy mikor szól már utána Savina, hogy visszahívja és felelősségre vonja: „No jó, no jó... de mi van azzal a Mary Carterral?" Mindeddig egy pillanatig sem fordult meg a fejében az a gondolat, hogy valami nevetséges is lehet ebben a szorultságában. Kissé tragikus hősnek érezte magát inkább. Most azonban egyszerre bizonytalanná vált.

Senki nem volt a laboratóriumban, amikor Erik megérkezett. Először azt hitte, hogy Trasker ott van valahol az épületben. Mogorván ült le az íróasztala elé, a sok-sok ismerős holmi között, melyekkel bizonyos tekintetben éppen olyan meghitt kapcsolatban volt, mint a saját otthonával, — s itt már egyenesen nevetségesnek tűnt fel előtte még annak a gondolata is, hogy viszonya lehessen Mary Carterrel. Az olyan ember, mint ő, egyszerűen nem tesz ilyet. Amit eddig hallott vagy olvasott hasonló szerelmi bonyodalmakról, az mind másokról szólt, nem fizikusokról, vagy ha mégis fizikus keveredett volna effélébe, akkor biztosan a felesége is hibás volt benne.

Később felhívta Traskerék lakását. Ellen, Trasker felesége, éppen nem volt odahaza, s a szobalány azt felelte Eriknek, hogy Trasker professzor úr elutazott egy-két napra valahová. Erik egész délután lopta a napot, úgy tett, mintha dolgoznék.

Savina éppen fürdette Jodyt, amikor Erik hazaérkezett. Leült a nappali szobában s onnét hallgatta a nevetésüket és a pancsolásukat. Megpróbálta magában Savina hangját Maryével helyettesíteni. Sehogyan sem tudta elképzelni a dolgot, az agya nem volt hajlandó előhívni ezt a képet. Egye meg a fene az egészet, — biztatta magát, ma már ezredszer is — ma este Savinával lesz.

Tudta jól, hogy Savina éppen úgy tisztában van vele, hogy mi következik majd, akárcsak ő. Az asszony közben átöltözött, felvette az új, csíkos pamutszövetből készült háziruháját. Gondosan megfésülködött, s miután

leszedte az asztalt és elmosogatott, megint kicsinosította az arcát. Egy keskeny szalagot kötött a hajába, s nagyon üdén, bájosan festett vele. Mindezt öntudatlanul csinálta, akárcsak máskor, ha Eriket kívánta és ment utána, nagyon higgadt, de várakozásteljes és félig-bűntudatos pillantásokkal. A fiú tisztában volt ezekkel a szokásaival, amióta csak ismerte, de sohasem beszéltek róla. Mindez Savina egyéniségének, érzékenységének legtitkosabb forrásaiból fakadt, a büszkesége elzárt belső világából, ahová neki nem való erőszakkal behatolni, ezt ösztönösen érezte Erik. Csak annál jobban szerette Savinát, hogy így meg tudta fejteni az asszony szerelmének, teljes odaadásának ezeket az apró rejtjeleit. Akármilyen pillanatnyi érzelem-hullám ragadta is el Mary felé, azzal mindig tisztában volt, hogy soha senkit olyan mélységes szerelemmel nem szerethet, mint ahogyan Savinát szerette.

Vacsora után mesélni kezdett az ülésekről. Dr. Cartert, egy Chicagóból való idősebb fizikusnőt, csak kutyafuttában említette meg. Mindössze az előadásáról beszélt, amely elméleti alapon foglalkozott a gerjesztőcsövek működésével.

— Szerintem jó előadás volt - mondta Erik. — De meg kell még beszélnem Traskerral is a dolgot, addig nem tudom, hogy használható-e az elmélete.

Savina nem szólt egy darabig, mintha azt várná, hogy van-e még valami mondanivalója Eriknek, vagy már elmondott mindent, amit akart. Aztán nagyon komoly hangon szólalt meg:

— Erik, van valami, amit meg kell végre beszélnünk kettesben. Most már nem halogathatjuk tovább.

A fiatalember hirtelen éberen figyelni kezdett. A hangja pontosan Savina hangsúlyához igazodott:

— Miről van szó, Savina?

— Arról, hogy az utóbbi időben, néhány hónapja, milyen ideges vagy — felelte az asszony. — Ingerlékeny lettél, nyugtalan vagy. Egyikünk sem merte eddig szóba hozni a dolgot, mintha nem volna bátorságunk bevallani, hogy velünk is megtörténhetik ilyesmi...

— Várj csak, várj csak, Savina... — vágott közbe Erik riadtan, gondolkozás nélkül.

— Nem, nem, beszélnünk kell erről, Erik. Minden házaspár átesik ezen, ez a dolgok rendje; nincs értelme kerülgetni, mint macska a forró kását. Csak halogatjuk vele a dolog elintézését. Folyton civakodtunk, veszekedtünk. Nem komolyan persze, de éppen eleget, ahhoz képest, hogy milyen fölösleges az egész.

Erik nem akarta, hogy az asszony folytassa a témát, de egészen kővé vált, hogy Savina ilyen hűvös, tárgyilagos hangon beszél erről. Nem volt képes levenni a szemét Savináról. Gondolni sem mert rá, hogy mire akar kilyukadni ez az asszony.

— Mialatt nem voltál itthon, én alaposan meghánytam-vetettem magamban a dolgot — folytatta Savina. — És itt nincs kibúvó, szembe kell

néznünk vele, hogy nagyobb lakásra van szükségünk. Itt senkinek sincs meg a nyugodalma, nincs hová leülni, nem lehet becsukni az ajtót, hogy az ember egy kis csöndhöz jusson és magára maradhasson. De neked a legrosszabb, mert így még dolgozni sem tudsz, se tanulni, se olvasni. Én nem bánom, akármi is lesz az ára, Erik, de ezt nem bírom tovább nézni, hogy állandóan ilyen ideges légy.

Amikor Savina elhallgatott, Erik egy pillanatig még várt, el sem merte hinni, hogy csakugyan jól hallotta-e, amit hallott s hogy átadhatja-e magát ennek a nagy megkönnyebbülésnek, — ennek a hihetetlen megkönnyebbülésnek, ami most egyszerre leleplezte, hogy tulajdonképpen milyen mardosó bűntudat gyötörte. Azt várta, hogy felelősségre fogják vonni, de azon egy pillanatig sem gondolkozott, hogy egyáltalán rájöhetett-e Savina valamiképpen a történtekre.

— Miért nézel így rám? — kérdezte az asszony, meglepődve Erik furcsa hallgatásától.

— Mert imádlak — felelte a fiú nevetve. — Imádlak, imádlak.

— Erik, ne vedd ezt ilyen félvállról. Majd ha legközelebb megint itt állsz, tehetetlenül dühödben, mert nem tudod, hogy honnan vegyél egy tiszta pelenkát, majd akkor nem találod ilyen tréfásnak a dolgot.

A fiatalember nevetve ültette az ölébe Savinát.

— Imádlak — mondta — más nem érdekel.

— Hát még jobban imádhatsz majd, ha eggyel több szobánk lesz — felelte az asszony. — Jaj, Erik. Ez nagyon fontos dolog.

— Csókolj meg.

— Nem csókollak — mondta Savina. — Addig nem csókollak meg, amíg nem mondod, hogy kereshetünk magunknak egy nagyobb lakást. Nem fontos, hogy ilyen szép legyen, mint ez. Pillanatnyilag csak több helyre van szükségünk, nem szépségre.

— De te szép vagy. Gyere, feküdjünk le. Mit gondolsz, miért rohantam haza lóhalálában New Yorkból?

— Olyan erőszakos vagy. Csak aztán a lakásközvetítővel is ilyen határozott legyen a fellépésed.

Erik felugrott Savinával a pamlagról és szenvedélyesen megcsókolta. Aztán kigurították a gyerek bölcsőjét a nappali szobába és bezárkóztak, kettesben, mintha most is csak ketten volnának a világon, mint valaha. Erik hamarabb levetkőzött, bebújt az ágyba, miközben átlátszó semmiségekről fecsegett.

Ezerszer is látta már Savina testét, ismerte minden mozdulatát, minden körvonalát, ahogy lehajolt, vagy megfordult, vagy nyúlt valami után, de sohasem győzött betelni a nézésével.

Mikor végül odalépett hozzá az asszony, Erik már tudta, hogy semmi sem változott meg közöttük. A végső szenvedély jobban lángolt bennük, mint valaha s régóta nem éreztek már ilyen teljes egyetértést. Erik hálás volt, hogy Savina ilyen mélységes szerelmet tudott kiváltani belőle, — olyan szerelmet, amivel nem mérkőzhetett semmi. Most már nem fenye-

gette semmiféle veszedelem. Amikor elolŧották a lámpát s elégedetten feküdtek egymás mellett és összeérő vállal készültek éppen elaludni, Erik hirtelen megszólalt, ötletszerűen, anélkül, hogy kigondolta volna, amit mondani akar:

— Egyébként, lehet, hogy a jövő hónapban át kell ugranom Chicagóba, dr. Carterhez, azok miatt az elméleti-fizikai számításai miatt, ha Trasker is jónak találja majd.

— Remek — mondta Savina álmosan. — Vásárolhatsz majd nekem is egyetmást, ha csakugyan elmégy.

Megfogták egymás kezét, összekulcsolódtak az ujjaik s egy perc múlva már mind a ketten mélyen aludtak.

0

Másnap Eriknek is és Traskernek is előadásai voltak egész délelőtt, úgyhogy csak az ebédnél találkoztak. Az Egyetemi Club étterme magas, hosszúkás csarnok volt, s az úgynevezett „kollégiumi gótikus" stílusban épült: szürke vakolatú falakkal, gerendás mennyezettel, terméskő-kandallóval. A nagy, világos terem közepén széles asztalok álltak, némelyiknél nyolc-tíz személy is elfért. Itt mindig sokan ültek. A fal mentén kis, kétszemélyes asztalok voltak megterítve, ezeknél születtek meg, folytak végeérhetetlenül, vagy fejeződtek be megegyezéssel az akadémikus viták, ellenségeskedések és a szerelmi ügyek.

Trasker és Erik rendszerint a terem végében ebédelt a kerek asztalnál, a többi fizikussal együtt; egy-két vendégük is akadt mindig, a vegytani vagy a matematikai tanszékről. A társalgás itt szigorúan szakkérdésekről folyt, különösen olyan problémákról, amelyek a természettudomány különböző ágainak határterületét érintették. Csak nagyon ritkán ült le közéjük más szakról való egyetemi ember, a társadalomtudomány, valamelyik humanisztikus tudomány vagy a művészettörténet tanára, mintha csak véletlenül vetődött volna oda. A jövevény azonban rendszerint előbbutóbb előhozakodott valamivel: megköszörülte a torkát és bizalmasan előadta:

— Ne haragudjatok, hogy megzavarom ezt a magasszínvonalú beszélgetést ilyen hétköznapi dolgokkal, de tanácsot szeretnék kérni egy gyakorlati kérdésben. A feleségem villanyvasalóját akartam megjavítani tegnap este és jól is ment a dolog egy darabig, amíg ez a kis nyavalya ki nem esett belőle... valami csavarféle izé...

Trasker ma egyedül ült az egyik kis asztalnál. Ez annyit jelentett, hogy meg akar beszélni Erikkel valami fontos dolgot, négyszemközt. Erik leült vele szemben s várta, hogy megszólaljon.

— No, — mondta Trasker — hát milyen volt az összejövetel? Érdemes volt elmenni?

— Egy-két dolgot érdemes volt meghallgatni — felelte Erik, aztán rész-

letesen beszámolt mindenről, szándékosan a végére hagyva Mary felolvasását. Az az ijesztő gondolat kezdte hirtelen nyugtalanítani, hogy Trasker esetleg találkozhatott tegnap Chicagóban Maryvel s a lány ügyetlenül olyasmit mondhatott neki, amiből Trasker kitalálhatja a történteket. De aztán, ahogy tovább gondolkozott Erik, lassan rájött, hogy nem is biztos, hogy Trasker Chicagóban járt, vagy ha mégis ott járt, akkor nem nagyon valószínű, hogy találkozott Maryvel, s végül, hogy a lány egyáltalán nem is mondhatott neki semmit, mert hiszen nem is történt semmi. Különben is kiderült közben, hogy Traskernek valami más van a begyében.

Erik mindig nagyon szeretett beszélgetni Traskerrel. A tanár komoly, madárszerű ábrázatáról pontosan le lehetett olvasni a gondolatait, érzéseit. Ha beszéltek hozzá, sohasem elégedett meg azzal, hogy pusztán tudomásul vegye a hallottakat, hanem rögtön, azon nyomban fel is dolgozta az agyában, úgyhogy versenyt tudott futni a másik gondolatmenetével és sokszor hamarabb eljutott a következetes gondolatsor végére, mielőtt a beszélő még egyáltalán befejezte volna a mondókáját.

Trasker elsősorban tanár volt. A kutatómunka, a kísérletezés ösztönzőleg hatott a gondolkodására, de nem szerzett neki soha olyan őszinte érzelmi kielégülést, mint az a tudat, hogy sikerült felkeltenie egy-egy hallgatójának az érdeklődését a fizika iránt. Rengeteget dolgozott mindig az előadásain, fáradhatatlanul; olyan buzgalommal igyekezett megtalálni a fizikai jelenségek lehető legegyszerűbb, lényegbevágóan tömör magyarázatát, mint ahogyan a lírai költők keresik a legigazabb, leghívebb és legkifejezőbb hasonlatokat, szóképeket. Egy nála két évvel idősebb, csöndes, nem szép, komoly, mélyérzésű asszonyt vett feleségül. Két serdülőkorban levő kislányuk volt, akik bájtalan vonásaikban a szüleikre ütöttek, a kedves szeretetreméltóságukat azonban az apjuktól örökölték, mert Trasker egyéniségének — kifelé — ez a kedvesség volt a leglényegesebb tulajdonsága. Ő volt az első ember, aki Erikkel valaha is természetbölcseleti kérdésekről elbeszélgetett, s beszélgetéseik során Erik sokszor olyan sziklaszilárd becsületességgel találta magát szemben, hogy akaratlanul is az ószövetségi történetek jutottak az eszébe.

Erik gondolattársítása nem volt véletlen. Trasker gyerekkorában papnak készült. Tizennyolc éves volt, amikor elolvasta Milton *Elveszett Paradicsom*-át s mélységesen megrendítették a félelmetes sorok, amelyek leírják a sátán alászállását az űrben, döbbenten érezte át a világmindenség fenséges elhagyatottságát; s ettől fogva csillagászatot kezdett tanulni, a csillagászatról pedig áttért a fizikára. De Job Trasker még ma is állandóan olvasgatta a bibliát, mert a szaktudományán kívül semmiféle más irodalmi alkotásban nem tudta megtalálni a fenségesnek és a félelmetesnek ezeket az érzéseit.

Trasker nem hitt istenben, az ószövetségi értelemben, de sértetlenül élt benne valamilyen bibliai becsületesség, és nem az angyalok sujtó kardjától félt, hanem attól, hogy döntésre kényszerül egy félelmetes erkölcsi

kérdésben, válaszútra kerül. Úgy oldotta ezt meg, egészen öntudatlanul, hogy az érdeklődését kizárólag természettudományos problémákra korlátozta. Ezen a területen megbízott a saját ítélőképességében. A külső világ, az emberi társadalom, az már egészen más. Trasker lassan már közeledett pályafutása delelőjéhez. A megélhetése biztosnak látszott, az élete szűk körben mozgott. Ez a bizonytalan félelem azonban még mindig ott kísértette a szemhatárán túl, a gondolatai alján.

— Mondom, mi a véleménye Carter előadásáról? — kérdezte Erik már másodszor.

— Szerintem nagyon jó. Kitűnő — mondta Trasker szórakozottan.

— Mit gondol, nem lenne jó, ha átugranék a jövő hónapban Chicagóba, hogy megbeszéljem vele a dolgot? — kérdezte Erik. — Biztosan van egy csomó jó gondolata.

Trasker átsiklott Erik ajánlkozása fölött.

— Menjen, ha kedve van hozzá — mondta. — Esetleg hasznát láthatjuk majd. Történt még valami? — kérdezte, mintha most már türelmetlenkedne egy kicsit, s szeretne rátérni a mondanivalójára.

— Más már nem nagyon... legfeljebb még annyi, hogy egy kicsit összerúgtam a patkót Clarke Regannel, a Cumberland-egyetem dékánjával.

Trasker hirtelen összeráncolta a homlokát.

— Csak nem?! — kérdezte. — Hát mi történt?

Erik elmesélte nagyjából az esetet.

— Ó, a macska rúgja meg — mondta Trasker. — Lehet, hogy ezzel mindent elrontottunk. Mondott valamit magának utána?

— Nem, semmit. Nem is tudja, hogy ki vagyok. Olyan rövidlátó, hogy legfeljebb a hangomat hallotta.

— Hát, bárcsak így volna — mondta Trasker, az állát dörzsölgetve. — Máskülönben kellemetlen egy félesztendő várhat ránk.

— Dehát miről van szó, az isten szerelmére?

— Nyomban a maga elutazása után kaptam egy ajánlatot. Életem legjobb ajánlatát. Széleskörű kutatómunka, a tanrend és a tananyag újjászervezése, ígéret a megfelelő költségvetésre, hogy rendes munkát végezhessünk. Egy féléven belül megkapnám a tanszéket, kineveznek nyilvános rendes tanárnak, magát pedig tanársegédnek, mert ragaszkodtam hozzá, hogy maga is velem jöhessen. Sőt még azt is kialkudtam, hogy vihessük azt a fiút is, aki ott volt maguknál a Columbia-egyetemen.... Fabermachert. És tudja, hogy melyik egyetemről van szó?

Erik savanyú képpel elmosolyodott.

— A cumberlandiről.

— Eltalálta. Regan a dékánja s már három évvel ezelőtt nyugdíjba kellett volna mennie. De nem hajlandó, mert az egyetem rektora két évvel idősebb nála és ő sem akar visszavonulni. Az egyetemi tanács, a kurátorok meg szeretnék tartani a rektort, viszont már torkig vannak Regannel. Eddig még nem tudták kiebrudalni, de úgy számítják, hogy

egy éven belül sikerül majd nekik. S ha Regan megy, akkor a természettudományi karnak majdnem a fele szintén megy, vele együtt. Teljesen hasznavehetetlen népség, csak Regan ragaszkodik hozzájuk. Mi ősszel mennénk át és egy félévet még Regan vezetése alatt kellene eltöltenünk. Viszont egyelőre még ő a dékán és kinevezésünket neki kell előbb jóváhagynia, a jövő hónapban, vagy azután. Valaha régen még volt benne némi kis emberség, de azóta már... ! Ha nem biztosítottak volna róla, hogy nyugdíjba fog menni, hát el sem fogadtam volna az állást.

— Hát hagyjon ki engem — mondta Erik, pillanatnyi szünet után. — Minek kockáztatni a saját jószerencséjét? Menjen nélkülem. Nem tudom, hogy miért nem tudtam befogni éppen akkor azt a nagy szájamat, dehát most már megtörtént és nem is bánom, hogy megtörtént.

Trasker megrázta a fejét.

— Már bent van mindhármunk neve — mondta. — Vagy sikerül így, ahogyan van, vagy sehogy. Tripla vagy semmi.

Ahogy ebéd után visszamentek a laboratóriumba, Erik még mindig Traskeren törte a fejét. Nem egészen értette a magatartását. Az efféle egyetemi-politika nagyszerű pletykaanyag volt, de Trasker mindig utálkozott tőle. Eltelt a fél délután, amíg a fiú nekidurálta magát és egyenesen feltette Traskernek a kérdést. A férfi habozás nélkül válaszolt.

— Mert gyűlölöm mindazt, amit Regan képvisel — mondta. — Amíg ő is fizikusnak számít, csak szégyenlem magam, hogy engem is fizikusnak neveznek. Mindegy, hogy mi volt harminc évvel ezelőtt, hogy mit tett és mit tartott akkor, ma mar kétségtelenül nem egyéb, mint egy hazug, erőszakoskodó zsarnok s a munkájában teljesen lelkiismeretlen ember. S ha már őszintén beszélek, hát azt is hozzátehetem, hogy szégyenlem magam az egész nyavalyás Fizikai Társaság nevében, amiért nem rúgták ki Regant már régesrégen.

Olyan hideg nyugalommal beszélt, mint a vakbuzgó rajongók, ha ítéletet mondanak az ellenségük fölött.

— Sokat mesélhetnék magának Reganről — folytatta Trasker. — Tudom róla például, tény, ami tény, hogy egyszer meghamisította az egyik hallgatója disszertációjában a fiú kísérletének végeredményeit, mert ezzel akarta bebizonyítani, hogy igaza volt valami kisebb elméleti kérdésben. Amikor aztán a szemébe vágták a dolgot egy kongresszuson, Regan megvádolta a növendékét, hogy csalt, rossz adatokat közölt vele. A fiú undorral otthagyta az egész egyetemet és azóta sem hallott róla senki

— És mi lesz, ha Regan nem hajlandó leköszönni egy félév múlva sem? — kérdezte Erik. — Mi lesz velünk?

Trasker vállat vont.

— Mindenesetre isten kezében leszünk — mondta.

— Hát hiszen... miért ne? Én igazán szeretném, ha tanársegéd lenne belőlem s egyúttal, ezért a pénzért, segíthetnék kirúgni Regant is. Amellett az sem árt, ha a változatosság kedvéért egyszer isten kezében vagyok.

Trasker nevetett.

— Miért? — kérdezte. — Mióta nincs ott?

— Már egy idő óta — felelte Erik. — Folyton azt reméltem, hogy majd csak hatalmába kerít valahogyan az ördög, de hiába akartam eladni a lelkem üdvösségét, úgy látszik nem kell a kutyának sem.

MÁSODIK FEJEZET

1

Ha Regan professzort számításon kívül hagyja az ember, akkor ezek a Cumberland-egyetemi kilátások igazán nagyszerűnek ígérkeztek. Trasker olyan vázlatot készített a tantervükről, hogy az előadások egyenesen izgalmasak lesznek, öröm lesz megtartani őket; a kutatómunka, a kísérletezés lelkesítő, széles alapokon folyik majd; az elméleti részt Fabermacherra bízzák... Azonban itt is volt egy kis bökkenő, még egy dolog, amit számításon kívül kellett hagyni, gondolta Erik. Azon töprengett, hogy közölje-e Traskerral Fabermacher betegségét, vagy sem. Még mindig képtelenségnek érezte, hogy Fabermacher csakugyan halálra van ítélve. Úgy döntött, hogy nem szól róla egy szót sem Traskernak.

A Cumberland-egyetemen ezeken a nagyszerűségeken kívül még fizetésemelés is várt rá, mert ott havi kétszázötven dollárt kap majd. S ha Erik szétnézett egy kicsit maga körül a világban, a szélmarta, kiszikkadt szántóföldeken, tőlük délre és nyugatra, a munkanélküliek végtelen sorain a közeli nagy gyárvárosokban, alig néhány mérföldnyire kelétre tőlük, hát úgy érezte, hogy csak neki, az egész országban jóformán csak egyedül neki van biztos talaj a lába alatt, az anyagi bizonytalanság fenyegető, komor óceánjának itt a kellős közepén.

Savinának nem mesélte el ezt a várható fordulatot, mert nem akarta esetleg fölöslegesen reményekkel kecsegtetni az asszonyt. Savina ennélfogva rendületlenül kereste tovább a megfelelő lakást. Összeírt egy egész jegyzékre valót belőlük és megmutatta Eriknek.

— Van köztük egy csomó, — mondta — amelyiknek ugyanaz a bére, mint amennyit most fizetünk. A szebbek persze néhány dollárral többe kerülnének. De már azt is kigondoltam, hogy ezt miként oldhatnánk meg — tette hozzá gyorsan. — Néhány délutánra a hét némelyik napján felfogadhatnék egy diáklányt, hogy vigyázzon a gyerekre, amíg én munkába megyek... én pedig állást vállalhatnék a Waterman-cégnél, mint félnapos elárusítónő.

Erik rámeredt az asszonyra.

— Miket beszélsz itt — kérdezte. — Ma akarsz állást kapni? Hát hol találsz te ma állást?

— Dehát már meg is beszéltem velük — bizonykodott Savina. — Úgy látszik, az volt rájuk nagy hatással, hogy valamikor a Macy-áruházban voltam alkalmazásban. A fizetésemből futná a saját kiadásaimra meg a lakbér-különbözetre, úgyhogy most már igazán csak az van hátra, hogy kikeressük ezek közül a neked legjobban megfelelő lakást.

Eriket elöntötte a hála. A felesége mindent elintézett, mindennek utánajárt egyedül, anélkül, hogy őt háborgatta volna. S mégcsak eszébe sem jutott ennek az asszonynak, hogy áldozatot hozott ezzel. Erik arra gondolt, hogy ő talán sohasem lenne képes megtenni ilyesmit Savináért.

— No hát, most láthatod, hogy jár az az ember, aki meg akarja kímélni a feleségét egy esetleges csalódástól — mondta a fiatalember eltűnődve. — Itt van ni, állásba akarsz menni, hogy nekem egy kicsit szabadabbá, könnyebbé tedd az életemet és most kénytelen vagyok csalódást szerezni neked s lefújni az egészet. Legokosabb, ha elárulom az igazságot, Savina. Eddig csak azért nem akartam elmondani, mert nem szeretném, ha nagyon elbíznánk magunkat.

Elmesélte a cumberlandi terveiket. Savinának kedve lett volna lelkendezve fogadni ezeket a biztató híreket, de átvette ő is Erik fegyelmezett hangját, fékentartotta az érzéseit, úgyhogy végül látszólag nem is lelkesedett fel annyira, mint ahogy Erik várta volna. A fiú nem tudta, hogy most már örüljön-e ennek, vagy bosszankodjék miatta, — noha ő akarta így.

Teltek a napok, múltak a hetek, várták Clarke Regan válaszát, s Eriknek sokszor napokon át eszébe sem jutott Mary Carter. Aztán megint elölről kezdte az ábrándozást, átélte újra azt a vonaton eltöltött éjszakájukat, de nem úgy, ahogy csakugyan történt, hanem úgy, ahogyan akaratának egy csökönyös része szerette volna, ha történik. Minduntalan visszatértek a gondolatai Maryhez, folyton azon járt az esze, hogy milyen érzés is volt vele lenni. Hiába szerette annyira Savinát, — pedig biztos volt benne, hogy még mindig nagyon szereti, — az a régi, szenvedélyes, vad nyugtalanságuk már végetért, elmúlt. Erik eddig észre sem vette, hogy hiányzik neki, hogy szüksége lenne erre a lobogó izgalomra, amíg Mary Carter meg nem jelent az életében. Dé most már kellett volna neki megint ez az ismerős nyugtalanság. Hogy érezné-e azt a nagy beteljesedést, amit Savinával érzett, ha Mary csakugyan az övé lenne, azt nem tudta.

Volt sokszor úgy, a hosszú idő alatt, amíg várták az üzenetet Cumberlandből, hogy csak olyan távolról gondolt Maryre, ahogyan a kamaszfiúk ábrándoznak egy-egy elérhetetlen lányról, akihez közeledni sem mernek. Biztos volt benne, sohasem fogja felkeresni Maryt és hogy józanul, épeszű ember módjára viselkedett, amikor legyőzte magában azt a pillanatnyi fellobbanását, amely csak bajba sodorhatta volna őket. Ezt a mostani nyomasztó nyugtalanságát arra magyarázta, hogy hetek óta várják már Cumberlandből a választ s csupán ez a szakadatlan várakozás idegesítette fel.

Végül úgy döntött, hogy Savinára bízza a sorsát. Egy este, két hónappal a newyorki utazása után, letette a könyvet, amit olvasott, s így szólt az asszonyhoz:

— Említettem már neked, hogy esetleg el kell mennem Chicagóba, egy megbeszélésre. Hát együtt megyünk. Elviszlek, csinálunk magunknak egy kis vakációt.

Savina felnézett. Egy kis időbe telt, amíg feleszmélt az olvasmányából, de aztán ragyogni kezdett az arca. Erik zavaros, ellentétes érzelmekkel figyelte az asszonyt. Óriási megkönnyebbülést jelentene neki, ha Savina vele menne. Eltölthetne Maryvel néhány hivatalos órát az egyetemen, aztán teljesen gondtalanul élvezhetné Savinával a kis szabadságukat, legfeljebb belül, önmagában lenne mélységesen megsértődve és keseregne a saját sorsán. Másrészt viszont, ha Savina azt feleli, hogy nem tud menni, akkor szabadon átadhatná magát akármilyen váratlan érzelem-hullámnak, hogy ragadja el, amerre jólesik neki.

— Nagyszerű gondolat — mondta Savina. — Igazán csodálatos lenne. Elmehetnénk valahová táncolni is. Nem?

— New Yorkban úgysem mentünk el soha, sehová.

— Mert akkor nem volt rá pénzünk. Nem mondom, hiszen most sincs — tette hozzá Savina nevetve. — De azért nem vagyunk már olyan ágrólszakadtak, mint akkor. Kölcsönkérhetnék egy ruhát May Turnertől.

— Hát neked nincs ruhád?

Savina felnézett rá, reménytelen pillantással, mint minden nő, ha egy ruha-kérdést igyekszik megértetni egy férfivel.

— De van. Jó, mindegy — mondta. — Lesz ruhám.

— De mit csináljunk Jodyval? — kérdezte Erik. — Kit tudunk szerezni, aki vigyázzon rá? Lewisék nyakán természetesen nem hagyhatjuk. S ha meggondoljuk, tulajdonképpen senkire sem illik ráerőszakolni két napra egy ilyen apró gyereket.

— Hát te vetetted fel az egész ötletet! — mondta Savina nevetve. Vállat vont és visszafordult a könyvéhez, hogy olvasson tovább. — Hát akkor hagyjuk a dolgot. Majd elmégy egyedül.

— De én nem akarok egyedül menni. Az úgy nem mulatság.

— Hát akkor maradj itthon — felelte az asszony. Mégegyszer felnézett és ránevetett Erikre. — Nagyon szeretnék veled menni, de nem mehetek. Ettől még nem kell kétségbeesni. Miért, te mit akarnál, Erik? Valami nyomja a lelkedet?

— Nem, csak rosszkedvű lettem.

— Jól van — mondta Savina barátságos hangon. — Hát csak rosszkedvűsködj, én meg olvasok.

Erik másnap írt egy levelet Mary Carternek, hivatalos egyetemi levélpapíron, a Chicagói Egyetemre címezve, amelyben közölte vele, hogy március tizedikén délután Chicagóban lesz. Szeretne megbeszélni dr. Carterrel bizonyos kísérleteket, amelyekről a Californiai Műegyetem adott ki jelentést. Volna szíves értesíteni őt, hogy hol találkozhatnának? Szinte

postafordultával megjött a válasz. Mary azt írta, hogy fél háromkor találkozhatnak a Fizikai Könyvtárban. Ahogy Erik nézegette az aláírása kerek betűit, úgy érezte, mintha Mary kézmozdulata, amellyel leírta a nevét külön az ő számára, ráadásul egy ölelést is mellékelt volna a leveléhez.

A vonaton Chicago felé, végig az egész úton, fullasztó idegesség gyötörte Eriket. Akármilyen várakozással teli izgalmat is érzett, erősebb volt mélységes, belső tiltakozása, vonakodása az egésztől.

Nem akart Chicagóba menni, nem akart találkozni Mary Carterrel. Nem akart semmiféle döntő elhatározás elé kerülni. Nem akarta kiszolgáltatni magát egy pillanatnyi hangulatának, amelyet ez a találkozás esetleg ellenállhatatlan szenvedéllyé fokoz fel. Ej, az ördög vigye el, gondolta, Savinának annyi mindenfélére lenne szüksége és most elpocsékol itt egy csomó pénzt ezzel az utazással, amiből egy új ruhára is telne, vagy még többre is! Valósággal aljasság tőle, a feleségével szemben. Hát még, amire Jodynak szüksége lenne! Amikor mindössze negyvenöt dollárt keres hetenként. Hát hogy képzeli ő ezt tulajdonképpen, hogy ilyesmit megengedhet magának... hogy viszonya legyen valakivel? És ha anyagilag nem engedheti meg magának, hát érzelmileg még kevésbé. Kibámult az ablakon egykedvűen rázatta magát a vonattal. Ott hevert mellette az irattáskája s benne a hálóruhája, fogkeféje, borotvája. S miközben gyalázta, átkozta önmagát, ezerféle vádat hozott fel sajátmaga ellen, s mentséget egyet sem talált, annak a lehetősége azért egy pillanatra sem merült fel az agyában, hogy leszállhatna a következő állomáson és visszautazhatna az első vonattal Ann Arborba.

A könyvtár aztán azonnal visszazökkentette az ismerős környezetébe. Mihelyt belépett az ajtaján, rögtön azt érezte, hogy akárhová menne, a világ akármelyik egyetemére, — Bangalore-ba, Kievbe, Kopenhágába vagy Zürichbe — mindenütt ugyanazokat a könyvespolcokat találná, ugyanazokat a vaskos köteteket, ugyanazzal a címmel. És mindenütt ugyanúgy üldögélnének az asztal körül, itt-ott, a végzett hallgatók, mindegyik a maga nyitott könyveivel és számításokkal telefirkált jegyzetlapjaival maga előtt.

Az ilyen helyen, mint ez is, Erik mindig titkos büszkeséget érzett, hogy ő is tagja ennek a kiváltságos tudományos közösségnek, ennek az egyedülálló társaságnak. Ha létezik igazi világnyelv, ha létezik egyetemes emberi hajtóerő, akkor ez nem a szerelem, hanem a fizika. Történetesen azonban ezúttal a szerelem is ott várakozott Erikre, a folyóiratolvasóban. Mary vadonatúj szürke flanellkosztümöt viselt, sárga blúzzal, amely egy csokorra kötött vállkendőben végződött. Mosolyogva, kérdő tekintettel állt fel a helyéről, s Erik nézni kezdte a kedvesen izgatott arcát, a haját, a testtartását, mert mindenáron szeretett volna találni rajta valami hibát, valami szégyenletes foltot. Mary kezet nyújtott neki. A keze is, körme is kifogástalanul ápolt volt.

— Jónapot, Erik — mondta csöndesen. Nem mert szembenézni a fiatal-

emberrel; keskeny arca kissé ki volt pirulva. — Szereztem egy szemináriumi termet, ahol beszélgethetünk — mondta. Megigazította a szoknyája övét, s ehhez a művelethez beszívta a lélegzetet. Erik szótlanul indult meg utána, kezében az irattáskájával.

A szemináriumi teremben egy hosszú barna asztal állt, körülötte néhány párnázatlan szék, három fekete falitábla és egy bőrhuzatú dívány. Az asztalon Mary holmija hevert. Erik látta, hogy a lánynak szép ruhája van, olyan finom ruhája, amilyen Savinának még soha életében nem volt. Ez aztán képessé tette rá, hogy hevesen meggyűlölje Mary Cartért s boldogan fogadta ezt a felszabadulást.

— No, hát mi újság, Mary? — kérdezte. — Mit csinált azóta?

A lány vállat vont.

— Semmit. Abbahagytam a lineáris gerjesztők számításait, amiatt az új, bonyolult kaliforniai készülék miatt.

Röviden vázolta Eriknek a ciklotront, aztán megkérdezte tőle:

— Hát maga? Maga min dolgozik?

— Még mindig azzal a régi készülékünkkel pepecselünk. Ámbár most már lassan ki akarjuk dobni és egy deuteron-deuteron kísérletre szeretnénk berendezkedni. Nem kell sok hozzá és aránylag olcsó. Maga ért hozzá, Mary?

A lány eddig még el sem mozdult az asztal mellől. Nekitámaszkodott háttal s az asztal éle mélyen bevágódott a felsőcombjába. Most odasétált a táblához s firkálgatni kezdett rá, kis négyzeteket rajzolt egymásba.

— Nem én — felelte. — Az utóbbi időben még csak nem is nagyon olvastam semmit.

Erik rettenetes nyugtalansága, amely egész délelőtt gyötörte, most már átragadt mind a kettejükre. Érezni lehetett a lány minden mozdulatán. Erik agyán dühösen végigsöpört valamilyen indulat: „Bánom is én, hogy hol... Bánom is én, ha megtudja az egész világ..." Kivárta szépen, amíg ez is lecsillapszik benne.

— Azt hiszem, igazán jó dolog lesz ez a deuteron-kísérlet — mondta végül, olyan hűvös hangon, ahogyan még sohasem beszélt Maryvel. — Mindjárt megmutatom magának, hogy hogyan megy.

Odalépett a táblához, Mary mellé és írni kezdte:

$$_1D^2 + {}_1D^2 = {}_2He^3 + {}_0n^1$$

A lány csak álldogált Erik mellett és nézte az egyszerű egyenletet. Szórakozottan kezdte kitöltögetni a D betűk hasát, halvány krétavonásokkal, hol jobbra billentve a fejét, hol balra, mint egy gyerek, aki gyönyörködik saját műalkotásában.

— Megebédelt a vonaton? — kérdezte végül, visszadobva a krétát a tartójába.

— Igen — felelte Erik. — Miért, maga még nem ebédelt?

— Hát, még nem. De most ennék valamit. Gyerünk el valahová.

Erik úgy nézte a lány haját, mintha most már ősidők óta ismerné. Nézte a lány finom kis vonásait s elképzelte magában, milyen lenne reggel, felkeléskor, amint kibújik az ágyból: egy sápadt, hétköznapi lány lenne csak, értelmes arccal és méltóságteljes nyugalommal. Mint fizikus és mint egyéniség. Mary Carter nemcsak egyenlő ellenfele volt, hanem sok tekintetben fölötte állt Eriknek. A fiú komiszul érezte magát, mert tudta jól, hogy Mary beleszerethet, ő viszont soha életében nem lesz szerelmes ebbe a lányba. Kívánni esetleg kívánhatja. Azt is el tudta képzelni, hogy együtt éljen vele, hónapszámra, évszámra, s hűvös tiszteletet érezzen iránta, de szerelmes soha életében nem lesz bele, úgy, ahogyan Savinát szereti. Akármilyen kapcsolatba kerül is Maryvel, sohasem lesz képes teljes szívvel-lélekkel átadni magát a dolognak. Az érzelmi erők működési szabadságát nála eggyel magasabb fokú egyenlet fejezte ki, mint Marynél, s ez olyan nagy különbség volt, mint az ég és a föld.

— Gyerünk — mondta Erik. — Nekem is be kell vásárolnom egyet-mást, Savina részére.

Mary feltette a kalapját, anélkül, hogy Erikre nézett volna, s egészen halkan mondta:

— Tudom, hogy Savinának hívják a feleségét. Szép név.

Ahogy elhagyták az épületet, egyikük sem tudta eldönteni, hogy mit csináljanak, hová menjenek ebédelni, csak ácsorogtak határozatlanul a szeles, márciusi napsütésben. Megtárgyalták, hogy az autóbusz gyorsabb-e, vagy az I. C. villamos, s miután megállapodtak benne, hogy az I. C. összehasonlíthatatlanul gyorsabb, mégis autóbuszra ültek.

Ugyanilyen tehetetlenül tanakodtak azon is, hogy Mary hol ebédeljen. Végül aztán betértek találomra az egyik vendéglőbe, mert kiderült, hogy véletlenül éppen az ajtaja előtt álltak meg.

A lány kávét rendelt magának és szendvicset, s Erik is követte a példáját, ámbár folyton erősködött, hogy ő nem éhes. Mialatt ettek, csak akadozott a beszélgetésük. Mary elmesélte, hogy Racine-ben született s tizenkét éves korában költöztek ide, Chicagóba. Négy esztendővel később a szülei elváltak. Édesanyja, Mrs. Carter, tíz éve van állásban Ohio államban, egy diáklány-otthon gondnokasszonya. Az apjáról Mary egyáltalán nem beszélt, még csak nem is célzott rá. A férfiakat nem sokra becsülte és keserű elégtétel érződött a hangján, amikor megemlítette, hogy az előkelő magániskolában, ahol tanár volt, sokkal magasabb a fizetése, mint az egyetemen dolgozó férfiak javarészének. Félreérthetetlenül ki lehetett venni a hangjából leplezett haragját, sőt, imitt-amott még Erikre is kiterjesztette ezeket az ellenséges érzéseket.

Ránézett a fiú irattáskájára.

— Hol akar megszállni éjszakára? — kérdezte egy pillanatnyi szünet után. Halvány kis pirosság futott át az arcán, s Erik megértette belőle, hogy ezzel a kérdéssel minden további nélkül nyilatkozatra szólították fel. Ha most azt felelné: „Magánál akarok megszállni", a lány bólintana egyet: „Jó".

Erik sohasem kockáztatta volna meg, hogy a büszkeségét megsebezhessék s a hiúságán csorba essék, — és ez volt az a pillanat, amikor mélységesen átérezte, hogy Mary Carter csakugyan idősebb nála és bölcsebb is. tapasztaltabb is. Melegség fogta el, milyen kedves, szeretetreméltó, nagylelkű teremtés ez a lány, gondolta, — de a lelkes meghatottsága tetőpontján azt is érezte, hogy kezdi elveszteni a fölényét, előnyösebb helyzetét Maryvel szemben, ha ugyan egyáltalán előnyösebb helyzetben volt. S éppen ezért, most már teljesen kiszámíthatatlanok lennének a következményei, ha belegabalyodna a dologba. De azért nagyon higgadt hangon felelt a lánynak, s mintha csakugyan egy egészen közömbös kérdést tettek volna fel neki.

— Az Egyetemi Clubban akartam megszállni — mondta. — Dehát, ha már úgyis bent vagyunk a városban, mehetek szállodába is.

Mary nem vette le Erikről a szemét s még mindig azzal a fürkésző pillantással nézett rá. Arcáról lassan eltűnt az előbbi kis pirosság, de rendületlenül nézte a fiút, mintha nem szívesen vonná vissza az ajánlatát. Kezdte felhúzni a kesztyűjét.

— Rendben van — mondta végül. Nyugodt hangon beszélt. — A Morisson szálló nincs messze innét. Olyasféle hely, mint New Yorkban a McAlpin.

— Én nem tudom, hogy a McAlpin milyen hely. Eltöltöttem ugyan néhány esztendőt a Columbia-egyetemen, de New Yorkban tulajdonképpen nem is voltam.

Mary bágyadtan elmosolyodott, olyan gépiesen, mintha azt mondaná valakinek, aki véletlenül meglökte a karját: „Nem történt semmi, kérem".

Bementek a szálló előcsarnokába s Mary megállt kissé távolabb, amíg Erik beírta a nevét a vendégkönyvbe.

Amint a liftesfiú megindult a felvonó felé, Erik intett a lánynak.

— Jöjjön, — mondta — felmegyek, megnézni a szobát. Csak egy percre. Éppen csak leteszem a táskámat.

Mary egy pillanatig habozott. Sápadt arca fáradtnak látszott. aztán egyszerre lemondóvá vált. Engedett a fiú unszoló szorításának, ahogy a karját fogta. Most érintette őt meg először Erik, amióta megérkezett.

A szoba meglehetősen kicsi volt, de tiszta és nagyon világos. Az ablakból a város jókora, napfényes darabja látszott. A merev égbolt felhőmintái sebesen úsztak felettük, s lent az utcán is szakadatlanul áramlott a forgalom. A liftesfiú elment. Mary megállt az ajtóban, Eriket nézte. Most, hogy az irattáskáját lerakta az egyik székre, már igazán nem volt itt több tennivalójuk. Erik azonban sehogyan sem akart indulni, — de Maryvel sem akart szembefordulni, úgy látszik.

— Mehetünk? — kérdezte a lány csöndesen.

— Mindjárt. Nem rossz szoba, ugye?

— Nem, nem rossz szoba. Indulhatunk?

— Mi baja, Mary?

— Semmi.

— Olyan haragos a hangja.

— Nem vagyok haragos. Nincs rá semmi okom, hogy haragudjak.

— Hát akkor miért haragszik mégis?

— Ó, Erik! — sóhajtott fel Mary megkínzott hangon. Letette a kalapját, leült az ágy szélére és felnézett a fiatalemberre. — Szeretném tudni, — mondta — hogy minek jött maga Chicagóba?

— A jóisten áldja meg, Mary! — kiáltott fel Erik. Az ablak felé fordult. — Eszem ágában sem volt...

— Jól van, jól van, Erik — vágott közbe a lány. Felállt. — Nem kezdek el udvarolni magának.

— Ne gyötörjön már ezzel! Lehet, hogy nagy hülyének látszom, de még nagyobb hülyének érzem magam, higgye el. Azért jöttem, mert magát akartam látni.

— Hát itt vagyok, nézzen meg! — felelte Mary mérgesen.

Eriket megdöbbentette a lány hangja.

— Örülök, hogy láthattam egy kicsit — mondta.

— És csak ezért jött? — kérdezte Mary csökönyösen, most már halkabban.

— Csak ezért — mondta a fiú szelíden. — A kutyafáját, Mary, hiszen tudja jól, hogy házasember vagyok.

— És maga eddig nem tudta? — kérdezte Mary. A tükörhöz lépett és megint feltette a kalapját.

— Mary, Mary... — Erik odalépett mögéje és megfogta a karját. A lány lerázta magáról Erik kezét.

— Hagyjon békében.

— Gyerünk innét. Megveszem, amit meg kell vásárolnom Savinának, aztán megvacsorázunk és később elmehetünk valahová.

— Nem — mondta Mary. — Később nem érek rá.

— Ne hazudjon — mondta a fiú csöndesen.

— Miért ne hazudjak? — A lány perdült egyet, s szembefordult Erikkel. — Azt hiszi, hogy olyan nagy mulatság ez nekem? Azt hiszi, olyan nagyszerű dolog nekem, hogy azt érezteti velem, mintha el akarnám csábítani magát? Hát ki maga, mit képzel magáról? — A hangja elcsuklott és könnyek kezdtek csillogni a szemében. Bágyadt kis lemondó mozdulatot tett a kezével. — Ó, dehát mire jó ez...! Maga nagyon helyes fiú, tudja...

— Mary! Mary, Mary, drágám...! — Erik leült az ágy szélére és leültette maga mellé a lányt. Magához ölelte. Mary egészen kicsinek látszott a fiú karjában; rádőlt a mellére. Eriknek vadul dobogott a szíve.

— Ó, Erik — suttogta Mary. — Ne haragudjon.

— Maga ne haragudjon rám, Mary. Ha gyáva vagyok, hát gyáva vagyok, nem tudok mit csinálni. Nem tudom megmagyarázni sehogyan sem...

— Nem is kell megmagyaráznia semmit — mondta Mary. Felállt.

Mihelyt felállt mellőle, Erik rögtön azt kezdte érezni, hogy szeretné, ha visszaülne. Egy pillanattal később azonban már arra gondolt, hogy végre most már sikerült pontosan lemérnie, hogy mi az, amiről le kell mondania. Mary nagyon édes, okos lány. Ennyi volt Mary, s csupán enynyiről kénytelen lemondani, biztatta magát Erik.

— Mehetünk most már? — kérdezte. — Eljön velem valahová?

— Nem. Már mondtam, hogy hazamegyek. Nem akarok magával lenni.

— De azért még találkozhatunk egyszer, ugye?

— Minek?

— Beszélgetni.

— Hát, talán — mondta Mary.

Még egy utolsó pillantást vetett a tükörbe, aztán megindult az ajtó felé. Már teljesen visszanyerte az önuralmát. Erik most éppen olyannak látta, az elválásuk pillanatában, mint annakidején a Columbia-egyetemen, amikor először találkozott vele. Csakhogy akkor ott csupa félénkség és csupa engedékenység volt; ez az első benyomása maradt meg róla Eriknek. Most viszont a félénksége átalakult rugalmas, finom védekezéssé, az engedékenységének pedig nyoma sem maradt. Úgy nézett a fiúra, mintha egy vadidegenre nézne. Egy pillanattal később Erik azon kapta magát, hogy egyedül van a szobában. Még egy pillanattal később, hogy már fáj is a szíve utána. Megint ott volt, pontosan, ahol elkezdte, — azzal az egy különbséggel, hogy Mary elment.

Keservesen elhagyatottnak és megalázottnak érezte magát. Álmában sem képzelte volna, hogy ilyen nyomorultul szégyenkezhetik az ember, — hogy ilyesmi is van a világon. Eszébe jutott Mary testének lágy, könnyű terhe, amint a mellének dőlt. Ma este, gondolta, ha valamelyik férfiismerőse felhívja, Mary elmegy vele, s ha a fiatalember elég figyelmes és elég kedves lesz hozzá, hát megkaphatja tőle mindazt a szerelmet, amit a lány egyesegyedül Eriknek szánt. És ha ez a férfi csak valamennyire is ki tudja majd elégíteni, akkor a gyengédség perceit követő nyugalmas pillanatokban Mary mesélni kezd majd neki Erikről, eleinte csak homályosan, célozgatva, később pedig részletesen elmondja az egész történetet. És ha a férfi megértő lesz s nem nevet rajtuk, egyikükön sem, akkor Mary lassan-lassan átruházza rá mindazt a szeretetet, amit valaha Erik iránt érzett. Eriknek semmi nem marad belőle, viszont egy szerelmespárral több lesz a világon. Igazán nagyszerű. Igazán gyönyörű dolog. Milyen szép, hogy így forog minden körbe-körbe a világon, — csak éppen Eriknek volt pokoli kínlódás végiggondolni az egészet.

Kikereste Mary számát a telefonkönyvből, de senkisem vette fel a kagylót. Lement s az egyik áruházban megvásárolt mindent, amivel Savina megbízta, aztán visszatért a szállodai szobájába. Hét óra tájban végre jelentkezett Mary a csengetésre.

— Nem, Erik, — mondta a telefonba — ma este nem találkozhatunk. Mondtam, hogy nem akarok találkozni magával.

— Már valami más programot csinált? — kérdezte a fiú.

— Hát, olyasfélét.
— Kivel? Férfival?
— Miért?
— Csak tudni szeretném.
— Nem. Nem olyasmi, amire gondol. Ismerőseimmel leszek. Egy házaspárral.
— Holnap láthatom?
— Nem — mondta a lány határozott hangon. — Nem.
— Írhatok magának?
Mary sokáig nem válaszolt. Végül azt felelte, fáradt hangon:
— Hát írjon, Erik, jó.
Erik nem írt neki s majdnem egy esztendeig nem is látták egymást.

Amikor hazaérkezett Ann Arborba, Savina a legnagyobb izgalommal fogadta, mert Trasker értesítést kapott Regantől, rögtön Erik elutazása után.
— Itt várlak egy rakás jó hírrel — mondta Savina. — Nem tudtam, hogy hol szálltál meg. S egyáltalán, miért nem telefonáltál? Úgy aggódtam már.
Erik ránézett az asszonyra; még mindig rettenetes ürességet érzett magában. Ránézett a feleségére és nem feledkezett meg rögtön minden egyébről: ezt kénytelen volt tudomásul venni s nagyon fájt neki. Haragudott magára azért is, mert ebben a pillanatban nem érdekelték a cumberlandi jó hírek sem; vissza akart menni Chicagóba, csak ez érdekelte. Ha Savina nem volt képes többé elterelni a gondolatait, hát majd megteszi ő maga, gondolta, s dühösen igyekezett kiverni a fejéből mindent és kizárólag a feleségével törődni.
— Ezzel az új állással évi hatszáz dollárral többet keresek majd, mint eddig — mondta. — S tudod, hogy mit csinálunk ezzel a ráadáspénzzel? Veszünk neked egy új ruhát... egy szép szürke flanellkosztümöt, olyan blúzzal, hogy saját anyagából való nyakkendője legyen... sárga blúzzal, sárga selyemblúzzal. Meg egy estélyi ruhát, amiben táncolhatsz.
— Igen? És kicsodán láttad ezt a ruhát Chicagóban?
Erik erélyes mozdulattal fordult az asszony felé, s gondosan ügyelt rá, hogy ne látszódjon meg az arcán a fuldokló szomorúsága.
— Kicsodán? Rajtad — felelte.

2

Április végén Erik és Job Trasker lement Cumberlandbe, hogy személyesen is jelentkezzenek Regan professzornál. Meleg nyári nap volt, megelőzte az évszakot, s a langyos levegő elálmosította őket a vonaton, mialatt keresztül robogtak a zöldelő síkságokon. Az utazás legutolsó per-

ceiben dombok kezdtek feltünedezni s a dombokon túl távoli hegyvonulatok világoskék bársonya. A város, Argyle, két szembenálló dombocskára épült a Sanecanock folyó két partján. A legközelebb eső ipartelepek, vasgyárak negyven kilométernyire voltak innét, de a vezetőállásban levő tisztviselőik közül sokan itt laktak, csinos régimódi házaikban, a nagy pázsitos kertek közepén. Egy új vashíd vezetett át a Sanecanockon, a déli domb, a South Hill lábához, ahol az egyetem állt. Két különböző világ élt a híd két oldalán, de mind a kettő szép volt, derűs, barátságos, legalábbis szemre, ezen a meleg tavaszi napon.

Az egyetem fent volt a domb legtetején; egy csomó fehér vakolatú és tiszta, vörös téglaépület, a new-englandi templomok stílusában. Széles, óriási nyolcszög-alakú terület tartozott az egyetemhez, melyet kavicsos, fasorral szegélyezett utak szeltek keresztül-kasul, s összefutottak végül a nyolcszög közepén, egy szökőkútnál. A szökőkutat szilfák gyűrűje vette körül, nagy ívben. Az egyetem pázsitján diákok heverésztek szerteszét s a levegőben a nyár titkos hangjai döngicséltek. Messze-messze, a fű tulsó végén, fiúk csapata füleslabdázott; az aprónak látszó figurák izgatott némajátékát csak a folyton ismétlődő csatakiáltásaik kísérték hanggal. A Fizikai Intézet lépcsőin egy bő kordbársony nadrágos, pulloveres fiú üldögélt egy lánnyal s egy halom könyv állt feltornyozva közöttük. A lány felhajtotta a kockás szoknyáját magasra, hogy süttesse combját a nappal. Azzal voltak elfoglalva, hogy szótlanul próbálgatták egymás szemüvegét.

Fent az épületben, a múlt századból való férfiszoba-bútorai között, redőnyös íróasztala előtt ott ült Regan professzor. Hintáztatható karosszékének magas, faragott támlája volt, a két karját pedig fa-oroszlánmancsok helyettesítették. Amikor felállt, észrevették, hogy egy perec-alakú, automobil-belsőhöz hasonló felfújható gumipárnán ült. Magasabb volt valamennyiüknél s a félszeme már úgy kifakult, hogy a szivárványhártyája csak egy bágyadt kék ködfoltnak látszott.

— Isten hozta önöket, uraim — mondta nyájasan. — Éppen az önök ifjú newyorki munkatársával beszélgettem.

Erik megfordult és meglátta Fabermachert, aki nagyon csöndesen üldögélt az ablak mellett. Sápadt volt s lehangoltnak látszott, mintha a félelmét iparkodna legyőzni magában. Összetett lábbal, ölébe ejtett kézzel ült a helyén s Eriknek az volt az érzése, hogy már nagyon régen vár itt szótlanul. Regan időt adott nekik, hogy futtában üdvözöljék egymást, aztán intett, hogy üljenek le valamennyien. Az ablakhoz lépett s egy darabig kinézett rajta, — nézte a folyót odalent a messzeségben. Sötét ruhájának a szabása éppen olyan divatjamúlt volt, mint a szobában látható állólámpák kerek, festett-üveg lámpaernyői. Az ablak vászonrolójának húzóját úgy szorongatta a kezében, mintha ebbe a vékony zsinórba akarna megkapaszkodni.

— No, jól van — mondta, ahogy visszafordult feléjük, torz, kissé édeskés mosollyal. A mosoly ottmaradt a száján és lassan olyan édeskéssé vált,

hogy már egyenesen visszataszító volt. — Előbb-utóbb úgyis mesélni kezdenek majd maguknak erről a rongyos kis folyóról, a legokosabb hát, ha mindjárt én kezdem el. Ha beledob az ember egy fadarabkát, a fadarabka állítólag leúszik egészen New Orleansig, a Mississippi deltájáig. De ha New Orleans derék lakosai még mindig várják az Argyle-ből útnak indított fadarabkákat, hogy leússzanak végig a Sanecanockon, keresztül a Eustis-tavon, még négy folyón és a Mississippin, hát akkor, fájdalom, attól félek, hogy New Orleans derék lakosai nem tudnak mit kezdeni a sok ráérő idejükkel... No, hát ennyi talán elég is a folyóról — fejezte be vontatott hangján és mereven visszalépdelt a karosszékéhez.

A szék csikorgott, Regan szuszogott. Félkezével végigsimogatta kopasz fejét, aztán sűrű bandzsítások közben orrára illesztette ezüstkeretes pápaszemét.

— Hát igen, uraim, valamennyien tisztában vagyunk vele, hogy az egyetemünknek friss vérre van szüksége. Vagy legalább is, egy ilyen öreg vérszívónak, mint én, jót tesz majd egy kis étrendi változás.

Szünetet tartott a tréfája kedvéért, újra rájuk mosolygott, aztán folytatta. Erik látta, hogy Regan szántszándékkal alakítja a rigolyás vénember szerepét. Olyan feltűnően, olyan nyilvánvalóan szerepet játszott csupán, hogy szinte sértő volt a nézők számára, nevetségessé tette őket vele.

— Talán kell hozzá egy-két esztendő, amíg valaki kitanulja az én bogaraimat, de majd csak összeszokunk, majd csak összeszokunk — mondta Regan. — Nohát, Trasker professzor úr, tetszettek nekem az ön írásai, épkézláb dolgok, úgy látom. Szeretem a módszerét, ahogyan egy készüléket összeállít; semmi fölösleges cifraság, semmi ostoba csecsebecse. Megbízható, jó mérnöki munka. — A hangja bohókássá vált, mint akinek közben eszébe jutott valami. — Igaz ugyan, hogy sohasem hallottam magáról, amíg az öreg Leach nem említette a nevét, dehát ez bizonyára az én hibám és nem a magáé. — Csúfondárosan nézte egy pillanatig Traskert, hogy válaszol-e rá valamit, aztán krákogott egyet és Erikhez fordult. — Ami pedig magát illeti, kedves, ifjú Gorin doktor, hát átnéztem a maga dolgozatát Havilanddel, a Columbia-egyetemen. Nohát, nagyon szép munka, derék munka, ámbátor nem állíthatom, hogy nagyon nagyra tartanám a jó Haviland professzort. — A „jó Haviland professzor" majdnem belefúlt a hirtelen rekedtté váló édeskés hangjába. — A mi időnkben volt egy találó kifejezés az ilyen Havilandhez hasonló csinos fiatalemberekre, dehát az az idő már örökre elmúlt, attól félek. Fájdalom, örökre elmúlt — ismételte csúfondárosan. Fordult egyet megint a karosszékével s egy pillanatra újra elhallgatott. Aztán, mintha pirongatni kezdene egy gyereket, akit éppen az imént ijesztett meg, így szólt Fabermacherhez: — No, és végül elérkeztünk kegyedhez is, Herr Fabermacher, aki ilyen csöndesen és illedelmesen üldögél itt. Maga roppant jól nevelt fiatalember, Herr Fabermacher s én értékelni tudom az olyan jó tulajdonságokat, amelyek belőlem hiányoznak. Nohát, *mein Herr*, ami

pedig a maga munkáját illeti: az én szememben csak egy nagy zagyvaság az egész, dehát ha ma ez a zagyvaság a divat, jó, bánom is én, legyen a kedvük szerint... De ha valamelyikük megsértődik azon, amit mondok, akkor tökkelütött szamár. Nem akarok vele semmi rosszat. Majd ha rosszat akarok valamivel, azt is meg fogják tudni. Nyugodtak lehetnek felőle, hogy meg fogják tudni.

— Egyébként, biztosan megszeretik majd ezt a helyet — folytatta Regan. — Önök hárman csak a végzett hallgatók számára tartanak majd előadásokat, mert mi már ilyen... mondhatnánk... régimódian vagyunk itt berendezkedve. Vagyis könnyű és érdekes lesz a tanrendjük. Semmi mást nem kívánok, csupán annyit, hogy az egyetemi tanács legyen majd megelégedve a növendékeinkkel, akiket a következő években útjukra bocsátunk innen. Hát csak ezt akartam mondani. Előadásom kezdődik, egy-két perc múlva. Köszönöm, uraim, hogy eljöttek hozzám olyan messziről, ezért a néhany perces beszélgetésért, holott amúgyis együtt dolgozunk majd, remélem... — Elhallgatott egy pillanatra, aztán egyenesen rámeredt Traskerre és nagyon nyugodt hangon tette hozzá: — Együtt dolgozunk majd, remélem, hosszú-hosszú esztendőkön át.

Átnyúlt a rendetlen íróasztalán és felemelt egy jegyzetfüzetet, amelynek a címlapjára rá volt nyomtatva: *„Előadások"*. A lapok széle már egészen megsárgult az öregségtől. Aztán egyik kezével a könyvére támaszkodott, másikkal a karosszéke támlájára s lassan felemelkedett a helyéről. Odanyújtotta mindegyiküknek a hideg kezét és kiment a szobából.

3

Akármennyit színészkedett is itt nekik, Regan tele volt rémülettel, ahogy kiment a szobájából. Hórihorgas, sovány alakjával átsétált a várószobáján s a titkárnője rögtön észrevette ijesztő arckifejezését, — ismerte jól; magában, ijedten, mindig Regan „gyilkos pillantásának" nevezte. A férfi mélyen árkolt szája vértelen volt, az ajka megfeszült, vaksi szeme görcsösen összehúzódott, mintha a legnagyobb ellensége jönne éppen szembe vele, a leggyűlöltebb ellensége.

A félelme olyan mélyen gyökeredzett és olyan régóta erjedt, érlelődött a lelkében, hogy azóta már lassacskán egészen hozzászokott. Régesrégen elfelejtette már, hogy tulajdonképpen mitől is retteg annyira. Csak az értelmetlen érzés maradt meg benne, meg az a képesség, hogy kedvére kidühöngje magát valakin.

Mindig rátört ez a rettegés, ha olyan emberrel találkozott, — akármilyen futólag akadtak is össze — akiről feltehette, hogy képes lenne felülmúlni őt valamiben, — olyasmiben, ami számára fontos volt. Egész életében, minden megismerkedést, minden új ismeretséget egyenesen a személye ellen szóló közvetlen kihívásnak tekintett. Gyerekkorában az öt bátyja mellett ő volt a legfiatalabbik és legkisebbik fiú s mindig leintet-

ték, félretolták, sokszor szeretettel, de mindig erélyesen. Csak egyetlenegyszer tört ki belőle az igazi indulata, amikor vadul nekirontott a legnagyobbik bátyjának, aki tizenkét évvel volt idősebb nála. A támadás heves volt és őszinte s mindenki nevetett a tehetetlen, toporzékoló dühöngésén, Regan azonban még a mai napig sem felejtette el azt a vad önkívületet, ami akkor elragadta. Tudta, hogy boldog ember volna, ha akkor meg tudta volna ölni a bátyját. Dehát mindez már nagyon régen történt, a bátyjai közül már egy sem él azóta, csak ő maradt meg egyedül, — és mégis, annyi sok idő múltán is, még mindig őrjöngő düh fogja el, ha azt érzi, hogy félre akarják tolni. S most úgy látta, hogy ennek a Traskernek végül sikerül majd csakugyan félretolni őt, — ami senkinek sem sikerült hatvan esztendeje, amióta elhagyta a szülői házat.

A pökhendi, fölényes viselkedésben azonban olyan gyakorlatra tett már szert, hogy látogatói nem is sejtették, hogy ez a hirtelen távozása tulajdonképpen menekülés volt. Néhány percig szótlanul álldogáltak mind a hárman, aztán végül egymásra néztek, hogy nevessenek-e Regan látszólag furcsa modorán, de egyiküknek sem volt hozzá kedve.

— Hát ennek aztán eszeágában sincs nyugdíjba menni hat hónap múlva — mondta Erik szenvtelenül.

— Akár hajlandó nyugdíjba menni, akár nem, — mondta Fabermacher — én nem jövök ide. Ennek az embernek én nem dolgozom.

— Gyerünk ki innét — mondta Trasker csöndesen.

Hallgatagon lépegettek kifelé az épületből. Még kint a ragyogó napsütésben, a jókedvűen ődöngő fiatalság között sem tudták könnyűszerrel lerázni magukról azt a kellemetlen benyomást, amit Regan tett rájuk. Fabermacher csak ezt ismételgette:

— Nem, nem és nem — és rázogatta hozzá a fejét csökönyös dühvel.

— Hát ez szamárság — mondta Trasker. — Csak egy ember tudná itt megmondani nekünk, hogy voltaképpen hogy áll a helyzet. Leach professzor. Telefonálok neki és megkérdem, hogy átmehetnék-e hozzá.

A társalgóban volt egy telefonfülke, Trasker bement s egy-két perc múlva már jött is kifelé, nagyon felvidulva. Leach elküldi értük a kocsiját, mondta jókedvűen.

Leach a másik dombtetőn székelt, a North Hill tetején. A háza egy rajnamenti kastély terméskőből épült utánzata volt, annyi bástyafokkal, toronnyal és színes templomablakkal, hogy csak maga a házigazda mentette meg attól, hogy nevetségessé váljék, — maga Leach, a hófehér hajával és faggyúgyertya-sápadtságával. Már erősen közeledett a nyolcvanadik esztendejéhez, oda volt láncolva a kerekes-székéhez, de csak úgy sugárzott belőle a határozottság és az önbizalom. A teraszról, ahol fogadta őket, végig lehetett látni az egész városkán; láthatták a folyót s a folyón túl a szép egyetemi épületcsoportot. A másik irányban, jó harminc kilométernyire északra tőlük, a vasgyár sötétes foltja látszott, amelynek Leach volt a tulajdonosa.

Végighallgatta őket, aztán nyugodtan megrázta a fejét.

— Regan le fog mondani. Amit itt elmeséltek nekem, az is csak ezt bizonyítja. Utóvéd-harcot folytat már csak, de közben egyre hátrál és abban reménykedik, hogy a végén meg tud majd kapaszkodni valahogyan mégis. Pedig nem tud. Erre a szavamat adom, uraim.

Eriknek már elege volt mára az öregemberekből. Ha ezek itt harcolni akarnak egymással, mindegyik a maga dombjáról, a szembenálló váraikból, hát csak harcoljanak, de őt hagyják ki belőle. Se Trasker, se Fabermacher nem szólt semmit, Erik azonban azt mondta:

— Csak azt nem tudom, hogy miként lehet lemondatni egy ilyen szívós, konok embert, mint Regan, ha egyszer ő nem hajlandó.

— Az a fő, hogy *én* tudom — felelte Leach szelíden. Egyenesen a szeme közé nézett Eriknek s a fiú azt érezte, hogy alaposan rendreutasították. — Egész életemben azzal foglalkoztam, hogy nyakas embereket kezeljek. Az apámat megtanította rá a nagyapám, hogy miként kell bánni az ilyenekkel, az apám pedig megtanított rá engem. Tudják, az apám nagyon büszke volt erre a mi egyetemünkre s én is nagyon komolyan átérzem a felelősségét a dolognak. Sokáig nem vettem észre, hogy mi a helyzet Regan körül, amíg néhány évvel ezelőtt véletlenül fel nem hívta rá a figyelmemet az egyik legjobb fizikusunk a gyárban. Megkérdeztem ugyanis tőle, hogy miért nem alkalmazunk a gyár kísérleti műhelyében több Cumberland-egyetemi végzettségű fizikust... mire ő nevetni kezdett. Csak nevetett a kérdésemen. Hát akkor mi értelme van, kérdem én, mi értelme van lejárni a lábunkat, keservesen fáradozni azon, hogy biztosítsa az ember az egyetem költségvetését, megszerezzen alapítványokat és adományozásokat, mi értelme van az egésznek, ha csak nevetnek a mi végzett növendékeinken? Én azt szeretném, ha maguk hárman vállalnák ezt a megbízást. Kérem, hogy vállalják. Tegyék meg nekem. Írják alá a szerződésüket. Megígérem, hogy hat hónap múlva Regan már nem lesz itt és teljesen újjászervezhetik a Fizikai Intézetet.

Fabermacher kételyei azonban még a Leach-csel való beszélgetésük után sem oszlottak el.

— Tudják, hogy mire számít Regan? — kérdezte, halvány kis mosollyal megkínzott arcán. — Csak azt várja, hogy Leach meghaljon, mert tudja, hogy meg fog halni, még mielőtt letelne ez a hat hónap.

— Hülyeség — mondta Erik.

— Majd meglátják — mondta Fabermacher.

Erik és Savina június közepén költöztek le Argyle-ba s egyszerre mozgalmassá vált az életük, tömérdek kellemes tennivalójuk támadt. Kibéreltek egy ötszobás bútorozatlan házat, havi ötven dollárért, és berendezést vásároltak hozzá részletfizetéses hitelre, ötszáz dollárért. Most vettek először bútort életükben. De ha már egyszer elkezdték a költekezést, mindjárt vettek egy automobilt is, egy ezerkilencszázharminchármas Chevrolet túrakocsit. Nem látszott éppen célszerűnek nyitott kocsit vásárolni, ezt beismerték, de többfélével is meg tudták indokolni a dolgot: először

is, nyár volt, másodszor pedig Erik kijelentette, hogy középiskolás kora óta mindig ilyenre vágyott. Mire végképp letelepedtek és berendezkedtek a házukban, sikerült többszáz dollár adósságba verni magukat; mégis úgy érezték, a sok új holmijukkal és az anyagi biztonság látszatával maguk körül, hogy nem akad itt senki a folyó innenső oldalán, a North Hillen, aki gazdagabb volna náluk.

Savina végtelenül boldog volt a házukkal; tágas, óriási lakásnak látszott az Ann-arbori szűk kis tanyájukhoz képest. Az egyik szobát berendezte közös nappalinak és ebédlőnek, az ebédlőből pedig dolgozószobát csinált Erik számára. A fiatalember tiltakozott, Savina azonban csak nevetett rajta s ügyet sem vetett a tiltakozására.

— Hiszen éppen erről volt szó köztünk utoljára, nem emlékszel? — kérdezte.

Savina hamarosan kialakította magának a napirendjét. Felfedezte, hogy melyik boltokba járnak vásárolni az egyetemhez tartozo családok, s ezekben az üzletekben aztán vidáman felcsipegette a pletykákat és több értesülést szedett össze az egyetemről, mint amennyit Erik egy esztendő alatt össze tudott volna gyűjteni a laboratóriumában. Kiderült, hogy ez a Cumberland-egyetem ezerszer konzervatívabb, mint a Michigán; ehhez képest Ann Arbor most már a jókedvű fiatalság paradicsomának látszott. Ha Savina valakinek megemlítette, hogy az ura a Fizikai Intézetben dolgozik, mindig hallgatás volt rá a válasz. Mindamellett akadtak néhányan, akik ki merték nyitni a szájukat, s ezek csak úgy beszéltek Reganról, hogy „az az ocsmány vénember".

Traskerék július második hetében költöztek le. Átellenben laktak Erikékkel, néhány házzal lejjebb, a téglakövezetű utca túlsó oldalán. A vörös úttestre pöttyös, tarkabarka árnyékot vetettek a gyalogjárót szegélyező fák összehajló lombjai. Mikor Fabermacher is megérkezett Argyle-ba, Erik mindenáron rá akarta beszélni, hogy lakjon náluk, hiszen úgyis van egy fölösleges szobájuk. Savina már látta, hogy veszélyben kezdenek forogni az Erik kényelmét célzó tervei, de nem szólt semmit. Nagy kő esett le a szívéről, amikor Fabermacher mégsem fogadta el a meghívást, hanem kivett magának egy kétszobás kis bútorozott lakást a domb másik oldalán, aztán csak felkereste őket olykor-olykor.

Savina ismerte Fabermachert még a Columbia-egyetemi időkből, egyszer-kétszer találkozott vele futólag, de Erik annyit mesélt már róla, hogy lassacskán úgy érezte, mintha ősidők óta ismerné. Most, hogy a fiú megint hozzátartozik majd a mindennapi életükhöz, Savina magától értetődőnek vette, hogy jó barátságban lesz vele, szeretni fogja; Fabermacher tartózkodó, áthatolhatatlan lénye azonban zavarba ejtette. Hirtelen arra gondolt, hogy Erik voltaképpen mindig csak a kiváló, nagytehetségű fizikust látta Fabermacherben, és sohasem az embert, az egyéniséget; s az asszony most azon kezdett tűnődni, hogy csakugyan, miféle ember is lehet ez a kis Fabermacher.

Savina látta a fiún, hogy észrevette a kíváncsiságát s hogy látszólag

mulattatja a dolog. Incselkedő pajtáskodás alakult ki köztük, Savina kérdésekkel nyaggatta, Fabermacher pedig igyekezett kibújni a faggatódzás elől. Az asszony hallotta Eriktől, hogy egy Edna Masters nevű lánnyal van nagy barátságban. Néhány napig tartó burkolt kérdezősködés árán sikerült kinyomoznia, hogy Edna Masters a nyarat lent tölti az anyjánál, a tengerparton. aztán pedig Chicagóba megy. Fabermacher a tudtára adta, hogy semmi mást nem kíván, csak azt, hogy hagyják őt békében, s a kívánsága teljesült is.

A három férfi az egész nyarat azzal töltötte, hogy kidolgozzák az előadásaikat a következő félévre, mert mind a hárman teljesen új anyagot készültek előadni. Ez már egymagában is rendkívül nagy munka volt és nem lehetett elhamarkodni. Egyelőre szóba sem jöhetett, hogy nekifogjanak a kísérletezésnek, — legkorábban majd csak a télen kezdhetik el. Regan elutazott Maine-be, s ők a maguk urai voltak a Fizikai Intézetben, azzal a megnyugtató jó érzéssel, hogy Leach elintézi majd nekik, amit megígért.

Meleg, pazar, verőfényes nyár volt, a sűrű zöld lombok zizegtek fölöttük a kertekben. Nyugatabbra, a sápadtra fakult égboltról gyilkos kánikula tűzött le az égő tarlókra. Nagy szárazság volt, de itt Argyle-ban a délies széljárás könnyű, formátlan, rojtos fellegeket hajtott észak felé, amelyek sokszor visszatértek, jóval magasabban fent az égen, kikerekedve és megdagadva, mintha hűs vitorlák volnának. Jody barnára sült a napon, s Savina úgyszintén. A délutánok hosszúra nyúltak és csöndesek voltak, a szomszédos csinos házakból a háztartás tompa zajai csak messziről hallatszottak át, a virággal beültetett gyepen és a kerti ösvényeken túlról. Erik rendszerint kora délután hazament a könyvtárból, hogy fürödni vigye Savinát és Jodyt. Egy langyos este, amikor Erik munkája sokáig elhúzódott, Fabermacher egy órával korábban érkezett meg hozzájuk vacsorára s egyedül találta Savinát. Kettesben maradtak, életükben először. Az asszony már elkészült a teendőivel, megvacsoráztatta és lefektette Jodyt is. Aztán kiült Hugo mellé a tornácra, egyszerű kis nyári ruhájában, és várni kezdték Eriket.

Egy darabig olyan némán üldögéltek, mint amilyen szótlan volt körülöttük a szelíd nyári este. Fabermacher a homlokát ráncolgatta, szórakozottan, gondolataiba merülve, mintha jóformán tudomást se venne Savináról. Az asszony néha már azon volt, hogy megszólal, de mindig észbekapott, hogy csak valami hétköznapi, mellékes szamárságot akart mondani.

— Hogy tetszik itt magának? — kérdezte hirtelen Fabermacher. Olyan heves érdeklődéssel fordult Savina felé, hogy az asszony meghökkenve látta, meglepetve olvasta le az arcáról, hogy úgy látszik mind a ketten egymásra gondoltak egész idő alatt.

— Nekem tetszik, szeretek itt lenni — felelte hadarva. — Talán nem olyan kedélyes, mint odaát volt, a Michigan-egyetemen, — folytatta — de könnyebb az élet. És magának hogy tetszik itt?

— Nem tudom — vallotta be Fabermacher. — Nem tudom eldönteni. Savina nevetett.

— Azt nem tudom, hogy maga hogy lesz vele, de mi, az az érzésem, mi végül ki leszünk zárva a „jó társaság"-ból, nem fogadnak majd be. Maguk, Erik és maga, sohasem járnak bevásárolni, tudja, úgyhogy nem is ismerkednek meg jóformán senkivel, nem úgy, mint itt a szomszédaink mindnyájan, akiknek háztartást kell vezetniük meg sétáltatni kell a gyerekeket. No, én aztán megtudtam, hogy nekem véletlenül pont azok az emberek tetszenek a legjobban, akiket a többiek „liberális"-aknak neveznek. — A „liberális" szót gúnyos, mély hangon mondta, utánozva az emberek megvető hangsúlyozását. — Azt már nem sikerült megtudnom, — folytatta, — hogy ezek a szerencsétlenek miért olyan nagyon „liberálisak"... azért-e, mert szeretnek sokáig fennmaradni, vagy mert túl sokat járnak moziba, vagy miért? De mindenesetre sokkal mulatságosabb emberek, mint a többiek, s előreláthatóan mi ezekkel fogunk összebarátkozni. Szóval attól félek, hogy Eriket nyitott szemmel vezetem a társadalmi kiközösítés szakadéka felé. Azt hiszem, a jellememben van a hiba.

Fabermacher figyelmesen hallgatta Savinát s végül el is mosolyodott, de egy árnyalatnyi szomorúsággal az arcán.

— Nem — mondta csöndesen. — Nincs semmi hiba a jellemében. Maga nem is lehetne más, hacsak nem akar lemondani arról, hogy örüljön az életének. Mások vagy túl könnyelműek, vagy túl aggodalmasak. Nem, nem, Savina; maga olyan, amilyen én is szeretnék lenni, ha meg kellene változnom. Dehát erre születni kell, vagy feleségül kell venni egy ilyen asszonyt. Örült, hogy nem fogadtam el Erik meghívását és nem költöztem ide magukhoz, ugye?

Savina egy pillanatig habozott, de a pillanat olyan volt, s a hangulat is olyan volt köztük, hogy őszinteséget követelt. Bólintott. Tudta, hogy nem sérti meg vele Fabermachert.

— Tudja, még jóformán nem is ismertem magát — magyarázta. — Nem tudtam, hogy megférnénk-e jól egymással.

— Igaza volt — felelte a fiú. — Mi ketten olyanok vagyunk, hogy nagyon könnyen rossz viszonyba keveredhettünk volna, ha véletlenül helytelenül kezdjük el a barátságot. Így azonban összebarátkozhatunk.

Rendes körülmények között Savinát bántotta volna ez a konvencionális megjegyzés, de most, itt az esti csöndben, egyszerre kedvet érzett szabadon, fenntartás nélkül beszélgetni kettejük bizalmas magánügyeiről, különösen a fiút közelről érintő dolgokról.

— De hiszen már jó barátok vagyunk, nem? — kérdezte csöndesen.

— Hajlandó vagyok egyezséget kötni magával, Savina — mondta Fabermacher, feltűnően nyugodt hangon. — Pontosan olyan barátságban leszünk egymással, amilyen barátságban maga akar lenni velem. Nem lesz köztünk se több, se kevesebb.

Aztán halványan elmosolyodott s kezet nyújtott Savinának, hogy megpecsételjék vele az alkut. Az asszony megszorította Fabermacher kezét,

s a fiú közben zavarba ejtő állhatatossággal nézett vele farkasszemet. Savina úgy érezte, érthetetlen módon, hogy a torkában ver a szíve.

Néhány nappal később, amikor Erik futólag megemlítette neki, hogy még mindig nem közölte Job Traskerrel Hugo halálos betegségét, Savina egészen megdermedt ettől a hírtől; most hallott róla először. Mikor egyedül maradt, azon vette észre magát, hogy sírni szeretne, de nem tud.

De mindettől függetlenül és mindenen túl, ezen a nyáron mind a kettejüket, Eriket is, meg az asszonyt is, csodálatos jó érzés töltötte el, boldogan élték világukat. Ebben a tágas, kényelmes házban észrevétlenül még a viszonyuk is megváltozott kissé egymással szemben. Jody külön szobát kapott, s ámbár a játékszereivel még mindig tele volt az egész lakás, a gyerekholmik egyeduralma megszűnt a házban. Erik és Savina eddig észre sem vették, hogy eltávolodtak volna egymástól, azonban most mégis úgy tűnt fel nekik, mintha elölről kezdenék a szerelmüket; nem úgy, ahogyan annak idején kezdték, mert most már tökéletesen ismerték egymás szokásait, hanem gyakorlott szerelmesekként; s ki is tudták használni a szenvedélyüknek ezt az újraéledését.

Meglepetésként érte őket házaséletüknek ez az új szakasza; elfogadták, mint égből pottyant ajándékot, anélkül, hogy valaha is beszéltek volna róla; mintha titokban mind a ketten azt érezték volna, hogy nem lehet az ilyesmit bevallani, mert akkor azt is bevallanák vele, hogy a házastársi szerelmük nem lobogott mindig a legnagyobb lánggal, szünet nélkül. Erik most már csak nagyon ritkán gondolt Mary Carterre, de ilyenkor úgy suhant át az agyán Mary képe, mintha régi-régi ismerőse volna.

Erik ideje nagy részét a könyvtárban töltötte, de a kertre néző tornácukra is szeretett olykor-olykor kiülni, dolgozgatni. A könyveit, írásait ilyenkor tintatartókkal, kulcscsomókkal nyomtatta le a szél ellen, meg kavicsokkal, kődarabkákkal, amiket Jody hordozott oda neki a kertből, szeretetcsomagként. Jody már másfél éves volt, jól tudott járni, de szívesebben futkosott, — neki-nekiiramodott, dühös lendülettel, ahogy játszott magában valami rejtélyes játékot. Erős, sötétbőrű kis gyerek volt, göndör fekete hajú, barna szemű. Úgy el tudta magát foglalni, hogy sokszor hosszú időre képes volt mindenről megfeledkezni, mert csak a saját játékával törődött. Máskor meg el nem mozdult volna Savina szoknyája mellől, vagy puhán befurakodott Erik két térde közé s szopogatta a hüvelykujját és tudomást sem vett a feje fölött csikorgó, nyikorgó kártyaasztalról, amelyen az apja szaporán írta a jegyzeteit.

Jodyra sokszor rájött a csevegési rohama, s a hangjának valahogyan mindig sikerült feltornásznia magát ijesztő, visító futamokba, ami őt magát is annyira meghökkentette aztán, hogy nem tudta, miként hagyja abba ezt az éles fejhangot. Erik időnként felnézett a munkájából, nézte a fiát. Sohasem tudta apának, szülőnek tekinteni önmagát. A lelke mélyén meg volt róla győződve, hogy egy igazi apa csak egy magas, csöndes fekete ember lehet, nagy bajusszal, barázdás arccal, gondterhelt arckifejezéssel; olyan ember, aki idejének javarészét verejtékes munkával tölti

kint a tanyán s a vacsoraidőn kívül csak nagyon ritkán van egy-egy perce a fia számára.

Erik sokszor elnézegette Jodyt, meleg szeretettel, abban a hiszemben, hogy csupán azért szereti ezt a gyereket, mert Jody nagyon szeretetreméltó fiúcska. Aztán lassan derengeni kezdett előtte, hogy talán az ő játszadozását is éppen így nézte az apja, s talán az is eltűnődött a kapcsolatukon. Ez a gondolat szíven ütötte Eriket, mert hirtelen az jutott az eszébe, hogy talán egyszer majd Jody is ilyen távolinak fogja őt érezni magától, mint amilyen távolinak ő érezte az apját.

Erik sehogyan sem tudott felidézni az emlékei közül egy olyan képet, ahol a nagy fekete ember felnéz rá a munkájából, — aztán rémleni kezdett előtte egy magyarázat-féle: nem az dönti el az apa szerepét a gyerek emlékezetében, hogy hányszor néz fel a fiára, hanem az, hogy a gyerek hányszor néz fel az apjára. Ijesztő gondolat volt.

— Jody! — kiáltott rá a fiúra.

A gyerek felnézett. Erik integetni kezdett neki, mire Jody elmosolyodott.

— No jól van — mondta Erik. — Hanem, ezentúl nézz föl rám időnként. Érted-e?

Jody nevetett, mert Erik hangjából megértette, hogy tréfál. Erik visszafordult a munkájához, bánatosan elmerengve, hogy jó volna, ha mindig ilyen könnyűszerrel meg lehetne majd hódítani később is Jody szívét.

Így telt el a nyár. Hugo Fabermacher most már gyakrabban eljárt hozzájuk, de sem ő, sem Savina nem beszéltek többe azon a bizalmas hangon, mint akkor este, meg sem próbálták felidézni egymás közt azt a hangulatot, ámbár mind a ketten nagyon jól tudták, hogy nem felejtették el.

4

Az ősz elején, néhány nappal a tanév kezdete előtt, Trasker felkereste Leach-et, hogy megtudakolja, miként áll a helyzet s hogy elintéződnek-e majd a dolgok, mire Regan visszatér. A látogatása azonban nem sikerült, s nagyon nyugtalanul, megzavarodva jött vissza. Azt mondták neki, hogy Mr. Leach most senkit sem fogad.

Leach november közepe táján halt meg.

Ezerkilencszázharminchét novemberében, két nappal a Hálaadás ünnepe előtt, a Cumberland-egyetem egész tanári kara ott lépdelt a locspocsban, a zord, esős időben, hogy részt vegyen a temetési szertartáson. A Fizikai Intézet tagjai közt, akik megjelentek, hogy megadják Leachnek a végső tisztèletüket, ott volt a három újonnan kinevezett tanár is: Trasker, Gorin és Fabermacher. Csak álldogáltak a többiek között, nem volt semmi mondanivalójuk egymás számára. Már tudták, hogy csapdába estek.

Csak egyetlenegy ember hiányzott a fizikusok küldöttségéből: a kar

dékánja, Clarke Regan professzor. Amint később mondotta, ő nem szeret képmutatóskodni. Keményebbnek, rendíthetetlenebbnek látszott, mint valaha, ahogy ezt kijelentette.

Aztán simán, minden különösebb teketóriázás nélkül megkezdték az őszi félévet s most már mindenki elintézett dolognak tekintette, hogy Regan marad.

Erik egy kis idő múlva remélni kezdte, hogy Regan megelégszik majd azzal, ha minden úgy marad, amint volt. A félelem, az ideges bizonytalanság kezdett egy kicsit leülepedni bennük. Március elején aztán Regan megindította az ellentámadást. Fabermachert szemelte ki első áldozatául.

5

Hugo Fabermachert semmiesetre sem a Cumberland-egyetem kétes vonzóereje csábította ide Argyle-ba. Úgy került Cumberlandbe, hogy jóformán már számot sem tudott adni magának a tettei pontos indítóokairól, csak fejvesztve menekült két ember elől, s azt sem tudta, melyiküktől menekül kétségbeesettebben: Edna Masterstől-e, vagy Earle Fox professzortól, a Columbia-egyetem fizikai karának dékánjától.

Ednával szemben kétféle, ellentmondó érzése volt. Nem akarta, hogy ott legyen mellette a lány, de ha fáradt volt, mégis végtelenül jól esett neki Edna társasága. Küzdött a lány szerelme ellen; s ugyanakkor imádta és csodálta érte, hogy Edna mégis szereti őt, hogy képes bármikor eloszlatni a rosszkedvét, a félelmeit s hogy mindig fölébe tud kerekedni a hangulatainak, még a szerelemről lemondó kedvének is. Sajnálta Ednát, de mindig megmaradt az a szorongó rossz érzése, hogy a lány rá tudja kényszeríteni az akaratát a válságos pillanatokban; s még szerelmes ölelkezésük közben sem bírt megszabadulni attól a gondolattól, hogy ez a lány csak arra használja fel az ő testét, hogy megszerezze magának azt a kielégülést, amit kíván. Az ilyen pillanatokban voltak a leggyengédebbek egymással, máskor ki sem mondták azt a szót, hogy „szerelem". Ha Edna Fabermacher életének nem a leglényegtelenebb részéhez tartozott volna, akkor a fiú már régesrégen szakított volna vele. Így azonban Edna csak ott lebegett állandóan a tudata peremén, sohasem zavarta a munkájában, ha dolgozott, viszont elrabolta minden szabad percét, amikor az agya, a teste, a szelleme pihenhetett volna.

Edna ott lebegett a fiú életének a peremén, Fox azonban mozdulatlanul állt a kellős közepén, — Fox professzor, a fáradt pillantásával és a borotvaéles, mindent tagadó értelmével. Fox a barátja volt, támogatója, jóakaró pártfogója, Fabermacher azonban megérezte benne a fenyegető, öntudatlan veszedelmet. Minél többet beszélt Fox-szal, annál erősebbé vált fuldokló érzése.

Fox, miután kiábrándult hivatásából, a fizikából, azt tapasztalta, hogy a kiábrándulás ugyanolyan romboló munkát végezhet, mint a betegség.

Azt tapasztalta, hogy a kartársai is sorra kezdik elveszíteni előtte a tekintélyüket, nem becsüli őket többé. Ahogyan a szerelmes férfi is, mihelyt ráunt az asszonyára, kezdi lassan-lassan észrevenni gyarlóságait, fogyatékosságait, amelyekkel szemben eddig érzéstelenítette őt a szerelem, s kezdi végül egyenesen keresni, kutatni benne a hibákat, egyre megátalkodottabb mohósággal, hogy essen már túl minél hamarabb az egész ügyön, ugyanúgy Fox is kezdte lassan részvétlen szemmel nézni a körülötte levő szórakozott, munkájukba merült embereket, részvétlen idegen szemével, akit nem érdekel sem a fizika, se semmi olyan értelmi képesség, amely más, mint az övé. Járt-kelt a laboratóriumokban, a könyvtárakban, az értekezleteken, felolvasásokon és a szemináriumokban, és boldogtalan pillantása ezeken a különböző korú embereken egyetlen közös testi tulajdonságot vett már csak észre, — azt, hogy valamenynyiüknek gyerekarca van.

Ezek a fizikusok igen értelmes, világosfejű, éleseszű emberek voltak mind, a társadalom azonban, amely táplálta és felnevelte őket, azt is beléjük verte, hogy az ő hivatásuk és munkakörük távol esik a mindennapi élet rendes kerékvágásaitól. Az tette ilyen jóhiszeműen együgyűvé ezeket az embereket, gondolta magában Fox, hogy noha nagyon jól tudták, hogy ennek a fejükre kimondott ítéletnek semmi köze sincs az igazsághoz, mégis ők maguk dédelgették legjobban ezt a hazugságot. Hajlandók voltak elhitetni önmagukkal, hogy amit ők az élet legfontosabb és legérdekesebb dolgának tartanak, annak semmi köze sincs az élethez, vagy legfeljebb csak nagyon kevés köze van hozzá. Megadták magukat, belenyugodtak, mert csak ilyen áron kaphatták meg azt a békességet, amely egyáltalán lehetővé tette a munkájukat. Olyanok, mint a kasztráltak, gondolta Fox, akik még segédkeznek is nagylelkűen az önnön megcsonkításukban. Először tehát kiábrándult a fizikából, aztán eljutott odáig, hogy lenézze a művelőit; s haladt tovább, az emberek lenézésétől a még mélységesebb megvetésig, a munkájuk megvetéséig. És ezzel még nem zárult be a kör, inkább csak csavarodott tovább a szakadatlan csigavonal befelé, az önmegvetés végső gyújtópontja felé, hogy ha majd eléri, kirobbantsa belőle az egyetemes gyűlöletet, minden elevennek és holtnak, minden lélegzőnek és létezőnek, minden valaha létezettnek vagy valaha kigondoltnak a gyűlöletét.

Kifelé azonban, ennek a mélységes és végzetes pusztulásnak a felszínén, Fox ugyanolyan csöndes, szeretetreméltó és higgadt volt most is, mint mindig. Csak Fabermacher sejtette meg éles ösztönével a valóságot. Fox egyike volt a legragyogóbb koponyáknak, akivel valaha életében találkozott. Ha ez megtörténhetett Fox-szal, gondolta Fabermacher, akkor bárkivel megtörténhetik. És ha vele is ez történik majd, akkor mi értelme van az egész életének? Akkor minek kell végigszenvednie ezeket a mindennapos gyötrelmeit? Azonkívül, ha ez megtörténhetett Fox-szal, akkor az ember teljes joggal feltételezheti, hogy az egész természettudomány nem egyéb, mint a szellemünknek, értelmünknek valamiféle pá-

rája, kisugárzása, s csupán addig létezhetik, amíg az embereknek kedvük van így gondolkozni a dolgokról. S ha csakugyan nem több, mint afféle lelkiállapot, akkor mindössze a vér, a csont, a mirigyek és az idegrendszer terméke az egész. Az ő teste pedig beteg, — s így aztán Fabermacher a hosszú, gyors, lázas következtetéseinek a végén eljutott ehhez a kérdéshez: lehetséges volna, hogy a fizika, az emberi gondolatoknak ez a bonyolult, ragyogó, nagyszerű építménye csupán a betegség terméke legyen? Ez is csak tünet, mint az ő fehérvérsejt-szaporasága, nem több? Fabermacher elutasította magától ezt a gondolatot, — de Fox továbbra is élt, létezett, járt-kelt, gondolkozott és nem sújtotta őt agyon a villám.

Fox egyszer leleplezte magát előtte, s később még többször is, majdnem ugyanolyan módon, mint az első alkalommal. Fabermacher az egyik szemináriumi teremben irkált valamit a táblán, amikor Fox elment az ajtó előtt. Eszrevette a fiút s megállt a küszöbön, tréfás arckifejezéssel.

— Mi az, talán nem elég magának az a rakás jegyzetpapír ott? — kérdezte németül. — Hát nem kényelmesebb lenne ülve dolgozni?

Belépett a terembe, összekulcsolva a mellén két hosszú, lomha karját.

— Mit csinál? — kérdezte Fabermachertől.

Fabermachernek akkoriban az a gondolat motoszkált a fejében, hogy ha találna egy megfelelő végtelen sort, akkor megszerkeszthetné azt a görbét, amely meghatározza az elemek periódusos táblázatában a töltelék tizedestörtek megoszlását.

— Pillanatnyilag nem érdekel a dolog fizikai jelentése — mondta. — De szeretnék kisütni valami olyasfélét, mint például Schrödinger pszifüggvénye. Hadd mutassam meg, hogy mennyire jutottam eddig.

Felemelt egy darab krétát és nekifogott a magyarázatnak. Ahogy írogatott a táblán, egyre jobban belemelegedett, elmerült az alkotó munka jóleső izgalmába, s haladt lépésről lépésre, azzal az élénk szellemi frissességgel, melyet csak az a biztos tudat adhat meg az embernek, hogy tökéletesen ura saját képességeinek. De ahogy Fabermacher közeledni kezdett magyarázatában a döntő pillanathoz, ahhoz a végső zsákutcához, ahová ez az elmélete mindig befutott, — mert ezt akarta bebizonyítani Foxnak — azon kapta magát, hogy a levezetése nem jó, valahol elhibázta a számítást. Hátrább lépett, ráncolgatta a homlokát a tábla felé.

— Úgy látszik, kihagytam valahol egy kifejezést — mondta. Nem nézett hátra, úgy beszélt Foxhoz a válla fölött. — Nem vette észre, professzor úr, hogy hol hibáztam el?

— Mit? — dünnyögte szórakozottan Fox. Fabermachert olyan váratlanul érte ez a közönyös hang, hogy rögtön feléje fordult. Fox még mindig a táblát nézte, de a fáradt szemén álmatag hártya csillogott, jelezve, hogy másutt jár az esze.

— Nem figyelt rám, professzor úr? — kérdezte Fabermacher. — Úgy találja, hogy nincs sok értelme az egésznek?

— Ó, dehogynem. Nagyon szép, nagyon érdekes próbálkozás.

— Csak?

Fox lomhán vonogatni kezdte a vállát, aztán egykedvűen megindult az ajtó felé.

— Csak? Semmi csak. — Aztán hozzátette még, angolul, minden sértő szándék nélkül, a legtárgyilagosabb, hideg őszinteséggel: — Azt hiszem, egyszerűen csak nem érdekel az egész.

Fabermacher az első pillanatban azt hitte, hogy Fox csak tréfál, de a megjegyzés tompa, nyers, élettelen hangja nagyon is érthetően beszélt. Pontosan úgy értette a dolgot, ahogyan mondta. Heves szégyenkezés fogta el Fabermachert s nagyon ostobának érezte magát. Fox néhány nap múlva megint beállított hozzá, újra belelovalta a beszélgetésbe, aztán majdnem ugyanolyan váratlanul faképnél hagyta, mint az első alkalommal. Ez többször is megismétlődött még, mintha Fabermacher elméje holmi átmeneti csillapítószer, vagy serkentő orvosság volna Fox számára. Pedig ez nem afféle szervetlen anyagból készült tabletta, vagy szopogatni való pasztilla volt, amit be kell venni, aztán porrá mállik szét; Fox nemcsak ideiglenes éltető erőt szívott így magába, hanem egyúttal Fabermachert is kezdte kiszipolyozni, kiszárítani vele.

Hugo egyszer elmondta Ednának is a dolgot, amikor a lány faggatta, hogy mitől olyan rosszkedvű. Edna józanul végighallgatta, aztán a legnagyobb komolysággal megkérdezte:

— Akarod, hogy beszéljek vele én?

A fiú nevetni kezdett, mire Edna csodálkozó pillantást vetett rá:

— Miért ne? — mondta. — Fox nem ért meg téged, én pedig megértelek.

— Jól van, tudom, hogy megértesz — hagyta rá Fabermacher fáradt lemondással. — De akkor sem illik, hogy odaállj veszekedni helyettem. Van úgy, tudod, Edna, hogy nekem kell játszanom a férfi szerepét.

— Ennek egyáltalán nincs semmi köze ehhez a dologhoz — felelte a lány türelmetlen hangon. — Nagyon jól tudod, hogy én mindent meg akarok tenni érted. Hiszen éhen halnál, ha én nem volnék. Még inget sem váltanál soha. Magadra maradnál egészen. El kellene, hogy vigyelek az ország legjobb orvosaihoz. Igenis, és nem érdekel, hogy hányszor mondtad már, ne hozzam elő újra ezt a témát!

— Az isten áldjon meg! Edna...!

— Rendben van — mondta a lány higgadtan. — De még mindig azt tartom, hogy a legokosabb lenne, ha fognám magam és elmennék Foxhoz, hogy beszéljek vele, mert te úgysem teszed meg.

— Edna — mondta a fiú, s a hangja ijesztően megfontolt volt. — Ha elmégy Foxhoz... ha csakugyan olyan őrült vagy, hogy ilyen eszeveszettséget kísérelj meg, hát agyonverlek! Tudod jól, hogy komolyan beszélek. Atyaisten, hát mindent te akarsz intézni helyettem?

A Cumberland-egyetem váratlan ajánlatát Fabermacher úgy fogadta, mint a szabadulás ígéretét. Ott lent Cumberlandben megint hozzájut majd a magányához. Abban biztos volt, hogy Ednának nem engedi meg az

anyja, hogy utána menjen; s az sem kétséges, hogy ott nem találkozik majd Foxhoz hasonló emberekkel.

Amikor Foxnak elmesélte a dolgot, a dékán úgy hallgatta a cumberlandi ajánlatot, mintha hamispénzt vizsgálgatna.

— Várjon, majd jön valami jobb még — tanácsolta neki. Fogalma sem volt Fabermacher lelkiállapotáról. — Kaphat esetleg ajánlatot Californiából, vagy a Harvard-egyetemről. Vagy talán a princetoni intézettől. Nagyon rosszul érezné magát Cumberlandben.

— De ezzel most alkalmam nyílik, hogy a magam lábára álljak. El kell mennem New Yorkból.

Fox széttárta a két kezét, mintha lepkéket engedne szabadon a tenyeréből. Azt felelte, ami a legjellemzőbb volt rá, — amit Fabermacher hallani sem bírt.

— Tökéletesen igaza van — mondta Fox lemondó hangon. — Végeredményében valószínűleg mindegy, hogy mit csinál az ember.

Még Clarke Regan is csak pillanatnyilag kedvetlenítette el Fabermachert, s végül engedett Erik rábeszélésének, mert nagyon jó benyomást tett rá, hogy milyen nagy változáson ment át Gorin néhány rövid esztendő alatt. Fabermachert kíváncsivá tette ez a dolog, — szerette volna tudni, hogy vajjon egyszerűen csak az idő múlásának köszönheti-e Erik ezt a gyarapodást, vagy közreműködött még valamilyen más befolyás is, amitől így lehiggadt? Így aztán Savinára terelődött a figyelme.

Az asszony most, huszonhat-huszonhét esztendős korában, még csinosabbnak látszott, mint öt évvel ezelőtt, amikor először találkozott vele, de ami a legnagyobb hatással volt Fabermacherre, az Savina veleszületett, kényes és finom becsületérzéke volt, amelyet a viselkedésében s az emberi kapcsolataiban kiterjesztett mindenkire, beleértve az urát, a gyerekét és önmagát is.

Aznap este, amikor megérkezett Argyle-ba és Gorinéknál vacsorázott, Fabermacher eleinte csak annyit vett észre Savinából, hogy karcsú nő, akinek lágy fekete haja van és meglepetésszerűen szürke, hűvös pillantású szeme. Felszolgálta nekik a vacsorát, intézte a háztartás dolgait, mint akármelyik más asszony, de volt egy megszokott mozdulata, ahogyan felemelte a fejét és odafigyelt, ha olyasmit mondtak, ami érdekelte őt, és volt valamilyen csöndes derű a lényében, amitől az az érzése támadt az embernek, hogy ez az asszony már régesrégen felfedezte magának az érzelmekkel való takarékoskodás legbölcsebb szabályait. Nem volt nagy műveltsége, de az ösztönös emberismerete sokkal érettebbé, tapasztaltabbá tette, mint a legtöbb embert, akivel Fabermacher valaha is találkozott. A fiú szemében az volt Savina legnagyobb varázsa, hogy nem is sejtette, milyen kiváló, értékes tulajdonsággal van megáldva.

Hogy Eriknek mire van szüksége, azt a felesége sokkal jobban tudta mindig, mint ő maga, s Fabermacher azt is kitalálta, hogy ebben a kis házban nem azért szántak egy teljes külön szobát Eriknek, mert bálvá-

nyozni akarják, mint a kis család legfontosabb tagját, hanem egyszerűen csak azért, mert jár neki, megilleti. Amikor Erik nagylelkűségi rohamában felajánlotta Hugónak ezt a szobát, hogy lakjon ott náluk, Fabermacher elhárította az ajánlatot anélkül, hogy egy pillantást is vetett volna Savinára.

Hugo egy kis idő múlva rájött, hogy könnyen beleszerethetne Savinába, de gyanította, hogy asszony nem nagyon viszonozná az érzelmeit, valószínűleg soha, — és egyébként is, rajta kívül még más emberi lényekre is tekintettel kellett itt lennie. Sőt, ráadásul Edna már eldöntötte, hogy szeptemberben Chicagóba költözik. Fabermacher nem is merte végiggondolni, hogy mi lesz, ha csakugyan ilyen közel lakik majd hozzá megint az a lány. Csak annyit volt hajlandó beismerni magában, hogy ezt az egész nyarat nyugodalmas boldogságban töltötte itt el, készülődve a tanévre, — boldogabban, mint eddig a fél életét. Úgy fogadta a napokat, ahogy jöttek, nem várt soha semmit a holnaptól.

Végetért a nyár, s ahogy sejtette előre, az évszak komorabbra fordult számára. Edna október elején beállított hozzá, lesülten és vidáman. Ettől fogva minduntalan átlátogatott Hugóhoz, amikor csak kedve támadt, s nehezebb volt megszabadulni tőle, mint valaha. A nyár reménytelen vágyakat ébresztett Fabermacherben, amelyeket mégis csak egy nőnek kellett lecsillapítania, s mire téliesre kezdett fordulni az idő, azon kapta magát, hogy jobban összeláncolódott Ednával, mint valaha életében.

Regan nem köszönt le az első félév végén, dehát Fabermacher nem is számított erre egy pillanatig sem. Nem törődött Regannel és remélte, hogy Regan se sokat törődik majd vele. Elképzelhetőnek látszott, hogy a dolgok így mennek majd tovább is, dehát sajnos Erik túlságosan jó barátnak bizonyult ahhoz, hogy a kellő pillanatban befogja a száját, úgyhogy az átmeneti békés nyugalma olyan gyorsan kezdett semmivé válni, mint ahogyan a hajnali köd szétoszlik a reggeli tűző napsütésre, — s egyszerre szemtől szembe találta magát mindazzal a szörnyűséggel, amely lidércnyomásos álmaiban valaha is meggyötörte.

6

A Cumberland-egyetem Fizikai Intézete egy kétemeletes, U-alakú épület volt. Az első emeleten voltak a tantermek, a hallgatók laboratóriumai, ahol a kísérleteket bemutatták nekik, meg egy könyvtár. A második emeletet az irodák foglalták le és a kutató-laboratóriumok. Itt nem folytak izgalmas kísérletek, itt semmi nem sürgette az elintézni való dolgokat, mint odaát a Michigan- és a Columbia-egyetemen. Az öt nyilvános rendes tanár közül négyen idősebbek voltak ötvenöt esztendősnél és csak ketten próbálkoztak meg egyáltalán az önálló kísérletezéssel.

Regan hivatali szobájától jobbkéz felől esett Charles Tremaine professzor laboratóriuma. Tremaine, egy őszhajú, pocakos ember, nyájas,

bocsánatkérő mosollyal az arcán, maga volt a megtestesült bágyatagság. Néhány évvel ezelőtt sikerült elkészítenie egy Wilson-kamrát, de azóta sem csinált vele semmit, csak folyton javítgatta, hogy bármikor használni lehessen, — ami nagyjából olyasféle termékeny tudományos célkitűzés, mint ha valaki ügyel arra, hogy a zsebórája mindig fel legyen húzva.

Tremaine laboratóriuma mellett egy üres szoba volt, az üres szoba mellett pedig következtek Percy Simmons Hatch professzor helyiségei. Hatch fénytant és fényelméletet adott elő s egy fényképezőgép-gyárnak volt a szerződtetett fizikai tanácsadója. Az egyetemi laboratóriumát arra használta, hogy a vállalat problémáit megoldják benne. Pontos és szorgalmas ember volt. Patyolatfehér ingeket hordott és a kék csokornyakkendője is mindig kifogástalanul volt megkötve. Ahogy sietős járásával végigment a folyosón, mindig idegesen mosolygott és lesütötte a szemét, mintha félénk, szégyenlős volna a természete. Egyszer, amikor Fabermacher éppen kiment a szobából, jámbor kíváncsisággal fordult Erikhez.

— Mondja, csakugyan zsidó? — kérdezte, utána intve a fejével Fabermachernek.

Samuel Cosgrove professzor valaha a General Electric társaságnál dolgozott és most komoly kutatómunkát folytatott a komplex elektroncsövek terén. Alacsony, vöröses-szőke skót volt, oklevelét a londoni egyetemen szerezte meg. Nőtlen ember volt, s az arckifejezése titkos, szelíd szomorúságról tanúskodott, holott csak egyszerűen mindig máson járt az esze, de a tanári kar feleségei és a hallgatónői azért valamennyien a gondját akarták viselni. Kissé mintha meglepődve vette volna tudomásul, hogy a sokkal morcosabb Fabermachert nem képes kitúrni a helyéről, mint a Gorin-család agglegény házibarátja.

A természettudományi kar többi fizikusa mind másodrendű ember volt, akikkel nagyon kellemesen el lehetett beszélgetni bármiről, csak a fizikáról nem. Erik és Trasker ezt már az első perctől fogva tudta, de még így is fel lehetett volna használni őket egy tevékeny és sokoldalú kísérleti munkaterv keretében, olyan feladatok elvégzésére, amelyekhez nem lett volna szükség semmiféle alkotó képzelőerőre. Miután azonban Leach meghalt és Regan maradt továbbra is a dékán, Erik és Trasker kénytelenek voltak beletörődni az egyetemen folyó munka alacsony színvonalába.

Mikor elérkezett az ideje, hogy kitervezzék a saját kísérletüket, az eredeti ötletükről végkép le kellett tenniük. Erik azon az állásponton volt, hogy folytassák a Michigan-egyetemen megkezdett munkájukat, a deuteron-deuteron neutronfejlesztőt, amit összekapcsolhatnak Fabermacher elméleti munkájával is.

— De vajjon kapunk rá eleg pénzt? — ellenkezett Trasker. — Regan még egy árva szót sem szólt arról, hogy mekkora költségvetést engedélyeznek a kísérletekre.

— Ne tegye fel neki egyenesen a kérdést. Mert akkor képes két dollárt mondani. Az lenne a legokosabb, ha egy ciklotron építésére csinálnánk költség-tervet. Utána aztán úgy megörülne, hogy mennyivel olcsóbb a mi deuteron-csövünk, hogy boldogan megadná a kért összeget.

Traskernek nem volt kedve nevetni Erik megjegyzésén.

— Kezdjük ott, — mondta — hogy Regan először is nem hülye, másodszor pedig, mint dékán, megkövetelheti, hogy tisztességesen viselkedjünk vele szemben. Igyekeznünk kell minden erőnkkel, hogy összeférjünk egymással. Tudhatja jól, hogy nincs üres állás sehol az egész országban. Amellett, — tette hozzá indulatosan — egyszerűen nem tudom elképzelni, hogy miért kell nekem odaállnom rimánkodni azért a pénzért.

Erik egy pillanatig hallgatott, annyira meglepte Trasker magatartása, de aztán vonogatni kezdte a vállát.

— Jó, — mondta — elvégre a maga dolga, ha a vesztébe akar rohanni. De én azért még mindig azt tartom, hogy egy határozott összeggel kellene előállnia. Mert ha azt kérdi tőle, hogy „Mennyit kaphatok?", akkor Regan azt feleli majd rá, hogy „Mennyire van szüksége?" S még csak azt sem állíthatjuk, hogy ezt nincs joga megkérdezni.

— De állíthatjuk, mert nincs joga megkérdezni! Azzal az ígérettel hívtak ide engem, hogy teljesen szabad kezet kapok, s tekintet nélkül arra, hogy itt van-e Leach, vagy nincs itt, az egyetemi közigazgatásnak ehhez kell tartania magát.

— Regan a szemébe nevet majd, ha ezt megmondja neki.

Nagyon kellemetlen, rossz érzés volt Eriknek, hogy végig kellett hallgatnia, amint Trasker fejjel megy neki a falnak. Regan arcrándulás nélkül hallgatta a tanárt, de közben olyan kaján, csúfondáros manószemmel nézett Erikre, mintha arra szólítaná fel a fiút, hogy jöjjön, figyeljék együtt Trasker megaláztatásának színjátékát.

— No jó, hát mennyire van szüksége? — kérdezte végül Regan, nyájaskodó megértéssel.

Trasker udvarias formában megismételte nagyjából, amit Eriknek mondott.

Regan nevetett. Nem éppen Trasker szemébe, de elég sértően ahhoz, hogy Trasker elvörösödjön tőle.

— Attól félek, fájdalom, attól félek, hogy maga túlságosan komolyan vette az öreg Leachet — mondta Regan. — Tudja, mi itt valamennyien tisztában voltunk vele, hogy az öregnek kissé zavaros volt már a feje... hiányzott az egyik kereke, nem voltak nála otthon, ahogy az én gyerekkoromban mondani szoktuk. Örökké könnyelmű ígéreteket tett fűnekfának, de senki, — mondta feddő hangon — soha senki nem vette őt komolyan. Az egyetemi tanács persze kénytelen volt úgy tenni, mintha egyetértene vele mindenben. Szegény feje csak ezt kívánta meg tőlük, s nem ártottak vele senkinek úgysem, mert Leach másnapra már mindig elfelejtette, amit tegnap kért, követelt, vagy amivel tegnap fenye-

getődzött. Szóval akkor is ugyanez volna a helyzet, ha még élne az öreg . . .

— Mesélnek itt egy történetet Leachről meg az aranyhalacskájáról — folytatta Regan. — Egy szép napon Leach megpillantotta a csinos kis aranyhalacskáját a medencéjében és így szólt hozzá: „Kedves kis halacskám, bálnát fogok csinálni belőled." No, erre a szegény halacska roppant izgatott lett és csak úgy ragyogott a boldogságtól, csak úgy ragyogott. Az öreg Leach azonban járt-kelt, elment a medence mellett naponta tízszer is és oda sem nézett, mert teljesen megfeledkezett az ígéretéről. „Hát ilyen ember az az öreg Leach", gondolta magában a halacska bánatosan. „Mondta nekem mindenki előre. Én meg csak pipogyán úszkálok itt körbe-körbe és lesem, hogy mikor jön már Leach a segítségemre. Ej, kutya legyek, ha nem csinálok bálnát magamból, a saját erőmből!" Így aztán neki is fogott a halacska és növekedni kezdett. Felfújta magát, dagadt, dagadt, egyre nagyobbra, míg aztán végül egyszerre csak szét nem pukkadt, így ni. De a pukkanás olyan jelentéktelen kis zajt csapott, hogy Leach még csak meg sem hallotta s ennélfogva sohasem tudta meg, hogy milyen könnyelmű, meggondolatlan ember, ezekkel a bolond ígéreteivel.

Regan egy pillanatig a szeme csücskéből figyelte Traskert. Öregesen huncutkás képet vágott hozzá, visszafojtott nevetéssel, a nyelvét a pofazacskójának szegezve, hogy egy kis félgömb dudorodott ki az arcán.

— Szájról szájra jár itt ez a régi kis történet, — tette még hozzá — és szomorú történetnek tartják. Állítólag le kell vonni belőle a tanulságot.

— Régi történet, de most született meg ebben a percben — mondta Erik.

Regan nevetett.

— Úgy van — mondta vidám elégedettséggel. — A példabeszédekkel lehet a legjobban kifejezni az erkölcsi tanulságokat.

— Egyszóval, — mondta Trasker — hogy visszatérjünk a költségelőirányzatra. — A hangja nyugodt volt, de az arca egészen sápadt. — Mennyiről lehet szó?

— Maga rendkívül csökönyös fiatalember, ugye? — kérdezte Regan.

— Igen — felelte Trasker szintelen hangon.

— No, hát ez nagyon szerencsés jellemvonás. Csak az a baj; hogy én még csökönyösebb vagyok. Értse meg, Leach csalóka ábrándokba ringatta magát a mi egyetemünk felől. Alapjában véve nagyon szegények vagyunk. Ne tévessze meg, hogy a többi laboratóriumban mindenféle pazarló berendezést lát. Hanem megmondom, mire vagyok hajlandó a maga kedvéért, ifjú Trasker barátom. Most már tudhatja, hogy miként áll a szénája, példabeszéd ide, példabeszéd oda . . . remélem, most már meghunyászkodott . . . úgyhogy nagylelkű leszek magával. De meghunyászkodott, ugye, vagy nem?

— A költség-előirányzatról beszéltünk — mondta Trasker nyugodt hangon. — Ön azt mondta, hogy...

— Szóval nem hagyja magát, mi? Jól van, én sem hagyom magam. Meg akarja csinálni azt a deuteron-dolgot? Hát akkor rohanjon, készítsen gyorsan egy számvetést, hogy mennyibe fog kerülni, aztán adja ide nekem és én majd megszerzem magának a pénzt. A világ minden kincséért sem szeretnék beleokvetetlenkedni a dolgába, a kísérletbe, higgye el. Ezzel tisztában kell lennie. A világ minden kincséért sem. De másutt van szükségem a segítségére. Fabermacher barátunk ügyében. Mi az isten csodáját csináljak ezzel a fiúval?

— Hát mi baj van vele? — kérdezte Trasker. — Amennyire én látom, kitűnő tanár, nagyszerűen bevált.

— Nem arról van szó, hogy milyen tanár. Nézze csak, — mondta Regan bizalmas hangon, roppant nagy komolysággal — itt minálunk, a fizikusok közt, ő az első. Az irodalmi tanszéken van nekik egy Greenberg nevű alakjuk és a vegyészek közt van egy Cohen nevű; én azonban nem vagyok hozzászokva, hogy ilyenek mászkáljanak itt körülöttem. Leach ötlete volt ez is, nem az enyém. Dehát jól van, hajlandó lennék szemet hunyni fölötte, ha nem volna tele ilyen radikális politikai nézetekkel.

— Furcsa — mondta Erik. — Én már évek óta ismerem s eddig fogalmam sem volt róla, hogy egyáltalán vannak politikai nézetei.

— Már csak az is, hogy pacifista. Ellenzi a háborút.

— Hát ki nem ellenzi? — kérdezte Erik.

— Én — vágta rá Regan nyersen. Abbahagyta a nyájaskodó, ugrató hangot, keményen, gorombán beszélt s dühösen villogtatta rájuk fakó kis malacszemeit. — Ez a sok háborúellenes fecsegés, amit manapság mindenütt hall az ember maguktól, fiatalemberek, a legveszedelmesebb felforgató propaganda. Hallani sem szeretem, hasfájást kapok tőle. Amellett, — tette hozzá, panaszos árnyalattal a hangjában — egy fizikus részéről egyszerűen tökkelütött szamárság így beszélni. Hát hogyan tud másként pénzt szerezni? Tanítással? Ipari kutatómunkával? Hülyeség. A háború az egyetlen lehetőség a fizikus számára, hogy neki is csurranjon-csöppenjen. Ezerkilencszáztizennyolcban közel egy félmillió dollárt vágtam zsebre azzal, hogy röntgen-szakértő vagyok. Megmondom, hogy mit csináltam, hadd okuljanak belőle és legközelebb maguk is követhessék a példámat. Azt rebesgették mindenfelé, hogy egy csomó tiltott árut csempésznek be az országba, gyapjú-bálákba rejtve. No, mit tettem én erre? Berendeztem egy röntgen-laboratóriumot kint a vámhivatalban és átvilágítottam minden nyavalyás gyapjú-bálát, ami csak átfutott a vámon, darabját öt dollárért. Úgy van, uraim! Hát ne értsenek félre. Én nem mondom azt, hogy a háború kellemes dolog, de azt sem állítom, hogy felháborító és tűrhetetlen. Csupán annyit mondok, hogy a háború éppen olyan természetes dolog, mint a többi.

— Ez lenne az egyik kifogásom Fabermacher ellen — folytatta, hanyatt dőlve a székén. — A másik pedig az, hogy erkölcstelen életmódot

folytat. A lakásán több ízben is fogadott egy fiatal nőszemélyt, aki nem is a városunkba való. Hát énbennem nincsen álszemérem. De nem óhajtom, hogy az egyetemi tanács lehordjon egy zsidófiú miatt. Szóval, Trasker professzor úr, ezzel visszakanyarodtunk az első kérdésemhez. Mit csináljunk ezzel az emberrel?

Trasker nem válaszolt. Az arca dühös volt és nagyon sápadt. Erik felállt a helyéről, megkerülte a székét és rátámaszkodott a támlájára.

— Akármit akar csinálni Fabermacherrel, egyúttal számítson hozzá engem is... akkor velem is csinálja ugyanazt — mondta Erik. — Én nem tudok semmit a politikai nézeteiről, sem pedig a magánéletéről, dehát amúgy sincs jogom beleütni ilyesmibe az orromat. Azt azonban tudom, hogy Fabermacher nagyszerű fizikus. A többi csak szamárság. Közönséges szamárság!

Hosszú szünet támadt s Erik lassacskán rájött, hogy megint szabadjára engedte a nyelvét. Vigyázott, hogy meg se rezzenjen a szeme és nem vette le a pillantását Reganról, de magában buzgón fohászkodott, nehogy az arckifejezése elárulja a gyáva bizonytalanságát, ami kezdte elfogni, ahogy visszatért a józan esze.

Azután azt vette észre, hogy Regan ahelyett, hogy dühbe gurult volna, kíváncsi pillantással méregeti, mintha egyszerre felismerné őt.

— Szamárság, azt mondja? — kérdezte Regan lassan. Kifejezéstelen arccal mosolygott. — Vagy ne mondjuk inkább úgy, hogy ósdi szamárság? Buta, értelmetlen kifejezés, „ósdi szamárság", de már régóta töröm rajta a fejemet, hogy ugyan hol is hallottam és hogy vajjon ki lehetett az, aki ezt mondta nekem. No, jól van, jól van. Hát szóval maga volt.

Az öreg kiszámított mozdulattal fordult Trasker felé, rá sem nézett többé Erikre, nem törődött vele, mintha még a létezéséről is megfeledkezett volna.

— Lesz szíves eljuttatni hozzám a költség-előirányzatát, mihelyt elkészült vele?

Erik és Trasker egy árva szót sem szólt egymáshoz, amíg vissza nem értek Trasker szobájába. Erik látta, hogy Trasker állandóan a fülcimpáját húzogatja.

— Vajjon mi lesz most, mit gondol? — kérdezte Erik egy kis szünet után. — Nem lehetne kirúgatni Regant?

Trasker elmosolyodott. Csunya arca egyszerre nagyon bölcs és nagyon fáradt lett.

— Ne beszéljen gyerekségeket — mondta csöndesen.

HARMADIK FEJEZET

1

Erik és Trasker már két hete dolgoztak tervrajzukon anélkül, hogy Regan beleszólt volna. Ekkor Erik egy vastag levelet kapott Mary Cartertől. A levelet a munkahelyére címezték. Már a borítékon megismerte Mary kézírását, Ahogy rápillantott, szíve nagyot dobbant. Vágyakozás és sajnálkozás öntötte el, majd pedig harag· miért is kellett Marynek éppen most betolakodnia életébe?

A borítékban számításokkal és képletekkel teleírt lapokat talált, meg egy rövid kísérőlevelet, amely így szólt:

Kedves Erik,

Fogadja elkésett szerencsekívánataimat cumberlandi kinevezéséhez. A Physical Review-ban olvastam róla. Itt küldöm a tervét egy hő-neutron kísérletnek, amely talán érdekelni fogja. Ha igen, Traskerrel együtt elvégezhetnék. A mellékelt számításokból látható, miről van szó. Azt hiszem, olyan kísérlet lenne, amellyel érdemes foglalkozni. Ön és Trasker bizonyára jobban meg tudják ítélni, van-e gyakorlati jelentősége. Kérem, tudassa velem, hogy érdekli-e a javaslatom.

Traskernek, ha még emlékszik rám, szívélyes üdvözlet.

Mary Carter

Először gyorsan átfutott rajta, azután újra elolvasta és kissé szégyenkezve megallapította magában, hogy bántja a levél száraz, hivatalos hangja. Kezébe vette a sűrűn teleírt ötlapos mellékletet is, amely olyan ötletes és személytelen volt, mint egy logarléc. A kézírástól eltekintve, a nőiesség legkisebb nyomát sem tudta felfedezni benne. Mary gondolatmenete egyszerű és logikus volt, következtetéseinek sorrendje tökéletes.

Trasker is elolvasta a tervezetet és kijelentette, hogy az elgondolás kitűnő.

— Még az is kérdéses, hogy megkapjuk-e a hozzá szükséges felszerelést — jegyezte meg Erik.

— Megkapjuk — felelte Trasker. — Majd én gondoskodom róla, hogy megkapjuk. De mutassuk meg Fabermachernek is. Kíváncsi vagyok, hogyan vélekedik Carter munkájáról.

— Szerencsés fickók vagytok — mondta Fabermacher, amikor elolvasta. — El kell ismernetek, hogy igazán nagylelkű ajándék, amit Cartertől kaptatok. Könnyen megtörténhetik, hogy híres emberek lesztek, ha ezt kidolgozzátok, olyan jelentős dolog. — Mosolyogva hozzáfűzte:

— De miért bízik annyira bennetek? Miből gondolja, hogy olyan kiváló szakemberek vagytok?

— Nem bennem bízik, hanem Gorinban — felelte Trasker. Egy pillanatig elgondolkodott, majd kijelentette. — De igazad van, Fabermacher. Ez valóban rendkívül jelentős kísérletnek bizonyulhat. Nos, mit szólsz hozzá? — fordult Erikhez. — Mi lenne, ha felruccannál Chicagóba, hogy megbeszéld vele?

Erik már alig várta, hogy viszontlássa Maryt. Először is megvolt benne az az érzés, hogy van itt valami félbenmaradt, nem teljesen elintézett ügy, amit be kellene fejeznie. Aztán kíváncsi is volt rá, mit érez majd, ha újra találkozik vele? Még a szóbanforgó kísérlet nélkül is örömmel megragadott volna minden ürügyet, hogy Chicagóba utazzék — persze, csak úgy, hogy a lelkiismerete is tiszta maradjon.

Ekkor eszébe jutott a következő: hátha Mary csak azért találta ki az egészet, hogy vele találkozzék? Néhány pillanatig eltűnődött ezen a hízelgő lehetőségen, de józan esze csakhamar felülkerekedett. Nem, ilyesmiről szó sincs. Mary csak azért küldte a tervezetét őneki, mert biztos benne, hogy a kísérletet jól el tudja végezni. Nem, ostobaság volna Marynek isten tudja milyen szándékot tulajdonítani.

— Ezen még gondolkoznom kell — mondta végre Erik két barátjának, aki várakozóan nézett rá. — Alig hiszem, hogy ilyen hirtelen el tudnék utazni.

— Miért ne? — felelte Fabermacher. — Hát meddig tart az út Chicagóba? Néhány óra az egész. Péntek délután magam is odautazom. Mért ne jöhetnél velem?

Erik ránézett. Savina már említette neki, hogy Fabermacher Chicagóba készül. Mégpedig azért, hogy végleg szakítson Ednával. Erik úgy érezte, hogy ha Fabermacher is vele lesz, nem fenyegetheti semmiféle kísértés. Így beleegyezett az utazásba.

2

Közösen béreltek egy szobát a Morisson-szállodában, mert ez volt az egyetlen hely, ahol Erik ismerős volt. Amint keresztülment az előcsarnokon, úgy érezte magát, mint egy tapasztalt utazó. Hat óra volt és úgy állapodott meg Maryvel, hogy másnap reggel keresi fel. Egy hosszú este állt előtte. A város távoli izgalmai úgy hatottak rá, mintha lármás, éneklő tömegek közelednének fáklyásmenetben, utcák százain keresztül — valamennyien a Morisson-szálloda felé.

Fabermacher telefonált Ednának és megmondta neki, hol szállt meg. Ettől a szótól kezdve a telefonbeszélgetés egészen egyoldalú lett: csak a vonal másik végén folytatódott. Fabermacher arcán feszült és türelmetlen kifejezés jelent meg, mintha csapdába került volna. Többször megpróbálta, hogy a szóáradatot félbeszakítsa, de sikertelenül. Végül ennyit

mondott: „Jól van, no, ha úgy érzed, hogy el kell jönnöd, nem bánom, gyere!" — és dühösen lecsapta a kagylót.

Tizenöt perccel később — Erik éppen elkeszült a mosakodással — a szoba ajtaja hirtelen kinyílt és egy fiatal nő rontott be rajta. Sima tweedruha volt rajta — elegánsabb és nyilván drágább, mint amilyet Erik Cumberlandben, az egyetemhez tartozó asszonyokon látni szokott. Arca elszánt volt és homlokát összeráncolta, mintha már régóta visszafojtotta volna kétségbeesett könnyeit. Mihelyt becsapta az ajtót maga mögött, tüstént beszélni kezdett, miközben egyenest Fabermacherhez lépett.

— Mit jelentsen ez, Hugo? Micsoda új bolondság ez megint?

— Nem bolondság! — felelte Fabermacher hevesen. Haragos indulatuk szinte szétvetette a kis szoba falait. Nyilván régi harag volt, az egyetlen érzés, amelyben őszintén osztoztak. — Nem mehettem el, mert nem vagyok egyedül.

Gyors pillantást vetett Erikre. Edna csak erre fordult meg és kissé zavarba jött.

— Hát nem emlékszel Erik Gorinra? — kérdezte Fabermacher nyugodtabb hangon, ami csak átmeneti fegyverszünetet jelentett.

Edna arcán hirtelen kigyulladt a mosoly és ettől egészen fiatalos lett. Lekapta fejéről sapkáját és könyörgő mozdulattal végigszántott vörös haján.

Azután leült az ágy szélére, ahová a sapkáját dobta. Félszeg csend következett. Edna közben Fabermacherre pillantott és arckifejezése különös módon megváltozott. Erik kényelmetlenül érezte magát, mert észrevette, hogy a vágy az, ami a lány tekintetében fellángolt — olyan félreérthetetlenül, mintha szavakkal juttatta volna kifejezésre. A vágyakozó pillantás tovaperzselt Erik mellett, mintha ott se volna és forróságban csak az a harag múlta felül, amelyet Edna még ebben a pillanatban is érzett Hugóval szemben. Kettőjükön kívül valóban nem volt keresnivalója másnak a szobában. Erik ma különösen érzékeny volt. Fogta a kalapját és elindult az ajtó felé.

— Hogy veletek mi van, azt nem tudom, — mondta — de én olyan éhes vagyok, mint egy farkas. Lemegyek és eszem valamit.

— Várj meg, mindjárt megyek én is — kiáltott utána Fabermacher inkább parancsoló, mint kérő hangon. — Várj meg a hallban. Két perc az egész.

Erik önkéntelenül Edna felé fordult, de a lány mozdulatlanul ült az ágy szélén. Még mindig Fabermacherre meredt furcsa, megkövült tekintettel. Erik látta: türelmetlenül várja, hogy menjen már.

A lifthez sietett és ott megrázkódott, mintha szabadulni akarna valamitől, ami rátapadt. Amikor az ajtó kinyílt, belépett a liftbe és alig vette észre azt a módos külsejű, magas fiatalembert, aki leplezetlen, szinte arcátlan kíváncsisággal bámult rá. Drótszerű vörös haj bukkant

elő kalapja karimája alól és amikor mosolygott. ajka erősen és szomorúan legörbedt, mint egy bohócé.

— Nos, Erik, — mondta nyugodtan — meddig tart még, amíg elhatározod magad, hogy ennyit mondj nekem: hello?

Erik felpillantott és ahogy ráismert, egyszerre visszaröpült hét évvel, az első napokba, amelyeket a Columbia-egyetemen töltött. Az egykori rangidős gyakornok állt előtte, akivel akkor barátkozott össze, amikor még nem ismerte Savinát.

— Maxwell! Teremtő atyám, Tommy Maxwell! — kiáltott fel. — Olyan elegáns vagy, olyan előkelő, hogy nem ismertelek meg!

Kezet fogtak. Erik megragadta Maxwell vállát és egy lépésnyi távolságra maga elé tartotta, hogy alaposan szemügyre vegye. Maxwell ruhája pazar volt, de a régi esetlensége is eltűnt. Úgy festett, mint egy nagy üzletember.

— Úgy érzem magam melletted, mint egy koszos macska — mondta Erik, amint kiléptek a liftből a szálló halljába. — Mi történt veled? Abbahagytad az egyetemi munkát?

— Máskép nem érhettem volna ezt el — nevetett Maxwell. — Nincs kedved velem vacsorázni? Vagy dolgod van?

— Úgy, úgy — felelte Erik csüggedt hangon, mert olyan érzés fogta el megint, mintha rab volna. Az imént már elfelejtette azt a komor hangulatot, amely fent a szobában ránehezedett, de most újra eszébe jutott. — Várok valakit — mondta rosszkedvűen. — Üljünk le itt valahol és beszélgessünk egy kicsit.

Maxwell legalább inni szeretett volna valamit, de Erik azt mondta, hogy csak néhány percig ér rá. Úgy ültek le, hogy Erik szemmel tarthassa a liftet. Egyébként Erik nagyon örült Maxwell véletlen felbukkanásának és fokozatosan felderült tőle.

— Mondd csak, mióta nem láttuk egymást? — kérdezte Maxwell. — Hat éve, vagy talán hét is? Uramisten, mintha évszázadok teltek volna el azóta, hogy a Columbián voltam! Az egy egészen más világ. Most a repülőgép-szakmában dolgozom. Nagyreményű, fiatal üzletembernek tekintenek, akinek a napja felkelőben van. de egyetemi múltamra való tekintettel Dokikámnak hívnak. Még vannak emberek, akik tisztelik a doktor címet. Eleinte visszahőköltem tőle, de most már megszoktam. *Doc!* Ó, istenem!

— Úgy veszem észre, elég jól megfizetnek ahhoz, hogy kibírjad.

— Ó, egyáltalában nincs pénzem — felelte Maxwell és nevetett. — Már régen túl vagyok azon a stádiumon. Most eljutottam oda, hogy már tartozom, komoly adósságaim vannak. El tudtad képzelni rólam valaha, hogy húszezer dollárt hitelezzenek nekem? Nos, az a tudat, hogy csak egy szavadba kerül és máris ilyen összeget kaphatsz kölcsön: többet ér, mintha zsebedben volna a pénz. Csak éppen, hogy ilyen összegnél már nem nevezik egyszerűen adósságnak.

— Ne ezt meséld, hanem kezdd a legelején — mondta Erik. Észre-

vette, hogy Maxwell figyelmesen nézi, mintha sorra megvizsgálná egyetlen, jó, immár három éves ruháját, elnyűtt, szürke nemezkalapját és mindent, ami rajta van. Mosolygott, mert megértette, mi jár Maxwell fejében. — Nos, kezdd annál a pontnál, amikor még olyan voltál, mint én! — nógatta.

Maxwell megint nevetett.

— Amikor olyan voltam, mint te! Jó. Amikor visszakerültem Washington államba, tudományos kutatás terén alig volt munka — kénytelen lettem volna tanításra fanyalodni. Tudod, átkozottul nehéz kísérletezéssel foglalkozni, ha az egész vonalon nem csinálnak semmit. Aztán véletlenül úgy esett, hogy Turneréknek — az egyik nagy repülőgépgyár ott — szükségük volt valami különleges aerodinamikai számításra. Az egyetemhez fordultak és a dékán hozzám irányította őket, csak éppen, hogy megszabaduljon tőlük. Nem is volt komoly probléma, csak olyasmi, ami a klasszikus hidrodinamika alapvető kérdései közé tartozik. Játszva megoldottam és így lettem az ő csodagyerekük. Még néhány számítást végeztem nekik, azután több mechanikai ötletem támadt, — tudod, hogy van ez, ha az ember kutató laboratóriumban dolgozik, felszed egy kis tapasztalatot az üzemi tervezés terén is. Javaslataimat elfogadták és azt mondták, lépjek be hozzájuk évi három és félezerért. Tanítással legfeljebb két és félezret tudtam keresni, csak éppen, hogy nem koplaltam. Nyakamon a család, a gyerekeket ruházni kell, de a koszton kívül nem jut semmire! Azonkívül tudtam... ugyancsak tudtam, — ismételte meg nyomatékosan inkább önmagának, mint Eriknek — hogy a tudományos kutatás terén soha életemben nem fogok semmiféle jelentős eredményhez jutni. Megfontoltam Turnerék ajánlatát és elfogadtam. Eleinte azt hittem, hogy bántani fog a lelkiismeret, mert cserben hagytam a tiszta tudományt — ismered ezeket a frázisokat! De kiderült, hogy valósággal megkönnyebbültem, amikor megszabadultam olyan feladatoktól, amelyeknek úgysem tudtam volna eleget tenni. Turneréknél dolgoztam harmadfél évig és közben sok mindent megtanultam a szakmából. Akkor aztán jött egy másik gyár, amely abban sántikált, hogy nagyösszegű megrendelést kapjon a kormánytól. De ezt csak úgy érhette el, ha valami szenzációsat tud felmutatni repülőgépei sebessége terén. Gondoltam: próba, szerencse, összekapcsolom a sorsomat az övékkel. És amikor megkaptuk a megrendelést, amelyre pályáztunk, már *valaki* voltam. Nem mintha nekem köszönhették volna — esküszöm, nagyon kis részem volt benne. A mechanikusok és műszaki rajzolók ezerszer többet tudtak, mint én, de nagyképűen hallgattam — és bölcs maradtam. Ha tudnád, milyen messzire lehet jutni így! Elég az hozzá, hogy most *Doc* Maxwell vagyok, a repülés szaktudósa!

— De hiszen azt mondtad, hogy üzletember vagy.

— Most már az vagyok, csakugyan. Néhány hónappal ezelőtt összeakadtam egy pasassal... Arthur James Forrestnek hívják, még gyakran fogod hallani ezt a nevet. Kiváló szakember — nem tud megkülönböz-

tetni egy papírsárkányt egy csaposkeréktől, de ért hozzá, hogyan kell pénzt felhajtani. És fejébe vette, hogy „beszáll" a repülőgépgyártásba. Maga mellé vett és most — magas lovon ülök! Forrest komoly pénzek felett diszponál, és az a rongyos húszezer, amit én hozzáadtam, szintén csak jelképes összeg és csupán arra szolgál, hogy igazgató lehessek a részvénytársaságnál. Az életem még sohasem volt ilyen izgalmas, de nagyon szeretem. Körülöttem mindenki milliókban beszél és el is hiszi. Már magam is kezdek ebbe beleesni.

— Mikor fordultál meg utoljára laboratóriumban?

— Azt csak a jó isten tudná megmondani. Kísérleti repülőgépeket építeni: az is kutatómunka, természetesen. Ugyanazzal a technikával dolgozol, ugyanazzal a szellemi rugékonysággal és ha elkészülsz valamivel, láthatod, megfoghatod, kitapinthatod. Hát te mit csinálsz?

Erik olyan kézmozdulatot tett, mintha el akarná a kérdést hárítani.

— Hosszú volna elmondani. Hosszú és szomorú história.

— Nős vagy?

— Természetesen — felelte Erik. Furcsa volt olyasmiről beszélnie, ami annyira összeforrt vele. — Savina meg én már régen összeházasodtunk.

— Savina? Ki az a Savina? Ismerem talán?

— Hogy ismered-e? Hisz nálad találkoztam vele először!

— Mit nem mondasz! — kiáltott fel Maxwell és arca sugárzott, mintha ő maga hozta volna össze ezt a házasságot. Megint felvetette a gondolatot, hogy vacsorázzanak együtt. Eriknek is kedve lett volna hozzá, de hirtelen eszébe jutott Fabermacher.

Bement a telefonfülkébe és felhívta a szobáját. A telefon többször süketen csengett és végre Edna hangja válaszolt. Eriket bosszantotta, hogy nem Fabermacher jött a telefonhoz. Edna hangja kissé lihegő volt.

— Nem haragszik, ugye, ha most nem megyünk le? Mondja meg, hová megy, és majd később megkeressük.

Erik szeme hunyorgott és ebben a pillanatban szinte látta Ednát a sötétségben, lehúnyt szemhéja mögött. De Fabermacher nem jelent meg a látomásban, mintha ez az együttléte egy ilyen lánnyal olyan hihetetlen volna, hogy még a képzelet sem tudja felvarázsolni.

— Akkor külön programot csinálok — mondta Erik Ednának. — Összeakadtam egy régi ismerősömmel és elmegyek vele. Kérem, mondja meg Hugónak, hogy csak későn jövök haza.

Visszaakasztotta a kagylót és tétovázva állt a fülkében. Maryre gondolt. Szerette volna felhívni, hogy most mindjárt felkeresse, lássa és a lehető legrövidebb bevezetés után karjaiba ölelje. Körülötte zúgott és kavargott a nyugtalan élet, mindenki akart valamit — csak ő áll itt egyedül, az egyetlen ember a világon, aki kívül áll mindenen. Ha igazán tudta volna, mit jelent ez a mondás: „a szamár jó dolgában jégre megy táncolni" — magára ismer ebben a pillanatban. Valójában egyetlen vágya az volt, hogy bajba kerüljön.

Keze már ösztönszerűen a kagyló után nyúlt, de mégis meggondolta. Kilépett a fülkéből és becsapta az ajtót maga mögött. Határozott léptekkel indult vissza a sarok felé, ahol Maxwell várt rá — de szívében forrt a harag önmaga ellen.

3

Másnap délelőtt villamoson kiment az egyetemre. Mary néhány percig váratta a könyvtárban. Csinosabb volt, mint ahogy emlékezett rá, és a modora is megváltozott: élénk, de hivatalos hangon beszélt és ez növelte a távolságot közöttük.

— Bocsásson meg, hogy nem jöttem le tüstént — mondta Mary. — Éppen az irataimat rendeztem erre a megbeszélésre és megfeledkeztem az időről.

Erik érzelmesebb találkozást remélt. Bosszantotta az a tárgyilagos, személytelen hang, ahogy Mary beszélt. Feltette magában, hogy áttör ezen a ridegségen, mihelyt kettesben maradnak a szemináriumi szobában. De alighogy Erik betette maga mögött az ajtót, Mary az asztalhoz lépett, ahol kiterítve hevertek a jegyzetei. Gyors pillantást vetett rájuk, elrendezte a papírokat, azután — anélkül, hogy észrevette volna — ujjával megigazította kombinéja vállpántját. Erik ismerte már ezt a mozdulatot és mosolygott rajta. Emlékeztetni akarta Maryt első találkozásukra, de nem volt rá ideje. Mary már kezébe vette az egyik, számokkal teleírt papírlapot és a falitáblához lépett, ahol gyorsan felvázolt egy sematikus rajzot.

Valóban csinosabb volt, mint amikor utoljára látta. Magasderekú gyapjúruhája látszólag komoly és egyszerű, de valójában kacér volt. Több festéket rakott arcára, mint azelőtt, ha nem is annyit, mint a nők általában, de ügyesen alkalmazta. Eriket kellemetlen érzés fogta el: mintha Mary nem az ő kedvéért öltözött volna fel ilyen gondosan. Semmi esetre sem keltett olyan benyomást, mintha az ő védelmére szorulna, ahogy Erik régebbi találkozásuk alkalmával érezte. Nem, ez a Mary már olyan volt, mint aki nagyon jól tud gondoskodni magáról.

Miközben a finom változáson tűnődött, amely Mary külsején végbement, kénytelen volt biztos hangját is figyelemmel kísérni, amint az ajánlott kísérlet elméleti alapjait fejtegette. Közben a táblától sűrűn az asztalhoz lépett, hogy jegyzeteibe bepillantson. Erik ide-oda villanó figyelmét nem kerülte el Mary egyetlen mozdulata vagy testtartása sem — alakjának hajlása, rezdülése, játéka. Egy jelre lesett, — akármilyen parányi legyen is — amely elárulná, hogy Mary érzi, mennyire figyeli. Ezalatt folyt tovább a tudományos eszmecsere, látszólag teljesen könnyedén és fesztelenül.

De amikor arra került a sor, hogy az elvont elméleti elgondolásokat a kísérleti készülékek nyelvére fordítsa le, Mary majdnem olyan ügyetlennek bizonyult, mint Fabermacher. Nem volt semmi gyakorlata a ter-

vezésben, és naiv módon úgy képzelte, hogy ha felvázol valamit a táblára, változatlanul meg lehet valósítani üvegben, acélban és rézben. Eriknek kellett figyelmeztetnie arra, hogy egy atmoszféra hidrogén a valóságban félhemiszféra parafinnak felel meg, amelyben a hidrogén-molekulákat hidrokarbon-molekulák veszik körül, és ez a súlyos tömeg igen erős szerkezeti keretet igényel támaszul. Minden változás a kísérlet geometriai kivitelezésében a számítások megfelelő módosítását követelte meg.

Órákig tartott, amíg a kísérlet — amelyet Mary „eszményi" formájában indított meg — fizikailag megfogható alakot öltött. A vita időnként igénybe vette Erik minden figyelmét és elfelejtette, hogy egy olyan nő van mellette, akivel valamikor majdnem intim kapcsolatba került. De amikor Mary a csípőjére tette a kezét vagy összekulcsolta a karját a mellén, Erik egyszerűen kizökkent a kerékvágásból és elfelejtette, miről vitatkoznak. De annak ellenére, hogy figyelme így hullámzott, a munka néhány óra alatt elég szépen haladt. Erik még nem talált választ arra a kérdésre, hogy az elmúlt év milyen változást idézett elő Mary legbensőbb énjében, amikor észrevették, hogy már kora délutánra jár az idő. Elhatározták, hogy abbahagyják a munkát és elmennek ebédelni. Erik elnézte Maryt, amint letette a krétát és összerakta iratait. Elhatározta, hogy abbahagyja a köntörfalazást.

— Remélem, *ma este* nincs más dolga? — kérdezte.

Mary ránézett és összeráncolta homlokát, mintha gondolatai az utolsó néhány pillanat alatt messze jártak volna és szinte nem is tudná, hol van.

— Sajnálom, este nem dolgozhatunk — felelte. — Úgy gondoltam, hogy ebéd után el kell készülnünk az egésszel.

— Én nem a munkáról beszélek.

Tekintetük találkozott és Mary mintha megriadt volna.

— Nézze, Erik, az már nagyon régen volt, nem igaz? — mondta rövid habozás után. — Én... hogy úgy mondjam... jegyben járok. Alighanem férjhez megyek, amíg távol leszek.

— Nem is tudtam, hogy elmegy innen — mondta Erik elképedve.

— Hát nem olvasta, hogy megkaptam a Guggenheim-díjat a jövő évre? Benne volt minden újságban.

— Nézze, Mary, megkaphatja akár a Nobel-díjat is, vagy férjhez mehet az angol királyhoz, az *Argyle Times* még arról sem emlékeznék meg. A mi lapunkat még nagyobb dolog sem zökkenti ki nyugalmából.

— Akkor már értem, miért nem gratulált nekem — mondta Mary. — Azt hittem, haragszik rám.

— Én sohasem haragudtam magára. Ha haragudtam, csak magamra haragudtam, hogy a múltkor — olyan nagy szamár voltam!

— Nem, Erik, nem — felelte szelíden. — Tudom, hogy van ez...

Érezte, hogy legalább most kellene gratulálnia neki, de az egyszerű, szokásos szavakat nem tudta kiszorítani a torkán. És akkor meglátta Mary arcát: ajka kissé kinyílt és szemében gyengéd szánakozás tükröző-

dött — mintha aggódott volna érte. De Eriknek ez nem volt elég. Többet várt tőle, mint szánakozást vagy aggodalmat. Szíve elszorult fájdalmában — úgy érezte, hogy súlyos veszteség érte.

— Ki lesz a férje? — kérdezte lassan. — Valaki, akit ismerek?

— Nem. — Mary kissé megrázta fejét. — Ügyvéd itt, Chicagóban, Anton Remynek hívják... Nagyon rendes ember — tette hozzá védekező hangon, de Erik úgy tett, mintha nem venné észre a gyengeségnek ezt a kis jelét.

— Egészen... hirtelen jött?

— Nem. Már elég régóta ismerem, de csak hat hónapja, hogy közelebb került hozzám. Eleinte azt hittem, hogy kissé feltűnő, túlságosan mutatós... pedig egyáltalában nem az. Csak éppen, hogy túlságosan megszoktam azt a típust, amely körülvesz az egyetemen.

— És ez a típus fakó, színtelen, ugye? — kérdezte Erik nyugodtan.

— Hát nem? Én is olyan voltam, mint egy szürke kis egér, nem igaz?

— És most... most milyen?

— Meg akar büntetni, Erik? — kérdezte Mary komolyan.

— Igaza van — ismerte be Erik. Nagyot sóhajtott. — Egyébként, nem mindegy? Menjünk le és közben mesélje el, hogy kapta meg az ösztöndíjat.

Mary gondosan felöltözött. Amikor feltette kalapját és felhúzta kesztyűjét, a férfi kénytelen volt beismerni, hogy egyáltalában nem úgy fest, mint egy fizikusnő. Érezte, hogy marja a dühös féltékenység. Némán léptek be a büffé ajtaján.

— Az ösztöndíjat ezekért a neutron-tanulmányokért kaptam — mondta később Mary. — Azon a kísérleten kívül, amit maga fog elvégezni Traskerrel, benyújtottam még hármat... Massachusettsnek, a Harvardnak és a Duke-nak.

Erik felkapta fejét.

— Miféle kísérletek azok?

Amikor megmondta, Erik gúnyos bámulattal rázogatta fejét.

— Remek kis szervező maga, mondhatom! Országraszóló tudományos kutató-programot dolgozott ki saját magának! Mi dolgozunk, maga meg ül a karosszékében, átveszi az eredményeinket és megírja a cikkét.

Mary tudta, hogy tréfás hangon mondja, de egészen komolyan gondolja. Arcán elmélyült a szánakozás és aggodalom kifejezése.

— De hiszen mindenki így dolgozik, maga is tudja.

— Persze, hogy tudom. Felejtse el, amit mondtam, Mary. — Egyenesen a szemébe nézett. — Az igazság az, hogy gyötör a féltékenység. Féltékeny vagyok arra az ügyvédre. Féltékeny vagyok minden más fizikusra, akivel dolga van rajtam kívül. És az isten szerelmére, ne hivatkozzék arra, hogy nincs jogom így érezni. Ezt senki sem tudja jobban, mint én — de vigye az ördög! — mit csináljak, ha mégis féltékeny vagyok?

— Erik, ne legyen boldogtalan! — mondta Mary és kezét a karjára tette. — Kérem!

— Nem akarja, hogy boldogtalan legyek? — kérdezte esetlenül.
— Nem, nem akarom.
— Akkor bizonyítsa be.
Nyersen mondta ezt, nem kérő hangon. Azért mondta, hogy megbüntesse a gyötrődésért, mely a szemében tükröződött. És azért mondta, mert komolyan gondolta.
Mary nyugodtan és kitartóan nézett rá. Erik szíve erősebben kezdett dobogni, mert nem tudta, mit tegyen, ha a lány igent mond. Mary fürkészően nézett az arcába és vonásai mindjobban elvesztették lágy kedvességüket. Erik most már gyűlölte, mert leleplezte magát, elárulta Savinát — és mindezt semmiért.
— Még senki sem kért engem ilyen csábítóan — mondta Mary.
— Majd küldök virágot is.
A lány elfordult.
— Mary — mondta gyengéden és hangja kicsalta a lány könnyeit. Visszatette kezét Erik karjára. — Ah, Mary!
— Nem — felelte a lány. — Szó sem lehet róla.
— Az ügyvéd miatt? Vagy azért, mert maga változott meg?
— Hát nem mindegy?
— Nem tudom, de választ követelek.
A lány megint hallgatott és Erik nem tudott másra gondolni, csak az arcára, a hangjára és arra a boldogtalanságra, amely külön-külön mindkettőjükre vár. És reszketve állt annak a lehetőségnek a peremén is, hogy hirtelen megváltozik, megfordul minden.
— A válasz egyszerűen az, hogy: nem — mondta a lány kereken.
— Semmi egyéb?
— Semmi egyéb. Fejezzük be az ebédet és menjünk vissza dolgozni.
Erik ráemelte tekintetét és hosszasan vizsgálgatta arcát.
— Tudna dolgozni ezek után? — kérdezte.
— Igen. — Volt a hangjában valami dac, amely vérig sértette a férfit.
— Jó — mondta emelt hangon, mintha elfogadná a kihívást. — Ha maga tud, én is tudok.
— Nem, Erik, én komolyan gondolom.
Erre hirtelen elpárolgott a haragja és rámosolygott a nagy szomorúság ellenére is, amely szívére nehezedett.
— Biztos vagyok benne, hogy meg tudja tenni. És így nekem sincs más választásom.

4

Vasárnap, késő délután, Erik és Fabermacher némán felült a vonatra és visszautazott Argylé-ba. Mindketten mélyen elmerültek gondolataikba. Erik az előző estét megint Maxwell társaságában töltötte, mert Fabermacher elment valahová Ednával szórakozni. Erikre most ránehezedett az a nyomasztó érzés, hogy az egész week-end hiábavaló volt, semmi

döntő nem történt és amikor hazaérkeznek, ugyanott tartanak majd, mint annak előtte. Amint a vonat ringató csendjében visszatekintett az elmúlt napra, úgy érezte, hogy lázas tevékenységgel töltötte az időt, de valójában nem csinált semmit. Ugyanakkor az a homályos és az előbbivel ellentétes érzése is volt, hogy egy nap alatt teljesen megváltozott — lomha és tompa eszű ember lett belőle, sokkal jelentéktelenebb, mint addig volt.

Örömmel utazott Chicagóba, tele reménnyel, várakozással és büszkeséggel, amit az új kísérlet váltott ki belőle. És mindezek mögött volt valami titkosan mosolygó, mohó érzés — találkozom Maryvel, találkozom Maryvel! Mindez elmúlt, semmivé lett. Most csodálkozva kérdezte magában, mire is alapította azt az elképzelést, hogy nagyjelentőségű kísérletről van szó? Ötletes dolog, igen; de semmiesetre sem bombahatású. Nagyon kevés köze van az embermilliókhoz, akik égnek és lobognak, életbevágó szükségleteik kielégítéséért harcolnak, míg ő lomhán tengleng, mint egy fej káposzta — vasúton szállítják vissza abba az álmos veteményes kertbe, amelyen egy olyan undok és jelentéktelen varangyosbéka uralkodik, mint Regan....

Hirtelen tudatára ébredt egész pályafutása reménytelenségének és ez a tudat valósággal megbénította. Igaz ugyan, gondolta magában, hogy az elméleti, akadémikus tudósok lenézik és megvetik az ipari kutatómunkát. Ha messzebb nézünk, nem is vitás, hogy az atom és atom-mag kutatás sokkal fontosabb, mint egy új eljárás kidolgozása, amely megkönnyíti a gombok gyártását. Ezer meg ezer mérnök, akinek ismeretei nem haladják meg a fizika-tudomány elemeit, egészen jól megtanulja, hogyan kell elvégezni a repülőgépszárnyakra nehezedő erő elemzését. Épeszű ember össze sem hasonlíthatja ezt a kétféle munkát. De mindegyik fajta más-más életmóddal jár.

Nézzük például Maxwellt — mintha kicserélték volna! Egészen új ember lett belőle, amióta abbahagyta az egyetemi munkát. Vagy itt van Mary, aki szintén elérte azt, amit Erik magában „igazi életnek" nevezett. Csak az a kár, hogy nem ő segítette hozzá, hanem valaki más. Akármerre néz, mindenki utoléri, túlszárnyalja, ő meg lemarad és gyámoltalanul beéri mindenféle apró-cseprő sikerekkel, amelyek még most is kielégítik, örömet szereznek neki. Még ez a Fabermacher is kiugrik a sorból — hiszen egy olyan nőre bukkant, mint Edna, aki mohón, leplezetlenül, feltétlenül őt akarja!

Jóságos ég, gondolta Erik — mi vagyok én? Mit végeztem? És mit fogok elérni valaha is? Úgy érezte, hogy mindabból, amire valaha büszke volt, nem maradt semmi. Olyan érzés volt ez, mintha nyers sebek borítanák, kívül és belül.

Erik valami különös megnyugvást talált abban a beteges önkínzásban, amellyel saját jelentéktelenségének tudatára ébredt. Talán csak azért tudta elviselni, mert lehetővé tette számára, hogy eljátszogasson egy gondolattal — egy elhatározással, amelyre sohasem fogja elszánni magát, hacsak nem kényszerítik rá... Maxwell tegnap nagyon érdekes ajánla-

tot tett neki. Erik, persze, nevetve elhárította. De most, ahogy hazafelé utazott, nagyon komolyan kezdett foglalkozni vele.

Taxiba ült, úgy hajtott a tiszta kisváros vasárnap délutáni csendjén keresztül. A vasúti utazástól piszkosnak és poshadtnak érezte magát. Fabermacher kiszállt a lakásához legközelebb eső utcasarkon. Erik egészen gépiesen meghívta, hogy jöjjön át hozzá és töltse náluk a nap hátralevő részét, de Hugo gyorsan elhárította a meghívást. Erik otthon, amint belépett az ajtón, meglátta Savinát fekete crêpe-de-chine ruhájában — ez volt a két ruha egyike, amelyet akkor szokott felvenni, ha társaságba ment. A ruha két éves volt, de — mintha egy másik férfi szemével nézné — Erik észrevette, hogy Savina milyen finom és elegáns ebben a ruhában, igazán olyan, mint egy virág. Savina megcsókolta és mosolya, amelylyel üdvözölte, nem tudta elrejteni aggodalmát. Érette aggódott. Alighanem meglátszott rajta, milyen pocsékul érzi magát.

— Milyen csend van itthon — mondta. — Hol van Jody?

— A szomszédban. Már egy órával ezelőtt átvittem, hogy áthajtsak Tremaine-ékhez. De nem indultam el, itt ténferegtem, hátha pontosan megérkezel.

— Tremaine-ékhez? Erről egészen elfelejtkeztem! Hát csakugyan oda kell mennünk?

— A te ötleted volt. Azt mondtad, hogy akikkel eddig érintkeztünk, csupa szedett-vedett népség és legfőbb ideje, hogy a rendes emberek közé kerüljünk. Gondoltam, feláldozom magam, és én mindenesetre elmegyek, akár megérkezel, akár nem.

Erik fáradtan leroskadt egy karosszékbe.

— Csakugyan azt mondtam? Olyan nagyképű voltam?

— Nem vetettem a szemedre — felelte Savina.

— Tudom, hogy nem azért mondtad. De maga a gondolat olyan szánalmasan megindító! A szándék, hogy imponáljunk ezeknek a hülyéknek. Úgy látszik, komolyan kezdek félni attól a nyavalyás Regantől!

Savina lehajolt hozzá. Fekete ruhája igazán tökéletessé tette halvány bőrét. Sokkal csinosabb, mint valaha — gondolta Erik.

— De neked nem kell jönnöd, szívem — mondta Savina. — Majd azt füllentem, hogy még nem jöttél meg. Én meg majd csak kibírom ezt a délutánt.

— Te kibírod, tudom — felelte a férfi. — De neked sem kell elmenned. Miért rójak rád olyasmit, amit magam...

— Nem olyan veszélyes, Erik — nevetett Savina. — Majd betöltök néhány csésze teát és megcsodálom Tremaine yacht-felszerelését. És ha az a bárgyú sógora újra rákezdi, hogy szembeállítsa Proustot Conraddal, elragadtatva sóhajtom majd: „Mennyire igaza van!" Aztán elcsevegjük egymásnak, hogy újabban milyen borzalmas vásárolni és aztán vége is van az egésznek. — Amikor látta, hogy Erik nem mosolyog, megváltoztatta hangját és kijelentette: — Jól van, nem megyünk. Beülünk a ko-

csiba és kihajtunk a hegyek közé. — Kezét férje kezére tette. — Már úgyis rég nem tettük ezt.

Erik csendesen ült, nem felelt semmit.

— Mi baj van, Erik? Nem sikerült a megbeszélés? A kísérlet megvalósíthatatlannak bizonyult?

— Nem arról van szó.

— Akkor Hugo miatt lógatod a fejed? Valami kellemetlenségbe kevert? Rád rakta a gondjait?

— Micsoda gondjai lehetnek neki? A legtehetségesebb ember a világon és talált egy lányt, aki bolondul érte...

— Azt hittem, hogy az a lány nem tetszik neked. — Kicsit előrelépett és erősen a szemébe nézett. — Hát nem szakított vele?

Erik nyugtalanul fészkelődött a helyén.

— Tetszik vagy nem tetszik — mondta — hát ki vagyok én, hogy a bírája legyek? — Elhallgatott, majd hirtelen kikottyantotta: — Mit szólnál ahhoz, ha New Yorkba költöznénk? Van ott egy állás a számomra. Emlékszel még Tommy Maxwellre? Véletlenül összeakadtam vele a szállóban. Ő említette nekem.

Savina arca felderült.

— Úgy érted, hogy kineveznének a Columbia-egyetemre?

— Nem egyetemi állásról van szó — felelte Erik magára erőltetett türelemmel. Túl sok mindenen esett át ezen a weekenden. Bosszantotta, hogy valaki, aki olyan közel áll hozzá, mint Savina, nem érzi meg, milyen más szemmel nézi a világot. Micsoda változás! De ez olyan gyötrelmesen jött létre, hogy igazán nem volt kedve elmagyarázni Savinának. — Ipari munka. Maxwell búcsút mondott a kutató-munkának, egyelőre. Az állást neki ajánlották fel, de nem kér belőle, mivelhogy — ezt jól megjátszott közönnyel fűzte hozzá — mindössze négy és félezret hoz kezdetben.

— Négy és félezer! De hiszen ez több mint nyolcvan dollár hetenként!

— Igaz, de ő most jóval többet keres, mint tízezret.

Savina úgy nézett rá, mintha nem volna biztos benne, hogy komolyan beszél-e?

— De hiszen mindig azt mondtad, hogy sohasem vállalnál állást egy ipari üzemben.

— Mindig azt mondtam? Felejtsd el. Jól éreznéd magad New Yorkban, nem igaz?

Figyelmesen ránézett és észrevette, hogy saját boldogtalansága visszatükröződik az asszony szemében.

— Nem értem — mondta Savina. — Olyan furcsán beszélsz róla, hogy gondolkodóba ejt... Vagy tévedek talán?

— Nem, igazad van — felelte Erik és elfordította fejét. Az asszony meleg, könnyű keze újra megcirógatta és most olyan közel érezte magát hozzá, hogy szinte fájt. Tegnap még egy másik asszonytól koldult szerelmet és bármilyen tétovázva kérte is abban a pillanatban, tudta, hogy

ha megkapja, nincs többé visszatérés. És annak a pillanatnak az emléke még élénken élt benne, de éppen olyan eleven volt ez a mélységes meghittség és megértés, amely most összeforrasztotta Savinával. Ügyefogyottan mosolygott és megjegyezte: — Az igazság az, hogy nem is akarom megkapni azt a nyavalyás állást.

— Akkor menjünk kocsikázni, Erik — kérte Savina.

Erik kimerülten felállt.

— Jól van, szívem, de te vezeted a kocsit.

NEGYEDIK FEJEZET

1

Erik megbeszélte Traskerrel hétvégi utazása eredményeit. Amit elmondott, száraz és kivonatos változata volt a végső döntéseknek. Becsületesen elkövetett mindent, hogy egyéni családását a legjózanabb tárgyilagosság mezébe öltöztesse.

— Hát akkor csináljuk meg — mondta Trasker rövid gondolkodás után. — Folytatjuk az előkészítő munkát, mintha nem is volna kétséges. Ha Regan ellene van, tegye meg ő az első lépést.

Hat héttel később, amikor végre beterjesztették tervüket és a megfelelő költségvetést is, Regan azt mondta, hogy tüstént lássanak hozzá. Hűvös formalitással beszélt, minden személyeskedés nélkül.

— Ehhez különleges kiutalást kell kérnem — mondotta. — Eltart egy ideig, amíg keresztülmegy a bürokrácia retortáin. De addig is, ha szükségük van valamire, szerezzék be az én számlám terhére. Minden szükséges igénylési lapot aláírok.

Előzékenysége egészen lefegyverezte őket, amíg rá nem jöttek, hogy Reganhez vagy a titkárnőjéhez kell szaladgálniuk minden doboz csavarért vagy egy darabka forrasztórúdért is, ha szükségük volt rá.

Meddig tart ez még így? — kérdezte Erik két hónap múlva. — Minden most végzett hallgatónak számlát nyitnak és megkaphat a raktárból mindent, amihez kutató-munkájában szüksége lehet, míg mi...

— Türelem! — intette Trasker. — Adj neki még egy kis időt. Az egyetemi költségvetést nehéz módosítani a tanulmányi félév közepén. És még ha Regan szándékosan nehezíti meg a dolgot — akkor is folytatjuk a munkát!

— Helyes — felelte Erik. — De egyet mondhatok: mi vagyunk a két mesebeli kiralyfi, akit bezártak a toronyba. És ha az lesz a vége, hogy megtalálják porladó csontjainkat a pincetömlöc lépcsői alatt — zokoghatsz!

— Itt akaród hagyni az állásodat? — kérdezte Trasker kereken.

— Hát itt hagyhatom? Legalább hat hónapba telik, amig bárhol megüresedik egy állás, ha ugyan megüresedik. És fülig úszom az adósságban a bútor miatt, amit vettem. Nem mehetek el innen, de azt se akarom, hogy Regan udvari bolondja legyek.

— Nézd, Erik, Leach szavában bízva, beleharaptunk valamibe, ami jó dolognak látszott. Volt benne fantázia. Nos, Leach meghalt és vele együtt az is, amit vártunk tőle. Ha okvetlenül haragudni akarsz, haragudj rám, hogy belerántottalak ebbe.

— Nem a te hibád.

— Akkor meg felejtsd el. Nem segítesz rajta, ha duzzogsz.

— Duzzogok? — kiáltott fel Erik.

— Ellen szokta ezt a fejemhez vágni — mosolygott Trasker. — Valahányszor úgy érzem, hogy megpukkadok dühömben, Ellen ezt duzzogásnak nevezi. Igaz is, keddre hivatalosak vagytok hozzánk vacsorára, te meg Savina. Ellen ma délelőtt felhivja a feleségedet telefonon. Hugót is hívtam, hogy jöjjön el, de ismered — nem tudtam tőle egyenes választ kapni.

Hugo Fabermacher maga sem tudta, elmegy-e Traskerékhez vacsorára. Jóformán csak az utolsó pillanatban határozta el magát. Hétfőn reggel, amint a friss tavaszi szellőben a könyvtár felé ballagott, találkozott Savinával, aki éppen hazafelé tartott bevásárló körútjáról. Hugo csatlakozott hozzá és néhány percig eljátszogatott Jodyval, aki boldogan hagyta magát tolni a csomagokkal megrakott gyerekkocsiban, a hosszú kapaszkodás után a domboldalon felfelé. Hugo mosolyogva nézte a fiúcskát.

— Úgy terpeszkedik ott, mint egy király a zsákmányolt kincsei közt — mondta sóvárogva. — Övé az egész világ!

Savina nevetett.

— Most már sértésnek tekinti, ha elmegyünk és a gyerekkocsit is magammal viszem. Pedig az igazság az, hogy nem is az ő kedvéért viszem, hanem a csomagok miatt.

— Hadd toljam egy kicsit! — mondta Hugo és átvette Savinától a kocsi fogantyúját. Kihúzta magát és ünnepélyesen lépegetett, mintha dacolni akarna a diákokkal, akik kisebb csoportokban jöttek vele szemközt és megbámulták. Hát van valami különös abban, ha egy egyetemi instruktor gyermekkocsit tol?

Nem nézett egyenesen Savinára és mintha nem lett volna kedve beszélni, béérte azzal, hogy mellette mehet. Könnyű volt Hugo szívében olvasni, de Savina már régen elhatározta, hogy úgy viselkedik vele szemben, mintha nem volna köztük semmi egyéb, csak az a felületes barátság, amely olyan gyakori egy asszony és férjének barátja között. Savina rendületlenül hitt abban, hogy a szerelem, ha nem bátorítják, nem lehet hosszú életű. Ha érdeklődést tanúsítana Hugo boldogtalansága iránt,

még azt találná hinni, hogy kegyetlen módon birtokjogot akar gyakorolni fölötte.

Savina még önmaga előtt sem tagadta, hogy Hugót vonzónak tartja, de ugyanilyen nyíltan megállapította azt is, hogy nem ijed meg ettől. Ha valaki férjhez megy és szereti is a férjét — vélte Savina — ez még nem ok arra, hogy teljesen érzéketlenné váljék más férfi varázsával szemben. Egy férfi, aki tetszett neki még mielőtt megismerkedett Erikkel, tetszhetik azután is — csak az a fontos, hogy az ember tudjon különbséget tenni a kétféle érzés között. Savinának ösztönös érzéke volt minden iránt, ami józan és észszerű.

De még így is vigyáznia kellett, hogy megőrizze egyensúlyát, amelyet erősen veszélyeztetett a rokonszenv érzése, ha Hugo távol volt — és a belőle áradó varázs, ha közel volt. Nem tudta megérteni, miképpen lehetséges az, hogy egy olyan ember, mint Hugo Fabermacher, érdeklődik iránta. Kissé nyugtalanította is az a megyőződés, hogy ha közelebb engedi magához, Hugo bizonyára kiábrándulna belőle. Nem mintha a férje kisebb igényű vagy rosszabb ítélőképességű volna, mint Hugo. Csakhogy Erik sokkal melegebb és emberibb. Ők ketten egészen összeolvadtak, ezernyi szál köti őket össze, viszont alig van olyan érdeklődési terület, amelyet megoszthatna Hugóval. De mindez mitsem változtatott azon, hogy Hugo vonzó férfi.

— Eljön holnap este Traskerékhez? — kérdezte végül.

— Nem hiszem — felelte Hugo vállvonogatva. — Mindenesetre értesítenem kell őket.

— Meg sem látogatott minket azóta, hogy visszajött Chicagóból.

— Chicagóból? — Hugo elpirult és elfordította arcát. — Nem kellett volna elmennem oda.

— Magától függött — mondta az asszony nyugodtan.

— Lehet, hogy az élet magának nagyon egyszerű. Az én számomra nem az.

— Csak addig komplikált, amíg az ember akarja.

Hugo elnevette magát.

— Ha magát hallom, azt kell hinnem, hogy vagy nagyon erős, vagy nagyon tapasztalatlan.

— Remélem, hogy a jobbik esetet tételezi fel rólam — mosolygott az asszony. — Örülök, hogy legalább ennyit ad nekem.

— Még többet is — a legjobb kívánságaimat. De egy dologban igaza van. Többet kellene emberek közé járnom.

Elértek a könyvtár épülete elé.

— Szóval, eljön holnap este? — kérdezte az asszony.

— Igen.

— És még valamit, Hugo: ha Edna megint lejön, kérem, hozza el látogatóba mihozzánk.

— Nem jön — felelte Hugo gyorsan. — Amit személyesen nem tudtam

megtenni, megtettem levélben. — Most Savina szemébe nézett. — Szégyellheti magát miattam, Savina.

2

Traskeréknél vacsorázni — ez már szinte családi szokássá vált Gorinéknál. Fabermacher nem érezte magát olyan otthonosan náluk, noha mindössze két házba volt bejáratos és Traskeréké volt az egyik. Félénksége erősen gátolta, azonkívül félénkké tette a Trasker-lányokat is, akik afféle regényhőst, romantikus figurát láttak benne. Erik egészen más volt — teljesen fel tudott oldódni náluk. Ellen Trasker származása és családi környezete hasonlított az övéhez. Száz meg száz apró dolog, amit Ellen tett, olyan mosolyt csalt az arcára, amely mintha ezt mondta volna: „Aha! Ezt ismerem!"

Először is, Ellen Trasker úgy szeretett leülni a vacsorához, hogy valáméннyi fogás ott legyen az asztalon, egyszerre: a leveses tál, a forró főzelék, a gondosan fedett tűzálló tálban a hús, az asztal közepén az előre felszeletelt torta vagy lepény, és végül a kávéskanna.

— Éppen úgy, mint nálunk odahaza — mondta Ellen, mintha negyvenegy éves korában még mindig az a kislány volna, aki a családi farmról jött a városba, látogatóba. Sima, világosbarna haja volt, barna szeme és sötét bőre. Arca rendszerint nagyon egykedvű, szinte szigorú volt, de hirtelen széles mosoly ömlött el rajta, a szegény, vidéki lelkész leányának kaján, kritizáló humora. Nem volt benne semmi asszonyi hiúság, de háza olyan tiszta volt, mintha óránként felsikálták volna.

A két Trasker-lány, Ruth és Nancy, még le se szedte az asztalt, amikor már szőnyegre került Regan neve. A vacsora alatt senki se beszélt róla, mintha megfogadták volna, hogy a kellemetlen témát távol tartják az asztaltól, amíg csak lehet. De az öreg professzor így is ott volt a szobában az egész idő alatt, gonosz türelemmel üldögélt a sarokban — várva, hogy szólítsák. De azután felkelt és odaült a társasághoz az asztal mellé, és lopva, gúnyosan mosolyogva figyelt mindenkit, aki róla beszélt. Azokat meg bosszantotta és ingerelte a láthatatlan vendég fölényes sebezhetetlensége, talán éppen ezért öntötték ki minden haragjukat, amit vele szemben éreztek.

— Egyetlen vigaszunk, ha ugyan vigasznak nevezhetem — mondta Erik — hogy nemcsak mi vagyunk elégedetlenek. Az angol szakon mozgalmat indítottak, hogy maguk válasszák a dékánjukat és ne felülről nevezzék ki. A többi kar is így gondolkodik. Valami kérvényt köröznek aláírásra.

— Nem érnek el vele semmit — vélte Hugo. — Legfeljebb néhány bátor előadó írja majd alá — éppen azok, akiket már régen elkönyveltek felforgatónak és zavarkeltőnek.

— Nem egészen így van — vitatta Savina. — Éppen ma találkoztam

Mrs. Demaresttel az A & P áruházban. Egészen nyíltan beszélt arról, hogy az ő ura is az elégedetlenekkel tart. Pedig egyike annak a néhány embernek, akinek a tudományos tekintélyét az egyetemen is elismerik.

— Könnyű neki — felelte Trasker. — Nem Regan áll a történelem-szak élén.

Eriknek egy pillanatra az a benyomása támadt, hogy a beszélgetés bosszantja Traskert.

Ellen Trasker elővette kötését és összeráncolta homlokát a csattogó tűk fölött.

— Ha megkérdeznétek az én véleményemet is, — jegyezte meg — azt mondanám, hogy az egész terv túl merész. A dékán nálunk maga az atya-úristen. Minden dékán az. Nem fogják harc nélkül feladni a pozíciójukat!

Trasker ránézett és furcsa módon elpirult. Szemében bűntudat tükröződött. Hirtelen előrecsúszott a széken, mintha el akarna menekülni.

— Az ördög vigye ezt a Regant! — kiáltott fel olyan elgyötört hangon, hogy mindenki csodálkozva bámult rá, csak Ellen merült el a kötésében, nem emelte fel a fejét. Trasker felállt és fel-alá járkált a szobában. — Azt hiszitek, én nem tudom, milyen gonosz fráter? Azt hiszitek, nem érzem magam kutyául, hogy belerángattalak benneteket ebbe az undokságba? De nem akarok harcba keveredni Regannal. Megmondom őszintén, félek tőle. Egyszerűen, félek tőle.

Szavait megdöbbent csend követte. Ellen most lassan felemelte fejét és férjére nézett — olyan arckifejezéssel, amely egészen új volt Erik és Savina számára. Ellen úgy nézett a férjére, mintha fejét a keblére akarná vonni, hogy a férfi kisírja magát. Fabermacher révedező szemmel nézett rájuk.

— Nem értem — mondta Erik lassan. — Mielőtt idejöttél, Leach megmondta neked, hogy Regan utódjául szemelt ki. Tudtad, hogy ez nem megy harc nélkül. Kész voltál harcolni.

— Harcolni? — ismételte Trasker megvető hangon. — Amíg Leach a hátam mögött állt, ez nem lett volna harc, vagy ha igen, Leach harcolt volna, nem én. Ha csatlakoznék ehhez a mozgalomhoz, hármunk közül az egyik feltétlenül áldozatul esne. És az egyetlen dolog a világon, amihez semmi kedvem — a mártíromság. Nem akarok mártír lenni, semmiféle ügynek a mártírja.

Trasker dühösen megrázta fejét és végül úgy kitört, hogy az már a hisztériával volt határos.

— Ismerem magamat — kiáltotta — és éppen azért félek! Ha egyszer kenyértörésre kerül a sor, nem tudnék visszakozni, meghátrálni. Végigharcolnám az egészet, minden következményével együtt. Amióta élek, mindig valami ilyesmitől rettegtem!

Erik és Savina egymásra néztek. Mindketten annyira szerették Traskert, hogy valósággal zavarba jöttek — még egymásnak sem akarták bevallani, mit éreznek. Hugo Fabermacher volt az egyetlen, aki úgy

viselkedett, mintha ezt már sokszor látta volna. Olyan sokszor, hogy Trasker félelmét egészen megszokott dolognak tartja.

3

Termékeny éveiben Clarke Regan ügyesen, ötletesen, szakértelemmel tervezett és szerkesztett mindenféle műszereket. Teleszkópja is abból a korból származott. Maga számította ki a lencsék állandóit. Maga készítette el, rovátkolta és véste a fém-alkatrészeket, maga szerelte fel a távcsövet egy nehéz fém-háromlábra, melynek minden irányban forgatható csuklója olyan sima felületű volt, mint a selyem. A több, mint másfél méter hosszúságú teleszkóp egyensúlya tökéletes volt.

A műszer Regan hálószobájának kiöblösödő erkélyajtajában állt. Csak éjjel használta, de sohasem arra, hogy az eget vizsgálja vele. A teleszkóp arra szolgált neki, hogy a város kivilágított ablakait figyelje.

Minden este, vacsora után, levetette gallérját és nyakkendőjét; kényelmes papucsába bújt; fejére pedig, hogy megóvja a meghűléstől, ráhúzta azt a kopott, gyűrött, ellenzős sapkát, amelyre vagy hatvan évvel azelőtt, még „gólya" korában tett szert. Így felvértezve, jó melegen és kényelmesen, elfoglalta őrhelyét a műszer mögött; lehúzta a távcső elefántcsont lencsevédőjét és elsötétített szobájából nyugodtan szemügyre vette a kivilágított ablakok sorát.

Fehér kezével, amelyen kidagadtak a kék erek, könnyedén forgatta az állványra szerelt fogaskerekeket; a készülék nagy fémszeme lassan felemelkedett — most még csak egy fejmozdulat kellett és a távcső máris gazdája agyának meghosszabbított folytatása lett. A készülék tökéletes volt, de hiába: csiszolt lencséje és csillogó réz-alkatrészei csak arra szolgáltak, hogy Regan azt lássa meg, amit látni akart. Ami csúnya és gyűlöletes volt, azt könyörtelen tárgyilagossággal meglátta; de ami szép volt, szemében az is csúffá változott.

Az éjszakai világ, amelyet sötét magánkuckójából figyelgetett, mintha egy színpad lett volna, tele néma szereplőkkel, akik gesztikuláltak, arcukat fintorgatták, vakaróztak, pőrére vetkőztek, majd sílány bőrüket mindenféle kelmékbe burkolták, amelyeket civilizált ruháknak tüntettek fel. Az emberek elengedték magukat, puha és petyhüdt alaktalan masszává folytak szét, mint a makaróni, ha lassan fő a tüzön, nyúlik és tekerődzik a fazékban. És úgy látszik, eszükbe se jut, hogy ablakaikon roló is van, amit le lehet húzni. Igazán nevetséges! Néha mégis megesett, hogy miközben egy ilyen némajátékban gyönyörködött, amely valami távoli szobában éppen a legérdekesebbnek ígérkezett — hirtelen leeresztették a redőnyt. Valószínűleg véletlenül történt, mégis olyan volt, mint valami rendreutasítás. Regan arca megrándult dühében és a néma sértésre némán visszavágott: „Te is menj a pokolba, te disznó!"

És amíg órákon át figyelte földi firmamentumát azzal a groteszk mó-

don meghosszabbított szemével, mellét úgy szorította a gyűlölet, mint egy szoros fűző. Még a torka is égett. — Hogy utálom őket, valamennyit! — gondolta. Ez az indulat néha olyan elviselhetetlen volt, hogy ajka remegett és a szeme hártyájára vetülő fényes kép eltorzult; elhomályosították váratlan könnyei, amelyek megzavarták a tökéletes optikai műszer működését. Kedve lett volna hangosan ordítozni és a gyűlölt világ képébe vágni, hogy mennyire utálja!

Regan optikai ormánya ma este is végigszaglászta a várost, egy darabig elidőzött a „Delta Szigma Fi" diáklány-otthon egyik fürdőszobájának ablakán, — kivilágított, tágas sarokablak volt — azután továbbsuhant a házakon, amelyeket évek óta így szokott esténként meglátogatni. A körív közepetáján megállt és a csövet ferdén a North Hillre irányította; megkereste a sötét Leach-palotát, hogy úgyszólván „leadja névjegyét" — ezt a tisztelgő látogatást egyetlen este sem mulasztotta el, amióta az a vén szamár a kukacok eledele lett.

Így haladt Regan balról jobbra, nyugatról keleti irányba, hogy inspekciós körútjának utolsó állomásaként eljusson Ikey ablakához. Hiába, egy ilyen Icig — az ember sohasem tudhatja! Néha egészen érdekes meglepetéssel szolgál. Ez az Ikey például ritka példány; rendszerint ott ül az asztalnál, könyvvel vagy valami papírokkal a kezében, de néha egy vöröshajú lánnyal. Micsoda ravasz Ikey ez! És milyen jó ezt az Ikey szót kimondani, félig keményen, a torokban, félig meg puhán, könnyedén. Mennyivel alkalmasabb a jó, tartós, hideg gyűlölet előpiszkálására, mint az igazi neve, az a krákogó hangzavar, amellyel bemutatkozik: *Fabermacher*. Micsoda név? Az Ikey összehasonlíthatatlanul jobb.

De nini, Ikeynek ma vendége van!

Az ablak levelezőlap-nagyságú keretében Regan két fiatalembert látott. Ah, Gorin — dünnyögte csalódottan. Mi az ördög hozta össze ezeket ma? Beszélgettek, illetve — ahogy Regan megfigyelte — most is, mint rendesen, Gorin volt az, aki beszélt. Fabermacher csak a fejét rázogatta. Sőt, most a két keze közé fogta a fejét. Gorin egy levelet vett elő a kabátzsebéből és felolvasta Fabermachernek, aki meghallgatta, azután öklével az asztalra csapott és beszélni kezdett. Felállt, járkálni kezdett a szobában, fel és alá, miközben kezével nyomatékosan, kétségbeesetten gesztikulált. Nyilván igyekszik megvásárolni Gorin ócska ruháját, de Gorin felháborítóan sokat kér érte. A vita jó sokáig tartott. Gorin többször át akarta nyújtani Fabermachernek a levelet, de az félrelökte. És ekkor a levelezőlap túlsó csücskében kinyílt az ajtó. Vajjon ki jön be? Nézd csak — a vöröshajú!

A két férfi nem várta a lányt — ez nyilvánvaló. Fabermachernek nincs is ínyére a dolog — ez is szemmel látható. Regan megtörölte kis sapkájával a koponyáját, hogy felszárítsa róla a verítéket. Lélegzete kissé meggyorsult, teste kissé elgémberedett, ezért mas tartásba helyezkedett. Rendszerint ez idő tájt szokott pihenni egy kicsit, de ebben a pillanatban nem mondhatott le a látványosságról, olyan érdekes volt. Most aztán igazán

nem hagyhatja abba. Fabermacher kisétált a képből, de azért Gorin és a lány élénken magyaráztak neki valamit. Ezután Gorin elment. Mért ne tegye meg nekik ezt a kis szívességet? — gondolta Regan. Különben is várja az a *dago** felesége.

Fabermacher visszajött a kép keretébe. A lány meg akarta fogni a kezét, de nem engedte. A lány hosszasan, komolyan beszélt hozzá. Ne légy már olyan kőszívű, Ikey — röhögött Regan. A lány megfordult és kinézett az ablakon. A kivilágított szoba kiemelte alakját — Regan fiatal korában jóképű fehérnépnek mondották volna. Most csüggedten visszafordult a szoba felé. És amikor megfordult, lassan lehúzta a vászonredőnyt. Regan szája nyitvamaradt, valóságos inzultusnak érezte. Nem akart hinni a szemének.

— Tetves fattyú! — szíszegte halkan.

A távcső mögött leselkedő, szikár öreg hátratolta sapkáját a tarkójára, pontosan úgy, mint „Bucky" Regan hatvan évvel azelőtt, amikor így juttatta kifejezésre bosszúságát, mert Amherst csapata rosszul állt. Szeme is fiatalosan csillogott forró izgalmában. Várt egy percig, mintha azt remélné, hogy megérzik haragját és jóvátesznek hibájukat — az ő kedvéért újra felhúzzák a függönyt. De a redőny meg se moccant.

Regan otthagyta a teleszkópot és az asztalhoz lépett. Szórakozottan kortyolta a tejet, amit magával hozott. Már régen nem hozták ki enynyire a sodraból. Visszament a távcsőhöz és újra belenézett. A redőny le volt húzva. A nyomorultak!

Nem szabad így izgatnia magát, gondolta. Ami sok, az sok. Amióta ez a három ember idejött Cumberlandbe, nem tud megnyugodni. Mintha három detektív ólálkodnék egy ember körül, aki megölt valakit jogosan és tisztességesen, csak éppen a jogát nem tudja igazolni. Igen, úgy megrémítették ezek a nyavalyások. És mégis nagyon méltányosan bánt velük — tette hozzá dühösen. Az öreg Leach meghalt és pártfogoltjai itt maradtak védtelenül. Játszva kitekerhette volna üldözői nyakát — de bántotta őket? Emberfölötti önuralommal és tisztára a tudomány iránt érzett szeretetből, minden nap elnyomta magában a vágyat, amely arra ösztönözte, hogy fenéken rúgja őket és kitegye a szűrüket az egyetemről. De nem tette meg, mert akármit mondanak is, Clarke Regan úriember.

De ez a zsidó — ez már sok egy kicsit! Az ember tűr, tűr, de mindent mégsem lehet lenyelni. Talán ő hozatta ide ezt a Fabermachert? Vagy rá lehetne-e erőszakolni egy niggert egy délvidéki egyetem tanári karára? Akkor milyen jogon követelik tőle, hogy a gyomra bevegyen egy zsidót? És ha Fabermacher tisztességesen viselkedett volna, szerényen és alázatosan, ahogy kell — akkor még hagyján. De a szabadossága vérlázító! És még azt se mondhatja, hogy nem figyelmeztették. De minden hiába, ez olyan ember, akinek odanyújtod az ujjadat és már a kezed után

* *Az olaszok csúfneve Amerikában.*

kap. Ki hibáztathatja Regant, — mondta magában Regan — ha megteszi a kellő lépéseket? Nincs épeszű ember, aki rossznéven venné tőle. Trasker és Gorin maradhatnak, amíg nem ütik bele az orrukat semmibe, de Fabermachernek mennie kell, ez nem vitás.

És mialatt betakarta kedvenc műszerét és gondosan lehúzta a saját ablakainak redőnyeit — még mielőtt villanyt gyújtott volna — azon törte a fejét, milyen indokolással rúgja ki azt a fickót? Erkölcstelen magatartás — vagy felforgató tevékenység? A kettő közül melyikkel nehezebb szembeszállni?

Savina csodálkozva látta, hogy Erik korábban jött haza, mint várta és arca feldúlt, rosszkedvű, csüggedt. Látta, hogy idegesen járkál a szobában, de nem akarta megkérdezni tőle, mi baja.

— Nem is akart odafigyelni — mondta Erik hirtelen. — Megmutattam neki Fox levelét, nem akarta elolvasni. Végül én olvastam fel neki.

— No és aztán?

— Aztán beállított a nő. Hugo hiába írt neki, Edna nem nyugodott, ideutazott.

Sehogy se tudta leírni Savinának azt a nyomasztó érzést, amely egy idő óta lelkére nehezedett, mind gyakrabban visszatért és mindjobban nyugtalanította. Fox levele rövid volt:

Kedves Gorin,

Csak érdeklődni akarok, nincs-e valami baj Hugo körül. Már többször írtam neki, megkérdeztem, munkája hogyan halad, de választ nem kaptam. Mint mindenki, én is nagyon sokat várok tőle. Beteg talán? Mi az, amin dolgozik? Ha van egy kis ideje, legyen szíves, írjon egy pár sort, mert komolyan aggódom. Szívélyesen üdvözlöm családjával együtt.

Earle Fox

De egyetlen szót sem írt őróla. Eszébe se jut megkérdezni: és mit csinál maga, Gorin? Végül pedig megérkezett Edna is, hogy betetőzze a bajt. Magával hozta azt a szörnyű, égő vágyát, amelynek Hugo a gyújtópontja. Nem lehetett lerázni, elküldeni. Az egész úton hazafelé Erik gyötrődve gondolt arra, hogy az emberek mind akarnak valamit, vágyakozva törnek valamire, elszáguldanak mellette jobbról-balról, de vele nem törődnek. Ő mindig egyedül baktat a maga útján, tapossa az órákat, hónapokat, éveket — és ami előtte áll, abban nincs ígéret, remény, megkönnyebbülés. De mit is akar tulajdonképpen? — kérdezte magától. Még erre sem tudott válaszolni.

Egy este — négy hónappal később — Erik megtudta, hogy Fabermachert rövid úton eltávolították az egyetemről. Eriket mélységesen felháborította a hír, de ugyanakkor valami titkos örömet érzett, mintha végre közelebb jutott volna a saját válsága végéhez. Mintha az a sok kudarc és elégedetlenség, amely szívébe zártan füstölgött és kavargott hónapok óta, most már hamarosan kirobbanna. Megszólalt a telefon. Trasker dühös hangja sürgette, hogy tüstént menjen át hozzá. Amint Erik ezt a hangot hallotta, maga is úgy érezte, hogy neki kell mennie Regannek és visszaütni azzal a vad haraggal, amelyet eddig csak maga ellen fordított.

Éppen segített Savinának elmosni a vacsora-edényt és még kezében volt a nedves törlőruha. Gyorsan elmondta neki, mi történt és szaladt Traskerhez. Savina nem mehetett vele, nem hagyhatta magára Jodyt.

Traskeréknél már mindjárt észrevette a baj közvetett jeleit. A két kislány szokatlanul csendesen üldögélt a hallban, köszönését olyan tompa hangon viszonozták, mintha beteg volna a házban. A hall sarkában két viharvert, külföldi külsejű bőrönd állt. A nappaliban Trasker az egyik ablakhoz támaszkodott és kibámult a semmibe. Ellen dühödt nyugalommal kötött, Fabermacher pedig a nagy zongora öblében állt, sovány arca ráncos és gyűrött, szeme révedező... mintha valami szörnyűséget látott volna valahol messze, olyan messze, hogy figyelmeztető hangja nem ér el odáig.

Mindnyájan Erikre pillantottak, gyorsan felvillanó reménységgel, amely a következő pillanatban már ki is aludt. Fabermacher beszélni kezdett. Nagyon gyorsan beszélt, ott hagyta a zongora fedezékét, és fel-alá járkált a szobában.

— És még valami, amiről megfeledkeztem. Az íróasztalom legalsó fiókjában van egy kis notesz. Mindenféle számítások vannak benne, amiket nem tudtam befejezni. Kérlek, küldd el nekem, a többi holmival együtt, majd ha megírtam a címemet. És valahol megtalálod a Frenkel-kötetemet is. Arra is szükségem lesz.

Erik az egyikről a másikra nézett. Lám, mindennek vége van, az ő közreműködése nélkül. Őt megint kihagyták.

— Hát nincs idő a vonat indulásáig, hogy minden holmidat összeszedd és becsomagold? — kérdezte.

Fabermacher arca vérvörös lett, gyorsan Erikhez fordult és úgy nézett rá, mintha most látná először.

— Csak nem képzeled, hogy még egyszer beteszem oda a lábam! — kiáltotta felháborodva. — Amikor a taxi elhalad mellette, kénytelen leszek behúnyni a szememet, nehogy véletlenül meglássam azt a... ó, istenem, mért nem öltem meg? Azt kellett volna tennem! Elkapni azt a ronda, kiszáradt nyakát és jól megszorítani!

Erik és Trasker összenéztek.

— Hagyd már, Hugo! — mondta Trasker. — Ennek már vége.

— Nincs vége! Sohasem lesz vége! Mindig így van velem — akkor szedem össze az erőmet, akkor akarok küzdeni, amikor már vége a harcnak, amikor már meghaltam. És nemcsak én, így jár mindenki, aki alázatos megadással várja a halált. Ismerem ezt, láttam sokszor. Láttam Németországban. Egy éjjel, az erdőben — eh, ezt már elmeséltem nektek! — Traskerről Erikre nézett és kibuggyanó hangja hirtelen megváltozott. Most már úgy folytatta, mintha egyszerűen csak beszélgetne. — Tudod, behívatott magához és eleinte nem is vettem komolyan, szinte kedvem lett volna nevetni. Ott ült, felfuvalkodva, gonoszul, mint egy öreg farkas, aki éppen most falt fel egy csecsemőt és előadást akar tartani a kölykeinek arról, hogy ne legyenek egymáshoz kegyetlenek. Ott ült parádésan, önhitten, látszott rajta, hogy hízik befelé. És mégis szánalmas volt. Folyton azt kérdeztem magamtól: hát aztán, valójában mit tehet ellenem? És amit mondott, olyan mulatságos volt. Elbocsátjuk felforgató tevékenysége miatt, — ezt mondta. Ha jobban megnézzük, ez olyan nevetséges, hogy már az őrültséggel határos. Jól van, mondtam magamban. Ha akarja, küldjön el ezért. Olyan emberek szemében, mint maga, az olyan emberek, mint én, felforgató tevékenységet űznek már akkor is, ha lélegzetet vesznek. Szóval, felforgató vagyok. De aztán kiderült, hogy erkölcstelen is vagyok és ez a másik ok, amiért kirúgnak. Ez már nem olyan mulatságos, mint az előbbi, de ha egy olyan ember, mint Regan, erkölcstelennek nevez valakit, még ez is a bohózat hagyományait követi. Az ember kissé kényszeredetten nevet, de azért nevet. Eddig rendben volt. De jóságos ég, most kezdte csak igazán. Egyszerre láttam, hogy nem is olyan tréfadolog. Akkor éreztem, hogy elborít a félelem. Mint az iszap, mint egy háló — pontosan úgy, ahogy akkor történt, éjjel, az erdőben...

— Hagyjuk már ezt! — vágott a szavába Trasker élesen. Elmozdult az ablaktól és közelebb lépett Hugóhoz. — Most az a dolgunk, hogy elhatározzuk, mit kell tennünk.

— Csak egy dolgot tehetek. Mihelyt megjön a taxi, beülök, és mihelyt elindul a vonat, elutazom.

— Hová? — kérdezte Erik. — Nem mehetsz el így. Nem volt joga elküldeni téged. Amire hivatkozik, nem ok. Felforgató tevékenység? Gyerekesen ostoba! Erkölcstelenség? Hát mit mondhat, mit csináltál? Serdülő fiúkat zaklattál?

— Fiúkat? — mondta Fabermacher. — Itt már az is erkölcstelen, aki lányokat lát vendégül. Valóban csak egy lányt, Ednát. Erkölcstelenség, ha együtt vagyok vele! Van itt valami, ami nagyon különös. Ahogy Ednáról beszélt, olyan érzésem volt, mintha valósággal látott volna bennünket együtt. El tudjátok képzelni ezt az érzést? Még ennél is rosszabb volt. Úgy éreztem, mintha erőszakkal levetkőztetett volna bennünket egy utcasarkon. Istenem, mit mondjak nektek? Úgy éreztem, mintha mellbe szúrtak volna. Nem annyira magamért, mint inkább Ednáért. Hogy is

mondjam — úgy beszélt róla, mintha ő is... úgy ismerné mint én. Olyan volt, mint egy lidércnyomás. A felforgató tevékenység, a szokásos zsidózás... mindezt fel se vettem. De az a másik dolog...

Erik és Trasker megint összenéztek.

— Valóban zsidózott? — kérdezte Erik.

— Természetesen, de az a másik dolog, az volt az, amiért meg tudtam volna ölni.

— És mit tettél? — kérdezte Erik türelmetlenül.

— Semmit — felelte Fabermacher olyan arckifejezéssel, mintha önmagától undorodnék. — Semmit, csak álltam ott. Mint azon az éjszakán, az erdőben, mikor vártam, hogy megöljenek. — Vad tekintettel kezeire meredt. — És Regan az egész idő alatt pokolian mulatott. Mintha ezt mondta volna: *„Azt hiszi talán, hogy én vagyok az egyetlen, aki így érez? Van rajtam kívül sok millió, százmillió ilyen!"* Hát megüthetek százmillió embert? Ezért nem tettem semmit. És ezért nem tettem semmit azon az éjszakán, a Feketeerdőben, amikor a diákok tizenötünket kihurcoltak oda és egyikünk sem tett semmit, eltekintve egy kis dulakodástól az elején, amikor elfogtak. Emlékszem, nagyon sötét volt. Egy kis tisztás közepén álltunk, összekötözve és körülöttünk a többiek. SS-sapkájuk ellenzőjén visszaverődött a csillagfény. És akkor, az utolsó pillanatban, apám, aki a legöregebb volt valamennyiünk közt, megmozdult. Ő volt az első, aki megmozdult. Pedig igazán öreg ember volt. Az ő tanárjuk, azoké a bitangoké. Hirtelen felemelte összekötött kezeit és rávetette magát a gazfickókra, amint sűrű körben állták körülöttünk. Addig úgy viselkedtünk, mint a birkák. De abban a pillanatban félelmünk elszállt és követtük apám példáját. Őt közben leütötték lapátjaikkal. Arcukat nem láttuk, nem láttunk belőlük mást, csak a sapkaellenzőt. De a lényeges az, hogy ott álltunk mind, tele gyűlölettel és félelemmel; mindegyikünk készen állt arra, hogy harcolva haljon meg, ha tudtuk volna, hogy a többi is megteszi. Nem hiányzott más, csak a jel, hogy kezdjük már. Enélkül ott volnánk a föld alatt, eltemetve apám mellé. Ugyanígy volt most is, amikor szemben álltam Regannel — csak azzal a különbséggel, hogy nem volt senki, aki megadta volna a jelet a küzdelemre. És még valami: a gyűrűn kívül most nem száz SS-legény állt, hanem százmillió ember.

— Ugyan, mit beszélsz! Nincs százmillió Regan! — mondta Erik. — Regan különc, csodabogár. Lefogadom, ha felterjeszted ezt az esetet az Amerikai Egyetemi Professzorok Szövetségéhez...

— Nem terjesztem fel sehová! — felelte Fabermacher vad haraggal. — Nem fordulok senkihez. Hagyjanak békében, hogy dolgozhassam — csak ezt akarom, semmi egyebet. Nincs időm ezzel az őrültséggel foglalkozni. — Megrázta fejét és két kezét összetéve, könyörgő hangon felkiáltott: — Az isten szerelmére, mért nem hagynak békén?

Egy autó dudált a ház előtt és az ajtóban megjelent a két kislány. Arcuk ünnepélyes volt.

— Itt a taxi — jelentette Nancy.

A ráncok elsimultak Fabermacher homlokán, mintha itt volna a szabadulás. Hirtelen az ajtó felé rohant, azután megállt, mintha csodálkozva ráeszmélne arra, hogy barátai is vannak, akiktől el kell búcsúznia. De arckifejezése elárulta, hogy érthetetlen módon, ez a legnehezebb az egészben. Ott állt a szoba közepén és egyik emberről a másikra nézett, mint egy kisfiú, aki szeretne kimenni, de nem tudja, hogyan osonjon ki a felnőttek közül.

— Mit is mondhatok? — emelte fel kezét gyámoltalanul, érezve tehetetlenségét az emberekkel szemben. — Köszönöm nektek, nagyon köszönöm. — Az ajtóban újra megállt és kibámult az utca túlsó oldalára, a szemközti házra, ahol Erik lakott. Arca csupa gyötrelem volt, amit Erik nem tudott megérteni.

Egy perccel később hallani lehetett, hogy a taxi ajtaja becsukódik. A motor berregett. Fabermacher elment. Erik kilépett az utcai ajtón és a távolodó taxi hátsó lámpája után bámult. Szemével követte az égő, vörös pontot, amint suhan lefelé a domboldalon, a fák összeboruló lombjainak fekete csipkéje alatt. A kis fénypont időnként fel-felvillant egy pillanatra az ágak között, azután eltűnt az éjszakában.

— Hová utazik? — kérdezte később Erik.

— Chicagóba — felelte Trasker. Erik visszafordult és úgy vette észre, hogy a feszültség, amelyet Fabermacher hátrahagyott, most Trasker körül sűrűsödik össze. Trasker fel és alá járkált a szobában, lehajtott fejjel, mintha Hugo lábnyomait akarná eltörölni a szőnyegen. Közben csak ennyit dünnyögött: — Telefonált Ednának, hogy várja a pályaudvaron.

Hát ez az egész? — kérdezte magában Erik csodálkozva. — A haragnak egy kis fellobbanása, amely csak arra szolgál, hogy megnyirbálja önérzetüket és a munkát itt még utálatosabbá tegye? Bizonyos értelemben irigyelte Fabermachert — ő legalább megszabadult és mehet, ahová akar. Olyan tehetséges, hogy könnyen el tud helyezkedni, hiszen már ismerik a nevét. Megszabadult ebből a kicsinyes pokolból. Erik hirtelen dühbe gurult a saját tehetetlensége fölött és felkiáltott:

— És mit csinálunk mi? Nyelünk egyet és belenyugszunk mindenbe?

Trasker folytatta izgatott szaladgálását a szobában és nem felelt semmit. Végül Ellen szólalt meg helyette anélkül, hogy felpillantott volna:

— Hát mit tegyünk, Erik? Mit indítványoz?

— Nem tudom! Valami ostobaságot — például olyasmit, hogy Regan pofájába vágjunk.

A holdfényes utcán keresztül átpillantott saját otthonába. Világosságot látott a konyhában, ahol Savina nyilván még dolgozik. És az emeleten, a hálószoba ablakán keresztül is kiszivárgott egy kis gyenge fény — a hall lámpája, amelyet egye hagytak Jody kedvéért. Ezek a jelek eszébe juttatták feleségét és fiát — ez volt mindene a világon. A ház és mindaz, ami benne van, csak félig az övé. Minden bútordarabját elhomá-

lyosítja az adósság foltja. Nincs a kezében semmi, csak egy-két ember — a legkétesebb tulajdon a világon! Kicsoda ő, hogy ki akar állni a küzdőtérre és erőszakos cselekvést követel, amely feloldaná indulatait?

— Biztos vagy benne, hogy csak azért rúgták ki, mert zsidó? — kérdezte megfordulva, a vállán keresztül.

— Nyilvánvaló! — felelte Trasker haragosan. — Regan másképp nem tudta volna meggyőzni a kuratóriumot arról, hogy Fabermacher felforgató elem. Hiszen nem volt erre semmi bizonyítéka! És azt az egyszerű szerelmi ügyet sem festhette volna le úgy, hogy piszkos és erkölcstelen! De mondd ki ezt a szót, hogy „zsidó", és máris könnyűszerrel elhisznek akármit. A kurátorok végeredményben nem is olyan ostoba emberek, de mihelyt az antiszemita méreg belejut a szervezetükbe, a legokosabb emberek is kritika nélkül elfogadnak mindent — még olyanoktól is, akikről szívük mélyén nagyon jól tudják, hogy hülyék és gazfickók. Minden másképpen történt volna, persze, ha Fabermacher olyan harcos egyéniség, mint például Bill Cohen vagy Alex Moscowitz — ismerünk néhány ilyen embert! Képzeljétek csak el, hogy Regan Alex nyakába akarja önteni ezt a szemetet! Először is, nem merné megtenni, de ha olyan ostoba lenne, hogy megtenné. Alex könnyedén kitekerné a nyakát. Sorra venne minden egyes hazugságot és úgy sarokba szorítaná azt a vén méregkeverőt, hogy hiába kapkodna levegő után. De ez egy beteg fiú — olyan, mint egy nyomorék. Imitt-amott dagadó izmok, más helyeken még puha és gyenge, mint egy csecsemő. Sohasem tudhatod, mitől roppan össze. Az ördögbe is, de szép lett volna, ha szembeszáll Regannel!

— Bármikor visszatehet a Columbia-egyetemre — jegyezte meg Ellen.

— Hát ez a fontos? Erről van itt szó? — kérdezte Trasker, olyan dühösen, hogy szinte úgy hangzott, mintha valósággal gyűlölné a feleségét. — Éppen úgy azt is mondhatnád, hogy bármikor elvághatja a torkát!

Ellen felnézett rá és arca leplezetlenül elárulta megbántottságát.

— Jól van, Job. Csak azt akartam mondani...

— Pontosan tudom, hogy mit akartál. Meg akartad könnyíteni számomra, hogy ne csináljak semmit — csak üljek nyugodtan és fogjam be a számat.

— De nem, — szólt bele Erik — egyáltalában nem így gondolta.

Trasker heves kézmozdulattal belefojtotta a szót.

— Ne beszélj, hisz nem tudod, miről van szó! Ellen azt hitte, hogyha valaki nagy tudós, kiváló fizikus, akkor okvetlenül bátor férfi is. Ezt hitte rólam. Egyszer aztán megmondtam neki, hogy az egyetlen ügy, amiért kész volnék harcolni, a kvantum-elmélet. Akkor majdnem szemenköpött.

— Csacsiságokat beszélsz, Job — mondta Ellen nyugodtan, miközben a fonalat csomózgatta. — Lányok, elmostátok az edényeket?

— Jaj, mama! — kiáltott fel Nancy könnyekkel a szemében. — Egész este kergetsz egyik szobából a másikba, mintha gyerekek volnánk.

— Ha készen vagytok a mosogatással, — folytatta Ellen kérlelhetetlenül — akkor menjetek fel a szobátokba és feküdjetek le aludni.

— Maradjanak — ellenkezett vele Trasker. — És ha úgy beszélek, mint egy szamár, hát hadd tudják meg véglegesen, hogy az apjuk szamár.

— Ha mindenaron gyötörni akarod magad, hát csak rajta!

— Én gyötröm magam? Te gyötörsz engem, amikor azt gondolod, hogy kibúvót keresek. Ne hidd, hogy elfelejtettem azt az estét, amikor kizártál a szobádból. Ez akkor történt, amikor Saccót és Vanzettit kivégezték, és haragudtál rám, mert nem írtam alá a petíciót, amelyben a szabadon bocsátásukat követelték. Hallottam, hogy sírtál abban az órában, amikor meg kellett halniuk.

— Ez már régen történt — felelte az asszony nyugodtan. — És ha így éreztem Sacco és Vanzetti ügyében, meg más dolgokban is, ez azért volt, mert úgy neveltek, hogy higgyek bizonyos dolgokban. De attól kezdve sohasem kértelek többé ilyesmire. Nem mondhatod, hogy bármire is rá akartalak venni.

— Nem, csak rávettél arra, hogy áltassam magam. Áltassam magam azzal az ostobasággal, hogy túlságosan szenvedélyes vagyok és azért nem szabad harcba bocsátkoznom. Mint ahogy a gyerekek fenyegetőznek: „Tartsatok vissza, mert megölöm!" Nem tettél nekem szivességet vele, Ellen. Még akkor sem, ha éppen ezt akartam, akkor sem tettél jó szolgálatot vele.

Az asszony felpillantott és egyenesen a szemébe nézett.

— Hát akkor legyen úgy, ahogy te akarod, Job.

— Azt is teszem. Ezért a fiúért én vagyok felelős. Én hoztam ide és nem álltam ki érte. Most mindjárt felkeresem Regant.

Erik észrevette a mosolyt Ellen arcán. Egészen különös mosoly volt, nem gőgös, hanem csupa szánalom.

— Igazad van, Job, — mondta könnyed, társalgó hangon. — Hugóért te vagy felelős.

— Örülök, hogy megértjük egymást — felelte Trasker csökönyösen.

— Várj csak egy kicsit! — szólalt meg Erik. — Ne légy már olyan ostoba. Ha verekedni akarsz vele, ne menj egyedül. Legalább negyven embert ismerek itt az egyetemen, akik szeretnének rendet teremteni ezen a karon. Miért nem keresed fel őket? Boldogok lesznek, hogy olyan kérdést vetsz fel, amiért érdemes harcolni. De ha egyedül vonod felelősségre Regant, könnyen megtörténhetik, hogy téged is kiröpít és akkor mit érsz vele? Mit bizonyítasz be vele?

— Nem — mondta Trasker sóhajtva. — Én vagyok felelős a fiúért.

— Akkor hadd menjek veled én is. Már úgyis együtt vagyunk ebben az ügyben.

— Te csak maradj itt — felelte Trasker és félretolta Eriket.

Erik már utána akart eredni, amikor Ellen hangja visszatartotta.

— Menjen csak egyedül — mondta és ölébe ejtette a kötést. — Végre

megtalálta önmagát. Magától jutott el idáig. Most már tegye meg az egész utat ebben a dologban, ez egyszer teljesen egyedül. Akkor majd megérti mindazt, amiről valamikor beszéltem neki. — Újra kezébe vette a kötést és megjegyezte: — Sajnos, attól tartok, hogy nagy árat kell majd fizetnie a leckéért.

— Az isten szerelmére, Ellen, hogy beszélhet így? — kérdezte Erik. — A mostani idők nem alkalmasak arra, hogy Job a bátorságát fitogtassa. Átkozottul kevés egyetem van most, amely tálcán kínálja a professzori állásokat. Mit akar tulajdonképpen? Talán nem *szereti* az urát?

A megértésnek ez a hiánya arra késztette Ellent, hogy megcsóválja fejét.

— Micsoda ostoba kérdés, Erik! — mondta végre és szelíden nézett rá. — Ha nem szeretném, törődnék-e vele, hogy végre úgy viselkedik, mint egy férfi? Mint egy ember, aki talpig férfi, kifelé és befelé egyaránt? Most menjen szépen haza, Erik. Ha Job beszélni akar magával még ma, majd átszalad magukhoz.

Savina a tornáclépcsőn várt rá. Arca, amint a holdfény mutatta, sápadt volt és aggódó. A lépcsőn ült, csupasz karjával átölelte térdét. Ahogy előrehajolt, szótlan nyugalmában egészen olyan volt, mint az anyja — legalábbis Eriket őrá emlékeztette. Látta, hogy Savina fehér keze lassan kisimítja térdén a ruháját, és ez a tartózkodó, lassú mozdulat is tartós aggodalmat fejezett ki. Akármi egyebet is érzett iránta, — mindegy, mennyi benne a szerelem és mennyi a szokás. — Erik tudta, hogy ez az asszony az ő egyetlen jó barátja, az egyetlen ember, akit meg akar tartani.

Leült mellé és elmondta, hogy mi történt.

— Láttam, amikor elment — bólintott Savina.

Azután sokáig ültek szótlanul egymás mellett. Időnként valamelyikük felszaladt egy-egy percre a meleg lakásba, hogy megnézze, alszik-e a fiú és kap-e egy kis szellőt, eljut-e hozzá a friss levegő, amely a völgyből áradt. És amikor megint egymás mellett ültek a holdfényes tornáclépcsőn, mindig megkeresték egymás kezét.

Már nagyon késő volt, amikor a sötét fák között meglátták Traskert, amint közeledett az utca túlsó oldalán. Látták, hogy megáll a háza előtt, felnéz a kísérteties holdfényben fürdő falakra és hátradobja égő cigarettáját, amely nagy vörös parabolát rajzol a levegőbe. Trasker a kapura tette a kezét, azután az utca másik oldalára pillantott, hogy megnézze, várják-e még? Erik fel akart állni, de Savina visszatartotta.

Trasker elmozdult a sápadt, fehér kaputól és átment az úton. Sarka alatt megcsikordult a téglákkal kirakott járda. Egészen odalépett hozzájuk és csak akkor szólalt meg.

— Bizony, igazad volt, másképp kellett volna ezt csinálnom — mondta. Szomorú mosoly suhant át az arcán.

— Úgy? Hát mi történt? — kérdezte Erik halkan, mintha csak valami közömbös dologról társalognának.

— Megmondtam neki, hogy mit gondolok róla és ez egyszer, úgy látszik, jól a sarokba szorítottam, mert tüstént mentegetőzni kezdett. Akkor azt mondtam neki, legyen legalább bátorsága bevallani az előítéleteit és mondja meg nyíltan, miért rúgta ki Fabermachert. Szavamra, csodálkoztam, amikor láttam, hogyan igyekszik igazolni magát az öreg. De vagy ügyetlenül beszéltem, vagy összeszedte magát végre, mert kicsúszott a kezem közül. Eljutott oda, ahová akart: értésemre adta, hogy csak két választásom van — vagy befogom a számat, vagy mehetek a fenébe! Most már késő volt, hogy azt mondjam neki: „Várj csak egy kicsit, amíg felsorakoztatom a tanári kart ellened!" Olyan érzésem volt, hogy végre alaposan odamondtam neki és — beleestem a csapdájába, elfogadtam az ultimátumát! Igazán jól esett, hogy arcába vághattam mindazt, amit már régóta gondoltam, egészen megkönnyebbultem tőle. És utána is egy darabig remekül éreztem magam, de most...

Hangja elhalt, amint pillantása az utcán keresztül a saját házára tévedt — az egész utcában az egyetlen házra, ahol még égett egy lámpa.

— Holnap én is felkeresem és elbocsátásomat kérem.

— Ne tedd azt! — óvta Trasker. — Nagyon jó érzés hősnek lenni, de hamarosan rájöttem, hogy nem értem el vele semmit. — Szomorúan vonogatta a vállát. — Eszembe jutott a sok kifizetetlen számla, a két kislányom és így tovább... És mindez miért? Fabermachernek nem szereztem vissza az állását, de elvesztettem a magamét.

— Nézd. Ellen még ébren van. Vár rád.

— Tudom. Nem fog haragudni. Már régóta van köztünk egy és más, ami most kitisztul, rendbe jön. — Megcsóválta a fejét. — Bámulatos, mi mindennel tudja az ember elkábítani magát, csak azért, hogy kibújjon a legegyszerűbb kötelesség alól!

— De csak nem gondolod, hogy ezek után ittmaradok? — kezdte Erik.

Trasker fáradt mozdulattal elhallgattatta. Mindezt olyan alaposan megvitatta magában, amióta eljött Regantől, hogy az egész kérdés már untatta.

— Miért könnyítenéd meg a dolgot Regannek? Lépj kapcsolatba a többiekkel. Ezen az úton még elérhetsz valamit. Ha már én elrontottam a dolgot azáltal, hogy félig felkészülten indultam támadásra, te ne kövesd a példámat. Tarts ki a helyeden, amíg megvetem a lábam valahol és téged is magamhoz vehetlek. — Halkan nevetett, de nem jókedvében. A mellében és a torkában remegett valami, ezt lehetett érezni a nevetésében. — Ellen, tudom, meg ki se fog nevetni. Hogy honnan veszi azt a nagy türelmét, csak a jóisten tudja megmondani, én nem. Így hát... No, majd beszélünk még erről holnap.

Elment. Erik és Savina látták, hogyan lép be a házba, még a lépteit is hallották a tornác falépcsőin. Egy ajtó csattant a néma éjszakában. A nappali szobában elaludt a lámpa. Utána rögtön világos lett egy ablak az emeleten. Ez a fény is meglepő gyorsan kialudt. Traskerék, úgy látszik, nyugovóra tértek egy hosszú, nehéz nap után... eseményekkel

zsúfolt nap volt, de valahogy mégsem hagyott számukra semmi megbeszélni valót.

Erik és Savina magukra maradtak a kihalt éjszakában. Az egész utcában már csak ők voltak azok, akik nem kerestek menedéket az ágy biztonságos melegében. Szinte érezték azt a gyötrelmet, amelyet barátjuk érez a szemközti házban, amint álmatlanul forgolódik ágyában — egy ember, aki sokáig szántszándékkal kerülte valódi énjét, nem mert igazán megszületni, mert félt a velejáró fájdalomtól, de végül nem halaszthatta tovább és akkor a megszületésének kínjai már nemcsak őt érintették, hanem mindenkit, aki közel állt hozzá. Már éjfél is jóval elmúlt, amikor Erik és Savina végre ágyba kerültek. Még akkor is sokáig feküdtek ébren, egymás kezét fogva éppen úgy, mint a tornác lépcsőjén. Némán feküdtek egymás mellett és szívüket aggodalom szorongatta — de kettőjük közül Erik volt az, akit jobban rázott a félelem.

Erik tudta, hogy előbb vagy utóbb dűlőre kell jutnia Regannel. Az elkerülhetetlen találkozást csak egy hónapig tudta halogatni Trasker kiebrudalása után. A csalódások hónapja volt ez és a mindjobban felgyülemlő haragé a kar többi tagja ellen, akiket szemmel láthatóan megrémített két tarsuk elbocsátása. Mindenki ösztönösen felismerte, hogy Traskernek azért kellett repülnie, mert tiltakozott az első elbocsátás ellen. Minden egyéb mellékes, ezen volt a hangsúly, a tiltakozás jogának elfojtásán. Legalább egyharmada azoknak, akik régebben szívesen aláírták volna a kuratóriumnak küldendő kérvényt, most visszavonult és kérte, hogy hagyják ki a játékból. Persze, volt egy ellenmozgalom is. Néhány ember, aki régebben teljes közönyt tanúsított, most tudatára ébredt a veszélynek. Két társuk sorsa, Regan zsarnokoskodó önkényessége felrázta őket nemtörődömségükből. De kevesen voltak, egy maroknyi ember, azokkal szemben, akik hűtlenül elpártoltak az igazság ügyétől. De nem is ez bántotta Eriket, mint inkább az ürügyek és kifogások jellege — a mód, ahogy kibújtak erkölcsi kötelességük alól. A gyomra kavargott tőlük. És akkor volt a legdühösebb ha ezt hallotta: „Igaz, igaz... de nekem a családomra kell gondolnom." Traskernek talán nincs családja? És neki nem kell Savináról meg Jodyról gondoskodnia?

Valahányszor meglátta a szemközti házat, amelynek földszinti ablakait bedeszkázták, elöntötte a düh. Kedve lett volna ököllel valakinek az arcába csapni, hogy indulatát levezesse. Trasker Michiganben volt, ahol valami ideiglenes állást kapott: egy tudományos kutatás külső munkatársa lett, egykori fizetése feléért. Erik nem hibáztatta a michigani egyetemet, hiszen Trasker helyét ott már régen betöltötték és szép volt, hogy egyáltalában valami keresethez juttatták.

Mire a hónap eltelt, Erik tisztán látta, hogy olyan harcot folytat, amely kudarcra van ítélve. A kísérletet, amelyet Mary ajánlott neki, nem tudta folytatni. Ha néha bement valamiért az elhagyatott laboratóriumba, elfordította fejét, hogy ne lássa a porlepte műszereket, amelyek

úgy álltak ott, mint temetőben az elhanyagolt síremlékek. Munkája elveszítette minden ízét és zamatát. Bűntudatot érzett dermedt lomhasága miatt és ugyanakkor átkozta ezt a világot, amely a tudományos kutatást ennyire semmibe veszi. Az ő szemében a férfi élete: a munkája. És most, hogy kívülről és belülről megbénították, nem találta a helyét sehol. Ingerült lett és áradó haragját kitöltötte mindenkin, aki csak útjába került. Az ilyen kitöréseket azután lelkiismeretfurdalás követte, de hiába. Nagyon jól tudta, hogy semmiféle bocsánatkéréssel nem lehet jóvátenni az indulatos hangulatban elkövetett sértést, amelynek fájó nyomait nem simítja el a későbbi szó.

Végül minden erőlködés, hogy elkerülje a találkozást Regannel, csütörtököt mondott. A beszélgetés rövid volt és egészen másképpen zajlott le, mint ahogy elképzelte — de az eredmény pontosan az volt, amitől tartott. Regan elég ravasz róka volt ahhoz, hogy elérje, amit akar. Megtalálta a módját annak, hogy Erik számára lehetetlenné tegye az ottmaradást.

Amikor Erik kilépett a Fizikai Intézet kapuján, már állástalan ember volt. De a beszélgetés olyan váratlan és különös volt, hogy Erik kábultan gondolt vissza rá — maga se tudta, mindez hogyan történt. Úgy érezte magát, mintha Regan ötletesen megszerkesztett villamos készülékek közé ültette volna, hogy aztán bekapcsolja az áramot és össze-vissza rázza.

Erik most bűntudatot érzett, utálkozást, haragot, de mindezekből valami elhatározás kezdett kialakulni. A gondolat szinte magától nőtt és terebélyesedett benne, amint szórakozottan kószált a South Hill napos vagy árnyékos utcáin. A szép kis családi hazak most már idegenek voltak, semmi közuk sem volt az ő életéhez. Egyszerre kívülálló lett, idegen egy idegen városban és még hozzá állástalan.

Alázatosan számba vette, milyen lehetőségek álltak valaha is a rendelkezésére, milyen ember volt tulajdonképpen és hogyan jutott el idáig? Amint visszanézett a ragyogó képekre, amelyeket emlékezete megőrzött, színük máris eltompult, vonalaik eltorzultak. Már a minap is, amint elnézegette Jodyt, Erik ráeszmélt arra, hogy emlékeinek és benyomásainak egész seregét már régen elveszítette. Házának egyik szárnya már régen összeomlott, anélkül, hogy észrevette volna. Csak akkor lett figyelmes rá, amikor meglátta a mohot és a dudvát, amely a romokat belepte. Erik most már nem bízott az emlékezetében, hiszen rájött arra, hogy seregestül vannak olyan élményei, amelyeknek lényege az illatuk, a csípős valami, amely belőlük kiárad.

Volt idő, amikor nemcsak látta, de szagolta is a világot — az illat éppen olyan fontos volt, mint a kép. Amikor elnézegette Jodyt, hirtelen eszébe jutott, hogy gyermekkorában az édes illatok milyen elfojtott izgalommal bizsergették meg érzékeit. Eszébe jutottak azok a különböző szagok, amelyek apja ruháiból áradtak: a meleg tavaszi esőben átázott lódenkabátjának nyirkos párolgása, vagy az erős dohányszag, amit érzett,

amikor apja ölében ült: apjához simulva, kipróbálta, erősen szúrják-e orcáját a bajusz sörtéi; ez a szúró érzés és a dohány szaga összeolvadt, hamar meg lehetett szokni, már nem is volt kellemetlen, már nem is csípte.

Azután a konyha meleg gőzölgése, a szél szaga, amely beletapadt anyja frissen mosott kötényébe, amikor leszedte a szárítókötélről, — az orrfacsaró kín, amikor anyja hagymát vágott és közben megsimogatta az arcát...

Most meg elnézegette Jodyt, amint orrát beleüti egy vastaglapú képeskönyvbe és lassan végighúzza fölötte az arcát. Rögtön kitalálta, mi jár most Jody fejében: bizonyára azon töpreng, vajjon a pirosnak más szaga van-e, mint a fehérnek vagy a kéknek?

És most, amint az utcákon kószált és úgy forgatta fejében terveit, ahogy az ember aprópénzt csörget a markában, a következő gondolatra jutott: miért is néz tulajdonképpen visszafelé? A mult igazságait már régen elfelejtette és ha fel is tudja idézni emlékezetében, nem ér vele semmit, hiszen most is csak egy kisgyerek szemével tudja látni. Mégis, mi támadt fel benne, mi váltotta ki belőle azt a szégyenletes gondolatot Regan dolgozószobájában? Csak egy pillanatig tartott, de nyoma maradt emlékezetében, mint egy villámé a fényképezőlemezen. Csakugyan szégyenletes volt-e vagy csak természetes és emberi? És mi a kulcsa, a magyarázata, megtalálhatja-e valahol az emlékei mélyén? És ha megtalálja? Bizonyára eltorzult már, elhomályosodott, új rétegek rakódtak rá, használhatatlanná vált. Nincs is már értelme, hogy törje a fejét. Legjobb, ha nem is gondolkodik, csak megy, megy tovább. Ami megtörtént: megtörtént — ha csak egy perc múlt is el azóta, éppen olyan, mintha egy egész emberélet választaná el tőle.

Elég az hozzá, hogy idejutottam — gondolta. — Hogy mi vagyok, és mit tehetek, azt nem tudom, csak találgathatom.

De a következő percben már meg is kezdte a találgatást és körülbelül döntött is. A következő kérdés így hangzott: menjen-e be a Western Union távíróvállalat fiókjába, hogy feladja azt a sürgönyt? De már túl sokat sétált es töprengett egymagában, már vágyakozott Savina után. Így hát elindult hazafelé.

Amikor belépett a házba, az első dolog, amit meglátott, Jody képeskönyve volt. Ott feküdt a padlón. Szórakozottan felvette és átadta Savinának. Az asszony kezébe vette a könyvet és komor, néma kérdéssel fordult Erikhez.

— Már nincs állásom — mondta Erik és tétovázva megérintette felesége vállát. — Ne ijedj meg, Savina. Majd csak találunk valamit.

Megcsókolta az asszony homlokát, azután odalépett a telefonhoz.

— Szeretnék feladni egy sürgönyt Mr. Tomas Maxwell-nek — mondta a központnak és megadta a címet. — Spokane, Washington. Az üzenet a következő: „Ipari kutatómunka határozottan érdekel. Kapható-e még az állás New Yorkban? Azonnal beléphetnék." — A sürgöny szövegét a

központ visszaolvasta neki. Megadta még a saját nevét és helyére tette a kagylót.

Megfordult és szeme találkozott Savina tekintetével. Megtette a nagy lépést, de a harag, zavar és izgalom, amely erre a lépésre sarkallta, nem ült el.

— Szóval, beszéltél Regannel — mondta Savina. Nem kérdés volt, csupán nyugodt kijelentés, de szeme elárulta aggodalmát. „Csak természetes, hogy aggódik — gondolta Erik. — Magam is szeretném tudni, mi lesz velünk."

— Persze, hogy beszéltem vele — mondta. — Hidd el, Savina, nem volt más választásom, hogy az ördög vigye el! Nem ő rúgott ki, én vágtam oda az állásomat. Nem tehettem egyebet. „Tarts ki a helyeden" — tanácsolta Trasker. Könnyű ezt mondani. Meg is tettem eddig, de hiába, nem megy tovább! — tette hozzá undorodva. — Talán megkapom azt az állást New Yorkban. De ha úgy gondolod, hogy ne fogadjam el, akkor hagyom. Még nem tudok semmit.

— Ha *én* úgy gondolom? A *te* munkádról van szó, Erik és a *te* életedről. Neked kell tudnod, hogy mit akarsz.

— Egyelőre csak egyet akarok: megszabadulni innen! — fakadt ki Erik. — Ha ez az egyetemi élet, akkor vigye el az ördög! Kezdettől fogva szédítenek és hipnotizálnak azzal a hazugsággal, hogy a „tiszta tudomány", a kutatómunka a legszebb, a legcsodálatosabb dolog. Azt fuvolázzák neked, hogy az „emberiség haladását" szolgálod. Akármilyen ostobán viselkedik is a többi ember, te állítólag az örökkévalóságnak dolgozol. Ezzel szemben az igazság az, hogy nem vagy egyéb, mint egy tetves kis oktató, és az egész világ átlép rajtad, megelőz. A laboratórium csak csalétek. Azt kívánják, légy hálás azért a nyomorúságos heti negyven dollárért, ami még arra sem elég, hogy a saját gyermekeid is főiskolán tanulhassanak, ha eljön az ő idejük. Nem annyira Regant utáltam meg, hanem az egész rendszert. Regan csak egy patológikus tünet, de a többiek, akik épeszűek, de mégis aljasak — torkig vagyok velük! Megborzadok a kilátástól, hogy nemsokára én is ezek közé a szelíd házinyulak közé fogok tartozni!

— Te? — mondta Savina. — Te soha!

— Ne állítsd ezt olyan biztosan! — csattant fel Erik olyan szenvedélyesen, hogy a felesége csodálkozva nézett rá. Erik egy pillanatra megint úgy érezte, mintha még mindig Regannel állna szemben. — Én mondom neked, hogy nagyon is elképzelhető.

— És az ipari munka jobb lesz? — kérdezte Savina.

— Rendben van — mondtam már, hogy nem fogadom el azt az átkozott állást, ha nem akarod!

— Én nem provokállak, Erik, csak kérdezlek. Tudom, mindig lenézted az ipari kutatómunkát.

— Lenéztem? Hát ki vagyok én, hogy ítélkezzem? Igaz, hogy azok a problémák, amelyek egy iparvállalatnál felmerülnek, többnyire nem olyan érdekesek, mint az egyetemi kutatómunka, de a munkafeltételek az ipar-

ban alighanem jóval tisztességesebbek. Az iparvállalatot egy dolog érdekli: a pénz, a profit. Ha látják, hogy a munkád pénzt hoz nekik, békében hagynak, dolgozhatsz nyugodtan. Ha nem tudod emelni a profitjukat, akkor repülsz. Most nézzük, mi van itt, a mi egyetemeinken? Lehetsz a legnagyobb tudós, bátor, nagyszerű, új utakon járó, amit csak el lehet képzelni — mihelyt kiteszed lábadat a laboratóriumból vagy a könyvtárból, már csak afféle Fejbólintó János vagy, akinek egyetlen gondja, hogy kedvébe járjon a kuratóriumnak. A kuratórium tagjai milliomosok, akik csak a pénzüknek köszönhetik ezt a tisztséget. Nos, ha már ilyen embernek kell a talpát nyalnom, akkor inkább a gyári laboratóriumban dolgozom, ahol tisztességes fizetést kapok, amit tisztességgel meg is szolgálok, semhogy egy gazdag ember szabad idejében űzött kulturális tevékenységének a lakája legyek!

Dacos hangja hirtelen torkán akadt, ahogy a feleségére nézett.

— Savina, drágám, ne ijedj meg! Még majdnem száz dollárunk van a bankban és itt a kocsi is...

— Nem félek, Erik, — felelte — igazán nem félek.

— Dehogynem, látom, hogy félsz. Azt gondolod, megint úgy állunk, mint abban az időben, amikor a szegénységünk miatt nem mertünk megesküdni, csak azzal a különbséggel, hogy most már itt van Jody is. Örülnél, ha nem tettem volna meg.

— De kérlek, Erik! Megtörtént és én nem hibáztatlak.

— Hát meg sem kerdezed, mit beszéltem Regannel?

— Azt gondoltam, nincs kedved elmondani, legalábbis most mindjárt. Bizonyára nagyon kínos volt.

— Kínos a fenét! — Erik hangja megremegett. — Éppen az volt a kínos, hogy nem gorombáskodott. Sőt, ellenkezőleg. Felajánlotta nekem, hogy előléptet! — Savina csodálkozva nézett rá. — Úgy képzelte, hogy azért fogtam be a számat idáig és azért maradtam, mert Trasker helyére pályázom. Jutalmul ki akart fizetni. Felajánlott nekem egy rendkívüli professzori állást.

Savina a homlokát ráncolta.

— Úgy képzelted, én azt tanácsolnám neked, hogy fogadd el?

— *Te?* — kiáltott fel Erik és ujjaival végigszántott a haján. — Azt képzeled, ezért kószáltam órákhosszat az utcákon és törtem a fejemet azon, hogy miféle ember vagyok én tulajdonképpen? Nem te, én voltam az, akit az ajánlat megingatott, kísértésbe ejtett. Egy percig valósággal gyönyörködtem a gondolatban, hogy révbe jutok, mint Gorin *professzor!* Igen. Azt mondtam magamban, ha ez a sok üresfejű ripők itt körülöttem egytől egyig a saját érdekét kergeti, mért legyek én más, mért legyek különb, mint ők? Mért ne fogjam be a számat, gondoltam, mért ne fogadjam el az előléptetést? De ha ennyire süllyedtem, akár csak egy pillanatra is, akkor igazán semmi értelme, hogy ragaszkodjam a „tiszta tudomány" világához! Nem azért megyek el, mert itt van Regan és itt

vannak azok, akik gyáván cserbenhagyták Traskert, hanem azért, mert én is könnyen olyanná lehetek, mint ők.

Savina nem felelt semmit. Hallgatása ránehezedett Erikre, szinte fojtogatta. Az utolsó négy hét alatt nagyon türelmetlenül beszéltek egymással. Nem is tudtak már nyugodtan beszélni, mert az utolsó összetűzés emléke mindig azzal fenyegette őket, hogy visszatér és felújul.

— Bizony, így történt — folytatta Erik csökönyösen a gyónását. — Csak egy tizedmásodpercig tartott, de mégis megtörtént.

— Jaj, Erik, ne beszélj már erről! — kiáltott fel Savina könnyes szemmel, hevesen. — Én most nem erre gondolok. Tudod, mi jár a fejemben? Az, hogy nagy csacsi vagy.

— Ah, Savina, ez igazán szeretetreméltó — felelte. — Kedves pofa vagy, mondhatom.

Savina odalépett hozzá és megcsókolta.

— Mért szégyelled azt a pillanatot? Most már kiegyenlítetted a számládat vele.

— És veled?

— Velem már régen — felelte Savina mosolyogva. — De gyere ebédelni. A munkanélkülieknek is kell ebéd.

Erik tekintete hosszasan megpihent Savina arcán. Talán könnyebben elviselné a munkanélküliség gondjait, ha nem volna felesége és gyermeke, de amint megpróbálta elképzelni, hogy ebben a pillanatban egyedül áll a világon, egész lényét elárasztotta a csüggedt vigasztalanság. És nem tudott elképzelni semmit a világon, ami felért volna azzal a boldogsággal, hogy Savina mellette van. Igaz ugyan és mindig azt vallotta, hogy egy férfi életében a munka a legfontosabb, de most átérezte azt is, hogy élete elveszítené minden értelmét Savina és Jody nélkul. Megkerülte az asztalt, odalépett Savinához és megcsókolta a haját. Ez megnyugtátta kissé, de a csalódás érzése és az a tudat, hogy állástalan, tovább is fájóan szorongatta szívét. Még soha életében nem érezte magát ilyen elesettnek.

5

Amikor eljöttek New Yorkból — öt évvel azelőtt — Erik és Savina személyvonattal tették meg az utat, most meg hálófülkés Pullman-kocsiban utaztak kelet felé. Akkor a nászutasok glóriája vette őket körül, most meg ott volt mellettük Jody. És az egykori naiv bizakodás letompult: óvatos reménykedés váltotta fel. A fiúcska kibámult az ablakon és folyékony csacsogás közben kiválogatta magának mindazt, ami a tovasuhanó képekből megragadta figyelmét — autókat, teheneket, házakat, embereket. Egészen bezárkózott ebbe az elbűvölő beszélgetésbe, amit önmagával folytatott. Szülei mosolyogva nézték. Pártfogó mosolyukban volt egy kis irigység, de egy kis megbántottság is, hiszen látták, hogy Jodynak most egyáltalában nincs szüksége rájuk. Egy-egy furcsa módon használt

szavánál Erik és Savina összenéztek, de miután némán kicserélték észrevételeiket, nem törődtek többé Jodyval. Még a gyermekükről is megfeledkeztek abban az izgalmas várakozásban, amely egyformán szorongatta mindkettőjük szívét. Pillantásuk időnként mintha ezt kérdezte volna: „Jól vagy?"

Kellemes volt így utazni, a „cég" költségére. A „cég" úgy lebegett fölöttük, mint egy kövér, gömbölyű esőfelhő, amely véletlenül alápillantott a szikkadt rétre és beleszeretett egy ott fonnyadozó százszorszépbe. Amikor a vonat végre kirobogott Argyle-ból, amikor utolsó pillantást vetettek a meggyűlölt kedves kisvárosra, akkor kezdték csak komolyan elhinni, hogy Erik már nem egy szegény egyetemi tanársegéd, hanem egy nagy iparvállalat tudományos munkatársa, aki frissen vasalt ruhában most indul el meredeken felfelé ívelő karrierje felé és fizetése már kezdetben is majdnem kétszerese annak, amit életében valaha is meg tudott keresni.

Amikor a hordár, aki csomagjaikat berakta, elhagyta a kocsit, Erik megjegyezte:

— Lám, előléptünk a középosztályba.

Ugyanezt az utazást már két héttel előbb is megtette, de egymaga, hogy megbeszélje a dolgokat a „céggel". Ennek irodái a Madison Avenue és a 24. utca sarkán terpeszkedtek el, az American Machine Building épületében. Huszonhatemeletes, terjedelmes kőépület volt, az első felhőkarcolók nehézkes, várszerű stílusát követte. A félig gótikus csúfság a Madison Square Parkra nézett. Erik még sohasem látott annyi fontoskodóan sürgő-forgó embert, mint itt most. De nemsokára ő is közéjük fog tartozni, ő is idejár majd naponta „vasárnapi" ruhában — nem ócska kabátban, pulloverben, flanellnadrágban. Ezektől már búcsút vehet.

Mr. Pedersonnál kellett jelentkeznie. Mr. Pederson abban a kis különszobájában olyan volt, mint valami méltóságteljes igazgatósági tag, de úgy beszélt, mint egy mérnök. Egy szóval sem kérdezte, miért adja fel Erik tudományos munkáját és milyen körülmények közt hagyta ott az egyetemet. Csak mellékesen jegyezte meg, mintha egy fiatalkori tévelygésről volna szó, amelybe sokan beleesnek:

— Igen, én is tanítottam valamikor, rövid ideig... a Stevens Instituteban, 1910-től 1911-ig...

Elnéző mosolya értésére adta Eriknek, hogy egyetemi múltja nem olyan nagy bűn, amit ne lehetne jóvá tenni, talán nem is lesz hátrányára. Néhány kérdést intézett Erikhez képzettsége és eddigi gyakorlata felől; válaszait felfirkálta egy blokkra.

Nem szólt semmit arról, hogy milyen munkakört akarnak esetleg vele betölteni, csak nagy általánosságban és óvatosan utalt a vállalat egy fontos problémájára: egy bonyolult gépezet különböző részeinek szinkronizálására és az erre a célra eddig használatos elektromos módszerek megjavítására.

Mivel a beszélgetés nehezen haladt, Erik beledobott egy témát. Meg-

kérdezte, miért használnak ilyen komplikált mágneses reléket, amikor elektronikus vakuum-csövekkel sokkal egyszerűbben meg lehetne oldani a kérdést? Pederson ráemelte fáradt tekintetét és megkérdezte, hogy van-e valami speciális elgondolása.

— Az a speciális probléma, amelyet ön példaképpen felhozott, könnyen megoldható a következő módon — felelte Erik és könnyedén, rögtönözve papírra vetett egy kapcsolási diagrammot. Közben néhány szóval megmagyarázta, amint ceruzája nyomán a vázlat kialakult. Pederson egykedvűen nézte.

— Nagyon ötletes — jegyezte meg száraz hangon. — A saját ötlete?

— Nem éppen. Csak egy változata annak a kapcsolási módnak, amelyet most több egyetemi laboratóriumban használnak.

Pederson néhány percig lanyha figyelemmel nézegette a vázlatot, azután ugyanolyan szórakozottan a körmeit vizsgálgatta.

— Ha eladunk egy gépet ötvenezer dollárért. — mondta — a vevő joggal elvárhatja, hogy a gép minden körülmények közt működjék. Ezért használjuk a bonyolult típusú ellenőrző felszerelést. Ennek minden egysége legalább ötezer dollárba van nekünk, de meg is éri, mert lényegesen csökkenti a karbantartási költségeket. Másrészről azonban meg kell gondolni még valamit. Ha ez a kis kapcsoló-rendszer, amit ön ajánl, felmondja a szolgálatot, egy tudományos laboratóriumban nem okoz nagyobb zavart. Egyszerűen leállítják és kijavítják. De egy nagy gyárban a munka ötperces megakadása is sokezer dollár kárt jelent.

— Csakhogy ez az áramkör nem szakad meg — felelte Erik. — A kapcsolásmód egy miniatűr változatát sokáig használtam és ha tízezerszer vettem igénybe, tízezerszer működött. És ha az előirányzott energiának csak a felét alkalmazzuk, akkor a szerkezet egyszerűen örökké tart. Ami pedig az árát illeti, akasszanak fel, ha belekerül kétezer dollárba!

— Hm... ez nagyon érdekes — mondta Pederson. — És hogy áll az ügy szabadalmi szempontból? Különben, hagyjuk ezt a kérdést, majd a jogügyi osztályunk tisztázza. Ha beválik, akkor mindjárt kezdetben nagyon szép lehetőségeket nyújt önnek. Igazán, nagyon biztató. — Karkötő órájára pillantott. — Most menjünk be Mr. Turnbullhoz.

Mr. Turnbull hatvan év körüli, testes ember volt és nagyon finom, tompa színárnyalatú ruhát viselt. Erik még sohasem látott férfiembert, aki ilyen gondosan öltözködött volna. Mr. Turnbull dolgozószobája is elegáns volt, falain faburkolat, a padlón süppedő szőnyegek. A faburkolat kockáiba csoportos fényképeket illesztettek, mindegyik ot férfit ábrázolt póló-dresszben. Aztán volt egy fénykép, amelyen karcsú yacht füstölgött. Mr. Turnbull íróasztalán is állt egy fénykép, amelyről egy jelentéktelen arcú asszony mosolygott az emberre. A fénykép keretének peremébe három kis pillanatfelvételt dugtak; ezeken fiatal gyerekek üldögéltek a pázsiton, amely hátul mintha a végtelenbe nyúlt volna. Amikor Mr. Turnbull megmozdult, hogy látogatóit üdvözölje, ruhájának mélykék színe bársonyosan csillogott. Akármilyen hájas volt is, ez nem látszott meg kék

szemén, egyenes orrán és vékony aszkétaszáján sem. Mintha a hájtömeg egy másik, fürge, sovány embert zárt volna magába és csak annak az arcát lehetett volna látni. Az öltöny, a mosoly, az áll és a toka viszont már a kövér emberé volt.

Mr. Pederson helyet foglalt és cigarettára gyújtott.

— Gorin doktornak új elgondolásai vannak az elektronikus ellenőrző szerkezettel kapcsolatosan. Nagyon érdekes ötlet.

A sovány Mr. Turnbull élénken előkandikált a bűbájos mosoly alól.

— Értelmes dolognak tartod, Petey?

— Nagyon is. Érdemes vele foglalkozni. Üljön le, Gorin.

Mr. Turnbull széke szembefordult Erikkel. Amikor megszólalt, a kövér emberek öntelt hangján beszélt, de nem ostobán.

— Eddig még sohasem volt fizikus a személyzeti listánkon, Gorin. Itt nálunk a legtöbb ember azt se tudja, mi az. De én úgy érzem, hogy az ipar nagy változásnak néz elébe, megérett a reformokra. 1918 előtt vegyészeti gyárakban csak vegyészmérnökök voltak, de a háború annyira kifejlesztette az ország iparát, hogy már túlhaladtunk azon a fokon, ahol egy mérnök meg tud birkózni az alapvető problémákkal. Ezért bevontuk azt az embert is, aki megtanította mesterségére a mérnököt — vagyis a tudóst, a doktort. Ma már az a vegyész, akinek nincs bölcsészeti doktorátusa, a vegyiparban alig számít szakmunkásnak. És most a gépgyárak is elérték azt a fejlődési fokot, ahol a technikai problémák olyan bonyolultak, hogy az egyszerű gépészmérnök már nem tud belőlük kikászálódni. Egyetlen tudományuk az, hogy folyton növelik ezeket a behemót gépeket, ma már kétszer akkorák, mint tegnap. Én meg folyton azt hajtogatom, hogy legfőbb ideje új alapokra helyezni az egészet. Új, egyszerűbb módszereket kell találni, és ezt csak a fizikus tudja. Így gondolom én, de hiába beszélek, senki sem hallgat rám. Az osztalék enélkül is bőven csurog és mindenki boldog, elégedett. Mindenki, csak én nem. Mert olyan átkozott szemem van, amely a jövőbe lát. Ez a mi gyárunk egy meglehetősen konzervatív gyár, egy eléggé konzervatív iparban. De én haladó ember vagyok. Az ördögbe is, mondhatnám radikális vagyok — persze csak az üzlet terén! — tette hozzá, miközben a sovány ember tűnődve nézett Erikre.

Erik észrevette, hogy felbecsülik és nem szólt semmit.

— És végül rávettem az embereimet, hogy ne ellenkezzenek tovább — engedjék meg, hadd üljek rá a kedvenc vesszőparipámra, hadd próbáljam ki egyszer. De nekem olyan paripa kell, amely nem áll meg a cél előtt és nem hoz szégyent a fejemre.

Egy pillantást vetett a papírlapra, amelyre Pederson feljegyezte Erik adatait — képzettségét, vizsgáit, megjelent tudományos cikkeit, meg azt is, hogy nős.

— Mit gondolsz, Petey, vegyük fontolóra ezt az ajánlatot, különös tekintettel Mr. Gorin kiváló képességeire?

— Nem — felelte Pederson nyugodtan. — Ön azt mondom, hogy máris felvehetjük. Másképp nem hoztam volna be ide.

Turnbull kuncogott és Pederson visszamosolygott rá. Erik látta, hogy ez a két ember kedveli egymást. Érezte, hogy itt a pénz szaga veszi körül, de meglepően bele tudott illeszkedni ebbe a légkörbe. Turnbull hátradőlt forgatható bőrszékében és finom cheviot-szövettel burkolt hasa úgy felemelkedett, mint egy kék hold az égen.

— All right — mondta. — Kezdőfizetés havi három ötven és saját laboratóriumot kap az én személyes felügyeletem alatt. Nincs más főnöke, csak én. — Egy pillantást vetett a naptárra. — Felvesszük a fizetéslistára elsejétől kezdve.

— Vagyis két hét mulva? — kérdezte Erik.

— Nem, két hét *óta*. Máris van két heti járandósága. — Turnbull mosolya elárulta, hogy szereti az ilyen atyáskodó tréfákat olyanokkal szemben, akiket kedvel. — Elsejére hozza ide a családját. És addig is, amíg be nem lép, felveheti a csekkjét, ha szüksége van rá. A költözködés költségeit a cég fedezi — Petey majd megmutatja magának, hogyan kell egy ilyen költségszámlát kiállítani. Odalenn Washingtonban patriarkális cégnek szoktak minket nevezni, és ebben az esetben igazuk is van. — Kinyujtotta kövér kezét. — A viszontlátásra hétfő reggel, a jövő hónap első hétfőjén. Tegyen ki magáért, fiam, nehogy röhögjenek rajtam. De szó sincs róla, maga beválik, azt máris látom — tette hozzá biztató mosollyal. — Nekem jó szemem van az ilyesmihez. Úgy lásson hozzá a munkához, mintha szentül meg volna győződve róla, hogy ez az utolsó állása életében. Egy jó munkatársat mi sohasem engedünk el és neki sem jut eszébe, hogy elhagyjon minket.

Hát ilyenfajta céghez kerül — mesélte Savinának, amikor hazaért Argyle-ba és beszámolt neki útjáról. De azután nagyon óvatosan jart el mindenben. Eladta az autóját, csomagolt es minden előkészületet megtett az átköltözésre. Ezúttal nem megy lépre, gondolta, összeveti a szóbeszédet a valósággal. Az egyetemen becsapták, de most már megtanulta, hogy ne vegyen készpénznek semmit, amíg meg nem nézte alaposan.

Amíg a vonaton ült Savina és Jody mellett, szuntelenül ez járt a fejében. Turnbull a látszat szerint remek ember, egyenes, szókimondó, kellemes vele dolgozni. De nincs szüksége Erik bámulatára — bámulókkal máris eléggé el van látva. Amit tőle kíván, az sokkal több és fontosabb. Ezt pedig meg kell kapnia szabályos időközökben, kellő mennyiségben és meglehetősen jó minőségben. Turnbull és Pederson a sikerek világában él; ennek a világnak megvannak a maga határozott hosszúsági és szélességi körei; Erik dolga, hogy pontosan megállapítsa, merre húzódnak ezek a vonalak — nem bízhatja magát valami utazási iroda megtévesztő prospektusára. Érezte, hogy megkomolyodott és nagyobb az önbizalma, mint valaha. Elővette az újságot, amit az állomáson vásárolt és belepillantott. Mussolini megjósolta, hogy a következő hónapban, a

spanyol polgárháború kitörésének második évfordulóján, Franco ragyogó győzelmet fog aratni. Erik megfordította a lapot és amint behajtotta, éppen a közepén vágta ketté a „Duce" kövér bohóc-arcát.

— Hello! — szólalt meg egy ismerős hang. egy női hang, a kellemes meglepetés emelkedő csengésével. Erik felpillantott és meglátta Mary Cartert, amint ott állt előtte, kissé ingadozva a vonat száguldásától. Jody és Savina is felpillantott. A bűntudat egy pillanatra megdermesztette Eriket és örült, hogy Savina éppen akkor nem nézett rá.

Mary útiruhában volt és sokkal öregebbnek látszott, mint az utolsó találkozásuk idején — öregebbnek és egy kissé gyámoltalannak. Erikben kigyulladt a gyengédség emléke, azé a gyengédségé, amit a lány iránt érzett. Felkelt és megállt Mary mellett a kocsi nyitott folyosóján, amelyet nem választottak el falak a fülkéktől. Amikor a bemutatkozásokra került a sor, tétovázva elakadt és megjegyezte:

— Bocsásson meg, Mary, nem ismerem a férje nevét.

— Nem mentem férjhez — felelte a lány. Félénk szeme megrebbent és arca elpirult. — Abból nem lett semmi.

— Sajnálom — udvariaskodott Erik.

— Nincs mit sajnalni — mondta Mary. Mosolyogva nézett Savinára és Jodyra, de valami különös sóvárgás tükröződött vonásain, ami arcát kedvessé, bájossá tette. — Nem lett volna jó. Egyébként hallottam arról a gyalázatos gazságról, ami Cumberlandben történt. Valaki azt mesélte nekem, hogy átmegy az iparba, Erik. Ugye, nem igaz?

— Igaz. Remek állást kaptam — felelte Erik keményen, szinte védekezően. — Üljön le hozzánk egy percre.

— Jaj, nem tehetem — felelte gyorsan. — A mi helyünk ott van, egész elől. Hosszú útra készülök, külföldön fogok kutatásokat végezni az osztöndíj segítségével.

Az ösztöndíj említése egy emléket varázsolt elő Erikben. Felvillant előtte laboratóriuma az egyetemen, ahogy utoljára látta, a félig előkészített kísérlettel, a Mary kísérletével. Vajjon milyen állapotban lehet most? A készülék össze nem állított alkatrészei alighanem szétszórtan hevernek a halott helyiségben. A laboratóriumot bizonyára ki sem takarítják, amíg valaki másnak nem lesz rá szüksége. Megtörténhetik, hogy évekig üresen marad, vastagon ráülepszik mindenre a por, a rézcsövek megfakulnak, az üvegeket belepi a légypiszok — az egész olyan lesz, mint egy elhanyagolt síremlék, egykori tudományos ambícióinak holt porai fölött. De amint átvillant agyán ez a gondolat, sokkal kevésbé fájt, mint ahogy hitte volna. Nyugodtan le tudott nézni Maryre és mosolya sem volt erőltetett vagy keserű.

— Talán még láthatjuk, mielőtt elhajózik. Most New Yorkban fogunk élni. Nagyon sajnálom, hogy a kísérlet abbamaradt. Bizonyára talál majd valaki mást, hogy befejezze.

A lány megint elpirult. Szegény Mary, gondolta Erik. Mindketten örülhetünk, hogy így alakultak a dolgok.

— Chicago már intézkedett, hogy a kísérletet ott végezzék el.

Kezet nyújtott Eriknek, de kikerülte tekintetét és gyorsan megbiccentette fejét Savina felé.

— Isten vele — motyogta. — Nagyon örültem.

Erik visszaült helyére és még csak utána sem nézett, amint keresztülment a kocsin. Mary bizonyára attól fél, hogy most mindnyájan követik a tekintetükkel és figyelik bizonytalan lépteit. Meg akarta kímélni ettől.

Amíg Mary ott állt és beszélgetett velük, Jody illedelmesen hallgatott, de most hirtelen elhalmozta Savinát kérdéseivel. Ki ez a néni? Vannak-e gyerekei? Hogy hívják a néni papáját és mamáját? Mind a két nevüket akarta tudni, mintha hirtelen valami primitív családkutatói érdeklődés ébredt volna fel benne.

— Nem tudom — felelte Savina minden egyes kérdésre gépiesen. Más körülmények között kitalált volna egy csomó nevet, hogy kielégítse a fiú kíváncsiságát — elmondta volna Mary egész családfáját, anélkül, hogy ismerné. De most nagyon szűkszavú volt. Erik érezte, hogy valami nyomja Savina szívét és ez szinte szemmel láthatóan percről percre nő. Istenem, gondolta, csak most ne, inkább később, majd ha túlleszünk mindenen.

— A hölgy kínosan félénk — hallotta Savina hangját Jody csacsogásán keresztül. — Mindig ilyen?

Erik nem felelt rögtön, mintha eltartana egy percig, amíg elszakad a tájtól, amelyet nezett a vonat ablakán keresztül. Olyan tökéletes önuralommal viselkedett, hogy megrémült és elszomorodott tőle. Úgy látszik, valami új, de most már állandó hidegség van benne, másként nem tudna így színészkedni.

— Nem is tudom — felelte. — Csak konferenciákon találkoztam vele, nem ismerem közelebbről.

Elfordult Savina kérdő arcától és néhány közömbös szót intézett Jodyhoz.

— Gyere, Jody, átadom neked ezt az egész oldalt, én meg átülök mamihoz.

A fiúcskának nagyon tetszett a gondolat, hogy az egész szemközti pamlag az övé. Erik kényelmesen elhelyezkedett Savina mellett. Minden úgy történt, ahogy tervezte: kezük találkozott és egymásba kapcsolódott. Savina elégedetten kibámult a messzeségbe az ablakon keresztül. Nem faggatta tovább Eriket, a gyanakodó kérdés meghalt, még mielőtt megszületett volna.

Nem, tette fel magában Erik, ennek nem szabad megismétlődnie. Mától kezdve nincs több baklövés. Minél jobban távolodott a vonat Argyletól, annál jobban érezte, sőt most már komolyan élvezte a jövő esélyeit. Elhatározta, hogy nagyon jól kell mennie mindennek.

1

Az első napon, amikor új munkahelyét elfoglalta, Erik egyenesen bement Turnbull faburkolatos szobájába, hogy jelentkezzék nála. Az elnök jóságos szivélyességgel fogadta. Mosolygott, nehéz testével felemelkedett és előrehajolt íróasztalán, hogy megszorítsa Erik kezét. Elvörösödött az erőlködéstől. Azután az íróasztala mellett álló karosszékre mutatott. Erik helyet foglalt és szembenézett főnökével. Az asztalon égett a lámpa. Fényében kimélyültek és meghosszabbodtak a redők Erik arcán — most a valóságosnál öregebbnek és szikárabbnak látszott.

Figyelemmel nézte a másik férfit és átérezte a pillanat jelentőségét. Arra gondolt, hogy életének új szakasza kezdődik, amelynek törvényeit most fogja megszabni az a férfi, aki itt ül vele szemben. Vajjon miféle ember lakozik ebben a néma hájtömegben?

Turnbull végre megszólalt és csakhamar kiderült, hogy egyáltalában nem szófukar.

— Tudja, mi a tervem magával? Hogy mit fogunk csinálni mi ketten? Forradalmasítjuk ezt az egész átkozott iparágat! Ez, persze, nem kis dolog és talán jó sok időbe kerül, de nekigyürkőzünk és véghezvisszük. — Egy kis hatásos szünetet tartott és sűrű pislogása elárulta, hogy ez a szokása: banális dolgokat teatrálisan előadni. — Íme, az egész programunk, dióhéjban. Mit szól hozzá? Tetszik? Megfelel?

Egyenesen Erik szemébe nézett. Veszedelmes pillanat volt. Erik arca majdnem elárulta, hogy bántja ez a gyerekes nagyképűség. De a kövér ember hangjában annyi határozottság és őszinteség is volt, hogy átsegítette Eriket a nehéz pillanaton. Szerencséjére Turnbull meg se várta a választ, hanem máris folytatta:

— Igen, ezt együtt fogjuk megcsinálni. Magának szüksége van rám és nekem magára. A világ legkonzervatívabb, legmélyebben elsáncolt üzleti érdekeltségével állunk szemben, de meg kell mondanom, hogy én már egyedül is tettem egyet-mást, már magam is megindítottam a támadást. Így nem érhet meglepetés, már tudom, mibe nyúlunk bele. Bízza csak magát az én kezemre. A vége az lesz, hogy erős izmokkal áll majd ki ott, ahol éppen erre van szükség — és akkor, ha én jónak látom. Mindenek előtt vegye tudomásul, hogy egyetlen gyárunkba se teheti be a lábát, amíg én meg nem engedem. Ha rajtakapom, hogy megszegte a tilalmamat, nyomban elbocsátom, erre a szavamat adom!

Hangja most éles volt, sőt durva, de utána mindjárt mosolygott.

— Hadd magyarázzam meg magának, miről van szó — mondta most már egész kedvesen. — Nem szeretem, ha azt hiszik rólam, hogy afféle szeszélyes főnök vagyok, aki mindig keresztülviszi az akaratát, csak azért, mert ő a főnök. — Hangja remegett a felháborodástól, amint erre a sértő

feltevésre utalt. — Valójában nem vagyok sem szeszélyes, sem zsarnokoskodó. Ha itt ülök ebben a szobában, ezen a széken, csak azért van, mert bebizonyosodott, hogy többnyire nekem van igazam. Nem mindig, de jóval többször, mint masnak. És most is olyan dologról van szó, amelyben történetesen nekem van igazam.

A szerszámgépgyártás — ahogy kifejtette Eriknek — különleges helyet foglal el az amerikai iparban. Az egész ipart hegyére állított piramishoz lehet hasonlítani. Fönt, a fordított piramis alapját a tömegcikkek gyártása foglalja el. De a csúcs, amelyen minden egyéb nyugszik, a szerszámgépek gyártása. Ez a különleges ipar állítja elő azokat a gépeket, amelyek a tömegtermeléshez szükséges gépeket gyártják.

— Mi készítjük az alapvető szerszámokat, érti? A régi időkben az emberek fűrészt, fejszét, vésőt használtak — szerszámokat, amikkel vágni lehet. Készítse ezeket kemény acélból és fogja be egy erőműbe, akkor megkapja az esztergapadokat, fúrógépeket, forgácsológépeket meg hasonlókat. No már most — a mi szakmánkban az a legfontosabb, hogy a gyermekeink felnőnek és szaporodni tudnak. Úgy bizony! Nincs még egy iparág, amelynek ez volna a jellegzetessége. A zabpehelyből nem lesz zabpehely és a hajók nem szülnek hajókat. De azok a gépek, amiket mi gyártunk, mindenfele gépeket készítenek, önmagukat is beleértve. Hadd mondjam meg magának, fiam — vagy inkább Eriknek szólítom, ha ugyan az a doktorátus, amivel buszkélkedhetik, nem áll kettőnk közé — hadd mondjam meg neked, Erik, hogy jól választottál, amikor felcserélted az egyetemet az iparral. Mert egy olyan iparágat választottál, amely valamennyi többinek az apja és az anyja egy személyben! Ez az egész amerikai ipar anyaméhe, amely önmagától termékenyül meg és szül is minden idegen segítség nélkül — érted, hogy gondolom?

Turnbull hátradőlt székében. A rikító tweed-szövet, hús, bőr és mahagoni tömege egy negyed körfordulatot csinált lassan és nehézkesen, míg a főpapi hang öblösen hömpölygött tovább: csupa büszkeség volt, — Turnbull hivalkodása saját személye és munkája fontosságával — de harmonikusan belevegyült a jóindulatú barátság melódiája is, amely Eriknek szólt.

— Furcsa dolog. — mondta Turnbull és ünnepélyes figyelmeztetésre emelte kezét — de valahogy úgy történt, hogy éppen nekünk kellett lemaradnunk! A szerszámgépek tették lehetővé a nagyipar kifejlődését, de maga a szerszámgépgyártás sohasem fejlődött igazi nagyiparrá olyan értelemben, mint az autógyártás, acélgyártás vagy a vegyipar. Mi nem térhetünk át a tömegtermelésre, mert jóformán minden egyes szerszámgép, amit gyártunk, rendelésre készül, — hogy az ördög vinné el! Mire a vevőnk megérett egy új gép rendelésére, a tervrajzok megváltoztak és egészen újtípusú felszerelésre van szüksége. A másik dolog az, hogy a szerszámgépgyártásban bizonyos specializálódás következett be. Az esztergapad-gyáros csak esztergapadokat gyárt és így tovább. Itt nálunk, az *American* érdekkörében, ezt sikerült kiküszöbölnöm. Az *American*, ha nem

tudnád, tisztára csak anyavállalat, afféle *holding company*. Mi nem gyártunk semmit, legfeljebb leányvállalatokat. Mienk a Gascon esztergapad- és fúrógépgyár, a Connecticut marógépgyár, a Western Reserve hajtóműés harántgyalúgép-gyár, a Forrest szerszámgépgyár — ezeknek részvényei teljesen a mi tárcánkban vannak. De szerencsére miénk a Murray fémhulladékfeldolgozó és redukciós készülékgyár, no meg a Colombus borotvapenge is. Az egyik kiegyenlíti a másikat, hol ennek van konjunktúrája, hol annak. Ma már ez logikus mindenki előtt, világos, mint a fészkesfene, de vért izzadtam, amíg a fejükbe vertem. Ezen a csatán már túl vagyok és most sorompóba lépek a te ügyedben, Erik.

Félbeszakította az előadást, hogy íróasztalán megnyomjon egy gombot és füléhez emelje a telefonkagylót.

— Idehallgass, Pedey, — mondta gyorsan — itt ülök most és spekulálok. Ha ezek a Renaulték ma újra eljönnek, nem vagyok rájuk kíváncsi, érted? Gondolkodtam a tegnapi megbeszélés eredményein és arra a következtetésre jutottam, hogy ők maguk sem tudják, mit akarnak. Elmennének akár a holdba is, de hiába, a hold nem tud nekik repülőgépmotorokat gyártani. Ha végre tisztázzák magukban, hogy tulajdonképpen mit akarnak, akkor majd gondoskodom róla, hogy meg is kapják, de addig nem tárgyalok velük. A háború még nem tör ki holnap és amíg ez a fajta üzlet lendületbe jön, folytassuk a jól bevált munkát. És még valami — stornó nincs! Nem lehet visszatáncolni! Egyébként nem hiszem, hogy ez a Daladier harcolni akar Hitler ellen, mint ahogy Blum pofázását sem kell komolyan venni. Tehát csak nyugalom — nyugalom.

Letette a kagylót és az iménti barátságos mosolyával újra Erikhez fordult De akármennyi önhittség vagy hiúság keveredett is a hangjába, az az egyoldalú beszélgetés, amelyet Pedersonnal folytatott, arra késztette Eriket, hogy tisztelettel hallgassa. Turnbull szavai horgonyt vetettek benne és megragadták képzeletét. Akármilyen nagyképű is ez az ember, akármilyen dagályos, annyi bizonyos, hogy érti a dolgát. Lehetnek gyengéi, de erősen kezében tartja a kormánykereket.

— Amint látod, pszichológusnak is kell lennem — mondotta szerényen büszkélkedve.

— Csak azt nem értem, miért nem nézhetem meg a gyárakat — jegyezte meg Erik. — Mi rossz lehet abban?

— Túlságosan a hatásuk alá kerülnél! — nevetett Turnbull. — Meglátnád azokat a fene nagy gépszörnyetegeket és hasraesnél előttük. Hát lehet ennél tökéletesebb? — gondolnád. Megállapítanád, hogy minden alapelvük, amelyet eddig követtek, tudományosan megállja a helyét. A régi, a megszokott, a hagyományos téged is elárasztana, nyakig belesüppednél. És ha ez bekövetkezik, akkor nem érsz nekem többé egy hajítófát sem. Ezért mondtam, hogy repülsz, ha mégis megteszed. Nem azért, mert nem engedelmeskedtél nekem. Az ördögbe is, Erik, éppen azt akarom, hogy ellenkezzél velem, de csak akkor, ha igazad van. Ebben az esetben megbecsüllek érte. De ami a gyárlátogatást illeti, sajnos, csöppet

sem valószínű, hogy igazad legyen. Hiába, ez már így van — tette hozzá vállvonogatva és mosolya most szinte szomorúságot fejezett ki. — Említettem már, hogy általában gyakrabban van igazam, mint a legtöbb embernek. Ezért most is a saját fejem után megyek. Berendezek neked egy szép kis laboratóriumot, itt a házban. Ha akarod, ott is alhatsz. Ha kedved van, leihatod magad a sárga földig. Nem törődöm vele, hogy mit csinálsz, de a végén eredmény legyen! Beszélj Pedersonnal. Ő majd ad neked egy szobát itt az épületben és mondd meg neki, hogy mit akarsz beleraknı. Aztán vásárold meg, ami kell. Aztán játszogass vele, ahogy jól esik. Nem kívánok tőled egyebet, csak azt, hogy valami új szempontból nézd meg a vágószerszám működésének egész folyamatát.

— Mindez remekül hangzik, Mr. Turnbull. De minden szerszámgépet végül is úgy szerkesztenek meg, hogy bizonyos meghatározott célt szolgáljon. Így van ez egy laboratórium felszerelésénél is. Halvány sejtelmem sincs róla, hol kezdjem?

— Bánom is én! Kezdd, ahol akarod. Akármilyen csigavonalban haladsz is, előbb-utóbb a központi problémába ütközöl — ha olyan koponya vagy, amilyen nekem kell.

— Ez mind rendben van, de mi lenne, ha megtakarítanál nekem hat hónapot vagy egy évet? Ennyit jelenthet nekem, ha megmondod, mire gondolsz.

— Megmondanám, ha tudnám. De nem tudom. Ez már a te dolgod. Az én eszmém csak annyi, hogy a vágószerszám alapelvét felül kell vizsgálni. Ez még álmában sem jutott eszébe senkinek. Pedig ettől az alapelvtől függ a terve minden átkozott gépnek, amit csak építünk. Nézd csak, — mondta kissé türelmetlenül — egyelőre azt se tudod, miről beszélek! Nem is tudhatod, amíg bele nem dolgoztad magad egy kicsit. 1929 óta most dolgozunk először nyereséggel és a pénz egy részét arra akarom költeni, hogy új utat török. Amint mondtam, nem érdekel, hol kezded el. Amikor először voltál nálam, Pedey említette nekem, hogy valami elektronikus ellenőrző szerkezetről beszelgettél vele. Rendezz be egy laboratóriumot erre a célra. Ha pedig megunod és valami más dologgal akarsz pepecselni, cseréld ki az egész felszerelést. Az ilyen dolgokban nem kell fukarkodnod. Ha látom, hogy túl sokat költesz, majd rád csördítek, ez az egész. Egyelőre nem mondhatok többet, mert nem tudok többet.

Erik felállt, mert érezte, hogy Turnbull befejezte a beszélgetést, de amint kilépett az asztali lámpa enyhe fényköréből, arcán megkönnyebbült mosoly tükröződött. Mi tagadás, tetszett neki Turnbull és tetszett a feladat is.

— Meg kell mondanom, Mr. Turnbull, — jegyezte meg halkan — ez az egész olyan, mint egy álom. Egy fizikus nem álmodhatik szebbet.

Turnbull már megnyomott egy gombot és füléhez emelte a házitelefon kagylóját. Most intett Eriknek és nehéz kezét rátette egy pillanatra a kagylóra.

— De azért csak ébredj fel időnként és meséld el, hogy mit álmodtál. Erik mosolygott. Megbiccentette fejét Turnbull felé és elhagyta a szobát.

2

Igen, nagyon meg volt elégedve új állásával. Ez hatotta át minden érzését és gondolatát, minden lépését, mintha vidám hangulata valami gyöngyöző folyadék volna, amely üdítően öblögeti agyának minden rekeszét. Savina is felélénkült ettől a friss hullámtól.

Első hónapjukat New Yorkban Savina szüleinél töltötték. A nagymama vigyázott Jodyra, amíg Savina lakás után járt. A Central Parktól nyugatra eső környéket választotta ki és sorra végigjárta az utcákat. Megnézett vagy hetven kiadó lakást, amíg végre talált egyet, amelyet érdemesnek tartott arra, hogy megmutassa Eriknek.

Elég hűvös, modern, négyszoba-hallos lakás volt, ablakai több barnakő ház tetején át a mögöttük elterülő parkra néztek. Savina megmutatta Eriknek a kilátást, a beépített, mély faliszekrényeket, a Monel-felszerelésű konyhát, a kékcsempés fürdőszobát. Erik helyeslően bólintott, de valójában nem a lakást, hanem Savinát nézte. Savina arca kipirult, szeme csillogott — sugárzott róla a boldogság.

— Még sohasem láttam, hogy ennyire örültél volna valaminek — jegyezte meg Erik.

— Úgy gondoltam, megengedhetjük magunknak, hogy hetvenöt dollárt költsünk a lakásra havonként. Vagy nem tehetjük meg?

— Azt hiszem, megtehetjük — felelte Erik lassan, és mosolyogva nézett rá. — Különösen, ha ez a lakás boldoggá tesz.

Az ablakhoz lépett és Savina követte.

— Emlékszel még, — mondta Erik — hogyan kószáltunk éjjel az utcákon, amikor éppen elvégeztem az egyetemet? Gyakran eszembe jut, milyen rideg és elhagyatott volt a Broadway éjféltájban, legalább is a mi számunkra. — Megrázta fejét. — Nem is értem, hogy bírtuk ki sírás nélkül! Sóhajtoztunk egy kicsit, de nem sokat.

— Akkor nem is volt olyan rossz dolgunk — felelte Savina. — Azt hiszem, az volt a legrosszabb korszakunk, amikor Jody megszületett. Az egész év. Különösen arra a napra emlékszem, amikor először utaztál el a Fizikai Társulat ülésére, New Yorkba. Tudtam, csak azért mentél el, hogy megszabadulj egy kicsit az otthoni levegőtől, de az egész idő alatt féltem, hogy nem jössz többé vissza. Magamnak se vallottam be, de mindig ez járt a fejemben.

Erik józan pillantást vetett rá, azután elfordította fejét. Az a kirándulás csak úgy élt az emlékezetében, mint az első alkalom, amikor Mary Carterrel beszélt. Vajjon hol lehet Mary most? És amint visszapillantott

a múltba, lelkiismeretfurdalást érzett. Hogy is lehetett akkor olyan vak, hogy eszre se vette, mit szenvedett Savina? Most gyengéden átkarolta derekát.

— Nem tudom, melyik a rosszabb emlék — az enyém, a Columbia-egyetemről, vagy a tiéd Ann Arborról? Akárhogy is, felejtsük el mind a kettőt. Ebben a lakásban új életet kezdünk. — Savina szemébe nézett és megkérdezte: — Oké?

Savina megcsókolta az arcát. Egy percig hirtelen felfakadó gyengédséggel néztek egymásra.

— Oké, Erik — mondta Savina lágyan.

Ezen a nyáron közelebb kerültek egymáshoz, mint valaha. Most szerettek egymásba harmadszor. Szerelmük íze minden alkalommal más és más volt. Argyle-ban a kétségbeesés kergette őket egymás karjaiba, szerelmükben kerestek menedéket a rossz hangulat ellen, amelyet Erik napról napra hazahozott munkájából, ha ugyan munkának lehet nevezni azt, amit Regan megengedett. Most azonban szerelmük alaphangja a vidámság volt, amelyben mindketten osztoztak — a tiszta öröm, hogy teljesen mentesek minden anyagi gondtól és társadalmi feszélyezettségtől. Szerelmük e csúcspontjai között csak baráti szeretet és kölcsönös tapintatosság fűzte őket egymáshoz — a többi nem volt más, mint a megszokottság reflexe. De most Erik megint olyan volt, mint egy új szerető. Örökké mosoly lebegett az arcán.

Egy forró vasárnap délután Erik felfedezte ennek az új boldogságnak egyszerű nyitját. Ki akarta vinni Jodyt a Coney Island mutatványos bódéi közé. Savina hallani sem akart róla, de Erik ragaszkodott a tervéhez. Még sohasem volt ott és Savina végül csak ezért egyezett bele. A zsúfolt, párás földalattin robogtak ki és egész jól érezték magukat a szigeten, pedig a strandon olyan tolongás volt, hogy a sok embertől látni sem lehetett a vizet. Ma semmi sem bosszantotta őket. Egy darabig sétálgattak a part mellett húzódó, magas deszkapallón, a kék és aranyszínű ég alatt. Tormásvirslit ettek, Jody fagylaltot is kapott, végül pedig, a mulatság betetőzéséül, taxin tértek vissza New Yorkba. Az előre megszabott viteldíj öt dollár volt. Erik kényelmesen hátradőlt a nyitott kocsiban és amikor megtapogatta bankótárcáját, elmosolyodott. Lám, ez a magyarázat: ez a néhány fölösleges dollár. Akármilyen hőség van, akármilyen zsufolt vagy kényelmetlen helyre kerültek — semmi baj, elmenekülhetnek könnyűszerrel.

Esténként sétákat és kirándulásokat tettek kettesben. Olyan volt ez, mint egy szerelmi viszony. Kerülték az ismerőseiket. Tony Haviland volt az első, aki telefonált nekik. A nyarat vidéken töltötte, de erre az egy augusztusi week-endre visszajött New Yorkba. A cégnél hívta fel Eriket, a telefonszámot Savina adta meg neki.

— Randevúm van ma este — mondta. — Vacsorázzunk együtt és

utána megnézhetünk egy revüt. Láttátok már a *Szeszélyes Grófnő*-t? Dorothy, akivel randevúm van, játszik benne. Eljöttök?

— A magam részéről szívesen. De azt hiszem, Savina is örül majd neki. Még soha életemben nem beszéltem színésznővel. Hol találkozzunk?

Egy étteremben találkoztak, a Park Avenue közelében, egy hatalmas bérház alagsorában, este hétkor. Erik és Savina kissé korán jöttek, és rögtön látták, hogy elegáns, divatos helyre kerültek, amelynek az árai sem lehetnek olcsók. Leültek a kis előcsarnokban, a bár és az étterem között. Ebben az időben még kevés vendég bukkant fel, de amint beléptek, rögtön úgy viselkedtek, mintha otthon volnának. Ugyanaz a fölényes biztonságérzet sugárzott belőlük, amelyet Erik mindig megcsodált Tonyban. Valamikor, sok évvel azelőtt, amikor Haviland mellett kezdett dolgozni, látott nála egy vendégházaspárt: egy nehézkes, de jól öltözött férfit és egy nagyon bájos asszonyt. Még a nevük is eszébe jutott most, Peterséknek hívták őket. Ezekben is megvolt az a határozottan észrevehető, de nehezen meghatározható arrogáns fölényesség, amely szemmel láthatóan igényt tartott arra, hogy mindenki elismerje — csak azért, mert ők hangoztatták. Erik most már tudta, mi a titka. A pénz, semmi más. A Coney Islanden jött rá erre, amikor megtanulta, hogy ha húsz dollár van a zsebében, megszabadulhat egy csomó kellemetlenségtől, amelyet nem kerülhet ki az, akinek nincs pénze.

Tony egyedül jött meg, pontosan a megbeszélt időben. Kalapja nem volt, remek szabású, könnyű nyári ruhája titokzatos, selymes fényben csillogott. Köszönt a főpincérnek és körülhordozta tekintetét. Savinán keresztülnézett, aztán arca felderült, mert meglátta Eriket. Kezet fogtak. Erik észrevette, hogy Tony haja már szürkül a halántékán, bőre a szeme körül sötétráncokat vet.

— Hadd nézzelek meg, Erik! — mondta Tony. — Szavamra úgy festesz, mint egy vezérigazgató, csak egy kis pocak hiányzik hozzá. De meg kell mondanom, most látlak először olyan ruhában, amelyet valóban rád szabtak.

Erik nevetett.

— Mondd csak, nem emlékszel már Savinára? Savina, ez Tony Haviland.

Tony most nézte csak meg alaposan az asszonyt és mosolygott.

— Soha az életben nem ismertem volna meg magát. Az igazat megvallva, egy perccel ezelőtt, amikor bejöttem ide és megláttam, azt kérdeztem magamban, ki lehet ez a szépasszony?

— Nem igaz, észre se vett! — tiltakozott nevetve Savina.

— Higgye el, hogy észrevettem. Az csak az első, óvatos pillantás volt. Később már egészen nyíltan megbámultam volna. Maga is megnőtt, igaz?

Savina megint nevetett. Kissé elpirult, de egyáltalában nem haragudott.

— Hát milyen voltam, amikor először látott? — kérdezte.

— Nagyon helyes, édes kislány volt. Most pedig igéző szépasszony.

De nehogy kikaparja a szememet, inkább így fogalmazom meg: maga egy nagyon helyes, édes, igéző szépasszonnyá fejlődött kislány.

— Így már jó — mondta Savina. — Így kell lépést tartani a múló napokkal.

— És mi van veled? — fordult Tony Erikhez. — Hogy vagy megelégedve az új állásoddal? Hogy megy a munka?

Erik vidáman legyintett a kezével.

— Ne is kérdezd. Úgy érzem magam, mint Aladdin, amikor kezdett megbarátkozni a gondolattal, hogy egy dzsinn áll a rendelkezésére.

A következő percben megérkezett Dorothy Hoyle. Olyan nő volt, aki arcának lenyűgöző szépségével rögtön magára vonja a figyelmet. Hatása alatt fel sem lehetett tenni a kérdést, hogy van-e valami egyéniség e csodálatosan szép arc mögött. Az ember kénytelen volt huzamosan rábámulni, mintha nem hinné el, hogy amit lát, az nem káprázat, és első benyomása maradandó lehet. Csak Tony viselkedett úgy, mint máskor, a könnyed és közömbös udvariasság hangján beszélt Dorothyval is.

Végre letelepedtek egy asztalhoz, Erik lopva figyelte Dorothy szépségét, de közben sikerült egy pillantást vetnie az étlapra is. Az árak annyira felülmúltak mindent, amit valaha is látott, hogy kedve lett volna nevetni, annyira valószínűtlennek tűnt az egész. Elkapta Savina tekintetét, amelyből ugyanazt a meghökkenést olvasta ki. Intett neki, hogy csak érezze jól magát és ne törődjék semmivel. A házaspárt megrészegítette a felszabadultság érzése. Néhány koktél is hozzájárult ahhoz, hogy az est jól induljon.

Erik úgy érezte, hogy a vidámság ragyogó sugárkévéjének középpontjában áll, mintha személyes diadalát ünnepelné a sors fölött; és ez a győzelem olyan végleges, mindent elsöprő, hogy már soha többé nem lökhetik vissza a hideg sötétségbe. De arról a magas pontról, ahol most állt, még jól láthatta a ragyogó fénykévét szegélyező, sűrűn gomolygó felhőket, amelyeken át kellett törnie, amíg eljutott idáig és azokat a szomorú árnyalakokat is, akiket otthagyott a sötétségben.

— Mit tudsz Hugo Fabermacherről? — kérdezte hirtelen Tonytól. — Már jó néhány hónapja, hogy otthagyta Cumberlandet és mit gondolsz, hallottam felőle azóta valamit? Egy árva szót sem.

— Chicagóban van — felelte Tony. — Nemrég találkoztam Ednával, ő mesélt róla valamit. Úgy látszik, rosszul érzi magát. Edna kissé homályosan beszélt, nem is emlékszem már, mit mondott.

— Azért még írhatna — méltatlankodott Erik, de mindjárt hozzátette. — És ha nem volnék egy ilyen utolsó kutya, én is írhattam volna neki.

Gyorsan behunyta lelki szemét, hogy ne lássa a távolban ólálkodó árnyalakokat és a mellette ülő lányhoz fordult, nála keresett kárpótlást, feledést. Dorothy aranyszőke volt és olyan ragyogó, mint a fényárban úszó terem. Mintha arra teremtették volna, hogy ilyen percekben megörvendeztesse a férfiak szívét.

— Ne vegye rossz néven, hogy így magára bámulok, Miss Hoyle.

— Dorothy — vágott a szavába a lány. Tökéletes ajka lágyan szétvált, pontosan abban a vonalban, ahol két fogsora találkozott.

— Jól van, legyen Dorothy. De ugye, nem haragszik, ha így megbámulom? El se tudom hinni, hogy élő nő, olyan szép.

— Mindenről beszélsz, csak a munkádról nem! — nevetett Tony. — Hát mit csinálsz tulajdonképpen?

— Amit csinálok, arról nem érdemes beszélni. A csodálatos benne az, hogy milyen körülmények között csinálom. Már odáig jutottam, hogy vannak éjszakáim, amikor Clarke Regan sem zavarja többé az álmomat.

— Mégis, mi az, amin dolgozol? — makacskodott Tony.

— Ha az ember felületesen nézi, egészen közönséges dolognak látszik — felelte Erik. — De valójában nem az. Egy különleges oszlopos fúrógépet akarok szerkeszteni, amely úgy működik, hogy egymaga elvégzi a teljes munkafolyamatot. Rendben van, nem mondom, hogy az egyre táguló világegyetem problémáját fogom megoldani, de ennek is megvan a jelentősége. És ahogy a kezemre járnak, egyszerűen mesébe illő! Papírra vetem egy alkatrész vázlatát, becsöngetem a hivatalsegédet és odaadom neki. A többi már nem az én gondom. Egy-két nap múlva visszakapom az egészet készen, teljesen kidolgozva. Csövek, relék, áramkörelemzők, mérőkészülékek — bármi, amire szükségem van, vagy amiről azt képzelem, hogy szükségem lehet rá — szó nélkül megkapom és még azzal sem zaklatnak, hogy megkérdezzék, minek az nekem? Ez az, amire azt mondom, hogy álomszerű.

Az egész este álomszerű volt... éppen úgy, mint idáig ez az egész nyár. A vacsora pompás. A darab is, amit utána megnéztek, mulatságos, szórakoztató, bár meséje meglehetősen ostoba. A színészek valóban jól játszottak, kivéve a szegény, szépséges Dorothyt, aki — ezt még Erik is észrevette — merev volt, mint egy bot és a színpadon nem is olyan szép, mint az étteremben. De Erik olyan remek hangulatban volt, hogy a legostobább szindarab sem tudta volna untatni. Dorothy talán nem is tehet róla, mentegette magában, mit is kezdjen egy ilyen szereppel?

Az előadás után felmentek a színpad mögé és megvárták Dorothyt egy mocskos pincefolyosón. A mellettük elsiető színészek és barátaik ide-oda taszigálták őket, félretolták az útból, de a vidámság és dicsőség csillogó ökörnyála úszott utánuk a levegőben. Azután valamennyien bementek a belvárosba, valami *night club* helyiségébe, Greenwich Village közelében. Ez az éjszakai bár állítólag híres volt jó zenekaráról. Erik Dorothyval táncolt, aki karcsún és hajlékonyan simult karjaiba. Azután felkérte Savinát, majd Dorothyval táncolt megint. Soha életében nem gondolta volna, hogy ilyen jól táncol. Úgy érezte, hogy egész éjjel mást se csinál, csak táncol és nevet.

Amikor végre ágyba került, biztos volt benne, hogy nem tud elaludni, pedig fáradt volt, mint egy kutya. Csak feküdt a sötétben, a mennyezetre mosolygott és ezernyi benyomás emléke bugyborékolt tágra meredt

szeme előtt. Kedve lett volna felkelni és elölről kezdeni az egészet — ha nem is mindjárt, de minél előbb, lehetőleg már holnap este.

3

Ez a vidáman pezsgő izgalom kitöltötte az egész nyarat és az ősz egy részét is. Minden olyan valószínűtlennek látszott. Erik gyakran figyelmeztette magát, hogy ez nem játék, de egyszerűen képtelen volt komolyan venni a dolgokat és úgy elmerülni a munkájába, mint azelőtt. Ami a fúrószerkezetet illeti, amelynek összeállításán dolgozott, gyakran olyan érzés fogta el, hogy valami elmés játékszerrel bíbelődik. És hogy az álom teljes legyen, a gép mindezek ellenére meglepő gyorsasággal kialakult.

Szó, ami szó, a fúróprés működése közben olyan volt, mint valami fura kis nagyanyó, aki keresztbefont lábakkal ül egy széken és rövidlátó szemével az ölébe bámul. Hogy ezt a félméternyi magas próbababút élővé varázsolja, Eriknek nem kellett egyebet tennie, csak odarakni egy darab sima plasztik-lemezt a lapos fúróasztalra és megpöccinteni az indító kapcsolóját. Előbb megszólaltak a különböző motorok és hangjuk közös búgásba olvadt össze. Azután a kapcsok körülvették a plasztik-lemezt, mint apró karok, amelyek megragadják a nagyanyó terjedelmes ölében elnyúló csecsemőt. A szürke, hosszúorrú fúrófej lassan leereszkedett és zümmögve behatolt a plasztik-lemezbe, mintha a rövidlátó, öreg nénit utánozná, amikor a bébit babusgatja. A következő pillanatban a kerek, butykös fúrófej elégedett duruzsolással felemelkedett, kissé odább húzódott és újra bólintott, újra beleütötte orrát a plasztikba. És így ment ez tovább: az öreg néni szorosan fogta ölében a bébit és újra meg újra fölébajolt. Minden bólogatás után egy-egy lyuk keletkezett az anyag valamelyik pontján — pontosan ott, ahol Erik ellenőrző szerkezete akarta.

Ezek a mozdulatok — mindegyik sima, pontos és látszólag olyan egyszerű — egy nagyon bonyolult és finoman kidolgozott villamosszerkezet működésének következményei voltak. Ami a mozdulatokat előidézte, három egymásfölé helyezett, nyitott polc tálcáin sorakozó szerelvényekben ment végbe. Egy elektronikus thyatron-cső, amelyet a benne szétfröcscsenő higany tompaszürkére festett, hirtelen fellángolt bíborszínű ragyogásban; a szabályozó-csövek rácsa, mint megannyi kimeredő szem, rózsaszínűen megcsillant a megnövelt villamos terheléstől: relék a helyükre csattantak, parányi kerekek sora hernyóként nyüzsögni kezdett, majd abbahagyta kusza mozgását. Erik szerette ezt az egész szerkezetet, amelynek minden alkotórésze pontosan egymásba kapcsolódott, de úgy nézett rá, mint gyerekkorában a miniatűr villamos játékvasútra, amelyet a kivilágított kirakatban látott.

Turnbull, aki végignézte a szerkezet kipróbálását, az mondta, hogy nagyon meg van elégedve. Úgy hiszi, tette hozzá, végre itt az ideje, hogy

Erik meglátogassa a Gascon-gyárat. Turnbull másnap készült odamenni és azt akarta, hogy Erik kísérje el.

A másnap be is következett és Erik számára sokáig emlékezetes maradt. Mert ez a nap véget vetett annak a szép, kellemes, álomszerű állapotnak, amelyben Erik eddig edesen ringatózott. Semmi különös nem történt Newarkban és nem is mondtak semmi különöset, de az, amit Erik látott, egészen új perspektívát nyitott előtte.

Október vége volt — szép, tiszta nap, ha nem is verőfényes. Erős szél fújt a Hudson felől. Amikor Turnbull limousine-kocsija kibújt az alagútból a Jersey felőli oldalon, Erik visszanézett a folyón át és egy pillantással átfogta a hatalmas várost, amint délibábszerűen kiemelkedett a szürke vízből — vaskos lábai alatt hajókkal és rakodópartokkal, amelyek különös színfoltokat alkottak az elterpeszkedő szürkeségben. De feljebb minden vonal, minden ablak, minden sarok olyan éles volt, mintha vésnök metszette volna.

Turnbull észrevette arckifejezését. Megvárta, míg visszafordul, azután megjegyezte:

— Ez aztán látványosság, mi? Szép kis város, nem igaz? Megszoktad már egy kicsit?

— Meglehetősen — felelte Erik. — A feleségem idevaló. Itt született.

— Itt született? — Turnbull rövid habozás után megkérdezte: — Mi a lányneve?

— Volterra. — Erik még ki sem mondta, amikor ráeszmélt arra, hogy volt valami óvatos tartózkodás Turnbull kérdező hangjában. Bántotta a dolog, mert hirtelen megértette, mit jelent. — Nagyszülei Itáliából jöttek — tette hozzá, egyenes válaszként Turnbull ki nem mondott gondolatára. Hangja kisse élesebb volt, mint ahogy akarta.

Turnbull elpirult és kijelentette:

— Sok kiváló ember él New Yorkban, akinek családja olasz származású, ezt mondanom sem kell... utóvégre mindnyájan bevándorlók utódai vagyunk.

— Csak az a különbség, hogy egyeseknek az elődei később jöttek ide, mint másoké. Az én apám sem itt született. Halála napjáig idegen akcentussal beszélt. Cseh volt. Ezért nem jöttem be a laboratóriumba egy nappal azután, hogy Münchenben aláírták azt a piszkos egyezményt. Egész nap a rokonaimra gondoltam, akiket nem is ismerek. Ha jobban körülnézek, alighanem Norvégiában is vannak unokatestvéreim. Bizony, sok akcentus van a családomban.

Erik hangja olyan volt megint, hogy Turnbull felkapta fejét.

— Csak nem haragszol?

— Nem tudom — felelte Erik és furcsán nevetett. — Lehet, hogy haragszom.

— Ne tedd, az isten szerelmére! — kiáltott fel Turnbull tréfás rémülettel. Néhány pillanatig hallgatott, majd így folytatta: — Könnyen le-

het, hogy amit mondtam, lssé dölyfösnek hangzott. Att tarto , megesik velem néha. Csak későn veszem észre, hogy hangomból kicsendül a százpercentes amerikai gőgje. Ilyenkor gyorsan visszalódítom magamat a multba, amikor még fiatal voltam és neki tudtam volna menni az ilyen pöffeszkedő széltolóknak. — Elnyujtózkodott a kocsi kényelmes párnáin és ragyogóan kifényesített, hegyesorrú, fekete cipőjére nézett. — Hiába, így van ez. Még nem találkoztam emberrel, aki sokra vitte az életben és mégsem ütközött volna ki rajta hébe-hóba ez a gőg. Veled is így lesz, majd meglátod. Körülnézel és csupa olyan embert látsz, aki nem jutott előre. Édes istenem, csak természetes, hogy fejedbe száll a dicsőség és büszke vagy rá, hogy a kevesek közé tartozol, akiknek sikerült felkapaszkodniuk az uborkafára. Később aztán megszokod és észre se veszed, hogy majd kipukkadsz a pöffeszkedéstől.

Erik hallgatott. Turnbull hangosan tovább elmélkedett.

— De igazad volt, amikor megbántódtál az imént. Valóban lenézően beszéltem az idegenekről. Szavamra, nem így születtem, ezzel a magatartással, csak később fejlődött ki, akárcsak a hatalmas pocakom. Ha sokáig forgolódol ebben a tetves világban, sok mindent felszedsz magadra anélkül, hogy észrevennéd. Nem egyszer megesik velem, hogy mondok valamit és utólag elgondolkodom rajta. Kiver az izzadság, ahogy ráeszmélek, mi lett belőlem. Ha olyan öreg leszel, mint én, te is rájössz arra, hogy egy egész csomó ember lakozik benned: az, aki gyerekkorodban voltál, egy másik, akit az egyetemen olvasztottál magadba, amikor lányok után szaladgáltál, a harmadik, aki az első munkahelyeden akaszkodott beléd. Egy másik, amikor úgy leégtél, hogy egy büdös cented se maradt és megint egy másik, amikor észrevetted, hogy utad felfelé kezd vezetni... ha mindegyik csak tíz százalékot tesz ki a lényedből, keverd ezt össze és igazodj el rajta. Én megpróbáltam, de esküszöm, nem sikerült. Így hát igazán ne neheztelj rám. — Vigyorgott és felfújt arca egészen fiatalos lett zavarában. — Hidd el nekem, hogy lelkem mélyén egész rendes fickó vagyok.

A hatalmas autó könnyedén suhant át az országúton, majd egy piszkos városrészen keresztül, gyárak és nyomortanyák között. Ez a szürke sivatag mérföldekre terpeszkedett el, mintha a ragyogó szigetet odaát, a folyón túl, építészeti szépségek tartották volna fenn, amelynek árát azután itt fizették meg, a külváros füstölgő csúfságával. A levegő bűzzel és mocsokkal volt tele: az ember orrát előbb kénszag ütötte meg, majd égett gumi fanyar büdössége... az egyik utca ammóniákot lehelt, a másik émelyítő csokoládészagot, a harmadik óriási kenyérgyárak savanyúságát... azután megint gumi következett és megint acél...

Ennek a szenny- és bűz-övezetnek a túlsó vége felé a hatalmas fekete kocsi hirtelen befordult egy ötemeletes ház macskaköves udvarára. A terjedelmes épület éppen olyan mocskos és kormos volt, mint a többi, amely mellett elhaladtak. Homlokzatán is nagy táblák éktelenkedtek, amelyeken megfakult aranyozású gót betűk hirdették az üzem nevét:

GASCON ESZTERGAPAD ÉS FÚRÓGÉP GYÁR. 1862. Iparvasúti sínek húzódtak a telep végében, a vágányon két teherkocsi állt.

— Hát ez bizony nem olyan, mint a Madison Square — jegyezte meg Turnbull, amint a sofőr karjára támaszkodva, nehézkesen kikászálódott a kocsiból. — Csakhogy ez teszi lehetővé a Madison Square épületeinek pompáját.

Erik megállt egy pillanatra a bejárat előtt. Füle zúgott a gépek dübörgésétől. Két emeletnyi magasságba nyúló, nagy, barlangszerű csarnokot látott, amely tele volt a padlóhoz rögzített, óriási gépekkel. Váltakozó tengelyeket látott, emelkedő és visszazuhanó dugattyúkat, a sarokban csattogó gépszíjakat... majd hirtelen fellángolt egy kohó izzó torka. A feje fölött, a mennyezetre erősített síneken, három daru siklott lassan, de könnyedén és csak az egyik volt üres. Az óriási kampó kecsesen himbálózott a mozgó lánc végén.

A gépeket nyugodt emberek kezelték, elmerülve munkájukba. Míg a gép zúgott, zihált, sustorgott, a mestere — mintha kedvesét cirógatná — olajos ronggyal dörgölgette az acélszörnyeteget, hogy az egészséges működését védő olajréteg minél finomabban, minél egyenletesebben lepje be minden porcikáját. Néhány ember felpillantott és némán üdvözölte az előttük elhaladó Turnbullt. Mosolyuk barátságos volt, de alázatos zavar is tükröződött benne. Turnbull minden munkást ismert itt, a keresztnevükön szólította őket.

A nyitott teherlift lassan szállt fel a következő emeletre. Itt álltak a könnyű gépek. Odalenn a munka anarchikusnak és zűrzavarosnak látszott, mert — ahogy Turnbull megmagyarázta Eriknek — ott rendelésre készülő, különleges gépeket állítottak elő. Az emeleten állandó cikkeket, szabványmodelleket termeltek. A lift folytatta útját. A következő emeleten suhogó csend uralkodott, mint egy őserdőben. Ez a mammutgépek birodalma volt, mindegyik felért egy jókora családi házzal, vagy legalább is egy országjáró autóbusszal. Itt állították össze és próbálták ki az autóipar céljaira szolgáló különleges gépeket. Mindegyik különkülön tervrajz szerint készült, egyetlen példányban, a megrendelő szükségletei szerint, hogy megfeleljenek bizonyos körülményeknek és feltételeknek, amelyek nem ismétlődnek meg kétszer a világon, sem az ipar történetében — hiszen minden év újabb és újabb tanulságokat hoz, újításokat és változtatásokat, amelyeket fel kell használni, a konkurrenciát meg kell előzni vagy legalább is lépést tartani vele.

Az a rövid idő, mialatt a lift lassan felszállt, jelentős fordulatot hozott Erik életébe — egyelőre még észrevehetetlen kezdete új hangulatának, gondolkodásmódja megváltozásának. Előbb valami homályos büszkeség fogta el, amint elismerő szeretettel nézegette a gépeket. Ezeket emberek gondolták ki és teremtették meg. Mint ember, maga is részese volt ennek a gyönyörű teljesítménynek, akármilyen kevéssel járult is hozzá eddig. Micsoda gép-óriások és milyen tökéletesek a maguk nemében, noha tö-

kételességük csak a perc időtartamára szól és a következő percben elavul

Ami a tudományos elveket, elméleteket, alapvető kísérleteket illeti, Erik otthonos volt ezekben. Ezt a területet ismerte, és ismerte benne a maga helyet, a maga lehetőségeit is, ami buszkeséggel töltötte el. Mindig bizonyos leereszkedéssel gondolt a technológia következő, alsóbb fokára, ahol a mérnök áll. De most ráeszmélt ennek az álláspontnak a hivságos voltára Azon az alsóbb lépcsőfokon is tág tér nyílik — végtelenül tág tér — az alkotó elme szamára.

Amit most látott, mélységes hatást gyakorolt rá, hiszen mindenkinél jobban ismerte az ember ellenőrzése alatt álló erők végtelen lehetőségeit. Azután eszébe jutott az ő kis fúrógépe abban a newyorki laboratóriumban és elszégyelte magát. Talán Turnbull is mosolygott rajta, amikor látta. Ezek a kész gépek itt száz meg száz ember elméjének és kezének munkájából születtek. Hát elképzelhető, hogy valaki — akinek tervezésükben része van — komolyan vegye azt a törékeny kis fúrógépet és a hozzátartozó ellenőrző szerkezetet, amely olyan hevenyészettnek és zavarosnak látszik? Frissen vasalt ruhájában, új felöltőjében, valódi angol kalapjában és finom, friss fehérneműjében Erik úgy érezte, hogy izzad szégyenében. És amitől a divatos angol kalap bélésének bőrcsíkja is átnedvesedett, ugyanaz a szégyenkezés volt, amelyet bármelyik kezdő érez, amikor ráeszmél arra, hogy kis tudásával szakértők előtt akart kevélykedni. Én is ilyen dilettáns vagyok, — gondolta Erik.

A legfelső emeleten egyáltalán nem voltak gépek és itt derült csak ki igazán, hogy az épület milyen óriási terjedelmű. A rajzolóasztalok sorai mintha a végtelenbe nyúltak volna. Mindegyik fölött pantográfok, meg forgatható és kinyujtható higanylámpák pókhálószerű szerkezete terpeszkedett. Mintha yardnyi hosszúságú lábaikkal furcsa rovarok kapaszkodtak volna a rajztáblákra, hogy a mérnökök vállán keresztül leselkedve nézzék, mit csinálnak. Amikor Turnbull nyomában kilépett a liftből, Erik észrevette, hogy a liftakna mögött teljesen felszerelt, nagy, csukott műhely terül el.

— Itt dolgozzák ki az újításokat — mondta Turnbull. — Ez lesz az első hosszabb megállóhelyünk. Szeretném, ha megismerkednél a fiúkkal.

A „fiúk" — négy mérnök ingujjban és három gépész overallban — jókedvűen dolgoztak ebben a nagy, kopár helyiségben, amely rajzolóasztalokkal, esztergapadokkal, fúrógépekkel és egy kisebb őrlőgéppel volt felszerelve. Az asztalokat tervrajzok és vázlatok borították. Amikor Turnbull és Erik belépett, általános beszélgetés és kacagás visszhangzott a teremben. Mintha kockákat ráztak volna egy dobozban, úgy csörögtek a keresztnevek — Frankie, Jack, Tom, Chuck és Harry.

Turnbull Erik vállára tette kezét.

— Ez itt a banda, Erik — mondta. Egyenként odahívta őket és mosolyogva bemutatkoztak. Csupa fiatal férfi volt, a harmincas évek végét vagy a negyvenet taposták, kivéve Mac gépészt, akinek a haja már fehér

volt. Az ingujjasok öltözködése hanyag volt, de ingük és nyakkendőjük, akármilyen gyűrött és rendetlen volt is, mégis arra vallott, hogy ragaszkodnak társadalmi osztályuk jelképéhez.

— Ez itt Gorin doktor — mondta Turnbull, még mindig átkarolva Erik vállát. Hangja most olyan kenetteljes volt, hogy Erik zavarba jött tőle. — Foglalkozására nézve fizikus. Lehet, hogy vannak itt olyan analfabéták, — folytatta nevetve — akik nem is tudják, mi az a fizikus, de ez már az ő bajuk, szégyellhetik magukat miatta. Gorin doktor valami különleges munkát végez számunkra. Azt akarom, hogy legyetek mindenben a segítségére, tökéletes kooperációt követelek tőletek, megértettük? Mégpedig azért, mert nagy dolgokat várunk tőle. Ő majd megtalálja azt, ami már évek óta ott van az orrotok előtt, de nem vettétek észre.

Az autóban lefolyt közvetlen beszélgetés után Erik most meghökkenve látta, hogy Turnbull minden ok nélkül visszaesik nagyképű modorába. Azt is észrevette, hogy egy magas, fakószőke hajú ember, aki keretnélküli szemüveget viselt es hegyes álla New England gyarmatosaitól való leszármazásra vallott, lopva ránéz és ajkán mosoly bujkál. Alighanem ő a főnöke a kísérletező osztálynak, gondolta Erik, és nem tetszik neki, hogy én nem tartozom a fennhatósága alá. Nem tetszik neki és fél is tőle egy kicsit.

— Mr. Turnbull túlnagy glóriát font a fejem köré — mondta Erik. — De mielőtt megtalálom azt, ami az orrotok előtt van, mondjátok meg ti, mi van az én orrom előtt?

Mindnyájan mosolyogtak és kezdték megkedvelni Eriket. Csak Frankie, a főnökük, viselkedett még tartózkodóan. Vizenyős szeme óvatosan pislogott.

— Túlságosan szerény, az a baj — nevetett Turnbull. — Pedig máris mesélhetne egy teljes körforgású, kedves kis fúrógépről, amelynek kicsinyített modellje kifogástalanul működik. Nektek kell a szerkezet hibáit kipiszkálnotok — de csak építő bírálatot kérek. — Most megint a nagy főnök volt, akinek még a tekintete is ezt mondja: „Én adom a pénzt, tehát azt teszed, amit én parancsolok!"

Diadalmasan körülnézett és így folytatta:

— Csak arra vigyázzatok, nehogy a fürdővízzel együtt a gyereket is kiöntsétek! Most egy kicsit körülnézek. Mindjárt visszajövök, hogy mentsem, ami még menthető.

Nehézkes léptekkel kicsoszogott. Erik bosszúsan nézett utána. Úgy érezte, hogy kissé kellemetlen helyzetbe került. Micsoda bohóc ez a Turnbull, gondolta gúnyosan — és milyen megerőltetésébe kerülhetett ez a bohóckodás. Látta, hogy a „banda" várakozóan néz rá. „Hadd lássuk, mit tud!" — mondta a tekintetük. Jóságos ég, sóhajtott Erik, mindjárt darabokra tépnek. Frankie Hopper cigarettára gyujtott és nyugodtan így szólt:

— Hát halljunk valamit arról a fúróról, doktor. Mit tud? Repül vagy elvégez minden háztartási munkát — beleértve a gyermekgondozást is?

Mindnyájan nevettek és Erik is mosolygott.

— Nem — felelte. — Ez másféle fúró. Egyszerűen csak lyukakat csinál, semmi egyebet.

Letette kalapját, levetette kabátját és felgyűrte ingujját. Rajzolni kezdett és közben elmagyarázta a nyers vázlat értelmét. De amikor az elektronikus szerkezet finom és bonyolult részleteihez jutott, abbahagyta a rajzolást. A „fiúk" figyelme itt már ellankadt, csak Frankie Hopper és Mac, az őszhajú gépész, igyekezett követni fejtegetéseit. Mac érdeklődése őszinte volt, de Hopper kihívó kérdései elárulták kételkedését.

Amikor megint magára a fúróra terelődött a szó, Erik jól megállta a helyét. Hopper néhány találó megjegyzést tett és Erik habozás nélkül igazat adott neki. Erre Hopper duzzogó tartózkodása kissé felengedett. Látta, hogy itt nem tekintélyek vagy elgondolások mérkőzéséről van szó, csak egyszerűen elbeszélgetnek valamiről, ami mindkettőjük számára érdekes. De volt egy pont, amelyben Hopper egy jottányit sem engedett. Ragaszkodott ahhoz, hogy a következő modell már eredeti nagyságban készüljön. Minden közbenső megoldás csak időpazarlás lenne. Turnbull éppen jókor jött vissza, hogy eldöntse a vitát.

— Az ördögbe is, nem az a dolgunk, hogy ékszerészek részére készítsünk felszerelést! — vélte Hopper. — A doktor azt állítja, hogy az a kis vacak tökéletesen mozgatja azokat a csopp fúrófejeket és tökéletesen szinkronizál mindent. Nagyon szép. De mi történik, ha nehéz anyaggal kell dolgoznia? Már pedig minket csak a nehéz anyag érdekel. Amíg ki nem próbáljuk ilyesmin, nekem az egész kísérletezés nem mond semmit.

— Én meg azt mondom, hogy te magad se tudod, milyen felszerelésre van szükséged — felelte Erik. — Az én kis törpém természetesen nem tud mozgatni súlyos gépeket. Ezt egy percig sem állítottam. Tudom, hogy itt nehéz gépekről van szó. Láttam odalent azokat a hatalmas teherautókat. De a leghatalmasabb teherautó apja is a szekér volt, amelyet gebe húzott.

— Akkor visszamehetsz azokra az időkre is, amikor még a kocsikereket sem találták fel — vitatta Hopper. — Utóvégre mérnöki mesterséggel foglalkozunk, vagy mi!

— Nincs igazad — forrázta le Turnbull. — Gorin éppen azért van itt, hogy más úton járjon, mint ti. A vitát lezárom. Építsetek meg a közbenső nagyságú modellt, ahogy Gorin kívánja. Az ördögbe is, Frankie, — tette hozzá kedveskedve, hogy előbbi ridegségét jóvátegye — akármilyen ronda pasas lett is belőled, valamikor kedves, lelkes, csinos fiú voltál te is, vagy nem?

— Én egyszerű ember vagyok és azt mondom, ez nem gépészet.

— Én is egyszerű ember vagyok — felelte Erik. — Legalább ebben az egyben nincs köztünk vita.

Megállapodtak abban, hogy Erik kellő méretben felvázolja, mire van szüksége és Mac majd összeállítja. Mire búcsúzásra került a sor, az egész vonalon szívélyes hangulat uralkodott.

Erik és Turnbull lassan leereszkedtek a liften. Erik nagyon szótlan volt. Meginl látta a nehéz gépeket, a kiváló szakmai tudást, a nagy tapasztalatot. Nem tudott megszabadulni attól a gyötrő érzéstől, hogy ereiét felülmúló feladatra vállalkozott és lába alatt süpped a talaj. Odafenn, a kísérletező műhelyben elég jól megállta a helyét, de most utólag úgy látta, hogy a vitában csak azért kerekedett felül, mert fölényes és erőszakos volt. Tudása nem alapszik megfelelő gyakorlati tapasztalatokon. A „fiúkra" jó benyomást tett, de maga elvesztette belső biztonságát. Az autóban is nagyon szótlan volt, amint Turnbull mellett ült.

— Tetszik nekem az a mód, ahogy szembeszálltál Frankie Hopperrel — jegyezte meg Turnbull. Arca minden pillanatban felvillant, amint elsuhantak egy-egy utcai lámpa mellett, azután újra elnyelte az októberi alkonyat. — Mert tudnod kell, hogy nagy harcaid lesznek még ezekkel a mérnökökkel. Lépten-nyomon elállják majd az utadat. Meghökkennek mindentől, ami elüt a szokásos gyakorlattól.

Barátságos, de fitymáló hangon beszélt Hopperről, mintha meg akarná nyugtatni Eriket. Erik mégis haragudott rá ezért. Hopper utóvégre nem tesz mást, csak azt, ami a kötelessége. Turnbull maga mondta neki, hogy bírálja meg Eriket. Vajjon mit akar Turnbull tulajdonképpen? Akármilyen pajtási módon viselkedik, akármilyen kedves, közvetlen, őszinte — nem olyan ember, hogy az alárendeltjének tanácsos lenne kitárnia előtte a szívét, bevallania gyengeségét. Erik még mindig kedvelte, de elhatározta, hogy ezentúl óvatos lesz: úgy beszél majd vele, mint olyan emberrel, aki esetleg még az ellenfele lehet.

Ettől a naptól kezdve Erik rendszeresen kijárt a gyárba, legalább egyszer hetenként, de néha naponta is. Mindjobban megerősödött benne az a gyanú, hogy nem mérnöknek való, a mérnöki munka nem az ő eleme. Kételyeit nem közölte senkivel, még Savinával sem. Amikor átlépett az iparba, elhatározta, hogy nem lesz rabja a szokásos szabályoknak. Most aztán átlépte a legelemibb szabályt — azon kezdett tépelődni, vajjon érdemes-e állásához ragaszkodnia?

4

Hetekig tartó erőfeszítésbe, vitatkozásba, kunyorálásba, sőt közönséges lopásba került, amíg az új modell elkészült. És ha nincs ott Mac, Erik segédje, a munka sohasem készült volna el. Az őszhajú gépész egész lelkét beleadta ebbe a munkába és értett hozzá, hogy megszerezzen mindent, ami kellett — hol kedveskedéssel, hol duzzogással, hol meg veszekedéssel. Mac ötlete volt, hogy használják fel a modellhez az egyik rendes nagyságú M-204 Gascon fúrógépet. Így csak a kiegészítő részeket kellett külön elkészíteni. Mac nekilátott és el is készítette. Erik ilymódon minden figyelmét az ellenőrző felszerelésre fordíthatta.

Mac volt az, aki a mintagép elkészítését lehetővé tette, de ő volt az

is, aki végérvényesen meggyőzte Eriket arról, hogy rossz úton halad. Erik nem volt sem mérnök, sem gépész. Hopper volt a mérnök, míg Mac mintaképe volt annak az embernek, aki a szerszámokkal dolgozik. Eriknek, ha igazán valami újat akart elérni, a harmadik utat kellett megtalálnia.

Mac hatvanötéves volt, haja sima, lágy és hófehér — középen választotta el és a választék mentén rózsásan fénylett a fejbőre. Kínos gonddal ügyelt a tisztaságra. Amikor bejött New Yorkba, a laboratóriumba, olyan volt, mint egy lelkész, aki a halpiacról tér haza, gondosan összekötözött csomagjával. Keze tele volt szakmai sebhelyekkel. Jobb hüvelykujja négy centiméter szélesre lapítva és köröm nem volt rajta. Balkezének középső ujján hiányzott a két utolsó íz. Csuklóján fehér hegek. Ötven éven át dolgozott, mint szakképzett mechanikus. Ha felsorolta a gyárakat, ahol működött, ez olyan volt, mintha egy öreg tudós elmondaná, milyen díszdoktori okleveleket szerzett különféle egyetemeken: Cincinnati marógépgyár, Browne & Sharpe, Pratt & Whitney, Gascon esztergapad... Nem volt olyan dolog, amit ne tudott volna megcsinálni, nem volt olyan szerszám, amelyet ne tudott volna akár a legképtelenebb feladatokra is kényszeríteni.

Valamikor, még szerszámkészítő napszámos korában, radikális eszméket szedett fel és sokáig zsebében volt az I. W. W. szakszervezet vörös igazolványa. 1920-ban már két gyermek apja volt, de Debs bebörtönzése annyira felbőszítette, hogy már-már otthagyta hazáját. Azzal a tervvel foglalkozott, hogy Oroszországba megy és segít felépíteni a szocializmust. Vagy pedig annyi piszkos dollárt szed össze, hogy kiváltja Debs elvtársat a börtönből és saját Cadillacján viszi haza.

Aztán úgy volt, hogy a felesége megbetegedett és Mac beállt Fordékhoz előmunkásnak. De ott nem voltak igazi gépek, amelyeken érdemes lett volna dolgozni. 1925-ben Mac felpakolta családját és Astoriába költözött, ahol az amerikai Rolls-Royce gyárban kezdett dolgozni. Egy Rolls-kocsi olyan, mint egy finom szerszám. 1930 táján a szerszámok megint drága játékszerek lettek országszerte és Mac visszatérhetett a Gascon-gyárba.

A harmincas évek elején rossz idők jártak, tíz dollárt vitt haza hetenként. Azt a kevés munkát, ami volt, elosztották. Az ember minden héten egy-két napig elpepecselt egy gépen, csak éppen, hogy csináljon valamit. Most, persze, egészen más a helyzet, legalább is a szerszámgép szakmában, ahol jobban megy az üzlet, mint 1929-ben, — így is lesz mindaddig, amíg ez az európai história tart...

Mac apránként mondta el a történetét, hosszú időn keresztül. Amikor befejezte, megfordult és kioldotta a zsineget a papírcsomagon, amelyben a szerszámait hozta. Észre se vette, hogy Erik még mindig mohón lesi, hogy beszéljen tovább. Elhallgatta volna órákig egy ember történetét, aki annyira szerette különleges munkáját, hogy minden áldozatot meghozott érte. Ez tette aztán olyan védtelenné, mint a munkájához ragasz-

kodó professzort, aki abba is beletörődött, hogy Clarke Regan alatt dolgozzék. Eriknek eszébe jutott az a nagy elhatározás, amellyel mostani állását elfoglalta és azon tűnődött, hová lett a nagy lelkesedés? Most már egészen világosan látta, hogy valami módon meg kell teremtenie függetlenségét, mert különben csöbörből vödörbe kerül — hiába menekült meg Clarke Regan kezéből, pontosan ugyanaz vár rá itt is. De a függetlenség egyszerűen pénzkérdés. Arra már nem hajlandó, hogy megpróbálja eltartani Savinát és Jodyt heti tíz dollárból, de arra sem, hogy Regan kenyerét egye vagy olyan emberekét, akiket Regan képvisel.

Tudós vagyok, vagy mi a fene, — káromkodott magában Erik — és lehetetlen, hogy egy jó fizikus ne tudjon kikecmeregni ebből a rohadt helyzetből! De hogyan? Mibe kapaszkodjék, hol találjon valami emelőrudat? Végignézett életén és munkáján, de nem látott semmi biztatót. Éppenolyan helyzetben volt, mint millió más ember, aki nem tud szabadulni a taposómalomból. A tudat, hogy minden hiábavaló, rettegéssel töltötte el. Kétségbeesetten küzdött ellene, mert sejtette, hogy Turnbull könyörtelenül elbánik azokkal, akik átengedik magukat ilyen hangulatnak.

— Igaz is, hogyan akadtál össze Turnbullal? — kérdezte Erik. — Akkor ismerkedtél meg vele, amikor visszajöttél ide?

Mac mosolygott. Arca és ajka egy pillanatra ráncokba futott, mint egy darab papír, ha összegyűrik és megint kisimítják.

— Nem, már jóval előbb — felelte. — Harry Turnbullal 1910-ben találkoztam először, Clevelandban. A munkanélküliek kirándulást rendeztek valami proklamáció költségeinek összegyűjtésére. Turnbull is ott volt és mesélte, hogy éppen elvesztette állását. Ő volt a leghangosabb egész délután, megrészegedett az italtól, a bánatától meg a szocializmustól. Úgy emlékszem, nagyon fájt a szíve az állásáért, amelyből kipotytyant. Igyekeztünk megnyugtatni, de csak annál jobban ordítozott. Majd eljön az a nap, amikor felrobbantja a kapitalizmust, ő még megmutatja! Kiderült, hogy a felesége állapotos, hamarosan gyereket vár és Harry nem meri megmondani neki, mi történt vele. Később hallottuk, hogy sikerült elhelyezkednie, a Browne & Sharpe gyár utazó ügynöke lett — és többé nem járt a szája a szocializmusról. De azon a kiránduláson folyton szavalt rémületében.

— Rémületében? — csodálkozott Erik. — Ma már igazán messze van attól. Szokott beszélgetni vele azokról az időkről?

— Csak egyszer történt meg. Két évvel ezelőtt bejött a gyárba, kabátján azzal a Landon-féle napraforgó-jelvénnyel. Megakadt rajta a szemem. Észrevette, szégyenlősen mosolygott és megjegyezte: „Most már nem úgy van, mint a régi időkben, igaz-e Mac?" Nem azért restelkedett, hogy a republikánus párt jelvényét viseli. Inkább arra gondolt, hogy meggazdagodott, öregebb és kövérebb lett... tudom is én! Furcsa élet ez, annyi bizonyos! — Mac lefújta a port műszereiről és megismételte: — Bizony, furcsa világ ez.

Eriknek kapóra jött ez a történet. Minden ember, gondolta, halad a maga utján, vagy felfelé, vagy lefelé, akármi legyen is a mestersége. Csak azok ülnek mozdulatlanul, akik egészen fenn vannak, vagy egészen lenn. De hiába látja, hogy így áll a dolog, mit ér vele? Mit tegyen most? Ebben az egész iparban ő az egyetlen kívülálló, még mindig idegen. A fúró sem érdekli többé — ami munka még van vele, majd megcsinálja Mac. Erik maga sem tudta, mihez kezd majd, ha a gép készen lesz, mégis türelmetlenül várta, hogy elkészüljön.

5

Akkor sem tudta, hogy mit csináljon, amikor meghallotta Mary Carter hangját a telefonon. Egyrészt el szeretett volna bújni, hogy ne lásson senkit a világon, másrészt meg égett a vágytól, hogy elszaladjon hozzá egy kis vigasztalásért. De kiderült, hogy Marynek is vigaszra van szüksége. Hangja fáradt és csüggedt volt. Utazását félbe kellett szakítania, mert anyja hirtelen meghalt. Most Columbusba készült, hogy elrendezze a szegényes hagyaték ügyét.

— Anyám ruhái, néhány könyv és néhány fénykép: ez az egész — mondta Mary. — Van két órám a vonat indulásáig. Nem találkozhatnánk valahol? Mondjuk, a Commodore bárban? Maga bizonyára rémesen el van foglalva, de szavamra, Erik, beszélnem kell valakivel, különben szethullok, mint egy összetört cserép.

— De össze tudja tartani a darabjait még körülbelül tizenöt percig? — kérdezte Erik.

Mary bágyadtan nevetett.

— Megpróbálom — igérte.

Hideg szél fújt és kövér esőcseppek verték az utcát, barátságtalanul doboltak a taxi fedelén is. A járművek összetorlódtak, nehezen tudtak előbbre jutni. Tökéletesen undok nap, gondolta Erik és szinte örült neki, annyira megfelelt a hangulatának. Mary már ott ült a bárban egyedül. Csinos és elegáns volt piros tweed-ruhájában és piros sapkájában, amelyet európai divat szerint a homlokába húzott. De arca sápadt volt és szeme szenvedő. Bocsánatkérő mosollyal nyujtott kezet Eriknek.

— Igazán kedves, hogy eljött a kedvemért — mondta. — Pedig alig mertem hívni.

— Megsértett volna, ha nem hív. Keressünk egy nyugalmas sarkot és beszélgessünk.

Karonfogta és átvezette a helyiség másik oldalára. Leültek egy asztalhoz. Erik két whiskyt rendelt, szódával. Mary tűnődve kotorászott a fekete hamutartóban cigarettája végével. Erik látta, hogy beszélni készül.

— Félek visszamenni oda — mondta hirtelen, anélkül, hogy felpillantott volna. — Már idegen vagyok ott és csupa idegen emberrel lesz dolgom. Majd a kezembe adnak néhány ruhát és azt mondják, az anyámé

volt. És a legborzasztóbb, hogy meg se ismerem majd azokat a ruhákat. Ha pedig megismerem, arra kell majd gondolnom, milyen kevés pénze lehetett anyámnak, ha még legutóbb is azokban a régi rongyokban járt. Már évek óta nem láttam, nekem is annyi dolgom volt! Azt sem tudom, ki kísérte el utolsó útjára? Talán néhány szomszédasszony, egy pár diáklány — csupa idegen! — Mary lassan ráemelte riadt tekintetét. — Olyan lesz, mintha a saját síromat látogatnám meg, hiszen én rám is csak ez a sors vár. Nincs családom... senki, aki közel állna hozzám. Valami közömbös ismerős vagy szomszéd veszi majd megőrzésbe az én üres ruhaimat is, hogy átadja annak, aki esetleg jelentkezik értük... de nem jelentkezik senki.

Szomorúan beszélt, de hangjába haragos indulat keveredett. A pincér most hozta az italt. Mary úgy nézett a magas poharakra, amelyekben a szódával vegyített whisky színén apró jégdarabok úsztak, mint egy szemtelen betolakodóra.

— Úgy beszél, mintha biztos volna benne, hogy sohasem megy férjhez — mondta Erik. — Pedig tudja, hogy még gyermekei is lesznek.

— És azt hiszi, sokat változtat a dolgon, ha az embernek családja van? Anyám is férjhezment. Apám valamikor nagyon szerette, végül mégis cserbenhagyta. Akárcsak én. Én is szerettem, de amikor felnőttem, magára hagytam. Továbbra is szerettem, mégis elmentem. Mindig gondoltam rá, mert gyerekkoromban nagyon közel álltam hozzá. Neki is dolgoznia kellett, amikor az a semmirekellő apám eltűnt. Esküszöm, ha csak öt dollárt küldött volna haza hetenként, még ma is szeretném. De talán sértette a büszkeségét, hogy csak keveset tud küldeni és ezért nem küldött semmit. Anyám mentegette így, és azt akarta, hogy értsem meg. Megérteni! Amikor gyerek voltam, nem tudtam elaludni, amíg apám meg nem csókolt búcsúzóul. Ma még az utca tulsó oldalára se mennék át ebben az esőben, hogy megmentsem az éhhaláltól, vagy a szomjhaláltól, ami sokkal valószínűbb. Édesapám! — kiáltott fel, gúnyosan utánozva egy szerető gyermek szívből fakadó hangját, majd hirtelen utálattal hozzátette: — Piszkos disznó!

Undorodva félretolta a hamutartót, erszényét és kesztyűjét.

— Elég lesz ebből, Erik. Hagyjuk a könnyeket. Hogy megy a munkája?

— Egyelőre még magánál tartunk. Mi történt azzal az ügyvéddel, aki eljegyezte magát? Valamikor erősen foglalkoztatta a gondolataimat.

— Nem történt semmi különös — felelte a lány vontatottan. — Én már előre tudtam, hogy bekövetkezik, még mielőtt ő sejtette volna. Nem volt semmi értelme, hogy megvárjam, amíg valóban bekövetkezik. Megunt volna, mint ahogy előbb vagy utóbb minden férfi rámun.

— Minden férfi? Micsoda hamis rezignáltság! Nagyon jól tudja, hogy én nem untam meg.

— Még nem volt rá alkalma — mondta Mary vállvonogatva. — Beszélhetünk most már a maga munkájáról?

— Mary, kedvem volna megpofozni magát.

— Túlsok az önsajnálat?

— Igen, túlsok. Idehallgasson, Mary. Nagyon jól meg tudom érteni, mit érez édesanyjával kapcsolatban. Bántja a lelkiismerete, hogy nem maradt mellette végig és arra gondol, hogy ez fájt neki. Talán abban a hitben halt meg, hogy maga nem is szerette. Ez mind tévedés. Egyet mondhatok magának: ha ott lett volna mellette, akkor sem lett volna jobb. Tizenöt éves voltam, amikor apám meghalt. Tüdőgyulladást kapott és egy tél elég volt ahhoz, hogy végezzen vele. Annyira legyengült, hogy a karomon vittem, mint egy gyereket, pedig valamikor azt gondoltam, ő a leghatalmasabb ember a világon. De még messze volt a haláltól, amikor már megszoktam a gondolatot, hogy meg fog halni. Látta a szememben, de mindketten úgy tettünk, mintha ez a gondolat fel se merülne. A temetésén természetesen zokogtam, de mégis azt kérdeztem magamtól, vajjon csakugyan szerettem-e apámat. Ez volt a legborzasztóbb az egészben. Azt hiszem, a dolog lényege a következő: ha meghal valaki, akit szeretünk, egyszerre kiderül, hogy szeretetünk pohara milyen csorba, mennyi repedés van rajta. Ez az, amit nem tudunk nézni, nem tudunk elviselni.

— Lehet, hogy igaza van, Erik. Már látom magamat anyám sírjánál, a temetőben. Egy kis hideg kő a sírdomb fölött, amely olyan rövidnek látszik, hogy egy ember el se férhet alatta. Lenézek majd a száraz fűre, mögöttem a végtelen ég és egy szavam se lesz, nem tudok majd mit mondani. Tisztán látom az egész képet és gyötör, mert olyan üres vagyok. Kérem, Erik, beszéljen már a munkájáról. Végre egy kutató tudós, akit tisztességesen megfizetnek a munkájáért! Egy tudós, aki annyit keres, hogy meg is tud élni belőle!

— Ne tréfáljon. Tudjuk, a legtöbb embernek mi a véleménye az ipari kutató-munkáról.

— De én komolyan beszélek. Ne fosszon meg az utolsó illúziómtól. Magának elég bátorsága volt ahhoz, hogy a helyes utat válassza. Nézze csak, Erik, egyedül vagyunk, nincsenek laikusok körülöttünk. Nem kell színlelnünk és a tiszta tudományról szavalnunk, meg a jutalomról, amit önmagában hordoz, ha nem is lehet pénzre felváltani. Ha az a vállalat hajlandó magát jól megfizetni, mért ne fogadná el?

— A dolog nem olyan egyszerű, Mary. Nem fizetnek sokáig, ha nem produkálok valamit.

— Az imént még szememre vetette, hogy sajnálom magamat. Most én mondom ugyanazt. Mit siránkozik? Ha a vállalat azt akarja, hogy produkáljon valamit, hát tegye meg nekik. — Összeszedte holmiját. — Gyermekkorunk óta hazugságok közepette nőttünk fel és akiknek dolgozunk, azok is mind hazugok. Ne higgyen nekik — fogja meg, amit meg tud fogni. De már mennem kell. Elkísér a pályaudvarra?

A perronon Erik megcsókolta és Mary szeme hirtelen könnybelábadt. Erik érezte, hogyan remeg a karjában.

— Megigéri, hogy nem fog búsulni, Mary? — kérdezte halkan.
— Nem lesz semmi baj. Igazán csodás, hogy eljött.
— Ír majd nekem? Megírja hogy érzi magát?
Mary megrázta fejét.
— Nem fogok írni, Erik. De lehet, hogy még viszontlátjuk egymást — valamikor. Üdvözlöm a feleségét.
Erik megragadta a lány kezét.
— És nekem — nekem nem mond semmit?
— Nem lehet — felelte egyszerűen. Becsületesen a férfi szemébe nézett és még ennyit mondott: — Ha majd igazán akarja, akkor tudassa velem.

6

Mary elutazása után Erik napokon át úgy érezte, mintha valami módon — vagy legalább is egy kis részben — őt terhelné a felelősség a lány boldogtalanságáért. Azután ez a homályos érzés mindjobban megfakult és szinte megfeledkezett Maryről. Ha szíve néha még sajgott egy kicsit, a mindennapi megszokott munka a laboratóriumban kitűnő fájdalomcsillapítónak bizonyult.
A fúrógép működött. Kifogástalanul működött már az első alkalommal, amikor munkába állították. Eriket már addig sem érdekelte túlságosan, de most aztán teljesen közömbössé vált számára. A gép még néhány kisebb módosításra szorult és hátra volt még a feladat, hogy a termelés céljaira alkalmazzák, de az alapszerkezet bevált, megállta helyét és elég érett volt ahhoz, hogy szabadalmaztassák. Az American Machine állandó kapcsolatban állt a Dempsey, Carter & Weeks jogászcéggel és az öreg Dempsey ügyvéd megmagyarázta Eriknek, milyen rajzokat kell a szabadalmi kérvényhez mellékelni. Azután elküldte neki tanulmányozás végett egy csomó régebbi szabadalom leírását. Ezek olyan szabadalmak voltak, amelyek némileg rokon területen mozogtak és esetleg akadályai lehettek annak, hogy Erik szabadalmát elfogadják.

Január végén Erik elkészült a szabadalmi iratokkal és mielőtt továbbadta volna az ügyvédeknek, meg akarta mutatni Turnbullnak jóváhagyás végett. Telefonon felhívta az elnököt és megkérdezte, bemehet-e hozzá az iratokkal?
Turnbull egy pillantást vetett az első lapra, még néhányat lapozott az iratcsomóban és megígérte, hogy néhány napon belül elolvassa az egészet. Félretolta az iratokat és Erikre nézett, aki az ablakpárkánynak támaszkodva figyelte, mit csinál.
— Meg vagy elégedve a dologgal? — kérdezte Turnbull.
— Nem tudom — felelte Erik, de arca világosan elárulta, mit érez. — Azt hiszem, nem vagyok megelégedve. — Zsebrevágott kézzel közeledett az üveglappal borított, hatalmas íróasztalhoz. — Az elgondolás, azt hi-

szem, helyes, de nem tudok megszabadulni az érzéstől, hogy a gép maga egy kicsit nehézkes. Hoppernek lényegében igaza volt. Ha mindjárt kezdetben megengedted volna, hogy kimenjek a gyárba, könnyen lehet, hogy másképp alakul minden. Vagy legalább is másképp nézném a dolgot.

Turnbull rövid hallgatás után így felelt:

— Nem tudom. A géppel nincs semmi baj. Nincs vele kapcsolatban olyan probléma, amellyel a mérnökök ne tudnának megbirkózni. Erre gondoltál talán?

— Nem.

— Hát akkor?

— Nem tudom megmondani.

— Akkor gondolkozz rajta egy ideig és majd ha kisütötted, mondd el. De térjünk vissza a gépre. Valóban van vele valami baj, ha éppen tudni akarod. Nagyon komoly baj. Nem lehet eladni. Nem fogjuk tudni eladni, mert senkinek sem lesz kedve használatba venni.

— Mért nem mondtad meg ezt rögtön? — kiáltott fel Erik izgatottan. — Mi az, hogy senki sem akarja majd használni? Miért?

— Nem értlek — nevetett Turnbull. — Te mondtad nekem először, hogy a gép nem jó. És amikor igazat adok neked, le akarod harapni a fejemet.

— Ne haragudj, már hetek óta rosszkedvű vagyok. — Erik leült egy karosszékbe. — No, rajta, mondd el a rossz híreket. Mi a baj?

— Csak az, amit mondtam. Egy gép használhatósága nemcsak azon múlik, hogy mit lehet vele csinálni. Fontos az is, könnyű-e megjavítani, ha elakad vagy felmondja a szolgálatot. Ha ez a te fúrógéped egyszer elakad, soha többé nem vesződik vele senki. Mit gondolsz, hány gépész van ma, aki ismeri az elektronika alapelemeit? A gépészek nem estek a fejük lágyára. Majd körülállják a gépedet és úgy néznek rá, mint a farmerek, ha valami újat mutatnak nekik, amit nem akarnak elhinni. Tudni akarják, mibe másznak bele. A szabadalmi eljárást természetesen megindítjuk és erélyesen lefolytatjuk, de a többi csak távoli perspektíva. Aznap, amikor először voltál kint a Gascon-gyárban és előadást tartottál a fiúknak, csak addig figyeltek rád, amíg nem kezdtél az elektronókról beszélni. Attól kezdve már csak udvariasságból bólogattak, de az eszük máshol járt. Ezt a figyelmeztetést meg kellett volna szívlelni.

— Mért nem mondtad meg akkor? — kérdezte Erik.

— Nem akartam. Erre még nem voltál felkészülve. Most már érett vagy rá és megmondom.

— Talán már későn mondtad meg! — felelte Erik, akit Turnbull hangja felingerelt. — Nem szeretem, ha gyámkodnak fölöttem, még akkor sem, ha a javamra szolgál, Mr. Turnbull. Amikor először beszéltem veled, azt mondtam, ez az állás olyan, hogy egy fizikus álmában sem kívánhat szebbet. Most pedig kereken megmondom, hogy már nem szeretem az állásomat, mégpedig azért, mert nem fizikusnak való. Már pedig én az vagyok és nem mérnök vagy gépész. Nem értek a forgácsolószerszámok-

hoz azon a síkon, ahol igazán otthon vagyok: a számok és egyenletek, s specifikus hőmérséklet, súrlódás és nyomás terén. Ezért érzem itt magam kívülállónak. A mérnök a maga módján végzi a munkáját, a gépész is a maga szemével nézi a dolgokat, az igazgatónak is megvan a maga funkciója. Csak én nem találom a helyem itt és kívülálló maradok, amíg nem tudok számok tükrében megérteni olyan összefüggéseket, mint a legmegfelelőbb homlokszög egy forgácsolószerszámon és egy adott fém szakító-igénybevétele. És ezt még senki sem dolgozta ki, hiába kerestem a szaklapokban.

— És mik a további terveid?

— Nem tudom — felelte Erik őszintén. — Pedig már elég hosszú ideje töröm a fejem rajta. A feleségemmel még nem beszéltem meg a dolgot. Félek, azt mondaná nekem, hogy hagyjam itt az állásomat, ha nem elégít ki, de én nem akarom itthagyni. Viszont annak sincs értelme, hogy úgy folytassam, ahogy eddig. Ha te is hozzájárulnál, hosszabb szabadságot kérnék. Közben olvasnék egyet-mást, ami a szakmába vág, átgondolnám és kipróbálnám. Egyelőre magam sem tudom, hogy miből tartanám fenn magam ezalatt, de majd csak megy valahogy. Lehet, hogy idővel, amikor már jól megemésztettem azokat az alapvető ismereteket, amelyekre gondolok, olyan gépeket tudok majd tervezni, hogy értelmük legyen és pénzt érjenek. Még körülbelül sem tudom megmondani, hogy mennyi időre van szükségem minderre. Természetesen, nem kívánhatom tőletek, hogy állásomat fenntartsátok részemre.

Turnbull ujjaival dobolt az íróasztalon.

— Egyszóval, elhatároztad, hogy itthagysz bennünket?

— Lényegében erről van szó. De nem érzem úgy, mintha megfutamodtam volna. Utóvégre befejezem a fúrógépet és magad is beismered, hogy valamikor még érhet valamit.

— Idehallgass — mondta Turnbull halkan. — Néha annyira igazam van, hogy valósággal megrémülök tőle. Ülj le, kérlek és hagyd abba ezt a töprengést, ne akarj mindenáron Hamlet lenni. Amikor beléptél hozzánk, kijelentettem, hogy nem mehetsz ki a gyárba, mert attól félek, hogy levesz a lábadról. Mi történt, amikor végre csakugyan kimentél? Mintha egy rakomány tégla zuhant volna a fejedre. Azt is mondtam, hogy az egész ipar központi problémáján kell dolgoznod és akárhol kezded is, akármilyen kerülő úton közelíted meg, előbb vagy utóbb oda fogsz kilyukadni. Nos, mondd meg nekem: van-e centrálisabb problémája az egész szerszámgép-iparnak, mint az a kérdés, hogy mi történik, ha egy éles acéldarab belevág egy másik fémdarabba? Az isten szerelmére, lásd be, hogy ez a szerszámgép-ipar lényege. Akkor pedig ne beszélj nekem arról, hogy szabadságot akarsz kérni, mert ezt a problémát szeretnéd tanulmányozni. Ez a probléma a te munkád, a te feladatod — itt nálunk!

Erik visszasétált az ablakhoz és megint letelepedett a párkányra. Gyanakodó mosollyal nézett a kövér emberre.

— Mért nem kezdted ezzel? — kérdezte. — Mért nem mondtad meg mindjárt?

— Ami azt illeti, megmondtam. És ha megértetted volna, amit mondtam, nem felejtetted volna el. Viszont. ha akkor többet mondok neked, akkor ma nem birkóznál a problémával ilyen komolyan. Mert most már látom, hogy igazán meg akarod oldani.

Erik megrázta fejét. Neheztelt főnökére, hogy úgy bánt vele, mint egy gyerekkel, de még haragjában sem tudta megtagadni tőle elismerő bámulatát.

— Jobb lenne talán, ha befognám a számat — felelte. — Utóvégre te vagy a főnököm, akinek bizonyos tisztelettel tartozom. Engedd meg hát, hogy kellő tisztelettel kijelentsem: benned egytől egyig megvan mindaz, ami szükséges ahhoz, hogy minden hájjal megkent csirkefogónak nevezzenek.

Széles mosoly ömlött el Turnbull arcán. El volt ragadtatva. Hátratolta magát a székével együtt és hangja is elárulta. hogy úgy érzi magát, mintha talpát csiklandoznák.

— Persze, hogy megvan bennem mindaz! — mondta. — Hiszen csirkefogó vagyok a javából! Éppen ezért ülök itt. Most ereggy szépen vissza a laborodba és egy szép nap újra jelentkezzél nálam, kezedben egy remek, komplikált, egészen új matematikai elmélettel, amely forradalmasítja a szerszámgép-ipart.

— De figyelmeztetlek valamire. Megtörténhetik, hogy hónapokon át ülök a fenekemen, lábammal az íróasztalon. Egy ilyen új elméletet nem lehet máról holnapra leakasztani a fogasról. Nem olyan könnyű kidurrantani, mint egy pezsgőspalackot.

— Nem tesz semmit, fizetjük a számlát. Minél több pénzbe kerülsz nekünk, annál jobban furdal majd téged a lelkiismeret. Ahogy ismerlek, végül már aludni sem tudsz majd és egész éjjel nekünk töröd a fejed. Nyugodt vagyok, hogy jó lóra tettem. Csak azt nem tudom megérteni, mi bajod? Hát olyan nagy szerencsétlenség, ha valakit jól megfizetnek csak azért, hogy olyasmit csináljon, amit igazán szeret?

Erik felállt és elindult az ajtó felé. A küszöbön megállt és mosolyogva így szólt:

— Tévedtem az imént, amikor azt mondtam, hogy megvan benned minden, ami *ahhoz* szükséges. Nem. Benned sokkal több van abból.

HATODIK FEJEZET

1

Egy év telt el, amíg igazán „egyenesbe jött" — egy gyorsan és izgalmasan pergő év, amelynek kelméje a legkülönbözőbb szálakból szövődött össze. Az első két hónapot tapogatózó kísérletekkel töltötte — rendszertelenül, ahogy éppen eszébe jutott valami. De többnyire látszólag tétlenül ült a karosszékben, lábait az írópasztalra rakva, miközben mindenféle feltevést és találgatást forgatott agyában. Könnyű volt hetvenkedve kijelentem, hogy olyan kutatásokba kezd, amelyek megrendítik az ipar eddigi alapjait. És könnyű volt hozzáfűzni azt is, hogy olyan kutatásról van szó, amely üzletileg is busásan kifizetődik. De ahogy belefogott, csak teltek-múltak a napok, meddően és eredménytelenül. Most már maga is belátta, hogy az ilyesmit nem lehet tervszerűen irányítani és előre megmondani, melyik út vezet a leghasznosabb cél felé. Savinának meg sem említette, hogy milyen végső cél felé törekszik. Az asszony beletörődött abba, hogy mindig szórakozottan elmerül gondolataiba. Mindezt egy különös munka természetes kísérőjének, egy szokatlan életmód szokásos megnyilvánulásának tekintette.

Mary egy tudományos cikksorozaton dolgozott, amelynek első kefelevonatait elküldte Eriknek azzal a kéréssel, hogy tegye meg észrevételeit. Erik kissé keserű elismeréssel tanulmányozta a cikkeket és közben a saját munkájára gondolt. Eszébe jutott, hogy erről Mary is nagy elismeréssel nyilatkozott. Mary minden levonattal együtt egy rövid levelet is küldött, amelyben azonban magánéletéről, bajairól, hangulatáról nem írt semmit. De annyi bizonyos, hogy nem rekedt meg, különben nem tudta volna elkészíteni ezeket a ragyogó tanulmányokat. Akadt bennük néhány kisebb tévedés, amelyeket Erik helyesbített, de levelében mindjárt bocsánatot kért a szőrszálhasogatásért. Saját munkájáról nem beszélt — hiszen nem volt semmi, amiről beszélhetett volna.

És körülötte lassanként újra felbukkantak azok az emberek, akikről azt hitte, hogy már soha többé nem találkozik velük. Hugo Fabermacher visszajött New Yorkba, bár Erik még nem látta viszont. Hugo a lakására telefonált egy este, amikor Erik éjfélig a laborban maradt. Hugo mégis eljött, de hiába várta Eriket. Amikor Savina elmesélte a látogatást, Erik szórakozottan hallgatta és nem vette észre, hogy Savina is gondolataiba merül. Gépiesen feljegyezte zsebnaptárába Hugo telefonszámát, de nem hívta fel. Nem volt semmi kedve ahhoz, hogy régi kollégáival újra találkozzék.

Amikor úgy érezte, hogy fojtogatja a labor levegője, hosszú sétákat tett a városban egyedül. Csak egy dologtól rettegett: hogy Turnbull egyszer megkérdezi tőle, halad-e a munkája előre? Akár sétált, akár a laborban üldögélt, vagy Savinával vacsorázott és Jodyval játszogatott — agyá-

nak vetítőlapján képletek és diagrammok sorakoztak fel, kezdetben tetszetősek és biztatóak, amíg fokozatosan ki nem derült, hol a gyenge pontjuk. Erik süket volt és szórakozott, Savina pedig végtelenül türelmes, bár néha mosolygott Erik szüntelen, makacs erőlködésén. Türelmét Erik olyan dolognak tekintette, amelyre mindig számíthat. A sok fejtörésnek végül is meglett az eredménye.

Április elején, egy áttetszően ragyogó, kék tavaszi estén, Erik autóbuszon igyekezett haza laboratóriumából. A bűbájos alkonyat megőrizte a tavaszi nap simogató melegét. Erik az ablaknál ült kigombolt felöltőben és élvezettel szívta magába a lágy szellőt. De agya közben folytatta zakatolását, konokul rágódott a látszólag különálló tények halmazán, amelyek közt hiába kereste a kapcsolatot.

Amit már millió ízben megtett, képzeletében újra felrajzolta és átcsoportosította a vágó erő és felület diagrammjait. Megint egy új feltevésre bukkant és megint elindult a logika rideg ösvényén. És ezúttal, csodálatosképpen, nem került mindjárt zsákutcába, mint azelőtt anynyiszor.

Körülnézett az autóbuszban, szemügyre vette az újságolvasásba mélyedő, fáradt arcokat, amelyekről csak most vett tudomást, mintha eddig nem is lettek volna ott. Valami nyugtalanító izgalom fogta el és gondolatait újra elkezdte előlről. Visszatért az eredeti feltevésre, amelyből kiindult — megvizsgálta, megforgatta, megnézte minden oldalról, azután lépésről lépésre, óvatosan haladt tovább. Mind gyorsabban sietett egy gyötrő, izzó, fényes pont felé, és amikor elérte, kirobbant belőle az öröm és lelkesedés — úgy érezte, kezében van a sok erőlködés gyümölcse, a válasz, amelyet olyan régóta keres: a forgácsolószerszám homlokszögének és a fém szakító-igénybevételének matematikai összefüggése. Mintha egy sűrű füstfelhő nagy dübörgéssel hirtelen szertefoszlott volna...

Ott ült az autóbuszban kábultan, mintha fejbevágták volna. Az egész dolog olyan egyszerű, olyan nyilvánvaló... A teória, amelyet felállított, még ebben az egy vonatkozásban is sokat igért, nem is szólva arról, ami belőle még levezethető: csodákkal teli zsák, amelyből első kapásra csak a legkisebbet húzta ki talán. De elhatározta, hogy nem hiszi el, amíg asztalhoz nem ül, hogy papíron is kiszámítsa, ellenőrizze.

Nem volt benne semmi hiba, minden tökéletesen egyezett. Erik most egy elvont elméleti magaslaton állt, ahonnan el lehetett látni messzire, de azt még nem tudta megmondani, hogy felfedezésének mi a gyakorlati, üzleti jelentősége. Elhatározta, hogy megkockáztatja és semmivel sem törődve, halad tovább. A formális elhatározás persze teljesen fölösleges volt, hiszen érzelmileg annyira rabja lett új elméletének, hogy semmi körülmények közt sem tudta volna félretenni. Ahogy a munkáját folytatta, újabb és újabb lehetőségek bukkantak fel, amelyek nagyon biztatóak voltak. Amikor benyujtotta a munkájáról szóló szokásos havi jelen-

tést, hiába várta, hogy Turnbull magához hívassa. Turnbull nyilván kezébe se vette azt a jelentést.

Jól van, gondolta Erik, akármit csinálsz, nagy meglepetés vár rád!

Időbeosztása nem függött senkitől és így gyakran megbeszélte Savinával, hogy találkoznak valahol és együtt ebédelnek. Savina könnyen eljöhetett hazulról, hiszen Jody kilenctől háromig az óvodában volt.

— Ez nagyon szép és kellemes, — mondta egyszer Savina — de a többi cseleség már megjegyzéseket tesz. Mrs. Allbright nem tudja megérteni, hogy találkozhatunk mi ketten olyan gyakran napközben is. Az ő férje sohasem tud bejönni a városba.

— Mondd meg neki, hogy *legyen szíves*, akassza fel magát! Allbright harmincezer dollárt keres évente.

— Hogy lehet az? Hiszen csak egy utazó!

Erik nevetett.

— Idehallgass, drágám. Mi egy másik világba kerültünk, amelynek a szabályai is mások. Minél közelebb vagy ahhoz a pénzhez, ami a céghez befolyik, annál többet kapsz magad is, érted? Az a kutató munka, amit én végzek, talán csak tíz év múlva fog pénzt hozni a cégnek. Hosszú lejáratú aktíva, de költségei évről évre a vállalat passzívái között szerepelnek. De ha majd harmincezret keresek egy évben, akkor is együtt fogunk ebédelni, ezt megigérem neked.

— Jaj de jó! — kacagott Savina. — De hiszen éppen az imént céloztál arra, hogy te nem az a fajta vagy, aki ilyen összeget meg tud keresni.

— Az igaz, — mosolygott Erik — de én mégis az vagyok, aki végül megnyeri a játszmát. Ne nevess, majd meglátod.

Savina kétkedően nézett rá.

— Ezt mintha már hallottam volna. Nem valami idézet ez — a *Híres Emberek Utolsó Szavai*-ból?

Erik kissé elpirult.

— Ha már arról van szó, nem bánom, vessétek a sírkövemre ezt a feliratot: PRÓBÁLKOZOTT MINDHALÁLIG. Sokkal jobban szeretem, mint például az ilyesmit: ADDIG ÜLDÖGÉLT ITT ÖSSZETETT KÉZZEL, AMÍG VÉGRE ELKAPARTUK. Mondottam már, azon múlik minden, ki van a legközelebb a pénzhez, ami a céghez befolyik. Most tegyük fel, hogy addig töröm a fejem, amíg ki nem találok egy gépet, amely igazán új, hasznos és sok pénzt hoz a konyhára. De még mielőtt egészen elkészülök vele, visszatartom addig az időpontig, amikor többet érek Turnbullnak, mint valamennyi utazója és ügynöke együttvéve. Mert azoknak nem lesz mit eladniuk, ha engem nem fizetnek meg alaposan.

Savina sokáig nézett rá, azután vállat vont.

— Attól tartok, hogy ez az eljárás nem egészen tisztességes.

— Miért? És ha egy sztár utazó azzal fenyegetőzik, hogy elmegy a konkurrenciához, ahol többet kaphat? Kinek jutna eszébe azt mondani, hogy ez tisztességtelen eljárás?

— Az egészen más. Téged a vállalat azért fizet, hogy tudományos ku-

tatást végezz és feltalálj valamit. Éppen ez a dolgod. Nézd, Erik, én igazán nem szeretem az American Machine Companyt. Csak éppen, hogy rajtad csodálkozom.

— Ne csodálkozz! Amióta itt vagyok, csak egyet látok, Savina: az ember nem ülhet nyugodtan a helyén, izegni-mozogni kell. Te azt hiszed, a tervem aljas. Én azt mondom — elmés, okos. De van más mód is: élére kerülni egy kis részvénytársaságnak, amely biztosan megnő. Akkor vele nő mindenki, aki hozzátartozik.

— Nem értem ezt az ötletet. Az American ugyancsak nem kis társulat és te sohasem kerülhetsz az élére. Beszélj okosan, Erik.

— Okosabban nem is lehet beszélni — felelte Erik kissé megbántottan. — Mi lenne, ha az American egy külön kis részvénytársaságot alapítana az én gépem gyártására?

— De miért tennék meg ezt?

— Mert az új gép természete olyan, hogy megköveteli. Ami meg a gép természetét illeti, az tőlem függ, érted?

Savina összeráncolta homlokát és kissé zavartan nevetett.

— Nem ismerek rád, Erik! Az erkölcsi mértéked egészen laza kezd lenni.

Eriknek nem volt kedve tréfálkozni.

— Ostobaságokat beszélsz. Én meg úgy próbálom nézni a dolgot, mint egy üzletember.

— De te nem vagy üzletember, Erik! Te tudós vagy, kutató! Hiszen csak azért hagytad ott az egyetemet, mert Regan beleütötte az orrát a laboratóriumi munkádba! Azt mondtad, egy iparvállalatnál békében hagynak, amíg produkálsz valamit.

— Éppen erről van szó! Egy darabig békében hagynak, de ha rosszul megy az üzlet, a tudományos munkatárs az első, akit kirúgnak. Ezért igyekeznem kell minél előbb olyan polcra kerülni, ahol én rúghatok ki mást. Ha éppen tudni akarod, — folytatta kissé halkabban, mert észrevette, hogy a szomszédos asztal mellől figyelni kezdenek rájuk — az én meggyőződésem szerint egy fizikus sokkal fontosabb munkatársa bármilyen vállalatnak, semhogy a szatócsok ide-oda rúgdalhassák!

— Te meg úgy segítesz a bajon, hogy magad is beállsz a szatócsok közé!

— Legyen úgy, ha már ennyire analizálsz mindent! — felelte Erik olyan bosszúsan, hogy Savina kacagásba tört ki.

— Ezt olyan hangon mondtad, Erik, mintha gyűlölnél.

— Nem gyűlöllek, de hazudnék, ha azt mondanám, hogy az állásfoglalásod gyönyörűséggel tölt el!

Savina előrehajolt és most már ő fordította komolyra a szót:

— És ha én is őszinte akarok lenni, meg kell mondanom, hogy a te állásfoglalásod nekem egyáltalában nem tetszik. Kérlek, Erik, maradj meg tudósnak. Ne akarj minden áron vállalatokat alapítani.

Erik mosolyt erőltetett ajkára és elhatározta, hogy terveit nem be-

széli meg többé a feleségével. Inkább majd megmutatja neki a konkrét eredményeket.

Okos elhatározás volt, de nem tudott kitartani mellette. A következő napokban újra meg újra visszatért erre a kérdésre és a vitában mindig ő volt az első, aki elvesztette türelmét. „Majd meglátod" — mondogatta Savinának olyan gyakran, hogy már szállóigévé vált a házban. Mire a nyár kibontakozott, Erik már teljesen elmerült munkájába.

Időnként elment a Columbia-egyetemre, hogy munkájának egy-egy adatát vagy vonatkozását ellenőrizze. Alig figyelt oda, amikor Tony izgatott suttogással mesélni kezdett neki az új uránium-kísérletről.

— Érdekes, igen — jegyezte meg Erik szórakozottan. — Mi újság még?

— Mi az, hogy *még!* Ez neked nem elég? Értsd meg, az isten szerelmére, hogy ez a hasítási kísérlet egyenes folytatása annak a neutronbombázásnak, amelyet együtt csináltunk mi ketten, hét vagy nyolc évvel ezelőtt! Ha akkor eleget tudunk és rendelkezésünkre áll a megfelelő technika is, akkor ezt az uránium-kísérletet is mi végeztük volna el először.

— Hát, nem tagadom, egészen hasznos... hozzásegíthet egy csomó új ismerethez, az atommag szerkezetét illetően — hagyta ra Erik. — De csak nem várod el tőlem, hogy bevegyem azt a sok szenzációs marhaságot, amit a jövendőbeli szuperbombákról mesélgetnek?

— Ki beszél arról! Ezt persze, nem lehet komolyan venni. De nem ez a lényege a dolognak. Itt nem arról van szó, hogy mit hiszünk és mit nem hiszünk. Inkább az a kérdés, nem riadunk-e vissza attól, hogy a számításaink végeredménye igaznak bizonyul?

— Eh, hagyjuk, hiszen úgy sincs semmi gyakorlati jelentősége! — vélte Erik.

Semminek sem volt gyakorlati jelentősége, csak az ő munkájának. A külvilág értelmetlenebb volt, mint valaha, amióta Hitler felrúgta a münchenı egyezményt és elfoglalta Csehszlovákiát meg Ausztriát. A háború mintha napról napra közelebb nyomult volna. Ennek jelei még a laboratóriumban is észrevehetők voltak. Erik sietős léptek zaját hallotta a folyosón és az ajtaja előtt. A szokottnál harsányabb férfihangokból és a megnyugtató nevetésből megtudta, hogy újabb katonai bevásárló bizottság érkezett az épületbe. Valaki összecsapta a cipősarkait és elrohant — nyilván valami titkár, hogy leveleket és számlákat vigyen valahova. Mindenki rohant, mindenki sietett, még az idő is gyorsabban szállt a laboratórium falain kívül és belül egyaránt.

2

Erik annyira elmerült munkájába, hogy a hetek és hónapok egyformán összefolytak előtte, mint az elhagyatott tengerpart fövenyszemei. Az idő homokórájában is egyformán peregtek a napok 1939 novembe-

téig. Erik felemelte fejét a mikroszkóp csövéről, megfordult a székén és szórakozóttan kibámult az ablakon, a kísérleti esztergapadja fölött. Az ablak alatt a Madison Square terült el, közepén a négyszögletes darabka parkkal. A kavargó szél nyomán száraz, barna falevelek röpködtek a sétány mentén. A siető járókelők mind egy irányba tartottak. Erik figyelme visszatért a kétcsövű mikroszkóphoz. Szemét az egyik látócsőre illesztette. A másik csőre egy kis mozgófénykép felvevőkészüléket szereltek.

Mindketten — Erik és a felvevőkészülék — a fényesen kivilágított látómezőre meredtek. A látókészülék egy esztergapadra volt beállítva, amely mindenféle mérő és ellenőrző műszerek bonyolult kombinációjával párosult. Az esztergatokmány egy ötcentiméteres átmérőjű acélrudat forgatott. A mikroszkóp látómezejében a forgó fémfelület parányi egyenetlenségei meghosszabbítva és megnagyítva jelentek meg, egy zuhatag élő hullámaihoz hasonlítottak.

Erik anélkül, hogy odanézett volna, gyakorlott kézzel megérintette a gép adagolóját. A mikroszkópban látta, hogy a forgácsolószerszám elindul a forgó fémrúd felé. Hegye olyan volt, mint egy régi hadihajó pőre acélfedélzete. A hajó orra most ferdén megközelítette a szürke zuhatagot és felvillant, amint megérintette. Tömör, szürke acéltajték csavarodott a hajó orrára. Ahol a vágóél már továbbhaladt, a zuhatag folytatta végtelen áramlását. de felülete sima és csillogó lett, mintha hirtelen átvilágította volna a nap.

Erik keze megforgatott egy másik csavart. Most az egész mikroszkóp mozogni kezdett, pontosan ugyanolyan sebességgel, mint a forgácsolószerszám — a hajó most mintha megállt volna, míg a zuhatag keresztüláradt rajta. Végül Erik felnyúlt a fényképezőkészülékhez és megnyomta az indító-gombot. A tompa zúgás elárulta, hogy a készülék már felveszi a forgácsolási folyamatot a hasított film-csíkra, amely kapcsolatban állt egy milvoltméterrel is, és így feljegyezte a hőfokot azon a ponton, ahol a szerszám éle az acéllal érintkezett.

Ötletes kísérlet volt és Erik tökéletes szakértelemmel végezte el. De amikor levette kezét a mikroszkópról, már nem talált munkájában semmi örömet. A készülék magától futott tovább és egyedül folytatta a megfigyelést. Erik felállt a székről, ellépett a készüléktől és a könnyű motorok halk, egyenletes zúgása követte, mintha üldözné. Ellépett a készüléktől, de nem volt szabad.

Erik egy héttel azelőtt Maxwell társaságában ebédelt. Véletlenül találkoztak a Madison Avenue-n, mindketten útban a mérnök-klub felé. Maxwell Washingtonból jött, ahol cége — a repülőgépgyár — nagyösszegű megrendelést kapott. Erik megkérdezte, hogy mi van azzal az első húszezer dollárral — visszafizették-e már? Maxwell nevetett. Most már páholyban ült: háromszázötvenezer dollárral tartozott. Ettől kezdve, mondta, már gyerekjáték az egész, kibontott vitorlákkal repül előre. Modora is

megváltozott — elvesztette az ifjúság minden külső jelét. A harmincötéves Tommy Maxwell középkorú üzletemberré érett.

Eriket nagyon bántotta az a lenéző hang, ahogy Maxwell a tudományos kutatásról beszélt. A tudósokról így nyilatkozott:

— Ugyan eriggy már! Évi hétezerötszázért megvásárolhatom az ország legjobb koponyáit. Nobel-díjast már tízezerért is kapok. Elenyésző tétel a költségszámlán!

Erik nagyot nézett. Bár ez nem tartozott oda: eszébe jutott Savina és örült, hogy nem hallotta Maxwell kijelentését.

— Te kópé, te rólam beszélsz! — mondta Maxwellnek és hozzátette: — Igaz ugyan, hogy én még hétezerötszázat se kapok.

Maxwell azt is megjegyezte, hogy Erik sem marad sokáig kutató. Turnbull egy szép nap ráeszmél majd arra, hogy jobban is felhasználhatja és kiteszi a newarki gyárba a termelő munkába. Ez a véletlenül odavetett szó megrémítette Eriket. Fenyegetően kibontakozott előtte a jövő, amely éppen olyan komor és vigasztalan volt, mint az egész kép, amelyet Newarkban látott.

Gondolatmenetét megint megzavarták a sietős léptek és az élet zaja az ajtaján túl. A léptek és a hangok a távolból közeledtek, az ajtó előtt érték el *crescendo*-jukat, azután megint lecsillapodtak, ám nyomukban ottmaradtak az izgalom zavaros hullámai és elöntötték Erik csendes szigetét. Az európai háború már második hónapjában járt.

Erik leült íróasztalához és kinyitotta nagy feljegyzési könyvét egy lapnál, amelyet vázlatok és számítások leptek el. Ezek arra szolgáltak volna, hogy kiterjesszék elméletét a szupersebességű gépekre. Előbb még további kísérleteket akart végezni ebben az irányban, de most azt kérdezte magában, miért nem lát hozzá tüstént, miért nem bizonyítja be, milyen hasznos lehet az ő hozzájárulása. Hiszen már régóta meg szerette volna mutatni azoknak a párnázott ajtók mögött ülő csirkefogóknak, hogy mit tud egy fizikus. Előbb vagy utóbb úgyis a szemükbe vágja, hogy nem az ő kizárólagos joguk a nagy pénzbe belemarkolni. Minek várjon vele?

Elővett egy másik papírlapot és újabb vázlatokat rajzolt rá, hogy ellenőrizze számításait. Arca kemény és ravasz kifejezést öltött. Ha csakugyan belebocsátkozik ebbe, jó előre okosan és messzelátóan kitervez mindent. Ceruzájával fura és gyerekes ábrákat firkált a papírra, miközben a fejét törte. Hátamögött pedig tovább folyt a kísérlet, emberi segítség nélkül, majd önműködően kikapcsolódott a készülék, de Erik teljesen megfeledkezett róla.

Hat héttel később bevitte rajzait Turnbullhoz. Az elnök nyersen fogadta, de Erik nem veszítette el türelmét.

Részletesen kifejtette elgondolása alapelveit. Turnbull barátságosabb lett és érdeklődni kezdett, de még mindig fitymálóan nézett a rajzokra.

— Mi ez a marhaság? Egy felnagyított szalagfűrész, semmi egyéb!

— De nem arra szolgál, hogy vágjon vagy hasítson — felelte Erik. — Az a célja, hogy óriási nyomás segítségével egyes pontokon iszonyú hőséget fejlesszen és meglágyítsa az anyagot. Akármit mondasz is, az alakja nagyon jó.

Ezen elvitatkoztak egy darabig, de Erik egy jottányit sem engedett a vázlatából. Ha meg akarják csinálni, mondta, ez a leghatályosabb módja. Végre Turnbull is kénytelen volt elismerni, hogy talán érdemes megpróbálni. Erik már távozóban volt, amikor Turnbull még egy utolsó kísérletet tett és rá akarta bírni Eriket, hogy változtassa meg a tervezett gép formáját. Mintha fejébe vette volna, hogy másképp kell felépíteni. De Erik megrázta fejét és mosolygott.

— Nem — mondta. — Ez az egyetlen módja, így kell megcsinálni.

Nagyon jól tudta, mi aggasztja Turnbullt. Az American Machine kötelékébe tartozó egyetlen gyár sem készített olyan gépeket, amelyek csak némiképp is hasonlítottak volna ahhoz, amit Erik tervezett. Majd ha arra kerül a sor, hogy kiadják a megrendelést, a komplikációk kikerülésére csak egyetlen megoldás kínálkozik. Turnbull kénytelen lesz egy egészen új üzemet alapítani ennek a gépnek a gyártására. És egy ilyen vállalatban kinek lehetne fontosabb szerepe, mint neki? — ez volt Erik titkos gondolata. A gyár élén nem állhat más, csak az, aki az új gépet tervezte és töviről hegyire ismeri.

Hosszúlejáratú spekuláció volt, de alighanem megéri a kockázatot. Erik jókedvű izgalommal hagyta el Turnbull szobáját. Végre megindult a maga útján.

Este elmesélte Savinának, hogy mi történt. Igyekezett közömbösen beszélni diadaláról, mintha megbocsátaná neki azt a hitetlenséget, amelyet a múltkor tanúsított. Úgy látszott, mintha Savina egy nagyon komoly és szívbemarkoló kérdésen töprengene, amelyet nem tud szavakba foglalni.

Hát most sem fogja megkönnyíteni neki — eszében sincs, hogy megkönnyítse. Az ördögbe is, amit tesz, azért teszi, mert szereti a családját. Nem akarja, hogy valaha is kénytelenek legyenek egy olyan mocskos nyomortanyán laknı, mint azok ott, a Gascon-gyár mellett, vagy heti tíz dollárból tengetni életüket. Ez nem neki való, egy olyan embernek, mint ő, egy fizikusnak — és nem való a családjának sem. Elég baj, hogy Savina mindezt nem tudja megérteni! Akaratlanul is arra gondolt, hogy Mary álláspontja bizonyára egészen más lenne ebben a dologban is.

3

Hugo Fabermacher rögtön azt mondta, hogy szívesen átnézi Erik számításait. Az előre be nem jelentett, váratlan látogatás nagyon meglepte és egy pillanatig úgy nézett Erikre, mintha nem ismerné meg. Férfiak, akik ilyen jólszabott ruhát viselnek, akiknek a fürge járása is ko-

moly üzleti elfoglaltságról és végtelen önbizalomról tanúskodik, akiknek az arcán szüntelen leselkedő feszültség tükröződik — Fabermacher szemében ezek egy egészen más emberfajhoz tartoznak. Ez a típus még itt is ritka volt, itt a Jennifer Kutató Intézetben, amelynek belső munkatársai közt nem egy nagysikerű, kitűnő sajtóösszeköttetésekkel rendelkező, magát ügyesen reklámozni tudó biológust lehetett találni. A hatalmas ablakon beáramló hideg fényben Erik olyan volt, mint egy vadonatúj, csillogó ezüstpénz, amely most került ki a pénzverdéből.

— Szükségem van egy kívülálló emberre, aki felülvizsgálja a kalkulációmat — mondta Erik. — Az összes szükséges adatok megtalálhatók ebben az összefoglalásban. — A kéziratra ütött, amelyet odatett Fabermacher íróasztalára. — Nézd át az adataimat és vizsgáld meg, hogy helyesen alkalmaztam-e őket a tervezéshez. — Pillanatnyi hallgatás után hozzátette: — Mint szívességet kérem tőled, Hugó, de tisztázni szeretnék egy körülményt — te a konzultánsom vagy és el kell fogadnod a konzultálásért járó tiszteletdíjat.

Hugó most már enyhe csodálkozással nézett rá íróasztala fölött. Nem volt semmi különös abban, hogy munkájáért pénzt fogadjon el, mégis úgy érezte, hogy valami kötöttséggel fenyegeti, amitől irtózott. De sokkal jobban szerette Eriket, semhogy haragudni tudjon rá.

— Maradjunk csak meg a szívességnél — mondta Hugó. Észrevette, hogy Erik elpirul és ezért tapintatosságból hozzáfűzte: — Az Intézet ragaszkodik ahhoz, hogy munkatársai ne végezzenek semmiféle üzleti jellegű munkát, Erik. Ami engem illet, nekem nincsenek skrupulusaim. Szívesen elfogadnám a te millió dollárodat, de annyi fiziológus és biokémikus dolgozik nálunk, hogy óvni kell őket a kísértéstől, amellyel a nagy gyógyáru-gyárak megkörnyékezik őket...

Erik lassan mosolyra derült.

— A honorárium, amelyre gondoltam, nem tesz ki egy milliót, Hugó. Csak a felét.

— Még akkor is, most olyan szegény vagyok, hogy azt is elfogadnám. No, ülj le oda, az ablakhoz és gyönyörködj a szép kilátásban, amíg én átfutok ezen. Időnként majd megkérlek, hogy magyarázd meg, amit nem értek.

Fabermacher valóban kíváncsian nézett a kéziratra. Szerette volna tudni, miféle munka az, amely Eriknek lehetővé tette, hogy így öltözködjék és viselkedjék. Azonkívül öröm volt végre egy fizikust látni és egy fizikussal beszélni ebben az intézetben, ahol Hugó megint csak idegennek érezte magát.

Állása itt csak ideiglenes volt és főként azért fogadták be az intézet kötelékébe, hogy precedensül szolgáljon más fizikusok felvételére. Az intézet elsősorban orvosi kutatómunkával foglalkozott, de a biológusok be akartak vonni az intézetbe fizikusokat és matematikusokat is, hogy az orvosok túlsúlyát megszüntessék és kisebbségbe szorítsák őket. Az első lépés az volt, hogy befogadtak néhány ártalmatlannak látszó fizika-

tudóst. Fabermacher tudta, hogy miért esett rá a választás — a csalétek vagy a „kacsafogó" szerepét kell játszania — de így is elégedett volt. Az ő számára a kinevezés azt jelentette, hogy megszabadul Earle Fox dermesztő befolyása alól. Nem törődött azokkal az intrikákkal, amelyek az intézetben folytak. Az intézet belső politikája körülbelül úgy hatott rá, mint a gyerekek ugrándozása és ordítozása egy távoli játszótéren.

De hiába volt ez az új szabadsága, egész élete mintha éppen most jutott volna zsákutcába. Már azelőtt is voltak olyan periódusai, amikor végtelenül fáradtnak, csüggedtnek, nyomorúságosnak érezte magát. Egy ilyen időszak martaléka volt megint és csak az akaraterő legmélyebb rétegei tartották életben.

Rendszeresen eljárt a Mount Sinai kórházba, ahol röntgenkezelésben részesült. Itt elnyúlt egy gumival bevont, fekete asztalon, és minden alkalommal néhány percig átengedte magát egy tisztító erőnek, amelynek láthatatlan hullámai keresztüláradtak a testén. Nyakatekert elmélkedéssel válaszolt betegségére. Arra, ami ezeket a vad sejteket elburjánoztatta a vérében, úgy nézett, mint egy nyájas, de gyilkos zsarnokra. Sok csatát vívott vele és néha egy időre sikerült túljárnia az eszén, de minden összecsapás elgyengítette, csökkentette esélyeit a következő ütközet megnyerésére. Amikor otthagyta Cumberlandet, hogy Chicagóban Ednával találkozzék, rohamot kapott — hátgerincét újra megtámadta a betegség és valósággal megbénította. De a sugár-kezelés néhány hónap alatt talpraállította. Miután életében már annyiszor halt meg, nem rettegett többé a fájdalomtól és a haláltól. Csak egy dolog volt, amit nem tudott elviselni: a gyötrelmet, amely Edna szemében tükröződött, ha az ő szenvedését figyelte. Béna mozdulatlanságának börtönéből haragosan bámult Ednára és megesküdött magában, hogy sohasem veszi el feleségül, s azt sem bánja, ha csak úgy tud megszabadulni tőle, hogy a szó szoros értelmében elkergeti — kikergeti az életéből! Nem tudta elviselni Edna részvétét és fájdalmát.

Amikor félig-meddig rendbejött, Fox kérésére visszatért New Yorkba. Túlságosan apatikus volt ahhoz, hogy valami mást keressen magának. Kibérelt egy kis szobát, amely szinte pontos hasonmása volt annak a szobának, ahol évekkel ezelőtt lakott. Innen járt a könyvtárba, ahol megint a fizikának élhetett, egy mesterséges világba menekülhetett, amelyet elvont gondolatokból épített fel az agyában. Fox csak egyszer látogatta meg és akkor közölte vele, hogy most el tudná helyezni egy kutatóintézetben. Fox nem beszélte rá, hogy fogadja el az állást és nem is beszélte le róla, de szomorú arca szenvtelenségében is elárulta, hogy biztosan számít Fabermacher beleegyezésére.

Új helyén Hugót hirtelen elfogta a vágy egy kis barátság, egy kis melegség után. Tudta, hogy Edna csak két hónap múlva jöhet fel New Yorkba. Így hát engedett a kívánságnak, amelyet már többször elfojtott magában és telefonált Gorinéknak. Megkérdezte, átmehet-e, és mindjárt

át is ment. Savina egyedül volt, de lakása megrémítette Hugót. Amerikában megszokta már a szerény magányosságot és Gorinékat is mindig olyan környezetben látta, mint amilyenben ő élt, — eltekintve attól, ami Savina szüntelen és vidám háziasszonyi gondosságának köszönhető.

De ez a lakás olyan volt, mint egy tégla az amerikai jólét díszes homlokzatában. Gorinék, úgy látszik, átléptek azon a bizonyos elválasztó vonalon. Savina egyszerű, fekete ruhát viselt, de meglátszott rajta, hogy éppen olyan drága helyről került ki, mint azok a ruhák, amiket Edna szokott ajándékba kapni az anyjától. Csakhogy Edna anyja egy távoli idegen volt Hugó világában, azonkívül mesébe illő vagyonnal rendelkezett. Gorinék viszont nemrég még meghitt barátai voltak és úgy éltek, mint ő maga.

Erik benn van a városban, még dolgozik — mondta Savina. Hogy a munkája miben áll, azt nem tudta megmagyarázni. Különben is, Hugó arra kérte, hogy önmagáról meséljen. Örömmel látta, hogy az asszony boldog. Savina erre önmagáról és Erikről kezdett beszélni, hiszen el se tudta képzelni magát Erik nélkül. Már az a mód is, ahogy a lakásukról, a berendezésükről, az életükről beszélt, — örökké többes számban — elidegenítően hatott Hugóra. Egész este egyetlen rezdülést sem tudott felfedezni Savina arcán vagy hangjában, amely arra vallott volna, hogy jobban örül neki, mint akármelyik rég nem látott ismerősének. Már megbánta, hogy eljött és mihelyt csak lehetett, felállt búcsút venni. Amikor Savina kezet nyújtott neki, Hugó egy pillanatig elnézte a karcsú ujjakat, amelyeket egy kissé tovább tartott a tenyerében, mint kellett volna.

És ekkor észrevette, hogy Savina kezének meztelen fehérsége, ujjainak hajlása pontosan olyan, mintha birtokba venné őt és átengedné magát neki; mintha a véletlen mozdulat meghittséget és vágyakozást árulna el szándékosan. Önkéntelenül elsuttogta Savina nevét, kérően, könyörgően; úgy látta, hogy néma ellágyulás válaszol rá, amely már-már azzal fenyeget, hogy elárasztja Savinát. Tehát nem felejtette el, amit iránta érzett; egész este csak játszott, színészkedett, de nem tudta tovább követni ezt a következetlen magatartást, a szándékosan színlelt hidegségen akarata ellenére is áttört igazi érzésének melege. Hugo most már nem engedte el a kezét, magához vonta az asszonyt és megcsókolta szétnyíló ajkát. Savinában felülkerekedett az ösztön, egy pillanatig meg kellett fizetnie eddigi önuralma árát. Lágy ajkát a férfi ajkának feszítette. Fabermachernek eszébe jutott Edna izmos, követelő mohósága.

Savina ölelése lágyabb volt, hajlékonyabb, csupa ígéret és felkínálkozás. És amikor a kétségbeesés erejével kiszakította magát a férfi karjaiból, arca égett, szürke szeme kitágult.

— Köszönöm... a jóságát — mondta a férfi szelíden.

— Csak ösztön volt, semmi más! — felelte az asszony szinte haragosan, elutasítva a felajánlott mentséget. — Még azt se tudom, honnan eredt?

— Tőlem eredt, mert olyan forrón és olyan régóta kívántam magát. És maga is tudta, mindig tudta.

— Annál rosszabb. Akkor olyan, mintha játszottam volna magával.

— Játszott volna? — mosolygott a férfi. — Ez nem volt játék.

— Ah, micsoda hűhót csinálok egy csókból! — felelte Savina erőltetett nevetéssel.

— Igen, ez olyanfajta csók volt — mondta a férfi és megint gyengéden mosolygott. — De ne töprengjen rajta, Savina. Megígérem: sohasem fogom elfelejteni, hogy nem jóságból történt.

— Ne mulasson rajtam — könyörgött Savina. — Kinevet!

— Igazán bolond volnék, ha azt tenném. Jó éjszakát, Savina.

Pedig az asszonynak, bizonyos értelemben, igaza volt. Abban, hogy egy pillanatra átengedte magát neki, nem volt szerelem, csak ösztön — vagy legfeljebb jóság, részvét, amelyet forró hatványra emelt egy kósza vágy.

Amióta New Yorkban volt, Fabermacher most érezte először, hogy hiányzik neki Edna. De mihelyt megjött, megint visszatért az az érzés, hogy nem kap levegőt — fojtogatják.

Az utolsó két hét alatt megint felfedezte magában egy közelgő újabb roham fájdalom nélküli előjeleit. És már két hete, hogy határozottan távoltartotta magától Ednát. Ha eljön a roham, olyan lesz, mint egy ostrom, és Edna nem csinálhatja vele végig újra, mint a múltkor. De azt is tudta, hogy amíg beteg lesz, Edna semmi körülmények közt sem hagyná magára. Úgy tett, mintha már nagyon ráunt volna, de Edna makacs volt és kitartó. De tegnap reggel végre hazautazott és Hugo még nem tért magához izgalmából, kimerültségéből.

Erik feljegyzéseit lapozgatva, Hugo úgy érezte, mintha nagy távolságból figyelné egy testnélküli elmének — nem a maga elméjének — működését. De akármilyen távolról és akármilyen hidegen követte is Erik gondolatmenetét, akarva, nem akarva a hatása alá került. Nem a gondolat lényege, hanem kifejtésének módja volt az, ami hatott rá. Mint a legtöbb kísérletező tudós, Erik eddig nem volt több, mint egy ügyes elméleti ember. De ebben a munkájában már megmutatkozott az érett erő jele és a bizalom, amellyel egyszerűen, egyenesen nekivágott a problémájának. Hugo Fabermacher csak azt sajnálta, hogy valaki ilyen erőfeszítést pazarol semmiségekre. Mert Hugó nagyon jelentéktelen és túlspecializált problémának tartotta azt, amivel Erik vesződik.

Erik féllábbal az ablakdeszkán ült és kibámult a folyóra. Profilja — Hugo szemében — valószínűtlenül tökéletes volt, olyan jellegű, mint egy filmszínészé, olyan szép, hogy szinte közönséges. De Erik arca mást is mutatott, még most is, hogy önfeledten kibámult az ablakon. Azt mutatta, hogy mélyen és komolyan törődik azzal, ami érdekli, teljesen beleveti érzelmeit. Ezek tisztességes és céltudatos érzelmek, nagy szellemi erővel is párosulnak — már amennyire a bonyolult, de jelentéktelen

probléma megengedi. Erik, gondolta Hugo gúnyosan, olyan, mint egy kiváló szobrász, aki aggódva várja, milyen bírálatban részesül a hóember, amit összecsapott.

Hugo elgondolkodva összerakta az iratokat és így szólt:

— Úgy látom, egészen helyes, eltekintve néhány technikai részletkérdéstől, amelyben nem vagyok járatos. Legjobb lesz, ha ezeken együtt átszaladunk. — Tőle aztán igazán távol állt, hogy ujját kíváncsian egy másik ember sebébe dugja. Ám ebben az esetben mégis fel kellett tennie a kérdést, de tapintatossága nem engedte meg, hogy egyenesen tegye fel. Így csak ennyit kérdezett: — Kedveled azt a helyet, ahol dolgozol, Erik?

— Igen. — Erik hirtelen megfordult és úgy nézett rá, mintha elejét akarná venni minden további faggatásnak. — Nagyon szeretem.

— Jól megfizetik a munkádat, úgye?

Erik akaratlanul is végignézett a ruháján és egyszerre olyan lett, mint egy kisfiú, ha valami csínytevésen rajtakapják... de olyan ember kapja rajta, aki megértő és elnéző. Arca mosolyra fakadt, amelyben védekezés, mentegetődzés is volt.

— Igen. Ami azt illeti, pénzt kapok bőven.

Hugo megint az iratmappa fölé hajolt — egyszerűen, mert képtelen volt megkérdezni azt, amire gondolt. Végeredményben úgyis fölösleges...

— Van itt valami, amit nem értek — mondta, visszatérve a tárgyra. — Miért választottad a forgácsolószerszámod részére éppen ezt a formát? Vagy ez az előírás?

Erik megrázta fejét és tartózkodóan mosolygott.

— Hát annyira nyilvánvaló? — dünnyögte.

Es ekkor Hugo észrevette, hogy akaratlanul is feltette az igazi kérdést.

— Tehát magad is azt hiszed, hogy a gépnek a legpraktikusabb alakja *nem ez*? De az isten szerelmére, akkor mért teszel úgy, mintha nem tudnád jobban?

— Az a kérdés, mit nevezünk praktikusnak — felelte Erik. És amíg megmagyarázta, arcán tovább is ott lebegett az a szomorú fél-mosoly. — Érted már, Hugo? Azt akarom, hogy a vállalat az enyém legyen. Természetesen, önvédelemből. Mihelyt a részvénytársaság megalakult, ujabb szabadalmat kérek minden olyan formára, amely az elgondolás elvének megfelel. De erre csak később kerülhet a sor.

Hugó csodálkozva nézett rá és végül csak ennyit kérdezett:

— De *miért*?

Erik türelmetlen mozdulatot tett és járkálni kezdett a kis szobában fel-alá.

— Hogy miért? Vagy rögtön érthető, vagy pedig lehetetlen megmagyarázni. Ezt abból tudom, hogy Savina sem érti meg, pedig ha valakinek, neki meg kellene értenie. Én csak ennyit mondhatok: a mi iparágunkban ez a dolog a levegőben lóg. Valami sejtelem vagy félelem... olyan, mint a por — akárki légy is, az orrodba száll. A *silicosis* egy különleges válfaja: vagy lassan belehalsz, vagy valami álarc után nézel. Nos,

ez az ötlet lesz az én védő-álarcom. Engem nem csapnak be! Nem hagyom magam kijátszani! Nézd, Hugo, — folytatta hevesen — te csak tudod, mi söpört ki bennünket Cumberlandből! Mi adta Regannek a hatalmát? Mit gondolsz, ki állt a háta mögött?

— Még mindig Cumberland és Regan? — kérdezte Hugó lassan. — Még mindig az elől menekülsz? Az áldozat *én* voltam, de úgy látom, te jobban félsz, mint én valaha is. Még most is a markukban vagy, mintha ottmaradtál volna és még ma is bólogatnál Regannek meg a kurátoroknak!

— Én okultam a leckéből. Te nem és Trasker sem. Mit csinál Trasker? Még mindig vár és lesi a lehetőséget, hogy újra az legyen, aki Michiganben volt! Vagy Haviland, aki úgy tesz, mintha H. G. Wells regényéből vágták volna ki!

— Hát csakugyan azt hiszed, Erik, hogy túljársz az eszükön? Hogy végül nem ők játszanak ki téged? Majd csak állnak, karbafont kézzel és nézik, hogy egy amatőr, mint te, elsétáljon a pénzükkel? Azt hiszed, mert olyan ruhába öltöztél, amilyet ők viselnek, már közibük tartozol? — Abbahagyta, mert belefáradt az érvelésbe. — Nézd, Erik, tégy úgy, ahogy jónak látod. Élj a világban, gondold, hogy olyan, amilyennek te képzeled. Gyere, térjünk vissza a dolgozatodra. — Már ajkán volt a szó, hogy hozzátegye: *hát nem mindegy?* De hirtelen ráeszmélt arra, hogy ugyanolyan hangon mondaná, mint Earle Fox, oly halálos-közönyösen. Megborzongott, amint arra gondolt, hogy mindabból, amit most tett, mondott, gondolt — mennyit kölcsönzött Foxtól!

— Majd meglátod — felelte Erik. — Majd meglátod!

A beteg ember megrázta fejét.

— Ne kívánd ezt nekem, kérlek. Kímélj meg attól a látványtól.

Erik alig tudta visszafojtani az éles választ, ami már a nyelvén volt. Haragos mozdulattal megkerülte az asztalt és odaállt Hugo mellé. A két férfi némán átfutott a papírlapokon, amelyek nem mindennapi éleslátásról tettek tanúságot — már ami a gépeket illeti.

4

Erik ezután jó ideig neheztelt Hugóra, mintha valami nem tisztességes módon fölébe kerekedett volna. Miközben makacs kitartással folytatta munkáját, újra meg újra átcsoportosította érveit, szinte próbákat rendezett magában, hogy legyőzze Hugót a vitában, majd ha újra találkoznak. Egyébként nem tett semmit, hogy ezt a találkozást meggyorsítsa. Azután megtudta Tony Havilandtől, hogy Hugó újabb roham martaléka lett. Most szabadságot kért, hogy valami újfajta kezelésnek vesse alá magát egy kis kórházban, New Jerseyben. Már ott fekszik egy idő óta...

Egy idő óta? — gondolta Erik bűntudattal. Talán ott feküdt az egész idő alatt, amíg ő a laboratóriumában duzzogott.

— Edna beszélte rá, hogy odamenjen — mesélte Tony. A Columbia Egyetemi Klubban ültek, együtt ebédeltek. — Igen, Edna. Ez volt az utolsó dolog, amiben egyetértésre jutottak, mielőtt szakítottak volna egymással.

Erik letette villáját.

— Mi az, hogy szakítottak? — csodálkozott. — Mikor történt ez?

— Régen. Még a télen. — Tony kissé zavarba jött. — Edna egyszerűen elhatározta, hogy nem tűri tovább azt, ahogy bánik vele. Hogy halad a munkád? — kérdezte.

— Elég jól — felelte Erik és félrenézett. — Hát a tiéd?

— Az enyém kitűnően.

Erik most ránézett és mosolygott.

— Még mindig azon az atomhasításon nyargalsz?

— Ne nevess, Erik. Ez már túljutott azon a stádiumon, amikor még nevetni lehetett rajta. Minél jobban vizsgáljuk, annál több értelmét látjuk. Már kezdek megijedni tőle.

— Nincs semmi okod az ijedezésre.

— Az ördögöt! Látom, fogalmad sincs az egészről! Idehallgass! Eddig az volt a kérdés: hány neutron szabadul fel minden hasadásnál? Főképpen ezt kutattuk. Ha az átlag kevesebb egynél, nincs reakció. De ha több, mint egy, akkor már jogom van megijedni. De neked is, mert a reakció bekövetkezik. Nos, a számot végre sikerült megállapítani.

— Mennyi?

— Nem egy, hanem kettő. Kétszerannyi, mint nekünk kell.

Most összenéztek. Erik szíve lassan vert, szinte lopva. Mindkét ember zavarba jött, mintha mindegyikük megfenyítette volna a másikat.

Úgy látszott, hogy mindenki ebbe az átkozott atomhasításba veti bele magát. Március elején Mary Carter bejött a városba, mert kilátása nyílt arra, hogy megbízzák valami nyári tanfolyam vezetésével a Barnardon. Ez alkalommal felhívta Eriket. Csupa lelkesedés volt — felizgatta a nyári lehetőség, de az is, amit a Columbia laboratóriumaiban látott. Erik érezte: Mary azt várja tőle, hogy hívja meg ebédre, de egyszerre elfogta az óvatosság. Tudta, hogy ha a mostani hangulatában együtt lenne Maryvel — nem, ezt nem szabad megkockáztatnia. Vigye el az ördög! — gondolta bosszúsan. Élete elég zűrzavaros már úgy is, nincs szüksége még további bajokra és bonyodalmakra.

— Mi lenne, ha eljönne hozzánk vacsorára? — mondta a telefonba. — Egész délután erősen el vagyok foglalva.

A telefon néma volt egy percig.

— Nem tudom, hogy megtehetem-e? Rövid az idő... azonkívül nem maradhatnék sokáig.

— Hát akkor maradjunk abban, hogy eljön — mondta Erik határozott hangon. — Mi csak késő este megyünk el hazulról. Legyen nálunk fél nyolcra!

Savina még öltözködött, amikor Mary csöngetett, így Erik maga ment ki, hogy üdvözölje. Mary kissé aggodalmasan mosolygott, amikor ajtót nyitott neki. Erik rögtön tudta, hogy a bizonytalanság gyötrelmeit szenvedte abban a végtelen pillanatban, amíg az ajtó előtt várt. Most nem annyira hozzá jött látogatóba, mint inkább azért, hogy megnézze Savina otthonát. Erik mögötte állt az előszobában, amíg lehúzta kesztyűjét, levette kalapját és megigazította haját. Tekintetük a tükörben találkozott. Mary, még mindig felemelt karral, ránézett egy pillanatra, mintha segítségért könyörögne. Erik hirtelen kitalálta, hogy szürke gyapjúruhája egészen új és erre az alkalomra vette fel először.

— Nagyon jól fest — mondta Erik mosolyogva. — Milliószor jobban, mint amikor utoljára láttam.

Mary elpirult és szemmel láthatóan megnyugodott. Most már hálásan nézett Erikre.

— Messze van az még a milliótól — nevetett.

— Teljes millió, ha mondom — jelentette ki Erik rendületlenül. — Most fáradjon beljebb és igyunk valamit, amíg Savina elkészül. Éppen most fektette le Jodyt.

Követte Mary pillantását, amint belépett. Most már egy idegen tárgyilagos szemével látta, hogy jómódú embernek számít. Ezt eddig észre se vette. A szoba csupa szín és puhaság volt. Erik lopva figyelte, hogyan néz körül Mary és rajtakapta magát azon, hogy imponálni szeretne neki otthonával, amelyet Savina teremtett meg. Ezzel legalább részben törlesztené adósságát Savinának — régi adósságát, amely akkor keletkezett, amikor megismerkedett Maryvel.

Savina éppen akkor jött be, amikor Erik kitöltötte az italt. Egyenesen Maryhez lépett, kinyújtott kézzel és mosolyogva, mintha régi ismerősök lettek volna. Pedig csak egyszer látta, a rövid bemutatkozás alkalmából a vonaton, amikor Argyle-ból New Yorkba jöttek.

— Sajnálom, hogy megvárattam — mondta Savina, amikor kezetfogtak. — De ha az ember lefektette Jodyt, nemcsak át kell öltöznie, de teljesen át kell alakulnia, hogy újra mutatkozhassék mások előtt. Eriktől hallom, hogy talán New Yorkba költözik.

— Csak a nyárra és még az sem biztos.

— Hát akkor igyunk arra, hogy biztos legyen — mondta Savina.

Ivott egy kicsit a koktéljából és szakértő pillantással végignézett az asztalon. Azután bocsánatot kért egy percre, hogy utasításokat adhasson Alice-nak. Mary utána nézett.

— Végtelenül helyes, — dünnyögte. — Tetszik nekem. — Erikhez fordult és hangjában enyhe váddal megjegyezte: — Egyáltalában nem olyan, mint gondoltam.

— Hát mit gondolt tulajdonképpen? — kérdezte Erik nevetve.

Mary vállatvont. Elpirult, amikor meglátta Erik arckifejezését.

— Igazán nem tudom — vallotta be. — De egészen más elképzelésem volt róla.

Amikor Savina visszajött, leültek vacsorázni. Ahhoz képest, hogy egyetlen közös ismerősük sem volt, Mary és Savina elég jól elbeszélgettek egymással. Erik azt akarta, hogy megkedveljék egymást, hiszen úgy érezte, hogy mindketten közel állnak szívéhez. Azután hirtelen megijedt a gondolattól, hogy még össze találnak barátkozni. Attól tartott, hogy ez olyan barátság lenne, amelyből őt kirekesztenék. Még kiderülne, hogy őrá semmi szükség. Félbeszakította csevegésüket és szakmai kérdésekre terelte a szót.

— Már elérkeztem ahhoz a ponthoz, hogy ha nem történik hamarosan valami, igazán nem tudom, mit csinálok — vallotta be Mary és elfordította tekintetét. — Az ember egy bizonyos ideig belenyugszik mindenféle korlátozásba ebben a világban, amely a férfiak világa. De végül mégis csak fellázad. A Barnardban tanítani bizonyára nem jelenti azt, hogy betörtem a férfiak világába, de legalább egy másfajta női világ az. Ha arra gondolok, hogy az óráim után egyszerűen csak át kell mennem a Broadway-n és már ott vagyok az uránium-kutatás kellős közepén, táncolni szeretnék örömömben.

— Ugyan hagyjuk ezt! — mondta Erik száraz hangon. — Unom azt az egész ostoba tervet. De ha Tony Havilanddel beszél, azt fogja mondani magának, hogy új korszak küszöbére léptünk. Itt a Paradicsom!

— Ha nem is az, — nevetett Mary — de maga is el fogja ismerni, hogy a lehetőségek legalább is izgalmasak.

— Nekem elég izgalmas a saját kutatómunkám is — felelte Erik. Felpillantott és látta, hogy Savina ránéz. — Ha úgy sikerül, ahogy remélem, egy egészen új részvénytársaság alakul az én gépem gyártására.

— Magával az élén? — kérdezte Mary tréfásan.

— A dolognak ezt a részét még nem döntötték el, de én minden bizonnyal önmagamra szavazok.

Mary hátravetette fejét és kacagott.

— Ó, hiszen ez csodás! Én is magára szavazok, erre számíthat!

— És gondolja, hogy nyélbe tudom ütni? — kérdezte Erik. — Úgy érezte, hogy nagyon méltányos Savinához, amikor nem tüntet a diadalával. — De tegyük fel, hogy sikerül és engedélyt kapok a kutatás kibővítésére, eljönne hozzánk, Mary? Lenne kedve velem dolgozni?

— Nem mennék, hanem szaladnék — felelte Mary. — De egyenlő munkáért egyenlő fizetést, nem igaz?

— Ha én felállítok egy laboratóriumot, abban helyet biztosítok valamennyi nemnek — még a nőknek is.

Mary újra nevetett.

— Jaj, Erik, csak ne feledkezzék meg rólam. Hívjon és máris jövök.

Savina érdeklődéssel nézett rá.

— Igazán feladná a saját munkáját?

Mary bizalmas mozdulattal megérintette Savina karját.

— Ha ilyen ajánlatot kapok, örömest elfogadnám, annyi bizonyos.

Savina nem szólt semmit, de Erik látta, hogy kételkedik Mary lelkesedésének őszinteségében. Ezt nagyon bosszantónak érezte.

Kilenc harminckor Mary felállt és búcsúzkodni kezdett. Amikor kint álltak és várták a liftet, Mary első bizonytalansága visszatért. Zavartan nézte Eriket és Savinát, amint egymás mellett álltak a nyitott ajtóban. Erik érezte, mi van Mary mosolya és köszönő szavai mögött. Bizonyára rettegve gondol a pillanatra, amikor becsukódik az ajtó és ő ki lesz rekesztve.

A liftajtó becsukódott, de a házaspár volt az, aki úgy érezte, hogy kirekesztették valahonnan. Némán tértek vissza a nappaliba.

— Le kellett volna kísérned, hogy taxit szerezz neki — mondta Savina.

— Még akkor is, ha tiltakozott.

— Most már késő — felelte Erik lassan. — Egész jól elintézi egyedül is.

Pontosan tudta, mit érez Mary, amint a földalatti felé siet egészen egyedül. Egy házból jött, amely a siker glóriájában tündököl, egy lakásból, amelynek lakói csak udvariasságból érdeklődnek az ő szürke kis törekvései iránt. Erik minden részletében és árnyalatában ecsetelni tudta volna a jelentéktelenségnek azt a nyomasztó érzését, amely Maryre nehezedik. Még nem felejtette el, hogy ugyanezt érezte maga is, amikor elvált tőle Chicagóban, hogy visszatérjen Argyle-ba. Akkor ő nézett fel Maryre, aki ott állt előtte, nagyratörő tervei közepette. Azóta szerepet cseréltek. Most Mary néz rá úgy, mint egy emberre, akinek fejét a felfelé ívelő karrier dicsfénye övezi. És ő az, aki fontos elhatározások előtt áll, olyan kockázatok előtt, amelyeket — helyesen vagy helytelenül — maga választott. Erik tudta, milyen szemmel néz rá Mary, vagy milyen szemmel nézné az az ember, aki ő maga volt néhány évvel ezelőtt. Most már mesebeli lovag, aki térdre kényszeríti az élet sárkányát; de a félelmetes szörnyeteg hamarosan újra felemeli fejét és kezdődik a harc életrehalálra — aki győz, rabigába hajtja a másikat. De végül akár győz, akár elbukik, egyelőre büszkén áll itt, vakmerősége csillogó páncéljában. Ezt mindenki észreveszi — csak Savina nem!

Később, az este folyamán újabb igazolását látta annak, hogy a helyes úton jár, akármit mondjon is az, aki nem erti. Ezt az igazolást közvetett úton kapta és egészen váratlanul — egy olyan embertől, akit csak egyszer látott és már akkor kölcsönösen érezték, hogy nem kedvelik egymást. Ide s tova már majdnem tíz év telt el közben, hiszen aznap történt, amikor megismerkedett Savinával.

5

Kis máglyák égtek az utcán, amikor Erik és Savina elment hazulról, röviddel Mary távozása után. A kapubejárat védőfedele alatt álltak és taxira vártak. Az utcán lefelé, a Colombus Avenue sarkáig, három ilyen kis pokoltűz világította meg szaggatott lángjaival az éjszakát. A gyerekek,

akik a máglyákat rakták, még ugyanolyan lelkesedéssel űzték ezt a játékot, mint hónapokkal azelőtt, karácsony elmúltával, amikor a lakásokból kidobott fenyőfákat felgyújtották és ujjongva ugrándoztak az égő sövény mentén.

Egy taxi háromszor felbukkant, majd újra elnyelte a sötétség, csak két elülső lámpáját lehetett látni, miután elhaladt a máglyák előtt.

— Üres! — mondotta Erik. — Elcsípem!

Savina beszállt és Erik követte. A taxi elindult és Savinán meglátszott, hogy már előre unja az estélyt, amely előtte áll. Erik a sötét kocsi másik sarkában ült, homlokát összeráncolta és egészen magába mélyedt. Azelőtt, ha így elmerült gondolataiba, Savina megelégedett azzal is, hogy mellette ül és nem akarta zavarni, de ma bűnösnek érezte magát, mert tudta, hogy más is jár Erik fejében, nemcsak a munkája. Amióta belefogott új tervébe, volt a viselkedésében valami rejtett hajlandóság, hogy felesége ellen forduljon. Magatartása szánalomkeltő tétovázás és kihívó dac közt ingadozott. Savina tudta, mit kell tennie, hogy helyreállítsa Erik természetes önbizalmát: értésére kell adnia, hogy helyesli szándékát és azt hiszi, jó útra lépett.

Végtelen gyöngédséget érzett iránta ebben a pillanatban. Milyen könnyű lenne, gondolta, azt mondani: „Újra átgondoltam az egész dolgot, Erik..." És talán *csakugyan* igaza van Eriknek. Hiszen Mary Carter is úgy látja. Utóvégre Eriknek kell tudnia a legjobban, hogy mit akar. Egy férfi harmincéves fővel másképp gondolkodik, mint huszonegy vagy huszonöt éves korában és más célokat tűzhet maga elé. Megbüntetni azért, mert megváltozott, gyerekes és kegyetlen volna. Elvégre Erik az, akit szeretek, gondolta és nem a pillanatnyi ambícióit.

Ösztönösen kinyujtotta kezét és megérintette Erik karját. Amikor Erik csodálkozva odafordult, Savina egészen hozzásimult.

— Erik, — kezdte — újra átgondoltam az egész dolgot...

És itt elakadt. Kétségbeesetten eszmélt rá, hogy nem tud hazudni neki, egyszerűen képtelen rá. De ugyanakkor továbbra is erősen élt benne a kívánság, hogy jó legyen hozzá, segítse. Ujjait Erik ujjai közé fonta.

— Újra átgondoltam az egész dolgot, — ismételte — és arra a következtetésre jutottam, hogy... túlságosan messze ülünk egymástól ebben a taxiban. Így kényelmetlen és ostoba is, nem?

— Érdekes, hogy én ugyanarra gondoltam — nevetett Erik halkan.

— Akkor mért nem húzódtál te közelebb?

— Talán azt gondoltam, hogy haragszol rám.

— Lehet, de csak egy egész kicsike részecském haragszik — hagyta rá Savina. — És annyi van még bennem, ami csöppet sem haragszik rád Ülj hát közelebb ahhoz a részemhez.

Erik újra nevetett és Savina érezte, hogy egész hangulata megenyhült

— Helyes — mondta Erik. — És egy szép nap talán még megérem hogy az a kis részecskéd is közeledik hozzám.

Savina habozott, de a mosolya eltakarta az ingadozását két dolog kö-

zött: az egyik az volt, amit hidegen gondolt és a másik az, amit érezni akart. De a meleg érzés diadalmaskodott.

— Lehet, — felelte — talán úgy lesz.

Edna lakása előtt volt találkozójuk Ednával és Tonyval, aztán folytatták útjukat tulajdonképpeni esti programmjuk felé: Tony bátyja és sógornője évente egyszer kitárta háza kapuját az egész város előtt és szívesen látott mindenkit.

Tony külseje előkelő volt, de szürke és fáradt. Ednából, amióta utoljára látta, gondolta Savina, egészen csinos nő lett — csak olyan lassan, hanyagul mozog, mintha még nem ébredt volna fel egészen valami különös transzból. Savina nem tudta pontosan, miért szakított Edna Hugóval, de sokkal jobban ismerte Hugo érzelmeit Edna iránt, semhogy tárgyilagosan tudott volna ítélni ebben a dologban. Úgy érezte, hogy ezáltal meg nem érdemelt előnyhöz jutott Ednával szemben. Edna szeme mostanában mindig olyan nagy volt, árnyékos, mintha azzal fenyegetne, hogy arca mindjárt eltorzul, könnyei kibuggyannak. Már cseppet sem hasonlított ahhoz a bolond, vadóc lányhoz, akit Savina néhányszor látott Argyle-ban. Az a fiatalabb Edna alighanem belehalt bánatába, hiszen mindig úgy látszott, hogy gyötrő kétségbeesés martaléka; ez az Edna pedig, a mostani: régi énje halála után született. Gesztenyebarna haja világosabb lett, talán attól, hogy ősz szálak keveredtek bele, pedig még harminc sem volt. Amikor mosolygott, okosnak és belenyugvónak látszott, de egy kissé érzett rajta a brandy szaga.

Már majdnem éjfél volt, amikor a kis társaság megérkezett az East 60 körüli házba. Az első emelet hosszú ablakainak függönyein tovarebbenő árnyak arra vallottak, hogy a terem emberekkel zsúfolt. A taxi hirtelen megállt egy másik kocsi mögött, amely már lerakta utasait. Savina felsietett a kapulépcsőn Erik előtt. Ekkor a korábban érkezett társaság utolsó tagja hátrafordult és Savinára nézett. Estélyi öltözékben volt, arcvonásait félig eltakarták a fényárban úszó teremből kivetődő, elsuhanó árnyékok. Egy percig Savinára meredt, azután megemelte kalapját és mosolygott. Savina látta erős, fehér fogsorát és szögletes arca egy pillanatra vonzónak tűnt. Középtermetű volt, válla széles, tartása egyenes, egész lénye tolakodóan erélyes. Savina éppen erről ismert rá.

— Sevvy! Hello! — mondta a férfi meglepetésében. Hangja halk volt, de nagyon mély.

— Hello, Arnie — felelte Savina és úgy mosolygott, mintha mulatná ezen a véletlen találkozáson. Erik kérdő tekintettel állt meg az asszony mellett. De közben más vendégek is érkeztek, összevegyülve besodródtak a kapun és már itt megkezdődött a bemutatkozások zűrzavara.

— Ki volt az? — kérdezte Erik a lépcsőn, amint felmentek az emeletre.

— Emlékszel még erre a névre: Arnie O'Hare?

— Arnie? — Erik megrázta fejét.

— Gondolj csak vissza első találkozásunkra, arra az estére Tommy

Maxwellnél! Ketten kimentünk a konyhába, hogy szendvicseket készítsünk és akkor bejött egy férfi és azt mondta, hogy már mennünk kell.

— Csak nem kívánod tőlem, hogy emlékezzem valamire, ami olyan régen történt! — mondta Erik, de arca egyszerre felderült. — Ó, tudom már... az a pufók fiú?

— Igen, az — bólintott Savina és érezte, hogy ebben a percben úgy összemosolyognak, olyan megértéssel, mint valamikor régen. És már régen nem volt részük ebben.

A terem tele volt lármával, füsttel, szagokkal és emberekkel. Valamennyien remek ruhában és valamennyien egyszerre beszéltek, mind ugyanarról a néhány témáról: a háborúról, a színházról és Washington magatartásáról az üzletemberekkel szemben. Amerre csak nézett, Savina élénk arcokat és mozgó szájakat látott. Tony bemutatta egy sápadt, jelentéktelen arcú asszonynak, aki estélyi ruhájában is hanyagul öltözöttnek látszott.

— Engedje meg, Savina... ez Prue Haviland, a sógornőm.

Mrs. Haviland mondott valami kellemeset, mesterkélt hanghordozással, amely elárulta, hogy előkelő intézetben nevelkedett. Az emberáradat továbbsodorta Savinát. Látta, hogy Erik és Edna eltűnik a tömegben, alighanem a bárba vezető ajtón. Tonyt pillanatnyilag elveszítette szem elől, de ekkor újra felbukkant Arnie, kezében két pohár szódás whiskyvel, amelyet a könyökével óvott, hogy ki ne löttyintsék. Észrevehetően tűnődve nézett Savinára.

— Vedd el az egyiket — mondta. — Micsoda meglepetés, hogy olyan hosszú idő után viszontlátlak!

— Igen, közben elutaztam egy week-endre! — nevetett Savina. — Remélem, neked több jogod van itt lenni, mint nekem.

— Ami engem illet, jól ismerem Havilandékat. A feleségem családjának barátai.

— Ő is itt van?

— Nem — felelte a férfi. Arca vörös volt, állandóan vörös és a szeme rikító kék. Savinának eszébe jutott, hogy a szeme már akkor is feltűnt neki. Rendkívül egyenes szálú, fekete haját simára fésülte. Soványabb volt, mint régen, de Savina nem csodálkozott rajta. hiszen manapság, gondolta, mindenki tíz évvel idősebbnek látszik a koránál. Arnie most harminchatéves lehet, számítgatta. Még mindig megvolt az a szokása, hogy valósággal rászegezte tekintetét az emberre — olyan merően bámult, hogy nem lehetett a szemébe nézni. — Feleségem gyengélkedik — mondta kurtán és így adta értésére Savinának, hogy milyen finom, nagylelkű ember, mennyire tud uralkodni bosszúságán! — A harmadik gyerek óta tart ez nála. Az első két kislány után is sokáig rosszul volt, de nem ennyire. Óvta is a doktor eleget, de hiába. De hiszen *ismered* Corát — tette hozzá, mintha ezzel megmagyarázna mindent. — És te kivel jöttél?

— Az urammal. De hiszen *ismered* Eriket! — utánozta Arnie hangját,

de az nem vette észre. Savina körülnézett a teremben, miközben a whiskyt szopogatta. — Hát nem furcsa, Arnie, hogy egy ilyen helyen találkozunk? Volt idő, amikor el sem tudtam képzelni, hogy valamelyik ismerősöm megházasodik, nem is szólva arról, hogy családapa lesz... most meg, lám, egészen természetesnek tartjuk. Emlékszel még, amikor ott üldögéltünk abban a kis nyárilakban, a Drive és a 142. utca sarkán. Arról beszélgettünk, milyen érzes lehet, ha az ember társasagba jár, ilyen helyre, mint ez! — Pillantásával mintha átfogta volna az egész termet. — Ma a külvárosban voltam délután, meglátogattam anyámat a kisfiammal. Ott lenni és itt, ugyanazon a napon — ezt az érzést csak olyan ember tudja megérteni, aki New Yorkban született és nőtt fel. Te mit szólsz hozzá, Arnie?

A férfi kidüllesztette mellét és nevetett.

— Jó érzés! — mondta nyomatékosan. — Te talán másképp gondolod?

— Nekem nem jó. Vagy legalább is nem nekem való. Persze, ha Clevelandból vagy St. Louisból jöttem volna, én is tudnék gyönyörködni benne. De én New Yorkban születtem és a 186-os népiskolába jártam, míg ennek a háznak az úrnője magániskolába járt és nevelőnő kísérte haza. Emlékszel, hogy megbámultuk ezeket a Barnard vagy a Columbia táncmulatságain? Az igazi aranyifjúság...

— Ugyan, Savina, ne légy már olyan sznob! — mondta a férfi atyai hangon. — A magániskola és a nevelőnő az én gyermekeimnek is nagyon megfelel. Hát a te gyermekeidnek nem az kell? Hogy vélekedik az urad erről?

— Nem tudom — felelte Savina száját félrehúzva. — Én nekem nincsenek gyermekeim, csak *egy* fiam van. Eriknek még arra sincs ideje, hogy ezzel az eggyel foglalkozzék.

— Tudom, hogy van ez. Manapság senkisem lehet jó apa. De nem is fontos. Az a kérdés, hogy milyen férj.

Savina csúfolkodó kétkedéssel nézett rá egy pillanatig.

— Valld be, Arnie, hogy ezt a bölcsességet most találtad ki.

A férfi nagyot nézett, azután nevetve megcsóválta fejét.

— Szavamra, Savvy, te nem változtál semmit. Igazán jó veled lenni. Az ördögbe is! — tette hozzá hirtelen — ha meggondolom, még mindig haragszom rád!

— Még húsz év és még négy gyerek, azután úgy elfelejtesz, mintha sohse lettem volna a világon. De meg kell néznem, merre van Erik. Nem akarod viszontlátni?

— Hogy-hogy viszontlátni? Hát láttam már valaha?

— Persze. Te is ott voltál, amikor megismerkedtem vele.

Arnie kimeresztette szemét, majd hirtelen megragadta Savina karját.

— Az a tejfölösszájú? Ahhoz mentél feleségül?

— Nem tudom, mért nevezed így. Idősebb, mint Cora, akit te vettél el.

Arnie most már egészen belekarolt Savinába, mintha még mindig hozzá

tartoznék. — Hát jó, keressük meg. Azt mondod, Erik a neve? Miféle Erik?

— Erik Gorin.

Arnie csettintett az ujjával és az asszonyra bámult.

— Nem, az nem lehet! — kiáltott fel. — Hát ez már igazán mulatságos! Fizikus, ugye? Az American Machine-nak dolgozik? De Savvy, drágám — mondhatnám, én vagyok az ügyvédje. Szabadalmi ügyeit a mi cégünk intézi, Dempsey, Carter & Weeks. Hol van Gorin? Okvetlenül beszélni akarok vele.

Utat törtek maguknak a tömegen keresztül és megtalálták Eriket egy sarokban. Ednával beszélt igen komolyan.

— Hol van Tony? — kérdezte Savina.

— Odaát valahol — felelte Erik bosszús arckifejezéssel. — Valami régi ismerősére bukkant.

— Akárcsak mi — felelte Savina. Körülnézett és meglátta Tonyt a szoba másik végében, amint kiment a kis erkélyre, egy karcsú, szőke asszony nyomában, aki félig hátrafordult és a vállán át Tonyra mosolygott. Közben Arnie megszorította Erik kezét.

— Idehallgasson — mondta. — Az én főnököm, az öreg Dempsey már sokat mesélt nekem magáról.

— Le kell ülnöm egy pillanatra — mondta Edna könyörgő hangon Savinának és a karjába kapaszkodott. — Nem jönnél fel velem?

Arnie már újra a bár felé törtetett és magával vonszolta Eriket. Savina utánuk nézett, de Erik nem fordult vissza.

Edna keresztülvezette Savinát egy sötét folyosón, majd két lépcsőszakaszon át feljutottak a tetőterraszra. A tetőnek ezt a részét kovácsolt vasba foglalt üvegfalak választották el a többitől. Itt csend volt és nyugalom. Szemközt velük egy nagy bérpalota emelkedett a magasba. Kivilágított ablakai olyanok voltak, mint megannyi izzó létra. Ennek fényében ültek le a terrasz mélyén.

— Jaj, de fáradt vagyok! — sóhajtott Edna, amikor leült. — És milyen ostoba voltam! Hála istennek, Tony megint ráakadt Lillyre. — Hangja előbb elhalkult, azután felélénkült csodálkozásában. — Tony, persze, észre se vette, Lilly mennyire megöregedett. Ismered ezt a históriát Lillyvel, ugye?

— Nem — felelte Savina. Cigarettára gyujtott és úgy tervezte, hogy gyorsan elszívja, azután visszamegy a többiekhez. De Edna folytatta:

— Évekkel ezelőtt, amikor félig még gyerek voltam, már elkezdődött ez a dolog Tony és Lilly Peters között. Az én szememben olyanok voltak, mint Lancelot és Guinevere, eltekintve attól, hogy Lilly férjét, Donaldot kissé bajos elképzelni Arthur lovagnak. Kezdetben még nem tudtam Lillyről és magam is Tonyról ábrándoztam. Egyszer az egész délutánt a Penn pályaudvaron töltöttem és Tonyt lestem, mert tudtam, hogy a tengerpartra utazik. Amikor megláttam, a nyomába szegődtem és boldog voltam, hogy mellette ülhetek a vasúti kocsiban. Meghívás

nélkül elmentem a laboratóriumába. Akkor ismerkedtem meg Hugóval. De most jut eszembe, hogy Eriket is akkor láttam először. Istenem, hogy múlik az idő! Te már ismerted akkor Eriket?

— Hát, úgy, ahogy — felelte Savina száraz hangon. — Akkor igyekeztünk összeházasodni.

— Persze, persze, tudom már — mondta Edna szórakozottan. Felnézett a szemközti magas házra és szeme felcsillant az ablakok fényében. — Azután már nem láttam senkit, csak Hugót — tette hozzá. Egészen nyugodtnak látszott és csendesen telt el egy hosszú perc. Ekkor Edna hirtelen lehajtotta fejét és kezeivel eltakarta arcát. Válla vonaglott, hangtalanul zokogott. Savina megdermedt zavarában. Szívét elöntötte a meleg részvét, de tehetetlen volt, nem tudta Ednát megvigasztalni.

— Edna! — mondta végre lágyan.

— Menj vissza! — kiáltott fel Edna anélkül, hogy megmozdulna. — Menj el! Hagyj magamra!

— Nem, nem hagylak. Hozzak neked valamit?

— Nem! — Edna hangja éles volt és keserű. Felemelte fejét és összeráncolt homlokkal nézett Savinára. Azután ellágyult. — Ne haragudj! Sajnálom, hogy nem tudtam magamon uralkodni. De gyötör a bűntudat. valahányszor arra gondolok, hogy Hugo ott van egyedül, abban a kórházban. Nem látogattam meg egyszer sem... egyetlen egyszer sem!

— Nem is akarja, hogy meglátogassák — figyelmeztette Savina.

— Csak mondja ezt! — kiáltott fel Edna türelmetlenül. — Nem kell komolyan venni. Maga sem tudja, mit akar. Sohasem tudja.

— Ezt én nem vettem észre.

— Mert nem ismered. Én vagyok az egyetlen ember, aki ismeri. — Edna szemét újra elborították a könnyek. — De nagyon nehéz vele, átkozottul nehéz. Te el se tudod képzelni, mit jelent az, együtt lenni valakivel, aki úgy néz az emberekre, mint ő. Ha nem küzdöttem volna ellene, én is olyannak látnám a világot, mint Hugo — szörnyűségnek, lidércnyomásnak! Mindig abban a sötét rémületben él, még nézni is borzasztó!

— Talán nem hozzád való...

— Nem igaz! Kihez való, ha nem énhozzám? Nincs a világon senki, aki úgy szeretné, mint én, nincs is szüksége senki másra. Már nem is emlékszem, min vesztünk össze utoljára és miért dühösített fel annyira! — folytatta fáradt, elgyötört hangon. — De akármin vesztünk is össze, valójában csak egy dolog volt, ami felbőszített: nem tudtam tovább nézni, hogyan pusztul el. Betegesen, gonoszul hallani sem akart arról, hogy tegyen ellene valamit. De én rávettem, rákényszerítettem. Mégis csak tettem érte valamit.

Savina meghatottan nézte, de ugyanakkor tudatára ébredt annak, hogy mindig valami titkos és tetszelgő fölényességet érzett Ednával szemben, amelybe időnként bosszúság is vegyült. És valami önző öröm is volt abban, amint arra gondolt, hogy milyen szerepet játszott Hugo életében Savina csak most döbbent rá erre, amikor már mindez múlóban volt. Vajjon

elképzelhető-e valami hasonló közte és Erik között? Minél jobban gondolt rá, annál több hasonlóságot fedezett fel. Edna nem akarta követni Hugót a kétségbeesés útján és ezért Hugo nála próbált megértést keresni. Erik is a maga útján jár és Savina úgy látta, hogy ez az út pusztulásba vezet. Éppen úgy hadakozott ellene, mint Edna Hugo ellen. Vajjon az eredmény is ugyanaz lesz-e? Elszakadnak egymástól? Vagy okuljon ebből a leckéből és igyekezzék jobban megérteni Eriket? Egyszerre türelmetlenség fogta el és alig várta, hogy lemehessen hozzá.

— Nézd, Edna. — mondta gyengéden — ha így áll a dolog, hallgass az érzéseidre és látogasd meg Hugót.

— Da ha egyszer meglátogatom, soha többé nem hagyom magára. Ez pedig annyit jelent, hogy megint magamra vállalom azt a sok gyötrelmet, amely mellette rám vár, amíg csak él. Mert ő sohasem fog megváltozni és én sem leszek más. Bizony, nem ilyennek képzeltem a jövőt, amikor fiatal voltam. Semmi sem történt úgy, ahogy reméltem, ahogy gondoltam.

— Ebben a csalódásban többé-kevésbé minden ember osztozik veled — felelte Savina félig gúnyosan, félig szomorúan. — Nem akarsz hazamenni? Erik meg én szívesen hazavisznünk.

— Jó, csak ne szóljatok Tonynak. Nem akarom megzavarni a boldogságát. Elég soká várt erre a találkozásra, Lillyvel.

Savina megkereste az utat vissza, a zsúfolt terembe. Tűrhetetlen hőség volt odalent. Valaki zongorázott. Végre ráakadt Erikre.

— Haza kell vinnünk Ednát — mondta neki. — Hugóról sírt nekem és egészen összecsuklott bánatában.

Némán tették meg az utat a taxiban a szállodáig, ahol Edna anyja lakott. Edna nem engedte, hogy kiszálljanak.

— Biztos, hogy nem lehetünk valamiben a segítségére? — kérdezte Erik.

— Nem — felelte Edna és becsukta a taxi ajtaját. — Köszönöm a kíséretet. Jó éjszakát.

Erik megadta címét a sofőrnek és tovább robogtak. Savina nagyon rosszkedvű volt. Most már igazán megbánta, hogy az utóbbi időben majdnem elhidegült Eriktől. Hiba volt, az ő hibája, nem lett volna szabad megengednie. Eriket folyton figyelmeztetnie kell és ezt nagyon jól tudta. Ösztönösen kinyujtotta karját és megragadta Erik kezét.

— Hogyan boldogultál Arnie-val? — kérdezte csendesen nevetve. — Nagyképű, felfújt alak lett belőle, ugye?

— Nem mondhatnám — felelte Erik rögtön, de mégis megfontoltan, mintha már gondolkodott volna ezen a kérdésen. — Annyi bizonyos, hogy a karrierje felfelé ível. De úgy látszik az enyém is, mert különben nem dicsért volna agyba-főbe. Nem olyan ember, aki érdek nélkül pazarolná idejét valakire. Azt mondta, valamelyik nap velem szeretne ebédelni. Megkért, hogy telefonáljak neki, ha ráérek.

Hangja olyan furcsa volt, hogy Savina felkapta a fejét.

— És te? — kérdezte.

— Megígértem, de persze, nem teszem meg. — A válasz úgy hangzott, mintha Erik már ezen is gondolkodott volna. — Okosabb, ha várok. Hívjon csak fel ő. Ha telefonál, ez annyit jelent, hogy valóban számítok már valamit az emberek szemében. Ha ő jelentkezik, akkor, természetesen, szívesen találkozom vele.

Savina figyelmesen nézte Erik sápadt arcélét a fel-felvillanó utcai lámpák fényében. Erik nem vette észre, hogy felesége némán figyeli. Azt sem vette észre, hogy olyan hangon beszélt, amely méltán megdöbbentette Savinát. Az asszony hallgatott. Nem szólt, mert nem mert szólni. Hiszen akármit kezdene is mondani, azzal fejezné be, hogy sírva fakad — nem magáért, hanem Erikért.

HETEDIK FEJEZET

1

Egy hét sem múlt el azóta, hogy Havilandék estélyén találkoztak és Arnie O'Hare már felhívta Eriket a laboratóriumában telefonon. Azt indítványozta, hogy üljenek össze és beszélgessenek egy kicsit. Erik ugyanaznap egy levelezőlapot kapott Earle Foxtól.

A lap a szokásos sokszorosított értesítő volt a Columbia egyetem természettudományi karának pénteki vitaestjéről. Fox mint elnök szívélyesen meghívta Eriket, hogy hallgasson meg egy előadást, melynek címe: „A pozitronok kimutatása a Wilson-féle ködkamra segítségével." Fox sajátkezű utóiratot biggyesztett a meghívóhoz. „Kedves Erik: kérem, okvetlenül jöjjön el, szeretnék valamit kérdezni öntől. E. Fox."

Erik elhatározta, hogy elmegy, pedig ez az estéje nem volt szabad, pénteken szokták meglátogatni Savina szülei. De nem baj, Savina elmegy majd egyedül és ő később ér oda. Itt egy kissé elakadt gondolataiban, érezte, hogy még valamit hozzá akar fűzni. Aztán hirtelen megvilágosodott előtte: ha ott lesz az egyetemen, megtudhatja, vajjon Mary megkapta-e azt az állást a Barnardban. Maga Mary nem szólna neki, nem is írná meg, mint ahogy ő sem írt Marynek, miután elvált tőle Chicagóban.

Arnie arra kérte Eriket, hogy találkozzanak az Union League klubban. Az Union League nem volt olyan dohosan konzervatív, mint ahogy a róla szóló élcek mutatták, de így is meglehetősen előkelő. Erik tudta, hogy Arnie szédíteni akarja ezzel a környezettel. Mosolyogva fogadta el a meghívást, de vigyázott rá, hogy ugyanolyan közönyös hangon beszéljen, mint Arnie. Már kétszer megfordult a klubban Turnbull társaságában, de a személyzet nem ismerte meg és felkísérték a bárba. A terem magas ablakai északra néztek és a déli napfény a szemközti vörösteglás épület

falairól verődött vissza. Amikor Erik belépett, Arnie éppen biliárdozott Mr. Dempseyvel. Mindkét férfi levetette kabátját. Arnie mellényének selyem háta ragyogott; amint a biliárdasztal fölé hajolt, olyan volt, mint egy sikamlós, fényes, hájas fóka. Az ingujjas, nadrágtartós Mr. Dempsey tiszta és rózsaszínű volt, mintha lesikálták volna, vagy most főzték volna puhára egy ódivatú bográcsban, amelyet rúdon a tűz fölé akasztottak. Az öregúr nagyon kedves volt Erikhez, mindjárt keresztnevén szólította és aztán így emlegette: „zseniális fiatal barátunk."

Erik és Arnie megivott egy-egy martinit. Azután ketten bementek az étterembe és helyet foglaltak az óriási ablakok egyikénél. Az asztalkendők mérete is óriási volt, az étkezőkészlet díszes és nehéz, az étel pedig kitűnő. Arnie kellemesen csevegett és férfias szerénységgel csúfolódott hiányos műszaki tudásán.

Arnie legfeltűnőbb ismertetőjele dübörgő basszushangja volt. Nagyszerűen tudta szabályozni és ettől még hatalmasabbnak tűnt. Kék szeme csillogott, visszavert egy-egy fénypontot. Tekintete nem volt nyugodt, hanem folyton ide-oda cikázott. Mi volt ez — a zsákmányra leső zsebtolvaj élénksege vagy egy túlérzékeny ember óvatossága, amint szűntelen résen van, nehogy sérelem érje? De síma, öblös hangja közben mindent elöntött, mint a gőzölgő kátrány.

A férfiak szerették, mert hittek abban a nyers őszinteségben, amelyet megjátszott. Mindjárt azzal a vallomással kezdte, hogy nagyon érdeklik Erik kutatásai, mivel felesége jelentős köteget örökölt a Feeder-John Company részvényeiből. Ez Cleveland legnagyobb gyárai közé tartozik és így csak természetes, hogy Arnie szeretne lépést tartani a szerszámgép-ipar fejlődésével.

— Beküldött egy szabadalmi leírást az öregúrnak, nem igaz? — kérdezte.

— Mr. Dempseyvel elég sűrű levelezésben állok — felelte Erik kitérően.

Arnie ravaszul nézett rá.

— Hát akármit küldött is neki, annyi bizonyos, hogy mély hatást gyakorolt rá, pedig nem olyan ember, aki könnyen kizökken az egykedvűségéből.

Már a feketénél tartottak, amikor elkacsázott mellettük Turnbull. Nagyot nézett, amint meglátta Eriket, de meglepetése kellemes volt. Odalépett asztalukhoz és megkérdezte, kinek a torkát készülnek elmetszeni a fiatalemberek?

— Nem az önét — felelte Arnie mosolyogva. — Legalább egyelőre nem.

Turnbull nevetett és Erikhez fordult:

— Tartsd nyitva a szemed — veszedelmes ember ez.

— Ne aggódj — mondta Erik. — Nem tud rólam semmit, legfeljebb a telefonszámomat, de azt is a telefonkönyvből szedte ki.

Kellemes volt itt ülni, ebben a pazar étteremben, a pompás ebédet követő, ernyedt lustaságban és abban a tudatban, hogy olyan emberek

nézik, akik valóban ide tartoznak. Üzletemberek, akik értik a dolgukat, és ha ők is felfigyelnek arra, amit Erik Gorin forral, honnan meríti Savina a bátorságot ahhoz, hogy ellenezze vagy kifogásolja? Savina biztos benne, hogy ezek az emberek túljárnak az eszén, tőrbecsalják. Miért? Semmivel sem okosabbak nála és nem is olyan veszedelmesek. Egészen jól érzi magát köztük. Persze, óvatosnak kell lennie, vigyáznia minden lépésére. Hátradőlt az öblös karosszékben és arra gondolt, milyen szívesen hallgatta a tréfákat az Union League törzsvendégeinek rovására. Nagyképű alakok, kitömött pénzes-zsákok? Lehet. De ahogy itt ült köztük, úgy érezte, hogy ez a csúfolódás olyan, mint amikor a rongyos kis irodai gyakornok tehetetlen dühében szamárfület mutat a főnökének — a háta mögött.

Délután sokáig dolgozott. A mérnökklubban vacsorázott. Onnan hívta fel Savinát és megmondta neki, hogy később majd elmegy érte a szüleihez. Azután autóbuszra ült a Fifth Avenue-n, a Columbia felé. Átgondolta ezt a napját és örömét lelte benne. Minél jobban eltávolodott az egyetemi élettől és a kutatómunka világától, annál jobban látta, hogy nem veszített semmit — igazán mindegy. Most abba a fontos és eleven társaságba tartozik, amelynek minden tagja tudja, mit akar és céltudatosan tör előre. Turnbullnak meg a többinek talán nincs olyan speciális műveltsége és kultúrája, mint a főiskola embereinek, de összehasonlíthatatlanul életrevalóbbak minden professzornál.

Erik leszállt az autóbuszról, hátatfordított a sötéten csillogó folyónak és átvágott a Barnard-intézet kertjén. A 119-ik utcán, a Columbia bejárata előtt tűnődve megállt egy pillanatra. Nézte a pázsitok közt futó ösvényt, amely a magas, négyszögletes, kivilágított épülethez vezetett. Eszébe jutott az idő, amikor ez az ösvény és ez az épület volt életének középpontja. Eszébe jutottak a nehéz napok, amikor izgatottan várta, sikerül-e állást kapnia — a szánalmas személyes harc, amelyet Tony Haviland ellen folytatott, a sok nélkülözés, a sok bánkódás és mindaz, amit magába kellett fojtania, hogy előre jusson munkájában, akármilyen meddőnek látszott is. Akkor is Savinára kellett gondolnia, örökös aggodalommal és reménységgel. Minden kis lépés, amellyel kutató munkájában előbbre jutott, azzal az ígérettel biztatta, hogy kettejüket közelebb hozza egymáshoz. Most meg éppen fordítva van: munkájának eredménye azzal fenyeget, hogy még jobban elválasztja őket egymástól. Azok a rossz napok már régen elmúltak, de most is ugyanaz a titkos aggodalom gyötri. Most is csak azt kérdezi magában: „Mi vár rám, mi lesz velem?" A régi kérdés egy pillanatig sem hallgatott el, hiszen nem volt rá olyan válasz, amely az adott pillanaton túl is érvényes lett volna.

Még jóformán be se tette lábát az épületbe, máris látta, hogy úgy fogadják itt, mint egy embert, aki innen indult el a sikerek felé. Marynek igaza volt. Látta az irigykedő megbecsülést mindenkinek a szemében. Különösen a fiatalabbak néztek így rá: a szinte kopott ruhájú, so-

ványarcú, őszinte lángban égő fiatalemberek — egytől egyig olyanok, mint ő lehetett valaha.

Fox igazán a legutolsó pillanatban lépett a terembe, megnyitotta az ülést és bemutatta az előadót. Erik bizonyos sóvárgással nézte az egészet: a szokásos vetített képeket, a grafikonokat, az elmaradhatatlan I., II. és III. számú táblázatokat, a falitáblán elterpeszkedő egyenleteket — orra remegőn magába szívta a kretapor és dohányfüst aporodott szagát. Kilencven percig tartott, amíg az előadó kifejtette és a bírálókkal szemben megvédte álláspontját. A vitaülés végetért. Fox megkereste szemével Eriket a hallgatóság közt és intett neki, hogy várja meg a folyosón.

Innen átmentek Fox lakására. Egy pohár italra, ahogy Fox mondta. A dékán megöregedett. Ahogy a hatvanat kezdte taposni, rövid sörte haja megvékonyodott és megderesedett. Amikor beszélt, ajka körül ezernyi vékony ránc futott össze. De zömök alakja éppenolyan hatalmas volt, mint régen, és a járása is ugyanolyan volt: mintha megvakultan, csak emlékezetére támaszkodva haladna megszokott útján. Erik kérdésére azt felelte, hogy Mary megkapta azt az ideiglenes nyári állást, már egy héttel azután, hogy jelentkezett. Erik gondolatban bólogatott. Persze, hogy nem írta meg neki, fel se hívta, amikor New Yorkba jött, hogy állását elfoglalja. Ismerte az érzéseit.

Fox lakása ugyanaz volt, amely megnyílt Erik előtt már az első héten, amikor végre bejutott a titánok fellegvárába, a Columbia-egyetemre. Ugyanaz a bútor, ugyanaz a kilátás a folyóra — minden olyan, mint azon az első fogadáson. Csakhogy Erik most már más szemmel, bölcsebb szemmel nézte. Fox bevezette egyenesen az ódivatú ebédlőbe, kabátját és kalapját odadobta a faragott tálalóra. Előszedett egy palack whiskyt és két vizespoharat.

— Helyezkedjék kényelembe — szólt hátra a vállán keresztül. — Feleségem a kórházban van.

Erik letelepedett, de Fox nem ült le. A mélyen alácsüngő, kovácsoltvas csillárban csak egy körte égett. Ezt a kis fényt szinte elnyelte a komor szoba, a fekete tölgyfabútor, a sötétvörös szőnyeg és a fakó bronzot utánzó, kidomborodó mintájú tapéta. A szobát mintha halványsárga köd töltötte volna be fény helyett. Fox fel és alá járkált az asztal mellett, hátamögé rakott kezeit egymáshoz ütögetve. Csak ezt a húsos csapkodást lehetett hallani, egyébként teljes csend volt.

— Nos, — szólalt meg végre Fox — maga úgy fest, mint a világ leggazdagabb embere. Csakugyan az?

— Nem, még a leggazdagabb fizikus sem vagyok — felelte Erik, eleresztve füle mellett a csipkelődést. Keresztbefont karral az asztalra támaszkodott. Finom, fehér inge megvillant a sápadt fényben és mintha nagyvilági előkelőség áradt volna belőle. Szemével követte Fox mozdulatait — még mindig hatott rá ez az ember, de már nem nyűgözte le, mint valaha, most már inkább sajnálta.

— Hallom, üzletben dolgozik.

— Iparban, — helyesbítette Erik nyugodtan — ezt így szokták mondani.

— Jól van, úgyis tudja, mire gondolok — mondta Fox és rá se nézett, csak járkált tovább. — Mit csinál tulajdonképpen?

Erik részletesen elmagyarázta, milyen kutatást végez. Fox folytatta idegesítő sétáját a szobában. Időnként bólogatott, majd hirtelen leült velé szemben. Úgy ült le, mintha rohammal foglalná el a széket.

— Hát most térjünk át a tényekre — dörmögte. — Legyen szíves, mondja meg nekem, mit tett az az őrült Fabermacher, miért kellett repülnie Cumberlandből? Lázadást szított, vörös zászlót lobogtatott, mi? Hát mit csinált? Mit követett el az a szerencsétlen?

— Nem tudom, miről beszél — felelte Erik, a beszélgetés váratlan fordulatától meghökkenve. — Fabermacher nem csinált semmit.

— Lehet, hogy magát nem bántotta! — kiáltott fel Fox türelmetlenül. — De feltétlenül elkövetett valamit. Csatlakozott valami bizottsághoz? Aláírt valami politikai kérvényt? — Fox Erikre nézett és öklével az asztalra csapott. — Gondolkodjék egy kicsit! Olyasmire gondoljon, amivel okot szolgáltatott arra, hogy az FBI* felforgatónak minősítse!

— Az FBI? Mi dolga az FBI-nek ővele?

Fox lenézően, szinte utálattal félrehúzta ajkát.

— Persze, maga üzletember, már szinte elfelejtettem. De akkor is tudnia kellene, hogy a kormány vette át az egész uránium-tervet! Hát hol él maga? Kivel beszélget? Csupa vaskereskedővel, mi? Mindent elkövettem, hogy kenyérhez juttassam azt a fiút, ha kijön a kórházból. Írtam neki kétszer, végre válaszolt és beleegyezett — érti, kegyesen beleegyezett abba, hogy állást szerezzek neki. De amikor benyujtottam a nevét politikai felülvizsgálatra, ezt a választ kaptam; *megbízhatatlan.* Most szeretném tudni, miért, és csak az mondhatja meg, aki vele volt.

— Hát nem mondta meg önnek, amikor visszajött ide?

— Nem akart beszélni róla.

— Job Trasker is az uránium-terven dolgozik Chicagóban — mondta Erik. — Alig néhány hónapja, hogy írt nekem.

— Mi köze ennek a kérdésnek Traskerhez?

— Traskert azért menesztették, mert Fabermachert menesztették.

— És — miért rúgták ki — Fabermachert? — kérdezte Fox, türelmetlen fejbólintással kísérve minden szót.

— Azért — rúgták ki — mert — zsidó — felelte Erik, ugyanolyan ütemes hangsúlyozással. — Kell ehhez bővebb magyarázat?

— De hiszen sok zsidó dolgozik az uránium-terven. Azok mind átcsúsztak az FBI vizsgálatán.

— Nézze csak — magyarázta Erik. — Clark Regan nem szereti a zsidókat. De nem rúghat ki valakit csak azért, mert zsidó, így hát valami más

* *Federal Bureau of Investigation (Szövetségi Nyomozó Iroda), az USA hírhedt nyomozószervezete.*

okot kellett koholnia. Ráakasztott Hugóra egy táblát ezzel a szóval: vörös! Az egyetem kuratóriuma támogatta. Csupa gazdag ember. Így húsz vagy harminc millió dollár tanúsította, hogy Hugo Fabermacher vörös. Ma az Union League klubban ebédeltem és mondhatom, nagyon jól éreztem magam ott. És mégis kijelentem önnek, hogy ezerszer vörösebb vagyok, mint Hugo valaha is volt, vagy valaha lesz!

Fox tudomásul vette ezt a szenvedélyes kitörést, azután csendesen megkérdezte:

— És miért ment el maga Cumberlandből?

— Mert Regan felajánlotta, hogy előléptet. Nem voltam elég jelentős személy ahhoz, hogy az elsők közt legyek, akiket kitesznek. Így jószántamból mentem el, hogy megőrizzem emberi méltóságomat és önérzetemet.

Fox mély lélegzetet vett. Töprengő arcában két szeme és szemüregé olyan volt, mint egy-egy fekete aszaltszilva.

— Hagyja ott azt a kereskedőpultot és jöjjön hozzám — mondta végül. — Akar velem dolgozni?

— Nem — felelte Erik halkan. — Megvan a saját munkám és azt akarom befejezni. Azonkívül nem hiszem, hogy abból az uránium-tervből kisül valami.

— Inkább mondja így: szeretné, ha nem sülne ki belőle semmi! — felelte Fox vállát vonogatva.

— Lehet, hogy így van — hagyta rá Erik. — Az atomrobbantás most igazán nem időszerű.

— Azt hittem, több esze van — mondta Fox. — Úgy beszél róla, mintha valami etikai probléma volna. Értse meg, hogy nincs választásunk. Azokat az eredményeket, amelyek alapján dolgozni kezdtünk, a németek orra elől csempészték ki ide. A kérdés a következő: mennyivel tudunk többet mi, mint ők? Magának talán nem tetszik az a gondolat, hogy ilyen dolog bizonyos emberek kezébe kerül ebben az országban. De még nagyobb a lehetősége annak, hogy Hitler kezébe kerül. Ha holnap kiderülne, hogy az egész ügy elméletileg lehetetlen, higgye el, én lennék az első, aki sutbadobnám. Ennek semmi köze az erkölcsi elvekhez. Megismétlem, itt van munka a maga számára, ha akarja. Nos, mit szól hozzá?

Erik újra megrázta fejét.

— Ön úgy beszél, mintha ez az ország a háború felé menne.

— Azért beszélek így, mert valóban a háború felé megyünk. Vagy másképp gondolja?

— Nem erről beszélek — felelte Erik. — Lehet, hogy háborúba keveredünk, de meggyőződésem, hogy amit én csinálok, az is fontos. Talán nem olyan jelentős, mint az ön munkája, de az enyémnek is megvan a maga helye. És amennyire tudom, én vagyok az egyetlen, aki ilyen irányú kutatást végez.

— És nyugodtan elmehet az Union League klubba ebédelni, ugye?

— Lehet, hogy ennek is része van benne. De soha életemben nem kö-

tött le egy munka testestől-lelkestől annyira, mint az, amit most végzek. Nem tudom ezt az almát félig megenni. Vagy hozzá se nyúlok, vagy megrágom az egészet — a szárát, a bőrét, a húst, magostul, kukacostul, mindenestül. Amióta ezzel foglalkozom, más ember vagyok. A feleségem nem rajong érte különösebben és ez nagyon kellemetlen, de most már nem segíthetek rajta. Nem lehetek hasznára senkinek, sem önnek, sem a családomnak, még magamnak sem, amíg ki nem másztam ebből a csőből, de a másik végén!

Fox sokáig hallgatott, azután odatolta a palackot Erik elé.

— Hát — mondta mély sóhajjal — végeredményben mi a különbség, nem mindegy? Majd valami módon gondoskodom Fabermacherről. — A palackra mutatott. — Itt van egy rövidebb cső, húzzon abból.

— Köszönöm, de már mennem kell — felelte Erik. — Késő van és megígértem a feleségemnek, hogy érte megyek. A szüleinél vár rám. Így csak egy rövidet húzok, ha megengedi.

Állva itta ki poharát, komoran elköszönt Foxtól és eltávozott. Még csak féltizenegy volt, de végtelen kimerültséget érzett, amint lement a sétányra, az autóbusz-megállóhoz. Szeretett volna visszakerülni abba a kellemes hangulatba, amelyben Arnie-től búcsúzott a klubban — amikor eltöltötte az a meleg érzés, hogy határozottan a legjobb úton van. Fox hűtötte le azzal, hogy a múlt felelősségéről beszélt és a jövendőbeli kockázatokról.

Volterráék javában kártyáztak, amikor odaérkezett. Ahogy belépett, a játék ellanyhult, pedig ragaszkodott hozzá, hogy őt is bevegyék. Igyekezett jókedvűnek látszani, hangosabb volt mindenkinél és megkacagtatta a társaságot. De valahányszor Savina tekintetével találkozott, szinte érezte, hogy szeme elborul, elveszti csillogását. Pedig igazán nem volt kedve komoly dolgokról beszélni.

2

Június elején Savina és Jody lementek Northportba, ahol Erik kibérelt egy nyaralót a tenger közelében. Úgy osztotta be a dolgát, hogy a hétvégét mindig családjával tölthesse. De a hét többi napján nagyon elhagyatottnak érezte magát a városban és utálta az üres lakást. Ebben a hónapban az európai feszültség fokozódott és a politikai helyzet már fenyegető volt. A hangok, amelyek a folyosóról behallatszottak Erik laboratóriumába, mind izgatottabbak, lázasabbak lettek. A nyugtalanság, amely beszivárgott hozzá, mostani hangulatában, magányosságában könnyen felülkerekedett rajta.

Volt júniusban egy kellemes este, amikor az első hőhullám megtört. Erik még nem határozta el, hol fog vacsorázni. Felsétált a Madison Avenue-n, azután a Grand Centralon túl eljutott a Parkba. Az utcákra most kezdett ráereszkedni az alkonyati félhomály. De fenn, a magasban, a há-

zak csipkés ormainak keretében az ég még világosan ragyogott. Nyári csend borult a széles sugárútra, a házak olyanok voltak, mint a legkülönbözőbb alakú és díszítésű réteges torták egymás mellé rakott szeletei.

Az 53. utcán valaki megfogta Erik karját. Megfordult és látta, hogy egy magas, fiatal nő mosolyog rá. Szőke volt és napbarnította, finom arca olyan tökéletesen szép, mint egy mesebeli hercegkisasszonyé. Kezével még mindig könnyedén fogta Erik karját. Szemében mintha kétségbeesett konyörgés tükröződött volna.

— Nem emlékszik rám? — kérdezte.

— Dehogynem! — felelte Erik udvariasan és csak azután kezdett gondolkodni. Rövid habozás után eszébe jutott. — Persze, maga Tony Haviland ismerőse... Dorothy... Dorothy Hoyle Maga az első igazi színésznő, akivel valaha is beszéltem. Hogyne emlékeznék magára! Mit csinál Tony?

A szőke nő lemondó mozdulattal legyintett.

— Már hónapok óta nem láttam. Amikor utoljára találkoztunk, titokzatosan célozgatott arra, hogy valami nagyon fontos munkája van. Persze, csak üres hencegés, nem igaz?

Erik nevetett. Dorothy úgy beszélt, mint egy kislány, aki kineveti a fiúk ostobaságát.

— Nem — felelte. — Csakugyan erősen dolgozik. Maga hová készül?

Dorothy azt mondta, hogy csak átszalad a Lexington Avenue-ra, vásárolni akar valamit vacsorára. Erik megkérdezte, nem volna-e kedve vele vacsorázni.

— Nagyon szívesen — egyezett bele örömmel Dorothy. — Megőrülök a magányosságtól. Már eljutottam arra a pontra, hogy gyűlölöm azt a szörnyű odút. Igazán szerencse, hogy magára bukkantam!

De át akart öltözni és megkérte Eriket, hogy jöjjön fel vele a lakására és várja meg, amíg rendbeszedi magát. Belekarolt Erikbe és útközben elmesélte neki, hogyan vesztette el állását a Buzzards Bay nyári színházában. Egyszobás műteremlakása volt egy liftnélküli, ócska ház negyedik emeletén — szegényesen berendezett, szűk odú. A lakást elárasztotta a kölnivíz és fürdősó erős illata. Erik leült a pamlag-ágyra, míg Dorothy ide-oda cikázott a ruhaszekrény és a fürdőszoba között. Amikor először találkozott vele, nyugodt és kiegyensúlyozott volt, most pedig zavart, ideges, kapkodó. Szüntelenül beszélt, panaszosan és elégedetlenül. Mindent elkövetett, hogy magára vonja a férfi figyelmét. Ötször is elmondta, milyen boldog, hogy veletlenül összeakadt vele. A város szörnyű nyáron, undok és kibírhatatlan. Mialatt készülődött, ide-oda szaladgált és locsogott, elárasztotta látogatóját kozmetikai szereinek illataival. Eriknek az volt a benyomása, hogy Dorothy szüntelenül mentegetőzik, amiért ilyen sokáig megvárakoztatja. Ezt egy szóval se mondta ugyan, csak a szemével juttatta kifejezésre. Szeme ibolyakék volt és fehére feltűnően csillogott a szoba félhomályában. Végre megjelent teljesen felöltözve; fodros, fehér ruhában, bő, lobogó szoknyával és nagyon szoros derékkal. Ékszert nem viselt, aranyszőke haját fehér szalaggal fogta össze.

Úgy állt előtte, mintha aggódva lesné, vajjon megjelenése igazolja-e a hosszadalmas készülődést? Eriknek hirtelen az a benyomása támadt, hogy ha most a karjaiba zárná, nem találna semmi ellenállásra, pedig Dorothy nem szereti, nem is kívánja. Bosszantotta ez a passzív védtelenség. És untatta az a szüntelen locsogás is, amely tele volt önsajnálattal. Azután megsajnálta és bíztatóan, mosolyogva nézett rá. Mi történt szegénykével? Vagy talán mindig ilyen volt?

Egy kis vendéglőben vacsoráztak, a Lexington Avenue-n. Az italtól Dorothy kissé felvidult es megkönnyebbült. Mindjárt elmondta az élettörténetét. New Rochelle-ben, a felsőbb leányiskola második évfolyamába járt, amikor beleszeretett egy fiatalemberbe és megszökött vele.

— Szegény Wally olyan neurotikus volt, mint egy denevér, és ivott, mint egy hal, de én akkor mindezt végtelenül romantikusnak tartottam. Összeházasodtunk és egyenest Hollywoodba utaztunk, ahol a film körül akart elhelyezkedni.

Hat hónap múlva faképnél hagyta feleségét es megszökött egy félbolond asszonnyal, aki ötven éves volt és nagyösszegű biztosítási kötvények fölött rendelkezett. A férj minden életbiztosítását az asszony nevére kötötte. Dorothy akkor tizenhat éves volt.

Sokáig mesélt még pergő nyelvvel, sietve, de mégis fásultan, száraz hangon. Történetéből egy dolog derült ki: hihetetlen tehetsége volt ahhoz, hogy életét minél komplikáltabbá tegye. Mindennek a színház az oka, mondta, de ez olyan zavaros história, hogy inkább bele se kezd. Erik néma imádkozott magában, hogy tartsa be ígéretét.

Unta hallgatni és mégis, ahogy beszélt, ahogy ott ült vele szemben — arcának gyorsan változó kifejezése, kezének ideges mozdulatai egy nagy, karcsú, fehér gyertyára emlékeztették, amely aranyosan lobog egy sötét, szellős sarokban. Dorothy bőre finom, szinte áttetsző volt és a napozás bronz patinával vonta be. Hajat is kiszívta a nap, egyes helyeken szinte fehér volt, különösen ott, ahol gyűrűsen hátrahullt kerek homlokáról. Amikor végre elhallgatott és enni kezdett, Erik gyönyörködve nézte, elfelejtve, hogy az imént még milyen kibírhatatlanul unalmas volt Dorothy rávetette gyötrelmesen esedező, szép szemét és Erik ebben a pillanatban meg se tudta érteni, hogy is gondolhatta róla ezt: ostoba libácska.

— Bocsásson meg — mondta Dorothy halkan. — Magam sem értem, mi történt velem az utóbbi hónapokban. Egészen megváltoztam. Csak eszem és locsogok, nem tudom magam fegyelmezni. Úgy látszik, idegeim felmondták a szolgálatot. — Hangja hirtelen olyan lett, mint egy fojtott sikoly. — Szerettem az életet, de egyszerre megijedtem ... félek tőle, rettenetesen félek! Nem csoda, hogy untattam.

— Egy percig sem untatott, igazán. Nagyon érdekes volt.

Dorothy fáradtan leeresztette tekintetét.

— Nem igaz — jelentette ki kereken. — Tudom, hogy csak udvariaskodik.

Vacsora után kiléptek a villanyfényes éjszakába. Erik már szeretett

volna elmenni, csak nem tudta, hogyan szabaduljon tőle. Sajnálta és restelkedett, hogy magában olyan türelmetlen volt hozzá. Tudta, hogyha vele marad, ugyanígy folytatja majd órák hosszat. Még mielőtt ki tudott volna eszelni valami ürügyet az elválásra, Dorothy azt indítványozta, hogy sétáljanak egy kicsit. De a második utcasarkon hirtelen meggondolta magát és megkérte Eriket, hogy kísérje haza.

— Ismerőseim, akik fölöttem laknak, nagyon ügyesen átalakították a háztetőnek azt a részét, amely a lakásukhoz tartozik. Most nincsenek a városban és ideadták a kulcsot. Menjünk fel oda, igazán kellemes hely...

De nem jutottak fel a háztetőre. Előbb bementek Dorothy szobájába, hogy összeszedjenek valami innivalót. Előkerült egy palack whisky és egy csorba fehér kancsó. Dorothy éppen meg akarta tölteni vízzel, de hirtelen letette, odalépett a küszöbön álló férfihez és fürkészően az arcába nézett.

— Most kinevet, ugye? Vallja be, hogy kinevet — mondta leplezetlen nyíltsággal.

— Miért nevetném ki? Hová gondol? — felelte Erik és elfogta a szánakozás.

— Mert olyan bolond vagyok! — tört ki zokogva.

— Nem igaz. Egyáltalában nem.

Dorothy felnézett rá, szeme nagy volt és tragikusan szomorú. Eriket megcsapta a riadt vágy, hogy meneküljön önmagától, magányosságától, munkájától — mindentől, ami halálos rémülettel szorítja össze szívét. Észre se vette és már karjaiba ölelte Dorothyt. Maga sem tudta, miért tette. Azt sem értette, miért simul hozzá az asszony olyan engedékenyen, miért bújik meg a mellén, miért suttogja forrón: „Drágám... édesem... kedvesem..." Egy percig így álltak, egymásba fonódva és mindegyik csak a másikat érezte. De Erik ösztönösen kiszakította magát az ölelésből és lerázta magáról a vágy forró hangulatát.

— Nézze csak, Dorothy... ne haragudjék, de én... én...

Elhallgatott, mert nem volt mit mondani. Hiszen csak azt mondhatta volna, hogy sokkal erősebb csábítás ellenére is hű maradt eddig Savinához és sokkal nagyobb áldozatot hozott hűségéért, semhogy odadobja így — semmiért.

Dorothy nyitott, remegő ajakkal állt mellette, szeme könnyektől csillogott. Aztán ráeszmélt arra, hogy elutasításra talált és arca eltorzult, szinte összezsugorodott. Gyönyörű szeme elsötétült kétségbeesésében. Erik számára is gyötrelem volt nézni.

— Ne menjen el, Erik — könyörgött az asszony suttogó hangon. — Maradjon még.

— Nincs semmi értelme — felelte Erik és megrázta fejét, mintha azt mondaná, hogy nem tehet róla. Valóban nem tehette. Kettős árulás lett volna, hiszen most nemcsak Savinára gondolt, hanem Maryre is. Mennyire szerette Maryt valaha — most tudta csak meg, itt, ennek a nőnek a szobájában. — Nem lenne jó egyikünknek sem — tette hozzá hangosan.

— Ki törődik a holnappal? — kiáltott fel Dorothy. Elperdült mellőle és arcát kezébe temette. Erik megérintette remegő vállát és megcsókolta haját. Dorothy megint hozzábújt, mintha nála keresne menedéket a fenyegető sötétség elől, amely körülvette. — Ne hagyjon itt, Erik. Kérem, maradjon nálam éjszakára. Megágyazok magának a pamlagon, én meg elalszom a karosszékben. Nem törődöm semmivel, csak ne maradjak egyedül. Úgy félek, Erik.

— Nem tehetem. Mennem kell, Dorothy. Igazán mennem kell. Kora reggel elutazom néhány napra.

Dorothy lassan elhúzódott tőle és némán nézett rá néhány pillanatig. Azután — semmivel sem árulva el, hogy átlát ezen a nyilvánvaló hazugságon — egészen megváltozott hangon mondta:

— Jól van, Erik. Akkor hívjon fel, majd ha visszajött.

Eriket lelke mélyéig meghatotta az a szelíd és méltóságteljes hang, ahogy ezt mondta.

3

A balsikerű kalandból Mary képe merült elő, hogy kísértse és nyugtalanítsa. Eszébe jutott a sok gyötrelmes tétovázás és lelkiismeretfurdalás, amelynek néhány évvel ezelőtt martaléka volt. Mindez már a feledés homályába merült, de most újra felelevenedett olyan forrón, olyan élesen, hogy csodálkozva kérdezte magában: vajjon mit ért el a nagy önmegtagadással? Kinek a boldogságát növelte? Savináét biztosan nem, hiszen mostanában igazán nem mondható boldognak. Érezte, Savina csalódott benne és haragszik rá, mert más életformára törekszik. És nem tehet semmit, hogy kibékítse, hogy áthidalja a szakadékot, amely köztük támadt. Ha ennek az ára az, hogy lemondjon terveiről, akkor nem tehet semmit. Most már nem tudja tervét megváltoztatni, még ha akarná is, gondolta kétségbeesetten. Mint férj és apa, tartozik családjának azzal, hogy a biztonságukról gondoskodjék — Savina akarata ellenére is. Akármit gondol Savina, nincs igaza — nincs igaza.

Péntek délután, a szokásos időben, Savina már várta a vasútállomáson, a felhajtható fedelű kis Buick-kocsiban, amelyet kéz alatt vásároltak. A kormánynál ült, Jody meg állt mellette az ülésen. Már messziről integettek neki, ahogy közeledett feléjük az állomás kavicsos terén, a férjek csapatában, akik mind a várakozó autók sűrű sorai felé igyekeztek, hogy azután szétszóródjanak — elnyelje őket a napbarnított nyaralók boldog, kacagó tömege.

Megcsókolta Jodyt és Savinát. Azután, ahogy szokta, Savina megkérdezte „Nos, hogy telt el a hét?" Remekül, felelte Erik, de szava mögött némán zokogott a kérés: „Mondd végre, hogy helyesnek tartod, amit teszek! Ezt várom, erre van szükségem, csak ezt szeretném hallani!" De amikor a nyaraló felé kocsiztak és útközben semmiségekről beszélgettek, már tudta, hogy hiába várja Savinától a megnyugtató nyilatkozatot.

Haragjában eszébe jutott Dorothy es Mary Arra gondolt miért kell mindent felaldoznia Savina kedveert, ha nem kap cserebe semmit? Hiszen mit is akar tole — csak egy szot egy kezszorítast Nem, hatarozta el magaban hidegen, az onmegtagadas időszakanak vege!

Hetfon reggel, amikor a zsúfolt, docogo vegyesvonaton visszatert New Yorkba, erezte, hogy ujabb hohullam kovetkezik A lapos, homokos mezok es retek a sinpar mindket oldalan maris aleltan pislogtak az izzo napra Bosszusaga, amit Savina miatt erzett, es a tudat hogy egy fulledt, kellemetlen nap var ra, tompa haragga surusodott benne Szeretett volna okollel odacsapni valahova — a sajat arcaba vagy az elet kepebe — olyan indulattal, hogy a mostani bosszankodasai eltorpuljenek mellette

Mikor lesz mar vege, mikor hagyja mar abba? Meddig kell meg ezekre az eltekozolt evekre gondolnia, amelyeknek soran elfojtott magaban minden kosza vagyat, minden kielegúlest kovetelo osztont meddig gyotri meg magat azzal, hogy titokban Maryre gondol?

Mary — persze, hogy elsosorban rola van szo! Most mar bizonyara New Yorkban van

A Barnardban megtudta Mary lakasanak telefonszamat Nyilvan butorozott lakast berelt az egyetem kozeleben Erik ismerte ezeket a helyeket, pontosan tudta, milyenek — nagy, odivatu szobak suru, nehez fuggonyok, sargan csillogo padlo a nyarra felszedett szőnyegek helyen, olyan hideg, hogy mezitlab nem is lehet ralepni a butorok meg mind elbujnak a kopott porvedo huzat alatt Egy ilyen arnyekos szobaban maga elott latta Maryt ott all es var ra, mintha tudna, mintha az egesz idő alatt mindig tudta volna hogy szuksege van ra

Alig csengetett a telefon, Mary maris jelentkezett Olyan csodalkozo hangon kerdezte „Hallo?' — mintha el se tudna kepzelni, hogy ot keresik es eleve biztos volna benne, hogy csak tevedesbol csengettek rá

— Hallo Mary itt Erik Hat eszebe se jutott, hogy felhivjon es kozolje velem megerkeztem, itt vagyok vegre a varosban' — nekem ehhez semmi kozom?

— Jaj, ne haragudjon, Erik — felelte es sietett mentegetozni — Csak egy hete vagyok itt es mar keszultem hogy felhivjam az első alkalommal Komolyan fel akartam hivni

— Nem akarta Meg akarta varni, hogy en tegyem meg, ahogy most meg is tettem

— Hat — Erik szinte latta, amint ott all elotte, fejet zavartan es alazatosan eltorditva

— Semmi hat! Mondja meg, hol lakik, hogy meglatogathassam Mostanaban egeszen egyedul vagyok az idom szabad

Mary hallgatott, mintha kibuvot keresne

— Nezze csak, Erik nagyon sok dolgom lesz a kovetkező napokban Egyelore nem tudom megmondani mikor erek ra

— Hat en majd megmondom, mikor Mondjuk ma este Nezze, Mary, maganak meg nekem van valami elintezni valonk, nem? Én amellett va-

gyok, hogy legjobb lesz most mindjárt. Találkozzunk valahol és vacsorázzunk együtt, jó?

— Nem értem, Erik... — gyors szavaiban rémület remegett. — Nem tudom, miről beszél? Nagyon kérem, ne legyen bolond...

— Ha nem tudja, miről beszélek, mért gondolja, hogy okvetlenül bolondságnak kell lennie? Találkozunk hétkor?

— Nem, Erik.

— Akkor felmegyek magához.

— Nem leszek itthon.

— Akkor megvárom, amíg haza nem jön. És ha nem jön haza, majd meglesem az intézet előtt, érti? Mary, Mary, lássa be, hogy nem szabadulhat tőlem. Ostromlott várban él és be van kerítve.

Mary erre már nevetett, de kissé erőltetett módon.

— Én is szeretném látni magát, természetesen — mondta. — Nem is akadékoskodnék annyit, ha szavaiból nem látnám, hogy minden áron komplikációt akar. Én meg nem akarok semmi ilyesmit.

— Én meg éppen azt akarom.

— Igazán? — Hangjában mintha keserű sóvárgás lett volna. — És azután mi lesz? Jól van, Erik, találkozzunk. Hol várjam?

— Otthon. Elmegyek magához.

— Nem, nem, ide nem jöhet. Egyáltalában nem így gondolom.

Erik mosolygott magában, a beszélgetés kezdete óta először. Mary hangja hirtelen átmenet volt a visszavonulásból a parancsolásba. Ezt csak úgy érhette el, hogy engedett — kész megadni magát. Viszont Erik is hajlandó volt elfogadni a feltételeit. Amikor letette a kagylót, megint elfogta az a tompa, lefékezett, de mégis hatalmas nyugtalanság. Csak az volt a különbség, hogy izgatottsága most valósággal hajszolta a munkara. Egész nap észre sem vette, milyen nyirkosan forró és fülledt a levegő, munkáját egy percre sem hagyta abba, hogy eltűnődjék lépésének következményein.

Három harminckor megszólalt asztalán a telefon. Most Mary hívta fel. Amint megismerte a hangját, szívdobogása elakadt dühös félelmében. Csak nem gondolta meg magát? Azért telefonál, hogy elhalassza a találkozót?

— Igen, Mary, mi újság? — kérdezte óvatosan.

— Nagyon hivatalos hangon beszél. Sok dolga van, zavarom?

— Nem. Folytassa csak.

— Magam sem tudom, csak éppen gondolkodom... az utcán rettentő meleg van és ostobaság lenne elmenni, amíg le nem hűl egy kicsit. Mi lenne, ha egyenesen ide jönne? Itt is ihatunk valamit és később elmegyünk valahová.

Erik megkönnyebbülten nevetett.

— Hát én is ezt mondtam, mindjárt kezdetben. Miért olyan makacs?

— Szeretek néha makacskodni.

— És milyen ott, magánál?

— Ó, egészen kellemes. Egy kis szellő jön a folyó felől, de az is elég meleg. Reggel zuhanyoztam és éppen készülök, hogy megismételjem.

— Remek, Mary. Hát most adja meg a címét.

Feljegyezte egy darabka papírra és letette a kagylót. De nem eresztette el — egy percig még mozdulatlanul ült ott, kezével a készüléken. Azután hirtelen felállt és mialatt az ajtó felé ment, útközben kötötte meg nyakkendőjét. vette fel kabátját és tette fejére a kókuszháncs kalapot, amelyet csak azért vásárolt, hogy pontosan olyan legyen, mint mindenki más, akivel reggel felmegy és este lemegy a liften. Bezárta a labor ajtaját és továbbsietett anélkül, hogy visszanézne. Ha a folyosón valaki megkérdezi, miért megy el ma ilyen korán, még csak nem is válaszolt volna. Odalent belevetette magát az utcai hőségbe. A levegő olyan sűrű és nyomasztó volt, hogy úgy tűnt, mintha nem is lehetne lélegzeni. Csak akkor érzett egy kis megkönnyebbülést, amikor a taxi elhagyta a Park Avenue-t és elérte a Drive sétányait. A Claremont Avenue végén az ódivatú panzió magas előcsarnoka már valósággal hűvös volt.

Eriknek többször kellett csengetnie, míg végre Mary jelentkezett. Akkor is a zárt ajtók mögül megkérdezte előbb, ki az? Amikor beengedte, Erik látta, hogy bolyhos, fehér fürdőköpenyben van. Fejére gumi fürdősapka simult és hajfürtjei, ahol kibujtak a sapka alól, nedvesen csillogtak. Arcán nem volt festék és nagyon fiatalosnak látszott.

— Mi az, repülőgépen jött ide? — kérdezte. — Csak most kezdtem zuhanyozni.

— Éppen ezért siettem — felelte halkan és bezárta az ajtót.

A következő hetekben alig dolgozott valamit. Valahányszor felemelte a fejét munkájáról, hogy valami elvont problémán gondolkodjék, Mary képe bukkant fel előtte, és minden egyebet eltakart. Még a keze is Mary emlékét őrizte, és mégis hiányzott valami... egyszerűen az, hogy Mary nem Savina. Egész lénye annyira Savinához hangolódott, olyan tökéletesen összeolvadt vele, annyira megszokta minden mozdulatát, illatait, a tapintását, a kis vágyait — hogy a legparányibb eltérés mindettől már csalódást keltett benne és kiábrándulásra kényszerítette. Tudta ezt, érezte és titokban dühös volt Savinára, hogy úgy magába zárta, mint valami csapdába.

— Mi van, Erik? — kérdezte Mary egy este. — Túl sokáig vártunk, ugye?

— Hogy érted ezt?

— Nagyon jól tudod, hogy értem — felelte. — Ha így alakult volna mindjárt, amikor először találkoztunk, most másképpen menne minden.

— Mit jelent az, hogy másképpen menne? — védekezett Erik. — Én azt hiszem, minden nagyon jól megy.

— Többnyire én is azt hiszem, de mind gyakrabban szólítasz tévedésből Savinának. Néhány évvel ezelőtt nem szóltad volna el magad. Látod, így értem.

Erik érezte, hogy elpirul. Ez már évek óta nem esett meg vele és kínos volt. Elhúzódott Mary mellől gyötrelmében, amelyet a lány szabadított rá.

— Nézd csak, Mary, ma túlságosan meleg van ahhoz, hogy veszekedjünk! — mondta dühösen. — Szeretlek és maradjunk ebben.

— De ha én nem tudok belenyugodni? Nézd, Erik, olyan feszült vagy, mint egy rugóra járó játékszer, amit felhúztak. Elhatároztam, hogy kiöntöm a szívemet és őszintén szembenézek veled.

— De nekem nincs kedvem semmiféle gyónáshoz, Mary. Hagyd a dolgokat békében.

— Már a hangból, ahogy beszélsz, látom, milyen szükségünk van rá.

— Akkor csináld magad, nélkülem!

Olyan nyersen szólt rá, hogy Mary elsápadt. Egy pillanatig némán végigmérte, azután így szólt:

— Rendben van, Erik. Most legjobb lenne, ha elmennél.

— Elmenjek? — Erik rábámult. — Az isten szerelmére, Mary, verd ki a fejedből ezt az ostobaságot. Mondhatsz, amit akarsz, nem megyek el és arra sem vagyok hajlandó, hogy mentegessem vagy igazoljam magam. Abban, amit mondtál, hogy olyan vagyok, mint a felhúzott játék, igazad van. Nem tudom, mi lelt ezen a nyáron. Mintha szétesnék, széthullanék, de nem is merem megvizsgálni, miért. Majd én bebizonyítom neked, hogy szeretlek. Ha akarod, feleségül veszlek.

Mary szemét elöntötték a harag könnyei.

— Ezt finom módon fejezted ki, mondhatom. Köszönöm, doktor Gorin — mehet a fenébe!

— Hát akkor ne légy a feleségem, az ördögbe is! — Maryhez fordult és megkérdezte: — Van egy kis whisky a házban?

— Túl meleg van ahhoz, hogy whiskyt igyunk.

— Majd jeget teszünk bele. Idehallgass, Mary. Ne áltasd magad. Ezen a nyáron, ebben a hónapban, ezen a héten, ma este — nem akarsz megszabadulni tőlem és nem is megyek el.

— Ha azt képzeled, hogy ezek után még nálam maradhatsz, őrült vagy — mondta Mary, kitöltve az italt.

— És ha azt hiszed, hogy nem maradok, akkor te vagy őrült.

Erik kiment a konyhába jégért. Mindketten tudták, hogy Mary folytatta volna a vitát, ha valóban sziklaszilárdan ragaszkodik szándékához. De amikor Erik visszajött, Mary már nem kezdte újra. Még néhány perc és már meg is csókolhatja — bizonyára hidegen fogadja majd, de nem húzódik el. Minden rendbejön, mondta magában Erik, de akkor meg mire való volt az egész?

A viszony folytatódott, csak nem volt benne szív. Erik mind többet dolgozott laboratóriumában, de munkájában nem talált örömet. Mary is több időt fordított kutatásaira és mind nagyobb lelkesedést érzett iránta, de ebben Erik nem tudott osztozni vele. Hogy milyen üres a kapcsolata

Maryvel, annak akkor ébredt igazán a tudatára, amikor week-endjeit Jodyval és Savinával töltötte.

Amint felszállt a péntek esti vonatra, úgy érezte, mintha lassan felocsudnék egy kényszerítő erejű erotikus álomból. A bűntudat már akkor elfogta, amikor belépett a longislandi pályaudvarra, mintha a hétvégi csomagokkal és ajándékokkal megrakott férjek zsúfolt tömege valami lenyűgöző háziasságot árasztana, amelyet szemrehányásnak érzett. Ez szinte ráparancsolt, hogy térjen vissza a szabályos útra és álljon be a sorba.

Most olyannak látta magát, amilyen valóban volt: nős embernek, aki szoknyák után futkos, hogy más nőktől kapja meg azt, amit a feleségétől nem tud megkapni. De volt egy lényeges különbség, amely elválasztotta a kikapós férjektől. A legtöbb férfi egyszerűen a gyönyört hajhássza vagy valami újat keres. Az ő esete más volt. Ő csupán egy asszony helyeslését kereste, abban a reményben, hogy olyan lesz, mintha Savina mondaná neki: *igen*. Nem felületes igent akart, üres szót, amelynek célja csupán az, hogy megnyugtassa és lecsillapítsa, vagy helyreállítsa a családi békét. Ezt megkaphatja akárkitől. Amit ő akart, több volt ennél: szívből fakadó, ösztönös, mély és határozott egyetértést akart. Most már ott tartott, hogy nem érhette be kevesebbel. Savina megérezte ezt, de nem tudott rajta segíteni. Így ennek a szerencsétlen nyárnak nagy részét azzal töltötték, hogy bujócskát játszottak — ösztönszerűen idegenek közé menekültek és minden idejüket szomszédok és strandbeli ismerősök társaságában töltötték.

A nyár fele már elmúlt és nyílt veszekedésre nem került sor köztük. Mindketten igyekeztek elejét venni ennek. Erik már olyan idegállapotban volt, hogy a legcsekélyebb kifogásolható megjegyzést sem bírta el. Munkája annyira összefonódott bűntudatával, hogy még a burkolt bírálattól is éktelen dühbe gurult, de nem merte elárulni. Hallgatásra kényszerítette magát — week-endjeit gyötrelmes, töprengő némaságban töltötte el.

4

Savina ezen a nyáron úgy érezte magát, mintha egy ostromlott várban élne és szüntelenül várná, hogy rázúdul a leghevesebb érzelmi vihar támadása. Kifelé nyugodt volt, uralkodott magán. A hétköznapokat a szokásos módon töltötte. Délelőtt bevásárolni ment az egyik vagy a másik szomszédasszonnyal, délután kivitte Jodyt a strandra, órák hosszat beszélgetett más anyákkal — idegenekkel, akikkel véletlenül összekerült és ideiglenesen barátságot kötött. Időnként a csoport egy-egy tagja félrevonult, mert a férj megérkezett, hogy szabadságát ott töltse. A többiek sóvárgó irigységgel nézték, néha meg keserű elégtétellel: hála istennek, Bob nincs itt, hogy maceráljon — elég az is, hogy a hétvégét mindig itt tölti.

Ez az élet még a legjobb esetben is sivár és unalmas lett volna. De a feszültség, amely a felszín alatt lappangott, valósággal megbénította Savinát. Türelmetlenül várta a hét végét, abban a reményben, hogy most végre valami döntést hoz. De a sóvárgással összekeveredett a rettegés, hogy ez is olyan lesz, mint a többi.

Nem tudta megérteni, mi történt Erikkel. Akármit mondott neki, olyan ingerültséggel válaszolt, amely nem állt arányban a szóbanforgó kérdéssel. Mintha Eriknek az lett volna a rögeszméje, hogy akármit tesz is, felesége elítéli érte és ellenzi, pedig valójában erről szó sem volt. Savina mindössze úgy vélte, hogy Erikre nagy csalódás vár, tervei kudarcba fognak fulladni. Akármit mondott is, csak azt akarta, hogy megóvja ettől a várható keserűségtől. De nem volt alkalma arra, hogy világosan kifejtse előtte. Ennek az okát is tisztán látta: szavait Erik kapcsolatba hozta azzal az intő és feddő hanggal, amely saját lényének mélyéből fakadt. Savina mindezt megértette, de Erik viselkedése mégis nagyon bántotta.

Ha nem Erikről lett volna szó, feltételezte volna, hogy belegabalyodott valami nőbe. De Erikről, bizonygatta magának, ezt el se lehet képzelni. A megalázó lehetőség mégis fel-felbukkant képzeletében, sőt valami sovány és homályos bizonyítékot is igyekezett felmutatni — jelentéktelen dolgokat, amelyek merő ostobaságnak látszottak volna, ha nem világítja meg a gyanú reflektorfénye. Miből is állt ez a bizonyíték? Savina aggódva hallotta, milyen szörnyű hőség volt az elmúlt héten New Yorkban. Amikor a hét végén szóba hozta, Erik azt mondta, hogy nem is volt olyan veszélyes, ki lehet bírni. Mintha szükségesnek tartotta volna védekezni, hogy a városban maradt. Amikor a vasárnapi újságok megírták, hogy New Yorkban 33 fok fölé emelkedett a hőmérő, Erik úgy viselkedett, mintha aggasztaná a dolog — pedig örülnie kellett volna, hogy nincs a városban és itt jól megússza ezt a hőhullámot. Úgy is lehetett volna magyarázni, persze, hogy részvétet érez a sokmillió ember iránt, aki vasárnapra a nagyváros izzó kalitkájába szorult. De viselkedése más dolgokban tápot adott annak a gyanúnak, hogy nem a sokmillióért sajog a szíve — csak egy valakiért.

Újra és újra eszébe jutott az a tanulságos beszélgetés, amelyet tavasszal Ednával folytatott, amikor a lány elhatározta, hogy visszatér Hugóhoz. Edna el se tudta képzelni, hogy Hugo esetleg egy más nő iránt érdeklődik. Savina titokban mosolygott ostoba vakságán. De tegyük fel, hogy Erik — eppen úgy, mint Hugo — más nőnél keres vigasztalást és bátorítást? És tegyük fel, hogy az a másik nő — egyáltalában nem úgy, mint Savina — hajlandó megadni azt, amit tőle kérnek? Csacsiság! — mondta magában, megszakítva gondolata fonalát. — Másról el lehet képzelni. De nem Erikről.

Különösen kínzó volt az emléknek egyik része. Milyen kellemes és fölényes biztonsággal mosolygott Ednán, tudva, hogy Hugo szíve kihez húz. Talán az a másik asszony, ha ugyan létezik, ugyanolyan hideg és türel-

mes szánalmat érez ő iránta? Savina összekuporodott szégyenében, ha erre gondolt.

Érezte, hogy egészen tehetetlen. Annyira szerette Eriket, hogy éppen ez bénította meg. Rémülten, megdöbbenve látta, hogy nem tud hozzá férkőzni. Általában elég könnyen és pontosan be tudott számolni Eriknek gondolatairól és érzéseiről. Eszébe se jutott, hogy elraktározzon magában valami sérelmet vagy haragot azon a percen túl, amikor keletkezett. De most észrevette, hogy gyakrabban elhallgatja és magába fojtja gondolatait, nehogy Erik hevessége kirobbanjon. Már nem tudta kiszámítani, Erik mire ragadtatja még magát — de minek is erre gondolni!

És mindebben nem volt semmi határozott — csak az az elviselhetetlen meggyőződés, hogy mindjobban eltávolodnak egymástól.

Még Jody is észrevette, hogy apja viselkedése megváltozott. Talán ez bántotta Savinát a legjobban. Erik kétségtelenül elhanyagolta a fiát. Jody eleinte megsértődött, azután belenyugodott, már egészen természetesnek tartotta. Savina szíve elszorult. Volt Jody beszédében valami, ami arra vallott, hogy a fiú kezd *mult időben* gondolni az apjára.

Ha az ember a gondolataihoz ragaszkodott és magába akart zárkózni, akkor bizony fárasztó és kimerítő volt együtt lenni Jodyval. Makacs kérdései, mint egy pneumatikus fúró, behatoltak az ember agyába és nagyon zavarták, ha csak nem volt hajlandó arra, hogy minden figyelmét a gyereknek szentelje. Erik már nem volt képes erre. Savina még tiltakozni sem mert a csöppet sem szándékos, de mégis nyers elutasítás ellen, amelylyel Erik a fia ellen védekezett, hogy ki ne zökkenjen gondolatmenetéből.

Erik és Savina augusztus elején jutottak legközelebb a nyílt összeveszéshez. Savina kijelentette, hogy valami félnapos állást szeretne keresni ősszel, amikor Jody többnyire iskolában, vagy játszópajtásai körében fogja már tölteni a napot. És a megjegyzés mögött az a ki nem mondott gondolat lappangott, hogy Savina nem akar teljesen gyámoltalanul magára maradni — abban az esetben, ha Erik otthagyja. Már a puszta célzás is felbőszítette Eriket. Indulatosan odavágta, hogy jó lenne még egy gyerek, az talán segítene Savinán. Erre Savina viharosan rácsattant:

— Két gyermeket akarsz, amikor egynek sem tudsz az apja lenni? Nem! — folytatta — nem lesz még egy gyerek, mert nem arról van szó, mintha vágyakoznál még egy lény után, akit szerethetsz! Engem akarsz megóvni az unalomtól, engem akarsz lekötni! De a gyermek nem arra való, hogy szórakozásul szolgáljon. Ha lett volna eszem, már az első alkalommal is tudhattam volna, hogy igazában nem akarsz gyereket. Hiszen meg is mondtad, hogy nem vagy rá felkészülve, de én ragaszkodtam hozzá ...

— Savina! — kiáltott fel Erik megbántottan és olyan szívből fakadó hangon, hogy Savina most már szelídebben folytatta:

— Nem mondom azt, hogy nem szereted Jodyt. Tudom, hogy szereted,

de ha nem volna gyermekünk, éppen olyan boldog volnál, talán még boldogabb! — fakadt ki. — Nagyon jól tudod, hogy igaz, amit mondok.

Erik lecsuggesztette fejét. Savina csodálkozott a saját bátorságán, hogy így meg merte haragítani, de már nem törődött semmivel. Amíg harcolni tud ellene, még nem győzték le. Erik nyilván boldogtalan, — ezt Savina is látta — de nem volt olyan békés természetű asszony, hogy végtelen türelemmel, tétlenül várja, amíg Erik kegyeskedik valami jelét adni szerelmének vagy véglegesen eloszlatni megszűnt szerelme illúzióját. Savina nem számításból cselekedett, úgy kellett cselekednie, ahogy érzett. Akár helyes, akár nem, ilyen vagyok — hajtogatta magában. Fájt a szíve, hogy Erik így gyötrődik. Ha már más öröme nincsen, legalább a fiában lelje kedvét!

Jody társasága, természetesen, néha fárasztó, de micsoda kimeríthetetlen forrása a szeretetnek és életörömnek! Üdítő nézni és hallgatni. Jody számára a szavak több dimenzióval bírtak. Ha nem ízlett vagy nem tetszett neki valami, összeráncolta homlokát és csüggedt hangon így szólt: „Téves kapcsolás!" Savina sokáig törte a fejét, amíg rájött a gondolatmenetre, amely Jody szójárását megelőzte. A fiúcska megfigyelte, hogy a felnőttek, ha telefonálnak, gyakran lecsapják a kagylót és kétségbeesetten felsóhajtanak: „Téves kapcsolás!"

Savina sohasem mosolygott Jody képzeletének megnyilvánulásain, sohasem árulta el csodálkozását és nem beszélt vele a leereszkedő szeretet hangján. Előbb vagy utóbb mindig felfedezte a gyerek titkos gondolatvilágának egy-egy újabb csillogó mozaikját. De volt egy felfedezés, amely nagyon fájt neki. Jody olyan képet alkotott magának apjáról, mint egy nagyon távoli emberről, szomorú emberről, aki csodálatos dolgokat tud, de nem szeret beszélni. A fiú egészen természetesen és tárgyilagosan nyilatkozott így, mintha biztos volna benne, hogy Savina és az egész világ osztja nézetét. Savina mindent elkövetett, hogy közvetve vagy közvetlenül más felfogásra bírja. Jody udvariasan meghallgatta, de látni lehetett rajta, hogy anyja nem tudta meggyőzni. Ez a kudarc még jobban megharagította Savinát Erikre.

Ugyanez a harag fogta el most, amikor Erik a legrosszabb módon és a legrosszabb indokolással azt ajánlotta, hogy legyen még egy gyermekük. Savina ezúttal még arra sem adott alkalmat Eriknek, hogy megbánja, amit mondott. Még mielőtt válaszolhatott volna, kiszaladt a szobából és becsapta maga mögött az ajtót.

5

Még mielőtt hazaértek volna a nyaralásból, Turnbull magához hívatta Eriket. A nyárvégi ünnep, a *Labour Day* már elmúlt, de a hőség még mindig ránehezedett a városra. Erik bosszankodott, hogy zavarják, annál is inkább, mert fogalma sem volt róla, miről van szó.

Az elnök szobája léghűtéssel volt felszerelve. Turnbull szürke nyersselyem ruhájában olyan volt, mint a hűvösség szobra. Nem üdvözölte Eriket olyan szívélyesen, mint máskor. Valami jelentést olvasott és nem hagyta abba, gyorsan forgatta a lapokat, míg Erik ott állt az íróasztala előtt. Turnbull végre megszólalt, anélkül, hogy felpillantott volna.

— Nézd csak, Erik — mondta felfuvalkodottan, bár nyájasságot erőltetve. — Felmerült itt egy kérdés és te vagy az egyetlen, aki felelni tud rá. Mivel lehetne legjobban helyettesíteni a — félretolta a jelentést, hogy egy pillantást vethessen jegyzőtömbjére — a P—267 csövet?

Erik a viaszosan fénylő koponyára meredt.

— A Westinghouse-csövet?

— Igen — felelte és megigazította a jelentés vékony, zizegő lapjait. Az egyik lapba véletlenül beleszakított az ujjával. Egy pillanatig tehetetlenül bámult rá, azután duzzogó mozdulattal besöpörte az iratokat a széke mellett álló kosárba. — A fene egye meg ezt a papírt! — dünnyögte, majd egyenesen Erik szemébe nézett. — Nos? Mivel lehet pótolni a legjobban?

— Attól függ, mire akarod használni — felelte Erik még mindig csodálkozva.

— Hogy-hogy mire akarom használni? Mire használtad te? Arra az elektronikus oszlopos fúróra. A Westinghouse-gyár beszüntette a csövek készítését.

— Az *én* fúrógépemre gondolsz? Amelynek a terveit én dolgoztam ki?

Turnbull meglepetten bámult rá.

— Természetesen, arra! És ha már itt tartunk, legjobb lesz, ha listát készítesz az összes csövek és hálózati alkatrészek megfelelő pótlásáról. Most hiány van mindenben és fel kell készülnünk a legrosszabb eshetőségre.

— De minek? — kérdezte Erik. Érezte, hogy valami kellemetlen dolgot közölnek vele ilyen sértő, kerülő úton. Turnbull még azt se mondta neki, hogy üljön le. — Egy ilyen lista hamarosan elavulna, hiszen a gyárosok választéka hétről hétre drasztikus csökkentést szenved. Okosabb lenne várni, amíg elkezdjük a fúrógép rendszeres gyártását.

Turnbull mosolygott, mintha csodálkoznék Erik tévedésén. Csodálkozása szinte túlzott volt. Erik nem tudta elképzelni, miféle tévedésről lehet szó.

— De hiszen a fúrógép gyártása már folyamatban van — mondta Turnbull. — A termelés már jó ideje folyik, de a fiúk most nehézségbe ütköztek emiatt a vacak... hogy is hívják csak? — Turnbull ismét blokkjához folyamodott. — Emiatt a P—267 cső miatt. Ami a fúrógépet illeti, te is tudod, hogy már hónapok óta gyártjuk — tette hozzá és olyan ártatlan tekintettel nézett Erikre, mint egy gyermek, ha rossz fát tett a tűzre. — Csak nem akarod azt mondani, hogy nem tudsz róla?

— Nem tudok róla — felelte Erik. — Nekem senki sem szólt.

— Dehogy nem, hiszen én magam is mondtam neked — makacskodott Turnbull. — Szinte biztosan tudom, hogy szóltam.

— Én meg *egészen* biztosan tudom, hogy nem szóltál — felelte Erik határozott, de kedves hangon. — Egy ilyen fontos dolgot nem felejthettem el. Végtére is a gép az én bébim és bizonyára ragaszkodtam volna hozzá, hogy részem legyen a gyártásában is. Nem vitás, hogy ezt a legnyomatékosabban kértem volna, de nem emlékszem ilyen kérésre — vagy talán te emlékszel rá?

Hangja most már kigúnyolta Turnbull színlelt ártatlanságát. Maga is csodálkozott rajta, hogy a tulajdonjog milyen keserű érzéssel árasztja el. Két évvel ezelőtt még nevetett az egész gépen, nem érezte, hogy a szívéhez nőtt volna. Most pedig mélyen megsebezte büszkeségét ez a mellőzés. Nem érdekelte, hogy a cég mit csinál a kész gyártmánnyal és eladása mennyi hasznot ígér. Mindössze azt akarta, hogy szüntelenül ismerjék el alkotó tehetsége érdemeit. Már kezdett ráeszmélni arra, milyen gyerekes dolog, hogy ezt a kérdést firtatja. Ám a sérelem, amelyet mélységesen átérzett, nem engedte, hogy napirendre térjen fölötte.

— El sem tudom képzelni, hogyan feledkezhettem meg ilyesmiről! — mondta Turnbull. — Ha csak nem volt rá valami különös okom!

— Bizonyára volt okod rá — felelte Erik. — Vagy ha neked nem, hát a fiúknak, odakint a Gascon-gyárban! Te ismered az érzéseimet ebben a dologban. Nem volt semmi akadálya annak, hogy velem is megbeszéljenek mindent. De nem tették meg. Ez az, amit nem tudok megérteni. Kinek lett volna kára abból, ha engem is belevonnak? Az egész ügy átkozottul kicsinyes és utálatos!

Turnbull vérvörös lett, nyögve és morogva a papírkosár fölé hajolt, kihalászta a lapokat, amiket az imént beledobott és visszarakta a helyükre.

— Hát ha éppen tudni akarod, nem a fiúk csinálták odakünn a gyárban. Alighanem én voltam az, aki úgy gondoltam, hogy minek háborgassunk téged, amíg az új forgácsoló szerkezeten dolgozol. Elvégre az a fúrógép nem olyan...

— Rendben van! — vágott a szavába Erik. — Akármi volt is az oka, elkészítem a listát. Mikor legyen meg?

Megfordult, hogy kimenjen a szobából. Turnbull arckifejezése hirtelen megváltozott. Indulatos mozdulattal kettétépte a jelentést, amellyel játszogatott. Azután olyan durva hangon, amilyet Erik még nem hallott, rárivallt:

— Üljön le, Gorin! Van itt valami, amit — úgy veszem észre — nem tud megérteni. Hát én majd megmagyarázom magának!

Ez a rideg, parancsoló hang lehűtötte Eriket. Megijedt. Egyszerre csak észrevette, hogy fél — félti a munkáját, az állását, minden tervét, amelyet felépített és amelyre az egész életét feltette. Sohase gondolta volna, hogy ennyire megrémülhet, és ez a nyirkos érzés bizony megalázó volt. Turnbull egymásra rakta kezeit az íróasztalon, nagy fejét

előreszegte. „Soványabbik" arcának vonásai aljasok voltak és közönségesek, egészen elütöttek attól a vörös hústömegtől, amely bekeretezte őket.

— Maga *nekem* dolgozik, érti? — vágta Erik fejéhez. — *Tőlem* kapja a fizetését és megkövetelem, hogy kellő tiszteletet tanúsítson érte! Úgy látom, maga azt hiszi, ez valami tetves jótékonysági intézet, és az élén egy nyálas hülye áll, aki nem tudja, mi jár neki a pénzéért és hasra esik néhány szamár egyetemi professzor előtt, amíg azt nem képzelik, hogy holmi olimpuszi félistenek vagy tudom is én micsodák! Hát én majd kiábrándítom magát ebből a hiedelemből! Vegye tudomásul, hogy itt él, lenn a földön és fizetést húz, bérért dolgozik! És ha a főnökével beszél, vegye le a kalapját azt a kutya úristenit! Én nagyon jól tudom, hogy nem beszéltem magával a fúrógép gyártásáról. Nem beszéltem, mert nem akartam beszélni róla! És azért nem említettem, mert nem szeretem, ha a terveimet keresztezik! A kutató kutasson, a gyártás meg másoknak a dolga, ez a világ rendje! Elismerem, jókedvemben talált, amikor először jött be hozzám — meghajoltam egy kicsit, kesztyűs kézzel bántam magával, kedvében akartam járni. Akkor úgy látszott a legkönnyebbnek és a legkellemesebbnek. De azóta megváltoztattam az álláspontomat. Megváltoztattam, egyszerűen azért, mert a kedvem úgy tartja. Én vagyok az egyetlen ember itt, aki megteheti ezt, és a többinek kutyakötelessége alkalmazkodni az én mindenkori pillanatnyi szeszélyeimhez. Itt minden úgy történik, ahogy én akarom, az egész vonalon, felülről lefelé! Remélem, elég világosan megmondtam, vagy nem?

— Tökéletesen — felelte Erik. Soha életében nem ijedt meg így, de nem is volt még olyan dühös, mint most. Hideg érzés mind a kettő, de könnyű nyári ruhája mégis nedves lett a verítéktől. — Világosabban nem is lehet — tette hozzá látszólag nyugodtan.

— All right. Akkor legalább megértjük egymást. — Turnbull hátradőlt karosszékében. Ingerülten megtörülte arcát és nyakát zsebkendőjével. Hangja megenyhült és elvesztette haragos érdességét. — Hát akkor térjünk át kellemesebb témákra. Nem csodálom, hogy ez a história azzal a vacak fúrógéppel bosszant téged. De mit csináljak? Amikor a háború beletaposott Franciaországba, kénytelenek voltunk leszedni a gépet a polcról, ahova félreraktuk. És most, hogy már Londont bombázzák, a gyártás még sürgősebb lett. Mit várjunk még tíz évig, amikor most használhatjuk ki a legjobban? Ami meg azt a kis csalódást illeti, amit neked okoztunk, majd enyhítjük egy csekkel. Mit szólnál ahhoz, ha megtoldanám a fizetésedet — mondjuk, hatszázzal?

— Hatszáz dollár? — szaladt ki Erik ajkán. Szíve gyorsabban vert, de az esze higgadtan számolgatott. A fúrógép eladási ára hozzávetőleg kétezer dollár és ebből ötszáz tiszta haszon, a legóvatosabb becslés mellett is. — Hatszáz dollár *évente?* — kérdezte száraz hangon.

— Évente, természetesen, évente — szögezte le Turnbull és megint úgy látszott, hogy arca mindjárt vérbeborul.

Erik vállat vont.

— Azt hiszem, ráérünk megbeszélni ezt a dolgot akkor, ha majd a forgácsoló szerkezet elkészül. — Szíve megint gyorsan kezdett dobogni, de keményen nézett Turnbullra, tudván, hogy ezt még meg kell kockáztatnia. — És ha elkészül, majd valami nagyobb tranzakció keretében beszéljük meg a dolgot.

Turnbull arckifejezésének megenyhülése nagyon átmenetinek bizonyult. Vékony ajka elsápadt és a hangja megint érdes lett.

— Előbb lássuk a szabadalmat — mondta.

— Nem, nem — felelte Erik most már olyan kedvesen és vidáman, ahogy azelőtt szokott az elnökkel beszélni. — Előbb tisztázzuk a dolgokat és csak azután folyamodunk a szabadalomért.

Turnbull feltápászkodott és íróasztalára támaszkodott. Aztán — mintha csak akarata ellenére történt volna — hangos nevetésbe tört ki. — Ejnye, te szemtelen kis béka! Vigyen el az ördög és veled együtt engem is! — Hangja egyszerre egészen megszelidült. — Hát nem bánom... de aztán nagyon jó legyen!

— Majd meglátod — bólintott Erik. — És most már kitűnően megértjük egymást — főnök úr!

6

Amikor kilépett Turnbull szobájából, arca kemény volt és elszánt. Ajkán egy kis mosoly lebegett ugyan, de az iménti rémület visszhangja még kalapált a szívében. Most jöjjön valaki és vonja kétségbe álláspontja helyességét! Hát lehet másképpen megbirkózni egy olyan piszok csirkefogóval, mint Turnbull? Hogy kijátssza, elárulja a főnökét? Hát lehet ilyesmiről beszélni vele kapcsolatban? Turnbull talán nem csapja be őt? „*Tőlem* kapja a pénzt" — mondta Turnbull. Rendben van, főnököm! A penz a tied, de a forgácsoló gép az enyém, most aztán kettőn áll a vásár!

A kockázatos játék most már közeledett a döntő fordulóhoz és Erik szerette volna tudni, hogy áll? Megbízható-e a munka, amit tél óta végzett, amikor Fabermacher felülvizsgálta addigi eredményeit? Nyolc órájába került, amíg összefoglalta jegyzeteit és számításait, hogy megmutassa Marynek. Amikor átadta neki, megkérte hogy sürgősen nézze át. Mary megígérte, hogy másnapra átvizsgálja az egész anyagot. De még harmadnap sem olvasta el.

— Még egy nyugodt percem sem volt — mondta, miközben átöltözött, hogy vacsorázni menjen Erikkel.

— De tudod, hogy milyen fontos — felelte Erik, amint ott állt az ajtóban és várta, hogy elkészüljön.

— Igen, de a saját munkámban is annyi problémám volt, amit tisztáznom kellett. Ne felejtsd el, hogy jövő héten már elutazom. Előbb kellett volna megmutatnod.

— Akkor nem volt idő. Más dolgok jártak az eszünkben!

— Mért mondod ezt ilyen keserű hangon?

— Nem is vagyok keserű. Csak egy pár évvel elkéstünk — ez az egész.

— Hát ez nem keserű?

— Nem tudom, milyen! — felelte Erik és elfordult.

Felkapta az asztalról a feljegyzéseket, amelyeket Mary számára állított össze s beszólt a hálószobába:

— Ezek szerint aligha lesz időd arra, hogy foglalkozz vele, ugye?

— Hagyd itt, mindenesetre. Hátha lesz még alkalmam belenézni — felelte, de hangja elárulta, hogy erre nem fog sor kerülni.

— Mi lenne, ha vacsora után visszajönnénk ide és akkor átnéznéd egy kicsit? — kérdezte Erik.

Mary hallgatott, de Erik makacsul várta a választ. Úgy beszélték meg, hogy elmennek egy étterembe, amelynek hűtött helyiségei vannak és utána egy moziba — akármelyikbe, csak hűvös legyen. Néhány héttel ezelőtt szemébe nevettek volna annak, aki ilyen programot ajánl nekik, de ma — amikor telefonon beszéltek — mindketten rögtön megegyeztek abban, hogy nem is lehet egyébre gondolni ilyen hőségben. Mary hallgatott a hálószobában, mert bosszankodott, duzzogott. De Erik kivárta a választ.

— Jól van — mondta végre Mary kedvetlenül. — Legyen, ha minden áron akarod.

— Minden áron akarom! — fakadt ki Erik és visszatért a hálószoba küszöbére. — Ha emlékezetem nem csal, egészen más hangon beszéltél erről a munkáról néhány hónappal ezelőtt. Akkor még lelkesedtél érte, most meg — ahhoz sincs időd, hogy belenézz egy kicsit!

— Mondtam már, hogy megnézem, nem?

— De csak azért, mert rágtam érte a füledet!

Mary elkészült az öltözködéssel és ott állt előtte csinosan, vonzóan, de hűvösen. Erik tudta, hogy most kisétál az életéből és azt is tudta, hogy már nem szereti Maryt, de ebben a pillanatban jobban kívánta, mint valaha — úgy, ahogy itt áll előtte, ahogy most maga előtt látja. És Mary kitalálta, mit érez — arca ellágyult, sajnálkozás és szánalom tükröződött rajta.

— Hát, vigye az ördög! — kiáltott fel Erik indulatosan. — Gyerünk a moziba!

— Erik, — mondta Mary szelíden — ne veszekedjünk!

— Azt én is utálom, Mary, olyan szégyenletes, hogy mindig azt gondolom: hát idáig süllyedtem? Eleinte olyan szép volt ez az egész, Mary. Hidd el, szerettelek, talán még mindig szeretlek. De így, ahogy most van, kibírhatatlan. Utálatosan összekuszálódott minden.

— Úgy látszik, ez is hozzátartozik — felelte Mary. — Készen vagyok, mehetünk. Később majd visszajövünk.

— Nem. Látom, az egész terv untat. És amíg ezt érzed, nincs értelme, hogy foglalkozz vele.

— Ne légy olyan sértődékeny, Erik. Én, természetesen, nyakig vagyok az én munkámmal, minden gondolatomat leköti. Tudod, hogy van ez — ilyenkor csak ez a fontos az embernek, semmi egyéb nem számít.

— Természetes — felelte a férfi. — Természetes.

— Nézd, Erik, ne kezdd most újra.

— Nem, nem, szavamra. Elmúlt, egészen elmúlt. Most már nincs más hátra, csak a búcsúcsók.

— Arra még ráérünk. Hiszen még egy hét van előttünk.

Erik most már mosolyogva nézett rá. Vacsora után nem tértek vissza Mary lakására, hanem moziba mentek, ahogy eredetileg tervezték. Mary vonakodott egy kicsit, de nem kellett túlságosan rábeszélni. Amikor kijöttek a moziból, Mary kijelentette, hogy egyedül megy haza. nem kell elkísérni. Futó csókkal búcsúztak egymástól és megállapodtak abban, hogy másnap megbeszélik a többit telefonon. Mindegyikük sajnálkozást és boldogtalanságot vitt haza szívében, de homályosan valami megkönnyebbülést is éreztek mindketten.

Ez volt az utolsó csókjuk, amíg Erik ki nem kísérte Maryt a pályaudvarra. Azután még egyszer megcsókolták egymást a perron bejáratánál. Mary szemében könnyek csillogtak, Erik meg érezte, hogy elszorul a torka, de nem szóltak semmit, csak egyszerűen kezet fogtak búcsúzóul. Mary gyorsan elindult a peronon a sínek felé. Erik utána nézett, amíg el nem tűnt, azután lassan elfordult, mélységes szomorúsággal szívében.

7

Novemberben már tudta, hogy forgácsológépe kitűnően sikerült. Amikor ez kétségtelenné vált előtte, nagyszerű érzés fogta el. Több, mint az a tudat, hogy túlesett a nehezén. Úgy érezte magát, mintha sokáig ült volna egy óriási deszkahinta alsó végében mozdulatlanul — de a hinta hirtelen megmozdul, fellendül vele a magasba, mind gyorsabban száll és mind szédítőbb magasságba röpíti! Egész eddigi élete, minden izgalmával, kudarcaival és csalódásaival együtt mélyen elmaradt alatta.

Amivel kezdte, nem volt több, mint egy ötlet: azután elvontan megalapozta és matematikai elméletté fejlesztette; az elméletet kísérletekkel alátámasztotta, hússal és izmokkal töltötte ki; végül a bebizonyított elméletet gyakorlati problémára alkalmazta, megelevenítette, mozgásba hozta — mindezt a maga eszével és a maga kezével! Így végigjárta az alkotómunka teljes körét. És az a tudat, hogy mindez teljesen elkészült, teljesen sikerült, olyan pezsdítő vidámsággal töltötte el, hogy még sohasem érzett hozzá hasonlót.

A fordulópont akkor következett be, amikor a gép öt percig működött teljes terheléssel, anélkül, hogy a vágószalag megakadt vagy elpattant

volna. Addig harminc másodperc volt a leghosszabb idő, hogy egyfolytában működött. És most öt perc alatt meghaladta bármely más marógép egy teljes órai állandó, jó teljesítményét — amihez hozzájárult még az az előny is, hogy nem termelt forgácsot. Ehelyett az acélnak egy töretlen metszetét választotta le, amelyet még valami másra is fel lehetett használni. Erik olyan izgatott volt, hogy aznap már nem tudott dolgozni. Fogta a kabátját és kalapját és elrohant. Az a ragyogó mosoly, amely szivét elöntötte, akaratlanul visszatükröződött az arcán is.

A Madison Square-en keresztül átsétált a Fifth Avenue-ra. A szél úgy fújt, hogy előre kellett hajolnia, amint nekifeszült. Öt percig járt a gép. Öt perc és négy óra között már nem nagy a távolság. A nagy lépés már messze mögötte volt — az óriási szakadék a semmi és a háromszáz másodperc között. Ez volt a nehéz, a többi már játék.

Olyan könnyűnek érezte magát, mint még soha. És ezzel az érzéssel együttjárt egy másik is, amely felszökkent benne és gyorsan kibontakozott: a szeretet és a mohó vágy, hogy megossza örömét azzal, akit szeret. Ezt a napot Savinával akarta megünnepelni.

Taxiba ült és elrobogott a bankba. Felvett a számlájáról ötven dollárt és egy másik taxin elindult a város nyugati része felé, a sűrű tömegben, amely a Hálaadó Ünnep előtt ellepte az utcákat. Leblangnél sikerült két zenekari ülést váltania a *Louisiana Purchase* esti előadására. Még a jegyirodából telefonált a Voisin-étterembe és lefoglalt egy kétszemélyes asztalt hét órára. Azután visszasétált a Madisonra olyan könnyű léptekkel, mintha nyári gyep nyujtózkodnék a lába alatt a novemberi aszfalt helyett. Bement egy virágüzletbe és kiválasztott egy orchideát, azután meggondolta magát és inkább egy egész ágat vásárolt, amely tele volt orchidea-bimbókkal. A mosoly, amely belül elöntötte, mind szélesebb lett. Végül egy ragyogó ötlet fakadt belőle, és szive olyan vadul szárnyalt, mint a ciklonszerű szél, amely oldalt betört az utcába a Plaza felől. Mintha ez a szél sodorta volna be a Schwarz áruházba.

A kiszolgálónőnek azt mondta, hogy valami szép játékot szeretne venni a fiának, aki négy vagy öt éves. A kiszolgálónő rábámult — egy ember, aki nem tudja pontosan, hány éves a fia! Erik egy kis kerékpárt vásárolt és ragaszkodott hozzá, hogy mindjárt el is vigye szemelyesen. De kiderült, hogy nagyon nehezen tud boldogulni a kerékpárral, a széllel meg a doboz orchideával. Hirtelen ráeszmélt, hogy több pénzre lesz szüksége. Igy fogott egy taxit és visszament a bankba.

A második kivét után a pénz mintha elvesztette volna realitását. Olyan könnyű volt a kezében, mint a vékony reklámcédulák, amiket a trafikban szoktak a vásárlóknak adni. Hanyagul begyűrte bankótárcájába — bánja a fene! És fog a fene törődni azzal, hogy csekk könyvének az egyenlegét számolgassa! Ezzel a marhasággal ráér később is foglalkozni — a ragyogó jövőben, amely pontosan egy órával ezelőtt kezdődött... a ragyogó jövőben, amikor a gépe négyórás menet után is teljes sebességgel forog, ő maga pedig elnöke lesz a Gorin Gépgyárnak,

az American Machine alvállalatának. „A bál után, a bál után..." dudolgatta, amikor belevetette magát a várakozó taxiba.

— Haza — mondta a sofőrnek és megadta a címét. Majd nagystílűen hozzátette: — Hajtson a Parkon keresztül, Jack!

„A bál után, a bál után..." énekelte most már olyan buzgón és érzelmesen, hogy a torka is belefájdult. Három óra tizenötkor berontott a lakásba.

— Hé, hello! — kiáltotta már az ajtóból.

A következő pillanatban felbukkant Savina, kabátban, útrakészen.

— Hová készülsz? — kérdezte Erik.

Savina rábámult.

— Vásárolni — felelte. A virágos dobozt nem vette észre első pillantásra, de meglátta a csillogó kerékpárt. — Olyan kicsit, amiről szó volt, nem kaptál? Járda-biciklit?

— Járda-biciklit? — csodálkozott Erik. — Mikor beszéltünk arról, hogy olyat vegyek?

— Megígérted Jodynak a múlt hónapban, hát nem emlékszel? — kérdezte. Erik érezte, hogy Savina uralkodik a hangján, nem akar szemrehányást tenni neki. Máskor Erik már felfortyant volna, de most megbocsátott neki. Szenvedélyesen megbocsátott.

— Ne haragudj, — ismerte be — egészen kiment a fejemből. És ma, amikor láttam, hogy a forgácsológépem túljutott a kritikus ponton, meg akartam ünnepelni a nagy eseményt. Ezért vásároltam egyet-mást. Azt hittem, a kerékpár az én hirtelen ötletem volt, de alighanem hetek óta motoszkál valahol hátul a fejemben. Most mit csináljunk? El kellene dugni, hogy Jody ne lássa, amíg ki nem cseréljük.

Savina meglátta a virágot. Arckifejezése — most először — megváltozott.

— És ezt nekem?

— Mondtam már, hogy ünnepelni akarok. — Kezébe adta a dobozt és Savina lassan kibontotta. — Színházjegyeket is váltottam és Voisin-nél fogunk vacsorázni. Emlékszel még, amikor először mentünk igazán mulatni, amikor velünk volt Tony és Dorothy Hoyle? — Úgy említette Dorothy nevét, mintha akkor látta volna utoljára, a másik találkozás eszébe se jutott. — Azzal szeretném kezdeni, hogy minden úgy legyen köztünk, mint régen. Beszélni szeretnék veled. Igazán el kell menned?

Látta, hogy Savina tétovázva áll ott az előszoba lámpafényében. Habozása részvéttel töltötte el Savina iránt és haraggal önmagával szemben. Most látta csak, mennyit vétett ellene. Karját vállára tette, magához ölelte. Savina valósággal odarepült hozzá és fejével megbújt Erik mellén. Erik érezte, hogy Savina reszket és mély lélegzetet vett, mintha zokogni készülne, de nem sírt. Csak ott állt, szorosan hozzásimult, megkapaszkodott benne és fejét hátrahajtotta, majd ismét a mellére borult. Erik megcsókolta a haját és az arcát. Savina kiegyenesedett és most meg-

csókolták egymás száját, egyszer, kétszer, sokszor, kétségbeesett gyengédséggel.

— Ennél többet már nem kell mondani — súgta Savina.

— Jól van, nem szólok semmit. Pedig beszélni akartam veled. El akartam mondani, mi minden vár ránk.

— Bánom is én, hogy mi vár ránk! — felelte. — Az a fő, hogy ez a része ilyen legyen, a többi nem érdekel.

Kibontakozott Erik karjaiból és a tükör elé állt, hogy levegye kalapját. Arca kipirult, szeme csillogott.

— Miért színészkedtél ilyen sokáig? — kérdezte halkan. — Más voltál... egészen megijesztettél. Már a legőrultebb dolgokra gondoltam.

— Buta kislány voltál. Ma este rendbehozunk mindent.

— Akkor legyünk nagyon szépek, Erik, olyan elegánsak, hogy csoda! Talán mégis jobb lesz, ha elszaladok és megpróbálom rendbehozatni a hajamat. — Könnyedén megcsókolta. — Szólj be a szabóhoz, hogy vasalja ki a ruhádat és vigye le az én fekete ruhámat is. Alice már tudja, melyiket gondolom. És tedd be a virágot a hűtőszekrénybe. Egy-kettőre hazajövök.

Erik kikísérte és megállt a nyitott ajtóban, amíg Savina a liftet várta.

— Most már nem haragszol rám, ugye? — kérdezte Erik.

Savina megfordult és könnyedén megcsóválta fejét, mintha reménytelen esettel állna szemben.

— Nem, — felelte, a végsőkig letompítva azt, amit igazán gondolt — nem haragszom.

Erik nem törődött vele, hogy ez csak fegyverszünet, amelyhez ezernyi fenntartás fűződik mindkét részről. A mai estét úgy akarta eltölteni vele, mintha soha nem lett volna a legkisebb árnyék sem kettőjük között.

NYOLCADIK FEJEZET

1

Ettől a naptól fogva a siker érzése mély gyökeret vert benne. Olyan biztosnak, olyan természetesnek érezte, akár a lélegzést. De a munka surgőssége nem csökkent, tempóját még jobban fokozni kellett. Abban nem kételkedett, hogy most már meg tudja oldani a munka közben még felmerülő problémákat. De gyötörte a tudat, hogy elhanyagolja munkájának azt a részét, amely a laboratóriumon kívül esik. Nem ragadott meg minden alkalmat, hogy olyan emberekkel beszéljen, akik esetleges későbbi terveit elősegíthetik. Akárhogy akarta, sohasem volt elég ideje ahhoz, hogy emberek közé menjen. A gépről nem szabad elhíresztelni, hogy alapelve egészen újszerű, hiszen akkor Turnbull nem tartaná elég

gyakorlatinak. Viszont mégis csak ki kellett mutatnia, hogy elgondolása teljesen új és eredeti, mert különben megnehezítette volna a szabadalom elnyerését.

Ami a szabadalom ügyét illeti, Arnie O'Hare nagy segítségére volt és havonta legalább egyszer együtt ebédeltek, hogy megbeszéljék a dolgokat. Arnie vállalta azt a szerepet, hogy Erik hangszórója legyen, terveinek akusztikát adjon. Miután cége az American Machine zsoldjában állt, egyik hivatalnokának azt a feladatot osztotta ki, hogy kutasson fel minden olyan szabadalmi igényt, amely Erik szabadalmi terveinek esetleg útjába állhatna. Akármi indította is erre, annyi bizonyos, hogy megbecsülhetetlen szolgálatokat tett Eriknek.

A tavasz utolsó heteiben Arnie szabadalomkutató fáradozása megdöbbentő eredménnyel járt. Sikerült előásnia valamit, ami legyőzhetetlen akadálynak látszott. Kiderült, hogy Erik gépét valaki már feltalálta évekkel azelőtt. Legalább is ez volt Arnie benyomása, amikor hivatalnoka jelentését először elolvasta.

— Ön persze jobban meg tudja ítélni, mint én — mondta Eriknek telefonon. — Rögtön odaröpíthetném magához egy küldönccel, de miután már úgy is ebédidő van, úgy gondoltam, hogy találkozzunk valahol és a leírást magammal hozom.

— Kinek a szabadalma?

— Valami Zaritzky nevű emberé — még sohasem hallottam róla. A szabadalom nem tünteti fel, hogy átruházták-e valakire, de majd utána nézek a dolognak és megállapítom, megvásárolta-e valaki. A dátum elég régi — 1928 — így hát könnyen lehet, hogy nem akadt gazdája. Azt tudom, hogy semmiféle ilyen gép nem kapható a piacon. És ennek az undok históriának van még egy bökkenője: a szabadalom néhány év múlva lejár és aztán köztulajdonná válik.

— Mire alapítja azt a szabadalmat? — kérdezte Erik türelmetlenül.

— Az alapja majdnem ugyanaz, mint a maga elgondolásának, hogy az ördög vinné el! Szinte hihetetlen, de így van. Talán maga talál benne valami hibát. Nincs értelme, hogy most felolvassam telefonon.

— Jól van, majd megbeszéljük ebéd közben. Mondjuk, a Prince George grilljében.

Erik lecsapta a kagylót. Tehetetlen düh emésztette — a legtehetetlenebb düh, amit csak el lehet képzelni. Utóvégre nem tehet semmit az ellen, hogy van még egy ember, akinek az agya ugyanazt sütötte ki, mint az övé. Kezdetben lefegyverezte egy bizonyos csodálat, amit nem tudott attól a másiktól megtagadni. Hiszen mindenkinél jobban tudta, mit kínlódhatott az a másik, amíg elérte célját.

Erik jóval előbb ért oda a grillbe, mint Arnie. Olyan rosszkedvű volt, hogy az egész világot sötét színben látta. Arnie végre megérkezett és átadta Eriknek a szabadalom leírását.

— Elég fenyegetőnek látszik, — mondta — de azért mégsem hiszem,

hogy ügyünk reménytelen. Az American Machine még mindig megvásárolhatja ennek a Zaritzkynek a szabadalmát. Eddig még nem fedeztük fel semmi jelét annak, hogy már átruházta volna valakire.

— Hogy megvásárolhatja? — felelte Erik tompa hangon, amint az irat után nyúlt. — De akkor mi szüksége van az American Machinenek *énrám?* No, hadd olvassam el.

Szeme gyorsan átfutott a szabadalom végén felsorolt megállapításokon. Arnie-nak igaza van. Az igény szinte szóról szóra megegyezik azzal, amelyet ő maga terjesztett volna be, eltekintve a bonyolult jogi mondatoktól, amelyek sűrű és áthatolhatatlan sövénnyel vették körül a szabadalom lényegét.

Mit sem törődve Arnie néma kérdéseivel, Erik újra tanulmányozni kezdte az iratot. Elolvasta a szabadalmi igényt megelőző szakaszokat, amelyek részletesen leírták, hogy a gépnek miért és miképpen kell működnie. Ez már nem volt olyan szabatos, mint a szabadalmi jogigény — nyilván egy harmadrendű ügyvéd rossz fogalmazása. Eriket egészen elcsüggesztette az a tény, hogy felfedezését megelőzték. Első kétségbeesésében nem is vette észre, hogy ez a Zaritzky egészen más módon jutott el az eredményhez, mint ő. Zaritzky csak találgatott és elméleti tapogatózásai azóta már régen tévedéseknek bizonyultak. De Zaritzky, amint tévedései között botorkált, valahogy ráhibázott a helyes végkövetkeztetésre. Erik tehetetlen elkeseredése hirtelen tomboló haragba csapott át, amint fokozatosan rájött arra, hogy ilyen kontár módon köptek a levésébe. Az első pillanatban még valami közösségfélét érzett ezzel az emberrel, akiről azt hitte, hogy ugyanazon az úton járt, mint ő. De ez az érzés most eltűnt. Helyében nem maradt más, csak düh és utálkozás, hogy ilyen furfangos módon rászedték.

— Ez a hülye olyan, mint egy részeg ember, aki cigánykereket hány és véletlenül a talpára esik — mondta Erik. — Szabadalmának részletes levezetése egészen nevetséges. Maga nem vette észre?

— Mindjárt mondtam, hogy maga jobban meg tudja ítélni — felelte Arnie. — Engem csak az vert le a lábamról, hogy ilyen szabadalmat igényeltek.

— Az már egészen más lapra tartozik. Ha követi az indokolás gondolatmenetét, rögtön láthatja, hogy a szabadalmi igény valósággal megcáfolja az elméletet, amelyre támaszkodik.

— Hát aztán? Az a kérdés, hogy a gépe működnék-e? Maga azt mondja, hogy igen, csak nem azon az alapon, amelyet ő állít. Csakhogy az igényre adnak szabadalmat, nem az indokolásra, azt maga is nagyon jól tudja.

— Éppen ez az, ami olyan felháborítóan igazságtalan! Én valóban dolgoztam, a munkát én végeztem el, ezerszer ellenőriztem minden lépést, mielőtt tovább haladtam volna. Ez a tökfilkó meg véletlenül belebotlik az eredménybe és elviszi az orrom elől a díjat. Cseppet sem bosszantana, ha valóban megdolgozott volna érte, tisztelettel meghajolnék a

fáradozásai előtt. De így... — Vállat vont. — Ez olyan, mintha az ember szemébe nevetnének, mintha kiröhögnék mindazt, amiért küzdött és dolgozott. Szégyelhetik magukat a szabadalmi rendszerükért!

— Nézze csak, — csitítgatta Arnie — a szabadalmi rendszert ne szidja, az ember gyakrabban látja a hasznát, mint a kárát. És végtére is ez a mi üzletünk, ebből élünk. — Valami különös nyomatékkal beszélt. — Zaritzky megkapta ugyan a szabadalmat, de nyilván nem kezdett vele semmit. Valószínűleg nem volt pénze, hogy a gépét felépítse, vagy támogatást kért valakitől és az rámutatott az elgondolás hibáira. Akárhogy álljon is a dolog, annyi bizonyos, hogy ilyen gép nincs a piacon. Ha volna, én csak tudnék róla. Feeder-John, a cég, amellyel összeköttetésben állok, minden elképzelhető szalagfűrészt gyárt, már pedig ez a vacak itt, éppen úgy, mint a maga gépe, a szalagfűrésszel rokon. Az egyetlen, amit tehetünk, hogy megvásároljuk ennek a Zaritzkynak a szabadalmát, azután hozzákapcsoljuk a magáét, mint annak a javított és tökéletesített alakját.

Erik hevesen megrázta fejét.

— Nem, Arnie, itt van valami, amit maga nem ért. Az olyan emberek, mint én, szívük mélyén nem szerények. Mi hiúk és gőgösek vagyunk. Azt akarjuk, hogy a munkánkat ismerjék el és üvöltünk, mint a farkasok, ha nem kapjuk meg az elismerést. Lemondunk, ha kell, jóformán mindenről, kivéve egy dologról — ragaszkodunk ahhoz, hogy a munkánk eredménye a nevünkhöz fűződjék. Éppen ezzel magyarázható, hogy olyan könnyen kijátszanak minket: eleget tesznek a hiúságunknak, hiszen ez a legolcsóbb, nem kerül sokba sem a gyárosoknak, sem a társadalomnak. Én elhatároztam, hogy nem hagyom magam kinullázni, nem érem be a dicsőséggel. És nem fogok belenyugodni abba, hogy még azt is elvegyék tőlem. Ha éjszakákat kell átvirrasztanom, hogy megtaláljam ennek a Zaritzky-szabadalomnak a gyenge pontjait, akkor is megteszem, meg én!

Kifakadása nem maradt hatástalan, de azért Arnie nagyon józanul nézett rá. Majd kissé zavart mosoly jelent meg ajkán.

— Ez a tiszta tudomány híres önzetlensége? — kérdezte.

— Én nem akarom ezt a Zaritzkyt elnyomni. Nem akarom megtagadni tőle azt az elismerést, ami jár neki. Én csak azt akarom, hogy elismerjék az én munkámat. Azt akarom csak, ami *nekem* jár és meg is fogom kapni!

— Mit törődik az elismeréssel, amikor millió dollárról van szó, az forog kockán!

— Akármit beszél, mégis csak törődöm vele!

Arnie összeráncolta homlokát és egy percig hallgatott.

— Mit gondol, mennyi időre van szüksége ehhez? — mondta végre.

— Miért kérdezi?

— Csak épp szeretném tudni. Olyan helyre megyek, ahol talán segíthetek valamit.

Erik kíváncsian nézett rá.

— Hová megy?

— Washingtonba — felelte Arnie. — Úgy látszik, egyenest beleszaladunk ebbe a háborúba, és semmi kedvem ahhoz, hogy közlegény legyek bárkinek a hadseregében is. Talán sikerül tiszti rangot szereznem, vagy dolgozhatom Donald Petersnek is. Ismeri talán — Jack Haviland üzlettársa.

— Csak felületesen ismerem. Egyszer eljött a Columbia-egyetemre a feleségével, hogy meghívja Tonyt weekendre. Ez már sok évvel ezelőtt történt. Akkor még ifjonc voltam és úgy éreztem, hogy még soha életemben nem láttam ilyen előkelőskódú embereket.

— Donald magával vitte Lillyt a laboratóriumba? — dörmögte Arnie. — Ezt az egy ballépést, azt hiszem, nem fogja megismételni. Isten tudja, mért nyeli le Donald, amit ez a hölgy bead neki. Én inkább megölném a feleségemet, mondhatom. Lehet, hogy Donald csak azért költözik Washingtonba, hogy az asszony új környezetbe kerüljön. De akármi is az oka, annyi bizonyos, hogy új üzletbe kezd — a kormány bevásárlója lesz. Megmondtam neki, hogy szívesen vállalok állást nála, mihelyt lebonyolítottam itt a függő ügyeimet. Ha már ilyen bizalmasan beszélgetünk, elárulom magának az én titkomat is. A háború után politikai pályára lépek. Ez a banda Washingtonban nem tarthatja magát örökké és az embernek szüksége van valami katonai nimbuszra is, ha a közéletben akar szerepelni. Az a vén szamár előbb-utóbb meghal és mihelyt elpatkolt, a *mi* időnk következik. Akkor majd adunk nekik — kitekerjük a nyakukat egyszer s mindenkorra.

— Ki az a *mi* és ki az az *ők*? — kérdezte Erik. — És kit ért „vén szamár"-on?

— Még kérdezi? Nagyon jól tudja, kire gondolok! És mire gondolt maga, amikor azt mondta, hogy nem hagyja magát kinullázni?

— Azt csak úgy befelé mondtam — a saját zsebemnek. Magának nem is kellett volna meghallania.

— Mégis meghallottam. Magának és Turnbullnak valami különleges terve van azzal a géppel?

— Határozottan. Csak éppen, hogy Turnbull még nem tud róla.

Arnie nevetett.

— Mégis, mit képzel Turnbull? — kérdezte. — Mi az ő terve?

— Nem hiszem, hogy volna valami terve. Nézze, Arnie, lehet, hogy politikai dolgokban maga meg én nem vélekedünk egyformán, de azért nagyon jól megértjük egymást. Mit szólna egy új részvénytársasághoz, amelyet az American Machine alapítana az én gépem gyártására és árusítására?

— A gép még nem a magáé. Előbb ki kell tekernie ennek a szabadalomnak a nyakát.

— Nyugodt lehet, kitekerem! — felelte Erik türelmetlenül.

— Biztos? — kérdezte Arnie megint olyan hideg, nyomatékos hangon: az üzleti számítás hangján.

— Mi az, Arnie? Mi motoszkál a fejében? — érdeklődött Erik.

— Semmi, semmi. De ha meg akarja vásárolni ezt a Zaritzkyt, azt tanácsolom, tegye meg minél előbb. Ha addig vár, amíg felfedi a kártyáit, ez sok pénzbe kerülhet magának. Ha a cégem nem volna a maga cégének a képviselője és ha spekuláns lennék, bizony magam venném meg azt a szabadalmat és ráülnék. Szép csendesen ráülnék, amíg az ujjam köré nem csavarhatom magát.

— Igaza van. Sürgősen utánanézek Zaritzkynek. No és hogy vélekedik az új részvénytársaságról?

Arnie felvette az asztalról az ebédszámlát.

— Majd megmondom, — felelte — mihelyt megbirkózott ezzel a szabadalommal.

Erik ránézett. Homályos aggodalom fogta el.

— Arnie, maga csibész! — mondta halkan. — Sok pénzt adnék érte, ha kitalálnám a gondolatait.

De Arnie csak azt tette, amit Erik várt tőle. Halkan, kuncogva nevetett és megveregette Erik vállát. Mit volt mit tenni — Erik is mosolygott és zsebébe tette a szabadalmi iratot. Amíg Arnie-t taxiba nem ültette, nem is szólt már egy szót sem. A két férfi barátságosan mosolygott, de óvatosan figyelgette egymást s mindegyikük elmerült a maga gondolataiba.

2

Erik még este, otthon, vacsora közben is mélyen hallgatott. Jody és Savina vitatkozott valamin, majd hirtelen hangos nevetésbe törtek ki. Erik felpillantott és gépiesen mosolygott, de fogalma sem volt róla, miről beszéltek vagy miféle tréfa kacagtatta meg őket. Már az édességnél tartottak, amikor Jody egy kérdéssel fordult hozzá. Erik csak akkor figyelt oda, amikor látta, hogy a fiúcska várakozóan néz rá. Savina ártatlan arcot vágott, de meglátszott rajta, hogy magában jól mulat valamin.

— Mért nem tudok úgy állni, hogy mindkét lábam a levegőben legyen? — kérdezte Jody. — Ha egyik lábamat felemelem, meg tudok állni. Ha a másikat emelem fel, akkor is. De mindkettőt már nem tudom felemelni egyszerre. Mért van ez?

— A nehézkedés törvénye — felelte Erik tömören.

— Ezt én se értem — mondta Savina és úgy tett, mintha gyámoltalanul nézne körül. Erik rábámult, Jody pedig anyja segítségére sietett.

— Ezt már hallottam. Ha egy labdát feldobunk a levegőbe, visszacsik, mert lehúzza a Föld vonzóereje — magyarázta.

— És a Föld vonzóerejéhez képest te is csak egy labda vagy — tette hozzá Erik, hogy véget vessen a beszélgetésnek.

— És ha féllábon állok? Mért nem húzza le a Föld a felemelt lábamat is?

— Nézd, Jody, gondolkodj rajta egy kicsit és ha nem találod meg a választ magad, akkor majd megmondom.

— Én már gondolkodtam rajta, de hiába — kezdte Savina.

— Hagyd már, Savina, semmi kedvem ehhez az ostobasághoz! Nem vagyok abban a hangulatban.

Savina nyugodtan ránézett, azután elfordította tekintetét. Mintha egy idegen állt volna az ajtaja előtt... az első pillanatban nem tudja, vajjon engedje be vagy sem, azután csendesen becsukja az ajtót az orra előtt. Erik dühösen figyelte. Az ördögbe is, milyen igazságtalanul bánik velem! — gondolta magában.

Valamikor, ha véletlenül érdes hangon beszélt vele, Savina vagy visszavágott, vagy tréfával ütötte el a dolgot. Most meg úgy tesz, mintha semmi köze sem lenne hozzá. Pedig nemrég még azt hitte, hogy megint egészen közel kerültek egymáshoz. Az az este, amikor együtt ünnepelték a forgácsológép megindulását, nagyszerűen sikerült. Most meg újra kezdi? — gondolta Erik dühösen. Hát nem látja, hogy kínlódik, mi megy benne végbe? Végül még kiderül, hogy Savina is az örökké megbántott feleségek közé tartozik, akik elvárják, hogy férjük minden este virágcsokorral a kezében és szerelmes mosollyal az ajkán jöjjön haza munkájából.

Erik visszafojtotta dühét, amíg Jodyt le nem fektették. Még akkor is az volt a szándéka, hogy jeges nyugalommal uralkodjék magán, amikor kirobbant belőle a szitkozódás és rázúdult Savinára, mint a korbács:

— Az ördögbe is! Te is a legjobb időt választod ki arra, hogy kihozz a sodromból!

Savina megint olyan volt, mintha résnyi távolságra kinyitná az ő kis magánháza ajtaját, hogy megnézze, ott áll-e még mindig az az ember a küszöbön?

— Engem nem az bánt a legjobban, hogy minden áron iparmágnás akarsz lenni, de igazán nem vártam tőled, hogy mindenek előtt a legrosszabb szokásaikat utánozd. Valamikor jobb ízlésed volt és egészen rendes ember *voltál.* Sokáig türelmes voltam hozzád, Erik. Mindig reméltem, hogy majd csak jóra fordul minden. Nyakig elmerülsz a munkádba? Rendben van. De azért néha-néha miránk is vethetnél egy pillantást, a feleségedre, meg a gyermekedre!

— Igazad van, Savina, tökéletesen igazad van — felelte Erik fáradtan. — De mielőtt olyan gúnyosan iparmágnásnak neveznél, arra is gondolhatnál, miért vagyok olyan mogorva? Hátha történt velem ma valami...

— Jaj, hát mért nem mondtad! — kérdezte Savina máris melegebb hangon.

— Miért nem kérdezted? Láthattad rajtam, hogy gondjaim vannak.

— Már régen abbahagytam a kérdezősködést, mert oda se figyeltél, ha kérdeztem tőled valamit.

— Az isten szerelmére, irgalmazz egy kicsit! — Elővette zsebéből a szabadalmi leírást. — Nézd, mit kaptam ma.

Savina kinyújtotta kezét az iratért és szeme bizonytalanul megrebbent.

Erik látta, hogy most már beengedi az ajtón, a kis magánházba. Egyelőre leülhetett legalább az előszobában, amíg Savina el nem dönti, vajjon beengedheti-e egészen.

— Várj csak, hozom a szemüvegem — mondta szelíden. — Biztosan a táskámban lesz.

— Mióta használsz szemüveget?

Savina ránézett és már fel akart fortyanni, de uralkodott magán. Csak ennyit mondott:

— Ne szólj semmit, Erik. Minden szavaddal még jobban elrontod a dolgot.

Bement a hálószobába és nemsokára visszajött, feketekeretes szemüveggel az orrán. Olyan gyakorlott mozdulattal igazította meg a szárát, amikor olvasni kezdett, hogy Erik csak most eszmélt rá: már számtalanszor látta így, szemüvegesen, csak nem figyelt rá.

— Nem sokat értek ebből az egészből — mondta Savina. — Már az első mondatnál elakadok. Ki ez a Zaritzky?

— Mr. I. M. Zaritzky egy ember, aki több mint tíz évvel ezelőtt feltalált valami gépet, amely hasonlít egy kicsit az enyémhez. Nem is tudta, hogy mit talált fel. És mégis, ha szabadalmat kérek egy gépre, amely ezerszer jobb mint az övé, a szabadalmi hivatal elutasítja a kérésemet azzal az indokolással, hogy Mr. I. M. Zaritzky megelőzött. Most már tudod, ki ez a Zaritzky!

— Bronxban lakik — mondta Savina, az iratokat nézegetve. — Itt van a címe is: Simpson Street.

— Igen? És mért mondod ezt nekem? Talán küldjek neki egy virágcsokrot?

— Ez Bronx keleti részében van. Nem lehet valami gazdag feltaláló — folytatta Savina.

— Nem, úgy látszik nem az. De tedd már le azt a vacakot, Savina! Hát nem érted, miről van szó? Ha nem tudom ezt a szabadalmat megsemmisíteni, minden, amire számítottam, füstbe megy. Arnie O'Hare azt tanácsolja, hogy vásároljuk meg a szabadalmat Zaritzkytól, de ha megtesszük, vége az én szakértői hírnevemnek! Hiába tudok milliószor többet az egész folyamatról, mint Zaritzky, az alapszabadalom az ő nevére szól és ő a feltaláló, nem én!

— Mit szól hozzá Turnbull?

— Semmit. Még nem tud róla. De már kigondoltam, hogyan fedjem magamat. Holnap megírom a rendes havi jelentésemet. Már évek óta küldök ilyeneket Turnbullnak, de soha nem néz bele, ezt se fogja elolvasni. Viszont, ha kiderül, hogy meg kell vásárolnunk Zaritzky szabadalmát, mindig megmutathatom, hogy jelentést tettem róla idejében. Ennyit a biztonság kedvéért. Közben meg lesz időm, hogy a saját szakállamra megtegyek mindent, amit lehet.

Hirtelen elhallgatott. Savina ránézett — azzal a furcsa arckifejezéssel, amely mindig kihozta Eriket a sodrából.

— Mondd csak, — kérdezte Erik — miféle ember ez a te barátod, O'Hare?

— Én úgy látom, hogy sokkal inkább a te barátod, mint az enyém.

— Jól van, hagyjuk ezt. Azt szeretném tudni, becsületes-e?

— Amikor én barátkoztam vele, nem szoktunk etikai kérdésekről vitatkozni — felelte Savina vállát vonogatva.

Erik végre felfigyelt arra a hangra, ahogy beszélt.

— Úgy látom, — mondta — téged nem izgat túlságosan ez az egész ügy.

Savina egy percig hallgatott és csak azután felelte:

— Sajnálom, igazán sajnálom. mert látom. hogy neked olyan sokat jelent.

Szeretett volna gyengéd lenni Erikhez, de haragudott is rá, mert megnehezítette, hogy gyengéd legyen hozzá. Erik valósággal kihúzott belőle olyan szavakat, amelyeken megbántódhatott, mintha örömét lelné benne.

— És neked nem jelent semmit? — kérdezte Savinát.

— Nem tudom, hogy érted ezt? Azt akarod tudni, csalódást érzek-e, hogy emiatt esetleg nem lesz belőled részvénytársasági elnök? Akkor azt felelem, nem érzek csalódást. Sajnálom-e, hogy nem lesz belőled milliomos? NEM! Miért sajnáljam? Mit hozhat az nekünk? Nagyon jól tudom, mennyi munkát és energiát fektettél ebbe az ügybe, és azt is tudom, mit jelent neked, de ami engem illet, nem akarom. Soha nem is akartam. És igazában te magad sem akartad.

— Az isten szerelmére, hagyd már abba! Te akarod megmondani nekem, hogy mit akartam! Te talán jobban tudod, mint én?

Savina első válasza erre a haragos kifakadásra az volt, hogy kissé elpirult. Azután igyekezett nyugodt hangon megmagyarázni, mire gondolt:

— Mit mondjak neked, amit ne tudnál magad is? Persze, kellemes lenne, ha egy szép napon arra ébrednénk, hogy egy millió dollár van a bankszámlánkon. De csak akkor érne valamit, ha azután úgy élhetnénk, mint valamikor régen. Csakhogy nyilvánvaló, hogy a pénzt ebben a világban nem adják ingyen és továbbra is nagyon meg kellene dolgozni érte. És az a fajta munka, amelyet a pénz megkövetel, a mód, ahogy dolgozni kell érte, teljesen átgyúrna téged. Már előzőleg is olyan embert faragna belőled, amilyen akkor leszel végleg, ha csakugyan eljutsz a pénzhez. Így hát végtelenül sajnálom, hogy ennyire el vagy keseredve. de más okom igazán nincs arra, hogy csalódást érezzek.

— Ez nagyon hideg beszéd, mondhatom!

— Lehet, hogy az, de mit csináljak, ha nem engeded, hogy úgy beszéljek, ahogy szeretnék. Hát jó, legyen minden úgy, ahogy te akarod. De mondanom kell neked valamit, drágám, akármilyen szörnyű is: én még most is szeretlek, de már nem úgy, mint azelőtt. Még kimondani is rettenetes, de nem hallgathatom el — tudnod kell, mit érzek. Csodálatos volt az az este, amikor együtt ünnepeltük a sikeredet. Egy estére úgy

éreztem, mintha visszatért volna az ifjúságunk és megint egész közel kerültünk volna egymáshoz. Csodás volt, de nem tartott soká. Hamarosan újra eljutottunk oda, ahol most tartunk. Ezt nem szeretem, ez nem tetszik nekem. Tudom, hogy ezentúl minden este hogy lesz: minden idegszálam megfeszül abban a pillanatban, amikor az ajtó elé érsz és a kulcsod megfordul a zárban. Fáj nekem, hogy ezt meg kell mondanom, de már nem tarthatom magamban tovább.

Szavai vérig sértették Eriket. Alig tudott válaszolni:

— Micsoda hang, azt a mindenségit! Csupa jég vagy és hozzá még komisz! Most visszaadod a kölcsönt, ugye?

— Ha ezt gondolod, csak elárulod, milyen kevéssé tudsz megérteni. Eszemben sincs bosszút állni bármiért is. Csak igyekeztem megmagyarázni neked valamit, ami rettenetesen fontos mindkettőnk számára. Brutálisnak érzed? Bizony, drágám, mindketten kíméletlenek vagyunk, de mindegyikünk a maga módján. És én úgy érzem, hogy az én célom ezerszer fontosabb mindkettőnk számára, mint a tiéd. — Hirtelen felállt. — Elmegyek egy kicsit sétálni. Ha egy órán belül nem jövök haza, azt jelenti, hogy elmentem egy moziba.

Erik rábámult. El se tudta képzelni, hogy Savina egyedül menjen el este valahová. Ezt még nem tette meg soha. Hogy így magára hagyja, megijesztette Eriket, de ugyanakkor kemény kihívásnak is érezte. Beletelt egy perc is, míg végre mondani tudott rá valamit.

— És velem mi lesz? — kérdezte. — Mit csináljak?

— Ami jólesik — felelte nyugodtan, kimérten. — A mai este a tiéd. Azt akarod, hogy hideg legyek. Te kényszerítettél rá és úgy is történt. Most gondolkodj egy kicsit. Bármiről, ami az eszedbe jut. Például arról, amit mondtam. Vagy Mr. Zaritzkyről, ott a Simpson Streeten. Vagy mind a kettőről.

Megfordult és Erik hallotta léptei neszét az előszobából.

— Savina!

Az asszony nem felelt. Erik kiment utána. Savina már a felöltőjét gombolgatta. Amint megnézte magát a tükörben, kipirult arca makacs volt.

— Csak nem kívánod tőlem, hogy ne küzdjek a Zaritzky szabadalma ellen? — kérdezte Erik.

Savina az ajtóhoz lépett és csak akkor fordult Erik felé. Amikor válaszolt, nem emelte fel hangját, de olyan mélységes megbántottság remegett benne, hogy Erik valósággal megrémült tőle. Látta, hogy ez erősebb még annál a csalódásnál is, amelyet ő maga érez.

— Amiről én beszéltem, — mondta Savina — annak semmi köze ahhoz a kérdéshez, hogy harcolj-e a szabadalom ügyében. A legfontosabb az, és mindenek előtt azt követelem tőled, hogy úgy viselkedj, mint egy felnőtt ember, aki férj és családapa. Nem azért, mert ma megszégyenítettelek, vagy megijesztettelek, vagy jeleneteket csaptam, hanem azért, mert szíved mélyén valóban megvan az, amit követelek tőled! De

te éppen a mai estét választottad ki arra, hogy rajtam vezesd le a bosszúságodat — éppen a mai estét, amikor mindent elkövettem, hogy megvigasztaljalak! Te meg feltételezted rólam, hogy nekem örömet szerez a te kudarcod!

Erik visszament a nappaliba, szemében harag és megszégyenülés égett. Megbántotta Savinát, igaz. De Savina is megsértette őt. Minden porcikájában érezte, és a fájdalom végül a torkában gyűlt össze. Nem, soha életében nem felejti el, amit Savina most mondott. Ez valahol sajogni fog benne mindig, amíg csak él. Most valósággal gyűlölte Savinát, hogy ezt tette vele.

A lakásban szörnyűségesen elhagyatottnak érezte magát. Jody mélyen aludt. Erik végignézett a könyvespolcokon — a könyveken, amelyekből olyan dohos unalom áradt, hogy nem tudta kezébe venni egyiket sem. A rádió, mint mindig, badarságokat recsegett. Ha bekapcsolta, úgy érezte, mintha kinyitná egy szinültig telt szemétvödör fedelét. Erik fel es alá járkált a szobában és haragja lassanként megenyhült. Ha Savina most visszajön, Erik mindent elkövetett volna, hogy egyetértésre jusson vele. De mivel nem jött vissza, haragja újra feltámadt. Végül — teljesen akarata ellenére — agyának szélső mezőiből megint az előtérbe tolakodott a szabadalom lappangó kérdése és lekötötte minden figyelmét.

Amikor Savina hazajött, Erik ceruzával a kezében, papírok fölé hajolva, az asztalnál ült. Néhány szót váltottak a filmről, mintha mi sem történt volna köztük. Amikor végre ágyba jutottak, testük egy pillanatra sem érintette egymást, mintha mindketten tele volnának zúzott sebekkel és félnének attól, hogy megérintsék. Elaludtak, külön-külön. Később, éjjel, Erik arra ébredt, hogy Savina karja átöleli a nyakát. Egy percig mozdulatlanul feküdt az ölelés melegében, azután ösztönszerűen Savinához fordult, hogy magához szorítsa. Az asszony felébredt és a szemébe bámult. Egy pillanatig, látni lehetett, arra gondolt, hogy visszahúzódjék. Azután megcsókolta Erik arcát, behúnyta szemét és hamarosan újra elaludtak.

3

Ez a végzetes esztendő — 1941 — nagyon megviselte Eriket. Minél többet dolgozott a szabadalmon, annál élesebben kirajzolódtak benne Zaritzky elképzelt körvonalai. Munkáját mondatról mondatra annyiszor ízekre szedte, hogy már el tudta volna mondani minden szavát. És közben szüntelenül ott állt mellette képzeletének ez a groteszk figurája — ott állt egy lépésnyire tőle és gúnyosan figyelte, mit csinál. Potrohos volt, a közepesnél valamivel alacsonyabb, arca sápadt és puffadt, száraz, vörös hajának furtjei kilógtak piszkos, divatjamúlt puha kalapja alól, amelyet hetykén félrecsapva viselt. Túlságosan bő, mocskos fekete ruha lötyögött rajta, gyűrött nadrágja és mellénye közt kitüremlett az ing, mint valami blúz. Félig őrült, fakó szemében kötekedő nevetés lappan-

gott, mintha röhögne magában a tudományosan képzett, jól megfizetett iparvállalati kutató szellemi erőfeszítésein, elme-vonaglásain. Ez a Zaritzky fel és alá lépegetett, mint egy kakas, gúnyosan, pöffeszkedően, piszkosan és mégis piperkőcmódra, ostobán, de ravaszul. Így táncolt végig Erik agyának folyosóin, és elégedett mosollyal vonogatta vállát, valahányszor Erik holtpontra jutott a következtetéseiben. Akármilyen gyűlöletes vagy nevetséges figurának rajzolta meg magában Erik, mégis valaki volt, akit tisztelnie kellett vagy legalább is félelemmel töltötte el.

Erik dühöngött a saját ostobaságán. Kell, hogy legyen valami rés, valami kivezető út! Újra meg újra megnyugtatta magát azzal, hogy tudományos felkészültsége olyan tökéletes, aminőt ma csak szerezni lehet. Lehetetlen, hogy ne tudja legyőzni ezt a fantasztikus félbolondot, akinek parányi tudása — nem is tudása, csak tapogatózása, találgatása — ilyen átkozottul keresztezi az útját! Hát lehetséges, hogy sokévi munkája, a kíserleti bizonyítékok gondos mérlegelése, a legbonyolultabb technikai felszerelés — mindez haszontalanságnak bizonyuljon?

Egyszer eszébe jutott, hogy megnézze a telefonkönyvet, hátha megtalálja benne Zaritzkyt? A vadász izgalma fogta el, amint fürkészően végigfutott a neveken, a lapon le és fel. És az ujja egyszerre megállapodott — igen, a lapról előugrott a név hetykén, pimaszul, csúfolódón: „Zaritzky, I. M. cukorka és írószerek"... utána meg a cím, pontosan ugyanaz, mint a szabadalmi iraton. Zaritzky — cukorkakereskedő! Jóságos ég, ez a legfurább trefa az egészben!

Játszani kezdett a gondolattal, hogy felhívja a fickót telefonon, mintha hangjának valami misztikus jelentőséget tulajdonítana. Keze ösztönösen a telefonhoz nyúlt, de egy percre bénultan pihent a készüléken. Ebben a pillanatban megszólalt a telefon csengője és Erik riadtan visszarántotta kezét. Hagyta, hogy négyszer is csengessen. Cigarettára gyújtott és közben a fekete készülékre meredt. Végül felemelte a kagylót. Tony beszélt és hangja vidám volt.

— Megbízásból telefonálok neked — mondta és nevetett. — Olyan megbízásból, melynek sikerében nem vagyok biztos. De meg kellett ígérnem, hogy személyesen beszélem meg veled.

— Ne tréfálj — felelte Erik. — Miről van szó?

— Nem mondhatom meg telefonon. Fox szavamat vette, hogy találkozom veled.

— No ne légy már olyan tartózkodó! Mit akar Fox?

— Majd megmondom, ha eljön az ideje. Itt vagyok a Madison és a 46-ik utca sarkán. Ebédelj velem és akkor majd elmesélek mindent.

— Mi dolgod van a belvárosban? Az a szuper-terv elkészült?

— Az én számomra befejeződött. Megvárlak a Ritz-Carltonban, lenn a pincében, a kis bárban. Ott majd iszunk egyet egy csodálatos karrier végére és egy még csodásabb kezdetére. Mindkét esetben az enyémről van szó!

Tony alighanem ivott már néhány pohárral, amikor Erik odaért, de ragaszkodott hozzá, hogy Erik társaságában is folytassa. Erik leült és körülnézett, szemügyre vette a jól öltözött vendégeket és arra gondolt, vajjon hol ebédel I. M. Zaritzky? Talán ő is jól érezné magát itt és még megéri, hogy beül ebbe a bárba. Eszébe jutott Zaritzky felesége is — milyen arcot vág majd az az asszony meg Savina, ha arra kerül a sor, hogy helyet cseréljenek?

— Washingtonba utazom és ezért négy új ruhát vásároltam — mondta Tony.

— Washingtonba? Mi a fene készül ott? — kérdezte Erik és hozzátette: — Aha!

Most jutott eszébe, amit Arnie-tól hallott — hogy Lilly Peters is Washingtonba költözött.

— Köszönöm ezt az „aha!" felkiáltást — felelte Tony görbe mosollyal. — Mondhatom, piszkos megjegyzés egy régi jó baráttól, aki valaha még a *protégé*-m is volt! Úgy látszik, rengeteg ember van New Yorkban, aki rengeteget fecseg.

— Bocsánat! — mondta Erik vállat vonva. — Ne felejtsd el, hogy éppen elég ember volt a bátyád házában azon az estélyen.

— Vigye az ördög valamennyit! Igen, bevallom, Lillynek is van egy kis része abban, hogy itthagyom New Yorkot, de az igazi oka egészen más. — Keserűen mosolygott és hangjának könnyedsége egyszeriben elpárolgott. — Feladom a tudományos kutatást, Erik. Legalább is a háború tartamára. A tervet átvette a katonaság, és túlsok tisztet ismerek a társaságból ahhoz, hogy megbízzam bennük a laboratóriumban. A saját dolgukat bizonyára értik és ott a helyük, de sehol másutt! Így hát a minap, amikor szemlét tartottak nálunk és én is ott álltam a sorban, azt mondtam magamban, legfőbb ideje, hogy ellépjek. Az a fickó, aki a szemlét tartotta. olyan hangon emlegette az „elkerülhetetlen baleseteket" meg „emberveszteséget", hogy nadrágomból kiment a vasalás. És most rátérhetek a találkozásunk másik céljára a búcsúzkodáson kívül. A megbízás, amit kaptam, hogy megkérdezzem: hajlandó vagy-e átvenni a helyemet itt?

— És te mit akarsz csinálni?

— Most alakul egy olyan fölötte diszkrét, „csitt-csitt hivatal", amelynek rendeltetése, hogy megvizsgálja a tengelyhatalmak export és import ügyeit, beleértve a tengellyel szimpatizáló országokat is, mint Spanyolország és Törökország. Világos képet akarunk nyerni arról, hogy mit dolgoznak. A hivatal közgazdasági szakemberekből fog állni, de szükségünk van néhány tudósra is, hogy elősegítsék a találgatást. Üriembernek való állás. De mit szólnál ahhoz, hogy elfoglald a helyemet az uránium-munkában?

— Nem mondhatnám, hogy túlságosan melegen ajánlod — mosolygott Erik.

— Nem. Még egy kutyának sem ajánlanám. De Fox azt akarja, igye-

kezzelek rávenni, hogy a helyembe lépj. Megígértem neki, hogy megpróbálom. Azt már nem tettem hozzá, amit neked mondok: hogy szamár lennél, ha elfogadnád.

— És mit szólnál Fabermacherhez? Neki éppen kellene egy állás.

— Először is, itt egy olyan állásról van szó, amely nem elméleti embert, hanem kísérletezőt igényel. Másodszor pedig Fabermacher még mindig tetves — annak bélyegezték és egyetlen pléhgalléros sem fog vesződni azzal, hogy megvizsgálja, mi van a gyanúsítás mögött? Hugo egyébként sem jöhet ki a kórházból még ebben a hónapban. Múlt héten levelet kaptam Ednától; azt írja, hogy Hugo a kórházban is dolgozik. Fox tegnap kapott tőle levelet. Hugo, úgy látszik, új elméletet dolgozott ki a Heisenberg-féle kicserélődési erő helyett. Hugo még nem tudja, de a dolgozatát félre fogják rakni és nem engedik nyilvánosságra hozni, olyan okból, amelyet semmiféle fizikus nem tud megérteni — de hiába, ez a hadsereg. Akárhogy áll is az ügy, annyi bizonyos, hogy Fox választása rád esett.

— Furcsa — mondta Erik lassan. — Mindig az volt a benyomásom, hogy Fox elég jó tudósnak tart, de nem *igazán* jó tudósnak.

Tony csodálkozva nézett rá.

— Tévedsz, Erik, igazán nagyrabecsül téged. Azt mondja, már ő maga is megpróbált megnyerni, de kosarat kapott. Most azt reméli, hogy én inkább el tudok érni nálad valamit. Fox nem udvariasságból tesz ilyen ajánlatot. Valamikor azt mondta, hogy nagyon kevés ember van a világon, akit szívesen lát a tudományos fizika terén és te is ezek közé tartozol. Fox ajkán ez felér egy szerelmi vallomással.

— Nem értem ezt az embert — tűnődött Erik hangosan. — Ha magam elé képzelem, mindig azt kell gondolnom, hogy meghalt benne valami. Mondd csak, Tony, — folytatta ugyanolyan tűnődő hangon — hogy jutok innen a Simpson Streetre?

— Simpson Street? Soha életemben nem hallottam róla. És mi köze van ennek Foxhoz vagy az álláshoz, amiről beszélünk? — kérdezte Tony csodálkozva.

— Semmi. Ami az állást illeti, még akkor sem tudnám elfogadni, ha kedvem volna hozzá, különösen most. Egy szabadalmat kell érvénytelenítenem. Nem is gondolhatok semmi egyébre. Valami hülyének vakszerencséje volt és megelőzött, pedig nyilvánvaló, hogy maga sem tudta, mibe kontárkodik. Ez az, ami halálra gyötör — az egész dolog olyan észszerűtlen!

— Nem akarlak megijeszteni, de sokan mondják, hogy az egész világunk észszerűtlen.

— De mennyire az! — vágta rá Erik. — Ha nem így volna, mi vinne rá minket, hogy azzal foglalkozzunk, amit most csinálunk.

— Ami engem illet, minél tovább élek, annál tisztábban látom, hogy az én főfoglalkozásom agyonütni az időt. És mi van veled? Te mért lettél fizikus?

— Már Fox is feltette nekem ezt a kérdést tíz évvel ezelőtt, az első alkalommal, amikor találkoztunk. Akkor nem tudtam válaszolni neki, és valóban ma sem tudnék. Pedig ebben nyilván nagy része van annak is, hogy az észszerű világot elengedhetetlen előfeltételnek tekintsük.

— És kiszaladni a Simpson Streetre? Ez is észszerű cselekedet egy észszerű világban?

Erik nyugodtan nézett rá.

— Valóban az. Talán sokkal észszerűbb, mint Washingtonba utazni.

A bronxi expressz kibukkant a földalatti alagútjából a 149. utcán és felszökött a magasba. Innen kezdve fent robogott tovább a háztetők sivár mezői között, amelyeket kémények és téglaormok szakítottak meg. Itt-ott feltűnt egy-egy szakadék, amely huszonöt méternyi mélységbe nyúlt le egészen az úttestig. A sivár mezőből városi tollbokréták nőttek ki: rádióantennák és ruhaszárító kötelek kifeszítésére szolgáló vasoszlopok a víztornyok között. A párás távolban, melyen áttört a napfény, karcsú zászlórudak emelkedtek magasba, csíkos amerikai lobogók lengedeztek a tavaszi szélben.

A háztetők sivár mezeje, a vékony vaspóznák pókhálószerű szövevénye, a sok éles sarok és csúf, szabálytalan vonal sem tudta leszűkíteni az ég tágas kékségét. Az állomásoknak itt falusi nevük volt, például Prospect és Intervale, de azért Erik, valahányszor lepillantott a szürke sikátorokba, úgy érezte, hogy egy sötét világ torka ásít felé. Ezeknek a piszkosszürke utcáknak egyikében él I. M. Zaritzky.

Mielőtt leereszkedett volna a Simpson Streethez tartozó parcella határán az odalenn kavargó mocsárba, Erik még egy pillantást vetett a szabad kék égre. Azután lassú léptekkel elindult a magasvasút lépcsőin lefelé.

Csakhamar felfedezte az I. M. Zaritzky nevet egy cukorkaüzlet kirakatának üvegtábláján: a repedezett, fehér zománcbetűk félméteres félkörben sorakoztak rajta. A kirakat tele volt olcsó bádog játékokkal és papírdobozaikkal — évek óta heverhettek ott, mert valamennyit fakóra szívta a nap. A kirakat mélyén öt üvegtartály állt, valami méregszínű folyadékkal tele, amelyet szódavizes italok ízesítésére vásárolhattak. Az öt üvegedény tiszta volt, de a poros kirakatablak előterébe helyezett, kézzel festett tábla, már egészen megsárgult. *Cégünk különlegessége* — hirdette a tábla, amelynek nyíl-alakú hegye két ólombékára mutatott. A két békát rövid fémrúd kötötte egymáshoz.

Erik első benyomása, hogy itt minden ragad a mocsoktól, hamar elmúlt. Mindössze arról volt szó, hogy a kirakatba helyezett tárgyakat már hosszú idő óta nem bolygatták meg, nem cserélték ki. Az egyik sarokban egész tömbnyi vonalazott irka hevert. A füzetek széle már egészen megbarnult. Itt is volt egy tábla: *Iskolaszerek.* Azok a diákok, akik először látták ezt a táblát, most már alighanem maguk is szülők.

Az utcán sütött a nap, de a boltban két csupasz villanykörte égett. Egy

vevő támaszkodott az elárusító asztalra, de az embert, aki kiszolgálta, nem lehetett látni a kirakaton keresztül.

Az utca mintha csak egy irányba futott volna: lefelé — mivel a magasvasút állomása, mint valami gát, eltorlaszolta az egyik végét. A legtöbb newyorki utca egyforma, de ez változatosabbnak látszott. Sárgás és szürkés házai annyira nem illettek egymáshoz, mint egy öreg ember szájában a fogak. A legkülönbözőbb nagyságú, alakú és stílusú házak keveredtek itt össze és köztük sok hézag is volt, sikátorok és zsákutcák torkai. A kopott, elhanyagolt, piszkos utca egyik szakaszán néhány komorkülsejű üzlet után egy villanytelep, egy rendőrségi épület és egy ócska iskola sorakozott egymás mellé. Úgy is alakulhatott volna, hogy Jody ebbe az iskolába kénytelen járni, Savina meg ezekbe a boltokba megy vásárolni. Az utca mintha millió mérföldnyire esett volna attól a városrésztől, attól a New Yorktól, ahol Erik élt és lakott. A kettő csak földrajzilag tartozott ugyanahhoz a civilizációhoz.

Habozva állt a kirakat előtt. Nem volt semmi elhatározott terve és nem is várt itt semmiféle felvilágosítást. Csak látni akarta, *látnia kellett* Zaritzkyt, hogy a képzelet valósággá váljék. Belépett a boltba és becsukta maga mögött az ajtót. Odabenn csend volt és por meg filléres édességek szaga ütötte meg Erik orrát. A vevő nem fordult hátra. Nem is vevő volt, hanem egy ügynök, aki rendelést vett fel és annak kiállításával bíbelődött. Az ember, aki a pult mögött állt, felpillantott. Amikor fáradt, beteg szeme Erik tekintetével találkozott, elárult valamit, és Erik észre is vette: ez az ember tudja, hogy ő nem vásárolni jött be a boltba.

Eriknek nem kellett megmondani, hogy Zaritzky áll előtte. Magától is ráismert, noha a gyűlölt kép csak fantáziájában élt eddig és Erik öntudatlanul érezte, hogy csak részben lehet igaz. A valóság: vézna, beteges ember volt, termetre éppen akkora, mint Erik. Fején szürke, ellenzős sapka — olyan egyenesen viselte, mintha még mindig kisfiú volna, aki türelmesen áll, míg anyja eligazít rajta mindent és szeme csak a szabályosságot nézi, nem azt, hogy a sapka hetykén, ferdén simuljon a fejére.

Fehér bolti köpenye alatt Zaritzky magasnyakú gyapjúmellényt viselt, amely elől véges-végig gombolódott és zsebei kinyúltak, mert örökké bedugta fázó kezét. Ezt a szvettert egy asszony kötötte, aki nem értett hozzá túlságosan és nem is törődött vele, hogy csinos legyen. A férfi arca olyan volt, hogy Erik szeretett volna sarkon fordulni és rögtön kimenni a boltból. Barna szeme kérdő volt és vörös, gyulladt, beteg. Lapos orrán és megnyúlt arcán a bőr fakó volt, éhesen fakó. Száját ki se kellett nyitnia ahhoz, hogy az ember észrevegye foghíjasságát. Kora éppenúgy lehetett negyven mint hatvan... Erik úgy érezte, még azt is meg tudná mondani, milyen lesz ez az ember, majd ha meghal...

Zaritzky elfordult, hogy megtörülje a szódavizes pult tetejét, de Erik tudta, hogy most is őt figyeli.

— Van itt telefon? — kérdezte.

Zaritzky fel se pillantott, csak intett a bolt hátsó része felé. Erik egy

percig még habozott és igyekezett megérteni, Zaritzky miért figyeli ilyen lopva? Azután bement a fülkébe. Szíve vadul dobogott. Felhivta a céget és megkérdezte, nem kereste-e valaki vagy nincs valami üzenet a részére? Nem volt semmi. Száját odaszorította a kagylóhoz, úgy beszélt, nehogy észrevegyék, mennyire akadozik a lélegzete. Mire visszaakasztotta a kagylót, az ügynök már elment. Erik magára maradt Zaritzkyvel.

Visszament a pulthoz, míg a boltos kinézett a kirakatablakon. Erik egy csomag cigarettát kért; Zaritzky a zsebéből adta vissza az aprópénzt. A pultra számolta ki és tűnődve nézte a pénzdarabokat. Erik nem sietett felszedni, hiszen tudta, hogy akkor már nem lesz ürügye a maradásra. A boltban nagy csend volt és Erik hirtelen megérezte, hogy ez az ember fél tőle.

— Mióta van ebben a helyiségben? — kérdezte Erik.

Az ember a pult mögött mosolygott és vállát vonogatta.

— Régóta — felelte. Újra megtörölte az asztal tetejét és egykedvűen megkérdezte: — Maga új ember itt?

— Igen, — mondta Erik — csak éppen benéztem, hogy ...

— Idehallgasson, felügyelő úr, — Zaritzky fáradt szeme most végre megállapodott Erik arcán — itt nem kötnek fogadásokat. Kérdezze meg az ideváló fiúkat a házblokk másik végében. A telefont sem használja senki, csak a rendes vevőim. Így hát hiába fáradozik itt.

— Nem vagyok detektív — mondta Erik. Hangja saját fülében is olyan éles volt, mintha védekeznék. Ennek az embernek a gyanakodása zavarbahozta és bosszantotta is. A kirakat felé pillantott. — Valami játékszert szeretnék venni a kisfiamnak.

Zaritzky néhány pillanatig figyelmesen nézett rá, mintha tanulmányozná az arcát. Szomorúan mosolygott.

— Hát mért nem mondta mindjárt? Folyton molesztálnak ezek a hekusok, minden áron valami ricsajt akarnak jelenteni. — Megrázta fejét, hangja egyszerre barátságos és megértő lett. — Bizonyára a békát akarja, nem?

— Igen, — felelte Erik — a békát.

Zaritzky meg se várta a választ, máris a bolt mélyébe sietett és amikor visszajött, egy kis rúddal összekötött békapár volt a kezében — olyan, amilyet a kirakatban mutogatott. Nagy, durva ujjaival felhúzta a rugót az egyik béka oldalán, a tulajdonos büszkeségével és gyakorlott ügyességével. A békákat hatásos mozdulattal a márványlapra tette és hogy könnyed biztonságát még jobban hangsúlyozza, szórakozottan kinézett az ablakon, amikor a játékbékát eleresztette. A rugó kattogni kezdett, aztán a hátsó béka lassan a levegőbe emelkedett, majd leereszkedett az első béka elé. A gépesített békák nekilendülő sebességgel végigmásztak a márványlapon, majd felugrottak egy doboz olasz szivarra. Zaritzky most elkapta őket és olyan diadalmasan mosolygott, mint Erik, amikor a forgácsológépe négyórás zavartalan menetéről ábrándozott.

— Tökéletes rugók — mondta Zaritzky. — Precíziós munka, mint egy

svájci óra. Harminc cent. — Újra mosolygott és a vállát vonogatta, mintha olyasmivel állna szemben, ami felfoghatatlan. — Ha elképzelem, hogy ön kijön ide, megteszi a hosszú utat a békám kedvéért, én meg azzal fogadom, hogy zsarúnak nevezem! Mit csináljak? Egy ilyen *mesüge** világban, mint ez, legalább otthon érzem magamat! A békákhoz doboz is jár. Csomagoljam papirosba?

— Nem, köszönöm, elviszem úgy, ahogy van, a dobozban — felelte Erik, és látta, hogy Zaritzky most már kedveli.

— Óké. Akkor már csak ezertizennégy darab marad raktáron. — Zaritzky beteges arcán újabb mosoly jelent meg. — Lassacskán mégis túladok rajtuk. Mondja csak, hogy jutott eszébe, hogy idejöjjön? Bocsássa meg a kérdésemet, de ez bizonyos elégtétel nekem. Egy percre megerősít abban a hitemben, hogy ha egy újfajta, jobb egérfogót szerkesztenék, akkor... — Megrázta fejét. — Nem, nem! Ki jön be ide hozzám? Talán csak az egerek... Amikor először eladtam ezt a békát, amikor megkaptam rá a szabadalmat — aj, aj, micsoda nap volt az! — sóhajtotta. — Ötszáz dollár előleget kaptam rá, egyetlen csekken. Ötszáz dollár! — ismételte halkan. — Én meg a feleségem csak bámultunk a csekkre, a nullák elmosódtak a szemünk előtt. Akkor megtudtam, milyen érzés lehet az, Rockefellernek lenni!

Eriknek hirtelen eszébe jutott a nap, amikor maga is érzett valami hasonlót — amikor először tapasztalta, milyen érzés, ha az embernek pénz van a zsebében. Ez akkor történt, amikor Savinával és Jodyval kiment a Coney Islandre. Valósággal megdermedt attól a gondolattól, hogy ilyen szörnyű hasonlóság van közte és e szerencsétlen flótás közt. Erről nem is beszélhet Savinának. Vannak rém-álmok, amelyeket az ember végigszenved és nem felejt el soha, de nem vitatja meg senkivel.

Zaritzky is folytatta a maga múlt-idéző álmodozását:

— Istenem, micsoda terveket szőttünk! A feleségem azt akarta, hogy öltöztessük ki a gyerekeket és csináljunk egy szép utazást. De én erről hallani sem akartam. Én üzletember voltam. Előbb kifizetjük a számláinkat, hogy hitelünket megszilárdítsuk. Az orvos, a biztosítás, a számlák — ráment legalább kétszáz dollár. A többit arra szántam, hogy megszerezzem a szabadalmat néhány más ötletemre. Ha tudná, mennyi ötlet kavargott akkor a fejemben. Ha minden hónapban el tudok adni egy ilyen szabadalmat, az havi ötszáz dollárt jelent, amiből még lejön a szabadalmaztatás költsége. Ne nevessen ki, de én óvatosan akartam kalkulálni és úgy terveztem, hogy csak minden második hónapban tudok eladni egy szabadalmat. Nem kell megenni az egész világot, gondoltam. Így tervezgettem, számítgattam — no és mi lett belőle? Azt értem el, amit itt lát.

— És mi történt a békákkal? — kérdezte Erik, de magában ezt gondolta: *Mi lett az én álmaimból?*

* *Bolond.*

— Hogy mi történt? Semmi sem történt. Úgy adtam el, hogy egy centet kapok minden béka után. Az ember azt hinné, hogy egy országban, ahol százhúsz millió ember él, legalább egy millió közülük vásárol egy békát. Lehet, hogy ön nem hinné, de én azt hittem. Temple-ék százezret gyártottak és eladták a háromnegyed részét. A többit kidobták ócskavasnak. Ezeket én megvettem, darabját egy centért. Ezeket adom el most már tíz év óta, egyenként — olyan embereknek, mint ön, akik hallanak róla és kimásznak ide, a külvárosba, hogy vásároljanak egyet. Az én számomra ez most kis üzlet, olyan cikk, mint a többi, de kezdetben — hol vannak már azok a szép arany-idők!

Erik elbűvölten figyelte. Ez az ember, ez az élet — ez lenne az ő életének másik változata. Jöjjön ki ide Savina, nézze meg, és akkor merje mondani, hogy a férjének nincs igaza! Erik hirtelen lerántotta magáról a Zaritzkyvel való azonosság furcsa érzését, mint egy piszkos, megfertőzött ruhát, amely tele van a kudarc ragályos bacilusaival. Minden erejét összeszedte, hogy kiverje fejéből ezt az alakot — ne gondoljon rá úgy, mint egy emberre, aki olyan, mint ő, akinek múltja és jövője van, éppen úgy, mint neki. Megölte magában ezt az embert és összezsugorította azzá, aminek lennie kell: egy tárggyá, amely az útjában áll, amit el kell távolítania.

— Mást nem talált fel, csak ezt... ilyen játékokat? — kérdezte.

— Játék... az volt a legkisebb — mosolygott Zaritzky. — Volt annál különb is. Egyszer feltaláltam egy újfajta hidat. Nem lett belőle semmi, de feltaláltam.

Röviden elmondta az ötletét. Első pillantásra nevetségesnek látszott, de aztán kiderült, hogy alapvető elgondolása egészséges volt, sőt merész. Zaritzky szórakozottan beszélt, gyakran helytelenül használta a műszaki kifejezéseket, de Erik képzeletében mégis felépült az a függőhíd. Egy percig zseniális alkotásnak látszott. Aztán észrevette a hibáit és a ragyogó híd összeomlott. Megint egy félbolond ötlete — de milyen vékony volt a vonal, amely elválasztotta a zseniálistól! Nem, ezt a Zaritzkyt nem lehet élettelen tárgynak, holmi merő akadálynak tekinteni! A kitágult gyapjúmellény alatt, a piszkos elárusító-köpeny, a nevetséges sapka alatt különleges intelligencia lappangott, amelynek sok hibája és gyengéje lehetett, mégis félelmetes volt.

— A múlt háborúban az utászoknál meg a műszakiaknál szolgáltam — mesélte. — Ott jöttem rá, hogy szeretem a mechanikai dolgokat. Egy kis gázt kaptam és kórházba kerültem. Ráértem, elolvastam néhány könyvet, műszaki könyveket — volt egy barátom a Cooper Unionnál, az küldte nekem. Mondhatom, csupa láng voltam akkor, csupa ötlet! Amit Thomas Edison véghez tudott vinni, hajtogattam magamban, azt Irving Zaritzky is meg tudja tenni! De amikor elengedtek a kórházból, meg akartam nősülni. A város hóna alá akart nyúlni a leszerelt katonáknak, újságárus bódékat adott nekik — így kerültem ebbe a szakmába. De a szabad időmben mindenféle ötleteket gondoltam ki, leírtam és elküldtem ennek meg

annak. Mellékcikknek játékot kezdtem tartani és végül kitaláltam ezeket a békákat. Azt hittem, ez csak a kezdet, pedig ez volt a vége a dolognak. Azóta nem adtam el egyetlen találmányt sem.

— Minden ötletét szabadalmaztatja? — kérdezte Erik.

Zaritzky úgy nézett rá, mint egy gyerekre.

— Ki győzné azt pénzzel? Csak kettőt szabadalmaztattam — a békát meg egy szerszámot, amit sok évvel ezelőtt spekuláltam ki. Ezt a szabadalmat abból a pénzből váltottam ki, ami a békák után megmaradt, amikor kifizettem az adósságaimat. A fennmaradó összeget egy szabadalomba fektettem, amelyről azt hittem, hogy életem legjobb ötlete. Nem is volt rossz, csak úgy hiszem, nem praktikus.

Zaritzky megint akadállyá változott, amit félre kell rúgni az útból. Ekkor bejött a boltba egy viharkabátos kisfiú és cseresznye-szörpöt kért.

— Tegyen bele két kanállal, Mr. Zaritzky!

— Tudom, Mario, tudom. Jobban tudom, mint te magad.

— Miféle szerszám volt az? — érdeklődött Erik.

— Ért valamit a mechanikai dolgokhoz? A legtöbb embernek fogalma sincs az egészről és így kárbaveszett fáradság megmagyarázni nekik. Ön ért hozzá, igen? Hát akkor elmondom. A kislányomnak volt egy pár korcsolyája, az adta nekem az ötletet. Elég lesz bele ennyi cseresznye, Mario? Azt kérdeztem magamban: mért lehet a korcsolyával korcsolyázni? A legtöbb embernek eszébe se jut az ilyesmi, de én szeretek a dolgokon gondolkodni. Ennek a kérdésnek a nyitja az, hogy ha ráállunk a korcsolya élére, akkor igen nagy nyomást gyakorolunk — igen, ez a helyes kifejezés, *gyakorolunk* — egy aránylag kis felületre. Érti? No már most az történik, hogy a nagy nyomás alatt a dolgok alacsonyabb hőmérsékleten is elolvadnak — így a jég is olvadni kezd egy kicsit a korcsolya éle alatt. A korcsolya éle egy keskeny kis barázdát vág magának a jégben és ezért nem csúszik félre oldalt. Ennek köszönhetik a korcsolyázók, hogy nem esnek el.

Erik idegenkedve hallgatta. Ez a Zaritzky nem hajlandó úgy viselkedni, mintha egy élettelen tárgy volna. Valóban megérti a forgácsolószerszám alapelvét. Nem is olyan félbolond! Akármilyen zagyvaságot kotyvasztott is össze az az ügyvéd, amikor Zaritzky forgácsológépét szabadalmaztatta, Zaritzky maga nagyon jól tudta, mit akar.

— Érti már? — folytatta Zaritzky, miközben kiöblítette Mario poharát — Gondolkodni kezdtem a dolgon és azt kérdeztem magamban: ha ezt meg lehet csinálni a jéggel, mért ne lehetne megcsinálni bármi mással is, aminek van olvadáspontja? Mi lenne, ha megpróbálnám rézzel vagy acéllal?

— És mindez abból indult ki, hogy elgondolkozott a kislánya korcsolyáján? — kérdezte Erik.

Zaritzky kiegyenesedett. Most nagyon kíváncsian nézett Erikre — kitűnő szabású ruhájára, tiszta ingére, előkelő kalapjára. Azután egyene-

sen Erik szemébe nézett, de csak egy pillanatra, majd tüstént elfordította fejét. Mintha valami aggasztó dolog jutott volna hirtelen az eszébe. Nyugodtan felelt Erik kérdésére, de hangja mind bizonytalanabb, tétovázóbb lett.

— Igen, de már régóta nem láttam a lányomat. Most már bizonyára nagy lány. — Zaritzky felkapott egy rongyot és törülgetni kezdte vele a kirakatszekrény üvegtetejét, de észre se vette, mit csinál. — Néhány évvel ezelőtt a feleségem a nővéréhez költözött. Ha úgy alakul a helyzet, hogy az ember már csak a reménységből él, kettőnek nehezebb, mint egynek. Egy darabig még megy, de azután észrevesszük, hogy a saját szivünket esszük. Ki hibáztathatja szegény asszonyt? No, talán megint sikerül nekem valami. Kigondoltam egy légelhárító lövedéket és beküldtem a hadügyminisztériumnak. Amikor robban, drótok ugranak ki belőle, amelyek összetörhetik a repülőgép szárnyát vagy légcsavarját. Majd meglátjuk, mi lesz belőle?

Erik körülnézett a boltban, hogy vásárolhatna-e még valamit, valami drágát. De nem talált semmit, ami csak megközelítőleg is annyiba került volna, hogy valamiképp kárpótlást nyújtson ennek az embernek, aki már régen feladta minden reményét és most már csak szokásból sző terveket. A légelhárító találmányból éppen úgy nem lesz semmi, mint bármelyik más ötletéből, mert nem tud eleget ahhoz, hogy kidolgozza. Van benne megértés, a dolgok mélyére lát, de ez nem elég. Olyan sok irányban kellene tovább fejlesztenie tudását, hogy végeredményben reménytelen a helyzete.

És ekkor Erik hirtelen megértette a boltos megváltozott viselkedésének okát, türelmes válaszait és sűrű pislogását az ajtó felé. Zaritzky megijedt tőle, a szó szoros értelmében rettegett. Minden pillanatban attól tartott, hogy gyanús vevője revolvert ránt elő és kirabolja. Nyilván egy gengszter, aki csak az alkalmas pillanatot lesi, hogy kiraboljon egy szegény embert. Nem lehet egy belvárosi üzletember, aki csak azért jött ki ide, hogy egy játékbékát vásároljon. Az ilyennek hogyan is lenne ideje ahhoz, hogy itt álldogáljon, a kis cukorkaüzletben és mindenféle kérdéseket tegyen fel. Az ilyesmi elképzelhető olyasvalakiről a szomszédságban, aki beállít viharkabátban vagy szegényes ruhában — de nem ilyen emberről, mint ez. Erik látta, hogy Zaritzky csak azért válaszolgat olyan engedelmesen, mert nincs más választása, nem tud menekülni a csapdából. Eszébe jutott Fabermacher elbeszélése a hitler-legények áldozatairól, akik fásultan várták sorsukat, mert úgy látták, hogy elkerülhetetlen. Erik undorodott a gondolattól, hogy tőle is így féljen valaki, de mit csináljon? Nem kiálthat rá: „Az isten szerelmére, ne féljen tőlem!"

Zaritzkyre nézett és meglátta rajta, most már pőrén és leplezetlenül azt a rémületet, amelyet szíve mélyén maga is érzett. Egyetlen további szó nélkül megfordult és kilépett az üzletből. Lassan ment tovább, a magasvasút acéllugasa alatt és amikor a megállóhoz ért, belecsúsztatta a bádogbékát a szemétkosárba. Zaritzky boltjához közelebb nem akarta

eldobni, mert ez olyan lett volna, mintha lenézné, megvetné, holott az igazi ok egészen más volt — valami olyasmi, ami a bűntudattal rokon.

Erik visszarobogott a belvárosba és úgy érezte, hogy valami belső ürességtől émelyeg. Egy kis idő múlva újra eszébe jutott Zaritzky és most már úgy gondolt rá, mint egy emberre, aki rég meghalt. Most, hogy nyugodtan átgondolta, egyszerre tisztán látta, hogy nem kell tartania tőle. Szabadalma olyan gyenge akadály, akár a papír, amelyre írták. Mire Erik vonata befutott a Grand Central pályaudvarra, Zaritzky találmánya szétfoszlott a semmibe. Minden megerőltetés nélkül ezernyi gyenge pontot talált benne. Szinte szánalmasan könnyű lesz végezni vele. Valóban meg se tudta már érteni, mért ijedt meg úgy, mit félt ettől az embertől? Hogy is tudott hatni rá ennyire? A harag és gyűlölet ködképe eloszlott, nem maradt belőle semmi. Még az is nehezére esett, hogy elképzelje, milyen érzés volt gyűlölni egy embert, akit sohasem látott. Hogy lehet gyűlölni egy puszta nevet?

A laborból felhívta Arnie-t telefonon. Hosszasan beszélt vele, alaposan megmagyarázta neki új szempontjait, ahogy a kérdést most látta. Végül sikerült teljesen meggyőznie Arnie-t.

— Igazán remek! — örvendezett Arnie. — Ha a saját szabadalmát két részre bontja, ez olyan, mintha egy hidat építene Zaritzky feje fölött. A maga utolsó érve tetszik nekem a legjobban. Zaritzky elgondolása valóban nem új, hiszen megelőzte minden ember, aki valaha is korcsolyát keszített. Egy ilyen egyszerű hasonlat, egy ilyen világos kép rögtön érthetővé teszi majd a dolgot a szabadalmi hivatal előtt. Hát most már nincs semmi baj. Lásson munkához, állítsa össze a szabadalmi leírást minél előbb és röpítse át hozzám. Majd megmondom Dempseynek, hogy már útban van. Őszintén megmondom, hogy már aggódtam magáért. Azt hittem, nem tud megbirkózni vele.

Erik letette a kagylót. Most már nem érzett semmit, csak fáradtságot. Elfelejtette megkérdezni Arnie-t, mi a véleménye egy új részvénytársaság alakításáról. Arnie megígérte, hogy nyilatkozik, mihelyt meggyőződött arról, hogy Erik ki tudja váltani szabadalmát. Újra fel kellene hívni, de már nem volt kedve hozzá, már nem törődött semmivel. Amit most csinált, több volt, mint egyszerűen megnézni Zaritzkyt. Megöltel azt az embert, legyűrte, lenyelte és közben le kellett nyelnie Zaritzky kétségbeesésének keserű ízét is — szinte támolyog tőle. A hulla, amit lenyelt, vassá változott benne, hideg fémkarmait belemártja vérébe, csontjaiba, idegeibe. Erik most már olyan keménynek érezte magát, hogy semmi sem érhet hozzá, hatolhat át rajta. Amikor hazaért — még mielőtt Savina bármit is kérdezhetett volna — rögtön azt indítványozta, hogy menjenek el egy moziba. Dermedten bámult a vetítő vásznon megjelenő szörnyű arcokra, kábultan hallgatta a hangszalag rikácsolását, de nem látott semmit és nem érzett semmit. Semmit a világon.

Egy hónap se telt bele és megtudta, miképp vélekedik Arnie arról a kérdésről, hogy lehet-e egy különleges részvénytársaságot alapítani a forgácsológép gyártására és árusítására. Mindezt magától Turnbulltól tudta meg.

Két héttel azután, hogy átküldte a szabadalmi leírást az ügyvédeknek, Turnbull behivatta dolgozószobájába. Útközben Erik megpillantotta Arnie-t a folyosón. Meglepte ez a találkozás.

— Engem keres? — kérdezte. — Várjon egy kicsit. Be kell néznem egy percre Turnbullhoz.

— Nem. A liftet várom — felelte Arnie. Érthetetlen módon mintha zavarba jött volna, és mély, kellemes hangja túlságosan szívélyesnek tűnt. — Éppen fel akartam magát hívni, hogy elköszönjek. Utazom Washingtonba — végleg ott telepszem le. Sikerült elintéznem az utolsó függő ügyemet is. — Kigyulladt a kis piros jelzőlámpa és már ki is nyílt a lift ajtaja. Arnie belépett a zsúfolt liftbe és még visszanézett. — De azért kapcsolatban maradok magával — mondta. — Feljövök New Yorkba minden weekendre. Hogy van Savina?

— Még neheztel rám.

— Nem tesz semmit, majd megbékül. Az asszonyok mind ilyenek.

Vigyorgott és köszöntésül megérintette divatos kalapját, azután a liftajtó rácsukódott kemény arcára, mint egy vasfüggöny.

— Gratulálni akarok neked a nagyszerű munkádhoz — mondta Turnbull Eriknek. Mosolygott és megveregette az íróasztala mellett álló karosszék ülését, mintha nem találna elég meleg és mégis férfias szavakat ahhoz, hogy kifejezésre juttassa, milyen szívesen látja Eriket. — És el akarom mondani neked, milyen remekül kihúztál a csávából az igazgatóság előtt — tette hozzá bizalmasan. — Már régóta rágják a fülemet azért, hogy túl sokat költök a laboratóriumra és más effélékre. Eddig nem említettem neked, hiszen végtére is az én feladatom a hátamat tartani helyetted. Emlékezz csak vissza, már kezdetben megígértem neked, hogy a dolognak ezt a részét majd elintézem én. Mi tagadás, sok bajom volt velük, de most aztán megmutathatjuk ezeknek a majmoknak, hogy kinek volt igaza. Hátradőlünk a karosszékben és a pofájukba röhögünk, mi? — Szinte rázta a csendes nevetés és szeretettel nézett Erikre. Csakúgy sugárzott rá. Annyira kedvelte Eriket, hogy megveregette a térdét. — Bizony, fiam, — folytatta — az a te kis trükköd, amellyel a forgácsológépet tökéletesítetted, határozottan megkereste azt a sok pénzt, amibe került. Egy pillanatra se gondold, hogy nem értékelem ezt.

Erik hátradőlt a karosszékben és megkönnyebbülten fellélegzett.

— Még nem is láttad a gépemet működés közben — mondta. — Még nem egészen kész, de örömmel bemutatom neked bármikor, ha úgy tetszik.

Turnbull megint vihogott.

— Nekem nem kell látnom. A fontos az, hogy Arnie O'Hare lássa, ő meg látta, nem igaz?

— Többször is.

— Nahát akkor a többi nem számít. — Turnbull szétterpesztette ujjait az asztalon. — A te helyedben olyan gyorsan lezárnám az ügyet, ahogy csak lehet. Mit gondolsz, mennyi idő kell neked ehhez?

— Idő? Mihez?

Turnbull furcsán nézett rá.

— Azt hittem, te meg O'Hare olyan jó pajtások vagytok? Hát nem mondta meg neked, hogy tárgyalásban áll velünk a forgácsológép ügyében? Hogy megvásárolja a jogokat a Feeder-Johnék részére? Éppen most ütöttük nyélbe az üzletet. Tíz perccel ezelőtt. Mindenben megállapodtunk az utolsó pontig. Csak éppen jogi formába kell önteni — csak ez a kis formaság van hátra.

Erik egy percig Turnbullra meredt. Arca fokozatosan falfehér lett, amint a rosszullét torkát szorongatta. Ez a szörnyű érzés néhány pillanatig tartott.

Turnbull társalgó hangon beszélt tovább, de arca őszinte meghökkenést árult el, amint látta, hogyan hat a hír Erikre.

— Hiszen tudod, hogy Arnie szoros kapcsolatban áll Feeder-Johnékkal a felesége révén. Nos, ez a forgácsológép história komoly veszélyt jelentett nekik, kiszoríthatta volna őket a piacról. Ha megfeszülnek, akkor sem tudtak volna versenyezni vele. Ismered a szerszámgép üzletet — nincs Amerikában még egy iparág, ahol ilyen éles volna a verseny — egyik kutya marja a másikat, még a kölykeik is felfalják egymást! Viszont a Feeder-John, ha megszerzi az új forgácsológépet, erősebb pozícióba kerül, mint valaha. Nos, ismered Arnie-t, nem lesz bolondja senkinek. Az ártól, amit kértünk, mindenki visszariadt volna, de Arnie már a múlt héten elfogadta. Aztán elrepült Clevelandbe és eladta az ideát a vállalatnak. Úgy is mondhatnám, hogy Feeder-Johnék mától kezdve nekünk dolgoznak, hiszen mindegy, ki vezeti a könyveket, az számít, ami a zsebbe befolyik, nem igaz?

Erik felállt. Arca most már kifejezéstelen volt, csak a szeme égett lázasan.

— Engem is eladtatok a géppel együtt? — kérdezte csendesen.

Turnbull újra meghökkent és kissé kizökkent kedélyességéből.

— Hogy képzeled azt? — felelte. — Nekik nincs tudományos osztályuk, laboratóriumuk. Nem foglalkoznak a gépek fejlesztésével.

— Hát akkor ki készíti elő a forgácsológépet gyártásra?

— Senki sem! — felelte Turnbull olyan hangon, mintha Erik valami ostobaságot kérdezett volna. — Minek az nekik? Csak nem bolondok, új gepet gyártani és régi üzletüket tönkretenni? Hiszen tízmillió dollárnyi még le nem szállított megrendelésük van, csak erre az évre, azokból a cikkekből, amiket most gyártanak. Ez a lényeg, érted?

— Így hát az én gépemet egy polcra teszik és ott fog porosodni?

— Csak addig, természetesen, amíg el nem jön az ideje. Most csak védekezésül vásárolták meg, de valamikor a jövőben még ez lehet a legértékesebb tétel a vagyonmérlegükben. És a Feeder-John részvényeinek húsz százaléka az American Machine tárcájában van. Így aztán mindenki boldog, beleértve még az igazgatóságot is. Azt akarom, hogy te is boldog légy, Erik. Mondtam már, hogy hálás vagyok neked, és az a nézetem, hogy az ilyesmit nemcsak szavakkal, de tettekkel is ki kell mutatni. Mától kezdve nyolcszáz dollárral többet vehetsz fel évente. És a dolog úgy alakult, hogy ezt Newarkban fogod felvenni — tette hozzá csakúgy mellékesen, de egészen más hangon. — Most egy időre becsukjuk a labort és minden erőnket a termelésre koncentráljuk. A te elméleteidet meg ezeket a dolgokat az esztergapadokra alkalmazzuk...

Erik fel és alá járt a szobában. Most hirtelen megállt és arcán keserű, tűnődő mosoly jelent meg.

— Nyolcszáz dollár? — mondta. — Számoljunk csak egy kicsit. Azt mondod, Feeder-Johnnak tízmillió dollárnyi hátralékos megrendelése van erre az évre. Vegyünk huszonöt százalék tiszta nyereséget, amiből húsz százalék a miénk. Ez további félmillió nyereséget jelent az American Machine-nek erre az évre, az adók levonása előtt. Miután ezt nekem köszönhetitek, egy százalék prémium igazán megilletne. Mennyi is az? Ötezer dollár.

— Nézd csak, Erik, — felelte Turnbull komolyan, — kellemetlen helyzetbe akarsz hozni engem. Ne felejtsd el, hogy Newarkban Frankie Hopper keze alatt fogsz dolgozni és így elkerülhetetlen, hogy neki nagyobb fizetése legyen, mint neked. Az ördögbe is, csak nem kívánod tőlem, hogy felemeljem Frankie fizetését. Miért? Csak azért, hogy neked még többet fizethessünk? Hidd el, jobb ez így, legalább lekötelezted a céget és erkölcsileg az adósaid vagyunk. Ezt senki sem tagadja. Nevess ki, ha úgy akarod, de viselkedj úgy, ahogy jó katonához illik. Majd meglátod, hogy az évek során még kifizetődik!

— Persze, — mondta Erik — természetesen!

Alig tudott beszélni, olyan kínos nevetés fojtogatta a torkát. Sikerült lenyelnie, de a fájdalom megmaradt. Turnbullra nézett és azon tűnődött, érdemes lenne-e ököllel az arcába vágni?

— De egy dologról megfeledkezel — mondta végre. — A szabadalmat még nem váltottam ki. Tegyük fel, hogy hirtelen elfelejtek mindent, amit a forgácsológépről tudok. Az ilyesmi megtörténhetik.

A sovány ember a kövér Turnbullon belül egyszerre olyan élesen előugrott, mintha kivésték volna. Székét lassan előre forgatta. Egy percig íróasztalára bámult, egyik ujjával az üveglapot ütögette. Azután Erikre emelte éles szemét.

— Megőrült? — rivallt rá recsegő hangon. — Elvitte az ördög a józan eszét, mi? Elvégzett nekünk egy munkát és felvette érte a fizetését. Ha nincs megelégedve, fel is út, le is út, mehet! Bármikor, akár ebben a pillanatban! Minden, amit csinált, minden, amit gondolt, minden, amit

szerkesztett, az American Machine tulajdona. Ha most holtan felfordul, öt perc alatt felveszünk egy másik embert és kiváltjuk a szabadalmat az ő nevére. Mit számít a név? Az ötlet kapja a szabadalmat, az ötlet pedig a mi tulajdonunk. Tehát ne szaladgáljon itt és ne mutogassa az izmait, mert itt mindenkinek vannak izmai maga körül, nagyobbak, mint a maga izmai — jóval nagyobbak! Most meg szaladjon vissza a munkahelyére és szedje rendbe a kísérleti gépeket, amiket összetákolt, csomagolja össze valamennyit, szép rendben, hogy minél előbb elszállíthassuk Feeder-Johnnak — megértette?

Elhallgatott, hogy lélegzetet vegyen, de az arca még sokáig vérvörös volt.

— Tudja mit? — folytatta. — Elhatároztam, hogy adok magának még egy lehetőséget, de csak azért, mert arra a meggyőződésre jutottam, hogy maga nem túlságosan okos ember. Vagy ha nem így van, annyi bizonyos, hogy hiányzik magából valami, amire szüksége van mindenkinek, aki fizetésből él. Egy bizonyos érzékre gondolok, érti? Magának szüntelenül éreznie kellene, hogy csak parányi része valaminek, ami sokkal nagyobb, mint maga, olyan nagy, hogy ostobaság provokálni és ennek a valaminek hűséggel, engedelmességgel tartozik. — Végül Turnbull így foglalta össze ítéletét: — Maga túlságosan individualista, ha éppen tudni akarja!

— Mindig azt hittem, a nyers individualizmus jó dolog.

— Persze, hogy jó, de csak nekem! — förmedt rá Turnbull. Magának nem!

Ravaszul pislogott Erikre, azután megtette az egyetlen dolgot, amellyel megtörhette Erik védekező haragját: egyszerre kedves lett. Felkelt a székből és körüljárta az íróasztalt.

— Hát mi bajod van, édes fiam? — mondta szelíden. — Nem tagadom, mindketten kijöttünk a sodrunkból. De legyen eszed, lásd be, hogy ez az üzlet, amit kötöttünk, mindenkinek jó. Magad is tudod, a cégnek nincs más kötelessége veled szemben, mint kiadni a fizetésedet, a te feladatod pedig rendelkezésünkre bocsátani a legjobb ötleteidet. Így alkudtunk meg, nem? Hát akkor mért lógatod az orrod? Valami mást képzeltél, valami mást szerettél volna? Ki vele! Mondd meg, mi az?

Erik leült a legközelebbi székre, mintha összeroskadna a fáradtságtól.

— Az úristenit, a kezedben vagyok! — mondta. Olyan mozdulatot tett, mintha valami rettenetes kín gyötörné. Úgy érezte, hogy a kétesztendős feszültség most hirtelen kirobban benne. Amint ott ült, úgy érezte, hogy egyszerre elszáll a haragja, de az ereje is, amit a haragjából merített. A fájdalom a torkából felszivárgott a szemébe és rettenetesen félt, hogy még sírva talál fakadni. Forró, emésztő gyűlöletet érzett a kövér gazember iránt, aki előtte állt, de amikor új hangot ütött meg, hálát is érzett iránta — ez olyan volt, mintha egy kis lámpa gyulladt volna ki a gyűlölet sötét barlangjában, és ez a csalóka fény úgy megigézné, hogy nem tudja levenni róla a szemét.

— Nem tudom — mondta rekedten. — Annyi bizonyos, hogy valami

egészen mást vártam. Azt reméltem, hogy külön vállalatot fogsz létesíteni a forgácsológép kiaknázására. Hát nem lett volna jó? — tette hozzá. — Hát nem volt kár eladni?

— Ugyan, ugyan! Mért vállaljam a kockázatot, amikor az a másik gyár készen áll és elintéz mindent? — kérdezte Turnbull józanul, észszerűen. — A te elgondolásodnak sok hátránya van. Először is az új adótörvény már eleve megesz minden új vállalatot. Azonkívül, — folytatta megfontoltan — hol találnék megfelelő embert az új gyár vezetésére? Egy embert, aki a gépünket is jól érti!

Ez a néhány szó és mindaz, amit Turnbull hangjából még ki lehetett olvasni, elég világos volt, de Erik — önsanyargató hangulatában — azt akarta, hogy Turnbull durván és leplezetlenül mondja meg, mit gondol.

— Hát szükség van arra, hogy magam jelentkezzem, önmagamat ajánlgassam? — kérdezte. — Nagyon jól tudod, hogy éppen erre az állásra fáj a fogam.

— Hogy téged? Soha! — felelte Turnbull lassan és megrázta fejét. — En már régen felbecsültelek, ítéletet alkottam rólad. Téged az üzlet valójában nem érdekel, az egész magatartásod más. Te valami tudományos problémának tekinted az egészet. Mi az, amit üzletembernek nevezek, és mi az, ami ketyeg benne, ami mozgatja? Ugye, nem tudod? Lehet, hogy igyekeznél úgy ketyegni, mint egy igazi üzletember és akkor két dolog sülhet ki belőle: vagy nem ketyegnél jól és az lenne a vége, hogy mindent összezavarnál; vagy túlságosan jól ketyegnél és akkor magadnak dolgoznál, nem nekem. Az első alkalommal faképnél hagynál minket, de magaddal vinnéd az új gyárat is. Ezt a kockázatot vállalja más, nem én. Az American Machine az a hely, amely neked való és szépen meg is maradsz itt. Nagyon sajnálom, de úgy van, ahogy mondom.

Erik hallgatott és fájdalmas, rángatózó mozdulattal elfordította fejét. Eszébe jutott minden: az a rengeteg munka, amit ebbe a kutatásba ölt, a gondolatok koncentrálásának megerőltető, gyötrelmes napjai és a diadal nehezen várt, ritka pillanatai. Az üstbe beledobta még magánéletét is — Savinát, szerelmüket, a családi békét és boldogságot. Mindezt kockára tette ostoba igyekezetében, hogy más embert faragjon magából. És feláldozta egy idegen ember reményeit, jövőjét is — Zaritzkyét. Ha nem töri meg Zaritzky szabadalmát, akkor az American Machine vagy Arnie okvetlen megvásárolja, és akkor ennek a szerencsétlen flótásnak egész életutja más irányba fordul. Miért is volt hozzá olyan könyörtelen? — kérdezte magától. — Lám, ezt érte el vele, ezért tette! De mindent, mindent hajlandó lett volna elfelejteni, csak egyet nem...

— Itt állok, — mondta — és az egész idő alatt egy kép lebeg a szemem előtt: a gépre vonatkozó feljegyzéseim egy fiókban porosodnak és a gép maga, ládába csomagolva, valami raktár mélyén rozsdásodik. — Megrázta fejét. — Mintha a saját sírkövemet nézném. Mondok valamit! Bánom is én, ki lesz az új részvénytársaság elnöke! De kezdjük el gyártani azt a nyomorult gépet, hogy működjék, hogy hasznát lássák! Frankie Hop-

perben több bizalmad ván, mint bennem — legyen ő az új gyár vezetője! Vagy ha nem akarsz új vállalatot, csináld a Gascon-gyárban. Csak csináld meg, az isten szerelmére! — Felállt és lehorgasztotta fejét, elfogadva a vereséget, még mielőtt csatába szállt volna. — Jól van, belátom, a gépet most még nem lehet piacra vinni. De hadd dolgozzam ki teljesen, addig a pontig, amikor már csakugyan piacra vihető! Legalább adj még néhány hónapot, azután, nem bánom, eltemetheted.

— Nem! — felelte Turnbull és hangjába most már komoly bosszúság vegyült. — A gép már nem a mi tulajdonunk. Mért adjunk nekik többet, mint amiért megfizettek?

— Azt kérdezted az imént, mért lógatom az orrom. Megmondom. Sokáig magam sem tudtam, igazában mit akarok. Eleinte azt hittem: pénzt. Egy hónappal ezelőtt úgy képzeltem, hogy dicsőséget, tekintélyt, munkám elismerését. De közben mindig biztosra vettem, hogy az egyetlen dolog, ami igazán számít, meglesz. Eszembe se jutott volna arra gondolni, hogy szögre akasztják!

Turnbull az asztalra csapott.

— Látod? Pont ez az, amire gondoltam. Az alapvető magatartásod rossz! Hát épeszű vagy, hogy még mindig annyira szíveden viseled? Ennyit sem kellene törődnöd vele! Tudom, hogy te szülted, a te bébid — az természetes! De az isten szerelmére, sikered volt vele! Abban az értelemben, hogy hasznosnak bizonyult a cég számára, vagyis ezerszeresen kifizetődött. Ez a fontos, ez a lényeges az üzleti életben, de te nem tudod megérteni! — mondta panaszos hangon, szinte sóhajtva. — Még annak sem örülsz, hogy fizetésjavítást kaptál. Úgy látom, fütyülsz rá. Még ha tízszer annyit kaptál volna, annak sem tudnál örülni!

Erik ránézett egy pillanatra és gyűlöletét mosolyba csomagolta. Remenytelenül megcsóválta fejét.

— Bár adná isten, hogy dühbe tudjak gurulni! Bárcsak olyan dühös lennék, hogy szétrúgjam ezt a házat! De még azt se tudom — mondta fáradtan. — Úgy érzem, mintha megbénultam volna.

— És ez nagyon jó, mert különben kénytelen lennék megfogni a bot vastagabbik végét, hogy újra visszapofozzalak a helyedre! — Turnbull kuncogott abban a reményben, hogy vigyorgása ragályos lesz, majd csillapító hangon, de nyomatékosan folytatta: — Most menj szépen haza, igyál valamit, meséld el a feleségednek, hogy felemelték a fizetésedet és feküdj le aludni. Holnap gyere be hozzám és jelentsd, mikor lehet a laboratóriumot kipakkolni. A könyvelési osztályunk nagyon megduzzadt, az új embereknek már nincs helyük, azok fognak oda beköltözni. Rettentően szűken vagyunk már itt, mondhatom. No, gyere ide, fogjunk kezet és felejtsük el azt a sok komiszságot, amit egymásnak mondottunk vagy egymásról gondoltunk.

Felállt és kinyújtotta húsos karját, vörös arca mosolygós volt, mint egy szégyenlős kamaszé. Erik ránézett és szívének legmélyebb ösztöne, minden meggyőződése ellenére megragadta azt a párnás, meleg kezet —

a történtek ellenére is örült és hálás volt, hogy egy ilyen csodálatos, ilyen megértő barátja van — akinek még a lehelletét is utálta, akit boldogan megfojtott volna! Mellét elszorították a viharos érzelmek és a kibuggyanással fenyegető, visszatartott könnyek mintha belül elöntötték volna a fejét.

— No, rendben vagyunk? Minden elsimult, mi? — kérdezte Turnbull jóságos kedélyességgel.

— Igen, Mr. Turnbull, minden jel arra mutat, hogy most szépen hazamegyek — felelte Erik olyan halkan, hogy szinte suttogásnak tűnt.

Válasza vagy teljes megadásra vagy iróniára vallott. Turnbull arckifejezésén látszott, hogy bizonytalanul libeg a két nézet között. Aztán széles mosoly ömlött el kövér arcán, mutatva, hogy a belenyugvás mellett döntött. Egyelőre mindketten ebben maradtak.

5

Erik lassan visszament a laboratóriumba. Amikor szobájába ért, csendesen betette az ajtót és egy percig úgy állt, rámeredve, mintha szégyellne megfordulni. Mert a szoba minden csücskéből elmúlt élete nézett vele rettentő farkasszemet. Akárhová pillantott, csak olyan dolgokat látott, amelyekhez feszült izgalom, elmélyedt figyelem és szívbemarkoló érzések emlékei fűzték. A gépek néma sora olyan volt, mint egy napló, amelynek lapjait most ki kell tépni, hogy üres semmi maradjon utánuk.

Odalépett a forgácsológép nyersen megmunkált, nehéz állványához és kezével gyengéden végigsimogatta. Azután karját a tetejére tette és fejével rátámaszkodott — fejét egyik oldaláról a másikra fordította lassú, vigasztalan mozdulattal. És így maradt jó sokáig.

Zaritzkyre gondolt. Hogy gyűlölte ezt az embert, hogy félt tőle! De mihelyt a szabadalmát legyőzte, ezek az érzések szétfoszlottak, meghaltak, mint ahogy maga Zaritzky is meghalt a számára. És könyörtelen becsületességgel bevallotta magának, hogy Zaritzky a jövőben sem jelenthet már semmit az ő számára.

Ugyanígy gondolkodik Turnbull és O'Hare most őróla. Eddig nyugtalankodtak miatta, sőt féltek tőle, hiszen fennállt a lehetőség, hogy valami módon fölibük kerekedik és végül a helyzet ura lesz. Amíg így állt a dolog, fontos ember volt a szemükben — valaki, akivel óvatosan kell bánni, akit tisztelni kell és becsülni. Számoltak vele, mint esetleges hatalommal, ő meg éppen ebből merítette az erőt, hogy hatalomra törjön. Most a csata eldőlt még mielőtt megvívták volna, és itt áll megverten, legyőzötten. Már nem jelent semmit, már nem létezik a számukra.

Ha nem tapasztalta volna ugyanezt Zaritzkyvel szemben, most azzal vigasztalná magát, hogy Turnbullt és O'Hare-t gyötri a bűntudat — az a legendás félelem, amelyet állítólag a győztes érez, ha áldozatára gondol. Ez egy kis vigasztalás volna számára, féltámasztaná büszkeségét,

talán még a csata sorsát is meg tudná fordítani valahogy. De most már tudta, hogy ez csak legenda, mítosz, amelyet a legyőzöttek találtak ki és tartanak életben nemzedékről nemzedékre. Hazug mese, sőt csalétek, mert gyengíti az ellenállást, az esetleges későbbi győzelem reményével kecsegtet, a pillanatnyi megadás árán. Nem, a győztes mindig zavartalanul sütkérezik dicsősége fényében, kénye-kedve szerint élvezi a zsákmányt és nyugodtan eltemeti a csata halottait.

Erik szívesen hitt volna a mítoszban, de arra gondolt, hogy legalább olyan érző ember, mint Turnbull vagy O'Hare és mégis könnyű szívvel, minden teketória nélkül eltemette Zaritzkyt. Mit várhat azoktól, miután megkötötték az üzletet az ő rovására? Nyilván meghalt számukra ő is. Amikor O'Hare elbúcsúzott tőle a lift ajtajában, ez annyi volt neki, mintha egy kőnek mondott volna istenhozzádot.

Erik ott állt a laboratóriumában, jelentéktelensége tudatától megbénítva. Érezte, hogy olyan ember, aki már áthágott pályafutása zenitjén. Mit várhat még? Számtalan megismétlődését annak, ami ma történt vele — sőt még annál is rosszabbat. Hiszen a mai napig még megvolt benne az a rugalmasság, amely a korlátlan jövőbe vetett hitnek köszönhető. De most már életfogytiglan arra van ítélve, hogy ne emelkedjék ki a tömegből, érje be szerény helyével alázatosan, és örüljön, ha megtarthatja azt, amije van.

Később, amikor a zsúfolt földalattiban robogott hazafelé és a bárgyú plakátokra bámult, igyekezett lerázni magáról fásultságát. Olyan volt, mint egy alvó ember, aki még aléltan fekszik, álmába zártan, még nem tudta áttörni álma falait, de már érzi, hogy mindjárt felébred és homályosan feltűnnek előtte a következő nap feladatai.

Amikor lakásába ért, levette könnyű felöltőjét és kalapját. Olyan gondosan fogta kezébe őket, mintha arra gondolna, hogy sokáig kell tartaniuk. Az előszobába kiszűrődő hangokból tudta, hogy már terítenek vacsorára. Az járt a fejében, hogy mit mondjon Savinának. Annyi év után még mindig nem tudta volna előre megmondani, hogyan fogadja majd Savina a hírt, mit mond majd, mit tesz? Azt se tudta, kit érint a dolog súlyosabban, őt-e vagy Savinát?

Elrakta holmiját az előszoba beépített szekrényébe és amikor megfordult, látta, hogy Savina ott áll és figyeli.

— Hol van Jody? — kérdezte Erik, éppen, hogy csak mondjon valamit.

— Egy kis barátja van itt, azzal vacsorázik — mondta Savina és gyengéd hangon megkérdezte: — Mi baj van, Erik? — Aggódva nézett rá, amint elment mellette. — Nem jól érzed magad?

— Semmi bajom — felelte. — Fáradt vagyok, ez az egész.

Bent leült, de nem csavarta fel a villanyt. Szemét eltakarta mindkét kezével és erőlködött, hogy összeszedje magát. Savina mozdulatlanul állt a szoba közepén. Pedig Erik azt szerette volna, hogy odaszaladjon hozzá, hadd szorítsa keblére a fejét.

— Jó hírem van a számodra — mondta Savina, de szava most már úgy hangzott, mintha maga is kételkednék benne.

Erik felkapta fejét. Arra gondolt, hátha Turnbull telefonált, amíg útban volt hazafelé. A remény felszökkent, de csakhamar kiderült, hogy üres tajték csupán, egy fáradt hullám habja, amit felkapott a szél.

— Mi az a jó hír?

Hangja olyan fásult volt, hogy Savina aggódva ráncolta homlokát.

— Hugo Fabermacher telefonált. Hétfőn lesz az esküvője Ednával — tüstént, ahogy bejöttek a városba. Azt akarják, hogy mi legyünk a tanúk. Csupa boldogság volt a hangja, így még nem beszélt soha.

Erik dühösen felugrott, valami ösztönnek engedelmeskedve, amelyen nem tudott uralkodni. Az ablakhoz sietett és forró könnyek öntötték el a szemét. Izzó tűhegyeket látott, parányi fénypontokat, semmi egyebet. Aztán kibuggyant torkán a szó:

— Vigye az ördög! Örülök, hogy nem kellett beszélnem vele!

— Miért?

— Miért! Mert akármennyire becsülöm is, a szemébe kellett volna nevetnem. Mert ostoba módon áltatja magát az egyetlen dologban, ami a szívéhez nőtt, ami a legfontosabb neki a világon. Nem is sejti, hogy a tanulmánya sohasem fog megjelenni, de én már tudom. Hogy beszéljek egy emberrel, akinek a jövőjét jobban ismerem, mint ő maga? Erre csak egy Turnbull képes, vagy olyan alak, mint Arnie O'Hare! Idehallgass, Savina — folytatta mohón, de elakadt, mert könnyei végiggördültek arcán. Bosszus mozdulattal letörölte és gyámoltalanul nézett Savinára. Az asszony most már ott állt mellette — arcán rémület tükröződött. Erik megrázta a fejét.

A következő pillanatban Savina kitárta a karját, hogy megölelje Eriket, és bizalomért könyörögve suttogta nevét, de Erik elhárította magától, nem engedte a közelébe. Nem akarta, hogy Savina megérintse vagy vigasztalja, mert sírt — jóságos ég, micsoda férfi az, aki sír! És nem tudta elviselni a rokonszenvét, hiszen Savina azt se tudta, mi történt. És amit Erik érzett, olyan fájó és nyomasztó volt, hogy az ilyen puszta részvét nem hozott volna enyhülést.

Erik elhúzódott tőle és szeme könnyesen csillogott, amikor elmondta, hogy mi történt. Keserűségében olyan rideg és tárgyilagos volt, mintha önmagát akarná bántalmazni. Savina hallgatta, nézte és szeme kitágult, majd elsötétült. De Erik így is, úgy is tisztán látta szemében a szeretetet. Savina ajka néma tiltakozásban remegett és végül félbeszakította Eriket:

— Úgy beszélsz, mintha úgy jártak volna el, ahogy kell és mindenben nekik volna igazuk. Mintha magadra haragudnál, nem ő rájuk!

— Én haragudjam rájuk? — fakadt ki Erik dühösen. — Éppen annyi joguk volt megkötni az uzletet a hátam mögött, mint nekem kijátszani Zaritzkyt. Sem az egyik, sem a másik nem becstelen, csak egyszerűen üzlet. Ezt csinálja mindenki. Nincs olyan törvény, amely kötelességévé tenné Turnbullnak vagy O'Hare-nek, hogy a gépemet gyártani kezdjék

és alkalmazzák. Az ő feladatuk az, hogy nyereséget mutassanak fel. Nézd, Savina, ne hagyd, hogy áltassam magam. Odalenn Cumberlandben még üvöltözhettem Hugo és Trasker miatt. Akkor még érthető volt a csalódásom, mert nem ismertem a dörgést. De most már feltettem magamban, hogy megtanulom a játék szabályait. Amikor elmeséltem neked, hogyan akarom kényszeríteni Turnbullt egy új vállalat alapítására, azt gondoltad, hogy tisztességtelen dolgon töröm a fejem. Pedig csak ravasz voltam, de nem elég ravasz. Beleütöttem az orromat az ő üzletükbe — ugyanannyi ésszel és járatlansággal, mint Zaritzky az enyémbe. Az etika kérdése nem tartozik ide. Amíg megtartod a játékszabályokat, semmi közöd az erkölcshöz, hiszen az erkölcsöt a szabályok határozzák meg.

— De ha boldogtalan vagy, akkor úgy látszik, valami hiba van a szabályok körül.

— A szabályokat nem azért találták ki, hogy az embereket boldoggá tegyék — felelte Erik. — Nem mondhatod, hogy a hóeke nem ér semmit, mert nem tud repülni. Amikor tervezték, nem is szánták repülésre.

— Nem adok semmit a szabályokra, amikről beszélsz! — kiáltott fel Savina. — Te szoktad hangoztatni a kísérletek bizonyító erejét. Nos, a bizonyítékot most az szolgáltatja, hogyan érzed magad. Ha betartottad a szabályokat, a jókat és a rosszakat egyaránt és végül mégis póruljártál, azt kell mondanom, hogy a szabályok nem érnek semmit.

— Jellemző rád, hogy ezt mondod! — fakadt ki Erik duhösen. — Talán még annak is örülsz, hogy így megnyirbáltak!

Savina elsápadt, mintha arcul ütötték volna. Egy percig nem tudott szólni. Szürke szeme fényesen megcsillant.

— Erik, — mondta végül, most már szelíden, szinte könyörögve — miért félsz tőlem? Miért taszítasz el folyton? Miért van az, hogy valahányszor bajba kerülsz, nem tudod elhatározni magad, mit csinálj: csókolj-e meg vagy gorombáskodj velem? — Gyengéd határozottsággal odalépett Erikhez és karjaival átfonta nyakát. Azután kényszerítette, hogy arcával arcához simuljon. — Amióta beszélni kezdtél, mindig csak ezt akartam, de valahogy nem tudtam megtenni.

— Miért nem? — súgta Erik és magához szorította az asszonyt. — Amióta hazajöttem, én is csak erre vágytam. Savina drágám, legyünk jó barátok, nagyon kérlek.

Savina megsimogatta Erik arcát. Erik elkapta a kezét és forrón megcsókolta.

— Akkor miért mondtad nekem, hogy talán annak is örülök, hogy megnyirbáltak? Valahol a szíved mélyén, esküszöm, azt hiszed, hogy gyűlöllek! — panaszkodott Savina.

— Dehogy hiszem, drágám, dehogy hiszem! — erősítgette Erik. Arcát erősen odaszorította Savina arcához és boldogan belehelte bőrének kedves, megszokott illatát. Akármilyen mesterséges parfőmöt használt is, ez a meleg pézsma-illat volt az, amiről mindig ráismert. Éjjel, ha aludt és arcát Savina hátához szorította, vagy minden intim percükben ez az

ismerős illat volt a meghittség és bizalom legtökéletesebb kifejezője. — Nem azt akartam mondani, hogy gyűlölsz. Inkább arra gondoltam, hogy sokkal okosabb vagy nálam! — mondta sóhajtva. — Sohasem tudom, mikor nevetsz ki, mikor korholsz és mikor szeretsz. Ezt éreztem, amióta csak ismerlek.

— Hogy okosabb volnék nálad? — ismételte Savina gyengéd csúfolódással.

— Ha talán nem okosabb, de tárgyilagosabb. Jobban meg tudsz ítélni mindent. Ezzel a képességgel születtél, én meg nem születtem vele, pedig nagyon éreztem a szükségét. Könnyen lehet, hogy ezért szerettem beléd.

— Ez nem túlságosan hizelgő.

— Igen ám, de ha nem vonzott volna benned sok egyéb is, akkor sohasem ismertelek volna meg annyira, hogy lássam, milyen tárgyilagos tudsz lenni!

— Ez már valamivel jobb — nevetett Savina halkan. — És most mondd meg, Erik, mi újság a cégednél a munkád körül.

— Gyűlölöm — felelte Erik sóhajtva. — És gyűlölök mindent, ami hozzá tartozik.

— Akkor hagyd ott! — nógatta Savina. — Nem hozott szerencsét egyikünknek sem. Fejezd be azt, amit még el kell végezned és menj el.

Erik kissé távolabb tartotta magától az asszonyt és figyelmesen nézte könyörgő arcát.

— Ezt komolyan mondod? — kérdezte lassan.

— Természetesen. Te nem odavaló vagy. Ha olyan ember volnál, akinek egyetlen célja, hogy karriert csináljon, akkor még lehetne értelme. De te más vagy.

— Igazad van — mondta Erik. Mély lélegzetet vett és úgy érezte, hogy megcsapja a szabadság csodálatos szele. — Csak addig ragaszkodom ehhez a helyhez, amíg nem akad valami más. Elmegyek tudományos tanácsadónak. Ezzel lehet igazán sok pénzt keresni és megvan az az előnye is, hogy az ember nem köti le magát egyetlen céghez. Igaz, hogy inkább az üzlettel, az eladással rokon, mintsem a tudományos kutatómunkával, de majd vigyázok magamra, nem engedem, hogy egészen elkapjon.

Savina egészen elhúzódott tőle és rémülten nézett rá.

— Erik! — kiáltotta. — Hát nem tanultál semmit? Ha a mostani cégedet is annyira utáltad, mert a találmányodat félretette, hogyan akarsz megbarátkozni valamivel, ami még utálatosabb? Kutatási eredményeidet és ötleteidet elárusítani csak azért, hogy a többlethaszonból neked is jusson valami? Az egész dolog nem neked való.

Erik járkálni kezdett a szobában.

— Hát mit akarsz tulajdonképpen? — kérdezte gyötrődve. — Csak nem kívánod tőlem, hogy feladjak egy évi hétezer dolláros állást és visszamenjek valami koszos főiskolába?

— Akkor fogadd el azt az állást, amit Fox ajánl.

— A mostani fizetésem feléért? Te talán hajlandó vagy megint egy olyan kis összegből élni?

— Akkor öröm volt veled élni, — felelte Savina — és most nem az.

— Bolond vagy! És arra nem gondolsz, amit Tony mesélt? Hogy katonai ellenőrzés alá kerül az egész?

— Hát lehet ez másképp háború idején? — vitatkozott Savina. — Te nem igazodhatsz Tonyhoz. Te nem vagy Tony, sem Arnie O'Hare, sem Hugo Fabermacher. Másrészről meg ők sem tudják megtenni azt, amit te tudsz. Tíz év alatt, amióta együtt élünk, sohasem avatkoztam bele az elhatározásaidba, ha a karrieredről volt szó. De most az egyszer a leghatározottabban beleavatkozom, mert nemcsak a munkádról van szó, hanem mindenről, ami kettőnknek drága. Kérlek, Erik — folytatta gyengéd unszolással — próbáld meg hat hónapig! Hat hónap után, ha látom, hogy boldogtalan vagy, tehetsz, amit akarsz — elmehetsz vállalati tanácsadónak, elvállalhatsz bármilyen állást, beléphetsz a hadseregbe vagy a haditengerészek közé, nem bánom, többé nem szólok bele!

— De lehet, hogy az egesz munka nem tart hat hónapig — vitatta Erik. — Meg vagyok győződve róla, hogy felsülnek vele, megbukik az egész. Csak nem kívánod tőlem, hogy életemből hat hónapot kidobjak a szemétbe!

— És az utóbbi éveiddel mit csináltál? Azok talán többet értek?

Erik dúlt arccal, kétségbeesetten állt ott. Tudta, hogy el kell mennie az American Machine-től, de az atomkutató munkát teljesen reménytelennek tartotta. Aztán újra eszébe jutott a pénz és úgy érezte, hogy minden terve ostobaság.

— Ne fordulj el, Erik — könyörgött Savina. — Beszéljük meg a dolgot!

— Adj egy kis időt, hogy gondolkodjam! — felelte kimerülten. — Úgy érzem, hogy kavarog a fejem.

— Nézz rám! — kérte Savina. — De ne ilyen dühösen, ne ilyen hidegen!

Megfogta a karját és megint maga felé fordította Eriket éppen úgy, mint az imént. Erik ezúttal odahajolt hozzá, valósággal ráborult, de Savina erősen megállt a lábán és elbirta egész súlyát. Volt idő, amikor Erik éppen erre vágyott a legjobban — hogy fejét Savina ölébe temesse és kisírja magát. De most úgy érezte, hogy ettől sem könnyebbülne meg. Úgy érezte, hogy egészen kiszáradt és valami szorongatja — csak a szíve mélyén fakadt egy kevés vigasztalás Savina megértő szeretetéből. De ez a kevés is olyan jó volt, olyan erősítő, bátorító. Tudta, hogy Savinának köszönheti — sokáig szorosan magához ölelte és lassanként eloszlott az a sivárság, amely az imént egészen elborította...

A következő hétfőn nem kelt fel reggel a szokásos időben: sokkal tovább aludt. Amikor felébredt, hallotta, hogy Savina Jodyval beszélget az ebédlő-konyhában. Savina reggelit főzött és előkészítette Jodyt az iskolába. Erik a másik oldalára fordult és fejét Savina párnájára tette — úgy érezte, hogy még ott lebeg Savina bőrének illata vagy legalább ennek az illatnak meleg emléke. Körülnézett a szobában és megállapította, hogy Savina felkelt ugyan, de még nem öltözött fel, bizonyára pongyolában ment ki a konyhába. Erik lerúgta a takarót és köntösébe bújt. A telefonhoz lépett és megmondta, hogy ma csak késő délután megy be. Amíg beszélt, furcsa nyomást érzett a gyomra tájékán.

Egy percig hallgatózott, a konyhából kiszűrődő hangokat leste, azután lassan visszatért az ágyba. Hanyattfeküdt, kinyújtózkodott, kezeit összekulcsolta a tarkóján és a mennyezetre bámult. Egyáltalában nem volt álmos, nagyon is ébren volt. Nemsokára hallotta, hogy nyílik a lakásajtó és Savina elbúcsúzik Jodytól a küszöbön. Ezután Savina bejött a hálószobába. Azt hitte, hogy Erik még alszik, leült az öltöző-asztalkához és kefélni kezdte a haját. Erik egyik könyökére támaszkodott és elnézte Savina ismerős mozdulatait, ahogy gyorsan végighúzta a kefét a haján.

— Hagyd azt — mondta Erik. — Gyere visza az ágyba.

Savina megfordult a támlátlan széken és mosolygott.

— Jóreggelt! — mondta. — Te is jobban tennéd, ha felkelnél. Esküvőre megyünk, nem felejtetted el, remélem. Telefonáltál az irodába?

— Azt mondtam, hogy csak délután megyek be. De az se biztos. Délután Foxhoz megyek.

— Komolyan mondod? — Savina abbahagyta a fésülködést.

— De mennyire! — felelte Erik és úgy tett, mintha nem venné észre, hogy Savina szeme hálásan felcsillan. — Már szólhatsz Alice-nak. Előbb vagy utóbb úgyis meg kell mondanod neki. Remélem, tudsz neki más helyet szerezni?

— Könnyű szerrel — felelte Savina.

— Hát akkor zárd be az ajtót és gyere vissza az ágyba.

Savina megint kefélni kezdte a haját, de szeme ránevetett a tükörből.

— És az illendőségre nem gondolsz?

— A pokolba az illendőséggel! — kacagott Erik. — Először is, ma esküvő van, ha nem is az enyém. Másodszor, ma nagy nap van, ma új életet kezdünk. Azonkívül: már nagyon várlak!

Savina kezét a hajához emelve, megint megfordult a széken és bizonytalan kíváncsisággal nézett Erikre. Egy néma pillanat és megértették egymást. Savina kissé elpirult és amíg haja a vállára hullt, gépiesen szorosabbra kapta magán a pongyoláját.

— Megváltoztattad a véleményedet az atom-munka felől? Most már úgy látod, hogy lesz belőle valami?

— Nem — felelte könnyedén, eltitkolva aggodalmát, azt a rettenetes

ürességet, amit érzett, ha a jövőre gondolt. — Egyáltalában nem bízom benne. Csak benned bízom.

Hirtelen kinyújtotta karjait és maga mellé húzta Savinát az ágyba, hogy kitöltse azt a meleg kis szigetet — az egyetlen meleg szigetet ebben a hideg, szürke, vigasztalan világban. Most nem látott semmit, csak Savinát és hálásan mosolygott rá.

HARMADIK RÉSZ

A VILÁG

ELSŐ FEJEZET

1

Erik lassan ballagott a kavicsos ösvényen az egyetemi épületcsoport bejáratától a Fizikai Intézet felé. Valamikor, régen ugyanez a rövid séta a pázsitok közt friss reggelek kezdetét jelentette; és most, annyi év után, még mindig emlékezetébe tolult, milyen volt ez az ösvény minden egyes évszakban és hogyan változott meg a képe, aszerint, hogy milyen hangulatban volt, amikor kavicsait taposta. Gyakornok korában gyakran megesett, hogy vakon sietett rajta végig, dühös türelmetlenséggel, hogy munkáját megkezdje. Máskor meg lassan lépkedett rajta és minduntalan megállt, mintha nem volna kedve szembenézni egy újabb nappal, amely nem hozhatott egyebet, mint kísérletei újabb kudarcát. De amikor végre befejezte kutatómunkáját Tony keze alatt és elnyerte a doktori fokozatát, akár meg is esküdött volna rá, hogy soha többé nem teszi be a lábát ide — legfeljebb mint látogató. Így jött el néhányszor az utóbbi évek alatt az American Machine-től, rövid tanácskozásokra, nyugodtan és fölényesen, abban a tudatban, hogy fontosabb helyet tölt be egy elevenebb és bonyolultabb világban. Szinte egy évtized telt el azóta és most megint itt van — visszajött, hogy újra kezdje reggeli útjait ebben a nagyon ismerős parkban. Mintha ott folytatná az életet, ahol akkor megszakította és nincs mit büszkélkednie az évekkel, amelyeket máshol töltött. Ha számonkérnék tőle — nagyon kevés eredményt tudna felmutatni.

Egyáltalán nem töltötte el örömmel és lelkesedéssel a gondolat, hogy visszajött, hazatért. Inkább úgy érezte, mintha újra magára húzna egy kopott felöltőt, amelyet már régesrégen sutbadobott. Sokáig lógott a lomszekrényben, elvesztette rendes formáját, de megőrizte a régmúlt események és érzések, remények és csalódások emlékét...

De mihelyt belépett az épületbe, valami változás szaga ütötte meg az orrát. Még a levegő is élénkebb volt, mint régen, mintha hullámokat verne emberek nyomán, akik csak az imént siettek végig a folyosón, valami fontos dologban. Még a csend is morajlott, mintha izgatott beszélgetés visszhangja szállna el fölötte. A lift mellett ládák álltak, most érkezett felszerelési tárgyak, kétméteres üvegcsövek kévéi és acélrudak kötegei. Az egyetem portásainak kellett volna ezt a holmit szétosztaniuk,

de nem értek rá, más sürgős megbízást kaptak, és a fizikusok sem voltak itt, akiknek ezt az új felszerelést küldték. Mindenki lótott-futott, sietett, halaszthatatlan dolga után szaladt. Szüntelen zúgás, zümmögés töltötte el az épületet. Erik úgy érezte, hogy egy ismerős világba lépett, amely egyszerre megváltozott. Még az órák is gyorsabban ketyegtek, száguldó sebességre ösztökélve mindenkit.

Fox dolgozószobájában megállt és mosolyogva nézett le egykori főnökére.

— Visszajöttem — mondta és keserű humorral vállat vont. Ez a megadó mozdulat egy halomba gereblyézte a Cumberlandban töltött éveket és a Turnbullra pazarolt eszeveszett erőfeszítést, hogy mindezt a sarokba söpörje. — Mit kell tennem? Mikor kezdhetem el?

Fox szürke, értelmes szeme sokáig pihent Eriken. Mintha mindent látott és mindent némán tudomásul vett volna — szánalom, részvét, sőt gúnyos fölény nélkül. Mosolyogva felállt és megszorította Erik kezét. Ez volt az első igazán szíves és barátságos gesztus, amelyet valaha is kimutatott iránta.

— Jó érzés magát viszontlátni — mondta halkan és egy pillanattal tovább szorongatta Erik kezét, mint szükséges lett volna. — Igazán nagy szívességet tett nekem azzal, hogy visszajött. — Végignézett rajta, de tekintetében valami bizonytalanság volt, amilyet Erik még sohasem tapasztalt nála. — A dolgok a fejemre nőnek, kicsúsznak a kezemből és szükségem van segítségre. Mit szóltak a maga emberei ott a belvárosban, amikor megtudták, hogy otthagyja őket?

— Hát fontos ez?

— Igaz. Hát ha így áll a dolog, mikor kezdheti el a munkát nálunk?

— Mikor? — nevetett Erik. — Én úgy érzem, hogy máris elkezdtem.

Fox bólintott. Erik úgy érezte, hogy csak a beleegyezésnek erre a kis jelére várt és máris teljesen elnyelte az idő, az új munka, a háború és az új feladataival járó idegőrlő felelősség.

Egy nagy hullám zúdult rá, erős sodrával elkapta és ide-oda forgatta zúgó, sötétzöld sírjában. Időnként feldobta a felszínre, de csak egy pillanatra, hogy levegő után kapkodva gyorsan körülnézzen, azután újra elnyelték a kavargó habok. Csak ilyen pillanatokban vette észre, hogy megint ősz van és megint elmúlt egy év. A sötét hullámsírban néha felmerült előtte Savina arca, magánéletének egy-egy elmosódott emléke, a minduntalan visszatérő sajnálkozás, hogy Jody felnő a szeme előtt, de sohasem jut hozzá, hogy két szót váltson vele. Így suhantak el a hónapok, az évek,— nem volt ideje élni, egyáltalában nem volt ideje semmire.

Sajnálta, hogy így van, de még ez a sajnálkozás is csak agyának hátsó zugaiban merült fel, oda perdítette munkájának gyilkos tempója. Mert Eriket magát is szédítő sebességgel sodorta az óriási hullám és úgy érezte, hogy egészen tehetetlen, akaratától nem függ semmi, legfeljebb az, hogy a következő pillanatban mit fog csinálni. És a hullám nőttön nőtt, már

valóságos heggyé tornyosult, amint közeledett az idő túlsó partjához. És akkor az egész áradat, amely magával hurcolta Eriket, nekizúdult a partnak olyan egetverő robajjal, mintha ki akarná szakítani az ember szívét és olyan lánggal, hogy talán távoli bolygókról is felfigyeltek rá...

És végül az ár visszahúzódott, de Eriket otthagyta a part fövenyén. Ott feküdt lihegve, aléltan, kimerülten, meztelenül — nem maradt semmije, csak a remény, hogy talán mégis megtalálja útját ebben az új világban, amely olyan megtévesztő módon hasonlított a régihez, minden részletében azonosnak látszott vele. Amint lassan feltápászkodott, hosszúhosszú csend volt a szívében — a rémület csendje. Mozdulni se mert, úgy leste, vajjon lába alatt a föld kibírja-e súlyát, vajjon ez a csend nem az utolsó, rövid pillanatot jelenti-e, mielőtt a világ darabokra szakad és a semmibe zuhan...

2

A háború évei mindent megváltoztattak az egész világon, kivéve Earle Fox dolgozószobáját — a Columbia egyetem Fizikai Intézetének ez volt az egyetlen csücske, amelyet nem érintett a változás. A többi folyosóra és emeletre rá sem lehetett ismerni. A legfeltűnőbb a fakorlát volt, amelyet minden liftajtó előtt felállítottak és katonák őriztek. Hol voltak már azok az idők, amikor minden ceremónia nélkül be lehetett lépni bármelyik laboratóriumba! Még most is, a háború befejezését követő télen, sok folyosón megmaradtak az őrök, de Fox ajtaja elől már régen eltávolították őket.

Ez a szoba teljesen változatlan maradt kívül és belül. Nem mintha a szabad kutatás utolsó bástyája lett volna, amely makacsul tartotta magát egy sötétebb korban is. Nem: csupán anakronizmus volt, amely létét annak köszönhette, hogy senki sem törődött vele. Egyszerűen észre sem vették.

Egy téli napon — az első békebeli február végén — Earle Fox professzor egyedül ült szobájában. Nem akart tudomást venni a búgó jelről, amelyet titkárnője küldött a külső szobából. Tíz lassú szívdobogás, tíz teljesen fájdalommentes érverés, amelyben még az öreg professzor aggódó kényeskedése sem talált semmi panaszkodnivalót — és már vége volt a nyugalomnak: a házitelefon újra búgott, újra rágni kezdte a fülét. Fox mozdulatlanul ült, minden figyelmét belső szervezetének ellenőrzésére koncentrálta. Utolsó rohama óta már három hónap telt el, de emléke még mindig olyan megrázó erővel élt benne, hogy nem tudott semmi egyébre gondolni.

Szíve úgy pihegett mellében, mint egy alvó madár, amely még nem eszmélt rá arra, hogy rab. Fox óvatos, merev mozdulattal odább húzta régi karosszékét — vigyázva, nehogy megbolygassa azt a finom, meleg valamit a mellében, azt a gyenge, alélt madarat, amely éppen csak hogy élt és pihegett.

Kinyújtott ujjával kimérten megnyomta a házitelefon gombját.

— Fox professzor úr? — Titkárnője mostanában mindig ezzel az óvatos kérdéssel kezdi, mintha nem volna biztos benne, hogy a gazdája még él. — Dr. Gorin van itt, a professzor úrral szeretne beszélni.

Fox sóhajtott. Amíg a munkálatokat át nem helyezték az ország nyugati részébe, Erik szobája volt a tudományos üzem igazi központja. Ott lent, a Fox szobája alatti emeleten, oldották meg a felmerült problémákat, adták ki az utasításokat, döntöttek mindenben. Fox már megszokta, hogy a nyitott ablakon keresztül onnan szűrődjön fel hozzá a vitatkozó férfihangok morajа, amelyből parancsolóan és sürgetően kiemelkedett Erik erélyes szava. Foxnak úgy tűnt, hogy a munkában résztvevő emberek minden energiája és életereje ott gyűlt össze Erik szobájában, ott kavargott és örvénylett, hogy azután megújult erővel áradjon szét mindenfelé. Idefent viszont nem történt semmi, csak egy öreg ember teszvesz-matat kényeskedve, hogy távol tartsa magától a fájdalmat és így töltse haszontalan, de drága napjait. Négy-öt évvel azelőtt, amikor Erik visszatért az egyetemre, Fox meg akarta mondani titkárnőjének, hogy dr. Gorin minden formalitás nélkül bármikor bejöhet hozzá, nem kell bejelenteni. De Fox valahogy nem szólt a titkárnőjének, mindig másnapra halasztotta. Kezdetben hanyagságból vagy feledékenységből, később már szándékosan: makacsul vonakodott feladni bármit is az előjogaiból, még ezt a jelentéktelen semmiséget is. Mert most, hatvankilencedik évében — miután túlélt két világháborút és egy nagy nemzetközi díjat is, amelyről már mindenki megfeledkezett — Fox még mindig megőrizte azt a becses kiváltságot, hogy magányának féltékenyen védett csendjében figyelhesse beteg szívverését.

Az ajtó kinyílt és belépett Erik. Termete csak valamivel volt magasabb a közepesnél, mégis sudárabbnak látszott, mint azelőtt, bár most inkább sovány volt, mint karcsú. Remek szabású, de már kissé kopott ruhája a nagyipar aranysugarában töltött pazarabb évekre emlékeztetett. Erik arca barna volt, mert nemrég jött meg New Mexicóból, ahol nyolc hónapot töltött. Sötét, nyugtalan szemét szarkalábak környezték, fekete haja már deres volt a halántékán és tarkója ezüstösen csillogott; homloka megnőtt, mert hajában a két öböl jobbra-balra erősen hátrahúzódott. Fox hideg tárgyilagossággal megállapította, hogy Erik harminchat événél idősebbnek látszik — talán azért, mert a vezető állásban eltöltött évek öntudatlanul is tekintélyesebbé tették a magatartását. De amikor mosolygott, Fox megint azt a sovány fiút látta benne, aki tizenöt évvel azelőtt jelentkezett nála azzal a vakmerő reménységgel, hogy talán sikerül az egyetemi gyakornokság Szent Gráljához eljutnia.

Fox követte Erik pillantását, amint körülnézett a szobában... ugyanazok az arckép-metszetek, mint régen, ugyanazok a könyvek — azóta meglehetősen elavultak — folyóiratok nagy halomban... Fox örült, hogy legalább letörlik róluk a port minden nap, hiszen énjének egy része mégis csak röstelkedett tétlensége miatt. Erik egy fáradt ember nehézkes moz-

dulátával leroskadt az egyik kemény székre: ezen szokott ülni, amikor megbeszélést tartott a professzorral.

— Professzor úr semmit sem változott azóta, hogy utoljára láttam — mondta Foxnak. — Mi történt itt egy év alatt?

— Csak nyolc hónapig volt távol, Erik — helyesbítette Fox. — Ha valaki szívdobogásokban számítja az időt, minden nap egy-egy eonnak számít, a hónapok meg olyan észrevétlenül mozognak, mint a külső csillagok. Csak az olyan fiatal ember, mint maga, Erik, engedheti meg magának, hogy hanyagul dobálózzék a hónapokkal.

— Egy évet mondtam? — mosolygott Erik. — Nekem úgy tűnik, mintha millió évig lettem volna távol. Lám, még csak februárt írunk, és ha végignézem, mi megy végbe a világban, el se tudom hinni, hogy a V—J nap* csak tavaly augusztusban volt. Los Alamosban minden csendes. Örülök, hogy eljöttem onnan — jobban mondva örülnék, ha nem lettek volna különös okaim arra, hogy visszatérjek New Yorkba.

Fox figyelmesen nézett rá egy hosszú percig, aztán megkérdezte:

— Mondja csak... hány éves volt az apósa?

— Majdnem hetven, azt hiszem. — Erik egyenesen Fox szemébe nézett és úgy tett, mintha nem venné észre, mi rejlik a kérdés mögött. — Itt is olyan gyorsan faképnél hagyják az emberek az atom-munkát, mint máshol mindenütt? Los Alamosban sokan csomagolni kezdtek már egy héttel azután, hogy lecsaptunk Hirosimára. Hallom, mindenütt így van — nem is lehet rossz néven venni.

— Apósának trombózisa volt, ugye? — kérdezte Fox.

Erik nem felelt rögtön. Fox a túlérzékenységében rögtön felismerte, hogy Erik habozása kíméletességből fakad. Kedve lett volna leplezetlenül könyörögni neki: *„Az isten szerelmére, mondjon el mindent! Csak erről beszéljen! Hát azt hiszi, érdekel engem egyéb?"*

— Igen — felelte végre Erik. — Trombózis volt.

— És amikor megtörtént... volt mellette valaki? — kérdezte Fox lassan.

— Savina édesanyja ott volt és azután Savina nővere is átjött. Most olyan furcsa a ház az öreg nélkül. Amióta visszajöttünk, igyekszünk rávenni a mamát arra, hogy költözzék el onnan.

„Az én feleségem meghalt — gondolta Fox. — Nincs otthon senki. Remélem, velem itt fog megtörténni és az ajtó nyitva lesz, hogy ne legyek egészen egyedül..."

Várt egy pillanatig és belső szeme óvatosan figyeltę az alvó, pőre madarat — leste lágy, húsos szárnyainak gyors, de erőtlen verdesését. „Senki ne nyúljon hozzá! — sikoltotta némán, titokban, a fekete csendbe. — Ne ijesszétek meg! Aludjék csak csendesen!"

— Mikor kezdi meg újra a munkát nálunk, Erik? — kérdezte aztán hangosan. — Amióta júniusban elment, nem történt itt semmi. Nálunk

* *Így nevezték Amerikában a japán kapituláció napját.*

is kezd minden széthullani. Jóformán nem maradt itt más, csak a kar tagjai, de őket is elfoglalják az órák... egytől-egyig tanítanak megint.

— Hát egyáltalában folyik még a kísérleti munka? — kérdezte Erik keserűen.

— Legfeljebb papiroson.

— Magam sem tudom, mit csinálnak! — kiáltott fel Erik. Az imént még nehézkesen mozgott. de most olyan fürgén felpattant, hogy Fox irigykedve nézte. — Most az a nagy kérdés mered elém, hogy mibe kezdjek? Tulajdonképpen azért jöttem ide, hogy tanácsot kérjek öntől. Nem akarok visszamenni az iparba. De azt sem tudom elképzelni, hogy atombombákat gyártsak. A mi tervünk eredetileg az volt, hogy az atomenergiát kutassuk. Most már más irányba terelődött az egész. Washingtonban azok az ostoba kihallgatások a végtelenségbe nyúlnak és senki sem tudja, ki veszi át az ügyet. Ha a katonaság veszi át, itthagyok mindent. De ha civilek veszik át, azt hiszem, csak spanyolfal lesz a katonák eltakarására. Felajánlottak nekem egy állást Stanfordban — rendes egyetemi tanszéket. Utóvégre abban a korban vagyok, amikor már tartanom kellene valahol, akármilyen úton járok is.

— Téved, ha azt hiszi, hogy az atomkutatást végleg félreteszik — mondta Fox lassan, minden érdeklődés nélkül. — Majd meglátja, újjászervezik az egészet. Valami bizottság alakul és átveszi az atomkutatás folytatását. Mindenki tudja, hogy azok a kihallgatások Washingtonban csak függönyül szolgálnak. Ezzel húzzák az időt, amíg eldől a harc a vezérkar, a külügyminisztérium és az ipari érdekeltségek között abban a kérdésben, kinek az ellenőrzése alá kerüljön a munka? De a bizottság egészen biztosan megalakul, sőt a személyi kérdéseket már most tisztázzák.

— Honnan tudja?

— Onnan, hogy engem is felszólítottak, vegyek részt benne. Még nem tudják, milyen címen, milyen fizetéssel, sőt még a hatáskörömet sem állapították meg. Mindezt majd később. Egyelőre csak a személyeket akarják lerögzíteni. De arról van szó, hogy a fizetés körülbelül tizenötezer lesz évenként. Ha elfogadja azt a tanszéket Stanfordban, mennyit kaphat ott?

— Hat- vagy hétezret. Mért kérdezi? — mondta Erik és kíváncsian nézett Foxra.

Fox az ujjaira bámult és azon gondolkozott, mióta olyan öreges a keze? Mostanában néha megtörténik, hogy a kezei valósággal megbénulnak. Valamikor szép dolgokat csináltak, finom munkát végeztek. Ma már nem érnek semmit. „Szemét, — gondolta a kezéről fásultan, elkeseredés nélkül — ki lehet dobni a szemétdombra."

— Valószínűleg megkaphatja az egyik állást a bizottságban, ha kedve van hozzá, Erik. Én a magam részéről elutasítottam, de mást ajánlottam magam helyett. Innen nem akarok elmenni. Már túl [illegible] a nyug-

díjazási koron, de itt még meghagynak. — Elhallgatott, majd tűnődve folytatta. — Valamikor én is görbe szemmel néztem az öregekre és nem tudtam megérteni, hogy nincs bennük semmi büszkeség... két kézzel kapaszkodnak az állásukba, holott tudják, hogy nem érnek már semmit. De most már látom, hogy van ez. Az egyetlen dolog, amihez az öreg ember könyörtelenül ragaszkodik: hogy megmaradhasson a helyén... nem törődik vele, akármit gondolnak is róla. Itt még kihúzhatom jó sokáig, de Washingtonban nem. Már a gondolat is képtelenség, hogy egy olyan állást velem töltsenek be. Mit szépítsük a dolgot? — Könyörtelen őszinteséggel nézett Erikre. — Nincs még egy ember, aki olyan jól tudná, mint éppen maga, hogy a munkám már nem ér semmit.

— Badarság!

— Nem badarság! 1941 óta, amikor maga idejött, kezébe vette a dolgokat, elvégez helyettem mindent. Mindig megbeszélte velem, de ez csak formaság! Mindketten tudjuk, hogy a fontos kérdéseket mindig maga döntötte el.

Erik elfordította fejét. Talán tiltakoznia kellene most... hangoztatni, hogy Fox maga sem tudja, tanácsai milyen sokat érnek. Persze, nem így van és mindketten tudják, hogy nem így van. Azonkívül Fox nem az az ember, aki szereti a hízelgést. Annál már sokkal büszkébb, és megérdemli azt a kíméletet, amelyért némán esedezik. Fox nemsokára meghal és Eriknek rövidesen el kell döntenie, hogy mit csináljon a maga hátralevő életével... ezt is jól tudták mindketten.

— Nem tudom — mondta. — Először is, nincs sok kedvem ehhez a washingtoni álláshoz. Másodszor pedig, az a banda, amely hamarosan kezébe kaparintja az atomkutatást, úgysem fogad el engem. Nagyon jól tudják, hogyan vélekedem az atombombáról. Mindent tudnak.

Fox bágyadtan mosolygott.

— Téved — felelte. — Vagy nem tudják, vagy nem bánják. Annyi bizonyos, hogy Holtzer szenátor, amikor megemlítettem neki a maga nevét, örömmel kapott rajta.

Erik összeráncolta homlokát.

— Engem akarnak? — kérdezte kétkedően. — Megfelelek nekik?

— Ha nem hiszi el, bármikor felhívhatja Holtzert a washingtoni szenátus titkárságán. Ő maga kért meg, hogy mondjam meg magának: lépjen vele érintkezésbe a jövő héten.

— Már ott tartana a dolog? — kérdezte Erik.

— Azt feleltem, hogy maga a napokban New Yorkba érkezik, mert meg kell látogatnia az anyósát. És azóta Holtzer szenátor telefonált nekem, nem én neki. Személyesen érdeklődött, mi van magával. Ebből is láthatja, hogy maga az ő emberük.

— Nem értem! — csodálkozott Erik. — Mivel magyarázza ezt?

— Én éppen magától vártam a magyarázatot — felelte Fox lassan. — Azt gondoltam, maga talán megváltoztatta a véleményét, amióta utoljára beszéltünk egymással.

— Megváltoztattam a véleményemet? Idehallgasson! Jobban irtózom az atombombától, mint valaha! Ott voltam Los Alamosban, a próbarobbantásnál. Láttam, hogy működik ez az átkozott micsoda! És szeretnék beszélni Holtzer szenátorral — ha semmi másért, csak hogy megmondjam neki, mi a véleményem erről!

Fox ráncos, beesett arca az íróasztalára meredt, szeme üvegessé vált és bénultságában bambán a levegőbe révedt.

Mellében az alvó madár hirtelen felébredt és ragadozó saskeselyűvé változott, vadul csapkodott szárnyaival, hogy húskalitkájából kiszabaduljon. Éles csőrével és karmaival dühödten téptе, marcangolta gazdáját és félelmetesen, fájdalmasan fojtogatta. A tébolyító szárnycsapkodás, a részeg tántorgás hol jobbra, hol balra, a végtelen facsarás gyötrelmes kínja olyan ijesztő volt, hogy nem lehetett kibirni. A fájdalom kiöltötte ezernyi nyelvét, átjárta Fox minden tagját, a tarkójába hatolt. Úgy érezte, hogy fel kell tépnie a mellét, össze kell roppantania törékeny bordáit, hogy az a borzalom kiszabaduljon és elhagyja a testét. Belülről sírt és sikoltozott, jajveszékelése betöltötte ezt az egész kietlen világot... Valójában néma volt, meg se tudott mozdulni.

Mint máskor, is, a roham első pillanatai úgy meglepték, hogy először nem is érzett mást, csak csodálkozást. Tárgyilagosan megállapította, hogy a kín sokkal marcangolóbb, mint ahogy emlékezetében élt. Azután mindent elborított a fájdalom, a személyes kín — úgy fájt, mintha egy ember, akit rabszolga módra imádott, galádul elárulta volna. De most testének minden porcikája részt vett az árulásban. Keze gyengén rángatózott az íróasztalon és ajka olyan volt, mint a gumi — csak ennyit tudott suttogni:

— Erik... a pirulát...

Igen, megcsalta és elárulta mindenki: a teste, az egész világ, az élettelen tárgyak, a barátok, még Erik is. Erik úgy tett, mintha talpra szökkenne, de Fox szemében lassan mozgott. Az íróasztal fiókja nem engedelmeskedett otromba, ügyetlen kezének... és amikor végre megtalálta a kis fiolát, az a pirulákkal együtt elgurult, miközben a perzselő fájdalom olyan mélyre fúródott, hogy nem lehetett kibírni tovább — még egy pillanat ezredrészéig sem. Most már csak azért imádkozott, hogy egy kis pihenőt kapjon — az életét is odaadta volna érte. Mint ahogy forró nyári napokon nedves sóhajnak érezte a hűvösebb szellő legkisebb leheletét is és a közelgő eső előrenyargaló üzenetét látta benne, olyan mohón leste most a halál nyirkos szagának első fuvallatát, mint a végtelen, üres nyugalom előízét.

A roham elmúlt, mint egy rövid vihar, amely hirtelen jön és gyorsan kitombolja magát. Fox megint ott volt, ahol az előbb, amikor a vihar elkapta: elpusztított életének kietlen sivatagában. Egy percig kimerülten ült és megint elfogta a csodálkozás, amelyet könnyedén kipárnázott az édes érzés, hogy elállt a fájdalom. Azután bénultsága mélyéből felpillantott Erikre, aki aggódva hajolt fölé. Az íróasztalon néhány pirula

hevert. Fox nem emlékezett rá, vajjon szájába dugtak-e egyet belőlük. Élt, még mindig élt és csak ez a fontos. Meg is akarta mondani Eriknek, de nem volt rá szükség.

3

Erik hazavitte Foxot nagy, elhagyatott lakásába, amely a Drive sétányára nézett. Tizenöt évvel azelőtt, amikor itt nyílt meg előtte a tudományos élet, azt hitte, hogy ez a lakás tágas és fényűző. Noha belvárosi lakás volt, valahogy körülvette a régi hagyományok levegője, mintha a tudósok nagyszerű beszélgetése annyira átjárta volna, hogy a falak azután is örökké visszaverték a szellem csillogó sugarát. A lakás most halott volt, hideg és komor. Fox titkárnője megállapodott egy takarítónővel, hogy eljön ide kétszer hetenként. Ez az asszony letörülte ugyan a port és a mocskos korom-esőt, amely szüntelenül beszállt az ablakokon, de nem tudta melegebbé és otthonosabbá tenni a sötétre pácolt bútort, a kifakult függönyök merev ráncait. Még az emberlakta helyek szagát sem lehetett itt érezni.

Foxnak nem volt kedve hazamenni, de arról hallani sem akart, hogy Erik orvost hívasson. „Minek az? Mit tehet egy orvos?" Foxnak csak egy kívánsága volt: hogy ne maradjon egyedül. Erik kiolvasta félelmét a szeméből és megkímélte attól a megaláztatástól, hogy kénytelen legyen szavakba foglalni.

— Engedje meg, hogy itt maradjak éjszakára — mondta gyorsan. — Majd felhívom Savinát és értesítem.

Fox bólintott. Habozás nélkül félredobta büszkeségét. Csak ezen az éjszakán jusson keresztül, gondolta magában, akkor már rendben lesz minden. Csak egyszer lássa még a reggelt, csak egyszer érezze, hogyan rezdül meg a hűs levegő a napsütésben. Már régen volt, — istenem, milyen régen — hogy ilyen gyönyörűséget szerzett neki a szellő simogatása, a még távoli tavasz előreküldött illata. Hol van már az az idő, amikor fiatal volt és szive álmokkal teli! Immár évek óta elbújt a világtól, egészen begubózott, el akart felejteni mindent, és azt akarta, hogy őt is elfelejtsék. Mit ér ez az élet, amely unalmas lett, elvesztette minden ízét és tele van félbolondokkal. Nem, az élet nem ér semmit, de azért ilyen halálra sohasem gondolt. Nem félt tőle soha, most sem a haláltól félt, de rájött arra, hogy a meghalás kínja elviselhetetlenül lealázó. Kell, hogy legyen könnyebb módja is, könnyebb és gyorsabb. De az is lehet, hogy az utolsó perc mindenképpen borzalmas — csak nincs senki, aki beszámolhatna róla. Gondolatai egy idő óta jóformán csak ezzel a kérdéssel foglalkoztak.

Agyba feküdt, de szemérmesen ragaszkodott hozzá, hogy magára maradjon, amíg el nem végzi ezt a rituálét. Csak azután engedte meg Eriknek, hogy bejöjjön a hálószobájába. Kint leereszkedett az éjszaka a söté-

ten hömpölygő folyóra. Fox egy ideig kibámult az ablakon és nagyokat nyelt. Amikor végre megszólalt, hangja halk és tompa volt. Időnként meg kellett nedvesítenie száraz ajkát.

— Nincs sok, amit el kell rendeznem arra az esetre, ha valami történik velem ma éjjel.

— Nyugodt lehet, ma nem következik be.

— És ha holnap? — kérdezte Fox gúnyosan. Valamikor hatalmas, izmos ember volt, de teste most szinte laposan elterült a takaró alatt. — Egy évvel ezelőtt végrendeletet készítettem. de az ügyvédem közben meghalt és még azt sem tudom, ki vette át az irodáját. A végrendelet egy példánya a széfemben van, és majd adok magának egy külön kulcsot hozzá. Egyéb irataimat, rengeteg feljegyzésemet megtalálja a tanári szobámban és a dolgozószobám szekrényeiben, itt a folyosó végén. A legtöbb már elavult és nem ér semmit, de azért szeretném, ha maga és Fabermacher átnéznék az egész anyagot, hátha találnak benne valamit, amit még fel lehet használni. Hallott valamit róla? — tette hozzá és hangja sóvárgó volt.

— Jó, hogy eszembe juttatja! — felelte Erik és motozni kezdett kabátja zsebeiben. — Ma reggel, amikor felkeltem, egy levelet találtam tőle az öltöző-asztalkán. Zsebre tettem, hogy majd később elolvasom, de megfeledkeztem róla. — Végre megtalálta a borítékot. Meglepetésére észrevette, hogy hátul már ki van bontva. Lassan kihúzta belőle a levelet és közben a bélyegre pillantott. — Ejnye, hiszen ez már két éves! — mondta bosszankodva és visszadugta a levelet. — Nem tudom, hogy került most az asztalkára, de ez is mutatja, milyen zűrzavarosan élek mostanában. Fabermacher, úgy tudom, Washingtonban van.

— Igen — felelte Fox lassan. — Úgy hallom, a felesége valami állami állásban van, Hugo meg egy intézetben dolgozik, a Smithsonianben. Vagy talán maga mesélte ezt nekem?

— Igen, azt hiszem — mondta Erik, aztán egyenesen megkérdezte a szoba félhomályában: — Mit gondol, valóban Regan akadályozta meg, hogy igazolják Fabermachert a vizsgálatokon, annyi éven keresztül?

Fox vállat vont. Ágya mellett kis lámpa égett és bágyadt, sárga fénye a vánkosokra hullt.

— Ki tudná azt megmondani? És fontos talán? Fabermacher nem veszített vele semmit. De azért szeretném látni a fiút — fűzte hozzá tűnődve és hangja gyerekes lett, csodálkozó. — Most, hogy visszanézek a múltba, úgy rémlik, hogy mindig félt tőlem. Mi oka lehetett rá? Maga talán tudja?

— Nem — felelte Erik. Most azokra az évekre gondolt, amikor Fox mélységes közönyével megbénította Hugót és munkáját terméketlenné tette. Fox, persze nem vette észre. Most már késő lenne megmondani neki az igazat, nem használna se neki, se Hugónak. — Azt hiszem, téved. Hugo mindig nagyra becsülte önt. Többre tartotta, mint bárki mást.

— Igen? No, ennek örülök — mondta Fox egyszerűen és meginit kinézett az ablakon a folyóra.

Erik egy karosszékben töltötte az éjszakát Fox szobájában, míg az öregember szundikált. A lámpa alig oszlatta el a sötétséget a ráncos arcról és a párnákról. Az álomszerű, derengő fény behatolt Erik agyának rejtett csücskeibe, amelyeket tudatos gondolatai már legalább két évtizede elkerültek. Amint itt ült a félhomályban, az ággyal szemközt, a szoba másik végében, eszébe jutott az az éjszaka, amikor haldokló édesapja mellett virrasztott. Már sok-sok év óta nem gondolt arra a régen elmúlt, komor télre. De egyszerre megelevenedtek a benyomások, amelyek akkor, serdülő fiú korában csak futólag érintették, de mégis megmaradtak benne. Most az érett férfi szemével nézte őket, vizsgálta meg újra. Ha akkor zokogott, most tudta csak, miért tette: bizonyára önmagát sajnálta, nem az apját — egy gyermektől nem is lehet mást várni. Ezt Jody példája is bizonyítja. Jody egyszer megtudta, hogy halál is van és sírva fakadt. Sírt, mert arra gondolt, hogy egyszer neki is meg kell halnia és szomorúságtól megtört szívvel tűnődött azon a nagy-nagy veszteségen, ami a világot éri, ha ez majd végül bekövetkezik. Azután még egyszer sírva fakadt, amikor megtudta, hogy Eriknek is meg kell halnia egyszer, de ezek a könnyek gyorsan felszáradtak, mihelyt megnyugtató választ kapott erre a kérdésére: „És mi lesz velem, ha apa meghal? Akkor ki vigyáz majd énrám?" Egy gyereknek valóban csak ez lehet fontos — hogy valaki vigyázzon rá és gondoskodjék róla. Erik maga korán árvaságra jutott és atyai gondoskodás nélkül maradt — mégis felnőtt. Most látta csak, hogy a könnyek, amiket az ont, aki életben marad, hiábavalók.

És amint emlékezetébe idézte azt a másik szörnyű éjszakát, eszébe jutott, hogy milyen fásultan várta apja halálát. Akármilyen kegyeletsértő, de igaz. Mindig könnyű beletörődni abba, ami kikerülhetetlen — egy másik ember számára. Az igazi szomorúságot az első pillanatban érezzük, amikor megtudjuk, hogy személyes veszteség fenyeget. Egyébként a veszteségbe gyorsan belenyugszunk, még mielőtt bekövetkezett volna. Így viselkedett Erik akkor is, amikor Fabermacher betegségéről értesült.

Ezután újabb emlékek kerültek sorra. Eriknek eszébe jutottak Hugo kétségbeesett kísérletei, hogy elkerülje Foxot. Ezzel szemben Erik minden erőfeszítés nélkül, egészen könnyen megfért az öreggel. Erik szemében Fox nem volt más, mint egy ember, aki nem törődik semmivel; egy ember, akit nem érdekel az élet, mert elvesztette érdeklődését a munkája iránt. Így nem is csoda, — gondolta Erik — hiszen mi tarthatná az embert életben, ha nem a munkája? A puszta élet önmagában nem érdekes, a győzelem és kudarc, a szerelem és magány ellentéte adja meg zamatját — vagyis az, amit az ember maga visz bele. Az életnek lényegében csak egy ismertetőjele van: az a képesség, hogy fájdalmat érezzünk. A fájdalom volt az, amely Foxot végül ráeszméltette arra, hogy valóban

él. De a felismerés túl későn jött, túlságosan romboló formában és olyan fokon, amely a legprimitívebb szervezetekkel rokon. Ebben rejlett Fox egész létének végső iróniája.

Éjjel két órakor Fox megpróbált felülni az ágyban, mintha utat akarna törni magának a kősziklák közt, amelyek rázúdultak, hogy eltemessék. A végső tusa szívós és borzalmas volt. És Erik, aki már azt hitte, hogy beletörődött az öreg ember halálába, odarohant hozzá, be akart préselni néhány pirulát a szájába, de nem tudta szétfeszíteni görcsösen összeszorított állkapcsát, pedig beleizzadt a hasztalan erőlködésbe. Megrázta az öreg embert és őrült igyekezettel ütögette elgyötört arcát — így akarta figyelmeztetni arra, hogy más út is van azon a sötét úton kívül, amelyen elindult. De az egész alig tartott egy percig. Erik újra leült és tehetetlenül figyelte, hogy illan el szeme előtt az életerő utolsó ködfoszlánya. Ekkor félelmetes világossággal megjelentek emlékezetében apja utolsó percei. Most értette csak meg, miért kerülte húsz év óta mindig, hogy szüleire gondoljon és miért érezte egészen eddig a percig, hogy olyan ember, akinek nincs multja, akinek nincsenek gyökerei.

Amint ott ült szemtől szembe Fox holttestével, Erik végre megértett mindent. Nem hagyta el apja halálos ágyát érzéketlenül. Mert tizenöt éves korában — amikor elég idős volt ahhoz, hogy tudomásul vegye, de nem elég öreg ahhoz, hogy megértse — átélte a szívfacsaró veszteség olyan percét, mint ez: a bárgyú tehetetlenség szörnyű percét. És ez túlságosan fájdalmas, túlságosan ijesztő volt.

Hátrahúzódott és hagyta, hogy az ernyedt test visszazuhanjon a párnára Érezte, hogy elborítja a veríték, inge csupa víz. Felállt, ostobán, tántorogva. Valahogy megtalálta a telefont és felhívta a végzett hallgatók továbbképző tanfolyamának dékánját, akit régi barátság fűzött Foxhoz. Olyan barátok voltak, akik egy fél életen át alig beszélgettek, csak mindig őszintén és melegen üdvözölték egymást. A dékán hangja elárulta mély megrendülését. Azt mondta, hogy tüstént átküldi saját orvosát, azután átjön maga is.

Erik kiment a sötét konyhába és felhajtott egy pohár vizet. Azután betámolygott a hideg, rideg nappaliba és az egyik ablak elé állt, amely a folyóra nézett. Kitárta az ablakot, odahúzott egy széket és sokáig ült a dermesztő sötétségben. Megborzongott, mégis örült a csípős szélnek, bár ebben a pillanatban semmi sem tudta volna megszabadítani a halál salakos ízétől, amely szájában savanyún összegyűlt, a hideg bűztől, amelyet mar orrában vélt érezni, a mélységes levertség sárgás-szürke lepedékétől, amely elborította szívét.

Eszébe jutott az a reménykedő hangulat, amelyet ma délután magával hozott Foxhoz. Ez abból a meggyőződésből fakadt, hogy most, amikor minden téves törekvés romjait eltakarította útjából, végre megkezdheti igazi életét. Az egyetlen kérdés az volt: melyik úton haladjon előre? Itt állt, harminchat éves korában — életének legalább a felével a háta mögött és szakmabeli alkotóképességének igazán nagyobb felét kimerítve. Ha

az, ami még hátra van, éppen olyan gyorsan elrohan, mint az, ami megelőzte; akkor igazán nem maradt számára több, mint néhány perc. És e percek mindegyike olyan rövid, hogy kár minden pillanatért, amit előkészületekre vagy válogatásra tékozolna.

Nézd csak Foxot: a halála, ahogy meghalt, és még inkább, ahogy élt — mind merő megtagadása annak, amit valamikor magának és a világnak ígért. Erik most már világosan látta, mit ér a hívságos önámítás és az a kicsinyes eredmény, amit el lehet érni. Ha van valami tanulsága a mai estének, a következtetés nem lehet más, csak az, hogy az ember ragadjon meg minden örömet és kielégülést, amit az életből ki tud préselni, mielőtt a kikerülhetetlen végső gyötrelem bekövetkezik. A halandó testet ki kell használni, ki kell facsarni az utolsó cseppig, amíg nem késő.

Amikor Fox arról az állásról beszélt, amely a washingtoni bizottságnál betöltésre vár, Erik eleresztette füle mellett a megjegyzést, hogy az állás évi tizenötezer dollár fizetéssel jár. Most minden egyes dollár különkülön megcsillant előtte, jelentőséget nyert, csábító ígéret volt. Feltette magában a kérdést: mint tudós, el tudja-e fogadni az atombomba jelenlegi politikai felhasználását? A válasz az volt, hogy utálja és gyűlöli, a megcsalt és kijátszott emberek szenvedélyes haragjával fordul ellene. És mint tudós, nem akarja-e inkább az atomenergia kifejlesztését arra használni, hogy az emberi jólét kiapadhatatlan forrásául és a béke biztosítékául szolgáljon? Hát választhat-e épeszű ember mást?

A borzalmas igazság az, hogy elsősorban nem tudós, hanem ő is közönséges ember. És éppen ma este látta, hogy a végső pillanatban, a halál pillanatában mindenki csak ember — semmivel sem több és semmivel sem kevesebb. Eleget töprengett és tétovázott: legfőbb ideje, hogy élni kezdjen — bármilyen áron!

4

A Volterra-lakásba minden reggel beszökött a vidámság a napfénnyel együtt, amely aranyözönével elárasztotta a tiszta szobákat és megfiatalította az ódon bútorok kopott, foszladozó huzatát. Erik kinyitotta szemét és a szikrázó napfényben szinte elfelejtette mindazt, ami tegnapelőtt éjjel történt.

A hajnal előtti sötét órákban sorra beállított a halottas lakásba — az orvos, a dékán, végül a temetkezési vállalat embere. Amikor elmentek, Eriknek sem lehetett már ürügye arra, hogy ott maradjon. Vagy huszonöt tömböt megkerült a belvárosi utcákon, az alvó házak között. És hiába határozta el, hogy nem kelti fel Savinát: tüstént bement hozzá, hogy közelségében vigasztalást leljen.

Most, a téli nap ragyogásában eltartott néhány percig, amíg ráeszmélt arra, hogy délben részt kell vennie a temetési szertartáson, az egyetemi kápolnában. A fényes nap előzte a lebegő kísértetet, amely elől tegnap

még nem tudott elmenekülni. De most is hamarosan felbukkant újra, sötét emlékek kíséretében. Az ébredést követő percek csak ideiglenes pihenőhöz juttatták.

Most vette csak észre, mitől ébredt fel. Jody járkált a szobában, lábujjhegyen, azzal a túlzott óvatossággal, ahogy egy kisfiú szokott, aki véletlenül fel akarja ébreszteni apját vagy anyját. Erik felült a keskeny ágyban, amely Savináé volt, mielőtt férjhez ment. Körülnézett, de nem látta Savinát — már a konyhában tevékenykedett.

— Ébren vagy, apu? — kérdezte Jody némi bűntudattal. Most, tízéves korában, izmos, karcsú fiú volt, arca még barna a délnyugati puszták napfényétől. Egy héttel ezelőtt vették vissza abba az iskolába, ahol a Columbia-egyetem személyzetének gyermekei tandíjmentesen végezhették tanulmányaikat. Már hóna alatt szorongatta iskoláskönyveit. — Nem akartalak felkelteni.

— Nincs semmi baj, Jody — felelte Erik. A fiára nézett. Csak nem azért jött be, hogy Foxról beszéljen vele? Nem, nem lehet, Savina nem mondta meg neki. A fiút eléggé feldúlta már nagyapja halála is. — Mi újság, Jody?

— Semmi, apu.

Pedig bizonyára akar valamit mondani, gondolta Erik.

— Az iskolában minden *óké?* — nógatta szelíden. — Ugyanazokkal a fiúkkal és lányokkal tanulsz, akikkel egy osztályba jártál, mielőtt elutaztunk?

— Ugyanaz a banda — felelte Jody azzal a megjátszott nemtörődömséggel, amely kortársainak szokása.

Erik megint figyelmesen nézte egy-két percig.

— Nézd, fiam, igazán sajnálom, hogy az utolsó évben annyit ráncigáltunk egyik iskolából a másikba, de ne búsulj, nemsokára huzamosabb időre megtelepszünk.

— Te ne búsulj, apu. Én egészen jól megvagyok. Azonkívül semmi kifogásom Palo Alto ellen.

— Éppen ez az, Jody. Egyáltalában nem biztos, hogy odamegyünk.

— Nem? — Jody hirtelen elárulta minden aggodalmát, amelyet eddig hősiesen visszafojtott. — Azt akarod mondani, hogy talán itt maradunk... New Yorkban?

Erik most keményen nézett rá.

— Lehet, hogy Washingtonba költözünk.

— Washington? *D. C.?** — kiáltott fel Jody még nagyobb rémülettel, mint az imént.

— Igen. Mi itt a baj? — kérdezte Erik lassan.

— Idehallgass, apu, beszélnem kell veled, — Jody összeráncolta homlokát és akkorát nyelt, hogy sovány teste szinte görcsösen megrándult.

* *D. C.: District of Columbia. Washington közigazgatásilag az Egyesült Államok egyikéhez sem tartozik, hanem a különálló Columbia kerülethez.*

— A dolog úgy áll, hogy a gyerekek az iskolában mind tudják, hol voltunk, már hallottak Los Alamosról, meg mindenről... így hát elmondtam nekik... azt mondtam nekik... hogy láttam az első atombombarobbantási kísérletet Almogordóban. Úgy meséltem nekik, mintha én is ott lettem volna és elhitték.

— No, és aztán? — kérdezte Erik. Nem mosolygott. Körmére akart koppintani a fiúnak, de még várt vele.

— Hát... aztán gondolkodóba estem — folytatta Jody akadozva. — Eszembe jutott, hogy egyik-másik fiúnak az apja bíró meg ügyvéd... ha ezek beszélni kezdenek a dologról, az F. B. I. is megtudhatja. Mi lesz, ha vizsgálgatni kezdik, hogyan történhetett meg az, hogy egy ilyen kisfiú, mint én, ott volt a robbantásnál? Mert ha ott volt, nyilván jogtalanul, engedély nélkül ment oda...

— No és?

— Nem fogják azt gondolni, hogy kém vagyok?

Erik átölelte fia vékony vállát.

— Nem fogják azt gondolni. Ne félj semmit. Először is, mi egészen biztosan tudjuk, hogy nem vagy kém. Én majd tanúvallomást teszek és igazolom, hogy neked meg anyunak fogalmatok sem volt arról, mi készül azon a reggelen és amikor megtörtént, még ágyban voltatok, jó messze onnan. Közelebb nem is kerültetek a dologhoz és remélem, nem is kerültök soha. Ne aggódj, Jody, az én szavamnak hitelt adnak.

De Jodyt nem lehetett olyan könnyen megnyugtatni.

— A dolog nem olyan egyszerű, mint gondolod, apu. Te nem lehetsz az én mentő tanúm, az a baj. Anyu se segíthet rajtam. Családtagok nem tehetnek tanúvallomást a bíróság előtt, sem egymás védelmére, sem egymás ellen. Így szól a törvény.

— Ki mondta ezt neked?

— Az egyik fiú. Az apja ügyvéd.

Erik újra megragadta a fiú karját.

— Még sincs semmi baj, Jody — nyugtatta meg ünnepélyesen. — Hiszen ismered a fiúkat mind Los Alamosban, a szüleik meg ismernek téged. Majd azok tanúskodnak melletted.

— Gondolod, hogy megteszik?

— Hát hogyne! Hát én nem tenném meg nekik? Az F. B. I. nem fog bántani téged, azt megígérhetem.

Jody odasimult hozzá.

— Mégis, apu, mit gondolsz... nem lenne okos, ha az iskolában megmondanám a fiúknak, hogy csak tréfáltam? Visszavonhatom az egészet.

— Visszavonni? Hm. Nem kellemes, mi?

— Hát, mi tagadás, kinevetnének. De ha meg kell tennem, megteszem.

— Ne vond vissza, Jody. Ha már kikottyantottad, ragaszkodj a meséhez. Ha baj lesz belőle, én majd kihúzlak a csávából, megígérem.

— Apai becs-szavadra?

— Apai becs-szavamra.

Jody mosolyogni próbált, de megkönnyebbülése sokkal komolyabb volt, semhogy mosolyogni tudjon. Gyorsan megcsókolta apja arcát és kiszaladt. Zavarában még vissza se pillantott. Erik gyengéd mosollyal nézett utána. Még sokáig ült Savina ágya szélén, mielőtt felkelt volna.

Miközben öltözködött, bejött Savina. Komoly arccal figyelte Eriket néhány pillanatig, azután biztatóan, megnyugtatóan megveregette karját. Erik hálásan nézett rá. Mihelyt mellette volt, szíve megkönnyebbült, megértő hallgatása is jól esett neki. Savina a tükörhöz lépett és a haját igazgatta. A lágy, fekete hullámok közt már ezüstösen csillogott nem egy ősz szál. Az utolsó két évben kezdett csak őszülni, de ha így megy tovább, feje hamarosan egészen deres lesz — sokkal előbb, mint Eriké.

— Valahányszor bejövök ebbe a szobába és a tükör elé állok, tréfát űz velem — mondta Savina. — Vagy úgy érzem, hogy csak húsz éves vagyok és a ma esti randevúra gondolok, teljesen elfelejtem, hogy asszony vagyok és anya... vagy pedig el se tudom képzelni, hogy valaha is lány voltam, egyszerűen nem emlékszem rá, milyen is volt az, amikor nem voltam a te feleséged! — Mosolyogva hozzátette: — Mintha egyáltalában nem volna híd a két ember közt, aki voltam és aki vagyok. — Kinyitotta a szekrényt és megvizsgálta Erik ingeit, nincs-e valamelyiken varrni való. — Miért mondtad Jodynak, hogy esetleg Washingtonba költözünk?

— Mi az, már elárulta neked? — mosolygott elgondolkodóan Erik.

— Igen, mielőtt lement az autóbusz-megállóhoz. Tréfálkoztál vele?

— Nem. Fox ajánlott nekem egy állást tegnapelőtt. A kihallgatások még folynak, de az már biztos, hogy a kormány veszi a kezébe az egész uránium-kutató munkát.

Savina visszatolta a fiókot, amelyben az ingek voltak és kihúzta az alatta levőt, hogy megvizsgálja azt is.

— És arról is beszélt, hogyan akarják folytatni? — kérdezte.

— Mit áltassuk magunkat, amikor úgyis tudjuk, hogy lesz! Az atomerő produktív felhasználása nem érdekli őket, csak a bomba számít. Valószínűleg egy bizottságot létesítenek az egész munka felügyeletére. Ebben a bizottságban ajánlottak egy helyet Foxnak, de nem fogadta el, engem javasolt maga helyett. És mit gondolsz, mit szóltak erre? Kapnak rajtam!

Savina hitetlenkedve nézett rá, azután nevetett.

— De hiszen ez úgy fest, mint egy politikai állás.

— Éppen ez az, amit nem értek.

— Talán nem tudják, hogyan vélekedel?

— Hogyhogy nem tudják? — kiáltott fel Erik türelmetlenül. — Tudniuk kell. Világosan megmondtam, amikor kihallgattak. Kijelentettem, hogy egyszerűen bűnös dolog, ha béke idején a bomba fejlesztésére vetik a fősúlyt és nem az atomenergia ipari felhasználására. Ezt mondtam, és

komolyan gondolom. Nem változtattam meg a véleményemet. De azt hiszem, ők sem.

— Akkor hogy fogadhatod el azt az állást? Úgy emlékszem, azt mondtad nekem, hogy semmi közösséget sem vállalsz velük.

— Igen. Tegnapelőtt még nevettem az egészen, de ma már nem tartom nevetségesnek — felelte Erik elgondolkodva. — Azon az éjszakán, amikor Fox meghalt, meggondoltam a dolgot.

Savina lassan elfordult. Erik látta, hogy éppen olyan fáradt, mint ő maga. Az utolsó négy év nem volt könnyű egyikük számára sem.

— Mennyi fizetést adnának? — kérdezte végül Savina.

— Évi tizenötezret — körülbelül.

— Az bizony sok pénz — ismerte be Savina és visszafordult Erik felé. — Mondd csak... igazán kedved van hozzá?

— Esküszöm, hogy magam sem tudom, Savina. Túlságosan fáradt vagyok ahhoz, hogy gondolkodjam.

Savina újra megérintette Erik karját, megszorította a csuklóját.

— Akkor ne is törd a fejed most. Fejezd be az öltözködést és reggelizzünk. Most megyek és felkeltem a mamát.

Erik szórakozottan megborotválkozott. Mielőtt elhagyta volna a kis szobát — Savina egykori leányszobáját — rá akart gyújtani. Amint zsebében cigaretta és gyufa után kotorászott, újra kezébe akadt Fabermacher régi levele. Hirtelen eszébe jutott az a szomoru éjszaka, Fox utolsó éjszakája és orrát újra megütötte a halottas szoba valóságos vagy képzelt szaga. Az is eszébe jutott, hogy érintkezésbe kell lépnie Hugóval Fox hátrahagyott iratainak rendezése dolgában.

Kihúzta a levelet a borítékból és látta, hogy így kezdődik: „Drága Savina..." Összeráncolta homlokát és szemügyre vette a borítékot. A címzés nem neki szólt, hanem *Mrs.* Erik Gorinnak. Merő kíváncsiságból — anélkül, hogy szándékosan bele akart volna avatkozni Savina magánügyeibe — olvasni kezdte az immár kétéves levelet:

Drága Savina,

Ez az utolsó levél, amit magának írhatok. Ha úgy történik, ahogy sejtem és nem térek vissza onnan, ahova most indulok, nyilván nem írhatok többé levelet. De ha mégis vissza találnék jönni és újra szembekerülök magával, úgy teszek majd, mintha ezt a levelet soha el nem küldtem volna.

Bizonyára azt gondolja majd, hogy ez nagyon suta bevezetése egy fölötte önző levélnek. Ezt én is beismerem, de nagylelkűen megbocsátok magamnak.

Az a kezelés, amelyben az utóbbi évek során részesültem, nem hozott tartós gyógyulást, és most megpróbálok egy másfélét. Rendes körülmények közt nem törődtem volna az egésszel annyit, hogy újra alávessem magam ilyesminek. De Edna ragaszkodik hozzá és

megteszem neki a lelki nyugalma kedvéért. Annál könnyebben megtehetem, mert határozott meggyőződésem, — sőt reménységem — hogy eredménytelen marad és csak eltékozolt időnek bizonyul.

Gyermekkoromtól eltekintve, amely valóban boldog és derűs volt, nem mondhatnám, hogy életem kellemes volt. Még az is póz, ha ezt így fejezem ki, ilyen tartózkodóan, jóval kevesebbet mondva az igazságnál. Higgye el, hogy azért beszélek így, mert örömmel nézek a halál elébe. Az élet azoknak való, akik szeretik — nem nekem. Én elégedetten fogadom azt, ami majd bekövetkezik.

Elégedett vagyok egy dolog kivételével. Nem bánt semmi, csak az, hogy sohasem mondtam meg magának, mit érzek. Szeretem magát. Lám, most már megmondtam. Itt már be is fejezhetném a levelemet, de ha már ügyeimet lezárom és rendezem, szeretnék kissé részletesebben kitérni erre is, hiszen jól esik a vallomás. Akkor szerettem magába, amikor Argyleban találkoztunk. Nagyon jól emlékszem megismerkedésünkre. Valakibe beleszeretni — csodálatos, gyönyörű érzés. Vannak, akik panaszkodnak a szerelem gyötrelmei miatt. Vagy ezek nagyon elkényeztetett emberek, vagy nekem van különös kedvem az ilyen gyötrődésre.

Emlékszem, Erik értem jött az állomásra és egyenesen hazavitt vacsorára. Az első percekben alig láttam magát, csak annyit tudtam, hogy Erik felesége is ott van a szobában. De amint az este tovább haladt, mindjobban éreztem, micsoda boldogságot nyujt egyszerűen az, hogy magát nézem. Az én szememben olyan szép volt, hogy egyszeriben megértettem, mért nem írja le Homéros sehol Heléna arcát — ez egyáltalában nem tartozott volna oda. Az én számomra a maga arca azért volt szép, mert a maga lényéhez tartozik, éppen úgy, mint az ujjai, a füle, vagy az a néhány rakoncátlan hajszál a halántékán. Még a nevének is édes íze volt. Azt hiszem, még abba a számba is szerelmes voltam, amely a maga címét jelezte a kapun.

Az a nyár életem legboldogabb időszaka volt, hiszen gyakran láthattam magát, gyakran beszélgettünk. Emlékszem egy bizonyos estére, amikor egymás mellett üllünk a tornácon és Eriket vártuk, hogy jöjjön haza vacsorázni. Maga tudta, mit éreztem akkor és a beszélgetésünk, ha nem is erről szólt, mégis körülötte forgott olyan módon, hogy édes utóíze sokáig megmaradt bennem. Egy más alkalommal — már nem tudom pontosan, mikor — együtt sétáltunk az egyetem felé. Maga Jodyt tolta a kiskocsiban és néhány csomagot, amit a fűszeresnél vásárolt. Valamire megkért engem — hogy elmenjek valahová vagy elintézzek valamit, már elfelejtettem, miről volt szó — ez is olyan perc volt, amelyet különös báj vett körül. Hiába töröm a fejem, nem tudom már, mit kért tőlem. Akármi volt is, bizonyára örömmel beleegyeztem.

És nem felejtettem el látogatásomat városi lakásukban, amikor Eriket vártam, hogy jöjjön haza a laboratóriumból. Azon az estén

maga majdnem boldogtalanná tett engem. Olyan nyugodt volt, olyan hűvös és távoli, de ezt is jóvátette, mielőtt elmentem.

Éveken át gyüjtöttem és őriztem magamban ezeket a kis örömöket, megtagadva magamtól a legnagyobbat. De eljött az ideje annak, hogy átengedjem magamat önzésemnek és ezért — a szabadság valami csodálatos érzésével — újra kimondom, hogy szeretem. Mindig szerettem, attól a pillanattól kezdve, amikor először megláttam. Minden jót kívánok magának, ami boldogság csak van a világon, legyen a magáé. És ha ez a levél egy kis bánatot okozna magának, sírjon egy percig, ez boldoggá fog tenni. De ha a perc elmúlt, térjen vissza a boldogsághoz.

Hogy az arca, a külseje valóban milyen, nem tudom. Hogy jó ember-e vagy rossz, azt sem tudnám megmondani. Sohasem gondolkoztam azon, vajjon okos és értelmes-e? De akármilyen — szívből szeretem. És ezzel a szerelemmel búcsúzom magától.

Hugo

5

Erik elolvasta a levelet, de nem tudta levenni róla a szemét. Újra belefogott, de most már nem jutott tovább az első soroknál. A szavak mélységesen megindították. A szomszéd szobából halkan átszűrődött Savina hangja, amint anyjával beszélt. Meleg kacagása egyike volt azoknak a dolgoknak, amelyeket Erik úgy megszokott, mint a saját lélegzetét. De ebben a percben úgy érezte, hogy egy olyan asszony hangja ez, akit valójában nem is ismer. Egyszerre egy másik férfi szemével nézte Savinát.

Mialatt a levelet olvasta, szavainak őszintesége annyira lefegyverezte, hogy részvétet és rokonszenvet érzett Hugo iránt. Véletlenül bepillantást nyert legjobb barátja lelkébe és a szerelem, amelyről ily módon tudomást szerzett, ösztönszerű tiszteletet váltott ki belőle. Csakhogy Hugo túlságosan ékesszóló volt. Levele annyira meghatotta Eriket, hogy tudta: Savinára bizonyára még mélyebb hatást gyakorolt. Nem is lehet másképp, hiszen ez olyan levél, amelybe bele lehet szeretni.

Erik első ösztöne a szánakozás volt, de azután megértette, hogy Hugo nem kért tőle szánalmat. A tehetetlenség nyomasztó érzése fogta el, mintha olyasmire bukkant volna, ami erősebb nála. Amint a levél szavai visszhangot vertek agyában, ráeszmélt arra, hogy ez nem olyan egyszerű, egyoldalú szerelmi vallomás, amilyennek látszik. Savina nyilván régóta ismerte Hugo érzelmeit. Ezt a levél nyíltan meg is mondta. A magánosság tudata, amely Fox halálos ágya mellett ránehezedett, most visszatért és valósággal megdermesztette. Hirtelen elfogta a harag Hugóval és Savinával szemben egyaránt. Ezek ketten mintha összefogtak volna ellene, és így haragjába megbántottság vegyült. Szeme száraz volt, szíve sajgott.

Egy pillanatig sem gondolt arra, hogy Savina megcsalta. De mit számít a csalás ahhoz a sokkal nagyobb hűtlenséghez képest, hogy Savina titokban, lelke mélyén talán sok éven át szerette Hugót, mint ahogy Hugo szerette őt — vagy ahogy valamikor ő maga epedt Mary után!

Hirtelen fellázadt benne valami. Miért kellett ennek éppen most felszínre kerülnie? Éppen most, amikor minden más, ami eddig biztos és szilárd volt, megrendült körülötte? Éppen most, amikor a legsebezhetőbb volt — amikor ő az, akinek támaszra van szüksége? Más időkben mindent megértett volna, türelmet és rokonszenvet tanúsított volna — amit csak kívánhatnak. De most maga is félt, maga is megrémített ember volt, akinek nyugalomra van szüksége, hogy életbevágó kérdésekben dönthessen. Igazi, teljes szerelemre volt szüksége, igazi, osztatlan barátra — különben kihez forduljon könnyeivel?

Ezt kiáltotta feléjük magában, mintha mindketten ott állnának előtte. De a következő pillanatban észrevette, hogy úgy viselkedik, mint egy bolond. Ösztöne hangoztatta, hogy Savina szerelme sohasem ingott meg iránta. Amint visszanézett a multba és az árulás valami kis jelét kereste, egyetlen esetet sem talált, amelyre rámutathatott, mondván: „Ez volt a fordulópont, eddig szeretett, de ezután megváltozott!"

De a harag tovább facsarta szívét és ezt kérdezte: „Mért nem mondta meg nekem Savina? Még csak nem is célzott rá, hogy tudja, Hugo mit érez! Tíz éven át hallgatott!" — mondta a vádló. — „És mért őrizte meg ezt a levelet olyan sokáig?"

Most jutott csak eszébe a kérdés, hogyan is akadt tulajdonképpen a levélre? Igen... ott feküdt a fiókos szekrény tetején. Odanézett és meglátta azt a hosszúkás bőrdobozt, amelyben Savina a klipszeit és ruhadíszeit tartotta. Most már eszébe jutott minden: Jody leütötte a dobozt és gyorsan összeszedte mindazt, ami kihullott belőle. Mindent visszarakott a dobozba, de a levelet odatette mellé. Erik becsukta a hálószoba ajtaját és a fiókos szekrényhez lépett. Tele bűntudattal turkálni kezdett a bőrdobozban. A bársony bélésben felfedezte azt a gyűrött zsebet, ahol Savina a levelet tarthatta. Erik most visszatette a helyére.

Haragja most Hugo ellen fordult. Ha annyi éven át titokban tudta tartani szerelmét, miért kellett hirtelen kikottyantania, hogy felborítson mindent? Igaz, azt hitte, hogy meghal. De az ördögbe is, nem halt meg és azóta már két év telt el! Közben nem találkoztak Hugóval, — sem Savina, sem Erik — de előbb-utóbb sor kerül erre is. Sőt nagyon hamar sor kerül rá, hiszen teljesíteni kell Fox végakaratát. Erik gyomra elszorult a gondolatra, hogy ezek után összekerüljön Hugóval. Behúnyta szemét és erőlködött, hogy eltörülje az útált képet, amely előtte lebegett. Eh, micsoda ostobaság ez, kit akarok bolonddá tenni? — kérdezte magában fáradtan. Hiszen nem gyűlöli Hugót. Akárhogy haragszik is rá, sokkal jobban tiszteli és becsüli, semhogy gyűlölni tudja. És Savinát sem gyűlöli, persze. Ami velük történt, nagyon is érthető, de azért — ördög és pokol! — fáj kegyetlenül.

— Erik!

Bűntudatosan megriadt Savina hangjától, amely hirtelen olyan drága lett számára, hogy szeme könnybe lábadt.

— Megyek! — felelte. Hangja, legnagyobb meglepetésére, erős és egészséges volt, pedig úgy érezte, hogy alig tudja kiszorítani fájó torkán. Kínos nevetés fogta el, mert arra gondolt, milyen könnyen el tudja titkolni, hogy tud a levélről. De ha így van, ha könnyen tudja színlelni, hogy sejtelme sincs a levélről, mért ne színlelhetne Savina is ilyen könnyűszerrel? Milyen ostoba és elbizakodott volt, amikor azt hitte, hogy olvasni tud a kedves, szelíd, szerető arcokban és minden gondolatát ismeri azoknak, akik közel állnak hozzá! Megint elöntötte a gyűlölet hulláma. de most gyorsan lerázta magáról. Feje megtisztult és világosan látta, hogy rosszul ítélt meg mindent. Fox halála megrendítette az idegeit — ennek tudható be az egész. Ha megemlítené a levelet Savinának, rögtön kiderülne, milyen jelentéktelen dolog ez és mennyire kár a fejét törnie rajta. De a magára erőltetett nyugalom ellenére túlságosan hevesen nyitotta ki az ajtót és úgy becsapta maga mögött, hogy az idegei is beleremegtek, nemcsak a falak. Így lépett be a konyhába.

Anyósa felpillantott. Mrs. Volterra mosolygott ugyan, de szeme mégis szomorú volt és elvesztette régi, csillogó élénkségét. Bőre barna volt, finom ráncok kusza vonalai lepték el. Még mindig annyira átérezte férje hiányát, hogy minden mozdulata csüggedt és bizonytalan volt.

— Savina elmesélte, hogy mi történt a szegény professzorral — mondta szelíden Eriknek. — Úgy hallom, finom, derék ember volt.

Erik leült a viaszosvászonnal borított asztalhoz es kezébe vette a nagancslével telt poharat, amit számára készítettek. Kerülte Savina tekintetét.

— Elmondtad neki, hogy szegény papa is így járt?

— Igen, sokat kérdezősködött róla.

— Nem kellett volna beszélned róla — mondta Mrs. Volterra. — Szívbeteg embereknek nagyon fáj, ha hallják, hogy valaki szívrohamban halt meg. Rögtön képzelődni kezdenek... Tudod, Erik, én is szeretnék elmenni a temetésre. Már persze, ha nincs kifogástok ellene...

— Jaj, mama, igazán nem szeretném, ha elmennél — mondta Savina aggódva. — Akármit, csak ezt ne!

Erik akaratlanul is ránézett.

— Miért ne jöhetne velünk? — kérdezte.

— Ó, ezernyi okból! — felelte Savina szomorúan.

— Nézzétek, gyerekek, ti nem értitek ezt — mondta Mrs. Volterra. — Ha eltemetünk valakit, akit nagyon szeretünk, az egész olyan gyorsan lezajlik. És akkor annyira elönt a bánat, hogy nem is vesszük észre, mi történik. Szükségét érzem annak, hogy együtt legyek olyan emberekkel, akik ugyanazon a szomorúságon esnek át, mint én. Még akkor is. ha olyan emberről van szó, akit nem is ismertem. A lényeges az, hogy mit érez az ember — nem az, hogy ki miatt érzi! Gyakran beszéltem

arról, mit érez egy anya, de igazában csak akkor értetted meg, Savina, amikor magad is anya lettél. Most is olyan érzéssel van tele a szívem, amit még nem érthetsz es remélem, nagyon sokáig nem is fogsz megérteni. Ha gondolsz is rá, nem tudhatod, milyen ez igazán. Hidd el, még nem vagy egészen felnőtt ember. Senki sem az, amíg nem kerül szembe a halállal.

Erik megsimogatta anyósa kezét.

— Mondtam már, mama, hogy eljöhetsz, ha akarod.

Csendben folytatták a reggelizést. Erik tudta, hogy anyósa jelenlétében nem beszélhet a levélről. És elhatározásában megingatta az is, hogy hirtelen eszébe jutott valami: hiszen éppen Savinától tudta meg annak idején, hogy Hugo megint kórházba vonul valami kúrára. De Savina csak ennyit mondott akkor, semmi egyebet. Erik kétségbeesetten erőlködött, hogy rekonstruálja magában ennek a beszélgetésnek a részleteit, de nem tudott többre visszaemlékezni — nyilván szórakozott volt, túlságosan elfoglalták a saját ügyei. Talán mindig ez volt a hiba nála. Élte a maga belső életét, és ugyanezt tette Savina is, mindketten mérföldnyi távolságra egymástól.

Most meg itt ül mellette, szinte a könyökénél és a reggeli kávéját szürcsölgeti, pontosan úgy, mint máskor. Erik akaratlanul félretolta félig üres csészéjét és rábámult.

— Forró a kávé? — kérdezte Savina és letette a maga csészéjét a tányérra. — Vagy arra az állásra gondolsz? Ne izgasd magad miatta, Erik.

— Nem? — kérdezte tompa hangon. — Miért?

— Gondolkodtam rajta. Arra a következtetésre jutottam, hogy jó lesz, ha elfogadod. Ha küzdeni akarsz a politikájuk ellen, sokkal többet érhetsz el a bizottságon belül, mint ha kívülről kritizálnád.

— Igen?

Savina nevetett.

— Ezt úgy mondod, mintha ezer mérföldnyire volnál innen. Hozzád beszélek, te!

— Igen, figyelek.

— Sok jót tehetnél, Erik. Először is, elsimíthatnád Hugo ügyét.

— Hugo ügyét! — Erik lángoló szemekkel nézett rá és egy hosszú percig vizsgálgatta az arcát. — Mondd, Savina, ugratni akarsz?

Hangja olyan hideg volt, hogy Savina szája nyitva maradt. Pillantása gyorsan végigfutott Erik arcán, először meghökkenve, majd részvéttel.

— Hogy érted ezt, Erik? Ugratlak? Mivel, hogyan?

Hát megmondhatja neki? Megkérdezheti tőle? Ha érez Hugo iránt olyasmit, amit el akar titkolni, úgyse mondaná meg, mint ahogy maga is elhallgatta kapcsolatát Maryvel. És mit érne a tagadásával, ha már előre számításba veszi és leszállítja szavai értékét? Ezért gyorsan fékezte magát és megállapította, hogy kötöznivaló bolond. Hiszen Savinával beszél, azzal a Savinával, akit majdnem tizenöt éve ismer!

— Nem is tudom már, mire gondoltam, — mondta. — Majd fel-

hívom Holtzert és megkérem, hogy fogadjon. Ha beszéltem vele, többet fogok tudni az egész dologról.

Amikor a washingtoni szenátus irodáját kérte, a központ szinte pillanatok alatt kapcsolt. Holtzer szenátor nem volt ugyan ott, de a titkárnője mintha pontosan tudta volna, miről van szó. Hangja meleg és barátságos lett, amint Erik megnevezte magát. Kijelentette: egészen biztosan tudja, hogy a szenátor úr nagyon szívesen fogadja, mihelyt Washingtonba jön, hogy meglátogassa. Erik azt felelte, hogy még ezen a héten ott lesz Washingtonban. A titkárő hangja elhalkult, amint elfordította fejét a telefonkagylótól, hogy az előjegyzési naptárt tanulmányozza. A következő két nap már teljesen foglalt, mondta, de csütörtök nagyon megfelelne. Csütörtökön, tizenegy órakor, jó? De Mr. Gorin minden esetre adja meg a newyorki telefonszámát — hátha közbejön valami...

Amikor letette a kagylót, Erik sokkal jobban érezte magát. A titkárnő igazán barátságos és előzékeny volt... és mintha ott lebegett volna mögötte a Capitol kupolája, meg a Lincoln-emlékmű, meg a csillagos lobogó a kék ég alatt... Az ég azúrkék volt, amilyet csak plakátokon látni. Igen, Erik szíve határozottan megkönnyebbült.

Savina kijött a hallba és látta, hogy ott ül a készüléknél.

— Telefonálni akarsz? — kérdezte.

— Már megtettem. A szenátor csütörtök délelőtt vár.

— No, ezt gyorsan elintézted! — nevetett Savina.

— A titkárnőjével beszéltem és úgy látom, mindent tud rólam. — Ez a megmagyarázhatatlan körülmény ismét egy kis mosolyt fakasztott az arcán. — Esküszöm, nem is értem!

— Mikor akarsz utazni?

— Azt hiszem, mindjárt a temetés után. Így lesz két napom, hogy körülnézzek és tájékozódjam. Talán beszélek egy-két ismerőssel és megtudom tőlük, hogyan vélekednek erről a dologról. — Kivette a cigarettát Savina ujjai közül. Amint hozzáért, minden gyanúja és balsejtelme valószerűtlenné vált, gyerekes duzzogásnak tűnt csupán. — Nem akarsz leutazni velem?

— És mit csináljunk Jodyval?

— Szeretném, ha velem jönnél — mondta Erik. — Már olyan rég nem utaztunk együtt sehova. Jody egészen jól meglesz a mamáddal néhány napig. Ha ma délután még nem indulhatsz velem, gyere utánam holnap és ott találkozunk.

— Az bizony nagyon szép lenne — felelte Savina és megcsókolta Erik homlokát.

Erik érezte arcának meleg puhaságát és mosolygott — kissé szomorúan mosolygott. Bár sohase olvasta volna azt az átkozott levelet! Miért is kellett Savinának eltennie, megőriznie! Igyekezett kiverni a fejéből Hugót, meg a vele való találkozást, ami elkerülhetetlen, és megint elfogta

a harag. Ha Hugo meghalt volna, az egész ügy nem jelentene semmit. Orra megrándult, mintha megint megütné a halál szaga. Meglepetésére Savina észrevette hirtelen mozdulatát és csókkal felelt rá, de most ez is bosszantotta, mert nem tudta megállapítani, a szerelem jelét lássa-e benne, vagy csak a türelemét? Hiába, nem talált menedéket sehol és félelmetesen elhagyatottnak érezte magát.

6

A szertartás után a kápolnából egyenesen kiment a Penn-pályaudvarra és az egy óra harmincas vonattal Washingtonba utazott. Kikeresett egy helyet, ahol magában üldögélhetett, kábultan és nehézkesen, mintha a belsejében tomboló vihar egészen kimerítette volna. De tudta, hogy dermedtsége olyan, mint egy olvadozó hólabda látszólag kemény kérge. Még annyi minden volt, amit át kellett gondolnia — talán éppen ezért nem gondolt most semmire. Úgy érezte, hogy amióta az eszét bírja, állandóan egy vágy gyötri: a vágy arra, hogy élete egyszerű legyen. Már egy órája ült a vonaton, amikor eszébe jutott, hogy reggeli óta nem evett semmit, de nem volt energiája, hogy felálljon. A vonat már kirobogott Philadelphiából Baltimore felé, amikor végre átment az étkezőkocsiba. Helyet foglalt egy karcsú, szőke asszonnyal szemben, aki olyan elegáns volt, hogy már régen nem látott hozzá foghatót. Azok közé a nők közé tartozott, akiknek korát nem lehet megállapítani, de magában negyvenre becsulte. Csak a következő percben nézte meg igazán és megismerte: Lilly Peters volt. A felismerés kissé meglepte, felvillanyozta. Örült a véletlennek és örült, hogy egy csinos asszonnyal került szembe.

Az asszony kék szeme körül finom vonalak húzódtak; tekintete ettől okosabbnak látszott. Valamikor, sok évvel ezelőtt, — amikor Erik huszonegy éves volt és az asszony huszonöt — úgy nézett fel rá, mint egy magasabbrendű embertípus elérhetetlenül szép képviselőjére. De már akkor is érett szépségnek látszott. A korkülönbség azóta elmosódott köztük. Erik bemutatkozott. Az asszony egy pillanatig mereven nézett rá, de egyszerre elmosolyodott.

— Ó, persze, tudom már! Tony gyakran emlegeti magát, Gorin doktor! — mondta végül.

Beszélni kezdett és hangja olyan melegen csengett, hogy Erik örömmel hallgatta hirtelen szóáradatát. Amit mondott, vonzotta és mulattatta. Úgy beszélt, mintha végérvényesen elhatározta volna, hogy egészen bizalmas lesz hozzá, számítva megértésére és tapintatára. Valójában csak trükk volt, felvett beszédmodor, mert néhány perccel később, amikor a pincér odajött és megtöltötte a cukortartót, az asszony ugyanúgy beszélt vele, mint Erikkel. Úgy nézett a pincérre, hogy tüstént elhitette vele: ő az egyetlen férfi a világon, akiben teljesen megbízik. A szeleburdi locsogás ürességét eltakarta az asszony örökös, belső kacagása — a szeme

arra vallott, hogy csak játszik, valami divatos képeslap színes borítékjának női alakját utánozza, csúfolja ki.

Ebéd után Erik elkísérte az asszonyt fülkéjébe. Annyira örült a társaságának, hogy hálás volt mindenért és minden tetszett neki ezen az asszonyon.

— El se mondhatom, mennyire örülök, hogy magába botlottam — mondta Erik. — Már évek óta nem nevettem ennyit. Mondhatom, egészen felvidított. Egy férfinak jóval kevesebb is elég ahhoz, hogy beleszeressen valakibe.

— Akkor nevessen minél többet, nagyon kérem. Eltekintve egy naptól, amit New Yorkban töltöttem, egyebet se teszek, csak kibámulok a robogóvonat ablakán. Olyan ez, mintha börtönben ülnék. Ne köszönjön nekem semmit, én vagyok hálás magának. Igazán, rém hálás vagyok.

— Akkor mindketten boldogok vagyunk — felelte Erik és az asszony poggyászára nézett. — A tengerpartról jön?

— Ó nem. — Az asszonynak hirtelen eszébe jutott, hogy kezén és csuklóján nincs semmi. Elővette erszényét, kivett belőle egy ékköves jegygyűrűt és ujjára húzta. — A szokás ott az, hogy mindenki beledobja a jegygyűrűjét egy megható kis patakba, amely a bírósági épület mellett csörgedezik. Mihelyt a válást kimondták, mindenkinek ez az első dolga. De mindenki csal és egy öt vagy tízcentes ékszerutánzatot vásárol erre a célra. — Megnézte ujján a régi gyűrűt. — Jó, hogy megtartottam, enélkül olyan meztelennek érzem magam. Maga sohasem vált még el, doktor? Olyan meztelen érzés elváltnak lenni, még akkor is, ha tudjuk, hogy csak átmeneti állapot.

— Örülök, hogy csak átmeneti állapotnak tekinti. Remélem, hozzám akar jönni feleségül, ha már olyan jól megértjük egymást.

Az asszony tágra nyitott szemmel, csúfolódva nézett rá.

— Milyen kedves, hogy megkéri a kezemet! De maga még nős. Sőt, ahogy Tonytól hallom, a férjek mintaképe, magának találták ki a férjességet — jó kifejezés ez?

— Hitvesimádat, talán így jobb — felelte Erik. Mosolygott, de úgy érezte, hogy arca belülről elfanyarodik, mintha az asszony akaratlanul gúnyolódott volna az ő házaséletén. — Bizonyára háziasságra gondol, — folytatta, — ez a helyes szó, csak unalmasan hangzik. Kérem, higgye el, nem vagyok a mintaképe semminek, legfeljebb a belső zűrzavarnak!

— Nem igaz! Maga olyan komoly ember! — mondta az asszony megjátszott kötekedéssel. — Abban a pillanatban, amikor leült az asztalomhoz, azt mondtam magamban: íme, egy komoly férfi!

— Kérem, ne értsen meg! — könyörgött Erik tréfásan. — Hiszen ebben a pillanatban magam sem értem magamat. Inkább mondja meg, komolyan kikosaraz?

— Sajnos, már elígérkeztem másnak.

— De egy egészen kis kalandra talán még van ideje?

— Ne haragudjék, arra sem vagyok kapható. Nem akarok félszeg

helyzetbe kerülni. De maga úgy beszél, mintha gyakran tenne ilyen kis utazásokat, ilyen kis kalandokkal fűszerezve.

— Bejártam vasúton az egész országot és éveken át a komoly férfi mintaképe maradtam — felelte Erik. — A vonaton nem beszéltem senkivel, még a detektívekkel sem, akik kísérgettek. Olyan átkozottul komoly voltam, hogy idő előtt megöregedtem. Szívből sajnálom, hogy nem házasodhatunk össze és még arról a kis kalandról sem lehet szó, de mit tehetek, belenyugszom. Pedig maga bizonyára kitűnően elszórakoztatott volna engem.

— Bizonyára, bizonyára. De talán bemutatom valakinek Washingtonban, aki kárpótolhatja.

— Nem, nem, akkor már késő. Ott nagyon elfoglalt, komoly ember leszek megint.

— Mint amilyen a multkoriban volt, amikor utoljára járt Washingtonban?

— A múlt ősszel? Hát erről is tud? Olvasta az újságban?

— Csak egy pár sort, az egész cikket nem volt türelmem elolvasni. Arra emlékszem, hogy részletesen beszámoltak a maga kihallgatásáról és úgy jellemezték magát, mint egy nagyon imponáló és nagyon dühös embert.

— Bizony, dühös voltam. Eredetileg hat hónapra szegődtem el az urániun-munkához éppúgy, mint mindenki más. Azután ilyen rövid időre szóló szerződések sorozata lett belőle. Mindig azt hittük, hogy a következő hat hónapban valahogy dűlőre jutunk és végül a munka — bum! — hirtelen befejeződött. Már készülődtünk, hogy visszatérünk régebbi kutatómunkánkhoz, amikor valamelyik zseni a hadügyminisztériumban kisütött egy törvényjavaslatot. Ez a derék törvény előírja, hogy minden fizikus köteles életfogytiglan a kormánynak dolgozni — halálbüntetés terhe alatt. Meg azt, hogy a saját szakállára nem foglalkozhatik atomkutatással — ugyancsak halálbüntetés terhe alatt. Még külföldre sem utazhatik, mert ezért is halálbüntetés jár, és így tovább. És ha ezek halálról beszélnek, egészen komolyan gondolják!

— No de valamit mégis csak kell tenni a titok megőrzésére — mondta az asszony.

— Micsoda titokról beszél? Nincs itt semmiféle titok! — kiáltott fel Erik hevesen. — Nincs ma olyan fizikus a világon, aki ne tudná megmondani, hogyan kell egy atom-máglyát, egy urániun-máglyát felépíteni, vagy hogyan kell egy atombombát megszerkeszteni. Mihelyt kimondtuk ezt a szót: plutonium — a titok megszűnt. Ami még hátra van, az csak a gyártás technikai kérdése.

— De ha ilyen egyszerű a dolog, mért akarták azt a törvényt keresztülhajtani?

— Mert tökfejűek ahhoz, hogy megértsék: nincs a világon olyan fizikus, aki ne tudná, hogy kétszer kettő az négy. Persze, van még egy magyarázat, amely még kevésbé hízelgő rájuk: talán cinikus ravaszkodással in-

dították el az egész hajszát, hogy megrémítsék az országot és rávegyék a fegyverkezés elfogadására. Akármelyik magyarázat az igazi, annyi bizonyos, hogy mi lennénk a bűnbakok. Ezért nagy lármát csaptunk és követeltük, hogy hallgassanak meg minket. Erre meghátráltak, de attól tartok, hogy az új intézkedés, amelyet most dolgoznak ki az eredeti javaslat helyettesítésére, semmivel sem lesz különb.

— Nem beszél túlságosan optimista módon.

— Pedig az vagyok! — tört ki Erik hevesen. — Persze, cinikusan is lehet beszélni róla, de azt túlságosan könnyű elintézésnek tartom. Emlékszik még, hogyan beszéltek az emberek néhány napig, amikor az első atombomba felrobbant? Engem San Franciscóban ért a dolog és mondhatom, igazán büszke voltam. Azokban a napokban a legegyszerűbb emberek is tudták, hogy mi most az igazi probléma, az igazi feladat: úgy elrendezni a világot, hogy már ne is számítson, van-e ilyen bomba vagy nincs! Minden ember úgy érezte, van benne elég nagyság ahhoz, hogy a feladattal megbirkózzék. Elfogott bennünket az a biztos érzés, az a dicsőséges érzés, hogy a civilizáció magasabb fokára lépünk. Ha a világnak helyén van az esze, csodálatos dolgok várnak ránk. Nem lesz több háború. Bőségesen rendelkezésünkre állnak a természeti erők. Beköszönt a paradicsomi korszak. És ennek csak hat hónapja, de úgy látszik, már mindenki elfelejtette azt a hangulatot. Életem legremélykedőbb napjai voltak. Mondja meg őszintén, nem így érzett maga is? Még akkor is, ha csak néhány hétig tartott!

— Igaza van — felelte az asszony józanul.

— Az emberek ma is képesek arra, hogy így érezzenek! Fel kell bennük ébreszteni ezt az érzést!

— Maga most már megint nagyon komoly — mondta az asszony mosolyogva. — Talán meggondolom a dolgot és mégis feleségül megyek magához.

— Csakhogy én is meggondoltam — felelte Erik és keserűen nevetett. — Most már megint a férjek mintaképe vagyok. Nézze csak, ne beszéljünk az atomenergiáról, sem a házasság örömeiről vagy problémáiról. Keressünk könnyebb témát, üssük agyon az időt.

Nem akart már senkit, csak Savinát. De most, hogy távol volt tőle, újra elfogta a sértett harag, amely reggel támadt fel benne, amikor elolvasta Hugo levelét. Ha Savina most mellette van, kételyei nyomban elpárologtak volna és a magánosság érzése is, amely a szívére nehezedett. Hiba volt, hogy egyedül tette meg ezt az utat. Most többre lett volna szüksége, mint egy alkalmi útitársra, akivel felületesen elcseveg. Délben, amikor a temetési szertartás után kilépett a komor kápolnából, arra szomjazott, hogy valaki hangosan megerősítse benne az élet erejét, örömét, vidámságát. Most meg itt gubbaszt Savina nélkül, útban a legteljesebb kiábrándulás felé a kor legjelentősebb tudományos felfedezésével kapcsolatban. És nincs mellette más, csak egy véletlen ismerőse, aki leg-

feljebb arra jó, hogy sötét gondolataitól megszabadítsa. Amit tőle kaphat, az nem elég... de azért a parfőmje ingerelte.

— Mint egykori kérője, feltehetek egy nyílt kérdést? — mondta hirtelen. — Várja magát Tony az állomáson?

— Nem, nem! — kacagott az asszony. — De ma este találkozom vele és megérkezésemet együtt fogjuk megünnepelni. Tartson velünk maga is! Tony boldog lesz, ha viszontlátja magát. Novemberben kissé megbántotta, amikor itt volt, de nem hívta fel.

— Akkor annyi dolgom volt, hogy nem kereshettem fel senkit. Csak éppen megjelentem a kihallgatáson és utána tüstént elutaztam. De ezúttal több idővel rendelkezem.

— Igen? Akkor megmondom neki, hogy maga is eljön.

— Remek. De most össze kell raknom a holmimat — mondta és felállt. — Tíz perc múlva visszajövök.

Az asszony is felállt és mosolygott.

— Ne fáradjon — mondta könnyedén. — Valaki mindenesetre kijön elém a pályaudvarra.

Megadta Eriknek Tony címét és megismételte a felszólítást, hogy tartson velük ma este. Lágyan és mégis erélyesen kérte, olyan hangon, hogy Erik még sokáig gondolt rá, miután elváltak.

Amikor a vonat befutott a washingtoni Union-pályaudvarra, amelyet elöntött a hideg füst és gőz késő téli szaga, Erik meglátta Lillyt, amint elhaladt a fülkéje ablaka alatt egy férfi karján, aki bizony nem Tony volt. Meghitt mozdulattal szorongatta az asszony karját, az meg ugyanúgy, jó szorosan simult hozzá. Egybehangolt, táncoló léptekkel haladtak egymás mellett, mosolyogva, mint egy fiatal szerelmes pár — valósággal kivirítottak a mogorván és sietősen tolongó utasok közül. Erik utánuk pillantott és látta, hogy mosolyogva nézik egymást, azzal a megértéssel, amely kirekeszti, eltörli az egész világot. Mögöttük feltűnt egy másik férfi, szélesvállú, tagbaszakadt — nem nézett se jobbra, se balra, durván utat tört magának a tömegen keresztül, mintha jószabású, sötétkék télikabátja vaspáncél volna. Az a mód, ahogy fekete keménykalapos fejét hátravetette, ismerősnek tűnt Erik előtt. Hirtelen oldalt fordult és megemelte kalapját Lilly előtt. Erik csak most ismerte meg és gyomra összeszorult dühében: Arnie O'Hare volt! Erik már évek óta nem látta, de árulásának emléke még úgy sajgott benne, mint akkor. Sőt mostani hangulatában ez töltötte meg csordultig a keserűség poharát.

Erik csak nézte a három embert, aki egy pillanatra megállt, hogy üdvözölje egymást, nekifeszülve a viharos szélnek. Nézte őket és úgy érezte, hogy petyhüdten összeesik, mint egy kipukkant léggömb. Dühös volt, mintha rájött volna, hogy nevetségessé tette magát. Mintha Lilly — csak azzal, hogy üdvözölte Arnie-t — elárulta volna Eriket, és nemcsak ő, de elárulta mindenki, akit csak ismert. Aztán ez a perc is elmúlt. A széltől kipirult arcú utasok alaktalan tömeggé olvadtak össze és Erik megint egészen magánosnak érezte magát.

Arnie miatt addig maradt a vagonban, amíg csak lehetett. Mindent elkövetett, hogy ne találkozzék vele most, amikor olyan sebezhetőnek érezte magát. Amikor leszállt a peronra, óvatosan körülnézett, azután gyors léptekkel elhagyta a pályaudvart.

Amikor beállt a sorba a taxi-állomás előtt, meglátta Arnie-t, amint egy zsúfolt taxiban megkerüli az U-alakú állomás-udvar hosszú szárnyát. Erik örült, hogy visszamaradt, mert különben még heves összeszólalkozásra került volna a sor. De ebben a pillanatban Arnie hátrafordult a robogó taxiban és egyenesen Erikre bámult. Eltátotta a száját, de Erik nem tudta, hogy azért-e, mert megismerte, vagy csak szólt valamit egyik útitársának.

Kedvetlenül gondolt arra, hogy a délután hátralevő részét egyedül kell töltenie. Úgy látszik, ebben a napban összesűrűsödik minden sérelem, amely valaha is érte és minden hiba, amit az utolsó tizenöt évben elkövetett. A Lillyvel töltött órák derűs közjátéka véget ért, és utána levertebb volt, mint reggel. Elborzadt a gondolattól, hogy egyedül maradjon, de Hugo volt az egyetlen ember, akivel beszélni tudott volna. De ha O'Hare feldühösítette, Fabermacherre még gondolni sem tudott nyugodtan. El se tudta képzelni, hogy a következő napokban felkeresse, és úgy beszéljen vele, mintha arról a levélről nem tudna semmit.

A Statlerben szállt meg, mit sem törődve a hideg, világos szoba ridegségével, meg a második ággyal, amelyre nem volt szüksége, de talán éppen ezért szinte gúnyosan vigyorgott rá. Néhány percig ült és a telefonra bámult. Csak egy mozdulat és már beszélhet Hugóval... Végre nem bírta ki tovább, felvette kabátját és elhagyta a szállodát. Végigment a 16. utcán, szemben az erős déli széllel, amely mintha szárnyán magával hozta volna a még távoli tavasz üzenetét. Mire ez a tavasz megérkezik, okvetlenül túl kell lennie mostani problémáin, amelyeket hamarosan meg kell oldania. Nem vágyott a tavasz után és nem várt tőle semmit, csüggedten ballagott a régi házak mellett és a télies parkon keresztül. Átvágott a sugárúton és szembekerült a Fehér Házzal. Balkéz felől kiemelkedett a Kongresszus palotájának kerek kupolája.

Még ezen a szürke napon is méltóság és derűs erő áradt a két jelképes épületből. Erikben megmozdult az a forró és büszke érzés, amellyel még gyermekkorában, az iskolában ismerkedett meg: a hazafiság páratlan izgalma. Pezsdítő érzés volt, de most harag és keserűség keveredett bele. Sokáig nézte a két épületet.

— Vigye őket az ördög! — kiáltott fel kétségbeesetten. — Mért nem hagyják, hogy tisztességesen dolgozzak nekik... ahogy rendes emberhez illik!

Arnie O'Hare izgatottan szállt ki a taxiból hotelje előtt. Felingerelte, hogy meglátta Gorint. A dolgok haladjanak menetrend szerint — vagy megette a fene! Bosszúságában még csak oda se köszönt a négy idegennek, akivel a taxit megosztotta. Csak akkor érezte magát egy kissé jobban, amikor a Ritz-Carlton portása alázatosan üdvözölte. Most a Ritz volt az otthona. A személyzet itt még mindig tábornok úrnak szólította, pedig már majdnem hat hónapja, hogy levetette az egyenruhát. De a tábornok megszólítás még jobban esett neki most, hogy civilben járt. Akik még egyenruhában feszítettek, olyan öntelt arcot vágtak, hogy szinte fénylett tőle a képük, holott a piacon nagyot esett már a zöldképű vezérőrnagyok árfolyama. Legfőbb ideje volt, hogy visszatérjen az üzleti életbe.

Egyenesen a lakosztályába sietett. Még le se dobta a kabátját, már felkapta a telefonkagylót. Holtzer titkárnője megismerte a hangját és tüstént kapcsolta a szenátort. Arnie hevesen beszélni kezdett:

— Idehallgass, Larry! Arról a fickóról van szó, akiről tegnap beszéltünk. Mit mondtál, mikorra rendelted magadhoz?

— Várj csak egy percig! — A szenátor hangja eltávolodott. A csöpp haladék is bosszantotta Arnie-t, pedig hallotta, hogy papírok zörögnek, mintha gyors ujjakkal lapoznának. — Csütörtökre. Csütörtök délelőtt tizenegy órára.

— Pedig már megjött, itt van a városban! — mordult rá Arnie. — Beszélnem kell veled ebben a dologban. Mikor?

— Hát... — Holtzer művészien egyensúlyozta hangját, hogy megtalálja a kellő középutat a szenátori méltóság és a lakáj-engedelmesség között. — Körülbelül húsz perc múlva átmegyek a Házba, Arnie. De ihatunk valahol egy pohárral vacsora előtt.

— Nem, azt verd ki a fejedből! — vágta rá Arnie. — Akkor már más dolgom lesz. Megmondom, mit csináljunk. Negyedóra múlva odanézek és akkor együtt sétálhatunk a Házig. Csak néhány perc beszédem van veled.

Mindig figyelmeztetnie kellett magát, hogy hagyja el azt az átkozott parancsoló hangot, ha Holtzerrel beszél. Hiszen a legtöbb szenátornak — és így Holtzernek is — a telefonja olyan készülékkel volt összekötve, amely minden beszélgetést viaszlemezre vesz fel: sohasem lehet tudni, mikor van rá szükség! A hivatali szobájában is rejtett diktafonok voltak. A gyorsírással felvett beszélgetést mindig ki lehet magyarázni, de ezeknek a viaszlemezeknek megvan az az átkozott tulajdonságuk, hogy az ember hanglejtését is megörökítik. Az írott szavakat sokféleképpen lehet értelmezni, de a hanghordozás menten elárulja, ki a főnök? Ebben a városban nem lehet nyíltan és szabadon beszélni, legfeljebb séta közben, vagy ha az ember úgy rendezi a dolgot, hogy társaságban „véletlenül" találkozzék azzal, akivel beszélni akar. Arnie leüzent, hogy a kocsija álljon elő.

Holtzer már a Rotundában állt és az őrrel beszélgetett. Arnie tárgyilagos szemmel, amelyet a megvetés még élesebbé tett, megállapította, hogy Holtzer ügyetlenül beszél — túlságosan leereszkedően. Holtzer túlságosan ügyvéd ahhoz, hogy jó politikus legyen, színészkedni meg nem tud eléggé, gondolta Arnie, amikor a szenátor hirtelen megfordult és arcát elöntötte a mosoly, mintha meglepné a váratlan találkozás, de örülne neki.

Némán mentek le a lépcsőn. Arnie észrevette, hogy Holtzer mély lélegzetet vesz: hadd lássák rajta, hogy szükségét érezte egy kis levegőnek. Holtzer minden pillanatban felkészült rá, hogy bármely lépését meg tudja magyarázni valami vizsgáló bizottságnak. „Nem, uraim, egyáltalában nem szokatlan nálam, hogy sétálok egy kicsit... többnyire a földalatti folyosón megyek át a szenátusi irodából a Házba, de a szóbanforgó napon, amikor véletlenül belebotlottam Mr. O'Hare-be, szükségét éreztem, hogy egy kicsit kiszellőztessem a fejem... ez az egész, nincs benne semmi kárhozatos, azt hiszem..." És ártatlanul mosolyogna hozzá...

Arnie megvetésének legfőbb alapja az volt, hogy Larry Holtzert rossz üzletembernek tartotta. Többet kínlódik, mint amennyit a pénz megér. Ha volna esze, vagy kevesebbet szenvedne, vagy felemelné az árát.

— Jól van, Larry — mondta végül Arnie. — Most térjünk át Gorinra. Nem akarom, hogy csütörtökig várj vele.

Holtzer fedetlen fővel ballagott a szélben. Jóképű férfi volt, negyvenöt éves, de sokkal fiatalabbnak látszott. Nedves barna szeme hirtelen hunyorogni kezdett és megtelt könnyel, amint egy szélroham nekizúdult és ruháját a testéhez préselte.

— Nem tudom, mi aggaszt, Arnie — felelte lihegve. — Azt az embert csütörtökre jegyeztem elő. Megmondtam neki, hogy akkor fogadom. Mi van abban, ha néhány nappal előbb utazott ide?

— Ha valakit csütörtök délelőtt tizenegyre rendeltek ide, érkezzék meg csütörtökön tizenegyre! Gorin azért jött előbb, hogy terepszemlét tartson. Nem esett a feje lágyára. Azért mondtam neked, hogy éppen erre a fizikusra van szükségem. Gorin az egyetlen, aki alaposan megvizsgálja az ajánlatot, még mielőtt megtették volna neki. Ezek a tudósok mind bolondok. Gorin történetesen kissé kevésbé bolond, mint a többi. Van üzleti tapasztalata. A többinek nincs.

Holtzer aggódó töprengéssel nézett maga elé.

— Hát aztán? És ha körülnéz egy kicsit? Az is baj? Talán rájöhet valamire? Hiszen egy árva kukkot sem szóltunk még a dologról! Hát akkor mitől félsz? Az isten szerelmére, Arnie, ne beszélj már ilyen furcsán!

— Rájöhet arra, hogy én vagyok az, aki mozgatja a dolgot... én akarom, hogy az állást vele töltsék be. Persze, ha már véglegesen beleharapott, megtudhatja, sőt meg is kell tudnia, hogy mi az én szerepem. De egyelőre még korai. Azt akarom, hogy ő akarja! Neki legyen kedve hozzá. És ha akar valamit, a nyakát töri érte, hogy megkapja. Nekem ilyen emberre van szükségem. Biztos vagyok benne, hogy bele is kap a horogba. Valamikor szép pénzt keresett és kilátásba helyezték neki, hogy idővel

még többet kap. Így alkalma volt költekezni és megtanulta, hogy milyen jó az, ami az életben igazán jó. Ha csak moziban látod, vagy könyvekben olvasgatsz róla, még nem jössz rá az ízére. De legyenek csak a kezedben a jó dolgok, éjjel-nappal, minden percben, azt a kutya mindenit, akkor tudod csak, mi az! Amíg az ember bele nem kóstolt, könnyű neki lemondani olyasmiről, amit nem ismer. A legtöbb ember erkölcsről meg tisztességről képzelődik, még mielőtt kipróbálta volna, milyen remek az, amit pénzért meg lehet vásárolni — olyanok, mint a szűzlány, aki szerelmi dolgokban szakértőnek mondja magát! Gorin útál engem, mint a bűnét, de ez nem tesz semmit... ha arra kerül a sor, lefogadom, más húrokat fog pengetni, mert éhes és tudja már, mit ér a dollár! A többiek nem tudják, mert sohasem volt fölösleges tízesük... örülnek, ha ki tudják fizetni a házbért és vásárolhatnak egy font húst. És még valami. Ennek a fiúnak, azt hiszem, nem kell majd sokat magyarázgatnom. A többi azt se tudná, miről beszélek velük!

— No és mit akarsz, mit csináljak én?

— Lépj vele érintkezésbe minél előbb és keltsd fel az étvágyát, ez az egész! Az a fő, hogy ő akarja ezt az állást, mégpedig sürgősen! Ha fel is merülnek benne kétségek, majd ő maga talál érveket arra, hogy beadja a derekát — és nem megfordítva!

— De hiszen nem is ismerem.

— Az isten szerelmére, akkor keress valakit, aki ismeri! — Arnie dühösen a kalapja után kapott, mert majdnem lerepült a fejéről. — Végezd el, a te dolgod!

Holtzer elsápadt es megállt.

— Idehallgass, Arnie, jó barátok vagyunk és így tovább, de ilyen hangon nem lehet velem beszélni. Az ördögbe is, az Egyesült Államok szenátora vagyok. Úgy látszik, elfelejtetted. És ne kezdd el most az ócska melodrámát arról, kinek köszönhetem, hogy szenátor vagyok. Szeretem ezt a munkát, és ha kell, majd megtalálom a módját, hogy megtartsam nélküled meg a barátaid nélkül is. Majd én töröm ki a nyakadat, nem te az enyémet! Azt akarod, a te jelöltedet hozzam be a bizottságba, hogy ütőkártya legyen a kezedben, a nagy fiúk ellen. Rendben van, megteszek mindent, de verd ki a fejedből, hogy neked dolgozom. Azt hiszem, túlságosan komolyan vetted azt a nagy csillagot a hajtókádon. Elfelejted, hogy csak addig ugrálhattál vele, amíg egyenruhában jártál.

Arnie végignézett rajta és míg mindketten nekifeszítették vállukat a szélnek, magában gyors számítást végzett és arra az elhatározásra jutott, hogy legjobb lesz, ha barátságosan mosolyog. Túl sokat nyargal Holtzeren és ez talán hiba...

— Ne bomolj már, Larry! Mindketten kissé élesen beszélünk, pedig nem akarjuk bántani egymást. Arról van szó, hogy nem akarom elveszíteni ezt a fickót — amellett így lehetne a legkönnyebben leszerelni. Feltalált egy gyorsvágó gépet és az érdekeltségeink egyike megszerezte a szabadalmát, nemsokára el is kezdi a gyártását. Senkinek sem tűnne

fel, hogy percenteket kap utána. Ha mást ültetnénk ide, ki kellene találnunk valami komplikált megoldást. De a legfontosabb az, hogy az a fickó tudja, mi az üzlet. Így nem lesz vele semmi bajunk.

— Nem értem — mondta Holtzer. — Emlékszem, amikor kihallgattuk múlt ősszel. Most újra áttanulmányoztam a vallomását. Éppen olyan kótyagos, mint a többi. A hadsereg kicsit nyers, de a katonáknak igazuk van, amikor azt mondják, hogy ezekkel a tudósokkal csak egy módon lehet bánni: egy kicsit becézgetni őket, amíg fejükbe száll a dicsőség, kihúzni belőlük, amire szükségünk van, azután agyonlőni őket. Ez is csak olyan, mint a többi.

— Ne beszélj butaságokat! — förmedt rá Arnie megint. — Úgy látszik, nem olvastad a vallomását elég gondosan. Ő volt az egyetlen, aki nem szavalt nemzetközi ellenőrzésről vagy arról, hogy az atomtitkot az egész világ közkincsévé kell tenni. Eszébe se jutott arról locsogni, hogy kürtöljük világgá, miképp kell atombombát gyártani vagy a máglyából plutoniumot kivonni. Gorin nemzetközi programmjában nincs semmi kótyagos. Olyan terv ez, amelyet néhány hét alatt meg lehet valósítani.

— Akarod, hogy megvalósítsák?

— Én? Isten őrizz! Csak azt akarom mondani, hogy Gorin még az átkozott idealizmusában is gyakorlati. Praktikus ember, érted? Ezért akarom, hogy minél előbb beszélj vele. Még ma este, vagy legkésőbb holnap reggel.

— Nézd, Arnie, egyszer már megmondtam neked...

— Megmondtad, mert megengedtem, de tévedsz, ha azt hiszed, hogy ezt rendszeresíteni fogjuk! Térjünk a tárgyra. Ismersz egy Tony Haviland nevű pasast a Gazdasági Tanácsból? Jó barátja Gorinnak. Kérd meg, hogy hívja meg Gorint és légy ott a társaságban te is. Így megismerkedhetsz vele.

— Haviland? Alig ismerem — felelte Holtzer mereven. Arnie-ra nézett, majd hirtelen úgy tett, mintha egy porszem repült volna a szemébe. Néhány pillanatig azzal vesződött, hogy a szemét törölgette. — Haviland jóban van Mrs. Petersszel. Annak a férjét ismerem.

Arnie megrázta a fejét.

— Ez nem jó. Nem erről az oldaláról kell megfogni a dolgot. Mért ne csináljuk egyszerűbben? Jelentsd ki, hogy már előbb fogadhatod, mint ahogy gondoltad. A titkárnőd hívja fel a lakásán, New Yorkban. Majd nagy meglepetésére értesül arról, hogy Mr. Gorin már Washingtonban van és ebben meg ebben a szállodában lakik. Így megóvtad a látszatot és minden rendben van. Nos, Larry, láss hozzá, hagyd abba a duzzogást. Még ma este, vagy legkésőbb holnap reggel.

— Jó, megpróbálom — mondta Holtzer. Hangja hideg volt, de érezni lehetett rajta, hogy ő is örül ennek a megoldásnak. — Majd elintézem a lehető legjobban.

Arnie erre vigyorogni kezdett és szeretettel megveregette a szenátor vállát. Kék szeme gúnyosan megcsillant.

— Remek. De vigyázz, hogy ami neked a legjobb, az nekem is jó legyen.

Megszorította a szenátor karját és faképnél hagyta. Megfordult és visszasietett kocsijához. Nehéz testéhez képest elég fürgén, sőt helykén szedte a lábát.

Holtzer utána bámult és a következőképpen magyarázta a dolgot a vizsgáló bizottságnak: „Barátságosan elcsevegtünk, ennyi az egész. Akkor még sejtelmem sem volt róla, hogy segítségemre lesznek a választási hadjáratban. Azt se tudtam, hogy nemrég kliensei lettek annak az ügyvéd-cégnek, amelyben csendes társ vagyok és jelenleg semmiféle tevékenységet sem fejtek ki. Politikáról nem beszéltünk. Barátságos csevegés volt, uraim, semmi egyéb..."

8

Erik nagy meglepetéssel vette tudomásul a meghívást, hogy este koktélt kell innia az Egyesült Államok egy szenátorának társaságában. Szobájában éppen türelmetlenül várta az időt, hogy elinduljon Tony Havilandhez, amikor megszólalt a telefon. A szenátor jelentkezett. Minden formaság nélkül, barátságosan megmagyarázta a szerencsés véletlent, amelynek révén megtudta, hogy Erik itt van és mindjárt megbeszélt vele egy találkozót: negyedóra múlva, a Mayflower Hotel bárjában. A telefonhívás felvidította Eriket. Csak a bevezetése volt egy esti programmnak, amely olyan zsúfoltnak ígérkezett, hogy Eriknek ideje se maradt a gondolkodásra. Azonkívül hízelgett is neki a szenátor figyelmessége. Mielőtt szobájába elindult volna, ösztönszerűen a telefonhoz lépett és felhívta Savinát. Hallani akarta a hangját, abban a reményben, hogy hirtelen támadt jó hangulata még magasabb fokra hág tőle. És meg akart szabadulni — egyszer s mindenkorra — attól a makacs kérdéstől, amely egész nap kínozta. Ebben a pillanatban csak egyetlen dolgot kívánt Savinától: nyugtassa meg, hogy félelme alaptalan. Kétségbeesetten vágyott arra, hogy ne gyanakodjék.

Valamikor régen, még mielőtt megesküdtek, mindig olyan kellemes izgalommal várta, hogy a telefonban meghallja Savina meleg csengésű, ismerős hangját. Úgy érezte, hogy Savina, ha csak ennyit mond: hello — máris bevallja, hogy szereti. Most is ez a várakozás remegett benne, miközben a kapcsolások sorát leste az interurbán vonalakon.

Savina hangja, amikor jelentkezett, olyan volt, mintha elfogyott volna a lélegzete. Sietve közölte Erikkel, hogy Holtzer szenátor épp az imént kereste.

— Tudom. Éppen most indulok, hogy találkozzam vele — mondta Erik, majd tétovázva hozzátette: — Csak azért hívtalak fel, hogy megmondjam... baj nélkül megérkeztem.

Arra számított, hogy Savina mindjárt megérti, mi rejlik az egyszerű bejelentés mögött. De Savina csak ennyit mondott:

— Még mindig nem tudom, mikor indulhatok holnap és mikor érek oda.

Eriket nem érdekelte, mi lesz holnap. Azt szerette volna hallani, mit érez Savina ma — most, ebben a pillanatban.

— Nagyon hiányoztál nekem a vonaton — folytatta Erik. — Nem ízlett az utazás, pedig olyan volt, mint amikor az ember ünnepre hazamegy a falujába. Véletlenül azon a vonaton utazott Lilly Peters is, és meghívott, hogy vacsorázzunk együtt Tony Havilandnél. Így elvetettem a mai este gondját. És még egy véletlen találkozás — tette hozzá kedvetlenül. — Láttam Arnie O'Hare-t, amint elszaladt mellettem a peronon.

Savina úgy hallgatta, mint a szokásos pletykát. Nem érezte meg a könyörgő kérdést a jelentéktelen szavak mögött. Eszébe se jutott azt mondani, hogy neki is nagyon hiányzott Erik és — szereti! Ehelyett a következőt kérdezte:

— Beszéltél már Hugóval?

Ma már másodízben hívta fel a figyelmét, sürgetően és erőszakosan, Hugóra. Az ördögbe is, talán Fabermacher az egyetlen férfi Washingtonban? Hogy árulhatja el valaki ilyen könnyedén, hogy öntudatlanul kire gondol!

— Hugóval? — Egy pillanatig hallgatott, nem tudta, mit mondjon. — Nem, még nem próbáltam felhívni. De most már nyugodt lehetsz, hogy nem felejtem el. Isten veled!

Elhagyta a szállodát és gyors léptekkel haladt az utcán. Most már megbánta, hogy hazatelefonált. Igazán, kár volt a fáradságért! De agya zűrzavarában volt egy világos pont is, amely megértette, hogy igazságtalanul haragszik Savinára. Milyen jogon vádolja tompasággal, meg nem értéssel? Honnan tudná Savina, mi emészti és keseríti most? Mért nem mondta meg neki? Talán éppen ez a baj: hogy nem tudja megmondani neki, mi nyomja a szívét! Szégyelli magát — attól fél, hogy kicsinyesnek tűnik majd Savina szemében és a saját szemében is. Vagy attól tart talán, hogy rábukkan az igazságra — még sokkal konkrétebb formában, mint ahogy gyanítja? De ez a bujkálás mindenesetre hiba. Tizenöt évvel ezelőtt habozás nélkül rögtön kikötyantotta volna, mi bántja, és ha Savina kineveti, még azzal sem törődött volna. Ma pedig, amikor ezerszer biztosabb lehetne a szerelmében, nem meri kiönteni a szívét? Hogy lehet ez? — kérdezte magában. — Hát ennyire eltávolodtak volna egymástól az utóbbi években? És tulajdonképpen mért dolgozott, küzdött, vesződött annyit? Csak azért, hogy eljöjjön ide egy állásért koldulni — és elsimítsa Hugo kellemetlen ügyeit?

Dühösen lépett be a bárba. Az általános jókedv, amely ott pezsgett körülötte, a vidám beszélgetés hangja, a jólét és gondtalanság légköre nem ért el hozzá. Megállt és körülnézett — várta, hogy felfedezzék. A főpincér odalépett hozzá, gondjaiba vette és egy asztalhoz vezette.

Múlt ősszel, amikor az Atomenergia Bizottság kihallgatta Eriket, Holtzer is ott volt, de Erik csak úgy emlékezett rá, mint egy arcra a sok

közül, jobbra és balra az elnöktől. Ez a Holtzer most felkelt a pamlagról és olyan barátságos mosollyal üdvözölte, mintha közeli ismerőse volna.

— Dr. Gorin! Köszönöm, hogy ilyen hamar eljött. Foglaljon helyet. Mit parancsol — bourbont vagy rozst?

Erik előbb martinit akart inni, majd meggondolta magát és vermutot kért szódával. A szenátor mosolygott. Erik nem győzött csodálkozni rajta, milyen fiatal. Mindig úgy képzelte, hogy a „honatyák" valóban idős emberek.

— Maradjon csak meg nyugodtan a martini mellett — nevetett Holtzer. — Vagy csak azt akarja elhitetni velem, hogy józan ember?

— Nem azért — felelte Erik. — De még sohasem láttam egy szenátort ilyen közelről és nem akarom, hogy a látomás elhomályosodjék.

Holtzer megint nevetett, kedvesen és fesztelenül — éreztetve, hogy olyan ember, aki egészen természetes és közvetlen. Várt, amíg Erik megkapja a megrendelt italt és csak aztán kezdett beszélni:

— Gorin doktor, mondanom sem kell — hiszen ön jobban tudja, mint bárki mas — milyen komolyak azok a problémák, amelyekkel bizottságunknak meg kell birkóznia. Ön is átérezte ezt múlt ősszel, amikor lejött hozzánk, hogy kérdéseinkre válaszoljon. Azóta szüntelenül ülésezünk és minél jobban elmélyedünk a kerdésbe, annál bonyolultabbnak látszik. Fel akarunk használni minden tanácsot, amit kaphatunk, és az öné azok közé tartozik, amelyek különösen érdekelnek bennünket. Múlt ősszel kitűnő benyomást nyertünk önről. Önök, tudósok, egytől-egyig kissé ellenségesen álltak szemben velünk, pedig el kell ismernie, hogy a mi dolgunk sem könnyű. Valamennyien igyekszünk megtalálni a módját annak, hogy közmegelégedésre intézzük tovább ezt a históriát, amelyet önök, tudósok, zúdítottak a nyakunkba. De, amint mondtam, a feladat nem könnyű. — Nevetve folytatta: — Ne felejtse el, hogy önöknek is négy évbe került, amíg a dolog tudományos részét megoldották. Ne csodálkozzanak hát, ha mi sem tudjuk megoldani a probléma ránk eső részét egyik napról a másikra.

— Belátom, hogy bajban vannak — felelte Erik és szándékosan elmosolyodott. — De múlt ősszel figyelmeztettem önöket, hogy így lesz, és mások is megmondták előre. Persze, hogy nehéz dűlőre vinni, különösen azután, hogy önök valamennyi út közül a legrosszabbat választották.

Holtzer nem sértődött meg.

— Éppen ezt akarjuk hallani — felelte nyugodtan. — Hol követtük el a hibát?

— De hiszen már régen megmondtam! — felelte Erik és vigyázott, hogy hangja barátságos maradjon. — Hallották a múlt ősszel. Az atomellenőrzésre vonatkozó nemzetközi egyezmény kérdését az Egyesült Nemzetek nyakába varrták, pedig előre figyelmeztettem önöket, hogy ez a legrosszabb megoldás, amit a jelenlegi körülmények között kieszelhettek volna. Nagyon jól tudják, hogy lehetetlen bármilyen megegyezésre jutni, ha nem hívnak össze előbb egy különleges négyhatalmi tanácsko-

zást. És nem állíthatják, hogy csak az atomenergia kérdését akarják megtárgyalni, amikor elsősorban az atombombára gondolnak. Ahelyett, hogy megkezdték volna egy nemzetközi szervezet létrehozását az atomenergia kifejlesztésére, értésére adták az egész világnak, hogy akár így, akár úgy, de az uszályunkba kell szegődniük. Ha már eleve az volt a szándékuk, hogy egyenetlenséget keltsenek, akkor elértek pontosan azt, amit akartak. De ha valóban megegyezést kívánnak, akkor elkövették mindazt, amitől óvtuk önöket.

A szenátor olyan mozdulatot tett, mintha helytelenítene valamit, vagy sajnálkoznék.

— Azt hiszem, — mondta szelíden — az események meggyőzhették önt arról, hogy eszméi kissé utópisztikusak.

— Egyáltalában nem — felelte Erik. — Az események, ha egyáltalában bizonyítanak valamit, arról győztek meg, hogy igazunk volt. Nyilvánvaló, hogy ha az atombombára vetjük a hangsúlyt és akár nyíltan, akár burkoltan fenyegetésül használjuk, a többi ország vagy megijed, vagy megharagszik, vagy mind a két módon reagál rá egyszerre.

— Készséggel elismerem, hogy ebben sok igazság van, de mit csináljak, ha az emberek többsége nem hajlandó az atombomba titkát kiszolgáltatni!

— Egy árva szóval sem mondtam, hogy szolgáltassuk ki. Olyan nemzetközi megbeszélések lebegtek szemem előtt, amelyek csak az atomerő és energia kiaknázására vonatkoznak. A bombagyártás egészen más lapra tartozik. Tárgyalhatunk az atomerő kifejlesztéséről anélkül, hogy csak egy szóval is kitérnénk a robbanóanyagokra és a plutonium kivonására. Remélem, most már önök is megértik ezt.

— A bizottság igen, de a nép nem.

— Hát akkor mért nem közlik vele a jó hírt? — mosolygott Erik.

— Határozottan az a szándékunk. De a bizottság hivatalosan még nem alakult meg. Egyelőre csak egy kis csoport áll a rendelkezésünkre, amely mindenféle adatokat és felvilágosításokat gyűjt, hogy indítványokat tegyen a törvényhozás számára. Természetesen szükségünk van egy olyan bizottságra is, amely a nyilvánossagot megfelelően tájékoztatja, de a mi bizottságunknak más feladatai is lesznek — például a kutatásokra szolgáló összegek kiutalása országszerte, valamint a bombagyártás ellenőrzése.

— És addig is, amíg meg nem tesszük mindazt, ami szükséges, elvárjuk a világtól, hogy bízzon a jó szándékainkban?

— Miért ne? Hisz a multunk tiszta — elég jó minősítésünk van!

— De tegyük fel, hogy a világnak más a véleménye rólunk!

— Akkor bizony visel nünk kell a kockázatot — felelte a szenátor nyájasan. — Amint látom, ön az atomenergia kifejlesztését tartja elsősorban szem előtt. De hiszen éppen ez érdekel bennünket is!

— Köz- vagy magánkézben?

— Majd meglátjuk, melyik hasznosabb az országnak. Nézze, Gorin —

lehet, hogy eddig elkövettünk egy-két hibát. Annál fontosabb, hogy felvessük a kérdést: mit csináljunk a jövőben?

— Mondja meg ön!

— Hogy mondhatnám meg? Nem tudjuk. Hiszen éppen ezért akarjuk igénybe venni az önök tanácsát.

Röviden vázolt néhány rendelkezést, amit esetleg fel lehetne venni az atom-ellenőrzésről szóló törvényjavaslatba.

— De hiszen ez lényegében ugyanaz, mint amit tavaly akartak! — tiltakozott Erik. — A módosítás egészen jelentéktelen, alig javít valamit a dolgon.

— Nézze csak, ez attól függ, milyen emberekből áll majd a bizottság — felelte Holtzer nyomatékosan és egyenest Erik szemébe nézett. — Mi szigorú törvényt akarunk, amely hatalmat ad a megfelelő emberek kezébe, hogy az ország javát szolgálhassák vele. Olyan emberekre gondolok, akik megértik a szóbanforgó problémát, minden kiágazásában.

— De ha rossz emberek kezébe kerül, visszaélhetnek ezzel a hatalommal.

— Annál fontosabb, hogy a megfelelő emberek ne húzódjanak vissza.

Erik nevetett.

— Ezt szokták így nevezni: továbbadom a vödröt! Vagyis önök más embereket keresnek, hogy az ő vállukra hárítsák át a felelősséget a hibákért, amiket önök elkövetnek.

Holtzer néhányat pislogott, mintha zavarba jött volna.

— Fogalmazza meg, ahogy akarja, mégis azt mondom, ez nagyszerű lehetőség olyan emberek számára, akik szívükön viselik az atomkutatás sorsát. Olyan emberek számára, akik megfelelő múltra hivatkozhatnak. Önnek még gazdag ipari tapasztalatai is vannak — szóval, minden tekintetben megfelel.

— Hát végül odajutottunk, hogy az én személyemről van szó? — kérdezte Erik mosolyogva.

— Én kezdettől fogva úgy gondoltam, hogy a beszélgetésünk az ön személye körül forog — felelte a szenátor, órájára pillantva. — Most el kell szaladnom, de szeretném megkérni magát valamire. Legyen szíves, vesse nekem papírra, hogy mit gondol, mit kellene most tennünk?

— Papírra? — mondta Erik vontatottan. — Ez nem olyan kis munka, mint ahogy ön gondolja. Sok időbe és fáradságba kerül.

— De hiszen én nem gondolok valami tervezetre vagy tanulmányra! Nem is kell írásba foglalni. Gondolkodjék a dolgon, azután majd beszélünk róla. Maradjunk meg az eredeti megállapodásunknál: csütörtökön tizenegyre.

— Persze, majd gondolkodom rajta, ahogy kívánja. De szeretnék valamit tudni, szenátor úr. Miért fordult hozzám?

A szenátor megint pislogott.

— Hogyhogy... nem értem...

— Miért éppen énhozzám — annyi ember közül? Miért hívatta Erik Gorint és nem másokat?

— Hja, vagy úgy! — nevetett Holtzer és Erik azt gondolta magában: megkönnyebbülten nevet. — Mert az ön tavalyi nyilatkozata mély hatást gyakorolt ránk és a múltja is nagyon tetszik nekünk.

— Hát ez nagyon hízelgő — bólintott Erik. — De amit tavaly mondtam, annyira mégsem hatott önökre, hogy a tanácsomat meg is fogadják.

— Még a leggyakorlatibb volt mind közül, amit hallottunk.

— De mégsem annyira gyakorlati, hogy meggyőzze önöket — makacskodott Erik. — És a múltamat is említette. Mi tetszett abban?

Holtzer vállat vont és széles kézmozdulattal felelte:

— Hogy is mondjam csak? Minden... az egész kép. Hallottunk persze a munkájáról a Columbia-egyetemen. És tudunk az ipari tevékenységéről is — a forgácsológépről, amit feltalált. Az összkép, a háttér sokoldalú és tökéletesen harmonikus, ugyebár? Sokkal harmonikusabb, mint a legtöbb más emberé, aki még szóba jöhet. — Felállt. — Szóval, abban maradtunk, hogy csütörtökön találkozunk? Az én hivatalomban? Tudja, mit? Tegyük át egy órára és ebédeljünk együtt.

— Jó — bólintott Erik — örömmel.

— És kezdjen el gondolkodni azon, amit mondtam.

— Máris erősen gondolkodom rajta — felelte Erik mosolyogva.

9

Mihelyt a szenátor elment, Erik látszólagos nyugalma, amelyet magára erőltetett, menten szertefoszlott. Elégedetlenség váltotta fel — úgy érezte, ostobán viselkedett, nem úgy beszélt a szenátorral, ahogy kellett volna. Nagyon dühös volt magára. Hiszen azért jött Washingtonba, azzal a feltett szándékkal utazott ide, hogy elvállalja az állást, bármivel járjon is. A fizetés, a pénz — ez a fontos, minden egyéb badarság. Erre az igazságra két napja eszmélt rá, amikor Fox meghalt. És mégis, amikor szembe került Holtzerrel, úgy viselkedett, mintha semmit sem tanult volna ebből a leckéből. Akadékoskodott, valósággal megnehezítette, hogy kinevezzék. Taktikának — az előzetes tárgyalások során — talán megfelelne, de óvatosságra, ha nem előre meghatározott célt követ, csak arra szolgál, hogy a szenátort bosszantsa. Holtzer nem bolond és könnyen lehet, hogy nyájas mosolya mögött most már harag rejtőzik. Az ilyen emberek nem szeretik, ha ellenkeznek velük. Erik átkozta ostoba konokságát, és attól félt, hogy elrontott mindent.

A taxiban, míg Tony lakása felé tartott, folytatta azt a bizonyos töprengést, amelynek soha sincs vége — a szavak mérlegelését: mit is mondott tulajdonképpen és mit kellett volna mondania helyette? De hirtelen erőt vett magán és abbahagyta. Elég jól ismerte a maga belső tüne-

teit ahhoz, hogy belássa: amíg maga sem tudja, igazában mit akar, nincs értelme, hogy ellentmondó érvekkel marcangolja magát. Egyszerűen, még nincs elég adat a kezében ahhoz, hogy dönteni tudjon és éppen ezért van szüksége Tonyra. Ebben a pillanatban nem is kereshetne fel alkalmasabb embert nála. Őrült, hogy mai megbeszélései véletlenül éppen a kellő sorrendben követték egymást és most már türelmetlenül várta, mit hoz az est hátralevő része? Amikor kiszállt a taxiból a szállodaház előtt, úgy érezte, hogy már céltudatosan indul neki a lépcsőnek. Az emeleten becsöngetett és meghallotta Lilly nevetését, még mielőtt kinyílt volna az ajtó. Aztán ott állt előtte az asszony szürke gyapjúruhában, mosolyogva. Szalmaszőke haját magasan feltornyozta és fekete szalaggal kötötte át.

— Kerüljön beljebb! — mondta. — Már olyan régen várjuk! A vonaton olyan titoktartóan viselkedett, hogy nem sejtettem semmit. Csak itt eszméltem rá, valójában minek jött Washingtonba? Képzelje csak, Tonytól kellett megtudnom. Maga nagyszerűen félrevezetett azzal, hogy buzgón csapta nekem a szelet. Magában pedig bizonyára kinevetett, hogy olyan csacsi vagyok! Alakoskodó!

— Ha az vagyok, — felelte Erik fanyar mosollyal — most történt meg velem először, hogy úgy viselkedtem, mint egy vonzó szépasszony.

Lilly kerekre nyitotta szemét.

— Jóságos ég, egészen megzavar! No, jöjjön már beljebb.

Hangja még ingerkedőbb volt, mint délután a vonaton. Erik ma beszélt vele jóformán először, de érezte, hogy kacér pajkossága nem az igazi énje, csak megjátszott dolog. Mintha védekezésül színészkedett volna és ez zavarba hozta Eriket. Nem tudott olyan könnyedén válaszolni, ahogy szeretett volna és így beérte a mosolygással.

A szürke előszobában letette kalapját egy zöld márványasztalra és éppen levetette télikabátját, amikor Tony kijött. A halvány lámpafényben arca a réginek látszott. De amint jobban megnézte, Erik észrevette petyhüdt állát — Tony bizony hízásnak indult.

— Hát ez igazán ünnep, hogy láthatlak! — mondta és úgy megrázta Erik kezét, mintha megkönnyebbülne tőle. — Azt pedig, hogy éppen ma este pottyantál ide, csodálatosan jó előjelnek tekintem.

Lillyre nézett és karjába fűzte karját. Mozdulatában volt valami szánalomkeltő — mintha nem volna biztos abban, hogy Lilly örül neki.

— Végre megteszem a nagy lépést, Erik — tette hozzá és most hangja is olyan félősnek tűnt.

Lilly gyorsan visszahúzta a karját. Eriknek eszébe jutott, hogy simult oda ahhoz az idegen férfihoz, aki néhány órával ezelőtt a pályaudvaron várta. Lilly mosolya most hűvös volt és mintha egy álarc mögül nézett volna Tonyra, amint elhúzódott tőle.

— Tony! — kiáltott fel élénken. — Mindent elmeséltem Gorin doktornak a vonaton. Mit kíván inni, doktor?

— Mindegy, akármit. De azután árulja el nekem, mire gondolt az

iment, amikor arról beszélt, hogy valójában miért jöttem Washingtonba. Mert én nem tudom, de valakinek csak kell tudnia, nem igaz?

— Ez Tony témája — jegyezte meg Lilly könnyedén.

— Nem az én témám, — mondta Tony — hanem Holtzeré és Eriké. Én csak félfüllel hallottam valamit tegnap és éppen most akartam megkérdezni Eriktől, hogy áll az ügye?

— Érdekes! — nevetett Erik és megcsóválta fejét. — Ha tegnap hallottál valamit, akkor előbb hallottad, mint én. Rólam van szó, de úgy látszik, én leszek az utolsó, aki megtudja.

Követte Lillyt a nappaliba. A szoba végében négyszögletes asztal állt, amelyet négy gyertya világított meg. Már megterítették vacsorára öt személy számára. Erik a szoba másik sarka felé fordult és szíve megdobbant: meglátta Mary Cartert. Egy karosszékben ült, vele szemben meg egy középkorú férfi. Mindketten a boltíves ajtóbejárat felé néztek, ahol Erik állt. Mary élénkebbnek és öntudatosabbnak látszott, mint azelőtt, de haja kissé megszürkült az utolsó években. Erik mosolyogva nézett le rá. A középkorú férfi felállt és Erik most nézte meg először. Sovány, deresfejű ember volt, ruhája angol szabású, de meglehetősen régi. Az a férfi volt, aki Lillyt megérkezésekor várta. Erik tüstént elhatározta, hogy úgy tesz, mintha nem lett volna szemtanúja annak a jelenetnek a pályaudvaron.

— Jó estét, Mary — mondta. — Ez aztán a meglepetés! Földiek találkozója az ó-hazából! Megelevenednek a régi idők. Hogy van? Úgy látom, jól?

— Remekül — felelte Mary. — De ez nem megrendezett találkozó, csak véletlenül botlott bele néhány itteni őslakosba. De talán nem is tudja, ki vagyok? Vegye tudomásul, hogy a washingtoni női főiskola fizikai fakultásának dékánjával beszél! Felvitte isten a dolgomat, az ám!

Erik mosolyogva kezet fogott vele és lehajolt hozzá, hogy megcsókolja az arcát. Mary már egy-két évvel túl volt a negyvenen, de most jóval fiatalabbnak látszott. Csak vékony nyaka árulta el korát és néhány kemény vonás a szája körül, amint hátravetette fejét, hogy elfogadja Erik csókját. Amikor Erik újra felemelkedett, Mary még néhány pillanatig nem engedte el a kezét.

— Ismeri Arthur Pomfret professzort? Bemutatom Erik Gorint...

— Pomfret? — fordult hozzá Erik. — Hiszen éveken át leveleztünk egymással!

— Úgy bizony — nevetett Pomfret. — Amióta megjelent a cikke az elektromos impulzus-számlálóról. Mindig különös érzés régi ismerőssel találkozni, akit személyesen még nem láttunk soha.

Kezet fogtak és Eriknek bizonyos erőlködésébe került, hogy ne nézzen Pomfretre olyan hódolattal, ahogy diákkorában tette volna. Hiszen nagy megtiszteltetés volt, hogy Pomfret, a világhírű cambridge-i fizikus, megjegyezte nevét és munkásságát. Pomfret jóval idősebb volt Eriknél, legalább tíz évvel öregebb. Valamikor leesett egy lóról és eltört az orra,

ami még most is meglátszott rajta. Arca nyers volt. mégis kedves és barátságos.

— Meg ma is emlékszem, milyen rémülten és izgatottan bontottam fel az első levelét — mesélte Erik. — Először csak arra gondoltam, hogy bizonyára talált valami hibát a tanulmányomban és most rámpirít. Azért féltem úgy, mert Tony mindig dermedt tisztelettel beszélt önről, amikor az inasa voltam.

Pomfret félig gúnyos, félig szánakozó pillantást vetett Tonyra, aki hirtelen az italokkal kezdett foglalkozni és buzgón töltötte a poharakba a martinit. Arca kissé kipirult, nyilván meghallotta, mit mesélt róla Erik. A következő percben már nyújtotta felé az egyik poharat, és anélkül, hogy bárkire nézne, megjegyezte:

— Nekem is megvolt a romantikus korszakom. — Hangja szinte védekező volt. — Ne felejtsük el, hogy Pomfret akkor Rutherford asszisztense volt és egyúttal fővadászmester. Ez volt szememben az előkelőség netovábbja, életemnek egy olyan időszakában, amikor legfőbb törekvésem az volt, hogy én is előkelő legyek. Ha az ember huszonhárom éves, még nem nőtt be a fejelágya.

— És negyvenhatéves korában talán már benőtt? — kérdezte Pomfret.

Volt valami lappangó ellentét a két ember közt, ami nem kerülte el Erik figyelmét. Látta, hogy Lilly is idegeskedik miatta, de iránta most már nem érzett sok rokonszenvet. Arra gondolt, hogyan beszél majd Hugóval, ha mégis kénytelen találkozni vele. Vajjon az ő neheztelése is megnyilvánul majd ilyen ingerült kitörésekben? Tony duzzogása főleg azért bosszantotta Eriket, mert annyira hatástalan maradt. De amikor megkérdezte magától, hogy végtére is mit tehet egy férfi hasonló helyzetben, nem talált rá választ.

Észrevette, hogy Mary figyeli és félig hidegen, félig fölényes, kötekedő gyengédséggel néz rá, mintha magában mulatna rajta. Ez zavarba hozta Eriket. Amikor utoljára látták egymást, csak azért találkoztak, hogy szomorúan elváljanak és mindegyikük menjen tovább a maga útján. Ma szinte el se tudta képzelni ezt a nyugodt, önérzetes asszonyt olyannak, amilyen akkor volt Most minden szava, minden mozdulata elárulta, hogy vezető állást tölt be. „Nem szeretnék a keze alatt dolgozni" — gondolta Erik kényelmetlen érzéssel. A régi Maryvel szemben sohasem érezte ezt. Úgy látszik, negyven éves korában egyénisége olyan lett, hogy igazolta azokat a férfiakat, akik húszéves korában nem engedték érvényesülni.

— Hol van Savina? — kérdezte Mary halkan.

— Remélem, holnap megjön... Nem tudok maga fölött napirendre térni, Mary. Mi történt magával, hogy ennyire megváltozott?

— Az előnyömre vagy a hátrányomra?

— Arra nem gondoltam — felelte Erik mosolyogva. — Csak azt látom, hogy más ember lett.

— És most már nem tudna belémszeretni?

— Talán adna rá alkalmat? — kérdezte Erik kétkedő hangon.

Mary nevetett, azután megjegyezte:

— Nagyon fáradtnak látszik, Erik.

— Igen. Először is, megviselt Fox halála. Csak két napja, hogy meghalt, de mintha ezer éve volna, annyi minden történt velem azóta. — Kezére nézett. — Ma volt a temetés. Utána rögtön ideutaztam, talán csak azért, hogy ne gondoljak rá szüntelen. El kellene mondanom Tonynak, hogyan történt, de vendégei vannak... nem társaságba való téma.

— Azért nyugodtan elmondhatja neki — szakította félbe Mary és mosolya most már határozottan gonosz volt. — Ne féljen, nem fogja a szívére venni.

— Pedig valamikor nagyrabecsülte Foxot.

— Most alighanem másképp vélekedik.

Erik csodálkozva nézett rá.

— Miért mondja ezt? — kérdezte.

— Mert igaz. Sok minden történt az emberekkel az utolsó pár év alatt. Nézze csak meg magát.

— Miért? Mi történt velem? — felelte Erik keserű hangon. — Sokra nem vittem, szent igaz. Egyébként az vagyok, aki voltam.

— Ne húzódjatok félre! — kiáltotta Lilly a szoba másik végéből. Ott állt Tony és Pomfret között. — Nem vagyunk elegen ahhoz, hogy kisebb csoportokra szakadjunk. Tony, ne felejtsd el, hogy te vagy a házigazda.

Tony ránézett. Lilly hangja bántotta, mégis a kedvében akart járni.

— Ne csodálkozz, Lilly, hogy ma kissé félszeg vagyok — mondta. — Sok évig vártam ezt a napot. Érthető, ha levesz a lábamról.

— Igen, igen — mondta Lilly kissé bizonytalanul. — No, de valakinek ki kell mennie a konyhába, hogy megnézze, hol tart William a vacsorával.

Elhagyta a szobát és utána csend lett. Tony visszatért az italokhoz, Pomfret meg maga elé bámult. Erik még sohasem látta Tonyt ilyen zavarban.

— Mit csinálsz ott, Erik? — szólt rá Tony. — Elmeséled Marynek, hogyan próbálod jóvá tenni azt a sok ostobaságot, amit tavaly ősszel mondtál, amikor kihallgattak?

Erik csodálkozva nézett rá. Tony, úgy látszik, őt választotta ki villámhárítónak, hogy bosszúságát levezesse.

— Nem is tudtam, hogy nem helyeselted, amit akkor mondtam — felelte.

— Nem arról van szó, hogy ön nem úgy viselkedik, mint ő — szólt közbe Pomfret finom iróniával. — A hiba csak az, hogy ebben a kérdésben ön történetesen úgy vélekedik, mint én.

— Megható volt látni a sok naiv, ártatlan báránykát, amint tátott szájjal néz körül Washingtonban, akárcsak Mr. Smith abban a filmben! — kiáltott fel Tony. A dupla tokájától eltekintve olyan volt most, mint egy kamasz, akit úgy feldühösítettek, hogy belepirult. — Fogalmatok sincs

róla, hogy mivel álltok szemközt. Akármit tesztek is, csak növelitek a hisztériát

— Kinek a hisztériáját? — kérdezte Erik. — Azt tudom, hogy én ideges vagyok és velem együtt minden fizikus, akit csak ismerek. Legfőbb ideje, hogy a többi embert is elfogja egy kicsit a hisztéria.

— Hát ha így gondolod, mi a fenének keresed fel Holtzer szenátort? — kérdezte Tony.

— Miből gondolod, hogy felkeresem?

— Nem titok, Erik — mondta Mary nyájasan. — Én mondtam meg neki.

— Es maga hogyan tudta meg?

— Ahogy minden kitudódik ebben a városban. Valaki mondta nekem. Csütörtökön fogadja a szenátor, délelőtt tizenegykor.

Erik jót nevetett.

— Mit fog mondani neki? Talán ezt is tudják már?

— Azt fogja mondani: *igen*. Ez csak természetes.

— Igazán? — mondta Erik lassan, majd józanul hozzátette: — De mire fogom azt mondani, hogy *igen*?

— Azt már nem tudom — mosolygott Mary.

— Hála istennek, hogy van még valami, ami tőlem függ! De komolyan, Mary, honnan tudja?

— A dolog nagyon egyszerű. Mint a fizikai fakultás dékánja, érdeklődtem, kihez kell fordulnom a kutatásokat elősegítő kormánytámogatás kieszközlésére? Azt a választ kaptam, hogy ez a hatáskör egyelőre még betöltetlen. Ma délután meg azt hallottam, hogy alighanem maga az az ember, akivel érdemes jóban lenni.

— Ki mondta ezt?

— Valaki, aki ismeri Holtzert.

— Maga ismeri, Mary?

— Hova gondol! Hát olyan ember vagyok én, aki szenátorok társaságába jár?

— Eh, vigye az ördög! — mondta Erik halkan. — Szeretném tudni, miért éppen engem szemeltek ki? Idejöttem ma este, abban a reményben, hogy Tonytól megtudok valamit. Azt hiszem, jobban tudnék lelkesedni az egész ügyért, ha nem látnám, hogy kapnak rajtam. Itt valami nem tetszik nekem. És éppen azt szeretném megtudni, mi az? Nem bánom, akár jó, akár rossz — hízelgő vagy sértő! Mért gondolják, hogy az ő emberük vagyok?

— Hát, hogy őszinte legyek, én akárkit választanék, csak éppen téged nem — mondta Tony. — De úgy látszik, valaki többet tud rólad, vagy azt hiszi, hogy többet tud. De mondd meg te magad, Erik: hát nem vagy az ő emberük?

— Nem tudom — vallotta be Erik. — Bárcsak el tudnám hinni, hogy a törvény, amit előkészítenek, nem jár majd olyan következményekkel, mint gondolom. Mi a te véleményed róla?

Tony megint töltött neki és odanyújtotta a poharat. Arca vörös volt és elszánt.

— A törvényjavaslatot megszavazzák és háborúra fog vezetni — mondta. — Remélem, nem képzeled, hogy a következő háború csak úgy véletlenül robban majd ki.

— Ó, hallgasson már, Tony! — szólt rá Mary. — Maga közönséges rémhírterjesztő!

Most bejött Lilly és nyomában egy magas, őszhajú néger, fehér felszolgáló-kabátban. Kezében tálca volt gyümölcsbóléval.

Ennl kezdtek és közben mindenféléről beszélgettek. Mary Erikkel szemben ült és tekintetük sűrűn találkozott. Erik észrevette, hogy Mary gyakrabban néz rá, mint ahogy ő küldi felé pillantását. Emlékek villantak fel benne, majd azon töprengett, vajjon mennyire változott meg Mary? Hirtelen meleg érdeklődés támadt benne iránta, és a dac is erre ösztökélte, valahányszor eszébe jutott Hugo levele. De alig tudott beszélni Maryvel, mert Tony vitte a szót. Szüntelenül Pomfrettel vitatkozott, valósággal veszekedett vele.

Pomfret csendesen tűrte, Lilly meg komoran hallgatott, csak néha tett egy-egy éles megjegyzést, amitől Tony orrcimpája megremegett.

Amikor behozták a pezsgőt, Tony egy mondat közepén hirtelen abbahagyta a vitát és kissé félszegen így szólt:

— Most pedig... térjünk rá esténk tulajdonképpeni céljára...

Felköszöntötte menyasszonyát, aki közben olyan leplezetlenül sóvárgó pillantást vetett Pomfretre, hogy Erik elfordította a fejét zavarában. Sajnálta Tonyt. Nemcsak boldogtalan volt, de nevetséges is. Az asszony, akit ilyen esztelenül imád, nem is titkolja, hogy mást szeret. Mért nem tud Tony lemondani róla?

A beszélgetés megint visszatért a készülő törvényjavaslatra, amellyel az atomkutatást akarják szabályozni és ellenőrizni. Erik már nem szólt hozzá, olyan csüggedtség, csalódottság fogta el. Azt hitte, Tonytól kaphat majd jó tanácsot, de most látta, hogy Tony még a maga ügyeiben sem tud eligazodni. És nem is lehetett vele beszélni semmiről, az egyetlen téma, amely érdekelte — Pomfret volt.

Vacsora után Erik, mihelyt csak lehetett, felállt. Bocsánatot kért, hogy már búcsúzik, de holnap rengeteg dolga van és már korán talpon kell lennie. Mary is felállt és kijelentette, hogy neki már ez is késő. Erik remélte, hogy ez nemcsak véletlenség, Érezte, hogy nem az, és örült, hogy Mary is menni készül — nagyon szeretett volna négyszemközt beszélni vele.

— Tartson velem — mondta. — Majd leteszem a lakása előtt.

— Nem, majd én teszem le magát. Itt a kocsim a ház előtt.

Lillyvel együtt bement a hálószobába. Erik kezet fogott Pomfrettel és igyekezett úgy elköszönni, hogy aláhúzza semlegességét. Pomfret mosolygott. Csöppet sem hozta zavarba a gondolat, hogy most magára marad Lillyvel és Tonyval.

Az előszobában Tony felsegítette Erik kabátját.

— Sajnálom, hogy a mai este nem sikerült — mondta halkan. — Ki nem állhatom azt az önhitt fickót. Mindent tud és mindig neki van igaza — hogy vinné el az ördög! És ha meggondolom, hogy elsősorban azért lettem fizikus, mert az ő hatása alá kerültem! Kíváncsi vagyok, mi tetszik benne Lillynek olyan veszettül! — Várakozóan elhallgatott, mintha ezt kérdezné: „Meg tudod ezt érteni?"

— Láthatlak holnap? — kérdezte Erik. — Okvetlenül beszélni szeretnék veled. És van még valami, csak nem akartam említeni Lilly előtt: Fox meghalt.

— Úgy? Ez szomorú. És miről akarsz beszélni velem?

Erik dühösen nézett rá, de fékezte magát és nyugodtan válaszolt:

— Csak ennyi mondanivalód van? Fox annak idején sokat tett érted, Tony!

Tony kifejezéstelen arccal rábámult.

— Sajnálom is, hogy meghalt — felelte. — Hát nem azt mondtam?

— No jó, hagyjuk ezt! — szólt Erik és elfordult. — Úgy veszem észre, inkább az én tanítómesterem volt, mint bárki másé.

Most Mary is kijött és elindult a lépcső felé. Erik komoran követte.

— Felhívsz majd, Erik? — szólt utána Tony az ajtóból.

— Persze — felelte Erik tompa hangon és vissza se nézett. — Feltétlenül.

10

A délutáni szél elállt, az éjszaka nyirkos volt, de az évszakhoz képest meleg. A széles sugárút úgy nyúlt el a szállodaháztól jobbra és balra, mint egy végtelen függőhíd, amelyet a lámpaoszlopok csillogó gyöngyszemeire akasztottak. Mary kis kocsijának hátracsapható fedele volt. Erik örült, hogy a kocsi fedelét visszahajtották. Amint elindultak, úgy érezte, hogy összeolvad az éjszakával és ez megnyugtatta az idegeit.

— Szokta látni Hugó Fabermachert? — kérdezte hirtelen.

— Nagyon ritkán.

— Mit csinál mostanában?

— A Smithsónian Institute-ban dolgozik, Persze, elaprózza magát. Tony időnként megkísérli, hogy keressen valakit, aki hajlandó igazolni Fabermachert es tisztázni az ügyét. Tulajdonképpen nem is tudom, a politikai rendőrségnek milyen kifogása van ellene, de olyan vád lehet, amelytől nehéz szabadulni. Tony most egy kongresszusi képviselőt igyekszik megnyerni, azt hiszem Salesnek hívják. De nem sok reményt fűzök hozzá.

— És ha nem sikerül, maga nem tudná alkalmazni a főiskolán? Maga most már dékán, megteheti.

Mary gyors pillantást vetett rá.

— Bevallom, erre sohasem gondoltam. Csak az a baj, hogy nagyon

sok kiváló női tanerő van, aki nem tud valami rendes egyetemi álláshoz jutni. Úgy érzem, az én kötelességem, hogy kárpótoljam őket azért a mellőzésért, amit a férfiaknak köszönhetnek. Természetesen, elsősorban a kar színvonalát tartom szem előtt, de azért lehetőleg női erőket keresek.

— Nem igen találhat olyat, aki elméleti téren felér Fabermacherrel.

— De mégis férfi! — ellenkezett Mary. — Mindig azért küzdöttem, hogy a nőknek a férfiakkal egyenlő esélyeik legyenek a tudományos pályán.

— Ebben igaza van. De ha ezt a követelést fölébe helyezi a tudományos kutatás általános érdekének, akkor nagyobb hibát követ el, mint az, amely ellen küzd.

— Hagyja ezt, Erik. Ha Fabermacher összeszedné magát, ezerszer különb esélyei lennének, mint azoknak, akiket én pártolok. — Mary egy ideig hallgatott, azután megint Erikhez fordult és töprengően fürkészte az arcát. — Igazán azt akarja, hogy elhelyezzem nálunk?

Erik megértette, mi jár a fejében és nevetett.

— Nézze, Mary, nem vagyok abban a helyzetben, hogy magával vásárt csapjak. Először is, még nem fogadtam el azt az ajánlatot. Tulajdonképpen még nem is tettek nekem semmiféle ajánlatot. Mindössze annyi történt, hogy beszéltem Holtzerrel, közvetlenül mielőtt felmentem Tonyhoz. Ő hívott fel engem. Kedvesen, udvariasan elcsevegtünk — sok bizonytalan célozgatás, de semmi konkrétum. Valójában csak elhúzta orrom alatt a mézes madzagot.

— Ez a szokásos módszer. De ha ő hívta fel magát, a konkrét ajánlat sem fog elmaradni.

— Gondolja? És miért?

— Hogyhogy miért?

— Hát nem veszi észre, hogy van ebben a dologban valami különös? Én nem tudom megérteni. Holtzer mondott rólam valamit, amit nem tudhatott meg csak úgy véletlenül.

— Ne felejtse el, hogy itt az F. B. I. is!

Erik megrázta fejét.

— Nem, nem. Itt olyasmiről van szó, ami nem az F. B. I. dolga.

— Mit törődik azzal, hogy miért kapnak magán? Elég az, hogy magát akarják. Most csak az a kérdés, elfogadja-e az ajánlatot, ha megteszik?

— Maga elfogadná? — kérdezte Erik válasz helyett.

— Azt hiszem, igen — felelte Mary megfontoltan. — Miért ne?

— Kit akar megtéveszteni, Mary? — mosolygott Erik. — Azon a napon, amikor az első atombombát ledobták, meg a következő napokon, mindenki az egyedül helyes nyilatkozatot várta. De néhány hónap múlva már jóformán senki sem látott tisztán, összekevertek mindent. Azt hiszi, csak tévedés volt, becsületes tévedés? Ha el tudnám hinni, hogy ez az általános hisztéria a bomba körül nem más, csak becsületes tévedés, habozás nélkül elfogadnám az állást.

— Hát, ami azt illeti, én is úgy látom, hogy csak tévedésről beszélhetünk. És ne felejtse el, mennyire előrevihetné abban az állásban a tudományos kutatás ügyét! Gondoljon csak azokra az összegekre, amelyeket az egyetemeknek tudna juttatni.

— Különösen a magáéknak, nem igaz, Mary? — nevetett Erik megint. — Tegye a kezét a szívére és vallja be, hogy elsősorban erre gondol! Micsoda céltudatos, törtető asszony lett magából, Mary!

— Most másodízben emlegeti, hogy mennyire megváltoztam! És maga talán nem? Ma este úgy lépett be Tonynál a szobába, mintha elvárná, hogy mindenki felálljon és jelentést tegyen magának.

— Nem vettem észre, Mary. De ha igaz, az is csak látszat volt — látszata a tekintélynek. De mondja csak... mikor megy férjhez?

Mary csendesen, elégedetten nevetett.

— Soha — felelte. — Mért menjek férjhez? Amikor megvan mindenem, amire szükségem lehet vagy amit kívánhatnék.

Erik nem szólt semmit, csak kibámult az éjszaka panorámájába. Gondolatában összehasonlította Mary válaszát azzal a rémülettel, amely úrrá lett rajta egy esős délután, sok évvel azelőtt, amikor útban volt Clevelandbe, közvetlenül az anyja halála után. A lány akkor gyötrelmes világossággal látta, mi vár rá és igaza is volt. Azóta vagy elfelejtette mindezt, vagy már nem törődik vele. Vajjon mi történt vele, hogy ennyire megkeményedett? — gondolta Erik szomorúan. Talán ő is eltöltött egy olyan éjszakát, amilyen az volt, Fox halálos ágya mellett? Talán ő is pőrére vetkőzve került ki abból a sötét alagútból, az élet rövid alagútjából? Az a gondolat, hogy talán mindketten átestek ugyanazon a dermesztő élményen, egyszerre közelebb hozta Maryt hozzá. Egy pillanatra megfeledkezett újonnan magára öltött ridegségéről. A régi Maryt látta benne. És ez a Mary hirtelen megszólalt:

— Egyenest vissza akar menni a hoteljébe? — kérdezte. — Vagy kocsikázzunk egyet és nézzünk körül Washingtonban?

— Még nem vagyok álmos. Térjünk be valahová és igyunk valamit?

— Van kedve hozzá?

— Nem bánnám. Szeretnék még egy kicsit együtt lenni magával.

Most már lágy mosoly jelent meg Mary ajkán.

— Én is erre gondoltam — vallotta be. — Mi történt magával, amióta elváltunk? Hány szerelme volt közben?

— Egy se — felelte Erik. — Soha nem volt senki más, csak maga.

— Maga igazi lovag, — nevetett Mary. — Úgy érzi, meg kell védenie minden nőt, akivel csak dolga volt. Ez nagyon kedves és meglehetősen ritka vonás. Mi lenne, ha feljönne hozzám?

— Éppen ezen tűnődtem magam is, Mary. — Odafordult hozzá és kezét gyengéden a karjára tette. — Azon gondolkodtam, maradt-e valami számunkra abból, ami volt?

— Nem maradt — mondta Mary rövid hallgatás után. Az utcai lámpák

fényének árja és apálya gyengéden végigsuhant arcán. — Azóta minden megváltozott. Más emberek lettünk mind a ketten.

— Biztos? — kérdezte Erik. Egy ideig hallgatott, majd hevesen kifakadt: — Mi változtunk meg, vagy a világ száguld velünk egész új pályán az űrben? A háború előtt a fizikusok egyetlen panasza az volt, hogy senki sem törődik velük. Hát ez ugyancsak elmúlt. Nagy fiúk lettünk — megkérdezik a véleményünket — új kormányhivatalokat létesítenek a mi számunkra és ránk bízzák, hogy vezessük. De milyen célból? Csakugyan nagy emberek vagyunk, vagy talán csak nagy díszletek, hogy eltakarjuk azokat, akik a zsinórokat rángatják... akik ugyanazok, mint régen! Hát sohasem érjük el, hogy szavunk legyen, és ha már kapunk valamit, ne mások szabják meg az árát?

A harag, amely akarata ellenére elöntötte, hullámaira felkapta minden bánatát és bosszúságát. Hugóra meg Savinára gondolt és így folytatta:

— Lehet, hogy sohasem kaptunk semmit úgy, hogy a feltételekbe nekünk is beleszólásunk lett volna. Mindaz, amire számítottunk... az emberek, akikben megbíztunk... a barátok, akikben hittünk — talán nem is léteztek soha! Lehet, hogy nem is változtunk meg, csak kinyílt a szemünk és megláttuk mindazt, amiben csalódtunk!

Mary csak nézte és hallgatta. Nevetett egy kicsit, de valójában megijesztette Erik hevessége.

— Jóságos ég! — mondta halkan. — Mi hozta mindezt felszínre így egyszerre?

— Nem tudom. Talán a nagy elhatározás szülési fájdalmaihoz tartozik.

— Micsoda elhatározás? Szóval, elvállalja az állást?

— Igaza van! Vigyen el az ördög, ha nem vállalom el!

— No hát akkor visszatérhetünk arra a kérdésre, amelyből kiindultunk. Akarja, hogy elhelyezzem Hugót? Ahogy parancsolja, kormánybiztos úr!

— Ördög vigye Hugót! Gondoskodjék magáról, ahogy tud!

11

Felébredni egy szállodában és észrevenni, hogy Savina nem fekszik ott mellette az ágyban: mindig különös érzés volt számára. Eriknek nagyon hiányzott a felesége. Különösen most, amióta rájött arra, hogy Savinának volt egy titkos lelki élménye, amelybe őt nem avatta be. Az asszony egészen megváltozott a szemében. Szinte idegen lett egyszerre, és aggódva, gyötrődve kérdezte, milyennek látja most Savina? Ha arra gondolt, hogyan éltek az utóbbi időkben, furcsa zavar fogta el.

Viszonyuknak az utolsó években kialakult a maga különös ritmusa. Munkája annyira igénybe vette minden idejét és energiáját, hogy néha hetek teltek el, amíg végre el tudott szakadni munkájától és eszébe ju-

tott Savina — az asszony, a feleség. Valamikor régen Savina azt mondta neki, hogy a lanyha, kötelességszerű csók nem érdekli és az igazi is csak akkor, ha maga is megfelelő hangulatban van. Ebben minden vita nélkül megegyeztek és így életüknek ez a része könnyed volt, szabad, minden kényszertől mentes. Erik tudta, hogy Savina az övé — csak meg kell várnia a percet, amikor vágyaik találkoznak. Szerelmük így mindig meghitt, harmonikus és kielégítő volt. Utána még napokig különleges gyöngédség lebegett közöttük, amíg Erik fokozatosan el nem merült újra munkájában.

Most, ahogy egyedül feküdt a szállodai ágyban, arra gondolt, milyen érzés lenne, ha elveszítené Savinát? Vagy tegyük fel, hogy elvált volna tőle azon a nyáron, amikor egy meggondolatlan pillanatban megkérte Mary kezét. Ha akkor elveszi Maryt, milyen lenne az élete most? Talán másképp alakultak volna a dolgok az American Machine-nél, talán még most is ott lenne, miután elért a cégnél mindent, amire törekedett. Mary nagyszerű szövetségese és segítőtársa lett volna ebben. Mary maga is más ember lenne. Nem vette volna magára ezt a kemény kérget, amely semmire se jó, nem kapaszkodott volna olyan kétségbeesett illúzióval abba, amit sikernek, eredménynek képzel. Igen, Maryből kedvesebb és boldogabb ember lett volna — de belőle nem! Most már tisztán látta. Akár ér most valamit, akár nem, annyi bizonyos, hogy Mary oldalán kevesebbet érne — függetlenül a külső sikertől, amelyhez esetleg hozzájutott volna. Savina az, akire szüksége van és mindig szüksége volt... Savina és senki más! Átkozta magát vakságáért, hogy eddig nem látta ezt.

Merő ostobaságból mindjobban eltávolodott a parttól, ahol békésen üldögélt és észre se vette, hogy az ár utólérte, nesztelenül nőtt és dagadt a háta mögött. Ahol azelőtt bársonypuha, tiszta föveny terült el, most a tenger hullámzott végeláthatatlanul. És minek mozdult el a helyéről? A munkája kedvéért? Ez is csalódást hozott, hiszen az erő, amelyet társaival együtt ő szabadított fel, elsősorban felszabadítóit igázta le.

Most érezte át először és igazában, milyen óriási bajba került. Mondjuk, hogy elfogadja az állást. De akár elfogadja, akár nem, mindenképpen súlyos veszély fenyegeti, és ennek már akkor tette ki magát, amikor először lépett be Fox dolgozószobájába több mint tizenöt évvel ezelőtt. Az új törvény, amelyet hamarosan megszavaznak, pályafutása végét jelentheti és — bizonyos körülmények közt — élete végét is. Hát dolgozhatik egy ember abban a tudatban, hogy a legkisebb ballépésért is halálbüntetés ólálkodik rá? Hiába vigyáz, hiába óvatos, ha üldözőit semmi sem érdekli kevésbé, mint a nemzetközi tudomány előmozdítása. Hirtelen megcsapta a jövő szörnyű magányának szele és valami nehéz szag is — a börtön és a félelem szaga.

Ott feküdt az ágyban és arra gondolt, hogy emberek vannak körülötte, akik nem is sejtik, milyen gazságot akarnak elkövetni az ő nevükben. Honnan is sejtenék? Újságjaik hajmeresztő rémhistóriákat tálalnak fel nekik napról napra, államférfiaik őrültséget szónokolnak, és az egész

országban kevés ember van, aki tudja, milyen alaptalan az egész — az ijesztő újságcikkek és az uszító szónoklatok.

És ez a szálloda itt körülötte... a falak, padlók, mennyezetek mintha szertefoszlottak volna és csak az emberek maradtak meg, hanyatt fekve lebegtek a térben. Ott nyúltak el tőle jobbra és balra, alatta és fölötte, szabályos sorokban, rétegenként — ő maga csak egy pont volt az emberi testeknek ebben a rácsozatában. És egy nap — valami okból, amelyet sohasem fog megtudni, valakinek a parancsára, akit nem ismer — mindezek az alvó arcok kinyitják majd a szemüket, mindezek a fejek gépiesen ő felé fordulnak majd és rámerednek. Rámerednek gyűlölettel és félelemmel — az áruló tudósra, akit halálra ítéltek és megy a vesztőhelyre, mivel véletlenül elárulta egy parányi részét annak a titoknak, amely egyáltalában nem is titok, hiszen a hozzáértők már kezdettől fogva ismerték. És a gyűlölettel izzó szemekben nyoma sem lesz a legkisebb szánalomnak sem, hiszen sohasem volt alkalma hozzáférni a szemek mögött sötétlő agyakhoz és értésükre adni, hogy a titok, amelytől úgy rettegnek, a tudomány közkincse csupán.

Akár elfogadja az állást, akár nem, a törvény arra kényszeríti, hogy valami varázsló legyen — rab és fogoly varázsló, akinek nincs semmiféle varázshatalma. Amint hideg verítékben forgolódott az idegen ágyon, életében először megértette az olyan embereket, mint Copernicus. A Szent Inkvizíció nem halt meg, ma is él minden ember szívében. Akár csatlakozik hozzá, akár nem, áldozatul esik.

Ebben a pillanatban meggyűlölte még a hivatását is, az egyetlen dolgot, amelyért lelkesedett, amelyet mindennél jobban szeretett. Nem akart többé fizikus lenni. Szerette volna tudását nyomtalanul kitörölni agyából. Hiszen ez lesz a végzete — mint a fekete bőr, mikor lincselnek. Egyedül volt. Félt.

Behunyta szemét és nyelvével megnedvesítette száraz ajkát, amint a hívatlan látomás ellen küzdött. Erőnek erejével arra az elhatározásra emlékeztette önmagát, hogy akármit kívánnak is tőle, elfogadja az állást. Akármibe kerül is, mindazt már eleve számításba vette azon az éjszakán, amikor borzadva megfogta Fox nyirkos kezét.

Hirtelen ledobta magáról a takarót és felkelt. Megnézte óráját: fél tizet mutatott. Elindult a fürdőszoba felé, hogy lezuhanyozza magát, perzselően forró zuhanyra vágyott. De félúton megfordult, visszament az ágyhoz és felvette a telefonkagylót. A kapcsolás olyan gyorsan történt, hogy szíve csak egy dobbanást hagyott ki és máris meghallotta a csengetésre válaszoló „hello" ismerős hangját. Tudta, hogy vígasztalást akart kérni Fabermachertől — erre van most szüksége a legjobban. És valamennyi ismerőse közül Fabermacher az egyetlen, aki meg tudja érteni, hogy mi gyötri.

— Beszélnem kell veled, Hugo. Mikor láthatlak?

A telefon sokáig néma volt.

— Foxról? — hallatszott végre. — Tudom már, Erik. Éppen most olvastam az újságban.

— Foxról is, de másról is. Mellékesen, ott voltam mellette, amikor megtörtént.

— Igen? Örülök, hogy ott voltál — mondta Hugo lassan. — Sokat szenvedett?

— Nyilván, hiszen belehalt — felelte Erik gonosz mosollyal. — Felkereshetlek ma reggel, hogy beszélgessünk egy kicsit?

— Most már csak ebédidőben érek rá. Majd én megyek el hozzád.

Megállapodtak déli egy órában és Fabermacher máris letette a kagylót. Csak ekkor jutott eszébe Eriknek, hogy haragjáról teljesen megfeledkezett. Hogyan is gyűlölhetné Fabermachert, ha olyan hosszú időn át annyira szerette! Amikor felhívta, olyan érzésnek engedelmeskedett, amely régebbi volt a féltékenységnél, de most az új érzés bizonyult erősebbnek. Hullámai úgy elöntötték, hogy Erik valósággal megrémült — hát ennyire rabja lett? A reggeli rémképek már visszahúzódtak, szertefoszlottak. Erik átkozta magát ostobaságáért. Így átengedni magát a pániknak! Annyira belezavarodott, hogy sietett megbeszélni azt a találkozást, amelyet mindennél inkább el szeretett volna kerülni.

Alighogy letette a kagylót, a telefon csöngetett. Tony jelentkezett. Meghívta Eriket reggelire, a lakására. Lilly is ott lesz.

— Jól van, — felelte Erik — de legkésőbb egy órára itt kell lennem megint a szállodában.

Amikor kijött a fürdőszobából, megpillantott egy összehajtogatott, sárga papírlapot az ajtó alatt, a küszöbön. Savina sürgönye volt: „EGY HARMINCKOR ÉRKEZEM, CSÓKOLLAK."

Egy percig nézte, azután lassan összegyűrte. Most már nem érzett mást, csak beletörődést. Nem volt kit szidni, hibáztatni. Még a sorsot sem átkozhatta a véletlen egybevágásért, hiszen tudta, hogy Savina jön és számíthatott volna rá, amikor Hugót iderendelte. Csak önmagának tehet szemrehányást, ha csávába került. Egye fene, gondolta fáradtan, úgyis elkerülhetetlen, hogy találkozzanak. Talán még jobb, hogy ő rendezte el így.

Lilly nem volt ott, amikor Erik becsöngetett Tonyhoz. Nem is jön, mondta Tony. Arca fakó és puffadt volt kétségbeesésében. Erik azt ajánlotta, halasszák el ezt a reggelit máskorra, de Tony ragaszkodott hozzá és bánatában is igyekezett a vendégszerető házigazda kötelességeinek eleget tenni. Erik szeretett volna kihúzni belőle mindent, amit Holtzerről tudott, de Tony mintha nem is hallotta volna, mit mond neki.

Egyszerre csak kifakadt:

— Ha legalább valami elfogadható kifogást eszelt volna ki! De csak annyit mondott, hogy fáj a feje és nem jöhet el, viszont tíz perccel később, amikor újra felhívtam, már nem volt otthon. Úgy látszik, hülyének tart.

— Nézd, Tony, igazán nem tudhatod...

— Dehogy nem tudom! Vele van, holtbiztos! Mielőtt Renóba utazott,

csak kétszer beszélt vele. Csak kétszer látta és máris itt tartunk! Közben bizonyára leveleztek. Legalább addig várt volna, amíg megesküszünk!

Erik nevetésbe tört ki, pedig Tony nem is tréfából mondta.

— Komolyan mondom! Ha már házasok volnánk, másképp lenne minden. Tizenöt évig tartott, amíg rászánta magát, hogy otthagyja Donaldot — akkor is csak azért, mert Donald fejébe vette, hogy elveszi a titkárnőjét. Ha már meglett volna az esküvőnk, tudnám, hogy mellettem marad. Így azonban igazad van: nem tudhatok semmit... Miért kell visszamenned a szállodába egy órára?

— Fabermacher jön hozzám.

— Én meg holnap találkozom vele. Elviszem ebédelni, Sales is ott lesz.

Erik felpattant, amint meghallotta a kongresszusi képviselő nevét.

— Engedd meg, hogy igénybe vegyem a telefonodat, Tony. Hirtelen eszembe jutott valami.

Bement a hálószobába és felhívta Holtzer titkárnőjét.

— Itt Erik Gorin beszél — mondta. — Talán segítségemre tudna lenni egy dologban. Szeretném felkeresni Mr. Turnbullt, de nem tudom, hol szállt meg.

— Kicsoda? — kérdezte a titkárnő és hangja őszinte csodálkozásra vallott.

— Mr. Turnbull, az American Machine Companytől. Nem tudom, megbeszélt-e valami találkozót a szenátor úrral, de talán meg tudja mondani nekem a washingtoni címét.

— Sajnos, most hallom először a nevét, Mr. Gorin. Lehet, hogy a szenátor úr találkozott vele, de nekem nem említette és így nem tudok róla semmit.

Erik megköszönte a felvilágosítást és letette a kagylót.

— Tony — kiáltott be a másik szobába. — Mit tudsz az én derék barátomról, Arnie O'Hare-ről?

Tony közelebb jött és megállt a küszöbön.

— Vezérőrnagy volt a washingtoni csatában, Vitéz könyöklő. Hogy most mit csinál, azt nem tudom, de annyi bizonyos, hogy itt settenkedik. Azt hiszem, a Ritz-Carltonban lakik.

Erik tüstént felhívta Arnie-t telefonon. Gúnyos mosollyal várta, hogy jelentkezzék. Nem adott időt neki, hogy bujócskázzon:

— Délután felszaladok magához, Arnie. Melyik óra a legalkalmasabb?

Arnie csak egy percig habozott, azután nyugodtan így szólt:

— Legyen kettő harminckor.

Erik a kagylóra bámult, majd dühös mozdulattal lecsapta és visszatért a reggelizó asztalhoz.

— Zsúfolt napom lesz ma — mondta. — Találkoznom kell mindazokkal, akiket a pokolba kívánok. — Mérgesen körülnézett. — De hogy van az, hogy ilyen késői órában nyugodtan reggelizel velem? Nem dolgozol?

Tony a kávéjába nézett.

— A munkám néhány hónappal ezelőtt véget ért és még nem fogtam

bele valami másba, mert azt akartam, hogy szabad legyek. Hosszú nászutazást terveztem. Nem tudsz erről néhány jó viccet?

— Nem — felelte Erik csendesen. Nagyon jól megértette Tony szenvedését és csak azon imádkozott, hogy Tony ne viselkedjék olyan szánalmasan. Mert annyi bizonyos, gondolta bosszúsan, hogy Tony nevetségessé teszi magát és minden szavával csak ront a helyzetén.

12

Hugo Fabermacher megtartotta ígéretét. Pontosan egy órakor bekopogott Erik ajtaján. Erik felriadt a kopogásra, pedig már egy órája nyugtalanul várta. Egy percig tétovázott, majd mély lélegzetet vett, és bosszúsan állapította meg, hogy kettejük közül ő az, aki bűntudatot érez. Az ajtóhoz lépett és kinyitotta. Fáradt, középkorúnak látszó ember állt ott, félig kérdő, félig dacos várakozással a szemében. Erik alig ismert rá. Most biztosan azon töri a fejét, tudok-e a leveléről? — gondolta Erik dühösen. De igyekezett nyájas arcot vágni, amikor így szólt:

— Gyere be, Hugo. Örülök, hogy ilyen pontosan eljöttél.

Évekkel azelőtt, amikor Fox bevitte Erik laboratóriumába, Fabermacher karcsú, szőke fiatalember volt és sima, kerek arca még fiatalosabbá tette. Bőre halvány aranyszínben ragyogott, üdeségétől még nem fosztotta meg a betegség, amely befészkelte magát a csontjaiba. Akkoriban azt hitte, hogy legfeljebb hét-nyolc éve van még hátra. De Edna úgy üldözte szerelmével és annyira zaklatta, hogy kénytelen volt kórházba menekülni előle. Inkább alávetette magát mindenféle kúrának, csakhogy nyugta legyen.

A kezelés abból állt, hogy szervezetét mustárgáznak tették ki. Ez az egykor oly félelmetes méreg, úgy látszik, használt neki. Öt évvel azelőtt, az esküvőjén, már erős és munkabíró férfinak látszott. De most, harmincas éveinek közepén, Hugo olyan volt, mint egy ötvenéves, kimerült ember. Erik alaposan megnézte, amikor belépett a szobába. Úgy érezte, hogy nyomorúságos állapotának más oka is lehet, nemcsak a betegsége.

Fabermacher arca fakó volt és beesett. Szája, mint egy vértelen, kemény vonal. Amikor Erik lesegítette a kabátját, mosolyogva megköszönte. Mosolya most is olyan félénk volt, mint régen, és szeme is megőrizte szenvedélyes komorságát. Ha valakivel beszélt, gyakran elfordította tekintetét, mintha tudná, hogy szinte ijesztő a szemébe nézni.

— Örülök, hogy látlak, Erik — mondta csendesen. — Jó színben vagy, nem változtál semmit.

— Te sem.

— Legfeljebb az a változás, hogy mindketten megtanultunk hazudni, attól tartok — mondta Hugo, szomorúan mosolyogva. — Egyedül vagy?

— Úgy érted, hogy nincs itt Savina? — válaszolt Erik gúnyosan éles hangon.

Hugo furcsán nézett rá, majd elfordította tekintetét. Erik szíve nagyot dobbant, mert eszébe jutott, hogy Tony Haviland pontosan így beszélne az ő helyében. Elpirult és összeszedte magát. Igyekezett felidézni reggeli hangulatát, amely arra késztette, hogy felhívja Hugót. Szükségét érezte, hogy egy jó baráttal beszéljen, akit szeret, sajnál és becsül. Hadd beszéljen vele így egy darabig, azután majd meglátja, valóban a barátja-e vagy az ellensége?

— Savina nem jött velem — mondta, most már nyugodtan. — De már útban van és félóra múlva itt lesz. Ha tudsz várni az ebéddel addig, akkor nagyon jó. Ha nem, akkor mindjárt eszünk és Savina majd később csatlakozik hozzánk.

— Azt hiszem, hozzá kell látnunk — felelte Hugo barátságosan. — A dolog úgy áll, hogy én csak afféle hivatalnok vagyok az intézetben és idejében vissza kell mennem.

— Hivatalnok? Ne tréfálj, Hugo.

— Komolyan beszélek. A világnak ma hivatalnokokra van szüksége. Nem mondom, hogy kartoték-kezelő hivatalnok vagyok, bár nem egy jó barátom az irattárban dolgozik. De annyi rangosztály, főosztály, alosztály van, hogy mindnyájan egyetlen folyamatos láncot alkotunk. Néha az a gondolat kísért, hogy így van ez az összes emlősállatokkal, csak a gének különböztetik meg őket egymástól. Nincs rá bizonyítékom, nem is értek hozzá, sőt nem is érdekel különösebben. De éppen az ilyen meddő elmélkedés fémjelzi az igazi hivatalnokot. Elménk gyakran elkalandozik, nem köti le semmi. Persze vannak, akik törődnek az ügyekkel és végül is ezekből lesznek a csoportvezető hivatalnokok.

— Ej, hagyd már ezt, Hugo, inkább meséld el, mit csinálsz?

Hugo vállat vont.

— Mondtam már — semmit. Volt egy idő, amikor még kidolgozhattam az atommag-mező egy új elméletét egy bizonyos pontig. De hogy jó-e vagy sem, azt senki sem tudja megmondani. Ez még kísérleti bizonyítékra szorul.

— Látod, ennek már van értelme — mondta Erik, amint elindultak a folyosón a lift felé. — Ha bizonyos dolgok bekövetkeznek, mások meg elmaradnak, könnyen lehet, hogy éppen ez lesz a háború utáni tudományos kutatás egyik feladata.

Fabermacher megrázta fejét.

— A kísérleteket elvégezték. Már két évvel ezelőtt. De nem szabad érdeklődnöm az eredmények iránt. Még azt sem tudhatom, ki végezte el a kísérletet. A dolgok mai rendszerében ez csak egy másik kísérlet mellékes kiágazása, bár elég fontos ahhoz, hogy számontartsák. Ha érdeklődnék utána, ez árulás lenne, és ha valaki megmondaná nekem, az is hazaárulást követne el. Így most már két éve, hogy az elméletemet voltaképpen tető alá hoztam, de még mindig nem tudom, mit ér. Talán valamikor, valaki külföldön megcsinálja. Ez a téboly, amely itt uralkodik, nem ér el oda — legalább egyelőre nem.

— Tony említette, hogy holnap összehoz téged valami kongresszusi képviselővel.

— Ez már a harmadik kísérlet — mondta Hugo fáradtan. Beléptek a liftbe és szótlanul leereszkedtek. Amikor kiszálltak, Hugo felsóhajtott. — Nem bízom benne, hogy lehet még rajtam segíteni.

Erik most nem felelt neki semmit. A portásnál üzenetet hagyott hátra Savina számára, hogy a Colonial-terembe ment, ott keresse. Amikor a két férfi helyet foglalt az étteremben, Erik alaposan szemügyre vette Hugót. Van-e valami ebben a fáradt, szürke emberben, ami vonzó lehet egy asszony számára? Keskeny, ideges ajka, a sötét árok a szeme alatt — vagy mi?

Erik nem talált semmit, ami kérdésére feleletet adhatott volna. Ez még növelte nyugtalanságát. Egyszerűen nem tudta megérteni, és így nem is küzdhet ellene. Látta, hogy Hugo észrevette fürkésző pillantását. Erik erre gyorsan tanulmányozni kezdte az étlapot. Rendelt valamit, azután igyekezett visszazökkenni abba a barátságos hangulatba, amelyet reggel érzett, amikor felhívta Hugót.

— Tudod, mért vagyok Washingtonban? — kérdezte.

— Említettél már valamit Foxról, nem?

— Most valami másról van szó. Könnyen lehet, hogy felajánlanak nekem egy...

— Maradjunk csak Foxnál — vágott a szavába Fabermacher olyan nyers hangon, amely egészen szokatlan volt nála. — Most nem tudok másról beszélni.

Csipegetve, kelletlenül evett. Amikor újra megszólalt, hangja éppen olyan rideg volt, mint az imént. Valami indulat kavargott benne és időnként felszínre tört.

— Szóval, meghalt! — mondta. — Ha erre gondolok, inkább megkönnyebbülést érzek, mint bánatot. Te úgy gondolsz rá, mint egy tragikus sorsú, öreg emberre, aki nem vette elég komolyan a munkáját. Azt hiszem, Fox is így gondolkodott önmagáról. De ez téves. Ami benne volt, rosszindulatú betegségnek nevezhető. Ha Fox maga nem is volt rosszindulatú, magában hordozta a legártalmasabb betegség bacilusát. A közöny, a nemtörődömség nem stagnáló betegség, hanem virul és terjed, különösen, ha valaki olyan pozíciót tölt be, mint Fox. Ha elvonult volna egy sivatag kellős közepébe, hogy ott rothadjon meg, nem ártott volna senkinek. De megmaradt a helyén és megfertőzött mindenkit, aki a vezetése alatt dolgozott. Én például kénytelen voltam elmenekülni tőle. Tony elzüllött mellette, és Fox hagyta. Még te se mentél volna vissza hozzá, ha nem érezted volna, hogy már megedződtél és így nem fog rajtad a betegség.

— Én sohasem voltam erős.

— Ha így beszélsz, akkor fogalmad sincs arról az erőről, amelyet Savina adott neked.

Eriknek még a lélegzete is elállt. Egy ideig hallgatott, majd hideg hangon megkérdezte:

— Azt mondod, Fox hagyta elzülleni Tonyt. Hogyan?

— Eltűrte, hogy lézengjen és ne csináljon semmit. Munkára kellett volna szorítania vagy kitenni a szűrét. Csakhogy Fox mindig azt mondta: hát nem mindegy? Ha közülünk bárki, bármilyen alkalommal így beszél, az a rothadás szólal meg benne, amely Foxról ragadt ránk. Nincs rá más szó, csak ez: rothadás. Én csak tudom! — kiáltott fel az asztalra csapva. — Én ebben élek!

— Nem ő találta ki ezt a mondást — jegyezte meg Erik csendesen. — És nem kényszerítette rá senkire, hogy életfilozófiául válassza és gyakorolja.

— Talán nem kényszerítette senkire, de mégis terjesztette, azzal a tekintéllyel, amely állásával jár. Engem nem érdekel, hogy egy ember miben hisz, de van egy blaszfémia, amely megcsúfol minden hitet és megaláz minden embert. Ez a káromlás éppen így hangzik: *hát nem mindegy?* Nézd csak meg magadat. Azt hiszed, itt lehetnél most és pályáznál arra az állásra, amelyről Tony már beszélt nekem, ha nem állnál még mindig Fox hatása alatt? Valahányszor erre az állásra gondolsz, szíved mélyén mindig ezzel mentegetőzöl: *hát nem mindegy?*

A vád nem volt igazságtalan, de hangja bosszantotta Eriket. — Csakugyan olyan hipokrita volnék? — kérdezte. — Akkor mondd meg nekem, *te* mivel mentegetőztél a *te* szíved mélyén, amikor... — Hirtelen fékezte magát, mert látta, hogy Hugo szeme kitágul. Lám, Hugo megijedt. De mitől fél? A leleplezéstől? A férj jogos haragjától? Vagy attól, hogy nevetségessé válik? Erik halkabban, de még mindig nyomatékosan folytatta: — Először is, még senki sem tudhatja, hogy az az átkozott állás milyen munkakörrel fog járni. Így hát nem is lehet eleve elutasítani. Holnap ilyenkor már többet tudok, de egyelőre kár beszélni róla. Viszont igaz, hogy ma reggel, amikor felhívtalak, éppen erről akartam beszélni veled. Egy pillanatra megijedtem. Sőt, mi tagadás, még most is félek, de látom, nem tudsz rajtam segíteni, Hugo, mert te még jobban félsz, mint én magam...

Hugo gondosan kerülte Erik tekintetét.

— Volt idő, amikor féltem — mondta halkan. — És lesz idő, amikor éppen úgy fogsz félni, mint én most. Az az idő előbb vagy utóbb mindenki számára bekövetkezik.

— Fox számára is bekövetkezett — bólintott Erik. — Az utolsó perceiben. Én láttam. Akkor már nem mondta: *hát nem mindegy?* De éppen abban a percben bizonyította be nekem akaratlanul is, hogy amit egész életében hajtogatott, igaz.

— Úgy látom, én se tévedtem. Te csakugyan Fox tanítványa vagy és megtanultad tőle a leckét.

— Igaz — hagyta rá Erik és szája keserűen elgörbült. — De akkor

tanultam meg tőle, amikor minden egyébre gondolt, csak arra nem, hogy oktasson.

Ebben a pillanatban Erik meglátta Savinát, amint a szálloda előcsarnokából belépett az étterembe és körülnézett, őt keresve. Erik a portásnál hagyott üzenetében nem említette, hogy kivel fog ebédelni. Nem szándékosan hallgatta el, de most tisztán emlékezett rá, hogy elhallgatta. Már meg is bánta, de késő volt — most már nem tudta figyelmeztetni Savinát. Nemcsak megbánta, és sajnálta, de bűnösnek is érezte magát, mert nyilvánvalóan az volt a célja, hogy lássa Savina arcát, amint felkészülés nélkül, váratlanul szembekerül Hugóval. Erik most eszmélt rá arra, hogy öntudatlanul is ezt akarta már az első perctől fogva. És tudta, most már sohasem ismerheti be, hogy olvasta Hugo levelét.

Savina végre megpillantotta Eriket és mosolyogva elindult a termen keresztül asztala felé. Több férfi utána fordult, amint elhaladt mellettük. Ezt Erik is észrevette, de nem olyan érzéssel, amelyet boldog büszkeségnek lehet nevezni. Még mindig szép asszony, annyi bizonyos — gondolta, amikor felállt. Savina arca örömtől sugárzott, egész lénye könnyed és gondtalan volt, mint olyan emberé, aki nyári szabadságra utazott. Egyenesen Erik felé tartott és kétségtelen, hogy még nem látta meg Hugót.

Savina odatartotta arcát, hogy Erik megcsókolja. Arca még hideg volt az utcai levegőtől, s ez a hideg közömbössé tette a csókot. Hugo is felállt Erikkel együtt, de az ő arca halottsápadt volt. Kétségbeesés ömlött el rajta, amint Erik a szeme csücskéből látta.

— Isten hozott, szívem, — súgta Erik Savinának. — Nézd csak, vendégünk van.

Savina gyorsan megfordította fejét és Hugóra nézett. Dermedten, mozdulatlanul állt egy pillanatig. Lágy ajkán még ott lebegett előbbi mosolya, de már elhalóban és szeme már szomorúan elborult.

— Hugo — mondta nyugodtan. — Milyen kellemes meglepetés!

Leült a két férfi közt és elrendezte kabátját, hogy szép redőkben borítsa el a széket. Könnyedén beszélni kezdett, elmondta, hogyan utazott. Hugo arcán elmélyültek a ráncok, Erik nem mert ránézni, mert érezte, hogy játékos ujjal megpiszkálta egy ember fájó sebét, és kémkedő szemmel szíve legmélyebb titkát lesi. Meglepte, hogy bűntudatot érez a megbántott férj haragja helyett. De a dolog nem volt olyan egyszerű, mint képzelte, hiszen nagyon szerette Hugót és nagyon sajnálta, azonkívül hirtelen eszébe jutott, mennyit szenvedett maga is, amikor Mary után epedt. Kemény és határozott akart lenni, de a feje kóválygott, mintha beteg volna. Pedig tudta, hogy most össze kell szednie magát, mert emberi méltósága forog kockán, amíg valami módon jóvá nem tette azt a galád trükköt, amit kieszelt ellenük.

Mihelyt megrendelte az ebédet Savina részére, felállt és azzal az ürügygyel, hogy egy sürgős telefonbeszélgetést kell lebonyolítania, magukra hagyta őket. Hadd beszéljenek néhány percig zavartalanul. Szinte fájt minden lépés, amellyel az asztaltól eltávolodott. Minden ízében visszа-

kívánkozott hozzájuk, hogy figyelje őket — de azért is, hogy kénytelenek legyenek vigyázni minden szóra, amit kiejtenek. Persze, szó sem lehetett arról, hogy elhatározását megmásítsa. Mindig utálta a kegyetlenséget és most ráeszmélt, hogy maga is milyen kegyetlen volt.

Kisietett az étteremből, lement a szőnyeges lépcsőn és a hall egy távoli sarkában leroskadt egy karosszékbe. Ott ült és maga elé bámult. Agyában, mint egy tükörben, látta Savinát, de úgy, mint azelőtt még soha: végtelenül bájosnak és elérhetetlennek. Ilyen kísértően szép csak az lehet, ami elérhetetlen! Egy másik férfi szemével nézte — egy férfi szemével, aki sokáig reménytelenül szerette és most ugyanez a látomás lebeg előtte a kétségbeesés sötét tükrében. Ebben a percben Erik pontosan tudta, milyen szívfacsaró fájdalmat érzett Hugo — a harmadik, a kívülálló, akit kizártak! Mert most Hugo csendesen beszélget Savinával arról, amit ketten egymás iránt éreznek, Erik pedig egyedül ült itt a hallban — most ő a harmadik, a kívülálló, akit kizártak...

13

Hugó nem fordult meg, amikor elhagyta az asztalt, még a tekintetét sem emelte fel, hogy tudomásul vegye a magyarázkodást. Nem értette Erik távozásának okát, de haragudott érte. Kettesben maradni Savinával: ilyen körülmények között szinte elviselhetetlen gyötrelem volt számára. Savina is zavarba jött, elhallgatott. Hugo ellentétes vágyak játékszere volt. Büszkesége azt kívánta, hogy büntesse meg Savinát és ne segítsen megtörni a kínos hallgatást, sőt nyújtsa szántszándékkal, amíg Erik vissza nem jön. Másrészt azonban nagyon szerette volna kiönteni a szívét.

— Meddig akarnak Washingtonban maradni? — kérdezte végre. — Hogy tervezték Erikkel?

— Attól függ, hány emberrel kell tárgyalnia — felelte Savina, anélkül, hogy ránézne.

— Végre mégis megszólaltunk! — mosolygott Hugo.

— Nem gondoltam volna, hogy ilyen nehéz lesz — ismerte be Savina bánatosan.

Hugo előrehajolt, ajkán még mindig azzal a keserű, sóvárgó mosollyal.

— Mit mondhatnék magának? — sóhajtotta. — Úgy érzem magam, mint a halottaiból feltámadt Lázár. Különösen, ha magával vagyok.

— Annyit szenvedett, Hugo?

A részvét és rokonszenv hangjára felpillantott, de azután összeráncolta homlokát. Elfelejtette, hogy Savinának csak egy szavába kerül és máris halomba dönti minden elhatározását.

— Nem is a szenvedésről van szó, hanem arról, hogy egészen céltalan

volt. Egyáltalában nincs semmi célom többé. Nem vagyok hasznára senkinek. Önmagamnak a legkevésbé.

— De annál több aggodalmat tud okozni másoknak, szinte mindenkinek. Amit velem csinált, például, a legfelelőtlenebb dolog volt, amit csak el tudok képzelni. Brutális. Kegyetlen.

— A levélre gondol? — kérdezte Hugo bűntudattal.

— Nem — felelte Savina nyugodtan. — Egyáltalán nem a levélre gondolok. Arról beszélek, ami közvetlenül azután történt. Elküldte a levelet és azután — semmi. Még arról sem értesített, hogy kórházba megy és új kezelésnek veti magát alá. Hogy megtudjam, kénytelen voltam Ednát felhívni. Nem volt rá más mód.

— Hányszor búcsúzhatik az ember anélkül, hogy nevetségessé ne tegye magát? — kérdezte Hugo, azután szelíden feddő hangon hozzátette: — Mért mutatta meg azt a levelet Eriknek? Kizárólag magának szántam, nem akartam, hogy más is elolvassa. Ez is kegyetlen volt.

— Nem mutattam meg neki! — felelte Savina gyorsan.

— Pedig elolvasta.

Savina csodálkozva nézett rá. Most tíz évvel idősebb volt, mint akkor, amikor megismerkedtek. Ajka lágy volt, de arcán már kemény vonalak mutatkoztak és hajában szürke szálak. De Hugo szerette, és akármilyen öreg lett volna is, úgy érezte volna, hogy egy asszonynak éppen ilyen korúnak kell lennie: ha fiatalabb — még nem érett; ha meg idősebb — nem ilyen bájos. Már évek óta nem látta és abban reménykedett, hogy közben megváltozott és így megszabadul varázsától. De ha megváltozott, nyilván maga is megváltozott vele együtt és éppen úgy, mint ő. Most azonban megijesztette Savinát és látta, hogy aggodalma nemcsak neki szól, hanem Eriknek is. Talán egyformán elosztja közöttünk, ez a legjobb eset — gondolta Hugo szomorúan.

— Említette magának a levelet? — kérdezte most Savina.

— Nem, egy szót sem szólt róla, de tudom, hogy olvasta. Már abban a pillanatban tudtam, amikor megláttam. És azt is, hogy haragszik rám. Az utolsó félóra alatt többször megtörtént, hogy nyersen kifakadt vagy élesen beszélt velem, pedig nem volt rá semmi ok, ami beszélgetésünkben erre indíthatta volna.

— Maga bizonyára képzelődik — mondta Savina és lassan megcsóválta fejét. — Ismerem Eriket. Ha elolvasta volna a levelet, tüstént megrohant volna vele. Nem szokott magába fojtani semmit.

— Megvan még a levél? — kérdezte Hugo halkan.

— Igen — felelte Savina tompa hangon. Egy pillanatra bizonytalannak érezte magát. — Nem dobtam el. Nem tudok elképzelni egy asszonyt, aki ilyen levelet eldobna — vallotta be. — Akarja, hogy eltépjem?

— Nyugodtan megteheti... amit benne írtam, már nem igaz, tudja...

Igyekezett közömbös arcot vágni, de ugyanakkor mást is akart: hadd tudja Savina, hogy hazudik. És mindjárt látta, hogy úgyis tudja, pedig

nem szólt rá semmit. Savina egy pillanatig elgondolkodott, hátradőlt a székben és miután elhatározásra jutott, egészen egyszerűen így szólt:

— El sem mondhatom, mennyire örülök ennek, Hugo.

— Hát akkor ezt is megmondhatja Eriknek, majd ha megmagyarázza neki a levelet — felelte Hugo.

— Nincs benne semmi magyaráznivaló — mosolygott Savina. — Nem is volt soha.

— Legfeljebb az, hogy miért őrizte meg.

— Ez már igaz — ismerte be Savina.

— És semmi egyéb?

— Semmi egyéb.

— Hát ez szomorú — mondta Hugo. — Jól van, legyen ez a sírfelirat. — Felállt, kissé elpirulva, hogy meg kell mutatni magát teljes egészében, mert ruhája szinte kopott volt. — Sajnos, mennem kell... máris elkéstem Mentsen ki Eriknél, hogy nem tudtam elbúcsúzni tőle.

— Nem látjuk többé? — kérdezte Savina.

— Azt ajánlom, keressünk mindketten valami ürügyet, hogy ne kelljen találkoznunk.

Amikor megfordult, látta, hogy Erik közeledik. A két férfi közömbösen nézett végig egymáson.

— Sok szerencsét holnapra, Hugo — mondta Erik hűvös hangon. Hugo bólintott és elment.

Erik leült Savina mellé. A pincér éppen leszedte az asztalról a terítéket, mert Savina azt mondta, hogy csak kávét kíván, nem kér édességet. Erik szórakozottan forgatott kezében egy doboz gyufát. Közben észrevette Savina tűnődő tekintetét.

— Megvolt a telefon? — kérdezte Savina.

Erik megrázta fejét és megesküdött volna, hogy Savina egészen másra gondol, sokkal fontosabb kérdést forgat a fejében. Sőt azt is kitalálta, miféle kérdés az és feszülten felkészült rá.

— A holnapi megbeszélés meglesz, ahogy előre kitűztétek? — kérdezte Savina.

— Meglesz, de már beszéltem Holtzerrel, Savina. Tegnap délután találkoztam vele. És mihelyt végeztünk itt, felkeresem régi kedves barátunkat. Arnie O'Hare-t.

— Arnie-t? — kiáltott fel Savina aggódva. — Hát neki mi köze van ehhez a dologhoz?

— Nem tudom — ismerte be Erik. — De vigyen el az ördög, ha ki nem derítem! — tette hozzá és elszántan összeszorította fogait.

Várakozóan nézett Savinára, még mindig azt a ki nem mondott kérdést leste. Ám Savina nyilván arra az elhatározásra jutott, hogy elhalasztja. Erik nem tudta, megkönnyebbülést érezzen-e vagy sem. És azt sem tudta, mit felel majd, ha a kérdés valamikor elhangzik.

Attól a néhány szótól eltekintve, amelyet reggel telefonon váltottak, Erik öt éve beszélt utoljára Arnie-val. Arnie mégis olyan közömbösen üdvözölte, mintha naponta találkoznának. Maga nyitott ajtót Eriknek, azután tüstént visszatért a telefonhoz, hogy befejezzen egy rövid beszélgetést. Ingujjban ült, de így is kifogástalanul elegáns volt. Minden, amit viselt, tompa fényben csillogott — kikeményített fehér gallérja, ragyogó fekete cipője, mellényének selyem háta, még finom gyapjúöltönyének kék puhasága is. Még néhány év, és Arnie éppen olyan potrohos alak lesz, mint Turnbull, — gondolta Erik.

Arnie lecsapta a telefonkagylót és párnázott karosszékében gyorsan Erik felé fordult.

— Remek színben van, Erik — mondta és tréfásan megtapogatta halántékát. — Itt szürkül egy kicsit, de az nem csúnya. És mi újság a fejebúbján?

— Még nem kopaszodom, — mosolygott Erik — csak a homlokom kezd nőni.

— Szerencsés ember. Az én hajam már mindenütt olyan vékony, hogy csuda! Nemsokára már fésülhetem azt a néhány hosszú fürtöt keresztbe a fejemen, az egyik oldalról a másikra. Mi a véleménye a röntgenről? Használ valamit? Egy orvos mondta nekem, hogy bizonyos esetekben újra megindítja a haj sarjadását. Szélhámos, mi? Pénzt akar tőlem kicsalni. Hát magát mi szél hozta, gyermekem?

— Mi van Holtzerrel?

— Holtzer szenátorral? Mi legyen vele?

— Azt magától szeretném megtudni.

Arnie vállát vonogatta és kitérő választ adott.

— Holtzer az Egyesült Államok szenátora, körülbelül negyenöt éves, termete öt láb és nyolc vagy kilenc hüvelyk, haja barna, minősítése kitűnő, mindenki kedveli — mi kell még?

— Mit nekem Hekuba... ugye, Arnie?

— Már hogy nekem?

— Igen, magának.

Arnie kék szeme meg se rebbent, őszintén nézett Erikre.

— Ami engem illet, akár holnap is meghalhat — felelte — de ezt ne mondja meg neki.

— Nem szép, hogy így beszél róla, Arnie. Tudtommal ő egészen más érzelmekkel viseltetik maga iránt. Szereti, a legokosabb, a legjózanabb embernek tartja a világon. Szívébe zár minden szót, még a legkisebb információt is, amit magától kap. Ne kerteljen, Arnie!

Arnie egy percig gondolkodott, majd összecsücsörítette ajkát és békaszerű arcot vágott.

— Jól van, Erik, elmondok magának mindent. De előbb egy dolgot szeretnék tudni. Miért fordul éppen énhozzám?

— Nem nagy ügy az egész. Tegnap délután — bizonyára hallotta már — ittam egy kicsit Holtzerrel. Szó szót követett és csak akkor kaptam el a labdát, amikor véletlenül megemlítette a forgácsológépet. Ez gondolkodóba ejtett. Honnan a fenéből tud róla? Hisz nem fontos az egész, csak furcsa. Két forrásból tudhat róla, az egyik Turnbull, a másik — maga. Ma reggel utánajártam és megállapítottam, hogy nem is ismeri Turnbullt.

— Igaza van. Nem kellett hozzá sok ész.

— Nem. Most még adja hozzá azt. hogy maga nem is csodálkozott túlságosan ma reggel, amikor felhívtam telefonon. Igaz, hogy láttam tegnap délután a pályaudvaron, de azért kérdezhetett volna egyet-mást. Nem tette, mert nagyon jól tudta, mi jár a fejemben. No, most vegyük még hozza azt is, amit az imént mondott.

— Mit mondtam?

— Arnie, megint kertel!

— Hát mit akar tudni?

— Megint sarokba szorít. Nem tudom, mit kérdezzek, de észre fogom venni, ha füllent vagy elhallgat valamit.

O'Hare kedvetlenül nevetett. Felkelt az öblös karosszékből és az ablak ele állt.

— Miféle munkát szeretne végezni, Erik? Mi érdekli?

— A fizika

— Most maga ravaszkodik! Melyik ága a fizikának?

— Az atommag-kutatás, természetesen. Atomhasítás, atomenergia.

— Szóval, atomerő? Helyes? Nos, magát szemelték ki a legnagyobb állás betöltésére az atomerő terén.

— Hát akkor itt az első számú kérdés: kinek jutott eszébe énrám gondolni, Arnie?

— Mondjuk, hogy nekem.

— Miért?

— Mert tudom, hogy maga jó munkát fog végezni.

— Miféle munkát?

— Ejnye, de siet! — nevetett Arnie. — De ha már belementem, engedje meg, hogy a magam módján mondjam el. És egészen nyíltan fogok magával beszélni, mert maga most már nagy fiú. Elmondok mindent sokkal becsületesebben, mint ahogy Holtzertől valaha is elvárhatja... őt annyira eltölti szenátorságának a gondolata, hogy se nem hall, se nem lát — semmi esetre sem lát az orra hegyénél tovább.

— Úgy?

— Igen. És a dolog a következőképpen áll. Az atomenergiát feltétlenül kifejlesztjük, csak az a kérdés. *ki fogja megcsinálni?* Hogy *mikor* — ez a kérdés nem érdekes, mert néhány év, akár ide, akár oda, nem számít. No már most, a múlt ősszel, amikor kihallgatták, maga az atomerő gyakorlati kiaknázására egy nagyszabású, nemzetközi munkaprogramot ajánlott — sokkal átfogóbbat, mint az atombomba kutatás. Kétségtelen,

hogy megfelelő légkörben ez volna a legjobb és a leggyorsabb módszer. De szó se lehet róla — nem ezt fogják követni. Nem azért, mert én mondom, hanem azért, mert így vélekedik John meg Paul meg Peter — szóval, az egyszerű emberek többsége. Ez olyan tény, elhiheti nekem, mint az, hogy reggel felkel a nap. Olyan tény, amellyel számolni kell.

— Tehát?

— Tehát térjünk vissza az eredeti kérdésre: *ki fogja az atomerőt kifejleszteni?* A válasz: *a magánipar!* A kormány majd kiosztja a munkaterv egyes fázisait — olyan cégeknek, amelyek elég nagy laboratóriummal rendelkeznek ahhoz, hogy a feladattal megbirkózzanak. Egyes esetekben a kormány fog számukra megfelelő laboratóriumot építeni. Ez a legjobb mód a kérdés megoldására és...

Erik közbevágott:

— De Holtzer szerint a készülő törvényjavaslat ki fogja mondani, hogy minden szabadalom, amely ebből a munkából születik, átmegy a kormány tulajdonába.

— Hát aztán? Így lesz a legjobb mindenkinek. Leegyszerűsíti a dolgot. Legyen csak köztulajdon! Kié a folyó, amely a vízienergia alapja? Nem a vízierőművet építő társaságé ugye? Vagy titok az, hogyan kell turbinákat és áramfejlesztőket építeni? Minél kevesebb a titok, annál jobban járunk mi — ami a dolognak ezt a részét illeti. Az iparnak, ha nem akar kiesni az üzletből, lépést kell tartania, együtt kell nőnie az atomenergia fejlődésével. Ez a zord tény, amelyet nem lehet kikerülni. Valaki azt mondta erre: a fődolog az, hogy ne legyen újabb ipari forradalom, amely felboríthat mindent. Mit jelentsen ez? Talán szálljunk le mindnyájan a földszintre, hogy onnan egyforma eséllyel startoljunk? Látja, ezért van szükségünk magára. Maga iparvállalatnál dolgozott, tudja mi az üzlet, hogyan működik és hogyan *kell* működnie... Magának locsoghatnak — a liberális frázisok nem fogják megszédíteni.

— De még mindig nem tudom, mi lenne ebben az én szerepem? Van állás vagy nincs? És ha van, miből áll?

— Az állás meglesz. Hogy milyen címmel jár majd és milyen munkakörrel, még nem tudom pontosan megmondani. De egyet mondhatok: egyik feladata a munkák kiosztása lesz — részint a magániparnak, részint az állami laboratóriumoknak, meg az egyetemeknek is. Aztán összhangba hozni a részleteket az egésszel és javaslatokat tenni a szubvenciók kiutalására.

— Nem profit-alapon, persze — jegyezte meg Erik burkolt gúnnyal.

— Természetesen, profit nélkül. Ki akar keresni azon, hogy laboratóriumot épít? Ez rövidlátó üzleti politika volna. Mindössze annyit kérünk, hogy fedezze a laboratórium költségeit.

— Majd később kifizetődik, úgye?

— Miért ne? A tőkebefektetés méltányos hozadéka — kinek lehetne kifogása ellene? Azok a cégek, amelyeket a tervbe bevonunk, értenek a legjobban ahhoz, hogyan kell befektetéseket eszközölni és hogyan kell

a gyárakat vezetni. Az egész terv egyelőre oktatási célokat szolgál. Most nézzük a maga helyzetét. Éveken át biztosan megkapja a tizenötezer dollár fizetését, továbbá a percentjeit. És amikor majd teljesen üzleti alapra helyezzük az egészet, maga páholyban fog ülni: válogathat a legjobb állások közt, elmehet akármelyik magáncéghez, legalább ötvenezerért évente.

— De miféle percentekről beszél, Arnie?

— A tantiemről, amit a forgácsológép után kap — vetette oda Arnie közömbös hangon. — Azt hiszem, hamarosan megkezdjük a gyártását. Az eredeti megállapodásban, amit az American Machine Companyvel kötött, nincs ugyan szó haszonrészesedésről, de majd elintézem magának, hogy megkapja a méltányos részét.

— És magának milyen szerepe van a dologban?

— Én kapcsolatban állok egy tőkecsoporttal — néhány vállalattal, amely nem akar kimaradni az üzletből, ez az egész. Országos nevű, nagy cégekről van szó. Maga is kitűnően ismeri őket. Rendes körülmények között nem is kellene kérniük, akkor is megkapnák a részüket, de biztosra akarnak menni. Sok a kapzsi fráter, aki piszkoskodik. Ezért nem árt, ha van egy jó emberünk ott, ahol kell.

— És Holtzer?

Arnie nevetett.

— Holtzer nem tesz egyebet, csak szenátori kötelességét teljesíti, amikor igyekszik iparvállalatokat létesíteni abban az államban, ahol megválasztották. És egyetlen gondja, hogy legközelebb újra megválasszák! Nos, Erik? Nagyon nyiltan beszéltem magával. Most maga is feleljen becsületesen.

— Mire feleljek? Nem tett nekem konkrét ajánlatot. Ismertette egy megállapodás körvonalait, de a részletekről nem tudok semmit. Nem vagyok hajlandó kitöltetlen csekket aláírni. Nézze csak, Arnie. Ismerem ezeket a trükköket. Ne várja tőlem, hogy fejest ugorjak a következményekbe, amikor maga nem vállal semmiféle határozott kötelezettséget.

— Jóságos ég, mit akar még tudni?

— Maga folyton azt mondja, hogy így lenne meg úgy lenne — nevetett Erik. — Csupa feltételes mód. Például szeretném tudni, pontosan milyen összegre számíthatok?

— Mondtam már, hogy a fizetés évi tizenötezer. Hol kaphatna ennyit?

— Nem érdekes. Az a kérdés, mennyit ér ez a dolog *magának*?

Arnie álla előreugrott. Szeméből eltűnt a kedélyes pajtáskodás.

— Említettem a tantiemet is — mondta.

— Említette, de az nekem nem elég. Mennyit tesz ki a tantiem? Milyen minimumot garantál?

— Mondjuk ötezret évenként.

— Az nem pénz — felelte Erik és megrázta fejét. — Nevetséges összeg! Maga nem dolgozna ennyiért, Arnie.

— Nézze fiam, vigyázzon egy kicsit. Ha nagyon felsrófolja az árát,

magára vessen, ha kiesik az üzletből — felelte Arnie. Hangja pimasz volt, mégpedig szándékosan az. De Erik csak mosolygott.

— Megmondom őszintén, Arnie, nem hiszem, hogy ettől félnem kell. Gondoljon arra, hogy maga csak most akar bevágódni itt, mint parlamenti kijáró. De ha akarom, senki se fog üzletet kötni magával — azok után, amiket elmondott nekem.

O'Hare szaladgálni kezdett a szobában fel és alá. Egy percig nem is tudta, mit feleljen. Arca vérvörös lett.

— All right — mondta végre — erről is beszélhetünk. Tegyük fel, hogy elrohan az újsagok szerkesztőségébe. Mit gondol, ki ad hitelt a maga szavának? Micsoda bizonyítéka van arra, hogy mit beszéltünk?

— Bizonyítékom nincs. De a fizikusok rögtön elhiszik majd. Mult novemberben is nagy lármát csaptak és a hadsereg kénytelen volt visszahúzódni az atomügytől. Mit gondol, magaval mit fognak csinálni? A legkevesebb az, hogy egyikük sem vállal majd olyan munkat, amelv csak a legkisebb kapcsolatban is van magával. Ne féljen, Arnie, elintézem én magát, ha kell.

— Köszönöm, csak ezt akartam hallani. Mit képzel — olyan ostoba vagyok, hogy tárgyalást folytatok magával anélkül, hogy beállítsam a felvevő-készüléket? Nyugodt lehet, jól megőrzöm a lemezeket. Szépen lejátszom barkinek, aki csak kíváncsi rá. Ez lesz a méltó válasz a blöffre, amivel itt fenyegetőzik. Nem megy ki innen, mint valami keresztes lovag! Ehelyett kiderül majd, hogy doktor Gorin semmi egyeb, mint egy olyan fickó, aki nem kapta meg azt, amit kért. Amerikában nincs nevetségesebb, mint egy olyan alak, akinek savanyú a szőlő.

— Téved. Először is nem kértem semmit. Az egész idő alatt maga volt az, aki ajánlatot tett. Másodszor pedig azt mondom, játssza csak le azokat, az átkozott lemezeket egészen nyugodtan. De akkor aztán maga meg Holtzer meg a vállalataik mehetnek a fenébe! — Hevesen felugrott, alig tudta türtőztetni haragját. — Ha sejtené, mit érzek, tudná, hogy fikarcnyit sem törődöm azzal, ha minden darabokra törik! Legyen itt olyan ribillió, hogy ne is halljak semmi egyebet. Maga bolond! — tört ki megvető haraggal. — Úgy beszél, mint egy nagystílű üzletember... de miről? Szappanbuborékról. Az atomenergia sohasem kerül magánkézbe. És ha éppen tudni akarja, az erőművek általában kicsúsznak a magántőke kezéből. Azt hiszi, a TVA csak véletlen eset volt?*

— A TVA már a végét járja és ez se lesz véletlen. Nagy változások következnek, Erik, csak a vak nem látja.

— De nem az atomenergia terén. Ezt a koncot nem engedik át maguknak.

— Észre se veszik és már a kezünkben lesz. Az emberek újságban olvashatják és mégsem tudják, mit olvasnak. Ki beszél ma az atomener-

* *TVA: Tennessee Valley Authority — a Tennessee-volgyben vegzett vizszabályozások és erőmű-épitkezések állami kezelősége.*

giáról? Mult ősszel nagyképűen felvonult itt a fizikusok hada, egy hónapon át lármáztak és azt hitték, hogy kirúgták a hadsereget. És mi került ebből az újságokba? Miről szóltak a nagy címbetűk? Az atomerő kiaknázásáról? Nem. Az atombombáról. Ebből is láthatja, hogy teljesen mindegy, akár a hadsereg, akár a civilek kezébe kerül a vezetés. Amíg az emberek az atombombáról beszélnek, azt kell gyártanunk. És még többet fognak beszélni róla, mint most, mert a nemzetközi helyzet lázmérője felfelé megy.

— És kinek a kezében van most a dolog?

— Mit tudom én? És ki törődik vele? Engem csak az atomenergia kiaknázása érdekel. Minden ember a saját üzletével törődik — az egyik az olajjal, a másik fémekkel, a harmadik osztrigával és így tovább. Az isten szerelmere, ne képzelje, hogy ez valami összeesküvés — nincs arra semmi szükség. Ne beszéljen úgy, mint a *Nation* vezércikke. Itt csak arról van szó, hogy a tőke újra megveti a lábát és visszaköveteli a jogait. És maga ordítozhat az atomenergia kiaknázásáról, ahogy a torkán kifér; a világ mást akar hallani. No, most térjünk vissza a maga ügyére, Erik — folytatta rábeszélő hangon. — Hagyja az ordítozást másokra, maga sokkal okosabb és praktikusabb. Maga ismeri a dörgést. Fel tudja mérni az erőket, meg tudja ítélni a helyzetet. Láttam néhány évvel ezelőtt...

— Maga csakugyan látta — jegyezte meg Erik görbe mosollyal.

— Mit akar, ilyen az üzlet — felelte Arnie békítgető hangon. — Most itt az alkalom és behozhat mindent. Mindent, sőt még többet! Nagyon keményen a sarkára állt az imént és én ezt meg tudom becsülni. Jól van, fizettesse meg magát alaposan. Majd gondoskodom róla, hogy megkapjon mindent, amit csak akar. De gondolja át az egész ajánlatot. Kérdezősködjék, érdeklődjék, Mérlegelje a helyzetet, hogyan alakul majd a következő években! Akkor majd meglátja, hogy kár a keresztes lovagot játszania és ha komolyan akar dolgozni az atommal, csak köztünk van a helye! Holnap dől el az egész és azután már nem is lesz vita.

— Miért holnap?

— Jó, hogy szóbakerült. Holnap délelőtt foglaljon helyet a Ház karzatán. Azt akarom, hogy üljön ott és gondolkodjék azon, amit magának kifejtettem. Egy Sales nevű ember mond beszédet. Hallgassa meg, és ha a végére ér, tegye fel magában a kérdést: mit kell egy gyakorlati embernek tennie? — Erik felelni akart valamit, de Arnie felemelte kezét. — Most egy szót se! Hívjon fel holnap déltájban. Akkor szívesen meghallgatom mindazt, amit mondani akar. — Barátságosan megszorította Erik karját. — Ugye, nem haragudott rám komolyan azért a kis trükkért a forgácsológép körül? — kérdezte mosolyogva.

Erik végignézett rajta — higgadtan, minden szenvedély nélkül.

— Arnie, — mondta könnyű mosollyal, hogy enyhítse szavai hidegségét — ha valaha meg tudtam volna ölni egy embert, maga az.

Mosolya nem tévesztette meg Arnie-t. Tudta, hogy Erik komolyan beszél és nem is akarja palástolni. Szeme hirtelen kitágult, vad félelem

lobbant fel benne, de tüstént hízelgő mosoly mögé rejtőzött. A kék szem újra megcsillant, de most már barátságosan, kedveskedőn.

— Úgy érti, hogy én... *voltam* az? — helyesbítette Erik szavait. De Erik gúnyosan mosolygott.

— Biztos benne? — kérdezte. — No, majd erről is beszélünk holnap.

15

Savina a szálló előcsarnokában várta. Amikor üdvözölte, már az arca is elárulta, mennyire kíváncsi arra, hogy mi történt? De a türelmetlen kíváncsiság nem simította el homlokán azt a kis töprengőráncot, amely olyan volt, mintha csak türtőztetné magát: mintha nem akarná feltenni az életbevágó kérdést, mert attól fél, hogy a felelet kitérő lesz vagy szakítást idéz elő — legalább is mélyen felszakítja jelenlegi viszonyuk látszólag sima felületét. És éppen úgy, mint korábban az ebédnél, kerülte a veszélyes szavakat. Inkább úgy beszélt, hogy elterelje a figyelmet arról, ami mindkettőjük szívét nyomta.

— Hogy sikerült a csata Arnie-val? — mondta Erik, megismételve Savina kérdését. Megrázta fejét és kurtán nevetett. — Esküszöm, magam sem tudom. De azt hiszem, győztem... ha ugyan győzelemnek lehet nevezni azt, hogy sarokba szorítottam Arnie-t.

— Azt bizony győzelemnek nevezném — bólintott Savina.

Erik hálásan nézett rá. Érezte, hogy megértésre talált, és ez úgy áradt felé, mint egy meleg hullám, elmosva a néma és óvatos tartózkodást is, amely elválasztotta őket egymástól. Mintha ugyanazok az emlékek támadtak volna fel mindkettőjükben egyszerre, szótlan harmóniában, amely abból ered, hogy a keserű csalódás sok éjszakáját virrasztották át együtt — amikor nem tudtak egymásnak más balzsamot vagy vigasztalást nyújtani, csak azt, hogy csendesen fekszenek egymás mellett.

— Ó, egészen jól esett a verekedés — mondta keserű és mégis kellemes szájízzel. — Milyen régóta vártam epedve azt a napot, amikor az én kezemben lesz az ostor és térdre kényszerítem Arnie-t, hogy azt tegye, amit én akarok és elmondja mindazt, amit nem akar elmondani. Nos, drágám, végre megértük ezt is.

Látta, hogy Savina szeme örömmel megrebben a többesszámra: „megértük". Erik egy percre zavarba jött ettől.

— Igen, — folytatta — a nagy pillanat elérkezett. De most jön a bökkenő. Amit elértem, csak úgy tudtam elérni, hogy belementem abba, amit ő akart, sőt még annál is tovább mentem. Ez a legbosszantóbb az egészben — egy ilyen csirkefogót csak a maga módján lehet elpáholni. Kénytelen voltam az ő nyelvén beszélni, és a győzelem, ilyen értelemben, nem is győzelem. — Lopva Savinára pillantott, azután elmesélte neki Arnie ajánlatát. — De azért ne érezz csalódást, szívem, hiszen ő nem tudja, hogy magamban milyen fenntartással éltem. Valószínűleg nem is

értette tulajdonképpen miről beszélek. Egyszerűen azt hiszi, hogy kemény fickó vagyok, akivel nehéz vásárt csapni, úgy alkuszik. Most örülök, hogy felülkerekedtem rajta. Talán úgy is van. Alighanem megbánta már, hogy engem szemelt ki erre az állásra, amikor elkezdte. Most őrá került a sor — ma éjjel majd ő forgolódik az ágyban álmatlanul és verítékezve gondol arra, mennyit fogok még elkaparintani az ő hasznából. A szamár! Mintha csak tíz centet is zsebre akarnék vágni belőle.

Savina tűnődve hallgatott egy percig.

— Nem, mégis csak győzelem volt, Erik — döntötte el végre. — Rákényszerítetted, hogy kiterítse a kártyáit, akárhogy csináltad is. De most tegyük fel, hogy elfogadod az állást... tovább tudod-e kényszeríteni, még ezen a vonalon is, hogy végig minden úgy alakuljon, ahogy te akarod?

— És ráadásul még Hugo ügyét is rendbehozzam? — szaladt ki Erik ajkán akaratlanul is a szó.

Savina elhallgatott és így kényszerítette Eriket arra, hogy odaforduljon és egyenesen a szemébe nézzen. Arca sápadt és őszinte volt. Ha nem is erre a pillanatra várt, nyugodtan vállalta azt, amit Erik ilyen csúnyán a nyakaba zúdított.

— És természetesen, rendbehozod Hugo ügyét is — mondta végre. — Vagy talán valaha is eszedbe jutott, hogy nem teszed meg?

Amikor látta, hogy Savina hajlandó elfogadni a kihívást, Erik egyszerre bizonytalanná vált. Maga is látta, hogy nem ez a megfelelő mód, és visszariadt a kockázattól. Hogy visszavonulhasson, Savina korábbi kérdésére válaszolt:

— Még nem tudok semmit, — mondta — mindez majd holnap fog eldőlni.

És mert annyi évig éltek egymás mellett — mert annyi mindenféléről beszéltek már... a szerelmükről, a boldogságukról, a gyermekükről, mindenről, amit szerettek és mindenről, amitől féltek — mert közben mindketten olyan jól megtanulták egymás nyelvét, kifejezéseit, képeit, burkolt célzásait, legbensőbb rezdüléseit is: Savina pontosan tudta, mi megy végbe Erikben, nem kellett szavakkal kifejezni. Mindent ami fontos, tudtak egymásról — csak azt nem tudták, mi lesz akkor, ha végre mindketten elhatározzák, hogy tisztázzák az egyetlen kérdést is, amely még köztük lebeg.

16

A három férfi különböző időpontokban érkezett meg szerdán a Ház karzatára. Fabermacher korán jött, és körülbelül egy órával később csatlakozott hozzá Tony. Erik érkezett utolsónak. Őt egészen más ok vezette ide és meg is feledkezett róla, hogy két barátja is itt lesz. Már jó néhány perce üldögélt egymagában, amikor meglátta őket és átment hozzájuk; akkor aztán Fabermacher mellett foglalt helyet.

Fabermacher még se moccant, amikor Tony, majd Erik leült mellé. Ekkor már nem hallott semmit, csak azt a bömbölő hangot, amely az ülésteremből áradt felé és elzúgott mellette, mint a sarkvidéki szél, amelyben elszabadult démonok tombolnak. Hugo ebben a szélben gubbasztott, a rémület és kétségbeesés jeges magányába dermedve.

Már elég régen élt Washingtonban, de most volt először a Ház karzatán. Korán jött, mert munkahelyén kikérte ezt az egész napot. Eljött, igen mérsékelt kíváncsisággal — maga sem tudta, mit várjon. Körülnézett lanyha érdeklődéssel, felpillantott a lapos, áttetsző üvegmennyezetre, amelyet csúf keresztvasak tartottak. Lenézett a terembe, ahol emberek tarka mozaikja nyüzsgött, száraz hangon parlamenti érveket dobva a terembe, mintha valami zűrzavaros, rendetlen tenisszjátékot űznének. Látta az egyenruhás parlamenti küldöncfiúkat, amint az elnöki emelvény zöld lépcsőin ácsorognak és sugdolóztak — testtartásuk és viselkedésük egy renaissance színjáték udvari figuráira emlékeztette Hugót.

A képviselők felálltak és leültek, nyújtózkodtak és elterpeszkedtek, felrántották nadrágjuk szárát és nyakkendőjüket igazgatták; olyanok voltak, mint a nem éppen jómódú, nem éppen jólnevelt, de nem is durva — barátságos, egyszerű emberek. Időnként mesterkéletlen, könnyű nevetés tört ki és hamar el is simult, mint a hullám a tó tükrén, ha szétfröcscsen egy kiálló sziklán. Nyugodtan beszéltek, nem igen szónokoltak és Fabermacher csak azon mulatott egy kicsit, hogy aki szólásra jelentkezett, rögtön mikrofont kért. Hugo mosolyogva gondolt arra, hogyan illett volna egy ilyen mikrofon a római szenátusba. Itt azonban ez a műszer éppúgy a megszokott képhez tartozott, mint a Ház tagjainak kétgombos vagy kétsoros ruhája. Mindez nagyon unalmas volt, és Fabermacher már felállt, hogy elmenjen. Azt gondolta, sétál egyet és visszajön később — még idejében, hogy Tonyval találkozzék.

Már a kabátja után nyúlt, amikor megérezte az izgalom hullámát, amely a teremből felcsapott egészen a karzatra. Egy szürkehajú kis ember beszélt a mikrofonba olyan hevesen, hogy az egész Házat felvillanyozta. Szenvedélyes hangja megragadta Fabermacher figyelmét: akaratlanul is megállt, hogy hallgassa egy kicsit. A szónok nyilvánvalóan mosakodott — védekezett valami mocskolódás ellen, amellyel az imént illethették, bár Hugo nem hallott semmi olyan megjegyzést, ami becsmérlő lett volna. A kis ember eddigi állásfoglalásaira hivatkozott olyan kérdésekben, amelyeket Hugo nem tudott megérteni, és a szónok egy percre még bizonyos szimpátiát keltett benne, mert úgy érezte, hogy ezt a kis embert valami titkos bántalom érte a szíve mélyén, akárcsak őt magát.

A szónok vézna emberke volt és a ruhája nagyon fiatalos — nem piperkőcségből, csak egyszerűen azért, mert a ruha-áruházak fiú-osztályán olcsóbban lehet öltönyt vásárolni, mint ott, ahol felnőtteknek árusítanak. Arca sovány volt, sápadt, szinte halott, csak szeme lobogott vadul és szája, vékony ajka olyan mozgékony volt, mint egy majomé. A szimpátia, amit Hugo érzett, szánalomból, nem rokonérzésből fakadt. Rögtön látta:

ez az ember túlságosan önző ahhoz, hogy meg lehessen kedvelni. Elhatározta, hogy ma délben, amikor Sales képviselővel fog ebédelni, megkérdezi tőle, ki ez az ember? Már éppen elindult kifelé, amikor a szónok ezt ordította a terembe:

„Így tehát, amikor kijelentettem, hogy ebből a ragályfészekből árad a kommunista ideológia, amely Amerika számára utálatos és gyűlöletes — amikor követeltem, hogy sózzuk tele atombombákkal egyik végétől a másikig, akkor nem a szenvedélyt ragadott túlzásra: Ez az én jól megfontolt véleményem!"

Fabermacher valósággal zavarba jött. Mint a hirtelen borzongás, úgy futott végig rajta a gondolat: hogy is beszélhet egy emberi lény ilyen ostobaságokat a nyilvánosság előtt! A bárgyú és puffogó szólamok mögött rejtőzködő kijelentés pőre embertelensége is groteszkül hatott. Sőt, az első pillanatban nem is tűnt valószerűnek, de néhány képviselő helyeslő tapsa kocsonyás valósággá sűrítette. Fabermacher leült. Hitetlenkedve nézett a karzat gyér közönségére, majd azokra az emberekre, akik lent ültek a teremben. Az emelvény körül egyenruhás fiúk lebzseltek, az elnök az orrát vakargatta, az egyik képviselő újságot olvasott és nyugodtan fordított egy lapot. A szónok hangja még hevesebben bugyborékolt, mintha melysegesen felháborította volna az a feltevés, hogy megismételt kijelentését csak úgy meggondolatlanul tette meg. Úgy látszik, ez volt az egyetlen aggalya, míg kijelentésének tartalma — a tömegmészárlásra való gaz és felelőtlen uszitas — egy cseppet sem bántotta a lelkiismeretét.

Most ujabb borzongás omlött el Fabermacheren — ezúttal mintha nyállal vagy sarral fröccsentették volna le. Kétségbeesett vágy fogta el, hogy meneküljön ebből a nagy, kopár teremből, amely éppen olyan lett, mint egy vágóhíd, ahol vérszag csapja meg az ember orrát és szétroncsolt végtagok hevernek szerteszét. De nem szaladt ki — visszatartotta, megbénította valami iszonyú igézet. A dagályos, pöffeszkedő, üvöltő szavak egy mikrofonba ömlöttek és azután felerősítve áradtak ki a hangszórókon át a terembe. Néhány közbeszólás egy kis vihart kavart, de nem tudta megzavarni a szónokot és hamarosan elhalt. De közben elhangzott a szónok neve — Sales! Ez hat az az ember, akivel egy óra múlva találkoznia kell, hogy kiöntse előtte a szívét. Fabermacher szégyenkezve lehorgasztotta fejét, torka összeszorult, émelygő rosszullét fogta el.

Ha ez az ember — csupa száj és elcsépelt szólamokba öltöztetett őrület — ha ez az ember az ő egyetlen reménye: akkor egész élete és minden munkája hiábavaló volt. Az élet önmagában olcsó, értéktelen lim-lom volt Fabermacher szemében, és csak abban a reményben ragaszkodott hozzá éveken keresztül, hogy valami maradandót alkothat. Ez a remény adott neki erőt ahhoz, hogy életben maradjon, váltott ki belőle olyan akaratot, amely túltett a szívósan dobogó szív kitartó erején. Ezért tudta elviselni gondolatainak gyötrelmes sötétségét, amely nem a géniuszának elmaradhatatlan árnyéka volt, hanem ostoba és szükségtelen teher, amit a világ rakott a vállára. Eltűrte némán, mint ahogy eltűrte azt az égő

gyötrelmet és megaláztatást is, hogy egy beteg test rabja. Újra és újra odafeküdt a kezelőasztalra, hogy rámeredjen a röntgen-cső óriási, hideg szeme. Tűrte, hogy beteg testét kínpadra vonják, az orvosi kísérletek ártalmas izgalmai kifacsarják és elgyötörjék. Agyának egyetlen ragyogó sejtje türelmesen hurcolta és cipelte testének szétroncsolt és roncsoló sejtjeit, — ezeket a rothadt cafatokat, ezeket a rozsdás béklyókat — hogy legyen egy hely, ahol lakozhatik. És mindezt miért?

Fülét hasogatták az őrülten tomboló hangok — valójában egy és ugyanazon hang, amely a mikrofonból százszorosan verődött vissza, mint tökéletes szemléltető példája annak, hogyan terjed és burjánzik a gonoszság. A hang távoli városokat nevezett meg, amelyeket tele kell hinteni, meg kell sózni pusztító bombákkal... Bombákkal *megsózni* — ez a szó úgy pattogott az agyán, mintha vásott gyerekék kavicsokat dobálnának egy ablakra. A bárgyú hasonlat akaratlan iróniája kínos nevetésre ingerelte. Ez olyan volt, mintha a halott hold tátongó kráterei ről — egy kozmikus tragédia sebforradásairól — szólva, valaki azt mondaná, hogy a hold arca *himlőhelyes*. Szavak, szavak — amelyektől minden, ami nagy, vagy mérhetetlenül gonosz, közhellyé zsugorodik, mert a szavakat formáló elmék működése is csak közhelyek öblögetéséből áll. És ilyen elmék fognak ítélkezni fölötte!

Az ő munkája végetért — ezt már tudta. Az elmúlt években meglátta a világegyetem ezeroldalú kristályának egyik lapját, megragadta és leírta a maga módja szerint. A történet két vaskos füzetet tett ki — minden lapjuk tele tudományos jelképekkel, számokkal, egyenletekkel, de szó: nagyon kevés akadt köztük. Csak szavakat ne, az isten szerelmére! Mert olyan emberek is, mint ez a Salesnak nevezett kreatúra, szavakat köpnek! Az elmélet elkészült, de csak úgy él még, mint az alig pihegő újszülött, várva, hogy életerős lélegzésre paskolják. Az ő munkája is így lebeg még az időben, hogy a megerősítő kísérletek életre rángassák, vagy negatív eredményük visszalökje a semmibe. De lám, hiába vár. A döntő kísérletet már elvégezték. Választ nem kapott, de hiszen mindegy, hogy megtudja-e a választ, vagy nem tudja meg soha. Ha igaza volt, elismerés és csodálat övezné nevét. De lehet-e valami degradálóbb, megalázóbb, mint az a tudat, hogy ha nagy ember lett belőle, azt az ilyen Sales-féle alakoknak köszönheti?

Mint a megvadult patkányok, úgy száguldoztak a gyűlölet szavai fel és alá, az USA képviselőházának üléstermében. Dühödten cikázva, vérbenforgó szemmel lestek minden emberre — találgatva, hogy ellenség-e vagy csak valami élettelen tárgy, hiszen semmiféle élő lény nem lehetett a barátjuk. A mocsok-prémes, undok állatok lótva-futva harapdálták egymást, a padlót, a bútorokat, az emberek húsát, a ruhakelmét, a vasat — mindent, ami csak volt rajtuk kívül. A gyilkos őrület ragályosan terjedt. A helyeslés moraja zúgott fel az ülésteremből a karzatra. Fabermacher látta, ahogy a képviselők bárgyú, ítélkező arccal a szónok felé fordulnak és tisztelettel bámulnak társukra, aki nem fél attól, hogy kimondja, amit

érez és gondol. Fabermacher megint csak megborzongott, amint elnézte ezeket az embereket, akik nem voltak különbek a ragadozó állatoknál.

Mindjárt kitör belőlük a kannibál, mindjárt egymásnak esnek, rágni kezdik szomszédjuk karját, kiszívják a velőt sípcsontjából, csuklójából, bordáiból — de közben nyugodtan tűrik, hogy valaki más meg az ő beleiket falja. Ilyen az ember természete — mondják, és meggyőződésük, hogy mindig is ilyen lesz. Védekezni ellene bűnös, kárhoztatandó cselekedet, sőt annál is rosszabb: az elégedetlenség jele. Egymást kölcsönösen zabálni — ez marad a törvénye ennek a forrón lihegő, széthulló csurhének. Addig folytatják, amíg nem marad belőlük más, csak a szemgolyó, amely még akkor is ugyanolyan mohó, ugyanolyan bamba hódolattal néz fel arra a társukra, aki nem fél attól, hogy kimondja, amit érez és gondol — feltéve persze, hogy ugyanúgy érez és gondolkodik, mint ők! És mindez végeredményben nem más, mint az a hipnotizált engedelmesség, amelyet Fabermacher a Feketeerdőben látott először, azon a sötét éjszakán, amelyet soha sem fog elfelejteni — végeredményben nem más, mint a nyálas, hálás belenyugvás a halálba.

Fabermacher gyötrődve fészkelődött a kemény padon. Egyik oldalán Gorin ült, a másikon Tony Haviland. Fabermacher nem nézett egyikükre sem. Csak halványan emlékezett arra, mit kell mondania, ha megbénult nyelve újra engedelmeskedik akaratának. Csak annyit tudjon most ogni, hogy sajnálja, de nem vehet részt a megbeszélt ebéden...

Tony türelmetlenül a karkötő-órájára nézett. Még fél óra volt hátra a megbeszélt ebéd-időig. De amint lenézett az ülésterembe, gyakorlott szeme megállapította, hogy Sales legalább egy óra hosszat fog még beszélni. Tony szeretett volna rágyújtani. A beszédek itt nem jelentenek semmit. Csak a szavak mögött rejtőzködő szándék számít, amely gyakran homlokegyenest ellenkezik a szavakkal. Azután észrevette Hugo elmerült arcát. Az érdeklődés, amelyet Tony leolvasott róla, csak azért ragadt át rá, mert nem talált egyebet, hogy elszórakozzék rajta. Így, jobb híján, sajnálkozva átengedte magát Salesnek.

Amikor felfogta Sales beszédének értelmét, egy kis megrendülést és riadalmat érzett. Ismerte Salest és erkölcsi kódexét is. E kódex szerint Sales tisztességes ember volt: hűségesen ragaszkodott azokhoz, akik hűségesen ragaszkodtak hozzá, de elkeseredett ellensége volt mindenki másnak. Opportunizmusa most új irányt választott, és az ő számára ez nagyon sokat ígért. De akármennyit ígért is Sales és barátai számára, Tony elhatározta, hogy nem tart vele. Ez már neki is sok volt.

Tony már jónéhány év óta nem tekintette magát kutató tudósnak. Olyan könnyen szakított a tudósok gondolkodásmódjával és szokásaival, hogy titokban bevallotta magának: megkönnyebbült, amikor szakított velük. Hiába, már régen elmúlt az az idő, amikor még örömét lelte a kimerítő laboratóriumi munkában, a végtelenbe nyúló, unalmas várakozásban, amelyet csak néha szakít meg a boldog izgalom kitörése. Úgy

látszik, ez a különös gyönyörűség csak olyan embereknek lehet tartós sajátsága, akik sokkal céltudatosabbak nála. És szíve mélyén Tony már régóta nem tisztelte az ilyen embereket — megvetette őket.

De annak ellenére, hogy így gondolkodott — annak ellenére, hogy lenézte a tudósok esetlenségét és — ami még fontosabb — annak ellenére, hogy mélységesen utált mindent, amit Pomfret helyeselt: Tony úgy érezte, hogy a tudósoknak igazuk volt, amikor felemelték intő szavukat az atomenergia bűnös felhasználása ellen. Tony csak szabódva, vonakodva jutott erre a következtetésre. Mert ez többet jelentett számára, mint a társadalmi elszigetelődés veszélyét. Kerülő úton annyit jelentett, hogy lemond Lillyről és átengedi Pomfretnek.

És mégis, ahogy Salest hallgatta, úgy vette észre, hogy heves ellenszenve alábbhagy és a beszéd már nem hat rá olyan visszataszítóan, mint az imént. Mert ellenszenvét lefegyverezte a rokonság érzése. Hogyan is ítélhetné el Salest, amikor pontosan ugyanazt teszi, amit ő maga tett. Tony sokoldalú embernek tartotta magát, de mindig őrizkedett attól, hogy szerteágazó érdeklődése egyetlen hajtó-erővé tömörüljön. Félt attól, hogy önzetlenül átengedje magát egyetlen vágynak, egyetlen törekvésnek, bármi legyen is az. Amióta a férfikorba lépett, éles különbséget tett munkája és társaságbeli élete közt. Az egyiket vonzó időtöltésnek tekintette, a másikat pedig kellemes eszköznek arra, hogy érzelmeit mérsékelt adagokban kiélje.

És végül mégis beleesett abba a csapdába, amelytől a legjobban félt. A sors iróniája, hogy ez a csapda egy szenvedély volt, amelyben sohasem hitt igazán — egy nő iránt, akit sohasem becsült igazán. Éveken át azt hitte, hogy kimért ütemű menüettet táncol, holott valójában egy meredek hegyoldalon gurult lefelé. Most, hogy leért a mélységbe, már nem érdemes csalnia önmagát. Negyvenöt éves korában egy férfi két ellentétes érzés martaléka; az egyik a fáradt tárgyilagosság, amely azt sugallja, hogy elég volt mindenből, már túlságosan jól ismeri az életet; a másik egy rémült vágy, vadabb és őrültebb, mint valaha, amely arra sürgeti, hogy kezdje el újra, kezdjen élni, mielőtt késő! De a kiábrándulásnak ebben a percében Tony könyörtelenül élesen látta önmagát, és éppen ez tette türelmessé másokkal, különösen Sales képviselővel szemben.

Ez a szónoki frázisok mögött megbúvó ember valójában ugyanolyan rongyokból összetákolt valaki, mint ő maga. Sales imádja legszűkebb családját, de nem áldozná fel a kedvükért politikai barátait. Hűségesen ragaszkodik politikai barátaihoz, de nem áldozná fel értük nacionalista érzelmeit. Könnyek szöktek a szemébe, ha meglátta a ragyogó csillagoscsíkos amerikai lobogót, a háttérben a végtelen amerikai éggel — de még ennek az érzésnek sem áldozná fel a saját boldogulását, a karrierjét! Az ő feladata — magyarázta egyszer Tonynak — az, hogy képviselő maradjon. És hogy megmaradhasson képviselőnek, mindig a hatalom oldalán kell állnia. Ez a hatalom néha nyilvánosan lép fel, de többnyire titkos. A hatalom — most legújabban — a külügyminisztérium bizonyos osztá-

lyain lakozik, Sales máris odahúzódott a húsosfazékhoz. És a következő feladata — amelynek éppen ebben a pillanatban tesz eleget — az, hogy meggyőzze magát ügye igazságáról. Ebben hinnie kell, mert becsületes embernek akarja tartani magát.

„Miért csaljuk magunkat?" — kérdezte most Sales. — „Szívünk mélyén mindig gyanakodva néztünk ezekre az emberekre. Az utolsó három évben folyton azt mondogattuk egymásnak, hogy ez a gyanakodás egyszerűen csak előítélet, amit az újjal, idegenszerűvel szemben érzünk. De én most kijelentem, hogy a szívünk okosabb, mint az eszünk! Azok az emberek az ellenségeink! Soha nem is lehetnek mások! El kell őket pusztítanunk, ha azt akarjuk, hogy országunk elérje teljes virágzását!"

Tony lepillantott, és mintha tárgyilagos ítéletet hozna, megrázta fejét. Odalenn a helyzekedés művésze, aki kecses táncléptekkel ugrált egyik politikai szirtről a másikra, már régen lezuhant a folyóba és most arra evickélt, ahol a legvadabb a víz sodra... Sales most a háborúról beszélt, pedig az elmúlt nyár óta a vak is látja, hogy csak olyan háború lehetséges, amely teljes pusztulással jár. Régebben az ember viszonylagos gyengesége még lehetővé tette, hogy megvesse lábát a szakadék szélén — még volt egy biztonsági sáv, amely megakadályozta, hogy lezuhanjon és megsemmisítse önmagát. Nem volt olyan súlyos ballépés, amely igazán végzetes lehetett volna az egész emberi nem számára. De azok az idők már elmúltak, és amint Sales csak beszélt, beszélt tovább, Tony tudta: ez az eszeveszett fickó most bitófákat ácsol, amelyekre majd felakasztja imádott karrierjét, családját, hazáját és az egész emberiséget! Szegény bolond, gondolta Tony, szegény nagyszájú, értelmes, józan, praktikus bolond!

Erik is ott ült és arca keményen megfeszült haragjában. Akárhogy vélekedett is valaki arról, amit Sales mondott: hangjának szenvedélyes heve elöntötte hallgatóit és felszabadította bennük azt a bújkáló félelmet és szorongást, amely minden emberben más-más módon jut kifejezésre, egyéni jelleme szerint.

Fabermacher számára a szónok szimboluma volt mindannak a kimondhatatlan borzalomnak, ami az emberben lappang, hiszen Hugo, ha mélyen magába tekintett, ott is megtalálta mind ennek a párját. Tonyt pedig a megértés bénította meg, mert tudta, hogy egy olyan ember, mint Sales, az okoskodás milyen útvesztőin keresztül jut el cselekedetei igazolásához.

Eriket ugyanaz az utálat töltötte el, mint Fabermachert, de Hugo félelme helyett ő csak sötét haragot érzett. Gyűlölte Salest, szerette volna arcába vágni, hogy közönséges, aljas, ocsmány orgyilkos, de ez az érzés nem marta és rágta úgy, mint Hugót. Erik ismerte saját gyöngéit, számolt velük, és mivel eddig le tudta küzdeni őket, nem azonosította magát velük olyan bonyolult, beteges, ártalmas módon, mint Hugo.

Erik megértett egyet-mást abból is, ami olyan világos volt Tony előtt. Tudta, mire képes egy hatalomra vágyó ember, hogy célját elérje —

mennyire csűr-csavar, kiforgat a valójából mindent, ami csak a kezébe kerül. Erik mindezt saját tapasztalatából tudta: abból, amit az American Machine Companynél tanult. De Erik nem volt olyan, mint Tony, őt nem szerelte le a puszta magyarázat, hanem legalább is féligmeddig elfogadható mentséget követelt. Hiszen az ember mindig talál jó okokat arra, hogy a cselekedeteit szépítgesse, kedvező színben tüntesse fel, viszont a többi embernek joga és kötelessége, hogy ítélőszéket üljön az ilyen cselekedetek fölött. Erik lenézett arra a kiszáradt emberre ott az ülésteremben és ellenséget látott benne, semmi egyebet — eszébe se jutott úgy nézni rá, mint az emberi gyengeség, vagy bestialitás általános szimbolumára. Sales egy leköpni való gazember, ártalmas féreg, amelyet lelkiismeretfurdalás nélkül el kell taposni. Ha érzett volna is valami intellektuális szánalmat e patológikus eset iránt, azt egészen elnyomta a harag. Most már értette, mért ragaszkodott Arnie ahhoz, hogy jöjjön el ide és hallgassa meg ezt a beszédet. De Arnie ezúttal elszámította magát.

Erik most már tisztán látta, hogy bármilyen könyörtelenül sarokba szorítja is Arnie-t az alkudozásban, nem ér el vele semmit. Csak éppen lerögzíti a kereteket, amelyeken belül mindent meg fognak tenni, hogy becsapják, lóvá tegyék és annál jobban megcsúfolják mindazt, amiért mindig síkra szállt. A heves párbaj tegnap Arnie szobájában semmivel sem több, mint stricik lármás marakodása. A gyalázatos szavak, amelyek most az ülésteremben szétfröccsennek, világosan mutatják: ez a társaság soha egy pillanatig sem gondolt komolyan arra, hogy fontolóra vegye Erik és fizikustársai figyelmeztető szavait.

Valamennyi Arnie O'Hare célja kezdettől fogva az volt, hogy a közvélemény az atomenergiát az atombombával azonosítsa — így akarnak elfojtani minden szót, amely az atomenergia békés felhasználásáról beszélne. Íme, ez lett a vége annak a csodálatos optimista hangulatnak és megértésnek, amelyet Erik azóta sem tudott elfelejteni. Ez a jelszavakat szajkózó, visítozó hülye személyesítette meg Erik számára mindazokat a bűnös gazembereket, akik nem akarnak hallgatni az értelmes szóra.

— Gyerünk, — mondta barátainak — hülyék voltunk, hogy ezt a csirkefogó gazembert eddig is hallgattuk!

Fabermacher nem fordította el fejét a szónokról, csak kezét nyújtotta ki és megragadta Erik csuklóját. Erik újra leült. Oldalról nézte barátja feszült arcát és látta, milyen rettenetesen szenved. Azt hitte, csak fizikai fájdalom, valami görcsös roham. Hirtelen eszébe jutott Savina és örült, hogy nincs itt velük. A három férfi végighallgatta a beszédet és Hugo addig el sem eresztette Erik kezét. Azután mindnyájan felálltak.

— Nem kell rohannunk — mondta Tony Fabermachernek. — Eltart még egy ideig, amíg Sales a szobájába tér. Úgy állapodtam meg vele, hogy ott találkozunk.

Hugo Tony felé fordította fejét — olyan lassan, mintha hipnózis révületében lenne.

— Ez után a beszéd után? — kérdezte.

Tony vállat vont, kínosan érezte magát.

— Ostoba beszéd volt, persze, de az egyik dolognak semmi köze a másikhoz.

— Igen, — tűnődött Hugo — az egyik dolognak semmi köze a másikhoz. Mindig ez volt a te filozófiád, Tony. Pedig ez vagy bűnös, vagy nevetséges. Választhatsz a kettő között tetszés szerint. Én nem törődöm vele. És semmi mással a világon. Nem, az én számomra nem lesz ma ebéd. Elment tőle az étvágyam. És mindentől. Isten veled.

Kezét megint Erik karjára tette, végtelen szomorúsággal és szánalommal a szemébe nézett. Mondani akart valamit, de csak megrázta fejét — kis, kábult mozdulattal. Még egyszer utoljára megszorította Erik karját, azután támolyogva elment, mintha végtelenül kimerült volna.

Tony utána eredt, de Erik visszatartotta.

— Hagyd békében! — szól rá élesen. — Hogy lehetsz olyan ostoba, hogy Salestől várj valamit? Csak nem hiszed, hogy megmozdítaná a kisujját Hugóért?

— Eh, torkig vagyok veletek! — fakadt ki Tony. — Egyáltalában nem értitek, hogy Washington micsoda. Azt hiszitek, itt minden vagy fekete, vagy fehér.

— Te vagy az, aki nem érti, Tony. A szürke, amit itt látsz, messziről fekete vagy fehér, és az ország bizony messze van!

Kilépett a kapun, és elgondolkozva ballagott egy darabig, nem is törődve azzal, merre viszi a lába. Most túlságosan dühös volt ahhoz, hogy érzéseire bízza magát és cselekedjen. Most az egyszer végre hidegvérrel akart dönteni. Múltjában eddig még, valahányszor választania kellett két út között — az egyik a csaló ábránd, hogy megkapja, amit akart és a második az elhatározás, hogy azt tegye, amit helyesnek tartott — valahogy mindig sikerült a becsület útjára botorkálnia. De amint visszanézett, észrevette, hogy minden egyes esetben segítségére volt a szerencse és megkönnyítette a választást; vagy ha nem a véletlen szerencse, akkor valami külső erő, amely a helyes irányba terelte.

És amikor tovább elemezte magában ezt a kérdést, rájött arra, hogy ez a külső erő minden egyes esetben — Savina volt. Éppen ma reggel tűnődött azon, mi lett volna, ha feleségül veszi Maryt, és képzelete tüstént árnyékba borult, mert tudta, hogy Savina az, akire szüksége van. Most már azt is tudta, miért. Savina — jobban, mint bárki — megérti őt és az embereket általában. Ezt az értékes tudását bocsátotta rendelkezésére házasságuk évei alatt, ő pedig úgy merített belőle mindig, mintha sűrűn venne fel előleget egy bankszámláról — egy olyan összegből, amelyet nagykorúságára tartogatnak számára.

De most, ezen a hideg és ragyogó washingtoni délutánon, úgy látszik, végre nagykorú lett, mert tántoríthatatlan biztonsággal tudta, mit akar cselekedni. Nincs már szüksége arra, hogy Savinához szaladjon és megkérje: segítsen kibogozni kusza határozatlanságát. Már nem marták sze-

mét a kudarc és csalódás könnyei, mert hideg nyugalommal kiválasztotta úticélját, kiszámolta a viteldíjat és — elindult.

Belépett a legközelebbi telefon-fülkébe és felhívta Arnie-t. O'Hare olyan barátságosan és várakozásteljesen köszöntötte, hogy Erik megvetően mosolygott rajta.

— Nézze csak, Arnie, éppen most hallgattam meg Salest. Önnek teljesen igaza volt: beszédének hatása alatt elhatározásra jutottam.

— Hát ez remek, fiacskám! El se mondhatom, milyen kő esett le a szívemről! Csak annyit mondhatok — remek, remek, remek!

— Mindjárt mond majd valami mást is, Arnie, mert egyáltalában nem remek, remek, remek! Az állás nem nekem való. Nincs az a pénz, amelyért elvállalnám. Nemrég meghalt egy nagyon jó, öreg barátom. Mellette voltam, amikor megtörtént és megijedtem. Először azt gondoltam, nekem pénz kell, csak az adhat megnyugvást. De úgy látszik, vagy nem ijedtem meg eléggé, vagy rossz irányban ijedtem meg, mert most már tudom, hogy ami engem illet, ez az állás mehet a fenébe! És maga éppen úgy! És Holtzer szintén! Megmondhatja neki az én nevemben, jó?

A délután hátralevő részét azzal töltötte, hogy dühösen kószált egymagában. Nem akart beszélni senkivel. Elfordította fejét, hogy ne lássa a nemzeti büszkeség meggyalázott szentélyeit — mert különben még jobban dühöngött volna.

Már besötétedett, amikor végre hazatért a szállodába. Savinának csak annyit mondott, hogy visszautasította az állást. A bővebb magyarázattal várnia kellett, amíg teljesen meg nem emészti magában a történtek értelmét. De ami Hugo néma, görcsös búcsúzását illeti, annak értelmét Tony hisztériás telefonálása magyarázta meg, alig tíz perccel azután, hogy Erik hazaérkezett. Erik éppen az ágy mellett állt, amikor a telefonkagylóból megtudta Hugo öngyilkosságának hírét. Azután úgy állt tovább, a kagylót füléhez szorítva, még néhány másodpercig. Nem volt mit mondania.

— Itt vagyok Ednánál, az ő szállodájában — mondta Tony. — Felhívtam Lillyt, rögtön átjön.

— Én is mindjárt ott leszek — mondta végre Erik. Látta, hogy Savina dermedten áll mellette, arcának és hangjának kifejezésétől megdöbbenve. Savina arca sápadt volt és szeme óriási. — Mindketten ott leszünk — tette hozzá Erik.

Csak fojtott haragja adott erőt ahhoz, hogy ennyit is mondjon, mert különben nem jött volna hang a torkán.

— Valami baj történt Jodyval? — jajdult fel Savina.

— Nem — felelte Erik és egyszerre végtelen szánalmat érzett Savina iránt. — Nem Jodyval, hanem Hugóval.

Hugo és Edna Fabermacher a *Constitution Hotel* egy szobájában lakott. a Connecticut Avenue-n. Azért költöztek oda, mert Edna ott lakott valamikor, kislány korában. A szálloda színvonala már akkor is lefelé tartott és ezért tulajdonosai mindent elkövettek, hogy kedvében járjanak Masters tábornoknak, feleségének, kislányának és a nevelőnőnek, akik előkelő, külön kis családi kört alkottak itt. Az egyetlen ember, aki emlékszik még a szálloda akkori képére, csillárok fényében úszó, tágas termeire, alighanem az a kislány, aki immár divatjamúlt ruhácskájában még ott él Edna lényének mélyén, hogy boldogan folytassa álomszerű létét, amíg meg nem hal. Akkor aztán senki se lesz többé, akinek eszébe jutna a régi szálloda.

Néhány évvel ezelőtt, amikor a Fabermacher-házaspár Washingtonba költözött, Edna még mosolyogva gondolt apja csengő és csillogó sarkantyújára, tükörfényes csizmájának nyeregre emlékeztető szagára, a hajszeszre, amelynek szaga csókját megelőzte, a havannai dohány kék füstjére, sőt a gyenge levendula-illat felhőjére is, amely anyját mindig körülvette. Abban az időben a liftes fiú olyan elegáns volt Edna szemében, mint egy kadét, a kongó fürdőszoba csempéi és porcelánlapjai a pazar pompa netovábbjának látszottak, nem olyan ódivatúnak, mint most. A *Constitution Hotel* különbnek tűnt, mint a Fehér Ház, és ez így is volt rendjén, hiszen valahányszor apa Washingtonba utazott, azért jött le, mert az Elnök nem talált mást, akiben annyira megbízhatott volna.

A kis Edna Masters bájos gyermek volt. Megcsodálták gesztenyebarna fürtjeit, riadt szemét és parancsoló modorát, amelyet azért vett fel, hogy legyen, aki fenntartja a fegyelmet, ha apa nem volt otthon. Most — harminc évvel később — ennek a kislánynak a kísértete józan megbotránkozással bámult annak a törődött asszonynak görcsös fájdalmára, aki a felnőtt Ednát képviselte. Ez egy öcska, zöld karosszékben ült és fáradt, bölcs szemével tűnődve nézett maga elé.

Nem figyelt a hivatalos sürgés-forgásra, amely körülvette, nem is hallotta ismerősei szavait, amint részvétüket kifejezték. Mellében elviselhetetlen fájdalmat érzett és a fenyegető magányosság borzalmát, amely élete hátralevő éveiben osztályrésze lesz — a férfi nélkül, akit még mindig szeretett.

Időnként felfigyelt arra, hogy előtte ül Erik Gorin és mindkét kezével az ő kezét fogja. Ilyen pillanatokban Erik arcába nézett és érezte vigyázó szemei melegségét, keményen összeszorított szája tragikus erejét. Immár tizenöt éve ismerte, de csak messziről. Számára Erik eddig nem volt több, mint annak az asszonynak a férje, akibe Hugo mindig szerelmes volt.

Edna kezdettől fogva tudott erről a szerelemről, amely mélységesen megalázta és titokban keserű, heves dührohamokra ragadta. De mérhetetlen büszkesége sohasem engedte, hogy elárulja viharos érzelmeit — legfeljebb burkolt módon, amikor olyan embernek mutatkozott, aki mar-

cangolja magát a legjelentéktelenebb dolgok miatt. De eljött az idő, amikor már úgy tudott gondolni Hugo szerelmére, mint egy kis foltra, amely vele született: semmivel sem jelentősebb, mint Hugo egyéb hibái, amelyeket készségesen megbocsátott neki.

Savina is itt volt most, valahol a szobában, de Edna nem törődött vele. Csak önmagára gondolt és Hugóra, akit sohasem fog többé látni, meg arra a férfira, aki ott ül, közvetlenül előtte és a kezét fogja. Erik valójában idegen volt számára, de Edna — gyorsan elsuhanó világos pillanataiban — mélységes hálát érzett iránta. Jól esett a jelenléte és egyáltalában minden férfié, aki most felbukkant a közelében. Feje megzavarodott és néha olyan szerető pillantást vetett Erikre, ahogy Hugóra szokott nézni azelőtt.

Vacsora-idő előtt, amikor belépett a szobába és meglátta Hugo holttestét a padlón elterülve — még oda sem futott hozzá és már tudta, mi történt. Mintha elméjének egy sokkal nagyobb része, mint ahogy valaha is elképzelte, már régen felkészült volna erre. És bármilyen furcsa is, első érzése a harag volt, hiszen minden öngyilkosság olyan ostoba! De a következő pillanatban ráeszmélt arra, hogy ez az öngyilkosság kivételesen nem ostoba. Ennyit legalább megtanult férjétől. Hugo nem hagyott hátra levelet, sem üzenetet. Utolsó percében — Edna tudta — még csak nem is gondolt rá. De Edna már megszokta ezt és nem sértődött meg. Hugo mégis szerette, a maga módján, amennyire tőle telt.

A megdöbbent kislány mellett, aki benne lakozott, ott állt figyelően egy másik — akaratosabb, mint valaha. Ez egy húszéves lány volt, és megfontoltan férjhez ment egy emberhez, aki mellett ő lehetett a parancsoló tábornok, de akire mégis tisztelettel nézhetett fel. Ragaszkodni ahhoz, hogy egy ilyen ember felesége legyen és mégis boldogságot várni az élettől — ez már szerénytelen követelés volt. A felnőtt asszony most már belátta, hogy óriási árat fizetett azért, amit kívánt — de megérte.

A számláknak ez a nyugodt mérlegelése olyan mélyen ment végbe benne, hogy nem zavarták a bánat szinte elviselhetetlen rohamai sem, amelyeken nem tudott uralkodni, ha nem is törtek felszínre.

Egy héten belül ez volt a második eset, hogy a halál ott csapott le, Erik közvetlen közelében. Itt is orrában érezte a halál nyirkos föld- és kriptaszagát. A rendőrség már régen elvitte a holttestet az ilyen esetekben szokásos boncolásra, bár nem fért kétség ahhoz, hogy ciánid idézte elő a halált. Hugo már nem volt ott, de Erik úgy érezte, mintha még mindig egymás mellett ülnének a Ház karzatán és Hugo görcsösen szorongatná a kezét.

És mi lett volna, tűnődött Erik, ha megmondja neki, hogy fütyüljön Salesre, mert elvállalja az állást a bizottságban és csakhamar maga is rendbe tudja hozni Hugo ügyét. Talán ezt kellett volna tennie. Vagy azt, hogy erősebben rábeszélje Maryt: adjon állást Hugónak az egyetemen. Tehát kétszer is lett volna alkalma arra, hogy megmentse Hugót, és nem

tette meg! Még a tegnapi ebédnél is szinte veszekedtek — ahelyett, hogy alaposan megtárgyalták volna, mi módon lehetne hozzásegíteni Hugót, hogy folytathassa a munkáját. Ezzel kellett volna Eriknek törődnie, és nem képzelt sérelmeivel. Csak az járt az eszében, hogy neheztel rá Savina miatt. Micsoda ostoba, hiábavaló neheztelés, most utólag igazán szégyelli! Alig mert Savinára nézni, aki a sarokban ült és csendesen beszélgetett Lillyvel.

Nem volt mód arra, hogy Foxot megmentse a haláltól, bár megrendülésében kapkodva megtett mindent, ami tőle telt. Egészen másképp állt az eset Hugóval. Fox valójában már húsz éve halott volt, mielőtt kiszenvedett. De Hugo? Erik Foxot is sajnálta, pedig halála nem jelentett többet — mint egy ember halála. De Hugóban olyan ember halt meg, aki tevékeny tudós volt és még sokat alkothatott volna.

Erik szemében csak az volt ember, aki mélységesen és odaadóan törődik a munkájával, szereti és hűségesen szolgálja azt, amin dolgozik, abban látja élete értelmét. Erik elfogadott minden más érzést is, — szerelmet, büszkeséget, vágyat a szeretetre, sőt még a hiúságot is — de mindezeket csak másodsorban, az élet igazi tartalma mögött.

Ha egy ember olyan szerencsés, hogy van benne elég melegség és másoknak is adhat belőle: akkor mindezek a lágyabb dolgok körülsugározzák és megerősítik, egybevegyülnek a legfontosabb törekvéssel, amely munkájában nyilvánul meg. Hugo nem volt ilyen szerencsés. Átka az a belső gyengeség volt, az örökös rémület. Ha körülnézett az életben, nem látott egyebet, csak az emberi bestialitást — az ostobaság, a fanatizmus, a minden változástól való locsogó irtózás nagyon is áttetsző mezében! Hugo rettegett, de sohasem annyira, hogy lelohadjon lelkesedése munkája iránt.

Erik gondolatai egy darabig barátja emlékénél időztek, azután a maga élete felé fordultak. Szinte mérlegre tette eddigi életét.

Benne is volt valami Hugo lendületéből és tehetségéből, de melegség sokkal több volt benne. Már a pályája elején, amikor laboratóriumban kezdett dolgozni, nem hagyta magát legyűrni, legyőzött minden akadályt. Kényszerítette Tony Havilandet, hogy ne hagyják félbe a kísérletet és ez a munka elég jelentősnek bizonyult ahhoz, hogy elindítsa a maga útján. Amikor egyszerű birkózásra került sor és akarata beleütközött más ember akaratába, többnyire neki sikerült felülkerekednie.

Később, Cumberlandben, a birkózás más téren folytatódott. New Yorkban, Turnbull alatt már többről volt szó, mint két ember ellentétes kívánságairól. A világ, korának érinthetetlen törvényei szerint, szintén az ellenfele lett és ha nem is győzte le, meg sem adta magát. Nagy csatára került a sor, de eldöntetlenül végződött.

Azután következett életének legfontosabb birkózása, itt Washingtonban. Ez valójában már egyáltalában nem volt személyes összetűzés. A küzdelem nagy területen folyt, melynek határai elmosódtak. Nem tudott kiválasztani egy embert, akiről azt mondhatta volna: ez itt az ellensé-

gem, ő keresztezi az utamat! Nem Arnie állt vele szemben, sem Holtzer, sem Sales, hanem egy egész tábor. Veleszületett, emberi harckészsége, amely személyes csatákban sohasem hagyta cserben, most nem számított sokat.

Megint feltette magában a kérdést: megmenthette volna Hugo életét? De hogyan? Úgy, hogy elfogadja Arnie ajánlatát? Ha erre gondolt, még most is elöntötte a düh, mint ahogy tomboló haragot érzett Hugo halála miatt is. De ez egészen más volt, mint a hosszú éjszaka, amelyet Fox lakásán töltött. Akkor — nem is olyan régen — a halál hideg bűze annyira megrémítette, hogy meg akarta változtatni élete irányát riadalmában. De Hugo halála — éppen ellenkezőleg — arra intette, hogy még elszántabban folytassa útját.

Fox halálának éjszakáján régen eltemetett félelme csak részben került felszínre és így eltorzítva látta. Most felszínre került az egész, félrerúgta hosszú éveken át felgyülemlett, elfojtott aggodalmait és megszabadult tőlük. Most teljesen megértette önmagát, mint még soha. És megtalálta a választ arra a kérdésre, amelyet sok-sok évvel ezelőtt tettek fel neki: „Miért akar fizikus lenni?" Ez a közömbösen odavetett kérdés másfél évtizeden keresztül motoszkált valahol hátul az agyában. Jó időkben mesterkélt kérdésnek tartotta és csak mosolygott rajta. Most megtalálta a választ, a vele járó súlyos felelősséggel együtt.

Valamikor régen, talán még gyermekkora hajnalán, Erik megérezte a létért való küzdelmet, amely az egész világon folyik. Körülötte harc dúlt, szüntelen harc — nem emberek között, hanem sokkal vadabb fokon: az élet harca, hogy fennmaradjon, minden fizikai törvény dacára, amely halálát mondja ki. Az élet törékeny jószág, gyenge próbálkozás, néhány előfeltétel véletlen találkozásából eredő csoda, nyugtalan kis örvény abban a félelmetes folyamban, amely a termodinamika törvényei szerint zúdul tova hatalmas medrében. Az idő és világegyetem hideg, sötét, néma végtelenségében az élet nem volt több, mint egy kis rózsabimbó, de makacs és szívós; gazdái pedig, akiket a végzet arra kárhoztatott, hogy viseljék és elveszítsék, megragadták ezt a kényes kis puhaságot és dacosan szembenéztek a néma, rideg, ellenséges éjszakával.

Nincs ember, aki meg tudná mondani, mikor szerzett először tudomást erről a nagy, ősi harcról. Erik akkor eszmélt rá, amikor első ízben találkozott az ősszel, amikor először figyelte meg a falevelek színváltozását. Azután felismerte az égen méltóságteljesen átvonuló viharfelhők sűrűsödésében, kavargásában, óriási pusztító erejében, az éjszakai hulló csillagokban, a folyók és szakadékok kiszáradásában, a hóförgetegtől korbácsolt hegyek morzsolódásában, az árvízben és aszályban, a hold halálsápadt arcán, az elviselhetetlenül perzselő napsütésben. És ott volt a halál is — nyári reggeleken, lágyan simogató tavaszi estéken — ezer halál, millió halál!

Előbb vagy utóbb az ember megkérdezi: *miért*? És elhangzik a válasz — a pipogya belenyugvásé, a Júdás-bak mögött bárgyú nyugalommal

topogó juhoké. De akadtak emberek, akiket nem lehetett ilyen könnyen megtéveszteni. Haragjukból fakadt a vágy, hogy küzdjenek és meg is kezdték a harcot. Néhányan közülük — a harácsolók — elfordították tekintetüket az ellenségről, hogy saját csapatuk mögött lopjanak, raboljanak, nőkkel erőszakoskodjanak, kényükre-kedvükre, kíméletlenül. De messze, kinn a sötétségben, mindig voltak előőrsök, úttörők, akik előretörtek az ismeretlen terepen. Akár csoportosan, akár egyenként, nekivágtak, hogy kifürkésszék a csillagokat: hogy hajszolják, cibálják, megnyergeljék a kocsonyás parányokban rejlő, őrülten szívós életerőt; hogy kitapogassák a lábuk alatt mindjobban megszilárduló óriási labdát, amely lustán forgott velük a néma térben.

Ez volt aztán a háború! Mind több ember állt be a harcosok soraiba, a seregbe, amely zászlók nélkül, jelszavak nélkül, hősi dicsőség nélkül igyekezett előre. Az emberek egyszerűen, naiv módon csatlakoztak a csapathoz így sóhajtva: „Hát tehetünk egyebet?" És egy ilyen harcban meg lehet-e kímélni azokat a silány fickókat az arcvonal mögött, akik a hadizsákmányt a maguk előnyére igyekeztek fordítani, akik siránkoztak és nyivákoltak, mert sérelem érte apró-cseprő hiúságukat, akik hetyke könnyedséggel gyilkoltak, ha valaki az ő magántulajdonukat merészelte kétségbevonni?! Meddig legyünk türelmesek a gyilkos viszály bujtogatóival — az ellenforradalmárokkal szemben?!

A névtelen hősök elszigetelten harcoltak. Bármilyen magasztos volt is a cél, ők csak emberek voltak: puhák, hajlíthatók, véznák, magukon viselték fajtájuk minden gyengeségének foltjait. A sok tökéletlenség ellepte őket, akár a tetű. De mivel csak emberek voltak, esetlenül vakaróztak, rángatóztak, kínlódtak, miközben előrehaladtak. Egyéni jutalom nem várt rájuk, legfeljebb a jóleső érzés, hogy tisztességesen elvégezték feladatukat. De még ezt az érmet is hamar elhomályosította a tapasztalat rozsdája. Olyan emberré válni — és meg is maradni olyannak — akit tisztelnek és megbecsülnek, nagyon nehéz volt, szinte lehetetlen. Akkora önfegyelmet követelt, hogy gyakran már az öncsonkítással ért fel. Ehhez ritka bátorság kellett és ezért a külső harcot szüntelen belső harc kísérte — kis csaták az ember szívében.

Erik most már megértette, hogy Hugo, ha nem is csatában esett el, belepusztult undorába attól, amit a front mögött látott. Egy ilyen halál bosszút követel. Ez a gondolatsor győzte meg Eriket arról, hogy nem bűnös Hugo halálában. Hátra volt még, hogy Savinát is meggyőzze. Savina most az ablaknál állt, háttal Eriknek, egyedül.

Most Lilly közeledett Erikhez és könnyedén vállára tette kezét.

— Adok Ednának egy kis kávét — mondta. — Azután, ha már összeszedte magát egy kicsit, elviszem hozzám. Maradjon nálam, amíg az anyja meg nem érkezik. Már üzentem neki.

Erik felállt; már egészen elgémberedett az ülésben. Savinára pillantott, de az csak állt mozdulatlanul. Erik odalépett az asztalkához, ahol a kávégép állt és töltött egy csészével. Közben Savina odament a két asz-

szonynoz, de rá se nezett Erikre. Erik nem tudta, szándékosan kerüli-e a tekintetét. Savina leült Edna mellé. A három asszony csendesen beszélgetett. Erik lassan a másik ablakhoz ballagott, ahol Tony állt és kibámult az éjszakába.

Tony arca petyhüdt volt, oldalról egészen öregnek látszott. Erik megkínálta a csésze kávéval, de Tony megrázta fejét. Szeme nedves volt és mintha elfutotta volna a vér. Erik az első pillanatban azt hitte, hogy könnyei Hugónak szólnak. De ekkor elkapta Tony pillantását, amint félig hátrafordult és megbántottan, haragosan Lillyre nézett.

— Nem tudod, történt már intézkedés a temetés felől? — kérdezte Erik halkan.

Tony lassan megfordult.

— Edna azt akarja, hogy krematóriumba vigyék, mihelyt a rendőrség kiadja. Legalább is ezt mondta nekem, amikor idejöttem. Nehéz lenne lebeszélni róla. Azt hiszem, az anyja megérkezik, mielőtt Lilly elutazik Angliába. — Kis szünetet tartott, azután megjegyezte. — Végleg elhatározta, hogy Pomfret felesége lesz. Biztosan hallottad már te is.

— Nem, — felelte Erik — nem tudom.

— Nekem is csak ma este mondta meg — folytatta Tony keserű hangon. — Erre már napok óta vártam. Elég jól ismerem és tudom, hogy meg se mondta volna nekem, ha nem kérdezem. Kímélni akart engem, de azért nyugodtan elutazott volna úgy is, ha itt az ideje. Ma este nyíltan megkérdeztem és a válasz pontosan az volt, amit vártam. Nézz csak rá! Az ördögbe is, úgy ül ott, mintha nem történt volna semmi. Kissé szomorú arcot vág, ez az egész. — Merően nézett Erikre és megkérdezte: — Elfogadod azt az állást?

— Nem — felelte Erik kurtán.

— Akkor ki kapja meg?

— Mért kérdezed? Talán te szeretnéd megkapni?

— Először is, én szóba se kerülhetek. Másodszor pedig, a mai beszéd után... hm... úgy érezném ott magam, mintha tömegsírok tervezésére szerződtettek volna. Mégis kell valami után néznem, hogy elfoglaltságom legyen.

— Azt akarod mondani, hogy mégis elfogadnád azt az állást, ha felajánlanák neked?

Tony vállat vont.

— Nem tudom — felelte tanácstalanul. — Azt hiszem, most akármit elfogadnék. És mi lesz veled? Van valami terved?

— Van, — mondta Erik nyugodtan — egészen határozott tervem. Amikor lejöttem ide, Washingtonba, hátrafelé szaladtam anélkül, hogy észrevettem volna. Ez már elmúlt. Most már pontosan tudom, merre menjek. Mától kezdve nyilvánvaló, hogy az országban minden laboratórium éppen azoknak a befolyása alá kerül, akik szántszándékkal összetévesztik az atomenergiát az atombombával. Bízd ezt csak Arnie-ra meg a barátaira. Pénz lesz erre bőven, ömlik majd patakokban. A laboratóriumokat

udvariasan felkérik, hogy dolgozzanak ezentúl a hadseregnek és hamarosan vége lesz a szabad tudományos kutatásnak. Hugo dolgozata volt az első áldozat. Nos, ezekben a laboratóriumokban folytatódik most a küzdelem a tudományért, de nem a háborúért és kell, hogy legyen valaki, aki visszaüssön. Annak a kutatásnak, amelyre minket neveltek, nem szabad megszakadnia. A fiatalokat, akik most lépnek erre a pályára, ebben a szellemben kell nevelni. Én nem leszek afféle Earle Fox, ezt elhiheted, Tony. Az én szájamból semmiféle tanítványom sem hallja majd: „Hát nem mindegy?" Mert most aztán igazán nem mindegy, sőt minden kis különbség számít. Így hát, ha akarsz tőlem valamit, megtalálhatsz Palo Altóban. Azt az állást fogadom el. Az lesz az őrhelyem — nem a menedékhelyem!

— És mi lesz a tudósok szövetségével, amelyet most akarnak megalakítani?

— Nagyon helyeslem és támogatom. Meg kell becsülni mindent, ami segítséget nyújthat ahhoz, hogy a zűrzavart eloszlassa. De ez a szövetség nem működhetik Washingtonban.

— De egy ilyen szervezetnek mégis kell, hogy legyen egy washingtoni embere — erősködött Tony. — Egy embere, aki járatos itt mindenben. Miért ne lehetnék én ez az ember? Te ismered a szövetség szervezőit. Nem tudnád megszerezni nekem a megbízatást?

— Mért nem iszod meg ezt a kávét? — kérdezte Erik. — Arról a dologról meg majd beszélünk máskor.

— Miért máskor? — kérdezte Tony és megragadta Erik karját. — Szóval nem akarsz engem ajánlani?

— Nézd csak, Tony, ez nem neked való. Hiszen azt se tudod, melyik oldalon állsz! Sőt az igazság az, hogy nem is érdekel sem az egyik oldal, sem a másik. Neked csak időtöltés kell. Az állás nem lenne kedvedre. Olyan embernek való, aki már kezdetben dühösen megy bele. Nem fontos, hogy ismerje Washingtont. Az a fő, hogy tudjon ordítani, lármát csapni. Amit majd kiabál, napról napra népszerűtlenebb lesz itt, kevés embernek fog tetszeni, és az állás már ezért sem neked való. Nem maradnál a mi oldalunkon sokáig.

— Köszönöm — mondta Tony gúnyosan. — De eszembe jutnak azok az idők, amikor kettőnk közt minden pontosan megfordítva volt. Akkor te kértél tőlem szívességet — azt a csekélységet, hogy borítsam fel az egész életemet, éppen amikor ott tartottam, hogy megkapok mindent, amit csak kívánok. — Megint Lilly felé pillantott. — Amíg te kértél és én adtam, nagyon jól megfeleltem neked.

— Sajnálom, Tony, hogy így látod a dolgot.

— Ne sajnáld, hanem tégy értem valamit.

— Nem, Tony, ez az állás nem olyasmi, amit szívességből a kezére lehet játszani valakinek. És minél többet beszélsz, annál jobban megerősítesz abban a hitemben, hogy nem neked való. Ami pedig azt a bizonyos régi

nyarat illeti, amelyről beszélsz, te nem tettél nekem szívességet, Tony. Amit tettél, azért tetted, mert kényszerítettelek rá.

Tony elfordult. Erik megbánta, hogy így beszélt vele.

— Ne haragudj, Tony... nem úgy értettem.

Tony hallgatott. Olyan megaláztatást érzett, hogy nem tudott beszélni.

— Azt hiszem, most egy ideig nem látjuk egymást, Tony. Holnap reggel utazunk.

— Isten veled — dünnyögte Tony hidegen és kurtán, de az ajka reszketett.

— Tony, az isten szerelmére...

Erik megragadta a karját és maga felé fordította Tonyt, de hiába — nem tudta kibékíteni. Eriknek eszébe jutott az első nyár, amelyet Tony mellett töltött. Akkor, ha dühös volt, vagy akart valamit, addig harcolt, amíg el nem érte, amit kívánt. Hol tartana most, mi lett volna belőle, ha megsértődve visszahúzódik és begubózik, ahogy most Tony teszi? Nem, Tony igazán nem alkalmas arra a munkára...

Vajjon mi rontotta el Tonyt? — tűnődött Erik. — A pénz? Nem, ez túlságosan egyszerű, naiv válasz lenne. Ahogy visszanézett a múltba, Erik világosan látta, hogy Tony, ha arra került a sor, mindig kitért a kenyértörés elől. Márpedig egy ember csak akkor fejlődhetik ki teljesen, ha kész belevetni mindent a küzdelembe — akár versenyről van szó, amelyet más emberekkel vív, akár magasabb síkon küzd, egy eszményért, amelyet kitűzött magának. Ahogy már Fox is rámutatott annak idején, Tony számára sok ut állt nyitva, de visszavonulásra használta valamennyit, így aztán sohasem tudott friss erőt meríteni.

Erik megfordult, hogy a kabátjáért és kalapjáért menjen. Közben megállt a szék mellett, ahol Edna ült. Lehajolt és gyöngéden megcsókolta Edna arcát.

— Isten vele, Edna — mondta. — Savina, gyere.

Savina felállt és összeszedte holmiját. Erik észrevette, hogy Lilly ránéz, megértő szemmel nézi. Ugyanabban a pillanatban szomorúan egymásra mosolyogtak. És így — anélkül, hogy szavakba öntenék — elbúcsúztak egymástól, megköszönték egymásnak a segítséget, most, a bánat órájában és még a sajnálkozásukat is kifejezték, mert egy évtizednél hosszabb idő alatt nem ismerték meg egymást igazán... úgy, mint most.

18

Amikor leértek az utcára, egy darabig némán ballagtak kelet felé. Nagyon csendes, hideg éjszaka volt. A távolban egy repülőtér fényszórói pásztázták az eget — mintha egy bűvész mozgatta volna lassan ujjait, hogy mutassa: a keze üres.

— Haragszol rám? — kérdezte Erik halkan.

Savina gyorsan felé fordította fejét meglepetésében.

— Haragudni... *rád?* — kérdezte. — Miért?

— Hugo levele miatt. Be kell vallanom, hogy elolvastam. A minap. Nagyon megható volt. Hogy is mondjam csak... olyan levél, amilyet *én* szerettem volna írni neked.

Savina egy percig hallgatott. Szívszorongató perc volt: Eriket vallomása védtelenül kiszolgáltatta, Savina pedig elzárkózott előle. Ebben a percben nem volt köztük más kapocs, csak az, hogy Erik, lélegzetét is visszafojtva, kegyelemért esedezett.

És akkor Savina megszólalt, egészen más hangon, mint ahogy Erik rettegve várta — olyan hangon, hogy Erik érezte: ezt az asszonyt sohasem fogja egészen megérteni.

— Ugye nem szóltál ma Hugónak a levélről semmit — vagy igen?

— Istenem, dehogy is! — felelte Erik. — Honnan veszed ezt?

— Mert tegnap, úgy vettem észre, azt hitte, hogy haragszol rá a levél miatt.

— Ő mondta? — kérdezte Erik szomorúan. — Igazán ezt mondta?

— Azért kérdeztem, hogy ma beszéltél-e róla? Örülök, hogy nem említetted és így ma nem volt köztetek semmi összetűzés. Tony elmondott nekem egyet-mást a ma délelőtti beszédről, meg arról, hogy mennyire felkavart mindnyájatokat. Már anélkül is sejtettem valamit... abból, ahogy viselkedtél, amikor visszajöttél a szállodába. És mondd csak: Hugo tudta, hogy elutasítod Arnie ajánlatát?

— Feltétlenül... a beszéd után már tudnia kellett.

— Hát ennek az egynek igazán örülök. Legalább tudta, hogy ha az egész világ megőrült, te nem fogod őt elárulni, hátbatámadni. Így hát nem kell magadnak szemrehányást tenned.

— Hát *ez* volt az, amin töprengtél, Savina? Az *én* lelkiállapotom aggasztott téged?

Savina sajnálkozva, szánakozva nézett rá. Erik ráeszmélt arra, hogy csak most árulta el magát igazán.

— Szóval, te mégis haragudtál őrá — állapította meg Savina. — És természetesen, haragudtál rám is. Nos, ezt már tegnap délután tudtam, úgy hiszem.

— És akkor mért nem szóltál, Savina? Mért nem adtál alkalmat, hogy beszéljek róla és megkönnyebbüljek?

— Mert meg akartalak kímélni attól, hogy szégyeld magad.

— Úgy? Hát akkor... most szégyellem magam. De tudod... vannak éjszakák, amikor az ember nem tud aludni... úgy hajnali három óra körül rémlátások veszik körül... ránehezedik az a szörnyű érzés, hogy mindenki elárulta és egészen magára maradt, ránehezedik a bánat egész súlya, ami a világot nyomja... és egyszerre felébred és észreveszi, hogy már világos van, minden sötétség szertefoszlott... azok a rémlátások, a komor elhatározások, amelyek néhány órával azelőtt még olyan félelmetesek voltak, egyszerre nevetségesnek tűnnek, valóságos méreteikre zsugorodnak. Az én számomra ez a levélhistória az álmatlan éjszakák

lidércei közé tartozott... de olyan lidérc volt, amelyet a napfény sem tudott elűzni! — Megrázta a fejét. — Nem tudok más mentséget felhozni, csak azt, hogy az utolsó hét, sőt az utolsó hónap az én számomra olyan volt, mint egyetlen lidérces óra... éjjeli három óra, heteken át, szüntelenül! Lehet, hogy a fáradtság, a kimerültség teszi... vagy így léptem át a „harmincötödik év" magas küszöbét! Mondd csak, drágám, mennyi rokonszenvet tudsz érezni egy szamár iránt?

— Hát valóban szükséged van rokonszenvre? — kérdezte Savina és Erik a hangjából is érezte, hogy mosolyog.

— Talán nem is olyan fontos — nevetett Erik halkan. — Egyelőre beérem a társaságoddal is.

Savina megfogta a kezét. Egymáshoz simulva ballagtak tovább, ahogy valamikor régen szoktak sétálni.

— Drágám, — mondta Savina — a társaságom igazán a legkevesebb mindabból, amit bármikor kész örömmel a rendelkezésedre tartok... és ezt nagyon jól tudod magad is.

— Persze, hogy tudom. De látod, szívem, éppen ez bánt. Bárcsak jobb férjed lettem volna! Mindig szerettem volna, — vallotta be — de nem sikerült. Most azonban megmutatom... majd meglátod!

— De hiszen mindig jó férj voltál. Előre tudtam, milyen leszel és pontosan olyan férj lett belőled. Sohasem vártam mást és nem is kívánok egyebet. Emlékszel még arra az első nyárra, amelyet Princetownban töltöttünk együtt, sok évvel ezelőtt? Egyszer, a strandon azt mondtam neked, ne törd már a fejed azon, hogy milyennek szeretnélek látni, csak légy olyan, amilyen valóban vagy. Mert abba lettem szerelmes és nem is kell nekem más.

— De sokkal különbet érdemelnél! Akkor neked is sokkal jobb lett volna!

— Szó sincs róla! — nevetett Savina megint. — Ha így gondolkodol magadról, csak azt árulod el vele, amit én már régóta tudok... hogy nincs emberismereted, nem tudod az embereket megítélni.

Gyalog tették meg az egész utat a szállodáig. Közben csendesen beszélgettek, olyan könnyedén és fesztelenül, mint már régóta nem — és ennek örömén mit sem változtatott az, hogy időnként nagyokat hallgattak. Erik észrevette, hogy megint udvarol Savinának, akárcsak valamikor régen. Nem is csoda, hiszen jobban szereti, mint valaha. Már soha többé nem nézhet rá úgy, sőt nem is gondolhat rá úgy, hogy arcát, alakját, egész lényét ne vegye körül az a fényfelhő, amellyel Hugo levele aranyozta be. És nemcsak a levele, nemcsak a szavai... Savinát Hugo szemével látta meg igazán. Szerelme gazdagabb lett ezzel a tragikus örökséggel, és így az egyetlen ragyogó sziget Hugo életének sötét tengerében túléli őt és virulni fog tovább. Savina is megérezte ezt a változást, amely Erikben végbement. Mélységesen megindította. Szorosabban Erikhez simult és így lépkedtek — meghittebben, mint valaha.

Ez a séta Erik emlékezetébe idézett egy másikat, amelyet együtt tettek

meg, sok évvel azelőtt. Egy téli estén — még jóval az esküvőjük előtt — ballagtak így a Columbus Circle táján. Elhaladtak egy virágárus előtt és egyszerre csak elhatározták, hogy elmennek egy szállodába...

Már-már megkérdezte Savinát, hogy neki is eszébe jutott-e most az az éjszaka? Biztos volt benne, hogy így van, de meggondolta magát, nem kérdezte meg. Ez most már olyan emlék, amelyet nem kell újra átélni, csak ízlelni, távoli illatát érezni... Tizenöt év túl hosszú idő, nem lehet végigmenni rajta visszafelé. Azóta mindketten más emberek lettek, ezernyi finom, egyenként alig észrevehető változáson estek át és egyre tovább változnak.

Hát van értelme annak, hogy elmúlt percek pontos mását keressék a jelenben? Csalás lenne csupán, érzelmes, megható, de hasztalan csalás. Az egyetlen örökség, amelyet a múltból magukkal hoztak: a mélységes szeretet, amit egymás iránt éreznek, a kölcsönös megbecsülés és az a kívánság, hogy mindent megosszanak egymással. Ezt az örökséget érdemes ápolni és újra meg újra továbbadni egymásnak — őrültség lenne, ha elvetnék, hiszen ez az egyetlen menekülés attól az öncsonkító haláltól, amellyel a magányosság sorvasztja el az ember szellemét.

Erik és Savina visszatértek szállodájukba, de útközben nem beszéltek többé Fabermacherről. Ám Hugo ezalatt is előttük lebegett, mindkettőjük előtt, csak más-más alakban. Eriknek eszébe se jutott feltenni a kérdést: „Ha Fabermacher minden képessége és tudományos teljesítményei ellenére megölte magát, van-e értelme annak, hogy én tovább éljek?"

Erik mindig úgy látta, hogy többféle út áll nyitva előtte az életben és így lesz a jövőben is. Nem nyugszik, amíg a legjobbat meg nem találja és így nincs olyan vereség, amely végleges lehetne.

Miután Washington túlságosan nagy neki, keres egy másik, kisebb küzdőteret, ahol meg tud birkózni a terep nehézségeivel. Már azért is előnyben lesz, mert a terepet maga választja meg.

De ebben a percben átérezte azt is, hogy eljutott abba az életkorba, amikor a dolgok már elveszítik ragyogásukat, amikor ábránd és romantika többé nem kecsegtet. Az életpályának abba a szakaszába ért, amikor az ember először tud számot vetni önmagával, igazán keményen és tárgyilagosan. Ha ebben az önvizsgálatban kudarcot vall, ez azt mutatja, hogy útja már lefelé visz, akármilyen anyagi sikereket ér is még el. De ha sikerül megállapítania a helyes mérleget, akkor reménye van mindarra a korlátozott boldogságra, amit a világ nyújthat.

Harminchatodik évében Erik Gorin már eleget élt ahhoz és elég mélyen élt ahhoz, hogy szembenézzen ezzel a majdnem végső leszámolással. A tusakodás és tragédia nehéz hete után csak azért fohászkodott· bárcsak úgy lenne, hogy jól választott — érezze, hogy a helyes választ adta arra a kérdésre, miféle ember akar lenni a saját szemében és azoknak a szemében, akiket szeret.

Vége

TARTALOM

ELSŐ RESZ

A laboratóriumban 5

MÁSODIK RESZ

A laboratóriumtól az emberi világig 185

HARMADIK RESZ

A világ 403

A kiadásért felel az Új Magyar Könyvkiadó igazgatója
Felelős szerkesztő: Bartos Tibor
A fordítást az eredetivel egybevetette: Szenczi Miklós
A fedélterv Langer Emil munkája
Műszaki vezető: Siklós Béla
Készült 8000 példányban, 31 (A/5) ív terjedelemben;
az MNOSZ 5601/54. sz. szabvány szerint
A nyomási munkálatokat a Román Népköztársaságban végezték,
a Román Népköztársaság és a Magyar Népköztársaság közös
könyvkiadási egyezményének keretében.

Ára: 37,50 Ft